Prof. Dr. M. Es'ad COŞAN

TABAKÀTÜ'S-SÛFİYYE SOHBETLERİ 3

11. 12. 1993 - 03. 06. 1995

Hazırlayan:

Dr. Metin ERKAYA

بسم الله الرحمن الرحيم

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 13
KISALTMALAR 15
PROF. DR. MAHMUD ES'AD COŞAN 17

1. YAHYÂ İBN-İ MUAZ ER-RÂZî (1) 27
a. Yahyâ İbn-i Muaz Hakkında Bilgi 28
b. Takvâ Nedir? 40
c. Peygamber SAS Efendimiz'in Bazı Halleri 53
2. YÂHYÂ İBN-İ MUÀZ ER-RÂZÎ (2) 58
a. Yâhyâ ibn-i Muàz er-Râzî Hakkında 59
b. Takvâ Nedir? 62
c. Peygamber SAS Efendimiz'in Bazı Halleri 69
d. Allah'tan Gayriden İstememek 73
e. İbadet Bir sanattır 76
f. İhlâsın Alâmeti 82
g. Dünya ve Ahiret 82
3. YÂHYÂ İBN-İ MUÀZ ER-RÂZÎ (3) 87
a. Dünya Üzülmeğe Değmez 89
b. Evliyâullah'ın Üç Vasfı 92
c. Allah'ın Dostları 95
d. Vera' ve Zâhidlik 96
e. Kulun Derecesinden Düşmesi 103
f. Açlığın Dereceleri 105
g. Akıllı Kimsenin Dünyalık İstemesi 107

h. Ümide Kapılmamak 109
4. YAHYÂ İBN-İ MUAZ ER-RÂZÎ (4)..... 113
a. Allah Rızası Gàye Olursa... 114
b. Ma'rifetullah'ın Kıymeti 120
c. Mânevî Makamları Elden Kaçırmak 122
d. Yalnızlığı Sevebilmek 123
e. Zâhid ve Àrifin Vasıfları 125
f. Zâhidler ve Àrifler 128
g. Ele Geçene Sevinmemek 129
h. Allah Hakkında Bilgi 130
i. Allah'a Hizmetten Sevinç Duymak 132
j. Zühd Üç Şeydir 133
k. Sabrın ve Rızanın Hakîkati..... 134
l. Dünya ve Ahiret Farklı 138
m. Üç Grup İnsanla Sohbet Etmekten Sakın! 138
n. Etrafımızdaki Olaylardan İbret Alalım! 140
o. İbret Alan Az..... 142
p. Dünya ve Ahiret Ehlinin Hizmetçileri 143
r. Nefsi Hayırlı İşle Meşgul Etmek 143
5. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (1)..... 145
a. Ebû Hafs-ı Haddâd Hakkında..... 146
b. Günahlar Küfrün Habercisidir..... 152
c. Ebû Hafs-ı Haddâd'ın Bir Hàli 154
d. Allah'ı Gerçekten Zikreden Kimse 155
e. Dünyanın Kıymeti Yok 157
f. Fakirlik Korkusu..... 157

g. Hakîkî Dervişin Özelliği 159
h. Allah'tan İstemek, Allah'a Dayanmak 161
i. Ebû Hafs-ı Haddâd'ın Bir Özelliği 164
j. Fütüvvet Nedir? 164
6. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (2) 173
a. Fütüvvet Nedir? 174
b. Fütüvvet Erbâbının Alâmeti: 179
c. Ebû Hafs-ı Haddâd'ın Bir Hali 180
d. Rızkı Allah Verir 182
e. Kerem Nedir? 191
f. Sema' Hakkında 194
g. Gönlün Korunması 197
h. Allah Aşkının Tesiri 199
7. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (3) 201
a. Aşık Kimsenin Hàli 202
b. Tasavvuf Baştan Sona Edebdir 205
c. İlim ve Hal 209
d. Allah İçin Almak ve Vermek 210
e. Gerçek Cömertlik 217
f. Hanımlarla Güzel Geçinmek 221
g. Cimrilik Nedir? 224
8. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (4) 227
a. Velî Kimdir? 228
b. Mânevî Hallerin Sebebi 247
9. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (5) 254
a. Dervişliğin Esasları 256

b. Akıllı İnsan Kimdir? 274
c. Allah'ın Lütfunu Gören Kimse 277
d. Ubudiyyet Nedir? 278
e. İbadetin Meşhur Olmasın! 281
10. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (6) 287
a. Güzel Huy ve Cömertlik 288
b. Dış Edebinin Güzelliği 292
c. Bid'at Nedir? 294
d. Erenler Kimlerdir? 298
e. Îsar Nedir? 300
HAMDÛN EL-KASSÀR (1) 303
11. HAMDÛN EL-KASSÀR (2) 314
a. Hamdûn el-Kassàr Hakkında Bilgi 315
b. Ahirette Sorulacak Dört Şey 324
c. İnsan Ne Zaman Konuşmalı? 332
d. Büyüklerin Sözleri Niçin Faydalı? 337
e. Ülfetin Bozulmasının Sebebi 338
12. HAMDÛN EL-KASSÀR (3) 340
a. Emanete Riayet Etmek 341
b. Mütevazi Olmak Lâzım! 345
c. Kibirden Uzak Durmak 348
d. Allah Korkusunu Gönle Yerleştirmek 350
e. Günahkârı Ayıplama! 352
f. Dünyalık İçin Bir Şeye Kızma! 353
g. Ahde Riayetin Önemi 354
h. Yalnız Allah'tan Yardım İstemek 356

i. Allah'a Tevekkül Et! 358
j. Çalışmanın Lüzumu 360
k. Güne Güzel Niyetlerle Başlamak 361
l. Mânevî Halin Saklanması 363
m. Alimlerle Sohbet Edin! 368
13. HAMDÛNEL-KASSÀR (4) 371
a. Dünyaya Dalıp Ahireti Unutan Zelil Olur 372
b. Sàlihlerin Hayatını Okumanın Faydası 377
c. Rızkı Allah Verir 380
d. Zühd Nedir? 381
e. Allah'a Tevekkül'ün Faydası 386
f. Musîbete Sabır 390
g. Zekâ ve Kibirlilik 393
h. Dünya İçin Süslenen Kimse 396
i. Dünyayı Hor Gör! 398
14. HAMDÛN EL-KASSÀR (5) 401
a. Fakirin Güzelliği 402
b. Sırrını Kimseye Söyleme! 406
c. Hayırlı Kimseden Ayrılma! 409
d. Melâmet Yolu Nedir? 410
e. İnsan Kendi Kusurunu Görmeli! 412
MANSUR İBN-İ AMMÂR (1) 418
a. Mansur ibn-i Ammâr Hakkında Bilgi 418
b. Salebe ibn-i Abdurrahman Hadisesi 421
5. MANSÙR İBN-İ AMMÂR (2) 439
a. Günaha Sevinmenin Kötülüğü 440

b. Musîbetlere Sabır 443
c. İnsanları Zikretmenin Zararı 445
d. Ahiret Yoluna Giden Azdır 445
e. Dünyalık Hırsını Terk Et! 450
f. Gönlümüzü Koruyalım! 451
g. Hikmetin Tezahürleri 451
h. İnsanlar İki Çeşittir 455
i. Gönlü Dolduran Şeyler 457
j. İnsanlar İki Tiptir 462
k. Elbiselerin En Güzeli 465
l. İnsanın Selâmeti 470
16. AHMED İBN-İ ASIM EL-ANTÀKÎ (1) 472
a. Ahmed ibn-i Asım el-Antàkî Hakkında Bilgi 474
b. İnsanı Ferahlatan Dört Şey 486
c. Aklın En Faydalısı 499
17. AHMED İBN-İ ASIM EL-ANTÀKÎ (2) 508
a. İhlâs Nedir? 509
b. Tevazuun En Faydalısı 513
c. İhlâsın En Faydalısı 516
d. Fakirliğin En Faydalısı 521
e. Amellerin En Faydalısı 525
f. Haya ve Allah Korkusu 527
18. AHMED İBN-İ ÀSIM EL-ANTÀKÎ (3) 530
a. Cahil Olarak İbadet 531
b. Adalet Hakkında 531
c. Yakîn Bir Nurdur 538

d. Gönül ve Dil 543
e. Senden Başka Kimse Yok Gibi Çalış!..... 544
19. AHMED İBN-İ ASIM EL-ANTÀKÎ (4) 546
a. Akıllı İnsan Kimdir? 547
b. İlim ve İnâyet..... 558
c. Tevbe Edenin Geçmiş Günahları Affedilir 566
d. Mallar ve Çocuklar İmtihandır 571
20. ABDULLAH B. HUBEYK EL-ANTÀKÎ (1)..... 576
a. Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antàkî Hakkında..... 577
b. Antakya Hakkında Bilgi..... 587
c. İbn-i Şâhin Hakkında Bilgi..... 596
21. ABDULLAH B. HUBEYK EL-ANTÀKÎ (2)..... 602
a. Çocuğun Ana Rahminde Oluşumu..... 603
b. Rasûlüllah SAS'in Aile Hayatı 615
c. Dikkat Edilmesi Gereken Dört Şey 619
d. Kur'an Hafızı Günah İşlerse 626
22. ABDULLAH B. HUBEYK EL-ANTÀKÎ (3)..... 632
a. Gönüller Zikrullah'ın Yeridir 633
b. Doğruluk Ehl-i Hadisin Sermayesidir 641
c. Her Halde Doğruluk..... 643
d. Kalbinden Tamahı Çıkarmak 645
e. Allah Yolunda Gayretli Ol!..... 645
f. Ancak Ahiret İçin Tasalan! 650
g. İnsanların Allah'tan Kaçması 653
h. Ülfetin Alâmeti..... 655
23. ABDULLAH B. HUBEYK EL-ANTÂKÎ (4)..... 659

a. Korkunun En Faydalısı 660
b. Hak'la Ünsiyetin Faydası 665
c. Ümid'in Faydası ve Zararı 667
d. Hakkı Elde Tutmanın Çaresi 668
e. İhlâslı Amel Yapmanın Güçlüğü 669
f. Bâtılı Dinlemenin Zararı 673

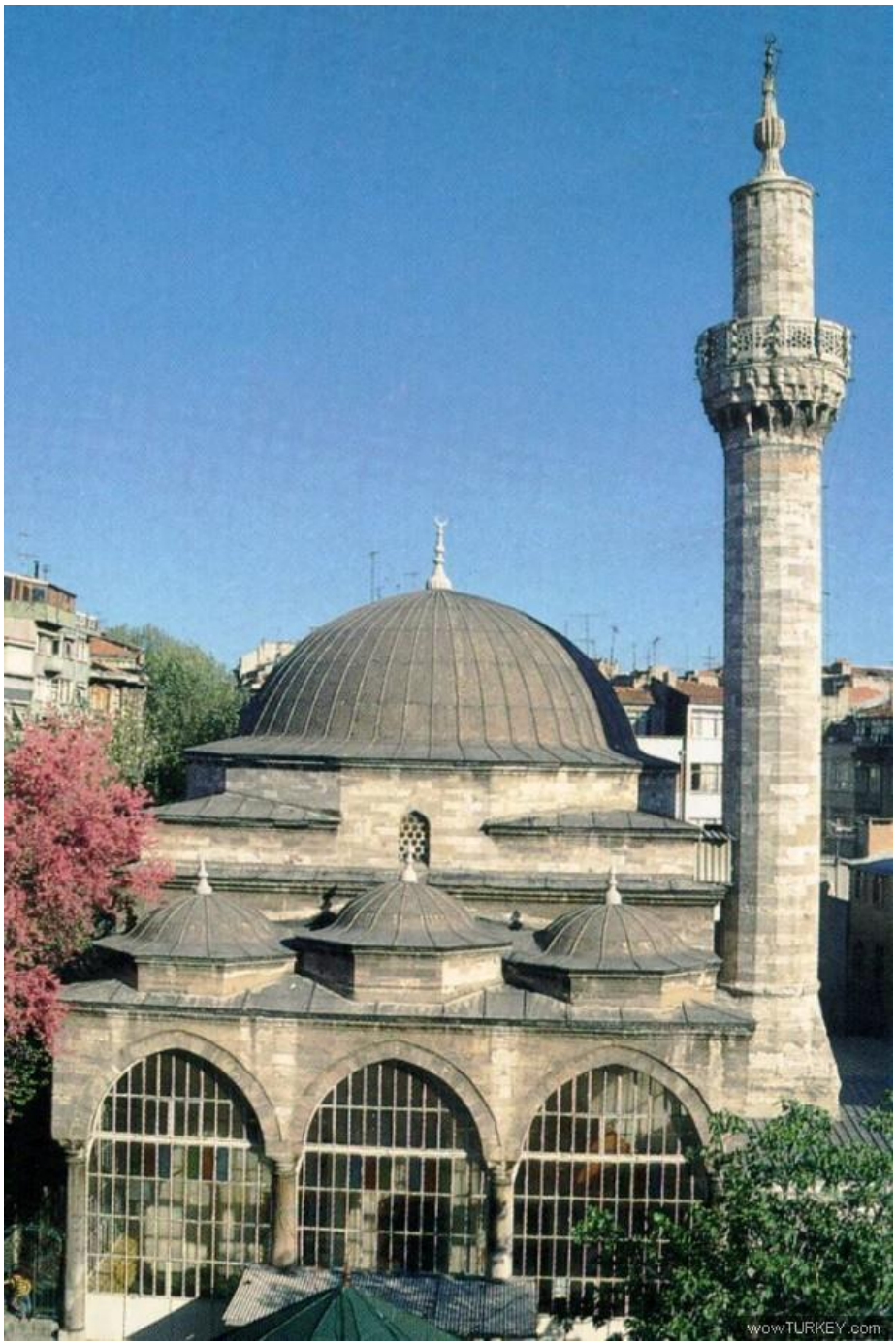
wowTURKEY.com

© H. Ali Erkaya - sonuy

ÖNSÖZ

Prof. Dr. M. Es'ad Coşan Hocaefendi, kırk yılı aşan hocalık hayatı boyunca (1960-2001) muhtelif camilerde ve toplantılarda dînî konuşmalar yapmakta idi. Bu konuşmalar daha çok hadis-i şeriflerin okunması ve izah edilmesi tarzında oluyordu. Son yıllarında, bu hadis sohbetlerine ilâve olarak, Mustafa Selâmi Efendi Tekkesi'nde *Tabakàtü's-Sûfiyye* sohbetlerine başladı (02. 12. 1991). Hocaefendi bunun amacını şöyle açıklıyordu:

"Bizler de karınca kararınca takvâ yolunda, Rabbimizin rızası yolunda yürüyen insanlar olduğumuzdan, "Bu yolun bizden önceki büyükleri, selef-i sàlihînimiz neler söylemişler, onların nasihatlerinden istifade edelim; nasıl yaşamışlar, hayatları bize örnek olsun!" diye, tasavvuf aleminin büyüklerinin hayatlarını okumayı; sözlerini dinleyip, belleyip mûcebince amel etmeyi düşünerek; Türkçesi bulunmayan bir eser olsun, kaynak olsun, ana eser olsun; böylece yaptığımız çalışma da yapılmamış bir çalışma olarak, yeni bir çalışma olsun diye düşündüğümüz için; 412 hicrî, 1021 milâdî tarihinde, yâni yıllarında vefat etmiş olan, Nişâpurlu Ebû Abdurrahman es-Sülemî Hazretleri'nin, tasavvuf ilminde kaynak olan, ana eser olan, müracaat kitabı olan *Tabakàtü's-Sùfiyye*'sini okumağa başladık."

Sülemî bu eserinde, Tabiîn döneminde yaşamış 100 sûfîyi 20'şer kişilik beş bölüm halinde ele almış, her birinin hayatı hakkında bilgiler vermiştir. Rivayet ettikleri hadis-i şeriflerden bir tanesini örnek olarak zikretmiş, söyledikleri veciz sözleri nakletmiştir.

Bu sohbetler Cumartesi akşamları yapılıyordu ve bir saat kadar sürüyordu. Hocaefendi seyahatta olduğu zamanlar sohbete ara veriliyor, İstanbul'da oldukları zaman devam ediyordu. 7 Mayıs 1997 günü yurtdışına çıkıncaya kadar devam etti.

Fudayl ibn-i Iyad'dan başlayıp, sırayla her seferinde birkaç sayfa okuyup izah ederek sohbetlerini sürdürüyordu. 26 Ekim 1996 günü yaptığı son *Tabakàtü's-Sûfiyye* sohbetinde, Ebû Osman el-Hîrî'nin 29. sözüne kadar gelmişti.

Sohbetlerde, önce o gün izah edilecek sözlerin Arapça metinleri okunuyor, kısaca anlamı veriliyor; sonra râvîler hakkında dipnotlardan bilgiler veriliyordu. Sözler izah edilip açıklanıyordu. Sohbetin sonunda da, çıkartılacak dersler anlatılıyor ve günümüzde neler yapmamız gerektiği hakkında tavsiyelerde bulunuluyordu.

Elinizdeki 3. cilt, merhum Prof. Dr. Mahmud Es'ad Coşan Hocaefendi'nin 11 Aralık 1993 ve 3 Haziran 1995 tarihleri arasında yapmış oldukları 23 sohbetten oluşuyor. Bu sohbetlerde *Yahyâ İbn-i Muaz er-Râzî, Ebû Hafs el-Haddâd, Hamdûn el-Kassàr, Mansur ibn-i Ammâr, Ahmed ibn-i Asım el-Antàkî, Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antàkî, Hazretleri* hakkında bilgi verilip sözleri naklediliyor.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad Coşan Hocaefendi'nin teşvikleri ile hazırladığımız bu çalışmamızın, tasavvufun anlaşılması, inceliklerinin öğrenilmesi yönünde okuyucuya faydalı olacağını ümid ediyoruz. Katkıda bulunan herkese; özellikle kaset çözümünde yardımcı olan M. Zâhid ve M. Esad Erkaya'ya, fotoğraflar ve teknik yardımları için Hacı Ali ve Abdüllatif Erkaya'ya teşekkür ediyoruz.

Dr. Metin ERKAYA
Sincan, Ağustos 2016

KISALTMALAR

SAS : *Salla'llàhu aleyhi ve sellem.*
AS : *Aleyhi's-selâm.*
RA : *Radıya'llàhu anh/ anhâ/anhümâ.*
Rh.A : *Rahmetu'llàhi aleyh.*
KS : *Kaddesa'llàhu sirrahû.*
RE. : *Râmûzü'l-Ehàdîs*
ME. : *Muhtâru'l-Ehàdîs*
RS. : *Riyàzu's-Sàlihîn*
a.g.e. : Adı geçen eser.
v. : Vefatı.
vs. : ve sâire
s. : sayfa
(خ) : Buhàrî, *Sahîh*
(م) : Müslim, *Sahîh*
(د) : Ebû Dâvud, *Sünen*
(ت) : Tirmizî, *Sünen*
(ن) : Neseî, *Sünen*
(ه) : İbn-i Mâce, *Sünen*
(حم) : Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*
(عب) : Abdü'r-Rezzâk, *Musannef*
(ط) : Tayâlisî, *Müsned*
(ش) : İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*
(ع) : Ebû Ya'lâ, *Müsned*
(طب) : Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*
(طس) : Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*
(قط) : Dâra Kutnî, *Sünen*
(حل) : Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*
(ق) : Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*

(هب) : Beyhakî, *Şuabü'l-İman*

(عق) : Ukaylî, *Duafâ*

(عد) : İbn-i Adiyy, *Kâmil fi'd-Duafâ*

(خط) : Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*

(كر) : İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*

(حب) : İbn-i Hibbân, *Sahîh*

(ك) : Hâkim, *Müstedrek*

(ض) : Ziyâ el-Makdisî, *el-Ehâdîsü'l-Muhtare*

(در) : Dârimî, *Sünen*

(خز) : İbn-i Huzeyme, *Sahîh*

(بر) : İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstiâb*

(غ) : Begavî, *Şerhü's-Sünneh*

(طح) : Tahâvî, *Şerhü Maâni'l-Âsâr*

PROF. DR. MAHMUD ES'AD COŞAN

(14 Nisan 1938 - 4 Şubat 2001)

14 Nisan 1938 (13 Safer 1357) tarihinde, Çanakkale'nin Ayvacık ilçesinin Ahmetçe köyünde doğdu. Babası Halil Necâti Efendi, annesi Şâdiye Hanım'dır. Anne ve baba tarafından soyu, Buhàra'dan Çanakkale'ye göç etmiş seyyidlere dayanır.

Küçük yaşta iken ailesi İstanbul'a taşındı. 1950'de İstanbul Vezneciler İlkokulu'nu, 1956'da Vefa Lisesi'ni bitirdi. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Filolojisi Bölümü'ne girdi. Arap Dili ve Edebiyatı, İran Dili ve Edebiyatı, Ortaçağ Tarihi ile Türk-İslâm Sanatı sertifikalarını alarak, 1960 yılında Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu.

Aynı yıl, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'nde açılan asistanlık imtihanını kazanarak, Klasik-Dinî Türkçe Metinler Kürsüsü'ne asistan olarak girdi. Fakülte yayın komisyonunda iki yıl sekreterlik yaptı. 1965 yılında, XV. Yüzyıl şairlerinden olan Hatiboğlu Muhammed ve Eserleri konusunda doktora tezi vererek ilâhiyat doktoru ünvanını aldı. 1967-1968 yıllarında Ankara Yükseliş Mühendislik ve Mimarlık Özel Yüksek Okulu'nda Türkçe ve Hümaniter Bilgiler derslerini verdi.

Askerlik görevine Tuzla Piyade Okulunda başladı (15 Ekim 1971). Ağrı Patnos'ta yedeksubay olarak tamamladı (31 Aralık 1972).

1973 yılında, Hacı Bektâş-ı Velî, Makàlât adlı doçentlik tezi ile doçent ünvanını aldı ve Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Türk-İslâm Edebiyatı Kürsüsü'ne öğretim üyesi olarak tayin edildi. 1977-1980 yıllarında Sakarya Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi'nde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri verdi. Yurtdışında çeşitli üniversitelerde misafir öğretim üyeliklerinde

bulundu.

1982 Yılında, "İbrâhim-i Müteferrika ve Risâle-i İslâmiyye" isimli takdim teziyle ilâhiyat profesörü oldu. Sosyal ve kültürel faaliyetlere daha fazla zaman ayırabilmek düşüncesiyle, 1987 yılında emekliliğini isteyerek üniversiteden ayrıldı.

İlk dînî eğitimini ailesinde gördü. Dedesi Molla Mehmed Efendi, İstanbul'da medreselerde ilim tahsil etmiş ve Gümüşhaneli Ahmed Ziyâüddin Hazretleri'ne intisab etmiş bir kimseydi. Çanakkale Savaşında şehid olmuştur.

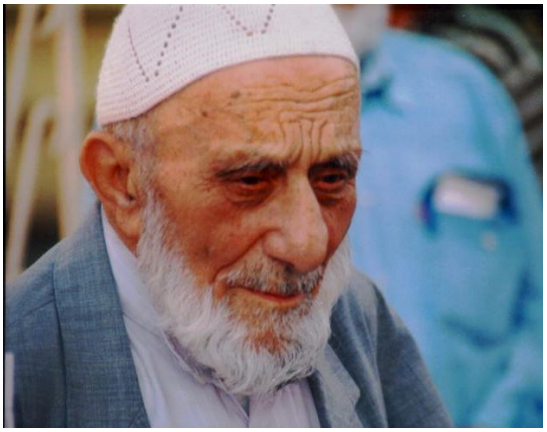

Babası Halil Necâti Efendi, küçük yaşta köyünde hafızlığını tamamladı. Gençliğinde Gümüşhaneli dergâhına mensub Çırpılarlı Hacı Ali Efendi'nin medresesine devam etti. İlk tasavvuf dersini de ondan aldı.

Medreseler kapandıktan sonra tekrar köyüne döndü. Şadiye Hanım'la evlendi (1928). Şâdiye Hanım da aynı sülâleden zikir ehli, bilgili bir hanımdı. Bu evlilikten beşi erkek, ikisi kız, yedi çocukları oldu. Prof. Dr. M. Es'ad Coşan Hocaefendi, ailenin dördüncü çocuğudur.

Halil Necâti Efendi, çocuklarını okutmak amacıyla 1942 yılında İstanbul'a taşındı. Bir süre ticaretle meşgul oldu. O sırada, Şehzâdebaşı Damat İbrahim Paşa Camii'nde Serezli Hasîb Efendi'nin sohbetlerine devam etti. Onun vefatından sonra, Kazanlı Abdül'aziz Efendi'ye intisab etti. Onun Ümmügülsüm Camii'ndeki sohbetlerine katıldı. Abdül'aziz Efendi'nin tavsiyesi ile girdiği müezzinlik imtihanını kazanarak, Fatih Müftülüğü'nde göreve başladı. Abdül'aziz Efendi'nin vefatından sonra (1952), irşad görevini sürdüren Mehmed Zâhid Kotku Hazretleri'nin sohbetlerine devam etti. Onun yakın dostlarından oldu.

Bu münasebetle, Prof. Dr. M. Es'ad Coşan Hocaefendi, küçük yaştan itibaren hocaefendilerin meclislerinde bulundu, onların maddî ve manevî ilgilerine mazhar oldu.

Edebiyat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, 1960 yazında Mehmed Zâhid Kotku Hazretleri'nin kızı Muhterem Hanım'la evlendi. Aynı yılın sonbaharında, Ankara İlâhiyat Fakültesi'ndeki asistanlık görevi dolayısıyla Ankara'ya taşındılar.

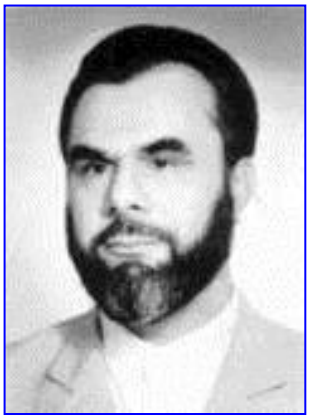

İlâhiyat Fakültesi'ndeki öğretim üyeliği yıllarında, Hocaefendi'nin kapısı herkese açıktı. Öğrencilerin çok sevdiği ve saygı gösterdiği bir kimseydi. Talebe gelir, kapıyı çalar, derdini anlatır, cevabını alır, müsterih bir çehre ile ayrılırdı. Olaylı ve kavgalı zamanlarda öğrencilerin arasına girer, onları akl-ı selime davet eder, kavgaları önlemeye çalışırdı.

1960'lı yıllarda fakültede resmî ders olarak Kur'an-ı Kerim dersi yoktu. Öğrenciler kendi gayretleriyle, Arapçadan, Farsçadan faydalanarak Kur'an-ı Kerim öğrenmeğe çalışıyordu. Bunu gören Hocaefendi, müsait zamanlarında hasbî olarak, isteyenlere Kur'an-ı Kerim ve Osmanlıca dersleri veriyordu. Öğrencilerini bilimsel araştırmalara, master ve doktora yapmaya teşvik ederdi.

Öğretim üyeleri arasında saygınlığı vardı. Sahasında söz sahibi idi. Özellikle Türk-İslâm edebiyatında, ilk müracaat edilen kimseydi. Kendisinden önce profesör olmuş hocalar bile, ağır bir parça, çetin bir şiir oldu mu, "Es'ad Bey, şuna beraber bakabilir miyiz?" diye kendisine gelirlerdi. Herkese yardımcı olmaya çalışırdı.

İlk yıllar Kurtuluş'ta oturuyorlardı. Daha sonra Kalaba'ya taşındılar (1963). Evlerinin yakınında cami yoktu. Bir mescid açılması için önderlik etti. Daha sonra onun gayretleriyle bir dernek kurulup, cami yeri alındı. Üstte Kur'an Kur'an Kursu, altta cami olmak üzere cami inşaatının yapılmasına gayret etti.

Buralarda zaman zaman hadis ve tefsir sohbetleri yaptı.

Komşuluk ilişkileri çok mükemmeldi. Bütün yorgunluklarına ve yoğunluklarına rağmen, komşularına da vakit ayırırdı. Karşılıklı ziyaretleşmeler olurdu. Ziyaretlerde tebessümü eksik etmezdi. Ziyaret sırasında, kütüphaneden uygun bir kitap alır, orada bulunanlardan birisine bir yer açtırırdı. Sonra oradan bir miktar okuyarak sohbet ederdi.

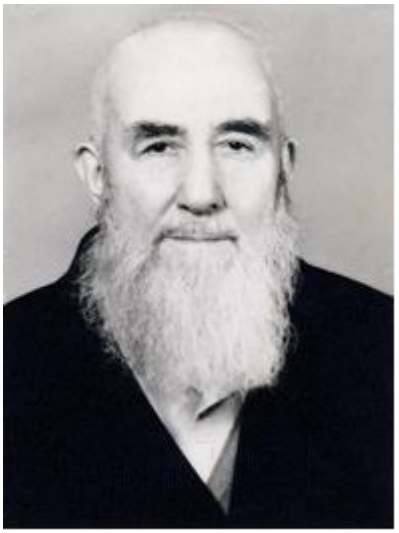

Mehmed Zâhid Kotku Hazretleri, hemen her yıl Ankara'ya gelir, evlerinde bir süre misafir kalırdı. Ankara'nın çeşitli semtlerinde, çevre ilçelerde sohbetler, ziyaretler olurdu. Bazen de M. Es'ad Hocaefendi'yi de yanına alır, Anadolu'nun muhtelif şehirlerine beraber seyahat ederlerdi.

1977 Yılında, Mehmed Zâhid Kotku Efendi'nin bizzat elinden tutarak kürsüye oturtması ile İskenderpaşa Camii'nde *Râmûzü'l-Ehàdîs* derslerine başladı. Hafta sonlarında İstanbul'a gidiyor, pazar günü hadis dersini yapıp Ankara'ya dönüyordu.

Mehmed Zâhid Efendi'nin hastalığında, ameliyatında hep yakın hizmetinde bulundu. Son demlerinde de yanıbaşındaydı. Onun arzusu üzerine, 13 Kasım 1980 (5 Muharrem 1401) günü vefatından sonra, cemaatin eğitimiyle ve her türlü meselesiyle ilgilenme, tebliğ ve irşad görevini üstlendi.

Tasavvufî nisbeti; hocası Mehmed Zâhid Efendi vasıtasıyla Nakşibendî Tarikatı'nın, Hàlidiyye kolunun, Gümüşhâneviyye şubesidir. Ayrıca Kàdiriyye, Sühreverdiyye, Kübreviyye, Çeştiyye, Mevleviyye, Halvetiyye ve Bayrâmiyye tarikatlarından da irşada me'zundur.

Onun döneminde hadis derslerine ilgi daha da arttı. Cemaat yer bulamadığı için camiye ilâveler yapıldı, ders dinlenilecek

yerler beş-altı kat genişletildi. Caminin yanındaki eski binalar alınarak camiye katıldı. Ayrıca Ankara, İzmir, Bursa, Sapanca, İzmit ve Eskişehir'de mutad hadis dersleri başlatıldı.

Mehmed Zahid Kotku Efendi'nin emri üzerine kurduğu "Hakyol Vakfı"nın çalışmalarıyla bizzat ilgilendi, muhtelif yerlerde şubeler açtırdı. Eğitim ve yardımlaşma faaliyetini yaygınlaştırmak için çalışmalar yaptı. Sanat ve kültürle ilgili çalışmalar yapmak üzere "İlim, Kültür ve Sanat Vakfı"nı, sağlık hizmetleri için "Sağlık Vakfı"nı kurdurdu. Hanımların eğitimiyle ilgili olarak "Hanım Dernekleri"nin; çevre ile ilgili çalışmalar yapmak üzere "İlim, Ahlâk, Kültür ve Çevre Dernekleri"nin kurulmasını ve yaygınlaştırılmasını teşvik etti. Bu çalışmalarla toplumun güzel amaçlar için bir araya gelmesini, organize olmasını sağlamaya çalıştı.

Vakıflara ait, harabe haline gelmiş birtakım ecdad yadigârı eserlerin tamir ve tecdidiyle ilgilendi. Onların gayesine uygun olarak tekrar faaliyete geçmesini temin etti. (Ahmed Kâmil Tekkesi, Selâmi Mustafa Efendi Tekkesi, Şeyh Murad Efendi Dergâhı, Şadiye Hatun Şifâ Külliyesi...)

Eğitimin yaygınlaştırılması için basın ve yayın çalışmalarıyla ilgilendi. 1983 Eylülünde İslâm dergisi, 1985 Nisanında Kadın ve Aile ve İlim ve Sanat dergisi yayınlanmaya başladı. Daha sonra, Gülçocuk dergisi çıkartıldı. Sağlık ve bilimle ilgili konularda isePanzehir dergisi yayınlandı. Vefa Yayıncılık adına yayınlanan bu dergilerle yakından ilgilendi ve makaleler yazdı.

Bu dergiler ilgilendikleri sahalarda kamuoyuna önderlik ettiler. Yayınladıkları yazılarla, araştırma dosyalarıyla ve İslâm dünyasından haberlerle halkımızın bilgilenmesine ve bilinçlenmesine katkıda bulundular. İyimser, ümit verici, yol gösterici yazılarla pek çok hayırlı gelişmelere sebep oldular. Haklarında sempozyumlar, doktora tezleri yapıldı. Bir ara İslâm dergisinin tirajı yüz bini aştı.

İslâm ve *Kadın ve Aile* dergileri, 1998 Haziranına kadar aksamadan yayınlarını sürdürdüler.

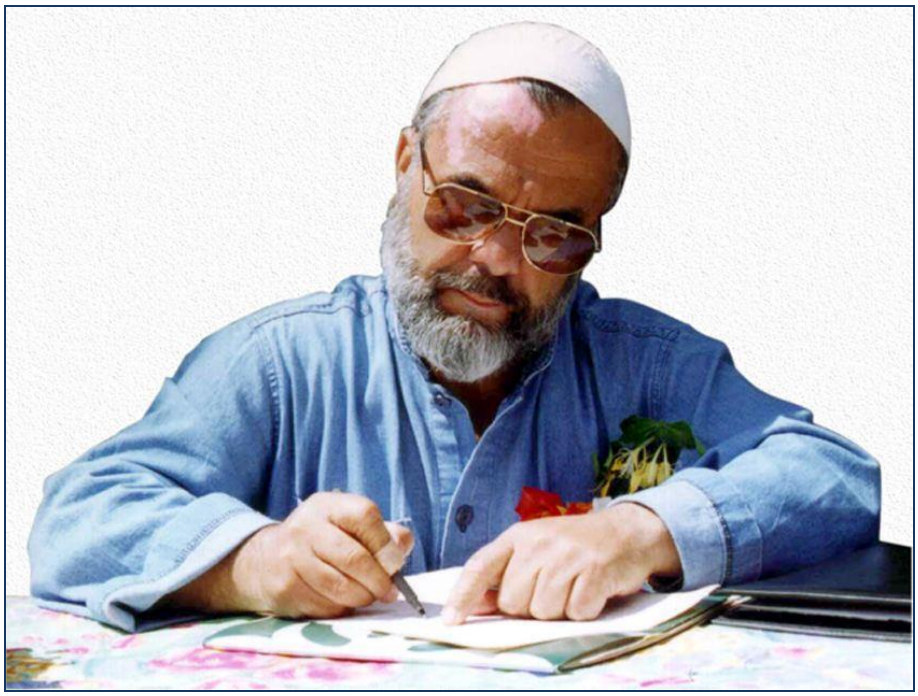

Kitap yayıncılığı için Sehâ Neşriyat'ı kurdu; çeşitli dinî, edebî, tarihî, kültürel eserler neşredildi. Yayıncılığın geliştirilmesi, haftalık ve günlük yayınlara geçilebilmesi için çalışmalar başlattı. Onun gayretleriyle bir matbaa tesis edildi (Ahsen), dizgi tesisleri kuruldu (Dehâ).

Sesli ve görüntülü yayıncılık alanında hizmet etmek, millî ve mânevî değerlerimize uygun yayınlar yapmak üzere, *Ak-Radyo* (AKRA) adı altında bir müessesenin kurulmasına öncülük etti (1992). Halen İstanbul'dan radyo yayınları yapılmakta; bu yayınlar uydu vasıtasıyla Türkiye'nin her yerinden, Orta Asya'dan ve Avrupa'dan dinlenebilmektedir.

Onun teşviki ile Ak-Televizyon adı altında Marmara Bölgesine yönelik bölgesel televizyon yayını başlatıldı (1997). Basın-yayın alanında *Sağduyu* isimli günlük bir gazete yayınlandı (3 Mayıs 1998 - 11 Temmuz 1999).

Kaliteli bir eğitimi temin etmek amacıyla, özel eğitim kurumlarının kurulmasını teşvik etti. Çeşitli illerde ilkokul öncesi, ilkokul ve orta öğrenime yönelik eğitim tesisleri, okullar ve

dersaneler kurdurdu. (Asfa, Ferda…)

Halka güvenilir bir sağlık hizmeti verilmesi için poliklinikler ve hastaneler açılmasını teşvik etti. Başta İstanbul olmak üzere bir çok ilde sağlık kuruluşları hizmete açıldı. (Hayrunnisâ Hastanesi, Esmâ Hatun Hastanesi, Afiyet Hastanesi…)

Yurtdışındaki müslümanlarla diyaloğu sağlamak, ziyaretleri kolaylaştırmak amacıyla İskenderpaşa Turizm (İSPA) adı altında bir seyahat acentası kurulmasına öncülük etti. Bu şirket vasıtasıyla hac ve umre programları, çeşitli yurt içi ve yurt dışı geziler; aile ve eğitim toplantıları düzenlendi.

İlmî seviyesi yüksek hocalar yetiştirmek amacıyla İstanbul'da, Ankara'da, Konya'da ve Bursa'da hadis ve fıkıh enstitüleri açtırdı. Buralarda ilâhiyat fakültelerinde okuyan veya mezun olan kimselere, özel hocalardan Arapça, hadis, tefsir ve fıkıh dersleri verdirilmesini temin etti.

Sohbet ve vaazlarına yurt içinde ve yurt dışında büyük ilgi gösterilmesi ve çeşitli yerlere davet edilmesi, onun çok seyahat etmesine neden oldu. Avrupa'da, Kuzey Amerika'da, Afrika'da, Orta Asya'da ve Avustralya'da pek çok ziyaretler, vaazlar, sohbetler yaptı; eğitim programlarına katıldı.

Her yıl hac ve umre dolayısıyla değişik ülkelerden gelen müslümanlarla görüştü, diyalog kurdu. Hakkı ve hayrı, iyiyi ve güzeli tebliğ etme yönünde şumüllü ve verimli çalışmalar yapmaktan bir an bile geri kalmadı. Çevresini de daima bu tür çalışmalara teşvik etti.

1997 Mayıs'ından itibaren hizmetlerini yurtdışında sürdürdü. 1998 yılında Avustralya'nın Brisbane şehrine yerleşti. Tebliğ ve irşad çalışmalarını Avustralya'nın her tarafına yaygınlaştırdı. Pek çok yerde camiler, kültür merkezleri açıldı. Brisban'daki camide, her gün sabah ve yatsı namazlarından sonra, hadis sohbeti yapıyordu.

Radyo sohbetleri yine devam etti. Cuma günleri Ak-Radyo'da yapmakta olduğu hadis sohbetlerine ilâve olarak, salı günleri tefsir sohbetleri yapmaya başladı (29 Eylül 1998). Fâtiha Sûresi'nden başladı. Her sohbette birkaç ayet-i kerime okuyup, izah ediyordu. Vefat etmeden önce yaptıkları son tefsir sohbetinde, Bakara Sûresi 224. ayetine kadar gelmişlerdi.

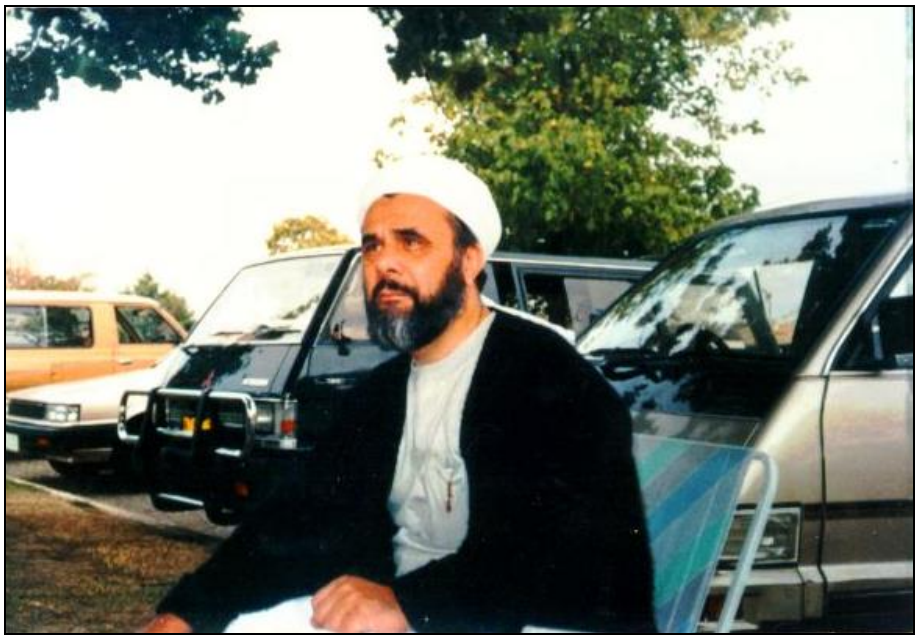

4 Şubat 2001 (10 Zilkade 1421) Pazar günü, bir cami açılışı yapmak için Grifit şehrine giderlerken, Avustralya yerel saatiyle 12'de (Türkiye saatiyle 04'te) Sydney civarında, Dubbo kasabası yakınlarında geçirdikleri elim bir trafik kazası sonucu, yanında bulunan damadı Prof. Dr. Ali Yücel Uyarel'le birlikte ahirete irtihal eylediler. Ani ölümleri ailesi, yakınları, sevenleri ve bütün müslümanlar tarafından derin bir üzüntüyle karşılandı.

Mübarek naaşları, Sydney'de Auburn Gelibolu Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Türkiye'ye getirildi (8 Şubat Perşembe). 9 Şubat Cuma günü, Fatih Camii'nde yüzbinlerin iştirak ettiği muhteşem bir cenaze namazından sonra, tekbirlerle, salevatlarla, dualarla, gözyaşlarıyla, Ebû Eyyûb el-Ensârî Hazretleri'nin kabri civarında, Eyüp Mezarlığında toprağa verildi.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad Coşan Rh.A, doğu dillerinden Arapça ve Farsça'yı, batı dillerinden Almanca ve İngilizce'yi bilmekteydi. Yurt içinde ve yurt dışında çok yönlü sosyal faaliyetlerini, tebliğ ve irşad çalışmalarını vefat edinceye kadar devam ettirdi.

Rûhu şâd, mekânı cennetî a'lâ olsun...

Yayınlanmış Eserleri:

01. Matbaacı İbrâhîm-i Müteferrika ve Risâle-i İslâmiye (1982)
02. Hacı Bektâş-ı Velî, Makàlât
03. Gayemiz (1987)
04. İslâm Çağrısı (1990)
05. Yeni Ufuklar (1992)
06. Çocuklarla Başbaşa
07. Başarının Prensipleri
08. Türk Dili ve Kültürü
09. İslâm'da Nefis Terbiyesi ve Tasavvufa Giriş (1992)
10. Avustralya Sohbetleri-1 (1992)

11. Avustralya Sohbetleri-2 (1994)
12. Avustralya Sohbetleri-3 (1995)
13. Avustralya Sohbetleri-4 (1996)
14. Yeni Dönemde Yeni Görevler (1993)
15. Haccın Fazîletleri ve İncelikleri (1994)
16. Zaferin Yolu ve Şartları (1994)
17. İslâm, Sevgi ve Tasavvuf (1994)
18. Sosyal Çalışmalarda Organizasyon ve Başarı (1994)
19. Güncel Meseleler-1 (1994)
20. Güncel Meseleler-2 (1995)

21. Hazret-i Ali Efendimiz'den Vecîzeler (1995)
22. Hacı Bektâş-ı Velî (1995)
23. Yunus Emre ve Tasavvuf (1995)
24. Başarı Yolunda Sevginin Gücü (1995)
25. İslâmî Çalışma ve Hizmetlerde Metod (1995)
26. Sosyal Hizmetlerde Hanımlar (1995)
27. Ramazan ve Takvâ Eğitimi (1996)
28. Tebliğ ve İrşad Çalışmaları (1996)
29. İslâm, Tasavvuf ve Hayat (1996)
30. Haydi Hizmete!.. (1997)

31. İslâm'da Eğitimin İncelikleri (1997)
32. Tasavvuf Yolu Nedir? (1997)
33. İmanın ve İslâm'ın Korunması-1 (1997)

34. İmanın ve İslâm'ın Korunması-2 (1998)
35. Allah'ın Gazabı ve Rızası (1997)
36. Mi'rac Gecesi (1998)
37. Doğru İnanç ve Güzel Kulluk (1998)
38. Ramazan ve Güzel Ameller (1998)

1. YAHYÂ İBN-İ MUAZ ER-RÂZî (1)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîren tayyiben mübâreken fîh... Kemâ yenbagî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultànih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn... Senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd:

Çok değerli, muhterem, sevgili kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Mevlâmız cümlenizi dünya ve ahiret saadetine erdirsin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî isimli büyük sùfî, âlim zâtın *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli çok meşhur, kaynak kitap, kıymetli eser olan terceme-i hal, biyografi kitabını okumağa devam ediyoruz. 14. terceme-i hale geldik. Şimdiye kadar 14 tane büyük, mübarek sòfînin, evliyaullah zâtın hayatını böylece bu kitaptan takip etmiş olduk; bantlara geçmiş oldu, kayıtlara girmiş oldu. Şimdi bugün, 14.'sü Yahye'bni Muàz er-Râzî isimli çok meşhur bir zât bu da... Onun hayatı, sözleri ve menàkıbıyla ilgili bilgileri okumağa başlayacağız.

Dersimize başlamadan önce, evvelâ ve hàssaten Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'ne saygımızın, bağlılığımızın, nâçizâne, àcizâne sevgimizin, ümmetliğimizin bir nişânesi olmak üzere, rûh-u pâkine hediye olsun diye; ve onun mübarek âlinin, ezvâcının, evlâdının, ashâbının —*rıdvânu'llàhi teàlâ aleyhim ecmaîn*— ruhlarına ayrı ayrı hediye olsun diye; ve hàssaten Peygamber Efendimiz'in varisleri, ümmetin mürşidleri sâdât ve meşayih turuk-u aliyyemiz, evliyaullah büyüklerimizin, Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'den şeyhimiz Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar güzerân eylemiş olan cümle turuk-u aliyye silsilesi mensubları, sâdât u meşayih-ı turuk-u aliyyenin ve hulefâsının ve mürîdânının ruhlarına hediye olsun diye;

Kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin

ruhuna hediye olsun diye; beldemizin medâr-ı iftihârı Yûşâ AS'ın, Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri'nin ve sair sahabe-i kirâm ve evliyâullahın ve İstanbul'u fetheden fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye; cümle ashàb-ı hayrât ü hasenâtın ve şu caminin yapılmasında büyük küçük emeği geçmiş olanların geçmişlerinin ruhlarına hediye olsun diye; ve uzaktan yakından bu dersi dinlemeğe gelen siz değerli kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün müslüman ecdâd u ceddâd, akraba ü taallûkàt, ihvân u ahbâb u yârân, evlâd u zürriyâtının ruhlarına hediye olsun diye;

Biz hâl-i hazırda hayatta bulunan, yaşayan mü'minler de, ömrümüzü gafletle geçirmeyelim, ömrümüzü Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin rızasına uygun yaşayalım, sevdiği a'mâl-i sâlihayı işleyelim, arkamızda hayırlar bırakalım, Rabbimizin huzuruna sevdiği, razı olduğu bir kul olarak, yüzü ak, alnı açık varmamıza vesîle olsun diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerîf, bu saydığımız geçmişlerimizin ruhlarına hediye edip, ondan sonra başlayalım! Buyurun:

.....

a. Yahyâ İbn-i Muaz Hakkında Bilgi

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

١٤ -يَحْيَى بْنُ مُعَاذٍ الرَّازِيُّ

ومنهم يحيى بن معاذ بن جعفر ، الرازى الواعظ.

(*Yahye'bnü muàzini'r-râziyyü*) Harekelerini yutmadan telaffuz ediyoruz ki, Arapça bilenler anlasınlar ve harekelesinler diye. (*Yahye'bnü muàzini'r-râziyyü*) Râzî, sıfatı olduğu için Yahyâ'nın, merfû olarak okundu.

(*Ve minhüm*) Yâni müellifin hayatlarını anlatmak istediği büyük evliyaullah sòfilerin birisi de, onlardan birisi de (*Yahye'bnü muàzi'bni ca'fer, er-râziyyü'l-vâizü*) Ca'fer oğlu Muàz'ın oğlu Yahyâ ismini taşıyan, Rey şehrine mensup vaiz zâttır. Yâni, "Bu da o sòfilerin meşhurlarından birisidir. Anlatacağım

meşhurlardan birisi de budur." diyor. İsmi Yahyâ babasının ismi Muàz, dedesinin ismi Ca'fer. Yahye'bnü Muàzi'bni Ca'fer.

Nisbesi, yâni nereye mensub olduğunu bildiren kelime er-Râziyyü. Râzî, gayr-ı kıyâsî bir ism-i nisbedir. Zaten ism-i nisbeler semâî denir. Yâni kaideten bilinmez de kulaktan nasıl duyulmuşsa, o dili konuşanlar nasıl söylemişse öyledir denilir. Rey şehrinin ism-i nisbesi Râzî olarak geliyor, keskin ze ile.

Bunun böyle olduğunu bazıları bilmiyorlar, meselâ Fahreddin er-Râzî var, büyük müfessir, *Tefsîr-i Kebir*'in sahibi. Onun ismini söylerken filan *dad* gibi telaffuz ediyorlar, *Râdî* filan böyle dat okuyorlar. Halbuki öyle değil. Yâni rızâ mastarından gelen bir kelime değil bu, Rey kelimesinden Rey şehrine bağlı mânâsına Râzî diye keskin ze ile, re'ye benzeyen ze ile böyle.

Rey şehri neresi?.. Rey şehri, bugünkü Tahran'ın kenar mahallesi durumunda... Yâni, Tahran şehri diyebiliriz. Tahran'ın olduğu yerde eskiden Rey şehri vardı, büyük alimler yetişmişti. O büyük zâtlardan bir tanesi bu şahıstır işte. Yahye'bni Muàz er-Râzî'dir, çok meşhur, büyük bir zâttır bu. Bir de Tefsîr-i Kebîr sahibi Fahreddin er-Râzî vardır. Tefsiri çok büyüktür, çok hacimlidir ve ilm-i kelâm sahasında daha ziyade temâyüz etmiş bir kimsedir. O Fahreddin-i Râzi, o da bu şehirden.

Bir de Ebû Bekir er-Râzî vardır, o da meşhur bir kimyâgerdir. Sülfürik asidi filan bulmuş, böyle kimyâ'da, eskilerin ilm-i hikmet dedikleri tabii ilimlerde Avrupalıların da tanıdığı insanlardan, o Ebû Bekr Muhammed ibn-i. Zekeriyyâ er-Râzî. O da öyle bir zâttır. Demek ki, büyük alimler yetişiyor ve her birisi de böyle kendi sahasında bayağı meşhur kimseler oluyor.

Tabii maksat evliyaullahı anlatmak olduğundan, başta böyle başlayıp Fahreddin-i Râzî ile ilgili, yâni *Tefsîr-i Kebir* sahibi Fahreddin-i Râzî ile ilgili bizim şu *İslâm Tarihi* kitabını yazan Asım Köksal var ya, ondan duyduğum bir fıkrayı, menkabeyi veya hikâyeyi, kıssayı size nakledeyim. *Tefsîr-i Kebîr* sahibi Fahreddin-i Râzî... İbretli olduğu için naklediyorum. Râzîler anlatılırken bu arada Fahreddin-i Râzî'ye geçtik, onunla ilgili bir fıkra anlatıyoruz. Tasavvufî bir fıkra, dinleyelim.

Fahreddin-i Râzî bizim şeyhlerimizden, büyük

mürşidlerimizden Necmeddin-i Kübrâ Hazretleri'ne gitmiş. Necmeddin-i Kübrâ Hazretleri çok büyük evliyaullahtan ve Kübreviyye Tarikatı'nın da kurucusu, pîri yâni. Çok büyük zât. Selâm vermiş, yanına girmiş. Tabii herhalde sarığı, cübbesi şöyle ihtişamlı bir âlim Fahreddin-i Râzî.

"—Efendim, halimi müsaadenizle size arz edeyim. Ben el-hamdü lillâh ulûm-u şer'iyyede çok çalıştım, Allah da bana ihsân etti..." demiş.

Hani zenginliği Allah istediğine verirmiş de, ilmi isteyene verirmiş. Kim isterse verirmiş yâni. İlim çünkü daha önemli. Zenginliği bazen veriyor, bazen vermiyor. Bazen zenginlik insanı azdırır, fakir olması daha iyidir. Onun için her şeyin hayırlısını istemek lâzım. Ama ilmi isteyene verirmiş.

"—İşte ben de çalıştım çabaladım, el-hamdü lillâh tefsirde çok büyük bir eser yazdım, Tefsir-i Kebir diye meşhur oldu. Kocaman ciltlerle, sayfalar dolusu bir tefsir... Falanca ilimde şu eseri yazdım, Fıkıh ilminde şu eseri yazdım, filanca ilimde şu eseri yazdım, —yâni birçok ilimleri saymış— ama tasavvufa çalışma fırsatı bulamadım efendim. Zât-ı âliniz de çok büyük bir sùfîsiniz, çok büyük bir mürşidsiniz. Lütfeyleseniz beni talebeliğe kabul eder misiniz?" demiş.

Necmeddin-i Kübrâ gayet ciddi bir şekilde demiş ki:

"—Evlâdım, olur. Hay hay, olur. Seni derviş olarak kabul edeyim ama bu saydığın ilimler var ya, Tefsir'de büyük âlim olmuşsun, allâme olmuşsun Fıkıh'ta vs.de... Bu kadar ilimler var ya, sen bizim bu tasavvuf yoluna girince hepsi kafandan gider, bomboş kalır kafan... Hepsini unutacaksın bizim yolumuza girdiğin zaman... Buna râzı olursan, gel! Bence bir mahsuru yok. Buyur ama o senin bütün ömür boyu emek verdiğin ilimler kafandan gidecek, uçacak, haberin olsun bak önceden söylüyorum."

Fahreddin-i Râzî düşünmüş, pabuç pahalı.

"—Efendim, o halde bana müsaade buyurun, ben biraz düşüneyim." demiş, huzurundan savuşmuş Necmeddin-i Kübrâ Hazretleri'nin. Bir daha da gitmemiş.

O ilimlerden vazgeçer mi insan, koca koca kitaplar yazmış, bilgisi var, ilmi var, herkes büyük profesör, müderris, üstad diye,

allâme diye hürmet ediyor. Unutacak, bir şey soracaklar, hiç bir şey bilmeyecek, cahil bir kimse olacak... Râzı olur mu? Olmamış tabii. Tabiî mi, gayrı tabiî mi, onu da bilmiyorum; râzı olmamış.

Râzı olmayınca gelmemiş yanına, böylece tasavvufa bağlılığı olamamış, Necmeddin-i Kübrâ'dan el alıp da erememiş. Vefatı gelmiş, hâlet-i nezi' diyorlar, yâni insanın canının bedeninden çekilip nez' etmek, çıkartmak, çekip çıkartmak demek. Çıkartıldığı zaman, can boğazdan çekilip çıkacak, gidecek artık, beden cansız kalacak, intiza' da deniliyor, veya hâlet-i nezi' de deniliyor. Hâlet-i nezi'de Allah hepimizi korusun... Son nefeste iman selâmetliği ihsân eylesin... "Verelim iman ile tâ cânımız."

Şeytan karşısına dikilmiş o telaşlı, terli, acılı, ızdıraplı zamanında, demiş ki:

"—Yâ Fahreddin! Sen Allah'ın varlığına inanıyor musun? Var mı Allah?" CC.

Demiş:

"—Tabii var."

"—Nereden mâlum?" demiş, kaşını kaldırmış "Ne mâlum? Delilin var mı?.."

"—Elbette var. Ben o hususta müstakil kitap da yazdım hatta. Yüz tane delilim var." demiş.

İlm-i kelamcı ya, hakikaten de vardır yâni bilgisi, kuvvetlidir. Demiş:

"—Neymiş o delilin bakalım?" Şeytan gene kaşını kaldırmış, müstehzî, boynuzuyla, kuyruğuyla neyse... Kıpkızıl karşısında, kapkara... "Neymiş o delil?"

"—Hudûs delilim var. Alem hâdistir, her hâdis bir muhdise muhtaçtır. Binâen aleyh o muhdis de Cenâb-ı Hak'tır." Hudüs delillini söylemiş Allah'ın varlığıyla ilgili. Şeytan demiş ki:

"—Pekiyi falanca alim ona şöyle bir itiraz yapmıştı ya filan..."

Tabii itiraz yapılır. Her şeye itiraz ediliyor ama güneş de balçıkla sıvanmağa çalışılıyor ama, güneş yukarıda duruyor. Şimdi o onu cevaplandırmak yerine:

"—Öyleyse imkân delili var."

"—O nedir?" demiş, onu söylemiş,

"—E ona da filanca âlim itiraz etmemiş miydi?"

"—Hareket delili var." demiş. "Yâni kâinâtta hareket var, her

hareket bir muharrike muhtaçtır, muharrik-i hakiki de Allah-u Teàlâ Hazretleri'dir." Filan...

Böyle o delilden o delile, o delilden o delile... 99'a gelmiş, 100. delile dayanmış, böyle buram buram terlemiş. Şeytanla boyna mücadele ediyor, Allah'ın varlığını anlatmağa çalışıyor. Şeytan da şeytanlığını yapıyor ona. Yâni son nefeste imanını almağa çalışıyor. Bunalmış artık iyice terlemiş, sırıl sıklam terlemiş.

Öbür tarafta Necmedin-i Kübrâ Hazretleri müridleriyle oturuyormuş kilometrelerce uzakta, başka şehirde. Şöyle murakabede gözünü kapatmış, demiş ki:

"—Kardeşiniz Fahreddin-i Râzî bize mürid olmağa gelmişti, ben ona, 'İlimleri unutursun!' deyince, o ilimlerden fedâkârlık yapamayıp geri dönmüştü. Şimdi şeytan onunla ilim konusunda çekişme yapıyor. Şeytan vesvese veriyor, Allah'ın varlığı hakkında onu tereddüte düşürüp imansız götürmeğe çalışıyor. Ama bize geldi, bizden yardım istedi, mürid olmak istedi. Bu onun hüsn-ü niyetini gösteriyor. Bize müracaat etmiş bir kardeşimizi böyle güç bir zamanda yardımsız bırakmak, bizim mürüvvetimize yakışmaz. Ben şunun yardımına gideyim!" demiş.

Fahreddin-i Râzî kilometrelerce uzakta... Öyle oraya mâneviyat yoluyla, tayy-i mekân yoluyla varıvermiş. Fahreddin-i Râzî, tabii karşısında Necmeddin-i Kübrâ Hazretleri'ni görünce sevinmiş.

"—Evladım, bu mel'una şöyle desene." diye öğretmiş ona ne diyeceğini.

O da söylemiş. Zaten şeytan Fahreddin-i Râzi ile uğraşırken kabadayılık yapıyordu ama, Necmeddin-i Kübrâ gelince ufalmış, kenara büzülmüş zaten. Ondan sonra da kaçıp gitmiş. O da:

"*—Eşhedü en lâ ilâhe illa'llàh, ve eşhedü enne muhammeden abdühû ve rasûlühû*" diyerek ruhunu teslim etmiş.

Ondan sonra, Necmeddin-i Kübrâ gene müridlerinin yanına o mâneviyât yoluyla döndükten sonra, demiş ki:

"—Yâni biz onu, bakalım varlıktan vazgeçebilecek mi, benliğinden sıyrılabilecek mi, öğündüğü, beğendiği şeyleri fedâkârlık edip verebilecek mi diye, imtihan için öyle demiştik. Evet, hakikaten kafasından bütün bilgiler silinirdi ama, biz

hakikilerini doldururduk. Onun gönlüne, kalbine ma'rifetullah dolardı, hepsinden daha iyi olurdu; o fedâkârlığı yapıverseydi." diye öyle söylemiş diye, kulakları çınlasın, Allah ömür versin, sıhhat afiyet versin, Asım Köksal Hoca böyle anlatmıştı, Ankara'dan bizim dostumuz.

İşte bu Râzî'lerden birisi Fahreddin-i Râzî, ilm-i Kelamcı. Birisi Kimyacı diyelim. Biri de Yahyâ er-Râzî. Yahye'bnü Muàzini'r-Râzî. Rey şehrinden, Tahranlı yâni. Ama sünnî. Yâni oralara şia sonradan yayılmış. Sünnî çok büyük alimler yetişmiş.

(*El-vâiz*) Bu meşhur bir vaiz. Böyle binlerce insan toplanırmış vaazına, mest olurlarmış, ağlayarak dinlerlermiş. Çok tesirli, çok güzel vaaz edermiş bu mübarek, rahmetli.

تكلم فى علم الرجاء ، وأحسن الكلام فيه.

(*Tekelleme fî ilmi'r-recâ'*) "Recâ ilmi konusunda çok sözler söyledi, çok konuştu bu Yahye'bni Muàz er-Râzî Hazretleri."

Recâ ilmi ne demek? *Recâ* ummak demek. Mâlûm bir havf var; korkmak, havfullah, Allah'tan korkmak... Bir de recâ var, ümid beslemek... Korkanın hali nedir? Tir tir titremektir.

"—Acaba Allah beni affedecek mi? Acaba günahlarımı silecek mi?.. Acaba azap etmeden, cehenneme düşmeden beni cennete alacak mı?" diye tir tir titremek...

Korkmanın tezahürü bu… Yâni yüzü gülmez insanın, hayattan tad almaz, ödü patlar Allah'a asi geleceğim diye, tir tir titrer, Allah'tan korkan insan. Havf...

رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ الله (الحكيم ، وابن لال عن ابن مسعود)

(*Re'sü'l-hikmeti mehàfetu'llàh*)[1] "Hikmetin başı Allah

[1] İbn-i Ebî Şeybe *Musannef*, c.VII, s.106, no:34552; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.470, no:742-744; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.270, no:3258; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

korkusudur." buyrulmuştur.

Lâzım, yasak da değil. Çünkü Allah'tan korkmayanın hali haraptır zaten. Korkmadan gitti mi insan, felaketlere bulaşır. Tabii korkmak lâzım! Tabii Allah'ın makamı korkulacak bir makamdır. Tabii Allah'ın cezası korkulacak bir cezadır, korkmak lâzım!

Ama bunun da dozajı var. Çok fazla korktu mu, o zaman psikolojik bakımdan dermansızlaşır, hiç bir şey yapamayacak hale gelir. Sonra, korkmayı emreden ayetler var ama ümid bahşeden ayetler de var. Meselâ bir tanesi, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لاَ تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ ،
إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (الزمر:٥٣)

(*Kul yâ ibâdiye'llezîne esrefû alâ enfüsihim*) "Ey günahlara dalıp çıkıp da, nefislerine zulmetmiş olan günahkâr kullarım! (*Lâ taknatû min rahmeti'llâh*) Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin, kesilmeyin, ümidiniz kopmasın, ümidsiz duruma düşmeyin! (*İnna'llàhe yağfiru'z-zünûbe cemîâ*) Allah günahların hepsini birden, toptan affediverir. (*İnnehû hüve'l-gafûru'r-rahîm*) O çok mağfiret edicidir, çok rahmeti geniş olan zât-ı celîldir." (Zümer, 39/53)

Onun için affedicidir, mağfiret edicidir. Biz de ayet-i kerimelerde, gafûru'r-rahîm ayet-i kerimelerini okuduk, sizlere müjde olsun diye. Hep gafûru'r-rahîmle biten ayet-i kerimeleri okuduk ki, korkmayın! Allah-u Teàlâ Hazretleri gafûru'r-rahîmdir, günahkârsak da, ne kadar suçluysak da, yüzümüz karaysa da, afv u mağfiret isteyelim, Allah affeder. Bu taraf da var. Bu taraf da var, tehditli ayet-i kerimeler de var.

Şöyle Kâbe'yi tavâfa başlarsınız, "*Bi'smi'llâhi allàhu ekber*!"

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.267, no:5873; Süyûtî, *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XIII, s.56, no:12550.

diye *Hacerü'l-Esved*'i istilâm eyledikten sonra, Kâbe'nin altın kapısının olduğu tarafı şöyle döndünüz mü, oradaki yazılar kalabalıktır, ayırt edemezsiniz. Ama şöyle Hatîm tarafına geldiniz mi, Altınoluk tarafına, başınızı Kâbe'ye doğru çevirdiniz mi tavaf ederken dualarla, tesbihlerle... O ayet-i kerimeyi görürsünüz, erirsiniz böyle, tüyleriniz diken diken olur, gözlerinizden yaşlar boşanır. Öyle yazmışlar ki o Kâbe'nin örtüsüne, o ayet-i kerimeyi yazmışlar:

نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (الحجر: ٤٩)

(*Nebbi' ibâdî*) "Kullarıma bildir ey Rasûlüm, haber ver, (*ennî ene'l-gafûru'r-rahîm*) ben gafûru'r-rahîmim; çok mağfiret edici, rahmeti çok geniş olan zât-ı celîlim!" (Hicr, 15/49)

Tamam, ohhh, el-hamdü lillâh, ferahladık. Orada yazmıyor ama, ayet-i kerimenin devamı var:

وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ (الحجر: ٥٠)

(*Ve enne azâbî hüve'l-azâbü'l-elîm*) "Bana âsî olanlara da azabım var; o da elem verici, çok müthiş bir azaptır." (Hicr, 15/50) O da var, öbürü de var... Demek ki korkmak da gerekli, ümid de gerekli.

Nasıl olacağız? Ne yapacağız?.. İki zıd bir araya gelir mi? (*İctimâi zıddeyn muhal*) demişler mütekellimler, alimler, mantıkçılar. Bu ikisi mümkün... Biraz ondan olur, biraz ondan olur; mümkün. Niye olmasın?.. Hem korkarsın, hem ümid duyarsın. Korkarak ümidlenirsin, ümidlenerek korkarsın. Bu karışım mümkün. Bazı şeyler karışmaz ama, bazı şeyler karışır. O mantık burada sökmez.

Onun için büyükler demişler ki: Kul nasıl olmalı biliyor musunuz? (*Beyne'l-havfi ve'r-recâ'*) Korku ile ümid arasında olmalı!.. Ne çok korkup da dermânı kesilip, sararıp solup hazan yaprağı gibi titremeli, hayatı zehir olup da, sıhhatini kaybedip de mezara gitmeli; ne de çok ümitlenip, keyiflenip, göbeklenip, gülüp oynayıp da, ahiretin tehlikelerini nazar-ı dikkate almayıp da,

hazırlıksız gidip de, ahirette pişman durumuna düşmeli... İkisi de doğru değil. (*Beyne'l-havfi ve'r-recâ'*) Korku ile ümid arasında olmalı!.. Bu ikisinin beraber insanın üzerine toplanması mümkün ve biz de öyle olacağız.

Bu zât-ı muhterem hakkında ne diyor Sülemî Hazretleri... Hayatını incelemiş bunun, kitaplarını okumuş, biliyor bu zâtı. Belki mânevî bakımdan da biliyor. Diyor ki:

تكلم فى علم الرجاء ، وأحسن الكلام فيه.

(*Tekelleme fî ilmi'r-recâ'*) "Ümid ilmi hususunda çok konuştu." Demek ki, Yahye'bni Muàz er-Râzî Hazretleri, böyle ümid tarafı galip, yeşil tarafı galib, halkı ümitlendirici; "Korkmayın, şevke gelin, aşka gelin!" diye biraz o tarafı fazla konuşan bir insanmış anlaşılan, bunu anlıyoruz. Bu sözlerin mânâsı o.

(*Ve ahsene'l-kelâme fîhi*) Bu recâ konusunda da, konuşmayı pek güzel de yapmıştır. Yâni, recâ konusunu iyice insanların iknâ olacağı, kabul edeceği, neşeleneceği, keyifleneceği şekilde anlatmayı da başarmıştır bu Yahye'bni Muàz er-Râzî Hazretleri. Vâiz tabii.

Şimdi vâizler, tabii kürsüye çıktığı zaman, böyle her tarafını düşünmesi lâzım! Kendisini dinleyenleri ne kırıp geçirmeli, ne de gevşetmeli. Orta kıvamda tutmalı. Bu bir başarı işte... Yâni öyle de zarar, böyle de zarar; dengede tutmasını bilmeli.

و كانوا ثلاثة اخوة: يحيى ، و اسماعيل ، و ابراهيم. أكبرهم سنًّا اسماعيل ، ويحيى أوسطهم ، وأصغرهم ابراهيم. و كلهم كانو زهاداً.

(*Ve kânû selâsete ihvetin*) Üç kardeş idiler. Kimler? Yahye'bni Muàz. Üç kardeşmiş bunlar. (*Yahyâ, ve ismâîl, ve ibrâhîm*) Birisi bu Yahyâ, birisi ağabeyi birisi kardeşi. Bu ortancaymış. İsmail ve İbrâhim. (*Ekberühüm sinnen ismâîlü*) Yaşça en büyükleri İsmâil

isimli kardeş idi. (*Ve yahyâ evsatühüm*) Ve bu bizim hayatını okuduğumuz Yahye'bni Muàz er-Râzî ortancalarıydı. (*Ve asgaruhum ibrâhîmü*) En küçükleri de İbrahim er-Râzî idi.

(*Ve küllühüm kânû zühhâden*) "Hepsi de sùfî, zâhid insanlar idi." *Zühhâd*, zâhidler demek, sùfîler. Yâni dünyayı terk edip ahirete rağbet edip ibadetle ömrünü geçiren, dünyanın malına, mülküne, devletine, makamına, parasına, puluna itibar etmeyen, zâhid kimseler imiş hepsi de… Üç kardeş de öyleymiş. Demek ki sülâleden, soydan böyle takvâ ehli insanlar.

و إبراهيم خرج مع يحيى إلى خراسان ؛ و توفِّى فيما بين نيسابور وبلخ.

(*Ve ibrâhîmü harace mea yahyâ ilâ hurâsâne*) Bu ortanca Yahyâ ile, küçük kardeşi İbrahim, Horasan'a beraber çıktılar. (*Ve tüvüffiye fîmâ beyne neysâbûre ve belh.*) Nişapur ile Belh şehri arasında bir yerde ölüvermiş. Allah rahmet eylesin... O küçük kardeş ölmüş. Herhalde bir şehirden bir şehire, ilim öğrenmeye giderlerdi. Demek ki giderken kardeşini de yanına almış Yahyâ. Fakat kardeşi Nişapur'la Belh arasında vefat etmiş. Belh, Mevlânâ'nın şehri biliyorsunuz, İbrâhim ibn-i Edhem'in şehri. Nişapur'dan buraya doğru giderken... Nişapur da Hacı Bektaş-ı Velî'nin şehri. Bu kitabı yazan Sülemî de, Nişapurlu.

وقيل إنه مات بعض بلاد جوزجان.

(*Ve kìle innehû mâte fî ba'dı bilâdi cûzcân*) Bir başka rivâyet de var, denildi ki: "Bu İbrâhim adlı kardeş Cüzcân beldelerinin birisinde vefat etti." *Ba'd*, birisi demek, gayr-ı muayyen birisi mânâsına. (*İnnehû mâte*) "O vefat etti, (*fî ba'dı bilâdi cûzcân*) Cüzcân beldelerinin birisinde." Bazısında değil, birisinde demek yâni ba'd.

Cüzcân neresiymiş aşağıdan bakalım:

جوزجان أو جوزجانان ، اسم كورة واسعة من كور بلخ ، بخراسان.

وهى بين مرو الروذ وبلخ.

(*Cüzcân ev cûzcânân, ismü kûretin vâsiatin min kûri belh*) "Belh'in mahallelerinden, civarındaki kasabalarından büyük bir kasaba idi." Ama gene doğru oluyor, ilk söz de doğru oluyor. Zaten Nişapur'la Belh arasında öldü demişti, ikinci sözü de, Cüzcân da Belh'e bağlı bir yer olduğuna göre, gene de doğru olmuş oluyor. Ama biraz daha netleştirmiş oluyor, öldüğü yeri kesin söylemiş oluyor.

(*Ve hiye beyne mervi'r-rûz ve belh*) "Mervi'r-rûz ve Belh arasında bir yerdir." dedi. Bunu geçiyoruz şimdi. Bir kardeş demek ki, Belh'e giderken vefat etmiş. Allah cümle geçmişlerimizle beraber ona da rahmet etsin... O da zâhidlerdenmiş, àbid zâhid bir kimseymiş.

وخرج يحيى الى بلخ ، وأقام بها مدةً ، ثم رجع إلى نيسابور ،

ومات بها سنة ثمانٍ وحمسين ومائتين.

(*Ve harace yahyâ ilâ belh*) "Yahyâ Belh'e gitti. (*Ve ekàme bihâ müddeten*) Orada bir müddet ikàmet etti, kaldı. Kardeşi ölmüş ama, Yahyâ Belh'te bir müddet ikamet etmiş. (*Sümme racea ilâ neysâbûr*) Sonra Nişapur şehrine geri dönüyor.

Bizim Nişapur dediğimiz şehre, Araplar Neysâbûr diyorlar, aslı Nişapur. Yâni Farsçası şin ve pe ile. Ama Arapçada pe harfi olmadığından, öyle telaffuz etmiş onlar, Neysâbûr demişler. Nişapur, Arap fatihlerin fethettikleri ve ordugâh yaptıkları şehir. Ve orada çok Arap var. Yâni böyle etrafı çevrili, kalesi olan, ordugâh olan bir şehir.

(*Ve mâte bihâ senete semânin ve hamsîne ve mieteyn*) Orada 258 senesinde vefat etti. Kim? Yahyâ... Yâni bu vaiz olan Yahyâ ibn-i Muaz er-Râzî, 258 senesinde vefat etti.

Bu 258 bizim 258 değil, hicrî 258. Yâni Peygamber Efendimiz'in hicretinin üzerinden 258 kamerî sene geçtikten

sonra, o zaman vefat etmiş. Tabii Kamerî sene ile Hicri sene de aynı değil. Arasındaki farkı nasıl bulacağımızı daha önce söylemiştik. Ama kesin olarak bilmek için, *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu* diye kılavuzlar vardır. O böyle âlim kardeşlerimizin, ilme meraklı kardeşlerimizin masasında bulunur, 258'i bulurlar orada hicri, miladi ne oluyor, orada görürler.

Ben kitaplarımı açmadım daha, açarsam bir dahaki sefere getireyim, burada bakalım ne olduğunu cetvellerden takip etmek en iyisi. 258'de, yâni hicrî üçüncü asrın ortasında vefat etmiş.

و روى الحديث.

(*Ve reve'l-hadîse*) Hadis de rivâyet etmiş. Vaiz ya kendisi, ilm-i hadisle de meşgul olmuş. Tabii herkes hadis okur. Ben de okuyorum, siz de okuyorsunuz. Ama hadisi okumak başka; bir de gidip alimden hadisi alıp, kendisinin rivâyet salâhiyeti olup, kendisinin de başkasına rivâyet etmesi... O zaman hadisin rivâyet senedine giriyor ismi, o daha önemli, kıymetli.

İmâm-ı Mâlik, Mâlikî mezhebinin kurucusu imam hem fakih, fıkıh ilminde üstad, mezhep sahibi; hem muhaddis imiş, hadis alimiymiş. Birisi kapısını çaldığı zaman, kapıyı açar;

"—Hoş geldiniz, arzunuz nedir, buyurun!" dermiş.

"—Fıkıh'tan bir mesele soracağım hocam, bir fetva soracağım!" filan derse;

"—Eh, buyur, sor bakalım!" dermiş, cevaplandırırmış.

Bak çok önemli bu… İmâm-ı Mâlik, Mâlikî mezhebinin imamı, *Kitâbü'l-Muvatta'*'ı yazan alim.

"—Yok Efendim, ben mesele sormağa gelmedim, siz Peygamber Efendimiz'den hadis topluyorsunuz da nakil ve rivâyet ediyorsunuz diye duydum, sizden hadis yazmağa geldim. Yâni ben sizden hadis alacağım, yazacağım, ben de başkasına rivâyet salâhiyetine sahip olacağım. Sizden imzâ alacağım, icâzet alacağım, ben de başkasına vereceğim." Şerefli bir şey...

"—Öyle mi?"

"—Öyle..."

O zaman dermiş ki:

"—Buyur, otur minderde."

Kendisi içeriye gidermiş, gusül abdesti alırmış İmâm-ı Mâlik. Zaten abdestli mübarek, temiz geziyor zaten ama, hadis rivâyet edeceğim diye, Peygamber Efendimiz'in sözünü rivâyet edecek diye. Hürmete bak, sevgiye, saygıya, Peygamber Efendimiz'in hadisine bile hürmetine bak!

Kendisine değil, zâtına değil, mübarek hayaline, görüntüsüne, kabrine değil, bir hadis-i şerîfini ağzından ötekisine söyleyecek diye giriyor içeriye, gusül abdesti alıyor. Hiç başka bir zaman giymediği en güzel cübbesini giyermiş. En güzel sarığını giyermiş başına... Yâni bayramlık diyelim, bayramlık da değil, ancak hadis rivâyet ederken giydiği sarığını giyermiş. Ondan sonra içeriye güzel kokular, tütsüler yaktırtırmış. En güzel rahleyi kurdurturmuş, en güzel rahlesini... Artık cevizden miydi, sedefle işlemeli miydi, neyse hayalinizde canlandırın, üstüne en güzel örtüleri örttürürmüş...

Gusül abdesti almış, güzel kokular sürünmüş olarak, misvaklanmış olarak gelirmiş, otururmuş edeple, diz çökermiş. Karşısındakine de diz çöktürtürmüş. "Ben falancadan işittim, o falancadan işitmiş, o filancadan işitmiş, o da sahabeden filancadan duymuş ki Peygamber Efendimiz şöyle dedi." diye hadisi tane tane, senediyle beraber rivâyet edermiş. O da yazarmış, meclis öyle dağılırmış.

Yâni, hadis ilmine İmâm Mâlik'in verdiği kıymete bakın, bizim halimize bakın!.. Biz nasılız, onlar nasıl? Biz niye böyleyiz, onlar niye öyle?.. Anlaşılıyor. Sevgi, saygı, hürmet, kıymet bilme onlarda nasıl, bizde nasıl?

(*Ve reve'l-hadis*) "Hadis de rivâyet etti." diyor Yahye'bni Muàz er-Râzî için, Sülemî. Ne demek istiyor yâni? Bu kıymetli zât diyor, hadis de rivâyet eden bir insan diyor. Medih için söylüyor yâni. Sıradan bir alim değil, ciddi bir kimse... Peygamber Efendimiz'den hadis de rivâyet etmiş bir ravi diyor ve misalini veriyor:

b. Takvâ Nedir?

١ -حدثنا محمد بن أحمد بن الحسن، قال: حدثنا على بن

محمدٍ الأزراق ، حدثنا محمد بن عبدك ، قال: سمعت يحيى بن معاذ الرازىَّ ، الواعظ ، يذ كر عن حمدان بن عيسى البلخىِّ ؛ عن الزيرفان ؛ عن الشعبى ؛ عن ابن عباس ، قال: التقوى كرم الخلق ، وطيب المطعم .

TS. 107/1 (*Haddesenâ muhammedü'bnü ahmede'bni'l-hasen*) Sülemî söylüyor: Bana Hasan oğlu Ahmed oğlu Muhammed söyledi. (*Kàle: Haddesenâ aliyyü'bnü muhammedini'l-ezraku*) Muhammed el-Ezrak oğlu Ali ona söylemiş. (*Haddesenâ muhammedü'bnü abdik*) Ona da Abdik oğlu Muhammed söylemiş. (*Kàle: Semi'tü yahye'bne muàzini'r-râziyye*) Abdik oğlu Muhammed de demiş ki: Ben Yahyâ ibn-i Muàz er-Râzî'den işittim ki, (*el-vâize*) o meşhur vâiz olan Yahye'bni Muàz er-Râzî'den işittim ki, (*yezkürü an hamdâne'bni ise'l-belhiyye*) işittim ki kulağımla demiş en son ravi, Hamdân ibn-i İsâ el-Belhî, Belhli İsâ oğlu Hamdân'ın (*ani'z-zibrikàn*) Zibrikàn'dan, (*ani'ş-şa'bî*) o da Şa'bî'den, (*an ibn-i abbâs*) o da İbn-i Abbas RA'dan (*kàle*) şöyle dediğini naklediyor:

التَّقْوٰى كَرَمُ الْخُلُقِ ، وَطِيبُ الْمَطْعَمِ (السلمي عن ابن عباس)

(*Et-takvâ keremü'l-huluki*) "Takvâ, ahlâkın asâletidir, huyların güzel, asil olmasıdır; bir… (*Ve tîbü'l-mat'ami*) Lokmanın helâl olmasıdır; iki..."

Demek ki, *kàle Rasûlüllah*'a kadar gelmedi, *kàle İbn-i Abbas*'a kadar geldi. Tabii, İbn-i Abbas bu sözü kendisi de söylemiş olabilir, Peygamber SAS'den de nakledilmiş olabilir. Ama sahabenin sözüne de *eser* derler veyahut onu da hadis kısmına dahil ederler bazı alimler. Onun için İbn-i Abbas RA'nın sözünü, hadis de rivâyet etti dedikten sonra söylüyor. Ne demiş İbn-i Abbas. Ya kendisi dinî bilgisine dayanarak söyledi bu sözü, ya da Peygamber Efendimiz'den duyarak söyledi, belli değil o.

Diyor ki: (*Et-takvâ keremü'l-huluki, ve tîbü'l-mat'ami*)

Böyle söylemiş. *Takvâ*, çok duyduğumuz bir kelime, ama çok

önemli bir kelime. Duymak yetmez, künhünü anlamak lâzım ve uygulamak lâzım! Çünkü Allah emrediyor. (*İtteku'llàh*) diye, (*fe'tteku'llàh*) diye, nice nice ayet-i kerimede emrediyor. En tüyleri diken diken eden, takvâyla ilgili ayet-i kerime hangisidir?

Bi'smi'llahi'r-rahmâni'r-rahîm:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

(آل عمران:١٠٢)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenü't-teku'llàhe hakka tukàtihî ve lâ temûtünne illâ ve entüm müslimûn.*) "Ey iman edenler!" Tüyleri diken diken oluyor insanın. "Ey iman edenler! (*İtteku'llàhe hakka tukàtihî*) Allah'tan nasıl korkmanız gerekiyorsa, nasıl sakınmanız gerekiyorsa, öyle sakının! (*Ve lâ temûtünne*) Sakın ha başka türlü ölmeyin; (*illâ ve entüm müslimûn*) ancak tam müslüman olarak ölün! Allah'tan hakkıyla korkun, öyle yaşayın ve tam müslüman olarak ölün!" (Âl-i İmrân, 3/102)

Tehdit var yâni ayet-i kerimede... (*Hakka tukàtihî*) "Nasıl korkulması gerekiyorsa öyle korkun! Nasıl sakınmak gerekiyorsa gerektiği gibi hakkıyla sakının!.." buyruluyor. E bir şeyi hakkıyla yapmak kolay mı?.. Yâni bir sanatı, bir mesleği, demirciliği, kömürcülüğü, sıvacılığı, marangozluğu hakkıyla yapmak kolay mı? Hakkıyla takvâ... Yâni yapabildiğin kadar yapmayı emretmiyor da, (*hakka tukàtihî*) hakkı neyse, hakkıyla takvâ ehli olmak nasıl mümkünse öyle...

Tabii sahabe-i kirâm erimişler bu ayet-i kerime indiği zaman, sızlamışlar, ağlamışlar. "Biz hakkıyla takvâyı yerine getiremezsek mahvoluruz." diye. Onun üzerine ayet-i kerime inmiş:

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ (التغابن: ١٦)

(*Fe'tteku'llàhe mesteta'tüm*) "Gücünüzün, takatinizin yettiği miktarda takvâya sarılın, takvâ ehli olun!" (Tegàbûn, 64/16) diye.

O birincisine aykırı değil, ama hatırlatıyor Allah-u Teàlâ Hazretleri. Yâni insana Allah CC, takatinin fevkinde bir şey

yüklemiyor.

Amene'r-rasûlü'de okuyoruz ya:

رَبَّنَا وَلاَ تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا ، رَبَّنَا وَلاَ تُحَمِّلْنَا مَا لاَ طَاقَةَ لَنَا بِهِ (البقرة:٢٨٦)

(*Rabbenâ ve lâ tahmil aleynâ isran kemâ hameltehû ale'llezîne min kablinâ, rabbenâ ve lâ tuhammilnâ mâ lâ tâkate lenâ bih*) [Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği işler de yükleme!] (Bakara, 2/286)

Takatimizin üstünde bir yükü bizim omuzumuza yüklememiş, zayıfız yâ Rabbi diye dua ettirttiğine göre, tâkat esas... Onun için, (*ve'tteku'llahe mesteta'tüm*) yâni gücünüzün yettiğini yapacaksınız demek yâni. Yine hakkıyla olacak da, gene gücün yettiğince yapmak mânâsına, Allahu a'lem… Tabii tefsirin çok incelikleri var.

Şimdi takvâ bu. Hakkıyla takvâyı gücümüzün yettiğince yapmağa çalışmakla emrolunmuşuz. O halde takvâyı bilmemiz lâzım. Takvâ ne demek?.. Takvâ tasavvufun da özüdür, esasıdır, direğidir. Takvâyı bilmeyen, tasavvufu hiç bilmez. Boşuna sarık sarıp, kavuk takıp, cübbe giyip ortalıkta dolaşmasın. Takvâ önemli!

Takvâ ne?.. Sakınmak. Neden sakınmak? Bazı ayetlerde buyruluyor ki:

وَاتَّقُوا اللَّهَ (البقرة:١٩٤)

(*Ve'tteku'llah*) "Allah'tan sakının!" (Bakara, 2/194)

Bazı ayet-i kerimelerde deniliyor ki:

فَاتَّقُوا النَّارَ (البقرة:٢٤)

(*Fetteku'n-nâr*) "Allah'ın cehenneminden sakının!" (Bakara,

2/24) Tabii o da onun kahır yeri. Yâni, gene Allah'tan sakınmak.

Demek ki, korkulacak bir şeyden sakınmak demek. Müslümana takvâ emrediliyor. Tehlikeler var ileride, cehennem var, Allah'ın hesabı var, mahkeme-i kübrâ var:

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَه . وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَه

(الزلزال:٧-٨)

(*Femen ya'mel miskàle zerretin hayran yerah. Ve men ya'mel miskàle zerretin şerren yerah.*) "Zerre ağırlığı kadar bir hayır yapsa, karşılığını görecek; zerre ağırlığı kadar hafif gibi görünen bir günah da işlese, onun da cezasını çekecek." (Zilzal, 99/7-8) diye ince hesap var.

Hesaptan korkar insan. Allah'ın lütfu varsa, onun elinden kaçmasından korkar insan. Güzel tecellîler vs.ler varken, nurları görüyorken, kalbi nurlanmışken kararıverse kalbi, ondan korkar, elindeki imkânları kaçırmaktan korkar. E korkacak, sakınacak.

Sakınmak demek takvâ. Havfullah, korkmak demek; takvâ da kendisini sakınmak, korumak demek yâni. O duruma düşmemek için kollamak demek. Kollamak, sakınmak mânâsına.

Şimdi burada takvâyı tarif ediyor. Kim?.. İbn-i Abbas RA, Abdullah ibn-i Abbas, genç sahabi, Peygamber Efendimiz'in yanında bulunmuş. Zaman zaman onu devesinin arkasına bindirmiş Peygamber Efendimiz, hacca beraber gitmişler... Hem zekî, hem böyle gençliğinde Efendimiz'in sohbetinde bulunmuş, yanına oturmuş. Amcası Abbas'ın oğlu olduğundan, akraba da olduğundan kıymetli bir kimse... Diyor ki, tarif ediyor...

Sahabe-i kirâm takvâyı çok merak etmişler. Siz merak etmiyorsunuz ama, sahabe-i kirâm çok peşine düşmüş bu işin... "Allah bize takvâyı emrediyor, nedir?" diye çok merak etmiş. Hazret-i Ömer, Ubey ibn-i Ka'b RA'a soruyor, "Takvâ nedir?" diye. Hazret-i Ömer bilmez mi takvâyı, Arapça bilmiyor mu?.. Onlar Arap lisanını konuşan insanlar, bizim kadar Arapça bilmiyorlar mı?.. Niye soruyorlar birbirlerine?.. İnceliğini kavramak için, tam kavramak için. Yâni Hazret-i Ömer bile soruyor.

Onun için burada niçin takvâdan bahsediyor? O zaman en çok konuşulan konulardan biri olduğundan. Şimdi Fenerbahçe-Spartak maçı konuşuluyor, Galatasaray-Spartak maçı konuşuluyor ama, o zaman takvâ konuşuluyordu. En mühim şey cenneti kazanmaktı, Allahın sevdiği şeyleri bulmaktı, Allah'ın yolunda yürümekti. İnsanlar bugün parayı düşünüyor, politikayı düşünüyor... Başka şeyler. Yâni gönlümüzde ve kafamızda en büyük olan şeyler bunlar değil.

"—Müslümanız el-hamdü lillâh! İşte camiye de geliyoruz, namazımızı da kılıyoruz. Ramazan geldiği zaman orucumuzu da tutuyoruz. Paramız olursa, hacca da gidiyoruz, zekâtımızı da veriyoruz. Zaten İslâm'ı saymışlar, kelime-i şehâdet getirmek, namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek. Tamam, beşini yaptık..."

Bitti sanıyor. Yâni bunlarla İslâm'ın bittiğini sanan insanlar var. Bilmiyor ki, en mühim emirlerden birisi takvâ... Bilmiyor ki, tasavvufun konusu olan birçok mânevî huy var, hal var; onlar çok önemli... İhlâs çok önemli, takvâ çok önemli, gıybet etmemek çok önemli... Harıl harıl gıybet ediyor millet. Ölü eti yemek diyor ayet-i kerimede, millet gıybetten vazgeçmiyor. Ölü eti yemekten vazgeçmiyor millet.

وَلاَ يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا ، أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا

فَكَرِهْتُمُوهُ (الحجرات:١٢)

(*Ve lâ yağteb ba'düküm ba'dà*) "Biriniz ötekisini gıybet etmesin." diyor Allah-u Teàlâ Hazretleri. Baş üstüne demeyen yok müslümanlardan… Baş üstüne diyor da, diliyle bunu tutan yok. Diliyle gıybet etmeyen insan yok…

(*E yühibbü ehadüküm en ye'küle lahme ahîhi meyten fekerihtümûh*) "Kardeşiniz ölmüşse onun etini gidip de hatur hutur yemeyi sever misiniz? İster mi sizden biriniz? İstemez. Bak nasıl yüzünüzü buruşturdunuz, iğrendiniz." (Hücûrât, 49/12) Hayır öyle bir şey istemem. E o zaman niye gıybet ediyorsun? Etmemek lâzım. Gıybeti bilmiyor, ihlâsı bilmiyor, sadâkati bilmiyor, vefâyı bilmiyor...

إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولاً (الإسراء: ٣٤)

(*İnne'l-ahde kâne mes'ûlâ*) Allah CC buyuruyor ki: "Ahdedenin ahdinde durmasını isterim, ahdinde durmazsa hesabını sorarım." (İsrâ, 17/34) Ahdine sadâkat gösteren var mı? Ticârî anlaşmalar havada, kira anlaşmaları havada, arkadaşlık sözleri havada... Hani nerede vefalılar?..

Ben Vefâlıyım, rahatlıkla söyleyebilirim, kimse de inkâr edemez. Ben Vefâlıyım, çünkü Vefâ Lisesi'nden mezunum... Millet bu kadar vefâlı. Veya Vefâ semtinde oturuyor, bozacının yanında... Tamam, vefâlı. Öyle şey olur mu?.. Ahdine vefâ gösterecek. Allah'a ahdi var. Yaptığı anlaşmalar var, ticârî anlaşmalar var, verdiği söz var.

Allah rahmet eylesin, bizim Bahtiyar amca —hep hatırıma gelir, söylerim, Allah rahmet eylesin cümle geçmişlerimizle beraber— Fatih'te üç katlı evini satıyor. Akşam gelmiş birisi, konuşmuş, tamam sattım sana demiş, gitmiş. Ertesi gün bu evin satıldığını bir başkası duymuş, gelmiş Bahtiyar amcanın yanına,

"—Bahtiyar amca!"

"—Buyur evladım."

"—Evini satıyormuşsun."

"—Sattım."

"—Kime sattın?"

"—İşte birisi geldi, konuştum, sattım."

"—Parasını aldın mı?"

"—Yoo, daha almadım."

"—Kaça sattın?"

"—Şu kadara sattım." Yâni diyelim ki bugünün parasına dört yüz milyona sattı, üç katlı, Fatih'te bir ev. "Dört yüze sattım." Demiş ki:

"—Ben sana altı yüz elli vereyim." Yâni yüzde elli daha fazla veriyor. "Daha zaten ötekisinden de para almamışsın..."

Bahtiyar amca kaşlarını çatmış, yerinden şöyle aslan gibi bir doğrulmuş,

"—Bana bak! Sen benim sattım dediğimi duymadın galiba!

Hadi yıkıl karşımdan... Ben söz verdim!" demiş.

Nur içinde yatsın, mekânı cennet olsun... Bak, ahde vefâ. Daha kapora almadı... İslâm'da da alışverişten cayma hakkı da var yâni. O hak da var.

Birisi malını satmış bizim yakınlarımızdan, ev halkı başlamışlar ağlamağa:

"—Niye sattın evimizi, bilmem ne, bilmem ne?.."

Gitmiş sattığı adama, demiş ki:

"—Vallàhi ben utanıyorum, evi sattım sana ama, evden çok ağlaşıyorlar..."

"—Pekiyi öyleyse, iade ettim." demiş.

Allah rahmet eylesin... O da nur içinde yatsın. Bak, o da güzel bir şey. Satın almış, "Ooo geçmiş ola!" demiyor.

Hacı Bayram Camii'nin oraya köylünün birisi gelmiş, oradaki birisine bir yüzük göstermiş,

"—Bu yüzüğü alır mısın?.."

"—Valla ben yüzükten anlamam. Seni bir tanıdık kuyumcuya götüreyim, bu yüzüğü gösterelim! Nereden buldun?"

"—Tarlayı kazarken buldum." demiş.

Şöyle bir yüzük, üstünde de kırmızı bir taş var, kırmızı taşın üzerinde de bir aslan motifi varmış.

Götürmüşler bir tanıdık kuyumcuya. Kuyumcu tezgâhın arkasındaki mütehassısa vermiş. O mütehassıs da... Şöyle bir gözlükleri oluyor onların, buralarına takıyorlar şöyle, büyüteç gibi, yakından incelemek için... Böyle bir incelemiş, dükkânın patronuna eliyle tamam, iyi yüzük demiş. Rakamları unuttum, söylediler ama... Beş bin lira vermişler yüzüğü getiren köylüye... O da sevinerek gitmiş. O zamanın parası, yâni şimdinin beş yüz bini diyelim meselâ. Gitmiş.

Bunun da kapıdan çıkarken, cebine ellerini bir sokmuşlar, bir çıkartmışlar. Bu getiren adamın... O da dükkândan Hacı Bayram'ın oraya gelince bakmış cebinde bir zarf. Zarfı açmış, onunda içinde beş bin lira. Yâni, sen bu adamı bize getirdin diye ben bin lira; yüzüğü sattı diye satana da beş bin lira... Yâni o zamanın beş bin lirası, bundan otuz yıl öncenin beş bin lirası ne

kadarsa... Yâni çok para. O zamanın çok parası.

Şimdi sevinmiş adam. Yâni oh demiş, bir aracı olduk, kısa yoldan köşeyi döndük, para kazandık, zarfın içinde... Yıllık gelir belki, aylık değil de. Çünkü aslî maaşlar otuz beş lira, elli lira filan olduğu zamanda… Üç yüz elli lira maaş alırdım ben ilk asistan girdiğim zamanlar. Üç yüz elli, on mislisi üç bin beş yüz lira. Yâni, bir senelikten fazla o zamanlar... Bir senelik bir asistanın maaşından fazla…

Bunları neden söylüyorum? Yâni fıkra anlatıyorum ama dertlerimizi dile getirmek için ve bir de müslümanlığımızın ne olduğunu göstermek için söylüyorum.

Oturmuş, o zaman içeriye kalantor bir müteahhit gelmiş. Zekî, giyimli, kuşamlı bir müteahhid gelmiş, oturmuş,

"—*Selâmün aleyküm*!"

"—*Aleyküm selâm*."

Tanışıyorlar,

"—Yâ bugün bir köylü geldi, yüzük satacak, bana gösterdi. Ben de kuyumcuya götürdüm, beş bin liraya aldı yüzüğü, bana da beş bin lira zarfın içinde bahşiş verdi kuyumcu…" demiş.

Adam ilgilenmiş:

"—Nasıl yüzüktü bu?" demiş.

"—İşte şöyle bir yüzüktü, şöyle bir taşı vardı, kırmızı renkti, üstünde de aslan motifi vardı."

"—A be şaşkın! O yakut, kırmızı... Çünkü, yakut olmasa beş bin lira zaten verilmez. O yakut... Yakut da çok sert bir kıymetli taş olduğundan, işlemesi zordur. Onun üstüne aslan motifi yapılabilmişse, o onun değerini kat kat arttırır. Bir de tarihî değeri var... Git, o yüzüğü geri al, ben sana yüz bin lira vereyim." demiş.

Yirmi misli fazlasını söylüyor bu sefer.

Adam kalkmış gitmiş bu sefer:

"—Yâ sen bizi aldatmışsın, ver yüzüğümüzü al beş bin liranı!" demiş.

Kuyumcunun adamları dikilmişler başına:

"—Hadi bakalım, böyle çok dırıltı yapma! Kapıdan dışarıya çık, gözümüze görünme!.." demişler.

Ona kabadayılık yapmışlar, atmışlar.

E ne oldu?.. İkàle diye bir şey var İslâm'da, satışından caymak diye bir şey var... Sonra aldatma yok; gabn, gabn-i fâhiş yok İslâm'da, aldatmak yok müşteriyi... Yâni bilmiyor diye, malı ucuz fiyata almak yok İslâm'da... E ne oldu? Nerede İslâm? Hani?.. Demek ki, insanın asıl müslümanlığı muamelesinde belli olacak. Ahdine vefâsında belli olacak, ahlâkında belli olacak. Yoksa namaz kılmak kolay, oruç tutmak kolay...

Hatta, doktor perhizi emrettiği için, orucu seve seve tutuyor. Bir de para da harcamıyor. Bir de kolaylık oluyor. Bir de hafiflik oluyor, bir de başı dinç oluyor... Yâ bunlar için oruç tutulmuyor ki, oruç Allah rızası için tutuluyor. Ama millet orucu tutuyor, namazını kılıyor... Namaz biraz daha zor... Oruç tutanların nisbeti, namazı muntazam tutanlardan fazladır. Çünkü herkesin keyfi yerinde, göbeği büyük, zayıflamaya herkesin ihtiyacı olduğundan, oruç tutanların nisbeti çoktur.

Meselâ, ben yedek subay okulundayken:

"—Kim oruç tutacak?" dediler.

Hocalar, tahsilliler... 1412 kişiden üçte biri oruç tutmağa râzı oldu. Ama namaz kılanlar çok az, bir avuç. Oruç tutmak kolay, namaz biraz daha zor... Kolay oldu mu yapıyorlar, zor oldu mu kaçıyorlar. Ama daha zorları var: İşte tam müslüman olmak, ahdine sâdık olmak, ihlâslı olmak, yaptığı işi Allah rızası için yapmak...

Bak gene bir fıkra anlatayım. Bugün artık ders olmuyor da, fıkralarla geçiyor nedense:

Büyük evliyaullahtan bir zâtın dervişi gelmiş,

"—Efendim bana miras kaldı, buyurun mirasımı size veriyorum, fakirlere dağıtın!" demiş.

Babasından kalan miras, bilmem kaç bin altını getirmiş vermiş. Tabii, dervişlerin bir sürü ihtiyacı var, hayra sarf edilecek bir sürü yer var. O hocaefendi, şeyh efendi vaazda söylemiş:

"—Allah râzı olsun filanca kardeşinizden, şu kadar bin altını hayır olarak verdi. Allah kabul etsin." filan diye söylemiş böyle.

Kalkmış o delikanlı oradan:

"—Hocam, çok özür dilerim, yâni ben size o altını vermiştim

ama, sonra annem bana bir kızdı, bir kızdı, râzı olmadı. Onu geri verin!" demiş.

"—Pekiyi evlâdım!" demiş, vermiş altını geriye.

Bütün cemaat dağıldıktan sonra, herkes gittikten sonra çocuk tekrar gelmiş şeyh efendinin yanına, hocanın yanına, demiş ki:

"—Hocam, şu altını al, Allah aşkına beni halka meşhur etme!.. Ben halk bilmesin diye, yalan söyledim. Ben Allah rızası için veriyorum, şöhret istemiyorum. Altını al, kimse de bilmesin." demiş. "Beni öyle elâleme ifşâ edip de, şu kadar hayır yaptı, bu kadar hayır yaptı filan diye söyleme! Ecrim, sevabım kaçmasın... Al, ben halk bilmesin diye aldım, tekrar veriyorum." demiş.

İşte bunlar başka duygular. Bunlar tasavvuf işte. Bunlar mertlik, bunlar er kişilik... Ricâlullahın, er kişilerin, erenlerin işi işte bu. Herkes yapamıyor bunu, herkesin yapabildiği şey değil ama İslâm bu.

Takvâ dedi şimdi, takvâdan açtık bu sözleri. Takvâyı iki şeyle anlatıyor İbn-i Abbas RA:

التَّقْوٰى كَرَمُ الْخُلُقِ ، وَطِيبُ الْمَطْعَمِ (السلمي عن ابن عباس)

(*Et-takvâ keremü'l-huluki*) "Ahlâkın asâletidir, huyların güzel, asil olmasıdır; bir. (*Ve tîbü'l-mat'ami*) Lokmanın helâl olmasıdır; iki."

İki şey söylemiş. Ölçelim biz kendimizi. Ahlâkımız güzel mi? Onu biraz ölçmek zor. Ahlâk çünkü çoktur. Vefâ olacak, cesaret olacak, sabır olacak, cömertlik olacak, arkadaşını kendisine tercih olacak, merhamet olacak vs. vs... güzel huylar.

"—Hocam aman bunları nereden öğrenebilirim?.."

İmâm-ı Gazâlî'nin İhyâ-ı Ulûm'undan öğrenirsiniz, hepsi var. Yeter ki okunsun. Gazetelere bakıyorum, çok üzülüyorum. Eskiden bir sayfasına kızıyordum, bir sayfası spora tahsis ediliyor kocaman gazetenin arka sayfası diye, şimdi beş-altı sayfa sayıyorum. Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi sayfa spor. Nereden bulurlar o kadar lafı, yalanı, dolanı... Yâni yirmi kişi topu tekmeliyor, yirmi bin kişi onun peşinde aaah, vaaah, güüüm!.. Hoooop... Oturuyor, kalkıyor, yazık!

Bir; ahlâkın güzel olması... İki; lokmanın helâl olması. Çünkü, birçok kimse —bakın bugün de inceleyelim— parayı nereden kazandığını düşünmüyor. Sadece kazanmayı istiyor. Piyangodan, rüşvetten, hileden, aldatmadan, kandırmadan, dolandırmadan... Milyarları kapan kapana, kaçan kaçana...

Bugün gene bir gazetede vardı, okudum: Şu kadar milyar piyasaya kamyon satmış, otomobil satmış, kapora almış... Devlete de dört yüz bilmem kaç milyon vergi borcu var, yok adam... Kim bilir nereye kaçtı. O kadar parayı, şu kadar milyarı almış, dolandırmış piyasayı, kaçmış gitmiş. Muhakkak yurt dışına gitmiştir. Ayarlamıştır işini, orada yiyecek çatır çutur haramları... Başkalarının paralarını yiyecek. Çalan çalana, haramı yiyen yiyene...

Halbuki İslâm, lokmanın helâl olmasını istiyor, helâl yemeyi istiyor. "Haram lokma yenilirse, haram yiyen insanın vücudunda haramdan bir şey hasıl olur ve onu da ancak cehennem ateşi

yakarsa temizlenir." buyuruyor Peygamber Efendimiz. Ebû Bekr-i Sıddîk Hazretleri'nden gelen rivayetler böyle.

Binâen aleyh, haram yiyen cehenneme mutlaka düşecek, mutlaka yanacak. Yâni, bu işin ümit tarafı kalmıyor. Haram yiyen mutlaka cehenneme düşecek. Neden?.. Yediği haramlardan hasıl olan haram etler, cayır cayır yansın da öyle temizlensin diye.

Ateşle temizleme de vardır. Tavuğu neyle temizliyorlar?.. Yoluyorlar, ondan sonra ütülemek diyorlar. Ne demek?.. Ateşte cızır cızır, cızır cızır... İşte ateşle temizlemek o da. Bazı şeyler ateşle temizleniyor. Ateşe attığı zaman temiz oluyor. Haram lokma yemiş vücut da cehenneme girip temizleniyor, yanarak temizleniyor. Binâen aleyh bu işin ümidi kalmadı, recâsı kalmadı, hapı yuttuğunun resmidir, bitti. Çünkü cehenneme mutlaka girecek haram yediğinden.

O halde ne lâzım?.. Helâl lokma yemeğe dikkat etmek lâzım, çoluk çocuğuna helâl lokma yedirmek lâzım! Kızını evine helâl lokma getirecek damada vermek lâzım! Oğluna, torununa helâl süt emdirecek gelin almak lâzım!

Millet onu düşünmüyor, başka şeyler düşünüyor, boyu düşünüyor, rengi düşünüyor, saçının rengini düşünüyor, gözünün rengini düşünüyor vs. Ailelerin ahireti mahvoluyor.

Bir düğün yapıyorlar, hacı babanın ailesine hiç lâyık olmayan bir düğün olmuş oluyor. Açık saçık oluyor... Hadi nikâh kıyıldı, ne olacak? Hadi damat gelini tebrik için öpsün... Hadi, duvak kalkıyor... Herkesin gözü önünde... Eskiden, (*alâ melei'n-nâs*) derlerdi, halkın gözü önünde yapılan edepsizliğe. Şapp, öpüyor. Neymiş? Damat, nikâh oldu diye gelini öpüyor. Öyle şey olur mu? İslâm'da var mı?.. Yeni yeni adetler, yeni yeni acayip işler.

Takvâ yok, helâl lokma yok... Bu insanların hali o zaman harap, perişan ve vahim… Sonuç fecî…

Allah CC kurtarsın... Nasıl kurtarır, ne olur bilmiyorum. Tevbe ederek, çok sadakalar vererek, çok yalvararak... Cehennemin ateşini gözyaşı söndürürmüş. Geceleri seherlerde gözyaşı dökerek, ağlayarak, tabii hak sahiplerine haklarını vererek, kurtulmak mümkün olabilir belki.

c. Peygamber SAS Efendimiz'in Bazı Halleri

Sayfayı bitirelim, bir paragraf daha okuyup keselim:

٢ - أخبرنا الحسين بن أحمد بن أسد الهروىُّ ، قال: حدثنا محمدابن علىٍّ بن الحين البلخىُّ ؛ حدثنا نصر بن الحارث ؛ حدثنا يحيى بن معاذ ، حدسنا عصمة بن عاصم ؛ حدثنا سعدان الحليمى ؛ حدثنا ابن جريج ؛ عن ابى الزبير ، عن جابر ، قال: كَانَ رَسُولُ اللهِ صلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دائِمَ الْتَفَكُّرِ ، طَوِيلَ الأَحْزَانْ ، قَلِيلَ الضَّحِكِ إلاّ أَنْ يَبْتَسِمَ .

TS. 108/2 (*Ahberene'l-hüseynü'bnü ahmede'bni esedeni'l-hereviyyü, kàle: Haddesenâ muhammedü'bnü aliyyini'l-hüseyni'l-belhiyyü; haddesenâ nasrü'bnü'l-hâris; haddesenâ yahye'bnü muàz, haddesenâ ismetü'bnü àsım; haddesenâ sa'dânü'l-halîmî; haddesene'bnü cüreyc; an ebi'z-zübeyr, an câbirin, kàle: Kâne rasûlü'llàhi salla'llàhu aleyhi ve sellem, dâime't-tefekkürü, tavîle'l-ahzâni, kalîle'd-dahiki illâ en yebtesim.*)

Güzel bitecek vaazımızın son sözü... Diyor ki kitabı yazan Sülemî Hazretleri: (*Ahberanâ*) "Bize haber verdi ki (*el-hüseynü'bnü ahmede'bni esedeni'l-herevi*) Herat şehrinden olan Esed oğlu Ahmed oğlu Hüseyin haber verdi.

Burada Esed sözü geçmişken, onu da hatırlatayım: Esed başkadır, Es'ad başkadır. Benim ismim meselâ Es'ad, yâni ayın var, saadetten geliyor. Esed, aslan demek, o başka. Elif-sin-dal. Hâfız Esed... Sûriye başkanının kendisinin adı Hâfız, babasının Esed, kardeşinin adı Rıfat. Baba adıyla söylüyorlar, Hâfız Esed, Rıfat Esed diyorlar. Yâni Esed'in oğlu Rıfat, Esed'in oğlu Hâfız demek. Yâni o Es'ad değil, ben Esed değilim. Karıştırmayın! Çok üzülüyorum çünkü.

(*Ahberanâ el-hüseynü'bnü ahmede'bni esedenil-herevî*) Esed

oğlu Ahmed oğlu Hüseyin bize haber verdi Heratlı. Bakın Herat şehri, duydunuz Afganistan'ın meşhur bir şehri. Kabil, Kandehar, Herat... İsm-i nisbesi nasıl geliyor? Herevî geliyor. Bilmeyen bulamaz. Lügatta arayacak, herevî ne demek, herevî ne demek?.. Bulamayacak. Herevî, Heratlı demek.

(*Kàle haddesenâ muhammedü'bnü aliyyini'l-hüseyni'l-belhiyyü*) Belhli Hüseyin oğlu Ali oğlu Muhammed ona söylemiş. (*Haddesenâ nasrü'bnü'l-hâris*) Ona da Haris oğlu Nasr söylemiş. (*Haddesenâ yahye'bni muàz*) Ona da Yahye'bni Muàz, yâni şu terceme-i hâlini okuduğumuz şahıs söylemiş. Ondan duyan ravi o.

Niye ben böyle rivayetleri okuyorum? Eski insanlar ilmi böyle öğrenir, böyle öğretirlerdi, havadan söylemezlerdi. Şöyle olmuş, böyle gitmiş... Yalan yanlış yok. Her şeyin senedi, sepeti, kaydı var, şahısların ismi var. Hangi haberi kimden duyduğunu söylüyor. Sağlam. Onun için kaynak kitap diyoruz. İlmî menba'lardan birisi…

Yahyâ ibn-i Muàz söylemiş ama, o da başkasından duydu. Kimden duydu?.. (*Haddesenâ ismetü'bnü âsım*) Asım oğlu İsmet ona söylemiş. (*Haddesenâ sa'dânü'l-halîmî*) Sa'dân el-Halîmî ona söylemiş. (*Haddesene ibnü cüreyc*) Ona da İbn-i Cüreyc söylemiş, (*an ebi'z-zübeyr*) Ebü'z-Zübeyr'den naklen; (*an câbirin*) o da Câbir RA'dan duyarak söylemiş. (*Kàle*) Demiş ki Câbir RA:

كَانَ رَسُولُ اللهِ صلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ دَائِمَ الْتَفكُّرِ ، طَوِيلَ الأَحْزَانْ ،

قَلِيلَ الضَّحِكِ إلاّ أَنْ يَبْتَسِمَ (السلمي عن جابر)

(*Kâne rasûlü'llah salla'llàhu aleyhi ve sellem*) "Rasûlüllah SAS Efendimiz, (*dâime't-tefekküri*) devamlı tefekkür halinde olan bir insandı, tefekkürü dâimî olan bir insandı." Sonra, (*Tavîle'l-ahzân*) "Üzüntüsü, hüznü, mahzunluğu uzun olan bir insandı. Tefekkürü çok olan, mahzunlukları uzun olan bir insandı."

Ahzân, hüznün çoğulu, mahzunluklar demek. *Kulübe-i Ahzân* diye de Ya'kûb AS'ın evine derler. Neden? Yusuf AS'ın kardeşleri bir oyun ettiler, sattılar. O da onu çok seviyordu, çok ağladı, ağladı, ağladı... Perde indi, Ya'kub AS'ın gözleri görmez oldu. O

çok ağlamasından, Ya'kub AS'ın evine *Kulübe-i Ahzân* derler. Yâni, hüzünler kulübesi demek, öyle geçer Edebiyatta...

(*Tavîle'l-ahzân*) "Peygamber Efendimiz, hüzünleri, mahzunlukları çok olan bir insandı. Tefekkürü dâimî olan, mahzunlukları çok olan bir insandı."

(*Kalîle'd-dahiki*) "Gülmesi az olan bir insandı. (*İllâ en yebtesim*) Yalnız tebessüm etmesi müstesnâ." Mütebessimdi. Besîm'dir isimlerinden bir tanesi Peygamber Efendimiz'in. Besîm ne demek?.. Tebessümlü demek. Efendimiz'in bir sıfatı da besîm idi. Güleç yüzlüydü Efendimiz, mütebessimdi; ama ana görünüşü Efendimiz'in devamlı tefekkür halinde idi. Dâimî tefekkürde olan ve hüzünleri, mahzunlukları uzun olan, gülmesi az olan bir insandı, tebessümü müstesnâ. Güleç yüzlüydü, mütebessimdi, gül yüzlüydü, ama böyleydi işte.

Tabii bu nedir, nedendir onun üzerinde durmamız lâzım.

لاَ عِبَادَةَ كَالتَّفَكُّرِ (أبو بكر بن كامل ، وابن النجار عن الحارث عن على)

(*Lâ ibâdete ke't-tefekkür*)[2] buyuruyor Peygamber Efendimiz. "Tefekkür kadar sevabı çok olan ibadet bulunamaz."

Hoppalâ! Ne kadar geç duymuşuz biz bunu. Namaza koşuyoruz, Kadir Gecesi'nde camileri dolduruyoruz, hacca gidiyoruz, ibadeti şevk ile yapıyoruz, geceleyin tesbih çekiyoruz, *Allah* diyoruz, *Lâ ilàhe illa'llàh* diyoruz vs. vs. vs... (*Lâ ibâdete ke't-tefekkür*) Meğerse, tefekkür kadar kıymetli, sevabı çok olan

---

[2] Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.III, s.68, no:2688; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.157, no:4647; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.38, no:836; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.II, s.36; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.V, s.179, no:7889; Mizzî, *Tezhîbü'l-Kemâl*, c.VI, s.239; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XIII, s.256; Hz. Ali RA'dan.

İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Vera'*, c.I, s.122, no:216; Hz. Hasan RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.163, no:44135; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.2039, no:3038; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XVI, s.446, no:17233, 17253.

ibadet yokmuş.

Neyi düşünecek? Allah'ın nimetlerini düşünecek, mahlûkatındaki hikmetleri düşünecek. Neler yapması gerektiğini düşünecek, eski günahlarını düşünecek, yapacağı sevaplı işleri düşünecek... Şu zihnimizi, beynimizi Allah niçin vermiş?.. Hayrı bulalım, hakkı işleyelim diye vermiş. Kullanacak bunu... Kullanmıyor. Birçok kimse kullanmıyor. Beynini kullanmıyor. Düşünmüyor, düşünmenin bir ibadet olduğunu bilmiyor.

Ben bunları okudukça, öğrendikçe, kardeşlerime yazıyorum dergilerde. Meselâ, sükûtun da ibadet olduğunu biliyor musunuz?.. Onu da çoğu kimse bilmiyor. Ben dergide yazdım ama, el-hamdü lillâh... Sükût da ibadet. Birçok insan bunun ibadet olduğunu bilmiyor. Sus mübarek! Dır dır dır, vır vır vır, zır zır zır... Olmaz! Gırgır geçmek, dırdır etmek, vırvır etmek... Bununla geçiyor insanların ömrü. Halbuki sükût ibadet.

Sükût ne oluyor?.. İnsan susunca, tefekkür çalışmağa başlıyor. Tefekkür gidince dırdır başlıyor, vırvır başlıyor, vs. başlıyor, dedikodu başlıyor, yalan başlıyor, kalp kırmak başlıyor, mâlâyâni başlıyor... Halbuki sükût ibadet, tefekkür en kıymetli ibadet...

تَفَكُّرُ سَاعَةٍ ، خَيرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ .

(*Tefekkürü sâatin, hayrun min ibâdeti senetin*)[3] "Bir saatlik bir tefekkür, bir sene ibâdetten daha hayırlıdır." diyor. Bir senelik ibadeti insan nasıl yapar? O halde mütefekkir olalım biz de…

Rasûlüllah Efendimiz neydi? (*Dâime't-tefekkür*) Bak (*kesîrü't-tefekkür*) demiyor, çok düşünür demiyor; (*dâime't-tefekkür*) tefekkür ediş hali dâimî olan bir insandı. Bundan ibret alalım, bizde mütefekkir olalım! (*Tavîlü'l-ahzân*) Yâni, hüznü çok olan bir kimseydi. Tavîl, tûl sahibi, yâni uzun demek.

Niye gülüyoruz?.. Bizim büyüklerimiz biraz yüksek sesle gülen, kahkaha savuran birisini gördüler mi derlerdi ki:

[3] *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.369, no:1004.

"—Ne gülüyorsun be mübarek, sıratı geçtin de mi gülüyorsun?.."

Eskiden ayıptı. Kahkahayla gülmek ayıptı. Şimdi şen kahkahalar her yerden taşıyor. Duvarlara, balkonlardan, bahçelerden, gazinolardan, pavyonlardan kahkahalar taşıyor. Kahkahalar boğdu ortalığı... Kah kah kah, kih kih kih... Uzun kahkahalar, gümbürtülü kahkahalar, salonlar çınlıyor, koridorlar inliyor.

Bizim çalıştığımız yerlerde, öyle arkadaşlar vardı. Yâni mübarek, nezle görmemiş sesiyle, gür haliyle bir kahkaha attı mı, koca binanın her yerinden duyulurdu. Tamam, falanca gülüyor diye. E ne oldu, sıratı geçtin de mi gülüyorsun?.. Gülünecek halimiz mi var?

"—Güleriz ağlanacak halimize." demiş şair. Ağlanacak halimiz çok ama, gülüyoruz işte...

Allah ahirette güldürsün... Burada da mahzûn etmesin, mahrum etmesin... Ahirette de güldürsün...

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!..

11. 12. 1993 - İstanbul

2. YÂHYÂ İBN-İ MUÀZ ER-RÂZÎ (2)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîne alâ külli hàlin ve fî külli hîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Kemâ yuhibbü rabbünâ ve yenbağî li-celâli vechihi'l-kerîm... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd!..

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada ahirette üzerinize olsun... Rabbimiz iki cihanın saadetine cümlenizi, sevdiklerinizle beraber nail eylesin...

Güzel ve mübarek ve sevaplı ve nurlu ve kıymetli bir ay olan Ramazan'ı yaşadık; bayramı gördük, idrâk ettik, şu günlere geldik. Kendisiyle görüşemediğim değerli kardeşlerimin bayramlarını tebrik ederim. Allah-u Teàlâ Hazretleri, cümlemizi, cümlenizi nice nice Ramazanlara, bayramlara, mübarek günlere eriştirsin... Kadir Gecesi'ne tesadüf edip onu ihyâ etmeyi nasib eylesin... İki cihanın saadetine nâil eylesin...

Burada çok büyük âlim ve çok büyük sòfî, Şeyh Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin Türkçe'ye henüz tercümesi yapılmamış çok önemli bir kaynak kitabı olan *Tabakàtü's-Sùfiyye* kitabını esas alarak, onu okuyup vaazımızı öyle yapıyorduk. Eserin bir nefis, güzel baskısı var, çok ince emek mahsûlü, çalışma mahsûlü…. Onun 108. sayfasına gelmiştik.

Dersimize başlamadan önce, evvelâ ve hàssaten Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'ne saygımızın, bağlılığımızın, nâçizâne, àcizâne sevgimizin, ümmetliğimizin bir nişânesi olmak üzere, rûh-u pâkine hediye olsun diye; ve onun mübarek âlinin, ezvâcının, evlâdının, ashâbının —*rıdvânu'llàhi teàlâ aleyhim ecmaîn*— ruhlarına ayrı ayrı hediye olsun diye; ve hàssaten Peygamber Efendimiz'in varisleri, ümmetin mürşidleri sâdât ve meşayih turuk-u aliyyemiz, evliyaullah büyüklerimizin, Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'den şeyhimiz Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar güzerân eylemiş olan cümle turuk-u aliyye

silsilesi mensubları, sâdât u meşayih-ı turuk-u aliyyenin ve hulefâsının ve mürîdânının ruhlarına hediye olsun diye;

Kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin ruhuna hediye olsun diye; beldemizin medâr-ı iftihârı Yûşâ AS'ın, Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri'nin ve sair sahabe-i kirâm ve evliyâullahın ve İstanbul'u fetheden fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye;

Cümle ashàb-ı hayrât ü hasenâtın ve şu caminin yapılmasında büyük küçük emeği geçmiş olanların geçmişlerinin ruhlarına hediye olsun diye; ve uzaktan yakından bu dersi dinlemeğe gelen siz değerli kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün müslüman ecdâd u ceddâd, akraba ü taallûkàt, ihvân u ahbâb u yârân, evlâd u zürriyâtının ruhlarına hediye olsun diye;

Biz hâl-i hazırda hayatta bulunan işte şu yaşayan mü'minler de, ömrümüzü gafletle geçirmeyelim, ömrümüzü Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin rızasına uygun yaşayalım, sevdiği a'mâl-i sâlihayı işleyelim, arkamızda hayırlar bırakalım, Rabbimizin huzuruna sevdiği, razı olduğu bir kul olarak yüzü ak, alnı açık varmamıza vesîle olsun diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerîf okuyup ondan sonra başlayalım! Buyurun:

.....

a. Yâhyâ ibn-i Muàz er-Râzî Hakkında

Terceme-i hâli anlatılan âlim, sùfî şahıs da 14. biyografi sahibi Yahye'bni Muàzini'r-Râzî idi. Onun baş sayfasından biraz başlamıştık ama araya haftalar, aylar girdi benim seyahatim dolayısıyla... Biraz açıklayalım:

Yâhyâ ibn-i Muàz er-Râzî: İsmi Yahyâ, babasının adı Muàz. Râzî, Rey şehrinden demek. Rey şehrinin mensûbuna Reyyî denmiyor, Râzî deniliyor. Biraz kıyas dışı, alışılmışın dışında... Râzî demek, Rey şehrinden olan demek. Rey şehri de bugünkü Tahran'ın kenarında olan bir şehir. Eskinden Tahran yokmuş, Rey varmış ve oradan çok büyük alimler yetişmiş. Orada bu mübarek, büyük, meşhur şahıs. Bütün kitaplarda, böyle tasavvuf kitaplarında adı geçen, sözleri geçen bir büyük zâttır bu Yahye'bni Muàz er-Râzî.

Tabii bunun hakkında bilgiler biraz geçmişti. Kısaca

özetleyelim: Bu, tasavvufun derin âşinası, tasavvufu yaşayan ve o konuda başkalarına bilgi de veren büyük bir zât. Ve bilhassa havf ve recâ hallerinden recâ hali, yâni Allah'dan ümidini kuvvetli tutmak, böylece o neşe ve zevk ve neşât üzere yaşamak üzerine temayüz etmiş, vasfı bu yâni. Yâni tatlı, Allah'a ümidi sağlam, öyle havfı, korkusundan ziyade sevgisi ve ümidi galip bir kimse ve o konuyu iyi bilen bir kimse ve o konuda güzel sözleri var. İleride sözleri gelecek. Hakikaten edib bir şahıs. Söylediği her sözü tartarak söylüyor ve çok güzel söylüyor. Her birisi kelâm-ı kibâr, atasözü gibi kıymetli.

Bunlar üç kardeş imişler: Yahyâ, İsmail, İbrâhim. Yahyâ, ortancası. İbrahim Nişabur şehrine giderken vefat etmiş. Ama hepsi de zâhid ve âlim ve kıymetli insanlarmış, muttakî insanlarmış. Hepsi tanınmış kimselermiş.

Horasan'ın Nişapur şehrinde yaşamış ve orada hicrî 258 senesinde vefat etmiş. Bu bilgileri okumuştuk ama, vaaz bütün olsun diye şöyle bir daha tekrar etmiş oluyoruz. Tabii 258 senesi hicrî sene. Yâni Peygamber SAS Efendimiz'in Medine-i Münevvere'ye hicretinin üzerinden 258 sene geçmiş. Hem de bu seneler şemsî sene değil, güneş senesi değil, kamerî sene. Yâni 354 gün.

Kamerî sene olunca ne olur?.. Otuz üç senede bir sene fark eder şemsî seneye göre; tam tutmaz, ayarları farklıdır. Hem de onbir gün şemsî seneden eksik olduğundan, meselâ Ramazan ayı senenin her mevsiminde gelir. Onbir gün geriye gele gele, otuz üç senede bütün seneyi dolaşır. Böylece, insanın ömrü varsa yazın da Ramazan görür sıcaklarda, harman zamanında, tepesinde güneş beynini kaynatıyorken de Ramazan yaşamış olur.

Kışın zemheride, kısa saatlerde de oruç tutmuş olabilir. Değişir çünkü, Allah böyle nasib etmiş. O da güzel... Yâni Ramazan ayı bütün mevsimlere misafir oluyor, hepsini şereflendiriyor. Bu da bir başka güzellik…

Sabit olması bir güzellik, maaşlar belli, mevsimler belli, yaz belli, kış belli, hangi ayın yaz ayı, kış ayı olduğu belli bizim şimdi kullandığımız takvimde... O takvimde de hepsi dönüyor, şöyle seneyi teşrif ediyor, şereflendiriyor her tarafı. O da güzel! Ama

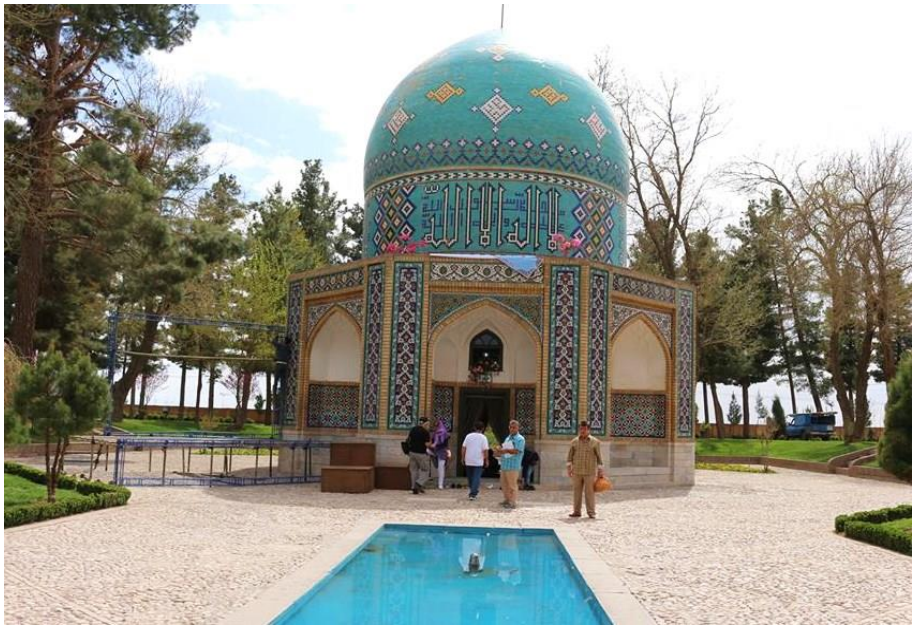

bizim İslâmî takvimimiz bu, yâni kamerî takvim.

Bütün İslâm kitaplarında verilen tarihler hep kamerî takvimdir. Onun ayrı hesabı vardır, cetvelleri vardır, Tarih Kurumu koca kitap çıkartmıştır, cetvelleri yayınlamıştır. 258 senesi hangi miladi seneye gelir, hangi ayının hangi günü miladi senenin hangi gününe denk düşer, cetvellerde böyle hesaplanmıştır. Faik Reşit Onat'ın bir kitabı vardır böyle. Öyle hesaplanacak. Efendimiz'in hicretinden 258 sene sonra vefat etmiş. Rey şehirli ama Nişapur'da yaşamış, ölmüş olan zât-ı muhterem. Vaiz, âlim, sòfi, edib bir mübarek zat.

Tabii Araplar Nişapur diyemez. Pe harfi yoktur Araplarda. Onun için onlar Neysâbûr diyorlar. Doğrusu Nişapur... Şapur, Sasanilerin hükümdarlarından birisinin adı. Şehir ismini oradan almış yâni. Evet, bunları geçiyoruz.

Hadis de rivâyet etmiş. Hadis rivâyet etmek büyük şeref olduğundan, bu kitabı yazan şahıs birisinin hayatını anlatırken, eğer hadisle meşgul olmuşsa, "Bu zât hadis de rivâyet etmiştir." diyor. Bir veya iki hadisini rivâyet ediyor. Burada iki tane rivâyet gelecek şimdi karşımıza, okuyalım.

Bu alimin özelliği neydi? Bu alim her şeyi senedli söyler, ispatlı söyler. Bir sözü nereden aldıysa onu isim isim sayar. Eskiden adet böyleydi. Yâni biz şimdi kürsiye çıkıyoruz bu zamane insanları, konuşuyoruz, elimize kalem alıyoruz, gazetede, mecmuada yazı yazıyoruz, söylüyoruz. Ama onlar böyle söylemezlerdi. Onlar, bu sözü Peygamber Efendimiz'den kim işitmiş, o kime söylemiş o kime söylemiş o kime söylemiş... Kendisine gelen haberi kimlerden duyduğunu belirtir, kaynağını gösterirdi. Hadis için de böyle, diğer konular için de böyleydi. Tabii bu çok bilimsel bir usûl, kıymetli bir şey. Onun için, onun senedini okuyalım:

b. Takvâ Nedir?

١ -حدثنا محمد بن أحمد بن الحسن ، قال: حدثنا على بن محمدٍ الأزراق ، حدثنا محمد بن عبدك ، قال: سمعت يحيى بن معاذ الرازىَّ ، الواعظ ، يذ كر عن حمدان بن عيسى البلخىِّ ؛ عن الزيرفان ؛ عن الشعبى ؛ عن ابن عباس ، قال: التقوى كرم الخلق ، وطيب المطعم .

TS. 107/1 (*Haddesenâ muhammedü'bnü ahmede'bni'l-hasen*) Hasan oğlu Ahmed oğlu Muhammed bize söyledi diyor. (*Kàle: Haddesenâ aliyyü'bnü muhammedini'l-ezrak*) Ona da Muhammed oğlu Ali el-Ezrak söyledi diyor. O da (*haddesenâ muhammedü'bnü abdik*) ona da Abdik oğlu Muhammed söylemiş.

Bak, Abdik ismini ben yeni isim sanıyordum. Karadenizli bazı kardeşlerimizin ismi var. Tâ eski zamanlarda varmış demek ki Abdik ismi. Bu ravi de güvenilen bir adammış.

(*Kàle semi'tü yahye'bne màzini'r-râziyye*) İşte bu güvenilir şahıs, yâni Abdik oğlu Muhammed, ben Muàz'ın oğlu Yahyâ er-Râzî'den duydum demiş. (*El-vâiz*) vaaz veren, şöhret bulmuş olan Yahye'bni Muàzini'r-Râzî'den ben kendim işittim, (*yezkürü an hamdâne'bni isa el-belhî)* Belhli İsa oğlu Hamdân'dan anlatıyor, (ani'z-zibrikàn) o da Zibrikàn isimli alimden, o da (*ani'ş-şa'bî*)

Şa'bî isimli alimden. O da (*an ibn-i abbâs*) o da Abbas'ın oğlu Abdullah'tan, Abdullah ibn-i Abbas'dan duymuş ki, (*kàle*) şöyle demiş:

التَّقْوٰى كَرَمُ الْخُلُقِ ، وَطِيبُ الْمَطْعَمِ (السلمي عن ابن عباس)

(*Et-takvâ keremü'l-huluki ve tıybü'l-mat'am*) "Takvâ, ahlâkın asâletidir, huyların güzel, asil olmasıdır; bir… (*Ve tîbü'l-mat'ami*) Lokmanın helâl olmasıdır; iki..."

Tabii söz İbn-i Abbas'la bitti. İbn-i Abbas dedi ki, (kàle) İbn-i Abbas'ın sözü olmuş oluyor. Tabii böyle olunca, bu Peygamber Efendimiz'in sözü değil, sahabeden birisinin sözü. Bazı alimler hadis tabirinin içine Peygamber Efendimiz'in sözlerini de alırlar, sahabenin kelâmını da alırlar, onu da sayarlar, onun için buraya onu koymuş.

(*Et-takvâ*) Hani şu Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın bize çok tavsiye ettiği... "Takvâ ehli olun! Takvâya sımsıkı sarılın! Aman müttakî kul olun!" diye Allah'ın bize nice nice ayetlerde tavsiye ettiği bir hal var, bir vasıf var; takvâ. Meselâ ne buyuruyor:

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm,

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ، وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (الحشر:١٨)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenü't-teku'llàhe ve'ltenzur nefsün mâ kaddemet likad, ve'tteku'llah inna'llàhe habîrun bimâ ta'melûn*.) [Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın! Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.] (Haşr, 59/18)

Veyahut:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (آل عمران:١٠٢)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenu't-teku'llàhe hakka tukàtihû ve lâ temûtünne illâ ve entüm müslimûn.*) [Ey iman edenler! Allah'tan, ona yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin!] (Âl-i İmrân, 3/102)

Böyle nice nice nice ayet-i kerimelerde takvâ tavsiye ediliyor. Sayısını sayamadım. Sayabiliriz. Kur'an-ı Kerim'de kaç yerde geçiyor bu takvâ tavsiyesi, "Allah'tan korkun!" sözü kaç yerde geçiyor. Çok tavsiye ettiği bir şey… Yâni şuraya getireceğim sözü: Hepimizin takvâyı öğrenmesi lâzım, hepimizin takvâlı insan olmamız lâzım. Neden? Allah emrediyor. Allah takvâlı olmamızı emrediyor.

Ama bu takvâ nedir? Falanca adam takvâ ehli bir insandır. Ne yaparmış, yâni nasıl bir insanmış? Bunu da iyi bilmek lâzım. Bu bir ihtiyaç… Madem Allah emretmiş, Allah'ın emrettiği bir kul olabilmek için ne istediğini de bilmemiz lâzım tabii.

Onun için biz dedik ki, "Takvâ üzerine bir bilimsel çalışma yapılsa da, müslümanlar bu devirde her şeyin ilmî olanını, bilimsel olanını tercih ediyor, onu okusalar da takvânın ne olduğunu güzelce anlasalar!" Hakikaten Erzurum'dan bir üniversiteli asistan kardeşimiz takvâ üzerine doktora yapmış. "İyi, tamam, getir!" dedik, onu bastırdık. Takvâ nedir, orada açıklamalı, izahlı bir kitap yâni, güzel. Tabii kısaca...

"—Hocam ben o kitabı okuyamam, kürsüye çıkmışsın, sen bana anlatıver." diyecek olursanız;

"—Zaten biliyorum ama, bir de sen söyle!" diyecek olursanız:

Takvâ, esas itibariyle, sakınmak demek, korunmak demek. *Vikàye* kökünden geliyor, *vikàye* korumak demek. İnsan neden korunuyor? Kendisinin başına gelebilecek bir tehlikeden korunuyor. Muhtemel bir tehlikeden korunan insana takvâlı insan derler, müttakî insan derler. Bu müttakî insanın korunduğu tehlike ne olabilir?.. Meselâ bazı ayetlerde buyuruyor ki:

فَاتَّقُوا النَّارَ (البقرة:٢٤)

(*Fe'tteku'n-nâr*) "Cehennem ateşinden korunun!" (Bakara, 2/24) Bir tehlike cehenneme düşmek olabilir.

Bazı ayetlerde buyuruyor ki:

وَاتَّقُوا اللَّهَ (البقرة:١٩٤)

(*Ve'tteku'llàh*) "Allah'tan korkun, sakının!" (Bakara, 2/194) Elbette tir tir titrememiz lâzım! Hesaba çekecek; ya mükâfat verecek, ya ceza verecek.

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ (الفاتحة:٤)

(*Mâliki yevmi'd-dîn*) Ne demek *mâliki yevmi'd-dîn*? Din gününün sahibi demek değil işte. Herkes öyle tercüme ediyor. Tercümelere de bakıyorsunuz "Din gününün sahibi." Her günün sahibi Allah, ne demek din gününün sahibi! Din gününün sahibi demek değil, Türkçe'ye öyle tercüme edilmez. Nasıl tercüme edilir: "İnsanın yaptığının karşılığını göreceği günün sahibi..."

Din, Arapçada karşılık demek, mukabele. Mükâfat veya ceza, her neyse…

كما تدين تدان

(*Kemâ tedînü tüdân*) "Sen nasıl bir şey yaparsan, ona göre bir muamele görürsün." diyor Arap meselâ.

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ (التين:٧)

(*Femâ yükezzibüke ba'dü bi'd-din*) Yâni "Kim inanmıyor dine?" Burada ne demek? "Allah'ın ahirette insanlara ceza vereceğine kim inanmıyor?" (Tîn, 95/7) demek.

Bunu bilmeden "Din gününün sahibi." diyorlar, böyle değil. Yâni bir gün gelecek, hepimiz, bütün yaratıklar, bütün insanlar Allah'ın divanında duracaklar, hesapları görülecek. Herkes bu dünyada ettiğinin karşılığını görecek.

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَه . وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَه

(الزلزال:٧-٨)

(*Femen ya'mel miskàle zerretin hayran yerah. Ve men ya'mel miskàle zerretin şerren yerahû*) "Şu hani güneş şöyle vurduğu zaman camdan, havada uçuşan zerreler var ya, o zerrenin ne kadar ağırlığı vardır, gel tart bakalım! O kadar bir iyilik yapan onun mükâfatını görecek, o kadarcık bir kötülük yapmış olan da onun cezasını görecek ahirette." (Zilzal, 99/7-8) Bir hesap.

İşte bu korkunç ve ince ve uzun ve derin hesabın görüleceği günün sahibi Allah. Yâni denmiş oluyor ki:

"—Mükâfat ve cezanın verileceği o günde huzuruna geleceğimiz Rabbimiz, biz ancak sana ibadet ediyoruz, ancak senin sözünü dinliyoruz, ancak senden yardım istiyoruz! Sen alemlerin Rabbisin, Rahmân'sın, Rahîm'sin! Bize yardım et de sevdiğin kul olalım, sevdiğin yolda yürüyelim! Şu evvelki ümmetlerden misaller var, sapıtmışlar, şaşırmışlar; onların yoluna bizi iletme! Biz doğru insan olalım, sevdiğin bir kul olalım." demiş oluyoruz Fâtiha'da.

Takvâ, (*ve'tteku'llàh*) Allah'tan sakınmak. Tabii sakınacağız. Çünkü huzuruna çıkacağız, sorguya çekileceğiz.

Hazret-i Ömer RA bir arkadaşıyla sözleşmiş,

"—Bak hangimiz daha önce ölürse, öldüğü yerden, ahiret aleminden geride kalanın rüyasına girsin, halini bildirsin tamam mı?"

"—Eh, Allah nasib ederse tamam, olur." demiş.

Hazret-i Ömer o şahıstan önce ölmüş. Şimdi bu arkadaşı da Hazret-i Ömer'e ahirette ne oldu diye her gece merakla yatıyor, bekliyor, rüyasında Hazret-i Ömer'i görmüyor. Her gece yatıyor, bekliyor Hazret-i Ömer RA'ı, görmüyor, görmüyor, görmüyor... Nihayet 15 gün geçmiş, bir zaman sonra Hazret-i Ömer RA'ı görmüş. Hamamdan çıkmış gibi terlemiş, yanakları kırmızı kırmızı olmuş bir vaziyette görmüş rüyada. Demiş:

"—Yâ Ömer, bu ne haldir? Hani sözleşmiştik, niye rüyama çabuk gelmedin?"

Demiş ki:

"—Hesabım daha yeni bitti, ancak hesaptan çıktım, Rabbim bana rahmeyledi, işte onun için ancak bu gece rüyana gelebildim."

Hazret-i Ömer gibi sahabeden, Aşere-i Mübeşşere'den, hayatında cennetle müjdelenmiş bir insan, Peygamber SAS Efendimiz'in türbesine gömülmek şerefine ermiş bir insan, bu kadar hesap çekerse, biz Allah'tan korkmayacak mıyız?.. O sahabe, o Peygamber Efendimiz'in müjdesine mazhar olmuş insan... Allah'ın hesabı da serîdir, serîü'l-hisâbdır Allah-u Teàlâ Hazretleri. O serîu'l-hisâba rağmen o kadar terleme oluyorsa, elbette korkacağız.

Takvâ, Allah'tan korkmaktır, Allah'ın cezasından korkmaktır, cehennemden korkmaktır, sû-i hâtimeye uğramaktan korkmaktır vs. vs. vs... her neyse sakınmak, çekinmektir.

Şimdi tabii, herkesin bir meseleyi anlatış tarzı vardır, yaklaşması vardır, karşı tarafın anlayacağı tarzda anlatması vardır. Hazret-i Ömer, Übey ibn-i Kâ'b RA'a sormuş:

"—Takvâ nedir?" diye.

O da demiş ki:

"—Yâ Ömer! Sen dikenli bir tarlada yürümedin mi? Hiç yürümedin mi hayatında dikenli bir tarlada?"

"—Yürüdüm."

"—Ne yaptın?"

"—Paçalarımı sıvadım, dikenler elbiseme takılmasın diye. Bastığım yere de dikkatle bastım ki, ayaklarıma da dikenler batıp kanatmasın... Hem ayağım kanamasın, hem elbisem yırtılmasın diye dikkatli bastım, ihtiyatlı yürüdüm."

"—İşte takvâ budur." demiş.

Güzel bir anlatım… İnsanın diken batmasın, elbise yırtılmasın diye ihtimam gösterdiği gibi, hayatta öyle yürüyeceksin. Diken nedir bu hayatta? Günahlar, haramlar. Haramlara bulaşmayacak, günahlara yanaşmayacak, ihtiyatlı basacak bastığı yere, çürük yere basmayacak, Allah'ın yolunda öyle yürüyecek, rızasına erecek.

İbn-i Abbas, genç sahabi. Delikanlıydı. Peygamber Efendimiz bazen onu devesinin arkasına alırdı. Amcasının oğlu, genç…

Şimdi burada nasıl tarif etmiş İbn-i Abbas RA:

(*Et-takvâ keremü'l-huluki*) "Takvâ, ahlâkın asil olmasıdır. İnsanın huylarının güzel olmasıdır, huy güzelliğidir; bir... İkincisi: (*Ve tıybü'l-mat'am*) Yemeğin de iyi olmasıdır." Ne demek istiyor? Helâl lokma yemektir demek istiyor. Yâni, takvâ ehli insanın ana sıfatlarını saymış oldu burada.

Takvâ ehli insan nasıldır? İyi huyludur. Huyları asildir. Cimri değildir, pinti değildir, sinirli değildir, tembel değildir, aldatıcı değildir, yalancı değildir... Her şeyi güzeldir. Huyu güzeldir; bir. İkincisi; yediği lokma helâldir.

Lokmanın helâl olması çok önemli. Büyükler çok dikkat etmişler bu noktaya. Biz de bu devirde ne kadar dikkat etsek, kaçınmak çok zor olan bir devirdeyiz yâni. Haram lokma yemeyeceksin, faiz yemeyeceksin, başkasının hakkını yemeyeceksin filan... Çok zor. İşte lokma helâl olsun diye düşünmek takvâdır. Huylarım güzel olsun, kötü bir şey yapmayayım, kimseyi incitmeyeyim diye düşünmek takvâdır demek oluyor.

Bu İbn-i Abbas'ın kendi sözü, sahabe sözü olmuş oldu. Yâni, İbn-i Abbas da deseydi ki: (*Semi'tü rasûla'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem, yekùlü*) deseydi, (*kàle rasûlü'llàh*) deseydi, o zaman Peygamber Efendimiz'in hadisi olurdu. Öyle değil, ibn-i Abbas'ın sözü.

O da kıymetli. Neden kıymetli? Sahabe sözü bizim için önemli. Ayrıca bu sahabe, Peygamber Efendimiz'in de yeğeni, amcasının oğlu, yakını; hem de alim olarak tanınmış, tefsiri de çok iyi bilirmiş. Peygamber Efendimiz'in yanında yetişmiş, görmüş, gençliğinden itibaren tertemiz yetişmiş, Kur'an-ı Kerim'i de çok iyi bilirmiş.

Birisi bir soru sormuş da ibn-i Abbas RA'a, bu gence:

"—Şu mesele nasıldır?" demiş.

Demiş ki:

"—Bu meseleyi sormadan ölseydin, belki imanın zedelenirdi. Tam yerinde sordun. Ben bu meseleyi biliyorum, şöyle şöyledir." diye cevap vermiş.

Yâni, başkalarının bilmediği derin mânâları filan bilen, kritik konuları derinlemesine bilen bir alim. Takvâyı böyle tarif etmiş,

biz de istifade edelim!.. Yâni, huyumuzu düzeltmeğe çalışacağız, her huyumuz güzel olacak. Yiyeceğimiz lokmanın da helâl olmasına dikkat edeceğiz. Tamam...

c. Peygamber SAS Efendimiz'in Bazı Halleri

٢ -أخبرنا الحسين بن أحمد بن أسد الهروىُّ ، قال: حدثنا محمدابن علىٍّ بن الحين البلخىُّ ؛ حدثنا نصر بن الحارث ؛ حدثنا يحيى بن معاذ ، حدسنا عصمة بن عاصم ؛ حدثنا سعدان الحليمى ؛ حدثنا ابن جريج ؛ عن ابى الزبير ، عن جابر ، قال: كَانَ رَسُولُ اللهِ صلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دائِمَ الْتَفَكُّرِ ، طَوِيلَ الأَحْزَانْ ، قَلِيلَ الضَّحِكِ إلاّ أَنْ يَبْتَسِمَ .

TS. 108/2 (*Ahberene'l-hüseynü'bnü ahmede'bni esedini'l-herevî*) Herevî, Heratlı demek. Yâni Afganistan'da şimdi Herat var ya, oraları müslümanlar tarafından fethedilmişti, çok eski İslâm şehri oralar... Heratlı Esed oğlu Ahmed oğlu Hüseyin bize haber verdi diyor yazar, şu kitabı yazan zât. (*Kàle: Haddesenâ muhammedü'bnü aliyyini'l-hüseyni'l-belhî*) Belhli Hüseyin oğlu Ali oğlu Muhammed söyledi. Belh şehri Mevlânâ'nın şehri. (*Haddesenâ nasrü'bnü'l-hàris*) Ona da Haris oğlu Nasr söyledi. (*Haddesenâ yahye'bni muàz*) O da Yahyâ ibn-i Muàz er-Râzî el-Vâiz'den duymuş.

(*Haddesenâ ismetü'bnü âsım*) Yahye'bni Muàz da, Asım oğlu İsmet'ten duymuş. (*Haddesenâ sa'dânü'l-halîmî*) O da Sa'dân el-Halîmî'den duymuş. (*Haddesene'bnü cüreyc*) O da ibn-i Cüreyc'den işitmiş. (*An ebi'z-zübeyr*) O da Ebî Zübeyr'den almış. (An câbir) O da Câbir RA'dan almış. Tamam, sahabeye geldi. (Kàle) O da diyor ki, sahabe de: (*Kâne rasûlü'llàhi salla'llàhu aleyhi ve sellem, dâime't-tefekkür, tavîle'l-ahzân, kalîle'd-dahik, illâ en yebtesim.*)

Câbir ibn-i Abdullah el-Ensârî, ensardandır bu sahabi. O

rivâyet etmiş ki:

كَانَ رَسُولُ اللهِ صلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَائِمَ الْتَفَكُّرِ ، طَوِيلَ الأَحْزَانْ ،

قَلِيلَ الضَّحِكِ إلاّ أَنْ يَبْتَسِمَ (السلمي عن جابر)

(*Kâne rasûlü'llàhi salla'llàhu aleyhi ve sellem*) "Peygamber SAS, (*dâime't-tefekkür*) devamlı tefekkür halinde idi. Çok düşünen, çok mütefekkir, devamlı zihnini çalıştıran, işleten, tefekkürü devamlı olan kimseydi. (*Tavîle'l-ahzân*) Hüzünleri, mahzunlukları uzun olan kimseydi. (*Kalîle'd-dahik*) Az gülen bir kimseydi, çokça mahzun dururdu, mahzunlukları uzun olan bir kimseydi, gülüşü az olan bir kimseydi. Çok düşünen, hüzünlü hali çok olan, uzun olan, gülmesi az olan bir kimseydi. (*İllâ en yebtesim*) Gülmesi de ancak mütebessim olmak şeklindeydi. Yâni kahkahayla gülmezdi, gülmemişti, ancak mütebessim dururdu, o kadar." Efendimiz'in hali.

Tabii Efendimiz'in hali bize örnektir, bizim de öyle olmamız lâzım! Nasıl olmamız lâzım? Çok düşünmemiz lâzım. Nasıl olmamız lâzım? Ahireti düşünüp, sevabı günahı düşünüp, "Acaba cehenneme düşer miyim?" diye korkarak, "Acaba cenneti elden kaçırır mıyım?" diye endişelenerek, mahzun olmamız lâzım!

Küçükken birisi fazla güldü mü, bizim büyüklerimiz bize derlerdi ki:

"—Mübarek çocuk! Sıratı geçtin de mi gülüyorsun? Ne böyle kah kah kah... Sıratı mı geçtin?"

İnsanlar sıratı geçince gülecekler. O zaman tam gülecekler. Haklı olarak gülecekler. Oh, el-hamdü lillâh, cehennemden geçtik, cennete geldik diye. İşte asıl gülme yeri orası. Yoksa bu dünyada, sıratı geçtik de mi güleceğiz yâni.

Düşünülecek ne kadar şeyler var. Bizim derdimiz olmasa, Bosna'nın derdi var, Hersek'in derdi var, Kafkasya'nın derdi var, Romanya'nın derdi var, Trakya'nın derdi var... Memleketin içinin derdi var, anarşi derdi var, ekonominin berbatlığı derdi var... Ölüyoruz üzüntüden. Gazeteleri alınca, memleketin meselelerinden ölüp ölüp diriliyoruz, bayılıp bayılıp ayılıyoruz.

Yâni, ne olacak bu bizim sevgili memleketimizin hali? Bize emanet. Nedir bu rezalet, nedir bu felâket, nedir bu pislik? Nedir bu intizamsızlık? Nedir bu gayr-ı İslâmî manzara? Nedir bu terbiyesizlik, edepsizlik?.. Hepsine üzülüyoruz. Üzülecek şey çok. Hepsini de düzeltmeğe çalışmak lâzım!

Düzeltmeğe çalıştıkça da, insana saldırıyorlar. İyi bile, daha iyinin düşmanıdır derler. İyi, daha iyinin düşmanıdır; çünkü onun yanında aşağıda kalıyor. Ona rekabetten, onu kıskandığından, ona düşman olur. Bir de düşünün, kötünün iyiye, daha iyiye ne kadar düşman olduğunu.

Şimdi bir insan namusluysa, ahmak... Dindarsa, gerici... Başörtülüyse bilmem ne... Öyle olur mu? Şalvar giydi, hapse tık... Başörtü örttü, imtihandan çıkart... Sakal bıraktı, işten at... Bir sürü üzülecek şeyler var düzeltilmesi gereken. Hani demokratikti ortalık? Hani insan hakları?.. Hani kimse kimsenin dini inancına karışmayacaktı laiklikte?..

Sultanahmet Meydanı'na çık, dedelerimizin yaptığı kubbelerin üstüne kurul, oradan:

"—Kahrolsun şeriat!" diye bağır.

Yâhu senin o durduğun yer bir kere, o "Kahrolsun şeriat!" dediğin dedelerimizin eseri, dindarların eseri… Parasını Allah rızası için ayırmış, vakıf yapmış, eser bırakmış oraya, çeşme yapmış, medrese yapmış... Yâni okul yapmış, şimdinin okulunu, üniversitesini yapmış. Daha ne istiyorsun? Çıkmışsın onun hayrâtının üstüne, onun aleyhinde bağırıyorsun. Teşekkür etmen lâzım!

Sonra sen onun çocuğusun, torunusun; ne oluyor yâni? "Kahrolsun şeriat!" ne demek? Kahrolsun müslümanlık demek. O mitinge gelen adamlar da diyor ki:

"—Ben de müslümanım!"

E sen müslümansan, senin müslümanlığına bağırıyor işte bu, "Kahrolsun müslümanlık!" diyor, sustursana. "Aziz kardeşlerim, yanlış söylüyorsunuz, müslümanlıktır bu, bağırmayın böyle!" desene. "Ben de müslümanım!" diyor. E ne biçim müslümanlık. Müslümanlığa küfredilmesine râzı olan, küfredilmesini körükleyen, destekleyen bir müslümanlık olur mu?..

Şeriat ne demek? Allah'ın ahkâmı demek… Allah hükmediyor ya; faiz haram, zina haram, yalan haram, gıybet haram... Zekât vereceksin, namaz kılacaksın... Bunların ahkâmı var ya, abdest almanın âdâbı, ahkâmı, namaz kılmanın ahkâmı... Bunlar kahr mı olsun? Bu camiler, bu ibadetler, bu namazlar, bu oruçlar, bu ramazanlar, bu Kur'anlar kahr mı olsun?..

O kadar şuursuz millet. "Kahrolsun şeriat!" demek, bütün bu hükümler kahrolsun demek. Pekiyi ne olacak? Hangi hüküm gelecek?.. Gelsin artistler, bilmem kaytan bıyıklı falanca, sarı saçlı filanca, bikini mayolu falanca... Onların ahkâmı mı olsun yâni?.. Edepsizlik mi olsun, pislik mi olsun, günah mı olsun? Aile mi yıkılsın, düzen mi bozulsun, haklar mı yenilsin, hırsızlık mı yapılsın, adam mı öldürülsün? Adam öldürmek İslâm'da yok, hırsızlık yok... Bunlar mı fena?.. Şu milletin cahilliğine bak. Şu müslüman milletin çocuklarının haline bak!..

"—Efendim, onlar başka mezhepten diyor."

Yâ başka mezhepten, hangi mezhepten açıkça söyle.

"—Alevi..."

E Hazret-i Ali râzı olur mu bu işe?.. Hazret-i Ali, işte o şeriatin en güzel mümessili, en güzel uygulayan insan… Hem de geçmiş devletin başına, o şeriatin ahkâmını uygulamış Hazret-i Ali. Sen ne biçim Alevîsin?.. Yâni ona söylüyorum.

O bakımdan üzülecek şeyler çok. Niye güleceğiz?

"—E Allah'ın nimetleri..."

Tamam, Allah'ın nimetlerine hamd ü senâlar olsun ama, benim sadece mutlu olmam yetmiyor. Ben istiyorum ki, cümle cihan halkı mutlu olsun. Hiç kimse kimseye zarar vermesin. Gül güneşlik, günlük güneşlik, tatlı geçsin her taraf... Ben istiyorum ki harbe, darba, silaha, öldürmeye harcanan paralar, insanların mutluluğuna harcansın.

Şu İran, Irak harbinde harcanan paralar İran ve Irak'ın kalkınmasına harcansaydı Amerika'dan ileri olurdu bu iki ülke... Bizim PKK'ya karşı harcadığımız paralar, doğunun kalkınmasına harcansaydı, Kürt kardeşlerimiz bizi imrendirecek kadar orada villalarda otururlardı. Yâni ne oluyor? Ne istiyoruz biz?.. Her şeyin hoş olmasını, güzel olmasını, kimsenin kimsenin hakkını yememesini, her tarafın güllerle donatılmasını istiyoruz.

Bizim bu dersi yaptığımız Eyüp Sultan'da Selâmi Mustafa Efendi Tekkesi vardı, dar diye buraya geldik. Bir, orası yetmiyor diye geldik. İkincisi, bu yakadaki kardeşlerimiz dediler ki:

"—Hocam, bütün dersleri karşı yakada yapıyorsun, bizim Anadolu yakasında da bir ders yap!" dediler, onun için geldik.

Şimdi o Selâmi Mustafa Efendi Tekkesi, gülleriyle meşhur bir tekkeymiş. Yukarıda Murad Molla Tekkesi var, Şeyh Murad Tekkesi var; dönümlerce arazisi varmış, içinde, çimenlerinde, çayırlarında ceylanlar gezermiş; güller açarmış, sümbüller bitermiş. Sümbülüyle meşhur, ceylanlarıyla meşhur...

Ne hale getirmişiz gidin görün Eyüb'ü! Eyüp semtini şimdi gidin görün. Gülistan iken, çimenzâr iken, kuşların cıvıldadığı yer iken, güllerin açtığı, bülbüllerin öttüğü yer iken, ne hale getirmişiz?..

Bak biz ne yapmışız? Biz ne istiyormuşuz? Tasavvuf ne yapıyormuş?.. İşte bizim tekkelerimiz, işte benim dedelerim, işte senin ecdâdın!.. Bak biz öyle yapmışız. Bir de şimdi bakın Eyüp'e!.. Beton yığınları, kaçak yapılar, eğri büğrü sokaklar, yıkık duvarlar, pis pasaklı manzara filan...

"Peygamber Efendimiz, (*dâime't-tefekkür*) çok mütefekkir, devamlı tefekkür edici idi. Hüzünleri uzun olan bir kimse idi. Boynu bükük, yüzü mahzun idi. Ve az gülen, ancak tebessüm eden bir kimseydi." diye o hadisi rivâyet ediyor. Yahye'bni Muàz er-Râzî'nin rivâyet ettiği bir hadis bu…

d. Allah'tan Gayriden İstememek

Gelelim devamına işin... Tabii, bir saat olunca beni haberdar edin de, ben haddi aşmayayım:

٣ - سمعت عبيد الله بن محمد بن محمد بن حمدان العكبرى بها ، قال: سمعت أحمد بن محمد السرىِّ ، قال : سمعت أبا محمدٍ الأسكابى ، قال: سمعت يحيى ابن معاذ ، يقول: من

استفتح باب المعاش بغير مفاتيح الأقدار و كل إلى المخلوقين.

TS. 109/3 (*Semi'tü ubeyda'llahi'bne muhammedi'bni muhammedi'bni hamdâne'l-ukberiyye bihâ*) "Ben" diyor yazar, "Bu Hamdân oğlu Muhammed oğlu Muhammed oğlu Ubeydullah Ukberî, Ukber'den, oralı olan o şahıstan kendim duydum. (*Kàle: Semi'tü ahmede'bni muhammedini's-seriyyi*) O da Serî Muhammed oğlu Ahmed'den işitmiş. (*Kàle: Semi'tü ebâ muhammedini'l-eskâbî*) O da Ebû Muhammed el-Eskâbî'den işitmiş. (*Kàle: Semi'tü yahye'bne muàz*) O da tercüme-i hali anlatılan Yahya ibn-i Muaz'dan işitmiş.

Şimdi bu sözleri niye ben okuyorum böyle? Ecdâdımızın ilmi nasıl topladığını, nasıl yazdığını, kitapları nasıl meydana getirdiğini iyice bilin diye... Havadan atmak yok! Yunan tarihinde böyle şey var mı?.. Yok. Yunanlı Strabon bir kitap yazmış, tarih... Ya yalan yazdıysa, ya yanlış gördüyse, ya yanlış duyduysa?.. Kimden duydu?.. İmkân yok. Ama benim İslâm tarihindeki ilimlerim böyle. Nereden alındığı belli... Yâni, İslâm'ın ilme verdiği önem ve ciddiyet anlaşılsın diye okuyorum.

Ne demiş: (*Men istefteha bâbe'l-meàşi bi-gayri mefâtîhi'l-akdâri, vukile ile'l-mahlùkîn.*)

Kelime kelime tercümesini yapayım. Diyor ki:

(*Men istefteha*) "Kim siftahını yaparsa, açılmasını isterse, (*bâbe'l-meàşi*) yiyecek içecek gelir, kazanç kapısının açılmasını isterse, (*bi-gayri mefâtîhi'l-akdâri*) kaderlerin anahtarlarından başka bir şeyle açmak isterse, açılmasını isterse, (*vukile ile'l-mahlùkîn*) mahlûkàta bırakılır, terk edilir."

Vükile demek, *türike* demek. Kelimeler böyle ama, izahı ne bu sözün, ne demek istiyor? Yâni, "Kim kaderlerin anahtarlarından başka şeylerle rızık kapısını, maaş kapısını açılsın diye isterse, mahlûkàta terk olunur, ona havale olunur."

Ne demek? Mü'minin ana vasfı, kadere inanmaktır, mukadderâta inanmaktır. Çünkü, Allah mukadderâtı tayin etmiştir, biliyoruz. Alın yazısı vardır insanın, öleceği zaman bellidir, ömrü bellidir, rızkı bellidir. Şimdi kaderin bu kesinliğini, rızkın bu halini bilen bir insan, harama sapmaz, harama el

uzatmaz, telaş etmez, sâkin olur, Allah'tan ister, Allah'tan bekler.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (الفاتحة:٤)

(*İyyâke na'büdü ve iyyâke nestaîn*) [Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım bekleriz.] (Fâtiha, 1/4) diyoruz zaten. Mü'min Allah'tan ister.

"—E bazı insanlar böyle yapmıyor ne yapar?"

O zaman mahlûkàta terk olunur. Hadi bakalım mahlûkat senin işini görsün. Kadere inanıp Allah'a teslim olan, tevekkül edene ne yapar Allah:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ (الطلاق:٣)

(*Ve men yetevekkel ale'llàhi fehüve hasbühû*) "Kim Allah'a dayanırsa, tevekkül ederse Allah ona yeter, verir, korur, nasib eder." (Talak, 65/3)

Kim bu sırra, bu anlayışa, bu edebe uygun hareket etmezse, mahlûkata bırakılır. Mahlûkat ne yapacak, hiç bir şey yapamaz. Yaratan Allah; mahlûkat ne yapacak insana, ne fayda verir, ne zarar verir. Cümle cihan halkı insanın başına toplansa, ömrünü bir saniye uzatamaz. Cihanın bütün hekimleri toplansa, uzatamaz. Cihanın bütün katilleri insanın başına üşüşse, Allah öldürmedikten sonra öldüremez. Onlara bir şey olur, buna bir şey olmaz gene… Uçaktan düşer, kurtulur; Allah nasib etti mi…

Kaderin anahtarı nedir? Duadır. Allah-u Teàlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de buyuruyor ki:

اُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ (المؤمن:٦٠)

(*Üd'ûnî estecib leküm*) "Bana dua edin kullarım, ben duanızı kabul edeceğim, ederim, dua edin." (Mü'min, 40/60) Onun için

Peygamber SAS buyurmuş ki:[4]

الدُّعاءُ يَرُدُّ القَضاءَ بَعْدَ أَنْ يُبْرَمَ (كر. عن نمير بن أوس مرسلاً)

(*Ed-duâu yeruddü'l-kadàe ba'de en yübrame*) "Kulun yaptığı dua, Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin hükm-ü ilâhîsini kesinlik kazanmışken değiştirir. Allah duayı kabul eder." Allah şöyle yapacakken, dua edince kulun duasını kabul eder, duasına uygun yapar."

Demek ki, kaderin anahtarı dua imiş, tevekkülmüş, ilticâymış, Allah'tan istemekmiş. Öyle yapmayan insan, o zaman ne olur?.. E madem sen Allah'tan gayriden istiyorsun, hadi bakalım Allah'tan gayrisi sana bir fayda verecek mi buyur. Terk edilir, yâni eline bir şey geçmez demek. Ben böyle anlıyorum. Bu sözün izahını böyle düşünüyorum.

e. İbadet Bir sanattır

٤ - وبإسناده قال يحيى: العبادة حرفة: حوانيتها الخلوة، ورأس مالها الاجتهاد بالسنة، وربحها الجنة.

TS. 109/4 (*Ve bi-isnâdihî kàle yahyâ*) Yine aynı şahıslardan rivâyet edildiğine göre bu Rey şehrinden olan vaiz Yahyâ ibn-i Muàz demiş ki... Çok güzel bir söz… Bunu ezberleyin, kitabınıza yazın! Çok hoşuma gidiyor bu. Başka yerde okumuştum da, şimdi bunun söylediğini burada görmüş oldum:

(*El-ibâdetü hirfetün: Havânîtühe'l-halvetü, ve re'sü mâlühe'l-ictihâdü bi's-sünneti, ve ribhuhe'l-cennetü.*)

---

[4] İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXII, s.158; İbn-i Hacer, *el-İsâbe*, c.VI, s.511, no:8911; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gàbe*, c.I, s.1077; Nümeyr ibn-i Evs el-Eş'arî Rh.A'ten.]

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.63, no:3119; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XII, s.499, no:12407; RE. 207/12.

Şimdi açıklayalım ne demek... Sözü güzel, edîb insan olduğu belli. Arif olduğu sözünden anlaşılıyor. Hiç tanımasa insan, bu sözü büyük bir zât söylemiş diye sezer.

Diyor ki, Yahye'bni Muàzini'r-Râzî Hazretleri: (*El-ibâdetü hirfetün*) "İbadet bir meslektir, bir sanattır." Hani sanat altın bileziktir diyoruz ya, herkesin bir mesleği var; elektrikçi, muhasebeci, vs. Marangoz, usta vs... (*El-ibâdetü hirfetün*) "İbadet de bir meslektir, bir iştir." İnsanın kazanç sağlamak için gittiği bir yeri vardır, çarşı pazar vardır, dükkân vardır, işte bir iş tutturmuştur, bir mesleği vardır, işi vardır. "İbadet de bir iştir, meslektir. (*Havânîtühe'l-halveh*) İbadetin dükkânları yalnızlıktır. İbadet yalnızlıkta, halvette güzel olur. Halvet, yalnızlık demek, hiç kimsenin olmadığı yer demek, boş olduğu yer. Mekânda bir sen varsın, halvet, başka kimse yok. Sen oradasın sadece, başka kimse yok. Halvettir."

"—Pekiyi insanların içinde ibadet?"

Farz ibadetler var, işte burada cemaatle namaz kıldık. Farz ibadetler aşikâre yapılır ama, tatlı, asıl güzel ibadetler tenhada

yapılır.

Şimdi biz Çamlıca'da oturuyoruz. Cennetmekân Aziz Mahmud-u Hüdâyî Hazretleri, aşağıda camisi var Üsküdar'da, biliyoruz, külliyesi var. Yukarıya çilehane yapmış. Çamlıca'nın tepesine çilehane yapmış. Neden?.. Üsküdar kalabalık diye. Üsküdar kalabalık. Dağın tepesindeki bağına çilehane yapmış, dönümlerce arazi, kimse gelmez, kimse gitmez, orada ibadet eder. Neden?.. "İbadet bir meslektir, bunun dükkânı tenhalık, halvet." Kalabalıkta olmaz. O bağırır, bu çağırır, ötekisi söz söyler, berikisi bilmem ne yapar; huzur kaçar, olmaz. İbadetin tadı, mânevî gelişme, tasavvuftaki gelişmeler tenhalıkta olur.

Onun için halvete alırlar. Şeyh efendi, yetişmek durumunda olan müridi halvete alır. "Gel bakalım, gir bakalım şuraya..." Neresi orası? Yerin altı. Yerin altında penceresiz bir küçücük yer. Şöyle ayağını kıvırarak ancak uzanabilir. Daracık, sandık gibi bir yer. Gir... E ne olacak ışık yok burada, daracık yer. E tesbih çek, tefekkür et, ibadet et, namaz kıl...

Ankara'da Hacı Bayram Camii var, ziyaret etmişsinizdir. Onun görünmeyen bir alt katı vardır, görünmez o. Arka taraftan bir küçücük kapısı vardır, iki büklüm girilir. Müezzin mahfilinin altından böyle caminin altına girilir. İncecik bir koridor vardır böyle. İki tarafında küçük küçük sandık gibi odalar... Dervişler oraya girecek, Allah diyecek. Işık yok, hiç ışık yok. Karanlık. Ta dipte de şeyh efendiyle müridlerin zaman zaman topluca ibadet etmesi için büyükçe bir odası vardır. Geride de delikli taşı filan olan yerler var. Orada abdest alıverecek, girecek, ibadetine devam edecek. İnsanlarla konuşmak yok, devamlı zikir, ibadet...

İnsan öyle yetişir. Gönül gözü öyle açılır. İnsan irfâna öyle erer, Allah'ın rızasına öyle vasıl olur diye büyüklerimiz halvet iyidir demişler.

Bazı tarikatlar var, halvete çok önem vermiş, ismi bile Halvetiyye olmuş. Halvetiyye Tarikatı. Ne demek? Yâni müridlerine halvet yaptıran, esas itibariyle yetiştirme metodu halvet olan... E başkası diyor ki: (*El-halvetü fi'l-celveti*) Yâni, herkesin gözü önünde halvet halini yaşamak, o da bir metod.

Meselâ bizim Nakşibendi Tarikatında nedir prensip? (*Halvet der encümen.*) Encümen, meclis, topluluk demek. (*Halvet der encümen.*) Topluluğun içinde halvet halini yaşamak. Diyorlar ki bunu söyleyen büyüklerimiz: İnsanın camide merdivenin alt katında, kimsenin görmediği odada tesbih çekmesi, namaz kılması, iyi bir müslüman olması kolaydır.

Çık bakalım dışarı, gel bakalım çarşıya pazara... Hem çalışacaksın, tartacaksın, ölçeceksin, biçeceksin, konuşacaksın, gelecek, gidecek, bağıracak, çağıracak; hem de iyi müslüman olacaksın. Asıl mühim olan o. Halkın içindeyken hakla beraber olabilmek, ibadet halini sürdürebilmek ve iyi müslüman olmak. Onun için bizimkiler demişler ki, (*Halvet der encümen.*)

Herkes yapar tenhada. Camide herkes güzel müslüman olur. Camiden sonra göreyim seni bakalım. Çık bakayım Beyoğlu'na, git bakalım Karaköy'e... Hadi bakalım Eminönü'nde Mahmudpaşa'da dolaş... Açık saçıklar var, alışverişte yalan var, aldatmaca var vs. vs... Dünyanın çeşit çeşit münevvesâtı var. Orada bozulmamak, orada iyi müslüman olmak. Böyle prensipler var.

"İbadet bir meslektir, iştir, dükkânları halvet, tenha yerler." diyor. (*Ve re'sü mâlühâ*) Tabii mesleğe ne lâzım? Dükkan lâzım! Tamam, dükkanı halvet. Bir de ne lâzım? Sermaye lâzım. (*Ve re'sü mâlühâ el-ictihâdü bi's-sünneh*) Ne demek bu? İçtihad deyince millet sanacak ki, şimdi müctehidin içtihad etmesi... Hayır. İçtihad; titiz çalışmak demek. (*Bi's-sünneti*) Ne demek? Sünnet-i seniyyeye uygun demek. Yâni sermayesi neymiş bu dükkânın? Kişinin ibadetini yaparken Peygamber Efendimiz'in sünnetine sımsıkı sarılması, onu uygulamakta titiz davranması demekmiş.

Pekiyi, sünnete uygun ibadet yapmasa ne olur? Bid'at olur, sıfır alır, sevap kazanamaz. Bütün ibadetlerin kabulünün şartı, Peygamber Efendimiz'in öğrettiği şekilde, sünnet-i seniyyeye uygun yapılmasıdır. Bid'at ile yapılan namazı Allah kabul etmez. Bid'atlı orucu kabul etmez. Bid'atlı haccı kabul etmez. Bid'atlı zekâtı kabul etmez. Hepsinin sünnete uygun olması lâzım!..

Onun için diyor ki: "Dükkânı tenhalık, sermayesi de yaptığı şeyi sünnet-i seniyyeye uygun yapmak." *Re'sü mâl*, sermâye demek Arapçada. (*Re'sü mâlühâ*) "Sermayesi, (*el-ictihâdü bi's-sünneti*) sünnet-i seniyyeye uygun olarak yürümeğe gayret etmektir."

İctihad diyor; *ictihad*, ter döküp çalışmak demek. Müctehide de niye müctehid denmiş?.. Doğru hükmü bulacağım diye ter dökmüş. Kolay mı o kitaplara o hükümlerin yazılması?.. Ne kadar uğraştılar o mübarekler, geceleri gündüzleri ilim yolunda ne kadar çalıştılar. Demek ki, ibadeti yapan da ictihad edecek. Nede ictihad edecek? Sünnete uygun olmasında ictihad edecek.

"—Niye sakal bıraktın?"
"—Sünnet hocam..."
"—Niye sarık sarıyorsun?"
"—Sünnet hocam…"
"—Niye uzun giyiyorsun?"
"—Sünnet hocam..."
"—Niye farzdan önce dört rekât kıldın?"
"—Sünnet hocam..."
"—Niye farzdan sonra kıldın?
"—Sünnet hocam..."
"—Niye tesbihleri çekiyorsun?

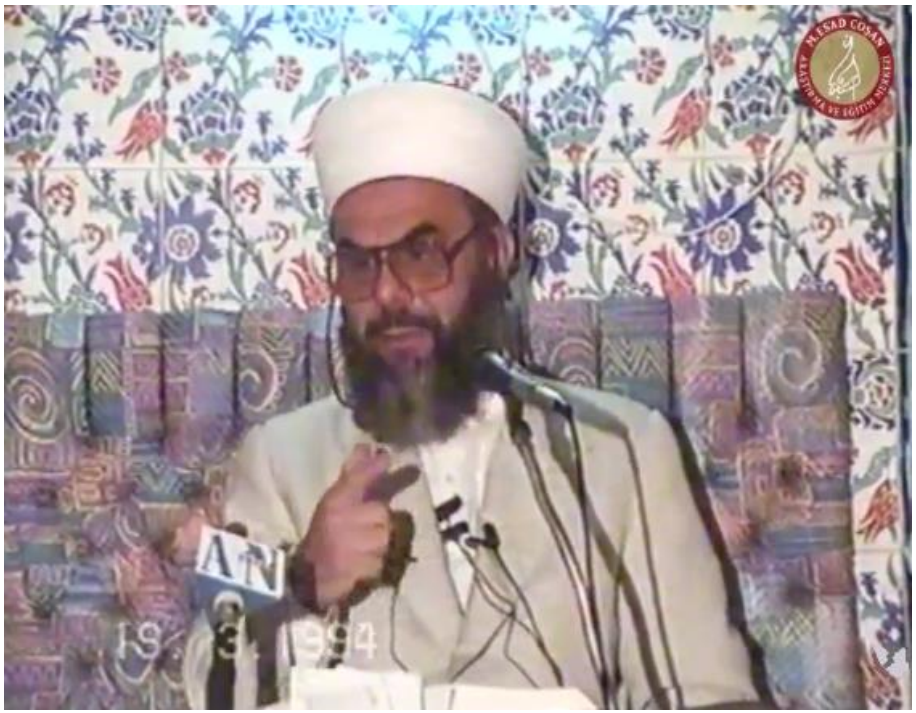

"—Sünnet hocam..."

Bakın, büyüklerimiz bize namazın, niyazın, orucun, haccın sünnetlerini ne güzel öğretmişler. Allah râzı olsun. Her zaman dua ediyorum. Bize küçüklüğümüzden, sesiz sedasız, farkına varmadan, dinimizi öğretmişler.

"İbadet bir sanattır, meslektir; dükkânı halvettir, sermayesi sünnete uygun hareket etmektir." (*Ve ribhühâ*) *Ribh,* kazanç demek. Kazancı nedir, kârı nedir ibadetin?.. (*Ve ribhühe'l-cennetü*) "Kazancı da cennettir." Bu mesleğin kazancı nedir? Kazancı cennet, kazancı çok büyük... İnsan iyi ibadet ederse, kazancı cennet… Çok güzel.

Bir daha okuyalım, Arapçasını da yazın, Türkçesini de hatırınızda tutun:

العبادة حرفة: حوانيتها الخلوة ، ورأس مالها الاجتهاد بالسنة ،

وربحها الجنة.

(*El-ibâdetü hirfetün, havânîtühe'l-halvetü, ve re'sü mâlühe'l-ictihâdü bi's-sünneti, ve ribhuhe'l-cennetü*) Çok güzel! Rahmetu'llahi aleyh, mekânı cennet olsun...

f. İhlâsın Alâmeti

٥ - وبه قال ، سمعت يحيى يقول: الصبر على الخلوة من علامات الإخلاص.

TS. 109/5 (*Ve bihî kàle, semi'tü yahyâ yekùl*) Aynı rivâyet zinciriyle, en son râvî olan ebû Muhammed el-Eskâbî demiş ki: (*Semi'tü yahyâ yekùl*) Yahyâ ibn-i Muàz'ın şöyle dediğini işittim: (*Es-sabru ale'l-halveti min alâmâti'l-ihlâs*)

Burada halvet kelimesi karşımıza çıktı. İyi, peşpeşe denk düştü. Bakın, size lâzım olur bu bilgi:

(*Es-sabru ale'l-halveti*) "Yalnızlığa sabretmek..." Tenhada, kimse yok, tenha, hiç kimse yok... Nasıl canı sıkılıyor milletin.

"—Öff, patladım, yalnızlıktan öldüm."

"—E ne yapalım?"

"—Haydi Üsküdar'a gidelim, kahveye gidelim, arkadaşların arasına gidelim, toplantı olsun, kalabalık olsun, canım sıkıldı..."

(*Es-sabru ale'l-halveti*) "Yalnızlığa sabır, (*min alâmâti'l-ihlâs*) ihlâsın alâmetlerindendir." İhlâslı insan yalnızlığı sever, halveti sever. İhlâsın alâmetidir.

Yalnızlığı seveceksiniz. Yalnızlıktan zevk almayı öğreneceğiz. Çünkü, yalnızlıkta Allah'la baş başa kalmak var. Dost ile tenha olmak var. Yalnız kalmak var, baş başa kalmak var. Münâcaat var, dua var, gözyaşı var, istediği gibi, çekinmeden, cân u gönülden ibadet etmek var. Ne güzel! Neler söylemiş...

g. Dünya ve Ahiret

٦ - سمعت عبيد الله بن محمد بن محمد بن حمدان العكبرىَّ ، يقول: حدثنى أبو الحسن السنجرىُّ ، يقول: سمعت أبا يعقوب الدارمىَّ ، يقول: سمعت يحيى بن معاذ الرازى ، يقول: الدنيا دار الأشغال ، و الآخرة دار الأهوال. ولا يزال العبد بين الأهوال و الأشغال ، حتى يستقرَّ به القرار ؛ إما إلى الجنة وإما إلى النار.

TS. 109/6 (*Semi'tü ubeyda'llàhi'bne muhammedi'bni muhammedi'bni hamdâne'l-ukberî*) Deminki şahıs. Ondan işittim diyor müellif. (*Yekùlü: Haddesenî ebü'l-hasene's-sencerî*) Sincar'li Ebü'l-Hasen'den işitmiş, o söylemiş ona. (*Yekùlü: Semi'tü ebâ ya'kùbe'd-dârimî*) O da Dârimli Ebû Ya'kub'dan duymuş. (*Yekùlü: Semi'tü yahye'bni muàzini'r-râzî*) O da Yahye'bni Muàz-ı Râzî'den işitmiş ki, (*yekùlü*) şöyle diyor tercüme-i hâli anlatılan o meşhur sòfî:

(*Ed-dünyâ dârü'l-eşgàli, ve'l-âhiretü dârü'l-ehvâl. Ve lâ yezâlü'l-abdü beyne'l-ehvâli ve'l-eşgàl, hattâ yestekırra bihi'l-karâru; immâ ile'l-cenneti, ve immâ ile'n-nâr*.)

Şimdi Arapçasını okuyunca, dikkat ederseniz kafiye gibi ses benzerliği var, secî diyoruz biz.

(*Ed-dünyâ dârü'l-eşgàli, ve'l-âhiretü dârü'l-ehvâl*) *Eşgâl, ehvâl* birbirine benziyor. Sonra, (*Lâ yezâlü'l-abdü beyne'l-ehvâli ve'l-eşgàl*) Sonra, (*Hattâ yestekırra bihi'l-karâr; immâ ile'l-cenneti, ve immâ ile'n-nâr*.) Sözü usta söylüyor. Şiir gibi söylüyor, güzel söylüyor. Bakalım mânâsı ne?

Buyuruyor ki Yahye'bni Muàzini'r-Râzî KS:

(*Ed-dünyâ*) "Bu dünya (*dârü'l-eşgâl*) meşguliyetler dünyasıdır, meşguliyetler diyarıdır, yurdudur burası." Bu hayat, bu içinde yaşadığımız şu hâl-i hazırdaki hayat meşguliyetler yurdudur. Meşguliyet evidir dünya... Çolukla, çocukla, işle güçle, memuriyetle, imtihanla vs. ile meşguliyet, meşguliyet, meşguliyet...

(*Ve'l-âhiretü dârü'l-ehvâl*) *Ehvâl* de korkular demek. "Ahiret de korkular diyarıdır." Neden? Ahirete gittiğin zaman mahkeme-i

kübrâ var, hesap var, sırat var, cehenneme düşme ihtimali var, cenneti kaçırma ihtimali var... İşte bir ümid de cennete girme ümidi var. Ahiret de korku yurdu. Dünya meşguliyet yeri, ahiret de korku yeri.

(*Lâ yezâlü'l-abdü beyne'l-ehvâli ve'l-eşgàl*) "Kul dâimâ meşguliyetlerle, korkular arasında böyle çırpınır; (*hattâ yestekırra bihi'l-karâru; immâ ile'l-cenneti, ve immâ ile'n-nâr*) işin sonu gelip cennette sonuçlanıp, bitinceye kadar, orada karar kılıncaya kadar; ya da cehenneme düşüp, orada karar kılıncaya kadar... Kul meşguliyetlerle korkular arasında uğraşır durur; cennete gidip orada karar kılıncaya kadar, ya da cehenneme düşünceye kadar.

Salâten Tüncînâ'da da okuyoruz ya:

أللهم صل على سيدنا محمدٍ وعلى آل سيدنا محمدٍ ، صلاةً تنجينا بها من جميع الاهوال والعافات.

(*Allàhümme salli alâ seyyidinâ muhammedin ve alâ âli seyyidinâ muhammedin*) "Yâ Rabbi, Peygamberimiz'e ve Peygamberimiz'in âline salât eyle, rahmet eyle, lutfeyle, ikramlarda bulun... (*Salâten*) Öyle bir ikram ile ki, (*tüncînâ bihâ min cemîi'l-ehvâli ve'l-âfât*)

Bazısı şimdi onu *ahvâl* diye okuyor, ahvâl başka kelime. Kır başka kelime Türkçe'de, kir başka kelime. İkisi de birbirine benziyor ama; kır dersen çayırlık mânâsına gelir, kir dersen pislik mânâsına gelir. Bir harften değişir. Kedi dersen başka olur, kadı dersen başka olur. Biraz benziyor ama farklı. *Ahvâl* başka, haller demek; *ehvâl* başka, korkular demek. Yâni, "Bizi her türlü korkulardan dünyada ve ahirette, her çeşit afetlerden koruyacak bir sevabı bize kazandıracak şekilde salât ü selâm et yâ Rabbi!" demek.

Ehvâl olacak o… Müezzinler genellikle yanlış okuyor. Bizim müezzine ben ihtar ettim, hâlâ ahvâl diyor. Ahvâl değil! *Ehvâl*, iki gözlü he ile; korkular demek.

Şimdi bu dünya meşguliyet dünyasıdır, öyle meşguliyetler ki, asıl vazifemiz burada Allah'a kulluk etmek olduğu halde hepimiz

bir şeyle meşgul oluyoruz. Yâni senin benim asıl vazifem bu meşguliyetler mi? Hayır! Allah bizi —kadın olsun erkek olsun— buraya niye gönderdi? Allah bizi buraya imtihan için gönderdi. Biz burada Allah'a güzel, iyi kulluk yapmakla imtihanı kazanacağız, işimiz bu.

E ne yapıyoruz?.. İmtihan bir tarafta dursun, eyvallah, hadi bakalım çeşitli meşguliyetlerin içine. Meşguliyetler de bitiyor, hadi meşguliyetlerini hoş görelim, evde çoluk çocuk var, para kazanılacak, elbise alınacak, yiyecek alınacak... Hadi eğlenceye... E bu ne oldu? Hadi yemek yemek için, karnını doyurmak için çalışmanı hoş gördük de, bu keyif, bu safa ne oluyor? Hadi onu meşrû bir şekilde halletmeyi de, kırda bayırda sallanmaya gittin, eğlenmeye, piknik yapmağa gittin neyse, bu günah ne oluyor? Şuursuzluk oluyor, ne olacak!..

Yâni insanoğlu şu dünyanın mânâsını anlayamamış, bu dünyada ne yapması gerektiğini düşünememiş, ana hedefini kaybetmiş, oyalanıyor burada. Yâhu senin görevin oyalanmak değil! Bu meşguliyetlerin içinden kendini sıyıracaksın, ana hedefi göreceksin, Allah'a güzel kulluk yapacaksın. Millet bunu yapamıyor, yapamıyoruz. Allah yaptırsın, yardım etsin. Tevfîkini refîk etsin… Şu meşguliyetlerin içinden sıyrılıp, Allah'a güzel kulluk etmeyi başarmalıyız.

Herkes bir şeyle meşgul oluyor. İlkokul, diploma alıncaya kadar; ortaokul, diploma alıncaya kadar; lise, diploma alıncaya kadar, üniversite diploma alıncaya kadar... Tamam, ondan sonra meslekte memuriyet bitinceye kadar, ondan sonra yıllar emekli oluncaya kadar... Zaten emekli ya oluyor, ya olmuyor; emekli olduğu zaman da ömür bitmiş oluyor. Bu kadar sene Allah'ın rızasına uygun olmayan şekilde geçmiş oluyor. Altmış beş sene... E ne anladım ben şimdi, imtihan kaybedildi işte.

Bu dârü'l-eşgâlde meşguliyetlerden kendimizi sıyırıp, Allah'a güzel kulluk etmeyi öğrenelim! Ahiret de tehlikeler yurdudur. Yâni orada tehlikeler kaynaşıyor, muazzam tehlikeler var.

الجاهل جسورٌ.

(*El-câhilü cesûrun*) "Câhil cesurdur." Bilmeyen insan korkmaz. Çocuk bu telde elektrik olduğunu, tuttuğu zaman çarpacağını bilse, elini buradan tutar mıydı? Tutmazdı. Cahil, bilmiyor. Ama bilen insan, "Aman teller orada çıplak, aman oraya yanaştırmayın çocuğu, çekin!" der.

Şimdi millet ahiretin tehlikelerini bilmediğinden, vur patlasın çal oynasın günahta geziyor. Halbuki ahirette tehlikeler var, çok tehlikeler var. İşin sonu nereye varacak? (*Hattâ yestekırra bihi'l-karâru; immâ ile'l-cenneti, ve immâ ile'n-nâr*) "İnsan ya sonunda cennete gidecek, ya cehenneme gidecek. İşin sonu gelip orada karar kılıncaya kadar…"

Hani musikîde nağmeler söyleniyor söyleniyor, şu makamda karar kılınıyor. İşte o karar; ya onu cennete götürüp orada durduruncaya, ya da cehenneme atıp orada artık belasını buluncaya kadar gidecek bu iş.

Onun için, ahiretin korkularını hatırdan çıkartmayalım, dünyanın meşguliyetleriyle oyalanmayalım, Allah'a güzel kulluk etmeğe bakalım!..

Güzel kulluk etmek de bir güzel sanattır, meslektir. Tenhalarda Allah'a ibadet edelim, sünnet-i seniyyeye göre yaşayalım, ibadet edelim, kazancımız cennet olsun…

Allah hepinizden râzı olsun! Allah-u Teàlâ Hazretleri şu okuduklarımızdan azamî istifade etmeyi nasib eylesin... Sevdiği kul olarak yaşamayı, sevdiği işler yapmayı nasib eylesin... Huzuruna sevdiği, râzı olduğu kul olarak varanlardan, cennetine girenlerden, cemâlini görenlerden eylesin...

Fâtihâ-i Şerîfe mea'l-besmele!..

19. 03. 1994 – Kadıköy/İstanbul

3. YÂHYÂ İBN-İ MUÀZ ER-RÂZÎ (3)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm.

Bi'smi'llâhir-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llahi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ecmaîn... Ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd...

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Burada, Türkçe'ye tercüme edilmemiş kıymetli bir tasavvufî kaynak eseri okumağa devam ediyoruz. Bu eser, meşhur alim, sòfi Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin *Tabakàt-ı Sûfiyye* isimli kaynak kitabıdır. Şimdiye kadar Türkçe'ye bazı güzel tasavvufî eserler tercüme edildi, Arapça bilmeyen halkımız muttalî oldular. Fakat, bu eser tercüme olmadı. Onun için, biz bunu seçtik.

Bu eserin çok güzel bir baskısı var, ilmî bir baskısı var. Dipnotlarla şâheser, nümûne bir baskı... Bir alim tarafından eser neşre hazırlanmış. Ezher ulemâsından Nureddin ibn-i Şüreybe'nin hazırladığı bu baskıdan okuyoruz. 110. sayfadayız ve 14. biyografi, Yahye'bni Muâz er-Râzî... Yâni şimdiye kadar 13 tane büyük sòfinin hayatı okunmuş, tamamlanmış.

Bunun bir kısmı Selâmi Mustafa Efendi Tekkesi'ndeki derslerimizde okunmuştu. Bu cami geniş diye ve bu yakada bulunan kardeşlerimiz, "Bizim tarafımıza da, Anadolu yakasına da bir ders koyun!" diye ısrar ettiği için, buraya intikal ettik, onun için buraya bu dersi aldık. Allah râzı olsun camiyi yapanlardan... Caminin yeri güzel, geniş, kadınlar için yerler var, erkekler için yerler var. Burada bu çalışmaları devam ettirmek istiyoruz. Müftü efendiye teşekkür ederiz, ilgililere teşekkür ederiz, sizlere müteşekkiriz, duacıyız, Allah râzı olsun...

Dersimize başlamadan önce, evvelâ ve hàssaten Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'ne saygımızın,

bağlılığımızın, nâçizâne, àcizâne sevgimizin, ümmetliğimizin bir nişânesi olmak üzere, rûh-u pâkine hediye olsun diye; ve onun mübarek âlinin, ezvâcının, evlâdının, ashâbının —*rıdvânu'llàhi teàlâ aleyhim ecmaîn*— ruhlarına ayrı ayrı hediye olsun diye; ve hàssaten Peygamber Efendimiz'in varisleri, ümmetin mürşidleri sâdât ve meşayih turuk-u aliyyemiz, evliyaullah büyüklerimizin, Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'den şeyhimiz Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar güzerân eylemiş olan cümle turuk-u aliyye silsilesi mensubları, sâdât u meşayih-ı turuk-u aliyyenin ve hulefâsının ve mürîdânının ruhlarına hediye olsun diye;

Kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin ruhuna hediye olsun diye; beldemizin medâr-ı iftihârı Yûşâ AS'ın, Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri'nin ve sair sahabe-i kirâm ve evliyâullahın ve İstanbul'u fetheden fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye;

Cümle ashàb-ı hayrât ü hasenâtın ve şu caminin yapılmasında büyük küçük emeği geçmiş olanların geçmişlerinin ruhlarına hediye olsun diye; ve uzaktan, yakından bu dersi dinlemeğe gelen siz değerli kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün müslüman ecdâd u ceddâd, akraba ü taallûkàt, ihvân u ahbâb u yârân, evlâd u zürriyâtının ruhlarına hediye olsun diye;

Biz hâl-i hazırda hayatta bulunan işte şu yaşayan mü'minler de, ömrümüzü gafletle geçirmeyelim, ömrümüzü Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin rızasına uygun yaşayalım, sevdiği a'mâl-i sâlihayı işleyelim, arkamızda hayırlar bırakalım, Rabbimizin huzuruna sevdiği, razı olduğu bir kul olarak yüzü ak, alnı açık varmamıza vesîle olsun diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, ondan sonra başlayalım:

…….

Yahye'bni Muâz er-Râzî... Râzî ne demekti? Rey şehrine mensub demekti. Rey şehrinin ism-i nisbesi böyle bir garip şekilde geliyor. Arapça'da ism-i nisbeler, yâni bir kişinin nereli olduğunu gösteren isimler semâîdir derler. Gerçekten de semâî. Rey şehrinin nisbesi pek tahmin edilmeyecek şekilde Râzî geliyor. Bazısı da bunu bilmediği için, biraz da Arapça'dan mürekkep yalamışsa, Râdî filan diyorlar. Halbuki dat değil bu, keskin ze ile

Râzî, Rey şehirli demek.

Rey şehri de bu günkü Tahran'ın yakınında, hemen ona bağlı, bitişik olan bir eski, kadîm şehir. Oralıymış bu Yahye'bni Muâz... Meşhur bir vâiz, aynı zamanda büyük bir àrif... Allah hepsinin şefaatlerine bizleri nâil eylesin...

258 senesinde vefat etmiş. Artık bu 258 senesinin miladi kaça tekabul ettiğini siz çıkartabilirsiniz. Hadis rivâyet etmiş aynı zamanda. Tasavvufa dair ibretli, güzel sözlerini okumağa başlamışız.

a. Dünya Üzülmeğe Değmez

110. sayfada, 7. paragrafta diyor ki es-Sülemî, kitabın yazarı:

٧ -سمعت منصور بن عبد الله ، يقول: سمعت الحسن بن علويه ، يقول: سمعت يحيى بن معاذ ، يقول: جميع الدنيا ، من اولها إلى آخرها ، لا يساوى غمَّ ساعةٍ ؛ فكيف تغمُّ عمرك فيها ، مع قليل يصيبك منها ؟

TS. 110/7 (*Semi'tü mansûre'bne abdi'llâh*) Abdullah oğlu Mansûr'dan işittim. (*Yekùlü: Semi'tü'l-hasene'bne alleveyh*) "Ben, Alleveyh oğlu el-Hasen'den işittim." dedi o da bana. (*Yekùlü semi'tü yahye'bne muâz*) O da terceme-i hâli anlatılan Yahyâ ibn-i Muaz'dan işitmiş. Ne demiş bizim bu alim, sòfi, mübarek, merhum şeyh efendi: (*Cemîü'd-dünyâ, min evvelihâ ilâ âhirihâ, lâ yüsâvî gamme sâah; fekeyfe tegummu umreke fîhâ, mea kalîli yüsîbuke minhâ?*)

Tabii Arapçalarını da okuyoruz biz. Onun için burada Arapça bilen, ilâhiyatta okuyan kıymetli kardeşlerimiz de gelip takip ediyorlar. Belki kitabı alıp oradan takip edenler de var. Oradan da faydası oluyor. Zaten Arapça'sı da şâheser, gayet güzel. Kıymetli atasözleri bunlar, vecîzeler. O bakımdan Arapça'sını da ezbere

bilirse bir alim genç, iyi olur. Arapça'sıyla okursa mânâsı daha iyi olur.

Buyurmuş ki Yahye'bni Muaz er-Râzî:

(*Cemîu'd-dünyâ*) "Bütün dünya, tamamiyle, (*min evvelihâ ilâ âhirihâ*) başından sonuna kadar..." Dünyanın başı neresi, sonu neresi?.. diye bir soru hatıra gelir içinize. Tabii buradaki dünya arz demek değil, yeryüzü demek değil; dünya hayatı demek. Hayat-ı dünya demek bu. Bunu anlatmıştık size. Bu dünya kelimesinden hemen gözünüze yer küresi gelmesin. Coğrafi bir şey, astronomide okuduğunuz yerküre aklınıza gelmesin dedik. Dünyadan kasdı, hayatü'd-dünyadır. Ayetlerde, hadis-i şeriflerde geçen *ed-dünyâ* sözü kısaltılmış bir sözdür. Uzunu: *El-hayâtü'd-dünyâ*... Yâni, şu anda içinde bulunduğumuz hayat, bize yakın olan hayat demek.

"İşte bu hayat-ı dünya, yâni şu içinde bulunduğumuz yaşamımız, hayatımız, (*min evvelihâ ilâ âhirihâ*) başından sonuna kadar; yâni doğduğumuz zamandan öleceğimiz zamana kadar, (*lâ yüsâvî gamme sâah*) bir miktarcık bir zaman üzülmeğe değmez. Koca bir ömür, başından sonuna kadar, bir miktarcık bir zaman için bile üzülmeğe değmez. (*Fekeyfe tegummu umreke fîhâ*) Senin oradaki yaşantını niye gamlara boğuyorsun? Niye kederlere gark ediyorsun? (*Mea kalîli yüsîbuke minhâ?*) Azıcık bir dünyalık eline geçtiği halde... Tamamı, başından sonuna kadar bütün dünya, şöyle bir zamancık bir gama değmezken, sen bütün ömrünü, bir miktarcık zaman için değil de bütün ömrünü, azıcık bir dünyalık elde etmiş olmana rağmen, nasıl gama boğuyorsun? Gama, kedere gark ediyorsun? Değmez." demek istiyor yâni.

Evet, sùfiler işte hayat-ı dünyaya böyle bakmışlardır, dünyaya hor görmüşlerdir. Dünyayı hor görmek, aynı zamanda dünyanın gamını, kederini de umursamamak tarzına dönüşmüştür. Malını mülkünü de umursamamak tarzına dönüşmüştür. Malını, mülkünü, makamını, zenginliğini, şatafatını, şâşaasını, debdebesini umursamamağa *zühd* derler. Aldırmıyor adam

dünyaya… Paraya kulak asmıyor, mevkii eliyle itiyor, umurunda değil. Zâhid, *zühd* sahibi. Müstağnî yâni, aldırmıyor. Malına mülküne aldırmamağa *zühd* derler. Malına mülküne de aldırmazlar, gamına kederine de aldırmazlar.

Gamı da gelip geçici, ne olacak? Yüklenirler, sabrederler, gelip geçicidir derler, sevap almağa bakarlar.

Bir de nasihat ediyor bize: "Dünyanın tamamı bir miktar üzüntüye değmezken, sen bütün ömrünü azıcık bir şey dünyalık alacağım diye, eline zaten azıcık dünyalık geçiyor, onun için, o dünyalık için, aman kaybolacak, aman kazanacağım bilmem ne diye gam çekmeğe değer mi? Değmez." diyor.

Tabii bu, bu mübarek zâtın söylediği kadar kolay bir şey değildir. Onlara kolay da, bizi için öyle değil. Cebimizden bir kuruş düşse bir hafta hasta yatarız. Tabii, biz dünyaya çok dalmışız, dünya hayatına önem veriyoruz ve dünya bizim için bu kadar böyle ehemmiyetsiz görünmüyor. Yâni böyle tırnaklarımızla yapışmışız bu dünyaya, azı dişlerimizle yapışmışız, sımsıkı yapışmışız.

Bu neyi gösteriyor? Onların hayat tarzıyla bizim hayat tarzımız arasındaki farkı gösteriyor. Biz bu gün müslümanlar olmamıza rağmen, maalesef ehl-i dünya olmuşuzdur, dünyadan yakamızı sıyıramıyoruz. Dünya sevgisini içimizden atamıyoruz. Dünyaya da böyle sırtımızı dönemiyoruz, dünyayı da böyle hakir göremiyoruz.

Acaba hangisi daha doğru? Gelelim hangi hükmün daha doğru olduğuna. Elbette bu mübarek arif zâtların düşüncesi ve kanaati doğru. Elbette, elbette bizimki yanlış...

Ama dünyalıksız da hiç bir şey olmuyor. Peygamber Efendimiz zamanında da olmamış, bunların zamanında da olmamış. Her şey dünyalıkla oluyor. Hayır yapacaksın parayla oluyor, cami yapacaksın parayla oluyor, mikrofon alacaksın parayla oluyor... Camiler, Kur'an kursları, talebelerin yetişmesi, cihad, Bosna'ya yardım, Kafkasya'ya yardım... E ne olacak?

Büyüklerimiz demişler ki: "Dünya senin kalbine, gönlüne girmeyecek. Dünyada yüzsen bile, geminin denizde yüzdüğü gibi yüzsen bile... Yüzebilirsin yâni, çok zengin olabilirsin, dünyalık içinde yüzebilirsin ama, kalbine girmeyecek. Kalbine girerse dünyalık, hedefin olursa, gayen olursa, o zaman mahvolursun."

Bütün dünyalık etrafında olsa bile, dünyayı fırsat kabul etmeyeceksin, dünya için çalışmayacaksın, dünyayı umursamayacaksın, ahiretin önemini göreceksin, ahiret için çalışacaksın. Eğer gönül alemine dünyalık sevgisi sızarsa, denizdeki gemi su almağa başlamış demektir. Su alır alır, sonunda batar, denizin dibini boylar.

Yâni sevmeyecek insan. Dünyanın gaye olmadığını bilecek, meta olduğunu bilecek, gelip geçici olduğunu bilecek. Helâlinden kazanacak, kazanırken harama sapmayacak. Harcarken helâle harcamakta gözünü kırpmayacak, Allah'ın rızasını kazanmağa bakacak. Öyle mirasçılarıma para biriktireceğim diye, malın mülkün üstünde titremeyecek, yeri geldiği zaman verecek, sevabı kazanacak. Hayrını yapacak, müesseselerini kuracak, sadaka-i cariyelerini dizecek. Vefat ettiği zaman, öldüğü zaman, arkasından güldür güldür kendisine hayırlar gelecek. Ana durumun böyle olması lâzım! Peygamber SAS Efendimiz'in hadis-i şeriflerinden çıkan hakiki mânâ budur.

b. Evliyâullah'ın Üç Vasfı

8. paragraf.

٨ - قال ، وسمعت يحيى يقول: ثلاث خصالٍ من صفة الأولياء: الثِّقة بالله في كل شيءٍ ، والغنى به عن كل شيءٍ ، و الرجوع إليه في كل شيءٍ.

TS. 110/8 (*Kàle ve semi'tü yahyâ yekùlü*) Birinci kàle Sülemî'nindir. Gene kitabı yazan Sülemî dedi ki: Şu şu şu zincirle

Yahye'bni Muaz'ın şöyle dediğini duydum:

(*Selâsü hısâlin min sıfati'l-evliyâ'*) "Üç vasıf vardır, bu üç faziletli vasıf evliyaullahın vasfıdır, alâmetidir, sıfatıdır." (*Es-sıkatü bi'llâhi fî külli şey', ve'l-gınâ bihî an külli şey', ve'r-rücûu ileyhi fî külli şey'.*) Sözü güzel söylüyor. Edebî bakımdan yüksek, sanatkârâne, güzel bir söz. Mânâsı da güzel. Mânâsını düşünelim şimdi. Evliyaullahın vasıflarını sayıyor. Nasıl olurmuş Allah'ın sevgili kulları, evliyası ne sıfatta olurmuş:

1. (*Es-sıkatü bi'llâhi fî külli şey'*) "Her şeyde Allah'a sımsıkı sarılır, güvenir evliyaullah..."

Meselâ; Peygamber Efendimiz mağaradayken, mağaranın ağzına kadar müşrikler geldiği zaman, Ebûbekir-i Sıddîk RA telaşlandığı halde, Peygamber SAS Efendimiz telaşlanmadı da dedi ki:

لاَ تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا (التوبة: ٤٠)

(*Lâ tahzen*) "Üzülme, telaş etme, (*inna'llàhe meanâ*) muhakkak Allah bizimle beraberdir." (Tevbe, 9/40)

Mûsâ AS'ın kavmi Firavun'dan kaçarken, Firavun arkasından kovalarken, denizin kenarına geldiler de deniz önlerindeki mâni, geçemeyecekler, Firavun da askerleriyle gelecek, bunları kılıçtan geçirecek, öldürecek diye korkarken;

قَالَ أَصْحَابُ مُوسَى إِنَّا لَمُدْرَكُونَ . قَالَ كَلاَّ إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ

(الشعراء: ٦١-٦٢)

(*Kàle ashàbu mûsâ innâ lemüdrakûn*) Mûsâ AS'ın yanındaki arkadaşları, ashàbı, "Eyvah, muhakkak yakalanacağız!" dedikleri zaman, Mûsa AS ne dedi? (*Kàle kellâ*) "Hayır, Asla!" dedi. Yâhu geliyorlar... "Olsun, asla! (*İnne maiye rabbî seyehdîn*) Rabbim bizim yanımızda, o bize bir yol gösterecek, bizi buradan kurtaracak." dedi. (Şuarâ, 26/61-62)

Sika, güven... Ortada bir çare görünmüyor, önü deniz, arkası düşman ama, (*Kellâ*) "Asla!" diyor, kesin konuşuyor. (*İnne maiye rabbî*) "Şüphe yok ki Rabbim benim yanımda, (*seyehdîn*) bize çıkış yolu gösterecek." diyor. Bilmiyor, yol yok, önü deniz, arkası düşman ama, diyor ki: "Gösterir o, bilir. Müsebbibü'l-esbâbtır, ne yapacağını bilir, nasıl kurtaracağını bilir, kurtaracak mutlaka!"

İşte evliyaullahın sıfatı, bu hâlet-i rûhiyedir. Yâni, her işte Allah'a tam güvenirler.

2. (*Ve'l-gınâ bihî an külli şey'*) "Allah'a dayanıp, tevekkül edip her şeyden müstağni olurlar. Hiç bir şeye kendilerini bağlı ve muhtaç hissetmezler." Çünkü: "Rabbim bana yardım eder, Rabbim bana verir:" diye düşünürler.

Bu da tevekkülün son derecesidir. Yâni, kimseden bir şey beklemiyor, istemiyor, ummuyor; kalbinde ondan bir menfaat beklemiyor, "Allah bana verir!" diyor, "İstemeğe lüzum yok!" diyor. Böyle bu duygu içinde oluyor.

3. (*Ve'r-rücûu ileyhi fî külli şey'*) "Başlarına bir şey geldiği zaman, her şey geldiğinde Allah'a rücû ederler, Allah'a dönerler. "Yâ Rabbi!" derler, "Aman yâ Rabbi!" derler; başlarına ne gelirse, kalkıştıkları her hâdisede Allah'a rücû ederler:

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (البقرة:١٥٦)

(*İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn*) [Biz Allah'ın kullarıyız ve ona döneceğiz.] (Bakara: 2/156) derler ve Allah-u Teàlâ Hazretleri'ne ilticâ ederler, ona sığınırlar.

Yâni öyle anlaşılıyor ki; Allah sevgisi o kadar kuvvetli ki içlerinde, Allah dostluğu o kadar sağlam ki; Allah'a güvençleri var, Allah'a tevekkülleri var ve her şeyde Allah'a arz ediyorlar hallerini… "Yâ Rabbi şöyle oldu, böyle oldu!" diye onunla dertleşiyorlar, ondan medet umuyorlar.

Ya'kub AS ne dedi?

إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ (يوسف:٨٦)

(*İnnemâ eşkû bessî ve huznî ila'llàh*) "Ben üzüntümü, sıkıntımı, derdimi Rabbime arz ediyorum." dedi. (Yusuf, 12/86)

Yâni, şikâyet etmeden, dostun dostla dertleşmesi tarzında Allah'a arz ederler hallerini, Ya'kub AS'ın yaptığı gibi.

c. Allah'ın Dostları

9. Paragraf:

٩ - قال ، وسمعت يحيى يقول: أولياؤه أسراء نعمه ، وأصفياؤه رهائن كرمه ، وأحبَّاؤه عيد مننه ؛ فهم عبيد محبَّةٍ ، لا يعتقون ؛ ورهائن كرمٍ لا يفكُّون ؛ وأسراء نعمٍ لا يطلقون.

TS. 110/9 (*Kàle semi'tü yahyâ*) Dedi ki en son râvî: Yahye'bni Muaz'ın şöyle dediğini işittim. Tabii o rivâyet zinciriyle Sülemî yazmış: (*Evliyâuhû üserâu niamihî, ve asfiyâuhû rühâinü keremihî, ve ehibbâuhû abîdü minenihi; fehüm abîdü muhabbetin lâ yu'takùn; ve rehâinü keremin lâ yüfekkûn; ve üserâu niamin lâ yutlakùn.*)

Buyurmuş ki:

(*Evliyâuhû*) "Onun evliyası, dostları..." Onun dediği, Allah. "Allah'ın dostları, (*üserâu niamihî*) Allah'ın nimetlerinin esirleridir. (*Ve asfiyâuhû*) Sâfî, seçkin kulları, (*rühâinü keremihî*) Allah'ın kereminin rehineleridir. (*Ve ehibbâuhû*) Allah'ın aşıkları ve onu sevenler, (*abîdü minenihi*) onun nimetlerinin verdiği ihsanların, ikramların kullarıdır. (*Fehüm abîdü muhabbetin*) Bunlar muhabbet kullarıdır, (*lâ yu'takùn*) bu kulluktan âzâd olmayan bir şekilde devam ederler. (*Ve rehâinü keremin*) Allah'ın kereminin rehineleridir, (*lâ yüfekkûn*) bu rehinlik kalkmaz. (*Ve*

üserâu niamin) Nimetinin esirleridir, (*lâ yutlakùn*) azad olunmaz."

Yâni Allah'ın evliyası, asfiyâsı, aşıkları ondan hiç ayrılmayan, Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin yolundan, sözünden dönmeyen kimselerdir. Onun nimetinin esiridirler, âzâd kabul etmez esirleridirler. Ve muhabbetine gönül vermiş, ona kul köle olmuşlardır. Kölelikten âzadı düşünmezler mânâsına geliyor. Yâni Allah'ın aşıkları, asfiyâsı, evliyâsı Allah'a öyle sıkı bağlanmışlardır ki, ondan ayrılmazlar.

d. Vera' ve Zâhidlik

١٠ -سمعت عبيد الله بن محمد ، يقول: سمعت أحمد بن محمد السَّرى ، يقول: سمعت أحمد بن محمد بن عيسى ، يقول: سمعت يحيى بن معاذ ، يقول: كيف يكون زاهداً من لا ورع له ؟ تورَّع عما ليس لك ، ثم ازهد فيما لك.

TS. 110/10 (*Semi'tü ubeyda'llàhi'bne muhammedin, yekùlü; Semi'tü ahmede'bne muhammedini's-seriyye, yekùlü: Semi'tü ahmede'bne muhammedi'bni îsâ yekùlü: Semi'tü yahye'bni muàz*) Bu rivâyet zinciriyle Ahmed ibn-i Muhammed ibn-i İsâ demiş ki... Aşağıda hayatıyla ilgili bilgiler var o râvî hakkında.

Demiş ki Yahye'bni Muaz: (*Keyfe yekûnü zâhiden men lâ verae lehû? Teverra' ammâ leyse leke sümme'zhed fîmâ leke.*)

Biliyorsunuz *vera'* demek, ileri derecede takvâlı olmak demek, şüpheliden bile kaçınmak demek. Bir insan vera'lı ise, vera'lı insana *veri'* derler, re harfinin esresiyle... Vera' sahibi insansa, veri'se yâni, yâni aşırı derecede takvalı demek, şüpheliye bile yanaşmıyor. Kesin günah olanlara yanaşmamak şöyle dursun, tereddütlü, şüpheli şeylere bile yanaşmıyor, en sağlam yoldan yürüyor.

Diyor ki: (*Keyfe yekûnü zâhiden men lâ verâe lehû?*) "Kendisinde böyle şüpheliden kaçma duygusu olmayan bir insan, nasıl zâhid olabilir? Zâhidlik sıfatına nasıl sahip olabilir?"

Zâhidlik sıfatı makbul bir sıfat tabii. Hadis-i şeriflerde methedilmiş, Efendimiz SAS tavsiye etmiş:[5]

إِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا ، يُحِبَّكَ اللهُ ؛ وَازْهَدْ فِيمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ ، يُحِبَّكَ

[5] İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1373, no:4102; Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.348, no:7873; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VI, s.193, no:5972; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.344, no:10522; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.136; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.373, no:643; Sehl ibn-i Sa'd RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.346, no:6091 ve s.1266, no:8577, 8580; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.126, no:323.

النَّاسُ (ه. طب. ك. هب. عن سهل بن سعد)

(*İzhed fî'd-dünyâ*) "Dünyaya metelik verme, dünyadan müstağnî ol!" diye tavsiye etmiş. Yâni tok gözlü ol, aldırma buyurmuş. Zâhidlik güzel.

Diyor ki: "İnsan nasıl zâhid olur? Yâni, eğer onun şüpheliden kaçınma duygusu yoksa, verâı yoksa nasıl zâhid olabilir? (*Teverra' ammâ leyse leke*) Senin olmayan şeyden bir vera' göster bakalım, müstağnî oluş göster; ona yanaşmama, ona karşı tok gözlü, onu istememe duygusunu bir göster bakalım! Senin olmayan şeyi istememeği bir göster bakalım ki, (*sümme'zhed fîmâ leke*) senin elinde, zaten senin malın olan şeyden müstağnîlik gösterebilesin. Önce bir başkasına ait olan şeyden bir göz tokluğu göster bakalım ki, kendi sahip olduğun şeylerden uzak durabileceğini, sonra rahatlıkla gösterebilirsin."

İnsan kendisinin oldu mu, bir şeyi istediği gibi kullanır, yer, içer. "Nasıl olsa mal benim!" der, mutfağına girer, buzdolabını açar, istediğini yer, içer. Mal kendisinin olduktan sonra, tarlasına girer, istediğini yapar. Arabası kendinin olduğu zaman, istediğini yapar... Yâni, insanın kendisinin oldu mu bir şey, bundan azami istifade eder.

Başkasının oldu mu, zaten yanaşamaz, kendisinin değil ki. Başkasının tarlasına giremez, başkasının arabasını kullanamaz, başkasının evine gittiği zaman, onun öyle mutfağına girebilir mi, her şeyini alabilir mi? Alamaz. Yâni insan başkasının malından zaten çekinir, uzak durur.

Diyor ki:

"—Senin olmayan şeyden sen uzak durmayı bir öğren ki, senin olan şeyden de uzak durabilesin."

Yâni, zâhidlik sıfatı kazanabilmek için, ilk önce olmayandan uzak dur. Millet o kadar açgözlü ki, kendisinin olmayana bile göz dikiyor, el uzatıyor. "Hele sen kendinin olmayandan bir elini çek, kendinin olan bir şeyden bile vazgeçebilirsin. Zâhid ne olacak?

Kendisinin malı mülkü olsa bile, dünyaya aldanmayacak, dünya gözünde olmayacak, gönlünde olmayacak.

Bilmem anlatabiliyor muyum? Bu adamların hayatları bizim hayatlarımızdan farklı hayatlar olduğu için, sözleri de çok derin sözler olduğu için, biraz anlatmak da zor, anlamak da zor... Sebebini kavramak da zordur ama, tabii çok net olarak anlaşılıyor.

İnsan niye dünyaya karşı müstağnî olacak? Niye gönlüne dünya sevgisi girmeyecek? E bütün rüşvetler, hırsızlıklar, yüzsüzlükler, arsızlıklar bu aç gözlülükten oluyor. Haramlara dalış bundan oluyor. Elbette zâhid olacak, zühd sahibi olacak insan, bunlara karşı gönlü tok olacak, gözü tok olacak, aldırmayacak ki, sevaplı yolda yürüyebilsin. Elbette dünyalığa karşı böyle bir müstağnî oluşu olacak ki, Allah onu sevsin.

(*İzhed fi'd-dünyâ, yuhibbüke'llàh*) "Dünyaya karşı zâhid olursan, Allah seni sever. (*Ve'zhed fîmâ fî eydi'n-nâs, yuhibbuke'n-nâs*) İnsanların elindekine karşı zâhid olursan, insanlar seni sever." buyuruyor Peygamber Efendimiz.

Başkalarının malında gözün olmadı mı, insanlar seni sever. Dünyaya karşı meylin, muhabbetin olmadı mı, Allah seni sever. Bak gözü dünyayı görmüyor, dünyalık peşinde değil, bu kulum ahireti istiyor, benim rızamı istiyor diye, Allah o zaman sever.

Yoksa, böyle dünyalığı elde edeceğim diye, şu asrımızda şu yılımızda, şu ülkemizde gördüğümüz gibi, millet böyle haram helâl demeden, hani deveyi hamuduyla yutuyorlar. Deve yutulur mu? Hiç olmazsa çıkart hamudunu filan da, öyle yut!

Deveyi hamuduyla yutuyorlar. Rüşvetler, iltimaslar, milyarlar, trilyonlar, repolar, muazzam kazançlar... Memleket batıyor. Kendisi kalkınsın da, memleket batarsa batsın diye düşünüyor. Herkes böyle düşünüyor.

Şimdi şu memleket fakirleşiyor, istikrar tedbirleri, vergiler, ilave vergiler bilmem ne... Ama birçok kimse ne kadar muazzam kalkındı, nasıl milyarları, trilyonları vurdu, ceplerini doldurdu.

Neden?.. Dünya hırsı... Ahirette hesap korkusu yok, dünya hırsı var... Her şey parayla sağlanıyor, bir gecede milyonlar, milyarlar şöyle harcanıyor, giyimler, kuşamlar şöyle sağlanıyor... İşte bu aç gözlülük dünya nizamını alt üst ediyor, memleketi bunlar batırıyor, insanı bunlar cehenneme sokuyor da, onun için Allah, Peygamber Efendimiz'i öyle nümûne olarak göndermiş.

Efendimiz böyle sade bir hayat yaşamış, dünyaya meyletmemiş, dünyayı istememiş, saray yaptırmamış, saltanat sürmemiş. Allah'ın en sevgili kulu, en mütevazı tarzda yaşamış. İnsanlara da bunu tavsiye ediyor.

"—Acele etmeyin, açgözlü olmayın, sakin olun, dünyaya meyletmeyin, mühim olan ahirettir." diye, bizim dinimiz böyle öğütlüyor.

Anlayan anlar bunun ne kadar güzel olduğunu... İnsanlar bu duyguda olduğu zaman, cemiyetlerin de ne kadar ileri gittiğini tarih gösteriyor. Yâni Peygamber Efendimiz'in ashabı öyle zâhidâne, öyle mütevazıâne yaşamışlar. Allah onlara nimet vermemiş mi dünyada?.. Nimet vermiş, izzet vermiş, itibar vermiş... Hazret-i Ömer çobanken devlet başkanı olmuş. Abdullah ibn-i Mes'ud sade bir sahabiyken, vali olmuş. Selmân-ı Fârisî bir esirken, vali olmuş. Allah hepsini de veriyor gene sonunda...

Onun için harama sapmamak lâzım! Dünyaya aç kurtlar gibi saldırmamak lâzım! Tok gözlü olmak lâzım, müstağni olmak lâzım, sağlam durmak lâzım!.. Çünkü, dünya da şeytan gibi insanı aldatan bir varlıktır. Şeytan nasıl insanı aldatıyorsa, dünya da aldatıyor. Dünya da çok kimseleri aldatıyor, tarih boyunca aldatmış. Tarih boyunca dünya insanları aldata aldata, bu güne kadar gelinmiş, bu günün insanı da aldanıyor.

Onun için, Yunus Emre diyor ki kısaca:

Mal sahibi, mülk sahibi,
Hani bunun ilk sahibi?..

Siz mal sahibi diyorsunuz, mülk sahibi diyorsunuz, şu köşkün

sahibi gibi...

Mal sahibi, mülk sahibi,
Hani bunun ilk sahibi?..
Mal da yalan, mülk de yalan,
Var biraz da sen oyalan!

"Madem inanmıyorsun, bu yalan dünyaya sen de dal, sen de yaşa, sen de hızlı yaşa..."

Öyle diyorlar:

"—Falanca artist hızlı yaşamış, hızlı ölmüş."

Hızlı sözü müstehcen bir söz… Yâni her türlü kepazeliği yaptı demek, ondan sonra ölmüş. Hızlı yaşamış, hızlı ölmüş. Sonunda pişman olur.

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak;
Ve bir zaman bakacaksın semaya, ağlayarak.

"Ömrünün kademelerinden böyle çıktığın zaman, aşağıda dökülmüş yaprakları gördün mü, durumu seyrederken içine hüzün çökecek, pişman olacaksın... Vah diyeceksin, ah diyeceksin, vay be diyeceksin, gençliğimi ne kadar yanlış harcamışım, ömrü nasıl boşa geçirmişim, vah, tamamen hata etmişim diyeceksin ama, iş işten geçecek."

İhtiyar adam böyle kambur yürüyormuş, kambur yürüyor böyle. Neden?.. Beli büküldü de ondan, kaburgaları eğildi. Şair mahsustan soruyor:

"—Niye öyle yere eğilmiş yürüyorsun, bir şey mi düşürdün, onu mu arıyorsun?"

Bir şey düşürmüş falan değil, adam ihtiyarlığından kambur.

"—Niye öyle yürüyorsun; bir şey mi düşürdün de onu arıyorsun?"

O da cevabında nükte yapıyor:

"—Evet, gençliğimi kaybettim, onu arıyorum."

Tabii gençlik bir kayboldu mu, bir daha ele girmez. Bir insanın bir saati, bir günü elden bir gitti, çıktı mı, bir daha ele gelmez muhterem kardeşlerim!

اَلدُّنْيَا سَاعَةٌ ، فَاجْعَلْهَا طَاعَةٌ !

(*Ed-dünya sâah, fec'alhâ tàah*)[6] "Dünya bir saatçiktir, bir göz yumup açıncaya kadar hayat geçiverir. Sen burada Allah'a güzel kuluk etmeğe bak, yalan dünyaya aldanma!" diyor büyüklerimiz.

Yalan dünyaya, bu yalana herkes aldanıyor. Bu süslü püslü kocakarı dünyaya...

"—Hocam, neden kocakarı bu dünya?"

Kocakarı, tâ Âdem AS'ın zamanından beri... Yaşlı, cadaloz, acûze, dişleri, tırnakları uzamış... Ama süsleniyor, püsleniyor, allıkları, pudraları sürüyor, yüzünü maskeliyor, örtülerle örtünüyor; uzaktan bakan aman ne kadar güzel diye dünyanın peşine gidiyor. Halbuki acûze, tâ kaç yılların acûzesi, kaç tane erkeği kandırmış, kaç tane insanı baştan çıkarmış, hiç kimseye de yâr olmamış. Bu dünya kime yâr olmuş?.. Şahlara, padişahlara, firavunlara, pehlivanlara, hükümdarlara yâr olmuş mu? Kimseye de yâr olmamış. İşte bunu anlayamıyor insanoğulları.

Müslüman anlıyor. Biz biliyoruz, bu mutasavvıflar çok daha iyi anlamış. Biz şimdi lafını okuyoruz, onlar hayatlarını öyle geçirmişler. Onlar hayatlarını öyle geçirmeseydi, ellerine çıkınlarını alıp, ayaklarına çarıklarını geçirip, Allah'ın dinine hizmet edeceğiz diye bu diyarlara gelip cihad etmeselerdi, sen bu diyarlarda oturabilir miydin? Bu Boğaziçi'nde safâ sürebilir miydin? Bu Çamlıca senin olur muydu? Bu bağlar, bu bahçeler, bu dağlar, bu ovalar senin olur muydu?.. İşte o dünyaya değer vermeyen insanlar, dedeler, gàziler, mübarekler, Allah yolunda

[6] *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.312, no:1331.

canlarını feda etmeğe buralara geldiler; buraları fethettiler, sana miras bıraktılar.

Onlar buraların kaşına gözüne, manzarasına, havasına, suyuna bakmadılar bile. Burayı fethedince, daha öteye gittiler. Daha öteyi fethedince, daha öteye gittiler... Tâ Kızıldeniz'e kadar, tâ okyanuslara kadar. Neden?.. Gayeleri dünyada safâ sürmek değildi, güzel manzaralı yer aramak değildi. Gayeleri Allah'a kulluk edilmesini sağlamaktı. *Lâ ilâhe illa'llàh* bayrağını ta ilerilere kadar götürmekti. Allah'ın kendilerini sorumlu tutmaması için, vazifelerini yapmak şuuruyla çalışmışlar.

Biz ne yapıyoruz?.. Beleşten bulduğumuz diyarlarda köşklerde oturuyoruz, zevk ü safâ sürüyoruz, Allah'ın dinine hizmet etmeyi, çok kimseler düşünmüyor. Şu ülkenin, %100'ü müslüman olan, gazilerin, şehidlerin çocukları olan ahalisi, bir Fatiha demeyi çok görüyor. Fatiha'yla mücadele ediyor şimdi. Fatiha diyecek. Ne demek, dinimizin gereği… Amerikan senatosu açılırken papaz geliyor, dua ederek açıyor. Reis-i cumhurlar öyle İncil üzerine yemin ediyor. Misyonerler vazifeye giderken, valiler ellerini öpüyor. Bizde %99'u müslüman olan bir diyarda bir Fatiha, kavga gürültü mevzuu oluyor. Sonra herkes de diyor ki: Ben de müslümanım!..

Çok fark var aramızda. Bunlar hakiki müslüman, gerçeği anlamış ve öyle yaşamış insanlar… Biz de sözlerini okursak, anlarsak kendimizi iyi müslüman sanıyoruz. Sözlerini anlayabilirsek, hallerini yaşamak değil de sözlerini anlayabilirsek, iyi müslümanız diyoruz. Sübhànallah!..

e. Kulun Derecesinden Düşmesi

111. sayfada 11. paragraf:

١١ - قال ، وسمعت يحيى يقول: سقوط العبد من درجةٌ ادِّعاؤها.

TS. 111/11 (*Ve semi'tü yahyâ yekùlü*) Aynı râvi diyor ki: Yahya

ibn-i Muaz'ın şöyle dediğini de duydum ben: (*Sükùtu'l-abdi min derecetin iddiàuhâ*) Bakın ne kadar kısa bir cümle, ne kadar güzel, derin bir mânâsı var:

(*Sükùtu'l-abdi min derecetin iddiàuhâ*) Bu kadar. *Sükùt*, düşmek demek. *Sakata-sükùtan*, *kaf* ve *tı* ile. Sükût olsa, bakın yeni harflerle sükùt yazsak;

"—Gel bakalım evlâdım, al eline kalemi, sükùt yaz!"

Yazdı. Şimdi bu, eğer ke harfi ince ise, te harfi ince ise; *sükût*, susmak demek. K harfi kalınsa, te harfi de kalınsa, *sükùt*, düşmek demek. Birisi susmak demek, çok başka bir fiil susmak sükût etmek; ötekisi sukùt, düşmek demek. Sükùt-u hayal, hayal kırıklığına uğramak, yâni hayalleri düşüyor, eyvah, olmadı. Sükùt düşmek demek, tı ile.

(*Sükùtü'l-abdi min derecetin*) *Derece* nekre olarak gelmiş. "Kulun bir mânevî dereceden, çıktığı mânevî bir dereceden pat diye aşağıya düşmesi; çıkmış olduğu herhangi bir dereceden, kulun pat diye aşağıya düşüvermesi, yâni mevkiini kaybetmesi, mânevî makamından inmesi, Allah'ın nazarında derecesinin tenzil-i rütbe olması, rütbelerinin sökülmesi, fena bir duruma düşmesi nedendir?" (*İddiàuhâ*) Hâ zamiri dereceye gidiyor. "O dereceyi kendisinin palavra olarak iddia etmesidir, "Ben öyleyim, ben böyleyim!" demesidir. Kendisine bir makam, bir pâye var diye süs verip, edalanıp, tavır takınmasıdır ve "İşte ben falanca dereceye çıktım!" diye, etrafa sükse yapmağa kalkışmasıdır.

Nasıl olacak pekiyi?.. Çıktığı mânevî makamların her birisinde makamı yükseldikçe, bunun tevâzuu artacak, edebi artacak; öyle iddiaya kalkışmayacak. Dava, palavra, kendisini başkasına böyle yüksekten göstermek, satmak gibi, gösteriş filan gibi durumları kat'iyyen hatırının köşesine getirmeyecek. Öyle olursa yükselir.

Öyle olmazsa, paaaat diye uçurumun dibine düşer, parça parça olur. Mânevî bakımdan yükselmek için insanın mütevazı olması lâzım, çıktığı bir makamdan dolayı böbürlenmemesi lâzım, etrafa fiyaka satmaması lâzım!.. Gördüklerini vs.sini başkalarına duyurmağa çalışmaması lâzım!..

"—Efendim, işte bendeniz geceleyin, işte acizâne hiç gece namazını bırakmam da, kalkmıştım da, abdest almıştım da, seccademe oturmuştum da, tesbih çekiyordum da, birden gözümün önünde bir nur parladı da..."

Bana ne ya, bana ne?.. Sonra niye söylüyorsun?..

"—Efendim işte şöyle de, böyle de, işte acizâne biz de bu işleri biliriz de... Yâni bu tasavvuf yolunun incelikleri vardır da vs. de..."

Haaa, bak kendisine bir paye veriyor, yüksek göstermeğe çalışıyor. Pat düşer aşağıya... Allah öyle fiyakacıları, kendini beğenmişleri, ucüb sahibini, kibir sahibini sevmediği için, pat diye aşağıya düşer. Bir kulun çıkmış olduğu herhangi bir dereceden aşağıya düşmesinin sebebi, o dereceye sahip olması üzerine gururlanması, kibirlenmesi, palavra atmağa, fiyaka satmağa çalışmasıdır demek yâni bu söz.

Aman dikkat edin, siz de kendinizi bir şey sanmayın!..

"—İşte benim keşfim açıldı, kerametim başladı, şöyle oldum, böyle oldum... Geçen gün şöyle olağanüstü hal başıma geldi. Dur bakalım, galiba ayaklarım yerden de kesilecek, uçmağa da başlayacağım. Her halde ikindi namazını Mekke'de kılarım, öğle namazını falanca yerde..."

Dur bakalım, ne olursun? Eski günahlarını hatırla, haddini bil, kibirlenme, kendini beğenme, mütevazı ol!

f. Açlığın Dereceleri

١٢ -وبه قال يحيى: جوع التوابين تجربةٌ ، وجع الزاهدين سياسةٌ ، وجوع الصدِّيقين تكرمةٌ.

TS. 111/12 (*Ve bihî kàle yahyâ*) Yine aynı rivâyet senediyle Yahye'bni Muaz şöyle demiş: (*Cûu't-tevvâbîne tecribetün, ve cûu'z-zâhidîne siyâsetün, ve cûu's-sıddîkîne tekrimetün.*)

Cû' Arapça'da açlık demek. *Câi'* aç demek, *cîân* aç demek.

Her ki câân âmed in câ tok tamâm.

Mesnevî'den bir mısrâ. "Kim buraya aç gelirse tamamen doyar gider." dediği gibi. *Câ'* açlık demek.

(*Câu't-tevvâbîne*) "Tevbekârların açlığı." Tabii nasıl aç duruyorlar? Ya oruç tutup aç dururlar, ya da oruç tutmadığı halde az yerler, günlerce yemezler. Çünkü mide boşalınca kalp nurlanır. Mide çalışmayınca kalp çalışmağa başlar. Açlık, yüksek ruhların gıdasıdır. Açlık gıdadır. Tokluk perdedir. İnsanın karnı tok oldu mu uykusu gelir, şehveti artar, gafleti çoğalır vs. filan... Aç durdukça faziletler belirmeğe başlar.

Bu tasavvufta önemli bir şeydir. Tasavvuf erbâbı nefsini ıslah etmek için ve faziletleri iktibas etmek için, kalbini nurlandırmak için açlığa müdâvemet eder. Tıka basa çok doymamağa dikkat eder. Çünkü tıka basa doyurduğu zaman, midesini doldurduğu zaman, nefsinin frenleri patlar. O zaman nefsini tutamaz.

"—Hocam işte ben de dervişim ama, ders almıştım ama, maalesef kendimi tutamıyorum, şöyle oluyor, böyle oluyor."

Aç dur, bak yapabilir misin günahları... Aç dur, nefs-i emmâreyi biraz aç bırak bakalım, olacak mı? Hiç bir şey olmaz. Tokluktan oluyor hepsi.

"Tevbekârların açlığı, (*tecribetün*) deneyimdir bu bir. Aç kalıyor, aç kalıyor, aç kalıyor... Deneyimdir yâni. Tevbekâr, günah işleyip de tevbe eden, günah işleyip de tevbe eden kul. Bunların açlığı bir tecrübedir. Yavaş yavaş, tecrübe ede ede, görüyor ki açlığın faydası var, bir deneyim.

(*Ve câu'z-zâhidîne siyâsetün*) "Zâhidlerin açlığı da bir politikadır. Zâhid aç kalır, nefsini böylece politik bir tarzda idare eder, aç kaldığı için, o artık günahlara filan yanaşmaz ama; (*câu's-sıddîkîn*) sıddîklerin açlığı, (*tekrimetün*) onlar aç kaldıkları zaman fazilet kazanırlar, fazilet sahibi olurlar, fazilet kazanma vasıtasıdır. Yâni kendi kendileri açlıkla fazâil iktisab ederler."

Demek ki, aynı fiili tevbekârlar yapıyor, aşağı derecedeki insanlar; zâhidler yapıyor, nisbeten ileri insanlar; sıddîkler

yapıyor, en yüksek insanlar... Hepsinin sonucu farklı... Ötekilerinki, en aşağıdakilerin, tevbekârlarınki bir tecrübe oluyor, tabii faydasını görüyor. Ortadakilerinki politika oluyor, nefsi kötülüklerden alıkoyuyor. Ama yüksek insanların orucu, açlığı gıda oluyor, fazilet oluyor, onlara mânevî kazanç kaynağı oluyor.

g. Akıllı Kimsenin Dünyalık İstemesi

١٣ - وبه قال يحيى: طلب العاقل للدنيا ، أحسن من ترك الجاهل لها.

TS. 111/13 (*Ve bihî kàle yahyâ*) Aynı kaynaklardan, rivâyet zincirinden geldiğine göre şöyle demiş Yahye'bni Muaz, mübarek:

(*Talebü'l-âkili'd-dünyâ, ahsenü min terki'l-câhili lehâ*) "Akıllı insanın dünyalık istemesi, cahil insanın dünyayı terk etmesinden daha güzeldir. Akil, aklı başında, şuurlu bir insanın dünyalık istemesi, talep etmesi, onu elde etmeğe çalışması, onu elde etmesi, cahilin onu terk etmesinden daha güzeldir."

Zaten cahilin her işi fenadır, akilin her işi güzeldir. Akil, dünyalığı istiyorsa bir sebepten istiyordur, onu kullanacaktır, maksadı vardır; çalışıp, çabalayıp, kazanıp işe yarayacaktır. Onun dünyalık istemesi, câhilin istemesi gibi değildir. Câhil, "Ah elime bir para geçse, ah ben bu gece nasıl felekten bir gece çalarım, nasıl eğlenirim!" filan der, aklı fikri şeytanlıktadır. Akil öyle değil. Aklı fikri Allah'ın rızasını kazanmakta olduğundan, onun dünyalık istemesi bile cahilin istemesi gibi değildir. Cahilin dünyayı terk etmesi güzel bir fiildir ama, akıllının dünyalığı istemesi bile ondan daha güzeldir. Mühim olan aklı kullanmak...

Muhterem kardeşlerim, size çok net olarak söyleyebilirim ki, iyi müslümanlık bayağı bir üstün zekâ işidir. Aptal insanlar iyi müslüman olamıyorlar. Çünkü günah işliyorlar, kendilerini koruyamıyorlar vs... Zekâ işidir iyi müslümanlık. Evliya olmak kolay değildir. Onun için, evliyaullahın hepsi muazzam zeki

insanlardır. Bir insan evliya ise, muazzam zekâsı vardır. Müthiş insandır da, öyle olmuştur.

İşte görüyorsunuz Mevlânâ Hazretleri'ni... Tarih boyunca evliyaullahtan hangisinde falso görüyorsunuz? Ne kadar mükemmel her şey… Şâhâne insanlar. Sözleri güzel, işleri güzel!.. İşlerin sonuçlarını düşünüyorlar, onun bunun lafına aldırmıyorlar. Bazen çirkin gibi görünen bir şeyi bir yapıyorlar, hoop sonucuna bakıyorsun, "Yahu iyi düşünmüş diyorsun, güzel yapmış diyorsun. "Bak ne kadar iyi oldu, hay Allah, tüh biz burasını düşünmedik." diyorsun.

Tabii zekâ işi... İyi müslüman olmak zekâ işi, Allah'ın rızasını kazanmak zekâ işi… Aptalların harcı değil. Zaten Peygamber Efendimiz ne diyor bir hadis-i şerifinde:[7]

اَلْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ ، وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ ؛ وَ الْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا ، وَتَمَنَّى عَلَى اللهِ (ت. عن شدَّاد بن أوس)

(*El-keyyisü*) "Zekî insan..." *Keyyis,* zekî demek. (*El-keyyisü men dâne nefsehû, ve amile limâ ba'de'l-mevt*) "Zekî insan nefsini zabt-

[7] Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.638, no:2459; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1423, no:4260; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.124, no:17164; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.125, no:191; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.153, no:1122; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VII, s.281, no:7141, 7143; Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.II, s.107, no:863; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.18, no:3489; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.350, no:10546; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.369, no:6306; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.267; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.I, s.266, no:463; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.140, no:185; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s:56, no:171; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.310, no:4930; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.184, no:354; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Muhàsebetü'n-Nefs*, c.I, s.19, no:1; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.50, no:6430; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.39; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LXI, s.186, no:7741; Şeddâd ibn-i Evs RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.679, no:7036; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1024, no:2029; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XV, s.458, no:15935; RE. 229/7.

u rabt altına alır ve ahirete hazırlanır. (*Ve'l-àcizü men etbea nefsehû hevâhâ*) Aciz insan da nefsinin arzularını yerine getirmek için nefsinin peşinde koşar. (*Ve temennâ ale'llàh*) Ondan sonra da Allah'tan ümit eder ki, Allah affedecek, cennete koyacak."

Allah bize akıl versin... Akıldan mahrum etmesin... Aklımızı hayra kullanmayı nasib etsin...

İnsan, akıl verilip de aklını şerre kullanıyorsa, bön insanlardan daha da aptaldır. Hem aklı var, alet var elinde, hem de gene onu hayra kullanamıyor, Allah'ın rızasını kazanamıyor. Bön, zavallı, sade vatandaştan daha ahmaktır bu… Çünkü kullanamıyor hak yolda.

h. Ümide Kapılmamak

Ve nihayet sonuncu sözümüz olsun, bu akşam izah ettiğimiz sözlerin sonuncusu:

١٤ - وبه قال يحيى: لا يزال العبد مقرونًا بالتَّوانى، ما دام مقيمًا على وعد الأمانى.

TS. 111/14 (*Lâ yezâlü'l-abdü makrûnen bi't-tevânî mâ dâme mukîmen alâ va'di'l-emânî.*)

(*Lâ yezâlü*) Daimâ demek, hiç zail olmadan devam etmek demek. (*Lâ yezâlü'l-abdü makrûnen*) "Kul daimâ yakın olur, (*bi't-tevânî*) acizliğe ve gevşekliğe yakın olur. Yâni kul gevşek ve aciz olur, (*mâ dâme mukîmen alâ va'di'l-emânî*) ümitlerin va'dinde mukîm olduğu müddetçe daimâ gevşek olur."

Bu ne demek? İnsanın içinde ümitler vardır, emeller vardır, istekler vardır. Bunlara ümmiye, çoğulu emânî diyoruz. İçinden temennîler. Temennî diyelim. Temenniyâtı, istekleri vardır insanın içinde. Şimdi bu temennîleri, ortada bir şey yok, fol yok, yumurta yok, sadece temennî, sadece istek. Bu temennîleri insan esas alırsa, onlara dayarsa her şeyini, o zaman gevşek bir insan olur daima…

Palavraya, elle tutulmayan, gözle görülmeyen şeye, boş ümitlere, hayallere istinâd etmemesi lâzım müslümanın, sonuca dikkat etmesi lâzım. Ümitlerle, hayallerle vakit geçirmemesi lâzım, sağlam şeylere dayanması lâzım, gevşek olmaması lâzım. Ne zaman gevşek olur? Hayallere dayandığı zaman… Ne zaman sağlam olur? Realiteye itibar ettiği zaman... O zaman tabii palavraya aldırmaz.

Şimdi şu Amerika'nın şu Grozni şehrinde Sırplara bir şey yaptığına inanıyor musunuz?.. Avrupalıların, Amerikalıların, Batılıların, NATO'nun Bosna-Herseklileri koruduğuna inanıyor musunuz?.. Kargalar bile güler. Dalga geçiyorlar. Bizlerle dalga geçiyorlar, sizlerle, bütün İslâm âlemiyle, bir milyar müslümanla dalga geçiyorlar. Diyorlar ki: Biz yalancıktan birbirimize yumruk vuruyor gibi yapalım, sen işini görmeğe devam et. Gözünü açar insan, hayalle oyalanmaz.

Netice itibariyle, Sırp Grozni şehrinin kenarından yakınına girdi mi, içeriye girdi mi, adam öldürmeğe başladı mı... demek ki bir şey yapmıyorlar. Netice itibariyle Bosna-Hersekliler hürriyetlerini kaybetti mi? Demek ki bir şey yapmadılar. Bosna-Herseklileri Hırvatlılara bağladılar mı? Demek ki koskoca, müstakil bir devlet olduğu kabul edilmiş olan Bosna-Hersek'i yiyorlar, millet de hah Amerika bir jet akını yapacak, Sırpları durduracak, ümitlerle şeylerle gevşek davranıyor.

Tabii ümide bel bağlayan hareketinde gevşek olur. Palavraya aldırmayan sonuç getiren iş yapar, gevşek durmaz. Anlatabiliyor muyum?..

Biz müslümanların nasıl olması lâzım? Palavraya, ümide, hayale kanmamamız, realist olmamız, gözümüzü açmamız lâzım.

"—Pekiyi Hocam, bıraktık şimdi tasavvufî sohbeti, mademki bu konuyu açtın, biz Sırplarla nasıl uğraşacağız?.."

Sen zaten Sırplarla uğraşmıyorsun. Müslümanlar Sırplarla uğraşmıyor. Düşmanı iyi bilmek lâzım!

Bakın, ressamın birisi filin karşısına geçmiş, resim yapıyor.

Tabloyu almış, fırçasını almış, tuvalini önüne germiş, filin resmini yapıyor... Hizmetçisine demiş ki:

"—Şunu dürt!"

Hizmetçi gidiyormuş, file sivri kazıkla bir dürtüyormuş, fil bir bağırıp, hortumunu kaldırıp ayağını böyle kaldırınca, feryâd edince o kızgın halini resmediyormuş. O biraz resmettikten sonra, ressam boyadıktan sonra:

"—Bir daha bir dürtükle şunu!" dediği zaman, bir daha bir dürtüklüyormuş.

Hayvan gene bağırıp hortumunu kaldırınca, bu gene resmini yapmağa devam ediyormuş. Yâni o pozun resmini yapıyor.

Bir, iki, üç... Fil iyice kızmış. Orada kenarda duran kovadan hortumuyla suyu almış... Ben bunu bir yerde okudum, yâni hayretimi çekti, sizin de hayretini çekecek. Çektiği suyu kime fışkırtmış?.. Ressama fışkırtmış. Çünkü ressam söyleyince ötekisi kazığı dürtüyor. Dürten hizmetçiye değil de, emri veren ressama...

Şimdi, biz bir kere bileceğiz ki, bizim Bosna-Hersek'teki kardeşlerimizin canına okuyan Avrupa'dır, Almanya'dır. Yugoslavya'nın yarısını zaten kendisi kaptı, Adriyatik sahillerine çıktı. Öbür tarafını da destekleyen Amerika'dır Almanya'ya karşı bir şey olsun diye ve Rusya'dır. Rusya destekliyor, Amerika destekliyor, Avrupa destekliyor. Hiç birisinin bizimle dostluğu yoktur. Bize bir sevgi bakışı yoktur. Bizi oyalayıp bizim sağımızdan, solumuzdan parça koparmak arzusundadır. Ermenilere doğudan parça koparmak, Kıbrıs'tan Yunanlılara parça kopartmak, Güneydoğu Anadolu'dan İsraillilere parça koparmak, Doğu Anadolu'dan bilmem kime parça koparmak, şu bizim İstanbulumuzu da kopartıp şuraya vermek, buraya vermek...

Onun için gözümüzü açacağız. Ümitlerle, hayallerle, şu şöyle yaparsa, böyle yaparsa böyle olur değil.

"—Ne yapacağız Hocam, ne yapabiliriz?"

"—Ben diyorum ki, tabii biz oraya gidemiyoruz, eğer onların mallarına karşı bile bir boykot yapsak, onların mallarına karşı bir

boykot yapsak bile, Türkiye'ye hiç Amerikan malı, Alman malı satılmamağa başladı, Avrupa malı satılmamağa başladı... Dize gelirler. Ekonomileri zaten böyle sallantıda, mahvolurlar. Eğer onların bankalarındaki paraları çeksek...

Bakın şimdi bu ekonomik düzen bozukluğunda, İsviçre bankalarında bu tarihe kadar görülmemiş mevduat birikmesi olmuş. Be adam bu paraları Türkiye'deki bankalarda tut, Türk ekonomisi kalkınsın. Hayır, oraya gidiyor.

Paralarımızı çeksek yıkılır adamlar. Amerika'daki Suud paralarını Suudlular çekse, ver benim paramı, ben kendim işleteceğim, başka şeyde kullanacağım dese, Amerika ekonomisi bu gün çöker.

Bakın ne kad ar haklı bir şeyle, ne kadar kolay sonuç sağlayabiliriz ama işte akıllı olmak lâzım. Müslümanlık akıllılık işi…

16. 04. 1994 - İstanbul

4. YAHYÂ İBN-İ MUAZ ER-RÂZÎ (4)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evveline ve'l-âhirîn... Senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihi ve sahbihi ve men tebiahû bi-ihsânin zevi's-sıdki ve'l-vefâ'... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri ibadetlerimizi kabul eylesin... Rızasına cümlemizi vâsıl eylesin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî isimli büyük sòfi ve alimin *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli, Türkçe'ye tercümesi olmayan kaynak kitabını okuyoruz. 111. sayfaya ulaştık. Yahye'bni Muàz er-Râzî isimli büyük sòfînin hayatıyla ilgili bölümü okumaktayız ve onun sözleriyle ilgili kısımlara geldik.

Dersimizi okuyup izahına başlamazdan önce, evvelâ ve hàssaten Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'ne saygımızın, bağlılığımızın, nâçizâne, àcizâne sevgimizin, ümmetliğimizin bir nişânesi olmak üzere, rûh-u pâkine hediye olsun diye; ve onun mübarek âlinin, ezvâcının, evlâdının, ashâbının —*rıdvânu'llàhi teàlâ aleyhim ecmaîn*— ruhlarına ayrı ayrı hediye olsun diye; ve hàssaten Peygamber Efendimiz'in varisleri, ümmetin mürşidleri sâdât ve meşayih turuk-u aliyyemiz, evliyaullah büyüklerimizin, Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'den şeyhimiz Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar güzerân eylemiş olan cümle turuk-u aliyye silsilesi mensubları, sâdât u meşayih-ı turuk-u aliyyenin ve hulefâsının ve mürîdânının ruhlarına hediye olsun diye;

Kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin ruhuna hediye olsun diye; beldemizin medâr-ı iftihârı Yûşâ AS'ın, Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri'nin ve sair sahabe-i kirâm ve evliyâullahın ve İstanbul'u fetheden fatihlerin, şehidlerin,

gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye; cümle ashàb-ı hayrât ü hasenâtın ve şu caminin yapılmasında büyük küçük emeği geçmiş olanların geçmişlerinin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan yakından bu dersi takip etmeğe gelmiş olan, siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün müslüman sevdiklerinin, geçmişlerinin, ecdâd u ceddâd, akraba-u taallukàtının ruhlarına hediye olsun diye;

Rabbimizin tevfîkı bizlere refîk olsun, ömrümüzü rızasına uygun geçirelim, bizler de ahirete sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varalım; cennetiyle, cemâliyle müşerref olalım diye, bir Fâtiha, üç İhlâs-ı Şerîf okuyup öyle başlayalım dersimize:

.....

a. Allah Rızası Gàye Olursa...

Kitabın tek baskısı var. Mısırlı büyük âlim Nureddin ibn-i Şüreybe hazırlamış. Çok güzel bir tahkîkli baskı... Bu baskının 111. sayfasında 15. paragrafta kalmıştık, okuyoruz.

١٥ - سمعتُ عبدَ الله بنَ عليٍّ السرَّاجَ ، يقول سمعتُ جعفراً الخُلديَّ ، يقول:سمعتُ محمدَ الفَضْلِ العَدَوِيَّ ، قال: حدثنا أحمدُ بن خلفٍ البُرْسانِيَّحدثنا أحمدُ بنُ محمد بن شاهَوَيْه البَلْخيُّ ، قالسمعتُ يحيي بنَ مُعاذ ، يقول: على قَدْرِ حُبِّك الله تعالى يُحبُّك الخَلْق ؛ وبقَدْرِ خَوْفك من الله تعالى يَهابُك الخلقُ ؛ وعلى قَدْرِ شُغْلِك بالله يشتَغِلُ في أَمْرِك الخلق .

TS. 111/15 (*Semi'tü abda'llàhi'bne aliyyini's-serrâc, yekùlü: Semi'tü ca'fereni'l-huldiyye, yekùlü: Semi'tü muhammede'bne'l-fadli'l-adeviyye, kàle: Haddesenâ ahmedü'bnü halefini'l-bursâniyye, haddesenâ ahmedü'bnü muhammedi'bni şâheveyhi el-belhiyyü, kàle: Semi'tü yahye'bne'l-muàz, yekùl*) Bu isimleri geçen rivâyet zincirinden, o şahıslardan naklen, Sülemî Hazretleri'ne geldiğine göre tercüme-i hâli anlatılan Yahye'bni Muàz er-Râzî

şöyle buyuruyormuş. Kendisi meşhur bir vaiz, büyük bir alim, çok güzel sözleri var:

(*Alâ kadri hubbike'llàhe teàlâ yuhibbuke'l-halk, ve bi-kadri havfike mina'llàhi teàlâ yehàfüke'l-halku, ve alâ kadri şuglike bi'llâhi yeştagılü fî emrike'l-halku.*)

Tecrübesine dayalı, irfânına dayalı, ilim ve müktesebâtına dayalı olarak diyor ki kendisi:

(*Alâ kadri hubbike'llàhe teàlâ yuhibbuke'l-halk*) "Senin Allah-u Teàlâ Hazretleri'ni sevmenin miktarı kadar, halk seni sever." Halk, yâni insanlar. Münferit insanlardan başka öteki insanlar. Yardım talep eden bütün mahlûkat demek. Sen Allah'ı ne kadar seviyorsan, o miktarda kullar da seni sever.

(*Ve bi-kadri havfike mina'llàhi teàlâ*) Senin Allah'tan korkmanın miktarı kadar, (*yehâfüke'l-halku*) halk, mahlûkât, insanlar ve diğer varlıklar senden korkarak sana karşı saygı duyar. (*Ve alâ kadri şuglike bi'llâhi yeştagilü fî emrike'l-halku*) Senin Allah ile meşguliyetinin miktarı kadar halk senin emrinde, senin işinde, senin nisbetinde meşgul olur.

Demek ki, üç cümle söylüyor: Sen Allah'ı ne kadar seviyorsan, halk da seni, mahlûkat da seni o miktarda sever. Onunla ölçülü olarak, orantılı olarak sever. Sen Allah'tan ne kadar korkuyorsan, halk sana o kadar hürmet eder, sevgi gösterir, senden o kadar çekinir. Sen Allah'la ne kadar meşgul oluyorsan, halk da senin işinle, emrinle o kadar meşgul olur.

Bu doğrudur. Bu söz hadis-i şeriflerin mealine de uygundur. Çünkü Peygamber SAS Hazretleri bir hadis-i şerifinde buyuruyor ki:

"—Senin Allah indinde makamının, mevkiinin, durumunun, derecenin ne olduğunu merak ediyorsan, senin yanında Allah'ın ne durumda olduğunu bir düşün! Yâni, senin Allah'a karşı kulluğun ve Allah'a karşı tavrın ve senin Allah'ı sevmen; senin Allah'ın emrini tutman, senin Allah'tan korkman; senin Allah'la ilgili vazifelerini, zikirlerini yapman derecesinde, senin onun yanında kıymetin olduğu anlaşılır." diye, zaten Peygamber SAS Efendimiz de bir hadis-i şerifinde buyurduğuna göre, demek ki iş doğrudur.

Bizim her işimizi Allah rızası için yapmamız lâzım! Allah'ın kulluğuyla meşgul olmamız lâzım! Allah'ı sevmemiz lâzım, Allah'tan korkmamız lâzım, Allah'ın zikriyle meşgul olmamız lâzım! Yoksa, halk beni sevsin diye ne kadar uğraşsan, halk yine sevmez. Halk bana saygı duysun, benden korksun diye ne kadar uğraşsan, halk seni yine saymaz, senden korkmaz. Halk benim sözümü tutsun veya benimle meşgul olsun, bana hizmet etsin diye ne kadar uğraşsan, gene halk o uğraşmayı yapmaz, sana kulak asmaz, dinlemez.

Demek ki, Cenâb-ı Hak'tan gayrı şeylerle meşgul olmanın sonu hüsran oluyor. Ama insan mahlûkatı bir tarafa bırakıp da hâlıkı düşününce ve ona kulluk etmeyi düşününce, bu sefer bütün mahlûkat onun karşısında dize geliyor, onun hizmetine giriyor, onun etrafında dönüyor.

Bu mânâları takviye eden başka hadis-i şerifler de var. Yâni, yerdeki gökteki kuşların, böceklerin, hatta denizin içindeki

balıkların dahi böyle alimlere dua ettiğini, istiğfâr eylediğini bildiren hadis-i şerîfler var.

Tabii bizim gayemiz nedir? Büyüklerimizin bize öğrettiği bir kelime var, diyoruz ki:

إِلٰهِي أَنْتَ مَقْصُودِي ، وَرِضَاكَ مَطْلُوبِي !

(*İlâhî ente maksùdî ve rıdàke matlûbî*) "Yâ Rabbi! Benim maksùdum sensin, hedefim sensin, kasdım sensin, teveccühüm sanadır ve ben senin rızasını istiyorum, başkasının değil. Senin beni sevmeni, benden râzı olmanı, benden hoşnut olmanı istiyorum!" diyoruz.

Zaten bu sevgiye, bu kulluğa, bu teveccühe başka bir şey karıştı mı, o zaman bir bakıma niyetine böyle şeyler karıştığı zaman, insan ihlâsını kaybetmiş oluyor; bir çeşit şirkin içine düşmüş oluyor. Allah-u Teàlâ Hazretleri de, o zaman o kulu sevmiyor.

Hedefimizin Allah olması lâzım, gönlümüze Allah'ın sevgisini yerleştirmeğe çalışmamız lâzım! Allah'ın korkusunu; "Eğer Allah'a itaat etmezsem, Allah'ın gazabına uğrarım. Allah'ın yolunda gitmezsem, Allah'ın rızası kaybederim." korkusunu yerleştirmemiz lâzım! Ve Allah'la meşgul olmak lâzım! Yâni Allah'ın zikriyle, ibadetiyle, rızası yolunda, hizmetinde olmak lâzım!

Böyle olduğu zaman, bunun bir yan ürünü olarak; bizim gayemiz olarak değil, bizim gayemiz Allah'ın rızası ama, bunun bir sonucu olarak, insanlar, mahlûkat bizi sever; mahlûkat bize hürmet eder, mahlûkat bizim sözümüzü dinler, mahlûkat bizim işimizle meşgul olur, hizmetimizde bulunur. Bu, o şahsın istediğinden değildir, istemesi doğru olmaz ama, Allah'a kulluk etmesinin sonucudur.

Allah'ın hiç bir velî kulu teveccüh toplamak istememiştir, rey toplamak istememiştir, halkın sevgisini özlememiştir, özenmemiştir ona... O tarafa meyletmemiştir. Halkı gözünden, gönlünden silmeğe, çıkarmağa çalışmıştır, halktan kaçmağa çalışmıştır, Hakk'a yönelmeğe çalışmıştır. Allah da onun mükâfatı

olarak ona hem dünyayı, hem ahireti vermiştir.

Nitekim, bir başka hadis-i şerifi daha hatırlattı son cümlelerim bana… Diyor ki o hadis-i şerifte Peygamber SAS Efendimiz:[8]

مَنْ كَانَتْ نيتهُ الْآخِرَةَ ، جمع اللهُ شَمْلَهُ ، وَ جعلَ غِنَاهُ فِي قَلْبِهِ ،

وَأَتَتْهُ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ ؛ وَمَنْ كَانَتْ نِيَّتُهُ الدُّنْيَا ، فَرَّقَ اللهُ عَلَيْهِ

اَمْرَهُ ، وَجَعَلَ فَقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ ، وَلَمْ يَأْتِهِ مِنَ الدُّنْيَا إِلاَّ مَا كُتِبَ

لَهُ (ه . حم . حب . طب. هب. عن زيد بن ثابت)

(*Men kânet niyyetehü'l-âhireh*) "Bir kimsenin arzusu, hevesi, niyeti ahiret olursa, (*cemea'llàhu şemlehû*) Allah onun iki yakasını bir araya getirir, yardımcısı olur, işlerini düzeltir, rast getirir. (*Ve ceale gınâhu fî kalbihî*) Gönlüne bir zenginlik verir, gönül zenginliği ihsân eder. İşleri de rast gider, gönlü de hoş olur. (*Ve etethü'd-dünyâ ve hiye râğimetün*) Dünyalıktan nasibi, parası, pulu, maaşı, rızkı da yine —Allah yazdığı için— burnunu sürte, sürte onun arkasından gelir."

Buna mukabil, (*Men kânet niyyetehü'd-dünyâ*) "Bir insanın gayesi, amacı dünya olursa; (*farraka'llàhu aleyhi emrahû*) Allah onun işlerini dağıtır, yayar, perişan eder, toparlayamaz hale getirir. (*Ve lem ye'tihî mine'd-dünyâ illâ mâ kütibe lehû*) Bütün çırpınmalarına rağmen, dünyalıktan eline Allah'ın yazdığından fazlası da geçmez; kısmetinde, kaderinde ne varsa o geçer. (*Ve ceale fakrahû beyne ayneyhi*) Allah fakirlik korkusunu iki gözünün

[8] İbn-i Mâce, *Sünen*, c.XII, s.128, no:4095; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.183, no:21630; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.455, no:680; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.V, s.143, no:4891; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.288, no:10338; Zeyd ibn-i Sâbit RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.206, no:6187: *Câmiü'l-Ehàdîs,* c.XXI, s.341, no:23681.

arasına diker, sallandırır. ‘Aman fakir olacağım, aman mahvolacağım, aman kendi başıma kalacağım!’ diye böyle bir fakirlik korkusu içindedir.”

Ben buna misal olarak, ecdadımızın hayatlarını düşünüyorum: Orta Asya’dan kalkmışlar, büyük ekseriyeti bu Anadolu’daki halkın ecdadı olan kişiler, bu diyarlara cihad etmeğe gelmişler. Malazgirt Savaşı olmuş, daha başka savaşlar olmuş, üç-dört asır Anadolu’nun fethi için müslümanlar uğraşmışlar. Diyarbakır taraflarından başlamış, Adıyaman, Hısn-ı Mansûr denilen yerden, Meyanfârikîn denilen Silvan'lardan Kafkasya’ya doğru genişlemiş. Adana’dan Tarsus’a doğru, Anamur’a doğru genişlemiş, Gordion denilen Eskişehir’e doğru ulaşmış... Akıncılar gelmişler, gitmişler, uğraşmışlar, didinmişler, asırlarca bu mücadele sürmüş.

Ölmek için gelmişler buraya... Helâlleşmişler yakınlarıyla, kefeni yanlarına almışlar, ölürsek yolda kefenlesinler bizi diye. Allah yolunda can vermeğe gelmişler. Allah-u Teàlâ Hazretleri de onların bu fedâkârlıklarını sevmiş, bu diyârları mükâfaat olarak onlara ihsân eylemiş. Biz de onların torunları olarak huzur içinde yaşıyoruz.

Ama onlar cihangirlik sevdasıyla, "Zengin olalım!" diye gelmiş değiller. Hepsinin hayatlarını biliyoruz, eserlerini biliyoruz, ideolojilerini biliyoruz, menâkıbını okuyoruz; hepsinin buralara geliş sebebi Allah’ın rızasını kazanmak... İstanbul’u fetih için gelen orduların hepsinin amacı, Rasûlüllah SAS Efendimiz’in hadis-i şerîfindeki müjdeye mazhar olmak...

İslâm hudutlarında murabıtlık yapmanın, düşmana karşı cihad etmenin sevabının büyüklüğünden dolayı murabıt olarak, mücahid olarak gelmişler, buralara yerleşmişler. Canlarından vazgeçmişler, mallarından vazgeçmişler, evlâd ü iyâlinden ve rahat ve huzurlarından, kendi memleketlerinden vazgeçmişler, göç edip buralara gelmişler. Allah nice nice diyarları vermiş. Bu böyle olmuştur daimâ...

Allah bize de amellerimizde ihlas nasib eylesin... Şu fani dünyayı değil de, bâkî olan ahireti ve Allah’ın rızasını düşünmeyi nasib eylesin... Allah’ı sevmeyi, muhabbetullahı ihsân eylesin, ma’rifetullahı ihsan eylesin... Allah ile, Allah’ın zikri ile meşgul

olmayı, Allah'ın sevdiği, râzı olduğu hizmetlerle meşgul olmayı cümlemize Mevlâmız nasib eylesin...

b. Ma'rifetullah'ın Kıymeti

١٦- سمعتُ أبا الفَضْل ، نَصْر بن أبى نصرٍ ، يقولُ: سمعتُ ابن الفضلِ القاضي البَلْخِيِّ ، يقول:سمعتُ محمدَ بنَ اسماعيلَ بنِ موسى ، يقول:سمعتُ يحيى بنَ معاذٍ يقول: ليس مَن تا ه فيه كَمَنْ تا ه بِعَجائِب ما وَرَدَ عليه مِنْه.

TS. 111/16 (*Semi'tü ebe'l-fadl nasre'bne ebî nasr, yekùlü: Semi'tü'bne'l-fadl el-kàdı'l-belhiyye, yekùlü: Semi'tü muhammede'bne ismâile'bni mûsâ, yekùlü: Semi'tü yahye'bne muàzin, yekùl*) Bu rivâyet zinciriyle Yahyâ b. Muàz'dan şu söz de geliyor: (*Leyse men tâhe fîhi kemen tâhe bi-acâibi mâ verede aleyhi minhu.*)

Buradaki zamirler Allah-u Teàlâ Hazretleri'ne râcîdir.

(*Leyse men tâhe fîhi*) "Allah'ta, Allah'ı düşünmekte, Allah'ın ma'rifetullahında hayran olan, sergerdân olan kimse; (*leyse men tâhe fîhi kemen tâhe bi-acâibi mâ verede aleyhi minhu*) Allah'tan kendisine gelen vâridât ve ikrâmât ve birtakım hâlâttan hayran olan kimse gibi olmaz." Yâni, "Ma'rifetullahın insana verdiği neş'e, ikramullahın insana verdiği neş'eden daha üstün, çok daha zengindir, çok daha derindir, çok daha tatlıdır demek istiyor. Allahu a'lem...

Tabii onun için biz diyoruz ki: (*İlâhî ente maksûdî*) "Sensin maksudum yâ Rabbi." Yâni Allah'ın rızasını kazanalım da ceplerimizi dolduralım; dünyada, ahirette rahat edelim, cennete girelim! Dünyada da huzur içinde yaşayalım!

Tabii bu da bir duygudur. Cenneti istemek var. Çünkü cenneti istemeyi tavsiye ediyor Kur'an-ı Kerim. Elbette insan cehennemden kurtulmak ister, elbette insan cenneti elde etmeğe şevklenir, arzu duyar. Ama insanlar bu konuda grup gruptur. Öyle aşık-ı sàdıklar var ki, onlar için cehennem duygusu, korkusu

da bahis konusu olmuyor, cennet arzusu ve şevki de bahis konusu olmuyor; sırf Allah'ın rızası için kulluk etmek önemli oluyor.

Kur'an-ı Kerim'de de bunlarla ilgili işaretler vardır.

مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ (آل عمران:١٥٢)

(*Minküm men yürîdü'd-dünyâ ve minküm men yürîdü'l-âhireh*) "Sizden bir kısmınız dünyayı istiyordu, bir kısmı da ahireti istiyordu." (Âl-i İmrân, 3/152) deniliyor.

İnsanoğulları, tabii sadece Bedir Harbi'nde, Uhud Harbi'nde değil, her zaman kimisi dünyayı istemiştir, kimisi ahireti istemiştir. Kimisi bir maddî hesap yapmıştır, kimisi de mânevî bir hesap yapıp ahireti istemiştir.

Ama bir de bazı ayet-i kerimelerde şöyle ifadeler geçiyor. Meselâ, *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ

(الكهف:٢٨)

(*Va'sbir nefseke mea'llezîne yed'ûne rabbehüm bi'l-gadâti ve'l-aşiyyi yürîdûne vechehû*) [Sabah akşam Rablerine, onun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et!] (Kehf, 18/28) Bir de Allah'ın zât-ı pâkini, vech-i pâkini murâd eden insanlar olduğu da, bu ayet-i kerimeden anlaşılıyor ve Peygamber Efendimiz'e Allah-u Teàlâ Hazretleri onların yanında yer almayı tavsiye ediyor.

Demek ki, bir dünyayı isteyenler var, bir ahireti isteyenler var; ve bir zümre daha var ki, Allah onları medhediyor. Peygamber Efendimiz'e, "Onları kırma, onları üzme, onların yanında yer al!" diye tavsiyede bulunuyor. Yâni, Allah'ın zât-ı pâkini, vech-i pâkini arzu eden insanlar da var. Demek ki ona da işaret var Kur'an-ı Kerim'de. Yâni aşık-ı sàdıklara da işaret var. Yâni bir menfaat kaygısıyla, bir mükâfat arzusuyla kulluk etmeyip, sırf aşk ile, şevk ile hàlisâne kulluk duygusuyla, Allah sevgisiyle hareket eden insanlar da olduğu anlaşılıyor.

Tabii, Allah'ın derece derece kullarına ikramları vardır. Yaptıkları amellere göre, işledikleri hayrât ü hasenât ve ibadet ve taata göre kullarına mükâfatları vardır. Ve bu mükâfatlar büyüdükçe, lezzet artar tabii. İnsan bir güzel rüya görse, rüyada Rasûlüllah SAS'i görse, mânevî bir iltifata erse, bir ikram-ı ilâhîye mazhar olsa, günlerce sevinir.

Evet, bunlara sevinir, hayran olur, kendinden geçer, mest olur ama, bu ikramlarla mest olmak, Allah'ı düşünüp ma'rifetullahla mest olmak gibi değildir. Ma'rifetullahla mest olmanın zevkine doyum olmaz demek istiyor yâni. Allah'ı bilmenin ve Allah'a ermenin zevki, Allah'ın ikramlarına kavuşmanın zevki gibi değildir, çok daha yüksektir diyor.

Tabii tadan bilir ve bilen böyle kesin konuşur. Bu zevkleri tatmayı, yaşamayı Allah cümlemize, hepimize nasib eylesin...

c. Mânevî Makamları Elden Kaçırmak

١٧ - قال وسمعت يحيى ، يقول: الفوت أشدُّ من الموت ، لأن الفوت انقطاعٌ عن الحقِّ ، والموت انقطاعٌ عن الخلق.

TS. 112/17 (*Kàle ve semi'tü yahyâ, yekùl*) Aynı râvîler dediler ki, Yahye'bni Muàz şöyle söylemiş:

(*El-fevtü eşeddü mine'l-mevt*) "Elden kaçırmak ölümden beterdir. Fevt etmek, (*el-fevtü*) bir şeyi elden kaçırmak, (*eşeddü mine'l-mevt*) ölümden daha beterdir. (*Lienne'l-fevte inkıtàun ani'l-hak*) Çünkü elden kaçırmak, mânevî bakımdan, tasavvufî yönden makamı, mevkii, Allah'ın rızasını, iltifatı kaçırmak, mânevî bakımdan fevt, (*inkıtàun ani'l-hak*) Hak'tan kesilmektir. Halbuki, (*ve'l-mevte inkıtâun ani'l-halk*) ölüm halktan kesilmektir. Ölünce insan mahlûkattan ayrılıyor. Ama ahirette Allah'ın huzuruna gidiyor."

Demek ki fevt daha fena... Fevt ölümden daha fena, mânevî makamları elden kaçırmak çok daha kötü. Çünkü fevt, Allah'ı kaybetmek demek oluyor, Allah'la olan ilişkisini kaybetmek oluyor. Allah'tan kesilmek oluyor, elden kaçırmak oluyor ama; mevt halktan kesilmek oluyor, halkla alakası kesiliyor, ölüyor

ahirete gidiyor. Olsun, bir şey değil. Yâni Allah'ın sevgili kulu olarak ahirete giderse, bir şey değil. Ama fevt daha fena… Yâni mânevî makamını, Allah'ın iltifatını, Allah'ın rızasını kaçırmak ölümden de beter. Ölüm bir şey değil, ötekisi ölümden de beter.

d. Yalnızlığı Sevebilmek

١٨ -سمعت محمد بن علىٍّ النهاوند ىَّ ، يقول: سمعت موسى بن محمد ، يقول: سمعت يحيى بن معاذ ، يقول: الوحدة منية الصديقين ، والأنس بالناس وحشتهم.

TS. 112/18 (*Semi'tü muhammede'bne aliyyini'n-nehâvendiyye, yekùlü: Semi'tü mûse'bne muhammedin, yekùl: Semi'tü yahye'bne muàz, yekùl*) Bu ravilerden rivâyet edildiğine göre, dedi ki Yahye'bni Muàz er-Râzî: (*El-vihdetü münyetü's-sıddîkîn, ve'l-ünsü bi'n-nâsi vahşetühüm*.)

Biliyorsunuz insanlar derece derece. Basit insanlar var, takvâ ehli insanlar var, àrif insanlar var, ihlâslı insanlar var, bir de insanların sıddîkları var. Yâni Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz gibi. O sıfatı almış olan bir kişi Ebû Bekir Efendimiz ki ümmetin efdali oluyor. *Sıddîk* ne demek? Sadâkatte son derece ileri mertebede olan demek. Doğrulukta ve doğru arkadaşlıkta, bağlılıkta son derece ileri mertebede olan demek… Tasdikte en ileri mertebede olan demek…

Biliyorsunuz, Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'e müşrikler geldiler, dediler ki:

"—Gördün mü şimdi, senin inandığın Hazret-i Muhammed'i, bu sefer ne söyledi?"

"—Ne söyledi? Ne olmuş yâni, ne telaşlanıyorsunuz?" dedi.

"—Güya dün Mi'râca çıkmış, güya yedi kat semâvâtı geçmiş, güya eski peygamberleri görmüş, güya Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin huzuruna çıkmış... Gördün mü işte böyle şeyleri söyledi." diyorlar.

"—Öyle şeyleri söyledi mi?" dedi o müşriklere. "Söyledi mi

bunları, duydunuz mu, gerçekten mi söyledi, siz mi uyduruyorsunuz?"

"—Yok, biz uydurmuyoruz, gerçekten o söyledi."

"—O söylediyse, doğrudur." dedi. "O söylediyse, onun ağzından çıkanları aynen söylüyorsanız, o söylemişse doğrudur." dedi.

Hiç tereddüt etmedi. "İnsan yedi kat gökleri geçer mi? Eski peygamberleri görür mü? Meleklerle konuşur mu?.." filan demedi, tasdik etti. Yâni tasdikte, sıdk u sadâkâtte, bağlılıkta, doğrulukta en yüksek mertebe oluyor sıddîklık.

Sıddîklık makamına çıkmış olan bir kimse için, (*El-vihdetü*) "Tek başına olmak, yanında kimse olmaması..." Arkadaş yok, kimse yok, tek başına kalmış bir yerde, çölde, dağda, ovada, mağarada, evde, köyde... Tek başına kalmak, *vihdeh*; biz vahdet diyoruz, o *vihdeh* diyor, bir çeşit tek başına kalmak yâni. (*Münyetü's-sıddîkîn*) "Sıddîkların temennîsidir, arzusudur, istediği bir şeydir."

Yâni millet, cahiller, gàfiller, àrif olmayan kimseler biraz yalnız kaldılar mı, canları sıkılır. Çünkü àrif değil, Allah'ı bilmiyor, Allah'la ünsiyeti bilmiyor, Allah'a kulluk etmeyi bilmiyor, Allah'ı zikretmeyi bilmiyor, yalnız kaldı mı canı sıkılıyor.

"—Çıkıyorum ben..."

"—Nereye gidiyorsun efendi?"

"—Kahveye gidiyorum. Canım sıkıldı, patladım yâ! Bu tatil gününde, pazar gününde, ne bu yâ, hiç kimse yok!"

Yallah, kalabalığın içine... Yâni, yalnız durmayı hazmedemiyor ve yalnız durmayı değerlendiremiyor.

"Yalnızlık, tek başına olmak sıddîklerin arzusudur, emelidir, temennî ettiği bir şeydir. (*Ve'l-ünsü bi'n-nâs*) "İnsanlarla düşüp kalkmaksa, (*vahşetühüm*) işte o asıl yalnızlıktır onlar için."

Neden?.. İnsanlarla konuşuyor, o bir laf söylüyor, ötekisi bir laf söylüyor. Kendisinin Allah'la meşguliyetini inkıta ediyor onlar. Yâni, "Üf, nedir bu insanlardan çektiğim yâ? Biraz yalnız kalsam da Allah'la başbaşa kalsam!" diye onlar onu arzu ederler. İnsanlarla beraber oldukları zaman, onların yalnızlığı başlıyor, kopukluğu başlıyor. Yalnız oldukları zaman, muradlarına ermiş oluyorlar, sevdikleriyle baş başa kalmış oluyorlar.

Yâni, bir insan eğer yalnızlığı hazmedemiyorsa, sevemiyorsa derecesi eksik demektir. Yalnızlıktan rahatsız oluyorsa, ham demektir. Bu bir eksikliktir. Yalnızlığı sevecek insan...

Peygamber SAS Efendimiz'e peygamberlik gelmeden önce, ilk önce yalnızlık sevdirildi. Hıra Dağı'nın çok zor çıkılan, bir saatte çıkılan bir yerine çıkıp, bir mağarada günlerce kalmak ne demek? Yalnızlığı sevmek demek...

Peygamber SAS Efendimiz diyor ki:

"—Bana ilk önce yalnızlık sevdirildi."

Çünkü yalnızlık olunca, insanlardan kesilme ama, Allah'la buluşma oluyor. İnsanlarla buluştuğun zaman Allah'la kulluğu ve ünsiyeti kesiliyor bu sefer. Yalnızlığı sevebilmek ve değerlendirebilmek lâzım! Bu da tasavvufla oluyor, zikirle oluyor, zikrin tadına varmakla oluyor, tefekkürle oluyor.

e. Zâhid ve Àrifin Vasıfları

١٩ - قال ، وسمعت يحيى يقول: الزاهد صافى الظاهر ، مختلط

الباطن ؛ والعارف صافى الباطن مختلط الظاهر.

TS. 112/19 (*Kàle semi'tü yahyâ, yekùl*) Aynı râvi Yahye'bni Muàz'ın şöyle dediğini de duymuş, naklediyor: (*Ez-zâhidü sâfi'z-zàhir muhtelitü'l-bâtın, ve'l-àrifü sàfi'l-bâtın muhtelitü'z-zàhir*)

Biliyorsunuz, dindar insanların genel sınıflandırılmasında bir grup *zâhidler* zümresidir; zühd sahibi insanlar. Bir grup da àrifler zümresidir; irfan sahibi, ma'rifetullaha ermiş insanlar.

Zâhidin ana vasfı nedir? Dünyaya önem vermemek, metelik vermemek, dünya sevgisini gönlünden çıkarmış olmak. Ana vasfı budur. Rağbeti ahiretedir, dünyalığa değildir. Arzusu mevkî, makam, para, pul değildir.

Tabii bu bir merhaledir. Dünya sevgisini pek çok kimse kalbinden atamıyor, çıkartamıyor. Dünya sevgisi kalbinde olduğu zaman da, çeşitli hatalara düşüyor. Hırslar, dünya sevgileri, insana çeşitli kusurlar işlettiriyor. Bundan vazgeçebilmek, zâhid olabilmek güzel bir şey!

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:[9]

إِزْهَدْ فِي الدُّنيَا (ه. طب. ك. هب. عن سهل بن سعد)

(*İzhed fi'd-dünyâ*) "Dünyaya karşı müstağnî ol, dünyaya aldırmama durumuna gel!"

Tavsiye ediyor bunu, zâhidlik güzel bir sıfat yâni.

(*Ez-zâhidü sàfi'z-zâhir*) Evet, bu mertebeye ulaşmış bir kimsenin dışı, zahiri sâfîdir, pırıl pırıldır, saftır, temizdir. Ama, (*muhtelitü'l-bâtın*) içi karışıktır. Çünkü zahidlikten yüksek

[9] İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1373, no:4102; Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.348, no:7873; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VI, s.193, no:5972; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.344, no:10522; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.136; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.373, no:643; Sehl ibn-i Sa'd RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.346, no:6091 ve s.1266, no:8577, 8580; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.126, no:323.

makamlar da var. Dünyayı terk edebilmiş ama, dışı sâfî ama, içi karmaşıktır. Henüz daha terk ettiği dünya ile alâkalarını koparamamıştır, içindeki fırtınalar dinmemiştir. Acı çekmektedir, dünyayı terk etmekten, yokluktan, sıkıntılardan, imtihanlardan filan...

Ama, (*ve'l-àrifü sâfi'l-bâtın*) Arif'in içi adamakıllı durulmuştur, sâfileşmiştir, (*muhtelitü'z-zâhir*) dışı karışıktır. Dış görünüşü böyle karmaşık görünür ama, içi durulmuştur, sâfileşmiştir.

Bazı büyüklere göre, müslümanın üç mertebesi vardır:

Birincisi: *Âbid* sıfatına sahip olduğu mertebe. Yâni, ibadet ve taatini yapıyor.

İkinci mertebe: *Zâhid*. Yâni, dünyadan meylini çekmiş, dünyaya aldırmıyor, ahirete yönelmiş, ahiret ehli olmuş.

Üçüncüsü: *Ârif*. Yâni, Allah'ın ma'rifetullahına mazhar olmuş, Allah bilgisine ermiş, irfâna sahip olmuş kimse.

Dördüncüsü de, *àşık*. Çünkü insan bildi mi aşık olur, aşık oldu mu da muhibb-i sàdık olur. En yüksek makam, bazı büyüklere göre aşk makamıdır, aşıklık makamıdır, àşık-ı sàdıklık makamıdır.

Onun için, Mevlânâ'nın bütün Mesnevî'si aşk konusunu işler. Yunus Emre'nin bütün şiirleri aşk konusunu işler. Osmanlı àriflerinin, mutasavvıflarının çoğu aşk konusunu işler.

Eşrefoğlu Rûmî:

Ey Allah'ım beni senden ayırma,
Beni senin cemâlinden ayırma,
Balığın cânı su içre dirüdür;
İlâhî balığı gölden ayırma.

diyor. Yâni o aşk deryâsında gark olmayı arzu ediyor. Bir başka şair de:

Işk imiş her ne var àlemde,
İlm bir kìl ü kàl imiş ancak.

diye bu düşünceyi terennüm ediyor. Fuzûlî'nin bütün şiirlerinde aşkı işlemesi de aynı ekole bağlı olmasındandır.

f. Zâhidler ve Àrifler

٢٠ -قال ، وسمعت يحيى يقول: أهل المعرفة وحش الله فى الأرض ، لا يأنسون إلى أحدٍ ؛ والزاهدون غرباء فى الدنيا ، والعارفون غرباء فى الآخرة.

TS. 112/20 (*Kàle, ve semi'tü yahyâ yekùl*) Yine aynı râvî şöyle dediğini de naklediyor: (*Ehlü'l-ma'rifeti vahşu'llàhi fi'l-ard, lâ ye'nesûne ilâ ehadin; ve'z-zâhidûne gurabâu fi'd-dünyâ, ve'l-àrifûne gurabâu fi'l-âhireh*)

Buyurmuş ki:

(*Ehlü'l-ma'rifeti*) "Ma'rifet sahibi olan insanlar, ma'rifet ehli, (*vahşu'llàhi fi'l-ard*) Allah'ın vahşî mahlûklarıdır, ehli olmayan varlıklarıdır. Ehlullah, yeryüzünde vahşilerdir. Yâni, Allah yanında ehli, insanlar yanında vahşî.,, Yâni, bir hayvanı terbiye

edersen ehlîleştiriyorsun, ehlîleştirmezsen vahşî kalıyor. O mânâyı düşünün. Ma'rifet ehli, yeryüzünde Allah'ın vahşî varlıklarıdır, (*lâ ye'nesûne ilâ ehad*) hiç kimseyle ünsiyet edemezler. Hiç kimseyle düşüp kalkıp, ona gönül bağlayıp, dost olamazlar. Çünkü Allah'la dostlar...

(*Ve'z-zâhidûne gurabâu fi'd-dünyâ*) "Zâhidler dünyada gariplerdir, (*ve'l-àrifûne gurabâu fi'l-âhireh*) àrifler de ahirette gariplerdir."

Şunu demek istiyor Allahu a'lem: Zâhidler dünyayı terk etmişlerdir, dünya gözlerinde yok. Àriflerin ise, hem dünya gözlerinde yok, hem ahiret gözlerinde yok... Yâni Allah'ın asıl rızasını, sevgisini düşünüyorlar mânâsına.

g. Ele Geçene Sevinmemek

٢١ - قال ، وسمعت يحيى يقول: ابن آدم ! ما لك تأسف على مفقودٍ ، لا يردُّ عليك الفوت ؟ وما لك تفرح بموجود ، لا يتركه فى يدك الموت ؟

TS. 112/21 (*Kàle, semi'tü yahyâ yekûl*) Aynı râvî bir başka sözünde buyurmuş ki: (*İbne âdem, mâ leke te'sefü alâ mefkùd lâ yerüddühû aleyke'l-fevt ve mâ leke tefrahu bi-mevcûd lâ yetrükühû fî yedike'l-mevt*)

Cümlelerin şi'riyetini, estetik kıymetini Arapça bilenler anlar. Güzel bir cümle, yâni müsecca' bir nesir. Sanatkârâne bir söz söylemiş Yahye'bni Muàz. Diyor ki:

(*İbne âdem*) "Ey Ademoğlu!" Hepimiz Hazret-i Adem'in evlatlarıyız ya, insanoğluna böyle hitap ediliyor onun için. "Ey Ademoğlu!" yâni ey insan demek. "Ey Ademoğlu! (*Mâ leke*) Ne oluyor sana, (*te'sefü alâ mefkùd*) elinden kaçırdığına esef ediyorsun, üzülüyorsun?"

"—Tüh, parayı kazanamadım; tüh, şu evi alamadım! Tüh şunu kaçırdım, fırsat gitti; alsaydım şöyle olacaktı filan..."

Elden kaçana teessüf ediyorsun, ne oluyor sana, niye teessüf ediyorsun ey Ademoğlu? (*Lâ yeruddühû aleyke'l-fevt*) Artık o fevt

sana onu geri getirmeyecek ki, niye esef ediyorsun? Yâni esefin onu geri getirmeyecek ki esef etmene ne lüzum var?

(*Ve mâ leke tefrahu bi-mevcûd*) "Ne oluyor ki, elinde mevcut olan şeye seviniyorsun? 'Köşküm var, bahçem var, param var, pulum var, zenginim...' diye mevcuduna ne diye seviniyorsun ki; (*lâ yetrükühû fî yedike'l-mevt*) ölüm onu senin elinde tutmayacak ki, bırakmayacak ki... Ölüm onu elinden çekip alacak. Mevcuda ne seviniyorsun, mefkùda ne üzülüyorsun, elinden kaçana ne üzülüyorsun; üzülmenin onu sana geri getirmeyeceğini bile bile. Mevcuda ne seviniyorsun, ölümün onu senin elinden aldığını bildiğin halde?" demek istiyor, sözün mânâsı bu.

Yâni şunu demek istiyor ki: Bir sùfî, bir mutasavvıf, bir Allah ehli insan, elde ettiği şeye sevinmez; elde etmediği şeye üzülmez. Ne olacak yâni, üzülünce bir şey olmuyor ki.

"—Hay Allah, bir apartmanım yok! Hay Allah bir gemim yok..."

Üzül üzülebildiğin kadar. Böyle bir şeyi gönüllerine koymazlar onlar. Üzülmeye lüzum yok, mevcuda sevinmeye de lüzum yok; nasıl olsa bir gün elden gidecek. Elden gidecek olan bir şeye sevinmezler, ele gelmeyen bir şeye de üzülmezler. Yâni sağlam insanlardır, gönlü şen insanlardır, rahat insanlardır. Ele girmemişe üzülmezler, ele girmişe de sevinmezler.

Dervişlerin hali biraz böyle enteresandır, değişiktir ama huzurludurlar, rahattırlar, hiç bir olay onları sarsıp, üzüp mahzun edemez.

h. Allah Hakkında Bilgi

٢٢ - سمعت عبد الواحد بن بكرٍ الورثانى ، يقول: حدثنى أحمد بن محمد ابن على البرذعىّ ، قال: حدثنا طاهر بن اسماعيل الرازى ، قال: قيل ليحيى ابن معاذ: أخبرنا عن الله ، ما هو ؟ قال: اله واحد. قيل: كيف هو ؟ قال: ملكٌ قادر. قيل: أين هو ؟ قال: بالمرصاد. قيل عن هذا أسألك ! قال يحيى: فذاك صفة

المخلوق ؛ فأما صفة الخالق ، فما أخبرتك به.

TS. 112/22 (*Semi'tü abde'l-vâhidi'bni bekrini'l-versâniyye, yekùlü: Haddesenî ahmedü'bnü muhammedi'bni aliyyini'l-berzaiyye, kàle: Haddesenâ tàhirü'bnü ismâîle'r-râziyyü, kàle: Kìle li-yahye'bni muàz*) Bu rivâyet zincirinden geldiğine göre Yahye'bni Muàz'a birisi demiş ki, demişler ki:

(*Ahbirnâ ani'llâh, mâ hüve?*) "Allah hakkında bize bilgi ver, nedir o, kim, nasıl bir şeydir Allah..? Allah'ın ne olduğu hakkında bize bir mâlumat ver."

(*Kàle: İlâhün vâhidün*) "Eşsiz, tek olan ilahtır. Şerîki, nazîri olmayan ilâhtır." Allah'ı soruyorlar, (*ilâhün vâhidün*) diyor. Yâni tek ilahtır, şeriki naziri olmayan tek ilahtır.

(*Kìle: Keyfe hüve?*) "Nasıldır yâni Allah?" denildi.

(*Kàle: Melikün kàdir*) "Kudretli bir hükümdârdır. Yâni her şeye gücü yeten kàdir-i mutlaktır." dedi.

(*Kìle: Eyne hüve?*) "Nerededir Allah?"

Nasıldır diye soruyorlar, nedir diye soruyorlar, nerededir diye soruyorlar. "Nerededir?"

(*Kàle: Bi'l-mirsâd*) "Seni gözlemektedir, mirsâddadır, seni gözetleme mevkiindedir."

(*Kìle: Leyse an hâzâ es'elüke*) "Yâ, ben sana bunu sormuyorum." diyor.

Dikkat ederseniz, adam Allah hakkında, onun ağzından bir takım tarifler almak istiyor, kendisinin kafasına göre. "Nedir Allah, nerededir Allah, nasıldır Allah?" filan diye bir şeyler soruyor. O da hem doğru cevap veriyor, hem de onun istemediği tarzda bir cevap veriyor. Yâni:

"—Nedir Allah?.."

"—Tek ilahtır."

"—Yâni nasıldır o?.."

"—Kàdir-i mutlaktır, her şeye gücü yeter."

"—Nerededir o?.."

"—Seni gözlemektedir."

Yâni dağın tepesindedir, şuradadır, buradadır, bulutun arkasındadır filan gibi bir şey istiyor o, öyle bir şey demiyor yâni.

Güzel cevap veriyor, nükteli cevap veriyor."

"—Yâ biz bunu sormuyoruz." diyorlar

(*Kàle yahyâ*) Bunun üzerine, diyor ki Yahye'bni Muàz:

(*Fezâke sıfatü'l-mahlûk*) "Mahlûkun sıfatı budur. (*Feemmâ sıfatü'l-hàlık femâ ahbertüke bihî*) Hàlıkın sıfatını ben sana haber vermedim, söylemedim."

Yâni Allah-u Teàlâ Hazretleri öyle sorularla, tariflerle anlatılabilecek gibi değildir ki. Çünkü;

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ (الشورى:١١)

(*Leyse kemislihî şey'un*) "Onun gibi hiç bir varlık yoktur, eşsizdir. Hiç bir varlık ona benzemez." (Şûrâ, 42/11)

Onun için, öyle mahlûkàtı tarif eder gibi, Hàlıkın sıfatı tarif edilemez.

"—Bu caminin kubbesi şu kadar yüksektir, içi şu kadar insan alır, duvarları çinidendir, altı şöyledir, üstü böyledir." diye maddî şeyleri tarif edersin.

"—Nedir Allah?"

"—Yegâne ilâhtır."

"—Nasıldır o?"

"—Her şeye kàdirdir."

"—Nerededir o?"

"—Seni görüp gözetmektedir. Her yerde hàzır ve nàzırdır." diye cevap veriyor. Yâni, Allah hakkında mahlukàtın tarifi gibi şeylerin söylenemeyeceğini anlatmış oluyor. Nüktedân bir insan, böyle cevap veriyor.

i. Allah'a Hizmetten Sevinç Duymak

٢٣ - حدثنا محمد بن يعقوب، قال: حدثنى أحمد بن محمد بن على؛ حدثنا علىٌّ الرازى؛ قال: قال يحيى بن معاذ: من سرَّ بخدمة الله، سرَّت الأشياء كلها بخدمته؛ ومن قرَّت عينه بالله، قرت عيون كل شئ بالنظر إليه.

TS. 113/23 (*Haddesenâ ahmedü'bnü muhammedi'bni ya'kùb, kàle: Haddesenî ahmedü'bnü muhammedi'bni alî; haddesenâ aliyyüni'r-râziyyü, kàle: Kàle yahye'bni muàz*) Bu râvîlerden rivâyet edildiğine göre Yahye'bni Muàz demiş ki:

(*Men sürre bi-hidmeti'llâh, sürreti'l-eşyâu küllehâ bi-hidmetih; ve men karret aynühû bi'llâh, karrat uyûnü külli şey'in bi'n-nazari ileyh*)

(*Men sürre bi-hidmeti'llâh*) "Allah'a hizmetten sevinç duyan insan, Allah'a kulluk etmek, Allah'ın yoluna hizmet etmekten sevinç duyan insan, (*sürreti'l-eşyâu küllehâ bi-hizmetih*) o insana bütün varlıklar hizmet etmekten sevinç duyar. Allah'a hizmetten sevinç duyan insana bütün mahlûkàt, bütün her şey hizmet etmekten sevinç duyar."

Peygamber Efendimiz'e ağaçların, taşların "*Esselâmü aleyke yâ rasûla'llah!*" dediği gibi, her şeyin onun sevgisini kazanmak için çırpındığı gibi, minberinin üzerinde hutbe okumayınca inlediği gibi... Yâni Allah'ın hizmetinden sevinç duyan kişinin hizmetini herkes seve seve yapar, herkes onun hizmetinden sevinç duyar. (*Ve men karret aynühû bi'llâh*) "Gözü Allah'la şenlenen insanın, (*karrat uyûnü külli şey'in bi'n-nazari ileyh*) yüzüne bakmaktan herkesin gözü, gönlü şenlenir."

Bu söz, tabii daha önce geçen sözlere de benziyor. Yâni insan Allah'la meşgul oldu mu, herkesin iltifatına mazhar oluyor, herkes onu seviyor, herkes onun hizmetine koşuyor, herkes ona seve seve hizmet ediyor.

j. Zühd Üç Şeydir

٢٤ - سمعت ابا الحسين الفارسيَّ ، يقول: سمعت الحسن بن علَّويه ، يقول: سمعت يحيى بن معاذ ، يقول: الزهد ثلاثة أشياء: القلَّة ، والخلوة ، واجوع.

TS. 113/24 (*Semi'tü ebe'l-hüseyni'l-fârisiyye, yekùlü: Semi'tü hasene'l-alleveyh, yekùlü: Semi'tü yahye'bne muàz, yekùl*) Bu

râvîlerden rivâyet edildiğine göre, Yahye'bni Muàz zühdü tarif etmiş, şöyle buyurmuş:

(*Ez-zühdü selâsetü eşyâ'*) "Zühd üç şeydir." Hani deminden beri anlatıyoruz ya zâhidlik, zâhid olmak, dünyaya kıymet vermemek... (*Ez-zühdü selâsetü eşyâ'*) "Zühd üç şeydir: (*El-kılletü, ve'l-halvetü, ve'l-cûu*) Kıllet, halvet, cû'..." *Kıllet* ne demek? Azlık. Yâni malı mülkü, varlığı az olmak. *Halvet*; yalnızlık, herkesin yanında olmamak, tenha bir yerde olmak... *Cû'*, açlık demek… "Zühd; azlıktır, yalnızlıktır ve açlıktır."

Tabii Tasavvufî çalışmalarda, biliyorsunuz, okumuşsunuzdur kitaplardan, hocalardan duymuşsunuzdur, dervişin, nefsinin terbiyesi için yapılan çalışmalarda ne gerekiyor? Bir: *Kıllet-i taâm*; yâni yemek az olacak. İşte burada cû' dedi zaten. Karnı çok tok oldu mu insanın, kalbi çalışmıyor; nefsi kuvvetleniyor, şehevânî tarafı kuvvetleniyor. Karnı aç olduğu zaman, oruç tuttuğu zaman, irfânı pırıldamağa başlıyor, kalbi nurlanmağa başlıyor. O bakımdan oruç tavsiye edilmiş, açlık tavsiye edilmiş. Kıllet-i taâm.

Sonra, *kıllet-i menâm*; az uyuyacak. Yâni gece ibadet edecek, teheccüde kalkacak, uykuya düşkün olmayacak.

Sonra, *kıllet-i kelâm*; az konuşacak. Sükût da ibadet olduğundan ve çok konuştuğu zaman yalan söyleyebilir, mâlâyânî konuşabilir, gıybet edebilir vs... Konuşmanın birçok tehlikeleri, afetleri olduğundan az konuşacak; zikirle meşgul olacak, tefekkürle meşgul olacak.

Ve *uzlet-i enâm*; yâni *kılletü istiğnâsi'n-nâs* diyelim buna da... Yâni. insanlarla düşüp kalkmayı da azaltacak. Şöyle tenha yeri isteyecek.

Burada tabii üç şeyi söyledi zâhid için: Kıllet dedi, azlık. Neyin azlığı olduğunu söylemedi. Yemenin azlığı, uykunun azlığı vs. hepsi giriyor. Halvet dedi, yalnızlık. Bir büyük ne diyor:

"—Yalnızlık büyük ruhların gıdasıdır." diyor.

Tefekkür oluyor, büyük şeyler, arifâne haller o zaman zuhûra geliyor. Kıllet, halvet, cû', açlık.

k. Sabrın ve Rızanın Hakîkati

٢٥ - قال ، وقال يحيى: عند نزول البلاء ، تظهر حقائق الصبر ؛
وعند مكاشفة المقدور ، تظهر حقائق الرضا.

TS. 113/25 (*Kàle, ve kàle yahyâ*) Aynı raviler dediler ki, Yahye'bni Muàz şöyle söylemiş: (*İnde nüzûlü'l-belâi, tazharü hakàikü's-sabr; ve inde mükâşefeti'l-makdûr, tazharü hakàikü'r-rıdâ.*)

Dervişlerin birtakım güzel huylara sahip olması lâzım! Yâni derviş, Allah'ın rızasını arayan insan demek. Allah'ın sevgili kulu olma yoluna azmetmiş, ayak basmış, o yolda yürüyen, seyr-i sülük isteyen mürid, derviş. Bunun birtakım güzel huyları olması lâzım.

Gerekli olan huyların başında sabır geliyor. Sabretmesi gerekiyor. Sabrı olmayan insanın bu yolda ilerlemesi mümkün olmaz, kazanması mümkün olmaz, Allah'ın sevgili kulu olması kolay olmaz. Sabrettiği zaman büyük mükâfaatlara nâil oluyor insan…

إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (الزمر:١٠)

(*İnnemâ yüveffe's-sâbirûne ecrahüm bi-gayri hisâb*) [Ancak sabredenlere mükâfatları hesapsız ödenir.] (Zümer, 39/10) Allah onları seviyor ve onlara büyük mükâfatlar veriyor.

Onun için, Ramazan'da oruç tutuyoruz, yemeğe sabrediyoruz, arzularımızı dizginliyoruz. Bize gelen, çatan insanlara karşı sabrediyoruz... Sabır egzersizi yapıyoruz yâni. Tamam.

(*İnde nüzûlü'l-belâ'*) "Belânın başına gelip çattığı zaman insanın, başına belâ indiği zaman, (*tazharü hakàikü's-sabr*) o zaman sabrın hakikatleri ortaya çıkar. O zaman belli olur. Yâni derviş hakikaten sabırlı mı, değil mi bakalım bir belâ gelsin de görelim, sabırlı mı? Şimdi sarık sarıyor, cübbe giyiyor, şalvar giyiyor, tesbih çekiyor, karnı tok, sırtı pek, güzel hali, tamam, kaloriferli camide ibadet etmek kolay... Hele bir belâ gelsin de bir görelim bakalım. Sabrın hakikati o zaman ortaya çıkar.

Bir bu mânâya anlaşılabilir bu söz, yâni belâ geldiği zaman

gerçekten sabredici mi, değil mi anlaşılır mânâsına. Bir de, belâ gelmeden sabır eğitimi tam olmaz. Belâ gelecek ki, derviş ona sabrede sabrede, sabırlı bir insan olacak. Yoksa sabredilecek bir konu, bir mevzû yokken uygulamasız olur, nazarî kalır.

Hani sizin okuduğunuz birçok okullar var, fakülteler var, nazari bilgiler var ama bir de laboratuarları var, tatbikat yerleri var. Teorinin yanında pratik de var. Yâni nazarî olarak sabır, tamam, iyi, güzel ama, belâ geldiği zaman derviş yetişir asıl. Belâlarla yetişir.

Onun için eskiden şeyh efendiler, müridleri biraz böyle belâlara uğrasınlar da sabır bakımından, dervişlik bakımından yetişsinler diye, seyahate gönderirlermiş.

"—Hadi bakalım, yallah, çık bakalım, dolaş, gez, gel."

Gezerlermiş gezginci seyyahlar. Niye geziyor? Yâni meşakkat çekiyor, yolculuğun ızdırabını duyuyor. Tanınmayan insanların arasında yaşıyor, yatacak yer bulamıyor, yiyecek gıda bulamıyor filan... Hayatın acılarını tadıyor, böylece sabrı öğrenmiş oluyor, sabır eğitimini tamamlamış oluyor.

Onun için, Yunus Emre diyor ki:

Gezdim Urum ile Şam'ı
Yukarı illeri kamu

Urum dediği, Anadolu. Anadolu'yu dolaşmış, Şam'ı dolaşmış hani İran'ı, Irak'ı, Suriye'yi, Ürdün'ü, Mısır'ı, Hicaz'ı dolaşmış yâni. Gezmiş de hani, bilgisiz değil, epeyce her tarafı gören bir insan. Yukarı iller de Kırım vs... Kırım, Kafkasya, Kazan... O taraflar. Oraları da gezmiş, yukarı illeri de dolaşmış. Yâni böyle bir gezme vardır.

Nakşîlikte de "*sefer der vatan*" vardır. Yâni yolculuğa çıkmadan, vatanda, yâni İstanbul'da dururken, herhangi bir yolculuk yapmadan yetişmek. O hâlet-i rûhiyyeyi kazanmak olduğu yerden. Sefer der vatan vardır.

Belâ geldiği zaman, sabrın hakikatleri ortaya çıkar. Yâni, adam sabırlı mı, değil mi, belâ geldiği zaman anlaşılır. Veyahut belâlara uğradığı zaman sabrı tam öğrenir mânâsına gelebilir. İki mânâ mümkün.

(*Ve inde mükâşefeti'l-makdûr. tazharü hakàikü'r-rıdâ*) Bir de dervişin kadere rızâ göstermesi lâzım! Allah ne takdir etmişse, sabretmesi lâzım! Çocuğu ölür, işi bozulur, hastalanır, haksızlığa uğrar, hapse girer, çıkar fian... Ne olacak şimdi, yâni isyan mı edecek? Hayır! Rızâ gösterecek. Allah'ın kaderine rızâ gösterecek. Nice masum insanlar vardır, hapse girip çıkmıştır. Medrese-i Yusufiyye demişler, çıkmışlar meselâ, fütur getirmemiş. Burada diyor ki:

(*İnde mükâşefeti'l-makdûr*) "Allah'ın mukadderâtının zâhir olmasıyla, tezâhür etmesiyle, (*tazharu hakàikü'r-rıdâ*) rızanın hakikati o zaman anlaşılır." Yâni, sen rızâ makamında bir derviş misin, değil misin bakalım? Kader, mukadderât senin başına ne çoraplar örecek. Onlar açığa çıktığın zaman, senin rızâ makamında olup olmadığın anlaşılır mânâsına gelebilir; bir...

Bir de işte onlar ortaya çıktığı zaman, derviş rızâ halini öğrenir; tatbikatını, uygulamasını o zaman yapar. O zaman tam yetişmiş olur mânâsına gelebilir. Hangi mânâ olursa olsun, doğrudur ve güzeldir.

Bizim bu sözden anladığımız, yapmamız gereken şey nedir?.. Belâ geldiği zaman sabretmektir, kadere rızâ göstermektir. Çünkü Allah takdir ediyor, biliyoruz. İşleri olduran, ölenleri öldüren Allah'tır. O halde Allah'ın takdirine de râzı olmak lâzım.

Meselâ, adamın bir yakını ölüyor hastanede, kadın saçını başını yoluyor, göğsünü açıyor, gömleğini yırtıyor... Neymiş? Modaymış, adetmiş onların memleketinde, ağıt yakılırmış, böyle ağlanırmış. Ağlanmazsa ayıp olurmuş, "Sen yoksa bu ölünün öldüğüne üzülmüyor musun?" diye itham altında kalırmış. İlle o rolü yapacak.

Öyle şey olur mu? Allah'ın takdiri işte, ne yapalım? Hastalanır da, ölür de insan… Sağlık bulur, yaşar da. Hepsi mümkün. Öyle şey yok. Ağıt yakmak...

Sonra kadın çarşaflı... Aaaa, ne çarşafı kalıyor, ne başı kalıyor, saçı görünüyor, göğsü açılıyor... Neymiş? Ölüye ağıt. Öyle şey olur mu?.. Sen bu sefer günah üstüne günah işliyorsun. Kadere rızâ gösterecek, boynunu bükecek, "Yâ Rabbi bu sendendir." diyecek, dua edecek, metânet gösterecek, tahammül gösterecek, râzı olacak

Allah'ın mukadderâtına...

Çok güzel sözler. Aslında bu sözleri hızlı geçiyoruz gibi de geliyor bana; derin derin düşünüp iyice hazmetmemiz lâzım!

l. Dünya ve Ahiret Farklı

٢٦ - قال ، وقال يحيى: محبوب اليوم يعقب المكروه غداً ؛
ومكروه اليوم يعقب المحبوب غداً.

TS. 113/26 (*Kàle, ve kàle yahyâ*) Yine Yahye'bni Muàz dedi ki: (*Mahbûbü'l-yevm yu'kibü'l-mekrûhe gaden; ve mekrûhü'l-yevm yu'kibü'l-mahbûbe gaden.*) "Bugünün sevimli, sevgili olan şeyi, yarın yerini sevilmeyen şeye bırakacak; ve bugünün sevilmeyen şeyi de, yarın yerini sevilen şeye bırakacak."

Tabii bu söz, bize göre lastikli bir söz, yâni kapalı bir söz. Ne demek istediği pek anlaşılmıyor. Şu anlaşılabilir ve doğrudur: "Bugün hoşuna gidebilecek olaylar olur, yarın hoşuna gitmeyecek olaylar olur. Bugün sıkıntılı olur, yarın sevinçli olur." mânâsına gelebilir; bir.

İkinci mânâsı; yarın dediği ahirettir. "Dünyada, dünyayı sevip gülüp oynayan, yarın onun hesabını verecek, biraz başı sıkıntıya girecek. Dünyada sıkıntı çeken; dini için, imanı için, Allah rızası yolunda sıkıntı çeken de, yarın onun mükâfatını görüp, iyi hallere nâil olacak." mânâsına gelebilir.

Bu doğrudur. Diyor ki Peygamber Efendimiz, Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin vaadini bize anlatıyor:

"—Ben kulumdan iki korkuyu, iki ümidi bir araya getirmem. Bu dünyada korkanı ahirette korkutmam, bu dünyada korkmadan yaşayanı da, ahirette öyle hoş bir halde tutmam. Bu dünyada korkanı ahirette korkutmam, sevindiririm. Bu dünyada korkmayarak yaşayanı da, ahirete niye öyle yaşadın diye korkuturum." Hadis-i şerifte böyle geçiyor.

m. Üç Grup İnsanla Sohbet Etmekten Sakın!

٢٧ - قال ، وقال يحيى: اجتنبت صحبة ثلاثة أصنافٍ من الناس:
العلماء الغافلين ، والقرَّاء المداهنين ، وامتصوِّفة الجاهلين.

TS. 113/27 (*Kàle yahyâ*) Aynı ravi demiş ki, Yahye'bni Muàz şöyle buyurmuş: (*İctenebtü suhbete selâseti esnâfin mine'n-nâs: El-ulemâi'l-gàfilîn, ve'l-kurrâi'l-müdâhinîn, ve'l-mutasavvıfeti'l-câhilîn.*)

Kendisi mutasavvıf ya bu Yahye'bni Muàz, büyük sùfî, büyük alim, àrif... Diyor ki:

(*İctenebtü*) Çekindim, (*suhbete selâseti esnâfin mine'n-nâs*) insanların üç cinsiyle arkadaşlık etmekten sakındım, kendimi kolladım, onlarla arkadaşlık yapmadım, sakındım, çekindim."

Kim onlar:

1. (*El-ulemâi'l-gàfilîn*) "Gàfil alimlerle sohbet etmekten kaçındım." Gàfil çünkü adam. Alim ama gàfil… Onlardan sakındım; bir.

2. (*Ve'l-kurrâi'l-müdâhinîn*) *Kurrâ*, Kur'an'ı bilen din adamı demek, hafız demek. *Müdâhin* de dalkavuk demek. "Dalkavuk hocaların sohbetinden de sakındım." Yâni, böyle politikacılara, mevkî makam sahiplerine, zenginlere dalkavukluk eden din görevlilerinden de sakındım.

3. (*Ve'l-mutasavvıfeti'l-câhilîn*) "Cahil tasavvuf erbâbından da sakındım." Çünkü bu tasavvuf, yâni Allah'ın rızası yolu palavrayla yürümez. Allah'ın rızası yolu cahillikle gitmez. Allah'ın sevgisini kazanmak ince bir iştir, zekâ işidir, dikkat işidir, gönle sahip olma işidir, kendisini iyi kontrol etme işidir. İnsan cahil oldu mu, dervişlik iddiasında bulunur, ben dervişim sanır kendisini... Ama hem kendisi helâk olur, hem de başkasına kötü örnek olur. Başkasını da raydan, yoldan çıkartabilir.

Onun için, bu üç sınıf insandan kendisi sakınmış. Bize ne sakınmışsa? Yâni demek istiyor ki:

"—Ben hoca olarak, alim olarak sizin de bunlara yanaşmamanızı tavsiye ediyorum: Gàfil alimler, dalkavuk din adamları, cahil sùfiler."

Sùfinin cahilinden, din adamının dalkavuğundan, alimin de

gàfilinden sakınacak. Nasıl olacak? Alimin arif olanıyla ahbablık edecek. Din adamının takvâ ehli olanı, dobra dobra konuşanıyla, sıdk-u sadâkât sahibi olanıyla ahbablık edecek. Mutasavvıfın da arif olanıyla, muhakkık olanıyla ahbablık edecek, etmesi lâzım!.. İnsanın sahtesiyle hakikisini ayırması lâzım!..

Şapla şeker, ikisi de dış görünüşü itibariyle beyazdır, birbirine benzer ama birisi zehirdir, birisi tatlı bir şeydir. Camla elmas birbirine benzer ama, birisi kıymetlidir, birisi kıymetsizdir. Bunun gibi.

n. Etrafımızdaki Olaylardan İbret Alalım!

٢٨ - قال ، وقال يحيى: من لم يعتبر بالمعاينة ، لم يتَّعظ بالموعظة ؛

ومن اعتبر بالمعاينة ، استغنى عن الموعظة.

TS. 113/28 (*Kàle, ve kàle yahyâ*) Yine Yahye'bni Muàz bir başka sözünde de buyurmuş ki: (*Men lem ya'tebir bi'l-muàyeneh, lem yetteiz bi'l-mev'izah; ve men i'tebere bi'l-muàyeneh, isteğnâ ani'l-mev'izah.*)

İnsanın etrafındaki olaylardan ibret alması lâzım. Allah-u Teàlâ Hazretleri buyuruyor ki:

فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ (الحشر:٢)

(*Fa'tebirû yâ uli'l-ebsâr*) "Ey mânevî gözleri açık olanlar, ibret alın!" (Haşr, 59/2) (*Fa'tebirû*) "İbret alın!" demek. Ey gönlü, aklı olanlar, ibret alın!

(*Men lem ya'tebir bi'l-muàyeneh*) "Gözleriyle gördüğünden ibret almayan, gözüyle bakıp da gördüğü çevresindeki olaylardan ibret almayan, (*lem yetteiz bi'l-mev'izah*) öğütten de anlamaz. Nasihatten, öğütten, vaazdan da anlamaz. Çünkü, gözüyle gördüğünden anlamıyor ki, kulağıyla işittiğini anlasın…

(*Ve men i'tebere bi'l-muàyeneh*) "Baktığından ibret alan kimse de, (*isteğnâ ani'l-mev'izah*) öğüde ihtiyaç duymaz." Zaten baktı mı

her taraf ibret... Ölüm ibret, olaylar ibret, çiçeğin açılışı ibret, güneşin doğuşu ibret, yağmurun yağışı ibret... Her şey ibret… Yâni, etrafındaki olaylardan ibret almasını bilenin de vaize ihtiyacı yok. Tamam, zaten yetiyor.

Buradan çıkan ders nedir? Etrafımızdaki olayları yorumlamasını ve ondan ibret almasını bilmeliyiz. Olayları düşünmeliyiz, olaylardan ibret almalıyız. Bir zalimi görüyoruz, zulmünü yapıyor, yapıyor; ondan sonra tepetaklak gidiyor. Allah zâlimden, azîzün zü'ntikàm olarak intikam alıyor. Bak, sonu nasıl oluyor.

Hırsıza bakıyoruz, başına şöyle bir felâket geliyor. Haram yiyen insana bakıyoruz, sütüne su katan adama bakıyorsun, sürüsünü sel götürmüş. Hileli satış yapan insana bakıyorsun, konağı yanmış. İbret alacaksın etrafındaki olaylardan…

Bir mutasavvıfa sormuşlar:

"—Senin üstadın, şeyhin kim?"

Demiş ki:

"—Kedi..."

"—Yâ, kedi insanın üstadı olur mu?"

Demiş:

"—Bir keresinde çok soğuk bir gündü, yerler buz tutmuştu, camiye gidiyordum ben. Kedi yüksekteki samanlı, yumuşak yere çıkmak için zıp zıplıyor, cızt kayıyor, çıkamıyor. Bir daha zıplıyor, gene kayıyor, bir daha zıplıyor, gene kayıyor..." Bilmem kaç defa zıplamış, yâni yüz mü, iki yüz mü, zıplamış. Artık o ona biraz bakmış, bakmış, sonra namaza girmiş.

Namazı kıldıktan sonra dışarıya çıkmış, bakmış ki kedi yerine çıkmış yukarıya. O sıcak yere, buzların arasından artık baca kenarı mıydı, neresiydi, dam kenarı mıydı, oraya çıkmış. Ondan ibret almış, demiş ki:

"—Kedi bile amacına ulaşmak için yüzlerce defa zıpladı, zıpladı, sonunda bu işi başardı. E biz insanoğlu niye amacımıza ulaşmak için çalışıp da başarmayalım?"

İbret almış. Bak, kediden ibret alıyor.

Bir başkasına sormuşlar:

"—Murakabeyi nasıl yapalım?"

"—Kediden öğrenin!" demiş.

Kedi böyle farenin deliğinin karşısına geçer, bir böyle konsantre olur, deliğe bir bakar ki, kıpırdamadan, nefes almadan, saatlerce durur. Sonunda fareyi yakalar.

Yâni bir horozun tavukları beslemesi, fedâkârlığı; bir tavuğun civcivleri kollaması, bir kedinin azmi... Bir kuşun ötmesi... E insan etrafındaki olaylara baktı mı, ibret alır.

o. İbret Alan Az

٢٩ - قال ، وقال يحيى: العبرة بالأوتار ، والمعتبر بالمثقال.

TS. 114/29 (*Kàle, ve kàle yahyâ*) Aynı konuyla ilgili bir sözü var son sayfada. Yahye'bni Muàz bir başka sözünde de buyurmuş ki: (*El-ibretü bi'l-evtâr, ve'l-mu'tebiru bi'l-miskàl.*)

Ne güzel. Arapçasını bile yazabilir arkadaşlar. (*El-ibretü bi'l-evtâr*) "İbret alınacak olaylar kat kat, çok ibret alınacak olaylar. (*Ve'l-mu'tebir*) Ama ibret alan insan, (*bi'l-miskàl*) miskalle..." Yâni miskal çok küçük bir tartı birimi, çok küçük bir ağırlık. "İbret

alacak olaylar kat kat çok çok ama, ibret alacak insan azıcık." diyor.

Hakikaten öyledir. Etrafına bakıp ibret alır, alır ama almayan almıyor, ibret alan çok az oluyor.

p. Dünya ve Ahiret Ehlinin Hizmetçileri

٣٠ -قال ، وقال يحيى: أبناء الدنيا تخدمهم الإماء والعبيد ، وأبناء الآخرة يخدمهم الأبرار والأحرار.

TS. 114/30 (*Ve kàle yahyâ*) Yine Yahye'bni Muàz bir başka sözünde de buyurmuş ki: (*Ebnâü'd-dünyâ tahdümühümü'l-imâü ve'l-abîd, ve ebnâü'l-âhireti yahdümühümü'l-ebrârü ve'l-ahrâr.*)

(*Ebnâü'd-dünyâ*) "Dünyanın çocukları" demek. *Ebnâ*, çocuk demek. *Ebnâü'd-dünyâ,* dünyanın çocukları, yâni ehl-i dünya. (*Tahdümühüm*) Hizmet eder. (*El-imâu*) *İmâ'*, câriye demek, cariyeler. (*Ve'l-abîd*) Köleler. Yâni, "Dünya ehline cariyeler, kullar, köleler hizmet eder."

(*Ve'bnâü'l-âhireh*) "Ahiret ehline ise, (*yahdümühüm*) hizmet eder (*el-ebrârü ve'l-ahrâr*) Allah'ın ebrâr kulları ve ahrâr kulları hizmet eder."

Ebrâr çoğuldur, iyi kullar demek. İyilik yapan, takvâ ehli olan, herkese, anasına, babasına, büyüklerine izzet, itibar, hürmet eden insanlar demek. *Ahrâr* da, hürler demek. Buradaki hürriyetten maksat dünyaya kulluktan, kölelikten, nefse kulluktan, kölelikten kendisini kurtarmış insan demektir.

r. Nefsi Hayırlı İşle Meşgul Etmek

٣١ - قال ، وقال يحيى: لاتربح على نفسك بشئٍ أجل من أن تشغلها - فى كل وقتٍ - بما هو أولى بها.

TS. 114/31 (*Kàle, ve kàle yahyâ*) Yahye'bni Muàz bir başka sözünde de buyurmuş ki:

(*Lâ türbih alâ nefsike bi-şey'in ecelle min en teşğalehâ —fî külli vaktin— bimâ hüve evlâ bihâ*) "Nefsine daha büyük kazanç sağlayacak bir şey olamaz, onu her vakitte kendisi için daha uygun olan bir şeyle meşgul etmekten daha kazançlı bir şey olamaz. Nefsine kazanç sağlamak istiyorsan, onu meşgul olduğu şeyden, daha hayırlı bir şeyle meşgul etmekten daha kârlı bir şey olmaz."

Yâni adam kahvede oturuyor, bu bir iş. Nefsi orada oturmakla meşgul oluyor. Bu iş mi yâni? Daha hayırlı şey var. Gitsin ilim öğrensin. Gelsin camiye, namaz kılsın, vaaz dinlesin vs... Yâni içinde bulunduğu hali insan düşünecek, nefsini o halden daha hayırlı bir şeyle meşgul etme arzusunda olacak, prensibinde olacak. Öyle yaparsa, bundan daha kazançlı insan olmaz. Sağlayabileceği en büyük kazanç budur diyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri bizi, bu okuduğumuz güzel cümlelerin, güzel àrifâne hakikatlerin mânâsını anlayıp da, hayatına bunları uygulayan, böylece Allah'ın rızasını kazanan, ahirette yüksek makamlara eren, dünyası ahireti mâmur olan kullarından eylesin...

Bi-hürmeti esrâri sûreti'l-fâtihah!..

23. 04. 1994 - İstanbul

5. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (1)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.
Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.
El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd:

Çok aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı üzerinize olsun...

Türkçeye tercümesi yapılmamış olan, tasavvufî sahada kaynak kitaplardan birisi, *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli eserin okunmasına devam ediyoruz. 115. sayfada Ebû Hafsini'n-Neysâbûrî, 15. terceme-i hâlin sahibi, ona geldik. Yahye'bni Muàz er-Râzî'yi geçen hafta bitirmiştik.

Bu evliyaullah menâkıbını okumağa başlamadan önce, başta Peygamber SAS Efendimiz'in ruh-u pâkine biz aciz, günahkâr ümmetlerinden bir hediyye-i Kur'âniyye olsun diye, sonra onan mübarek âlinin, ashâbının, ezvâcının, ahbâbının, etbâının, ihvânının ve hulefâsının, sâdât-ı meşâyih turuk-u aliyyemiz ve evliyaullah-ı mukarrebînin ruhlarına; hocamız Muhammed Zâhid Kotku'nun ruhuna hediye olsun diye, terceme-i hallerini okuduğumuz bu zâtların ve kitabın müellifi Sülemî Hazretleri'nin ruhuna hediye olsun diye;

Bu beldeleri fetheden fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye; şu camiyi yaptıranların, yapılmasında emeği geçenlerin kendilerinin ve geçmişlerinin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan, yakından bu dersi takip etmek üzere buraya teşrîf eden siz kardeşlerimizin de ahirete göçmüş bütün sevdiklerinin ve yakınlarının ruhlarına hediye olsun, rabbimiz ruhlarını şâd eylesin, makamları âlâ olsun, kabirleri nur dolsun, dereceleri yüksek olsun diye;

Bizler de Rabbimizin sevdiği kulları zümresine dahil olalım, iki cihanda aziz ve bahtiyâr olalım diye bir Fatiha, üç İhlâs-ı Şerîf

okuyalım, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Ebû Hafs-ı Haddâd Hakkında

١٥ -أبو حفصٍ النيصابوريُّ ،

15. terceme-i hâlin sahibi Ebû Hafsini'n-Neysâbûrî. Araplar Neysâbûrî diye telaffuz ederler. Nun harfini üstün ile okurlar. Aslında *nişâpur*, Sâsânî hükümdarlarından birisi olan Şâpur'dan gelmekte. Tabii Farsça'da pe harfi var, Arapça'da yok. Onun için *Neysâbûr* diyor Araplar.

ومنهم أبو حفصٍ النيصابوريُّ ، واسمه عمرو بن سلم ، ويقال:
عمرو بن سلمة - وهو الأصحُّ - إن شاء الله.

(*Ve minhüm ebû hafsini'n-neysâbûriyyü*) "Evliyaullahın hayatlarını anlatan bu kitaptaki velilerden birisi de, Nişapur şehrinden Ebû Hafs'tır." Biliyorsunuz Ebû ile olan kelimeler künyedir, asıl isim değildir. Asıl isim aranmalı!

(*Ve'smühû amrü'bnü's-selem*) Demek ki, ismi Amr imiş, babasının adı da Selem imiş. Tabii Araplarda biliyorsunuz Amr kelimesi biraz acaip bir kelimesidir. Amr okunur ama (*Amru*) gibi yazılır, okunmayan bir vav harfi vardır. Diyorlar ki, bu Ömer kelimesinden bu kelimeyi ayırmak içindir. Öyle yazmış kitaplar. Amru'bnü Selem.

(*Ve yukàlü*) Ve deniliyor ki: (*Amrü'bnü's-selemeh ve hüve'l-esahh*) Babasının adı *Selem* değil de, *Seleme* diye de söyleniyor, bu daha sahihtir. Yâni Selem olmasından, isminin Seleme olması daha sıhhatli, daha doğru olsa gerektir diyor müellif. (*İnşâa'llàhu*) Yâni Allah'ın izniyle, herhalde, Allah bilir ama, daha doğrusu Amrü'bnü Seleme'dir.

Biliyorsunuz, *Ebû Hafs* künyesi Hazret-i Ömer Efendimiz'in de

künyesidir. *Ebû Hafs Umerü'bnü'l-Hattâb*. Ondan dolayı, daha sonraki asırlarda yaşamış kişiler bu künyeyi kendilerine takınmışlar. Hazret-i Ömer Efendimiz'e bağlılıklarını gösteriyor tabii bu, bir bakıma…

Hazret-i Ali Efendimiz'in künyesi neydi?.. Ebû Turâb. Hani mescide yatmış da, topraklanmış biraz, onun için "*Kalk yâ ebâ türâb!*" diye şaka yapmış Efendimiz, latîfe eylemiş. Onun için künyesi Ebû Türâb.

فقد رأيت بخط جدِّى إسماعيل بن نجيد: قال أبو عثمان بن

إسماعيل: سئلت أستاذ ى أبا حفصٍ، عمر بن سلمة.

(*Fekad raeytü bi-hattı ceddî ismâile'bni nüceyd*) Müellif Sülemî diyor ki: Ben dedem İsmail ibn-i Nüceyd'in —ki o meşhur bir sùfîdir— hattıyla yazılmış, el yazısıyla yazılmış olarak gördüm ki, şöyle bir ibare var idi onun kitabında: (*Kàle ebû usmâne'bnü ismâîle*) Ebû Osman ibn-i İsmâil dedi ki: (*Semi'tü üstâzî ebâ hafsin umere'bne selemete*) Üstadım Ebû Hafs Ömer ibn-i Seleme'den işittim ki..." diye yazıyor.

Burada karşımıza bir şey daha çıkıyor, ismi Amr değil de, burada Ömer. Tamam, baba adı Seleme. Ama bu sefer isim Amr değil, Ömer olarak bildiriliyor. Eh artık Allah bilir ismini.

Ebû Hafs diye tanınmıştır. Bir de lakabı vardır, burada yok, biliyoruz biz, bu çok meşhur bir sòfidir, zamanının kutbu, evliyaullahın büyüklerinden idi bu: Ebû Hafs el-Haddâd. Haddâd, demirci demek. Demirci Ebû Hafs el-Haddâd. Veyahut Ebû Hafs-ı Haddâd Farsça tamlamayla veya Arapça Ebû Hafsini'l-Haddâd; yâni demir yapan, demiri şekle sokan, vuran, kızdırıp eğip büken insan.

Evliyaullahın böyle isimlerinin yanında, bir meslek adına rastlayabilirsiniz: Attâr, Kassâb, Haddâd, Bezzâz, Kettân gibi isimlere rastlarsınız. Neden dolayı? Çünkü evliyaullah, bu büyük mübarek zâtlar, helâl lokma yemeğe çok önem vermişlerdir. Çünkü, haram lokma yedi mi, insanın vücudunda haramdan hücreler hâsıl olur. Onun da mutlaka cehennemde yanması olacak

diye, cehenneme düşmemek için, haram yememeğe çok dikkat ederler.

Helâl lokmanın en hayırlısı da, kendi elinin emeğini, alnının terini dökerek para kazanarak yemek olduğundan, bu evliyaullahın her birisinin, bakarsınız bir mesleği vardır. Çalışırlar, çabalarlar, uğraşırlar, para kazanırlar. Para hırsından dolayı değil, helâl lokma yemek için. Kazandıklarını da hak yola harcarlar.

Yine burada yok ama, bu Ebû Hafsini'l-Haddâd, bu demirci Ebû Hafs adlı büyüğümüz, demir işi yaparmış, bütün gün çalışırmış, bir altın kazanırmış. Onu da fukaraya götürür, sadaka olarak verirmiş. Hem de ellerine değil. Mahcup olmasınlar diye, aldığı şeyleri kapılarının önlerine bırakır kaçarmış. Yâni, teşekkür bile etmesinler diye, oradan kaybolur giderlermiş. Kimin verdiği belli olmasın diye. Çünkü maksatları Allah'ın rızasını kazanmak... Halktan teşekkür filan bekledikleri yok.

وهو من أهل قريةٍ يقال لها كورداباذ ، على باب مدينة نيسابور ، إذا خرجت إلى بخارى.

(*Ve hüve min ehli karyetin yukàlü lehâ kûrdâbâz, alâ bâbi medîneti neysâbûr, izâ haracte ilâ buhàrâ*) Bu *Kördâbâz* denilen bir köyün ahâlisindendir. Bu köy Nişapur şehrinin kapısı yakınındadır. (*İzâ haracte ilâ buhàrâ*) Nişapur'dan Buhàrâ'ya gitmek istediğin zaman, şehirden çıktın mı, o çıkış kapısında hemen yakınındaki köydür bu köy.

Biliyorsunuz eskiden şehirlerin surları vardı. Yâni, düşman hücum ettiği zaman, içeri hemen giremesin diye, surları vardı. Epeyce de korurdu bu surlar. Çapulculardan, eşkiyadan, böyle derlenip toparlanıp da, bir yerden şehre hücûm edip yağma eden insanlardan korurdu. Ve bu kalelerin kapılarında nöbetçiler bulunurdu. Gündüz açılırdı, akşam belli bir saatte kale kapıları kapanırdı. Çünkü gündüz düşman uzaktan gelse görünür. Kalabalık birisi geliyor diye kapanır. Gece görünmediği için, akşam belli bir vakit oldu mu, kale kapıları kapanırdı.

Her şehrin değil ama, mühim şehirlerin hepsinin etrafında

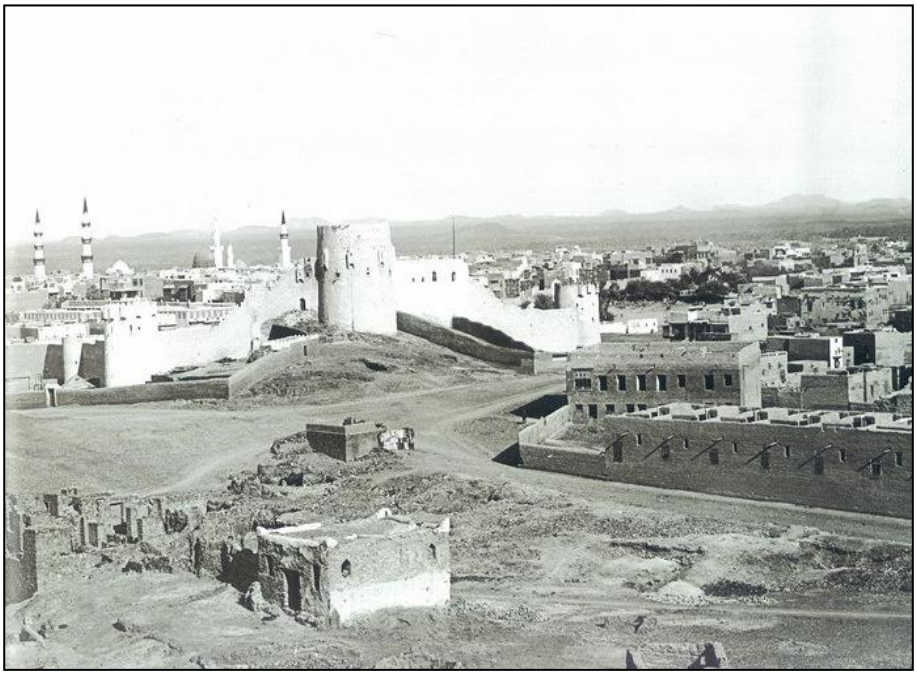

surlar vardı. Hatta Medine-i Münevvere'nin de etrafında surlar vardı, minyatürlerde görülür. İşte Şam tarafı kapısı vs. diye isimleri vardır her bir kapının. Tabii şimdi onların hepsi yok artık, korunmuyor. Halbuki eski hali korunsaydı Medine-i Münevvere'nin, bizim için güzel olurdu yâni, antika bir şey olurdu.

İstanbul'un surları çok şükür duruyor. Edirne Kapı diyoruz. Ne demek?.. Yâni İstanbul'dan Edirne'ye giden insanların çıktığı kapı. Topkapı diyoruz, Top Kapısı diyoruz vs...

İşte bu Kördâbâz, kaf-vav-re-dal: körd... Tabii ke harfini biz ince okuyoruz ama, İranlılar pek ince okumaz, bunu *kord* okuyabilirler, *kurd* okuyabilirler. O zaman Arapların *zi'b* dediği, Türkçedeki kurt, koyunları filan parçalayan mahlûk mânâsına gelebilir. O isim Türkler arasında kullanılıyordu. Veyahut da kürt dediğimiz kelime olabilir. Ama onu vavsız kullanıyor Araplar, normal olarak. Kürd-ekrâd olarak vavsız kullanıyorlar.

Tabii bu Kördâbâz, âbâz dediği âbâd demek. Uzun bir sesliden sonra gelen de harfi Farsça'nın bir devresinde ze okunduğu için,

âbâz diyor burada, peltek ze ile söylüyor ama bu âbâd demek. Yâni *Kurdâbâd* demek bu. *Kurdâbâd* ne demek oluyor? Kurdun yapmış olduğu şehir demek oluyor. Meselâ, *Felekâbâd* diye bir şehir var. Eğridir gölünün kenarında Felekiddin Dündar Bey kurduğu için, *Felekâbâd* demişler.

İşte meselâ Nasr isminde birisi kurmuştur, Nasr ibni's-Seyyâr isimli Samanoğlu hükümdarı kurmuştur şehri, şehrin adı Nasrâbâd'dır. Böyle yâni birisi tarafından yapılmış olan kasabalara, köylere onun ismi veriliyor. Bu da, demek ki Kurd isminde bir hükümdar kurmuş da onun için Kurdâbâd denmiş bu köye. Bir ağa veya hükümdar... Oradanmış. Ama Nişapur'un yakını. Hemen Nişapur'un kale kapısından Buhàra'ya doğru gitmek istediğin zaman, çıktığın zaman oradaki köyden imiş. Nişapurlu.

Araplar, yâni müslümanlar, mücahidler İslâm'ı yaymak için oralara geldikleri zaman, Nişapur şehri çok önemli bir merkez idi. Etrafı surlarla çevrilmiş idi. Arap fatihlerin oturduğu çok önemli bir yer idi. Oradan çok büyük alimler yetişmiştir. Ekseriyeti Arap kökenlidir. Hatta bu kitabın yazarı Ebû Abdurrahmân es-Sülemî de, Nişapur şehrindendir ama, Benî Süleym kabilesindendir, Arap asıllıdır.

Hacı Bektâş-ı Velî de rivayete göre Nişapurludur ama, seyyiddir; yâni Peygamber SAS Efendimiz'in soyundandır, Arap asıllıdır yâni.

Kurdâbâd şehrinden imiş Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri. Buhârâ, biliyorsunuz Horasan'ın Mâverâünnehir denilen Seyhun ve Ceyhun nehirleri arasındaki o mübarek, münbit arazinin en önemli şehirlerinden biridir. Samanoğullarının pâyitahtıdır.

Bizlere de el-hamdü lillah, üç-beş sene önce Buhârâ, Semerkand, Taşkent'i görmek nasib oldu, gittik. En meşhur şahıslardan birisi kimdir Buhârâ'dan yetişen?.. İmâm Buhârî Hazretleri'dir. *Sahîh-i Buhârî*'yi yazan zât-ı muhterem. Onun da türbe-i pâkini ziyaret ettik, dualar eyledik.

Demek ki, Nişapur'dan Buhara'ya giden kapının biraz ilerisinde Kurdâbâd şehrinden, kasabasından, köyünden imiş.

صحب عبيد الله بن مهد ىٍّ الأ ببيورد ىَّ ، وعلىًّا النصراباذ ىَّ ، ورافق أحمد بنن خضرويه البلخىَّ. و كان أحد الأئمَّة والسَّادة. انتمى إليه شا ه ابن شجاعٍ الكرمانىُّ ؛ وأبو عثمان ، سعيد بن اسماعيل.

(*Sahibe ubeyda'llàhi'bne mehdiyyini'l-ebîverdî*) "Ubeydullah ibn-i Mehdî el-Ebîverdî ile arkadaşlığı oldu." (*Sahibe*) Sohbet etti, yâni beraberliği oldu, arkadaşlığı oldu, dostluğu oldu demek. (*Ve aliyyeni'n-nasrâbâzî*) "Nasrâbâdlı Ali ile sohbeti oldu, mülâki oldu, onunla ahbablığı oldu. (*Ve râfeka ahmedi'bni hadraveyhi'l-belhiyye*) Belhli Ahmed ibn-i Hadraveyh ile arkadaşlığı oldu, murafakatı oldu. (*Ve kâne ehade'l-eimmeti ve's-sâdeh*) İmâmlardan, efendilerden birisi idi."

Eimme, imamlar demek ama, cami imamı demek değil. O devirde *eimme* demek, yâni önder demek. Yâni kimin önderi?..

Tasavvufun önderlerinden. (*Kâne ehade'l-eimmeti*) Yâni, tasavvufun en önde gelen önderlerinden birisiydi bu Ebû Hafsini'l-Haddâd. (*Ve's-sâdeh*) *Sâde* ve *sâdât*, seyyid kelimesinin çoğuludur. Yâni, tasavvuf yolunun efendilerinin, soylularının bir tanesiydi bu.

(*Eyyühe's-sâdetü ve's-seyyidât*) derler Araplar karşısındaki insanlara hitap ederken. Yâni, "Ey beyefendiler, hanımefendiler!" demek. *Sâde*, Türkçede katıksız filan mânâsına geliyor, sade yağ filan gibi. Ama Arapçada *sâde*, seyyidin çoğulu. *Sâdât* da o mânâya. *Sâdât* ve *sâde*. Yâni, önemli bir kimse, olağanüstü meziyetleri olan bir kimse.

Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri'yle de konuşması, görüşmesi olmuş. Bu zâtın zamanının kutbu olduğunu, kutbü'l-aktâb olduğunu Bâyezid-i Bistâmî Hazretleri söylüyor.

(*İntemâ ileyhi şâhü'bnü şücâini'l-kirmânî*) "Şâh ibn-i Şücâ el-Kirmânî buna intisab etmiştir, buna bağlılığını söyler." *İntemâ*, birisine bağlı olmak mânâsına geliyor. Şâh İbn-i Şucâ el-Kirmânî, bu da meşhur bir zât-ı muhteremdir ve Halvetîlerin silsilesinde ismi geçer.

(*Ve ebû usmâne saîdi'bni ismâil*) "Saîd ibn-i İsmâil Ebû Osman isimli zât da buna bağlıdır." Yâni, bunun talebelerinden, müridlerinden, buna müntesiblerdendir demek istiyor.

توفى سنتسبعين ومائتين ، ويقال: سنة سبعٍ وستين ، والله أعلم.

(*Tüveffiye senete seb'îne ve mieteyn*) 270 hicrî senesinde vefat etti Ebû Hafs-ı Haddâd. (*Ve yukàlü senete seb'in ve sittîn*) 267 diyenler de var, üç sene farkla. Yâni 270'de öldü, veya 267'de öldü diyenler var. (*Va'llàhu a'lem*) Allah daha iyi bilir. Yâni hangisiyse, Allah bilir artık. Ya 267'de, ya 270'de vefat etmiş, ahirete irtihâl eylemiş.

b. Günahlar Küfrün Habercisidir

١ -قرأت بخط أبى عمروبن حمدان ، قال: سمعت أبى يقول: قال

أبو حفصٍ: المعاصى يريد الكفر ، كما أن الحمى يريد الموت.

TS. 116/1 (*Kara'tü bi-hatti ebî amri'bni hamdân*) Ebû Amr ibn-i Hamdân isimli zâtın el yazısıyla yazılmış bir yerde okudum ki, (*kàle: Semi'tü ebî, yekùl*) 'Babam şöyle dedi' diye yazmış oraya. (*Kàle ebû hafs*) 'Ebû Hafs-ı Haddâd dedi ki' diye yazmış. Şimdi sözüne geçti yâni. Ebû Hafs Rh.A, KS sözünü naklediyor falanca zâttan naklen: (*El-maâsî berîdü'l-küfri, kemâ enne'l-hummâ berîdü'l-mevt*)

Ne demiş, şimdi ilk sözünü okuyoruz böylece, söylediği güzel sözlerden... Biliyorsunuz;

كلام الكبار كبار الكلام.

(*Kelâmü'l-kibâri kibârü'l-kelâm*) derler. Yâni *kibâr*, büyükler demek, *kebîr*'in çoğulu. (*Kelâmü'l-kibâr*) "Büyük zâtların sözleri, konuşmaları, (*kibârü'l-kelâm*) sözlerin büyükleridir. Büyüklerin sözleri, sözlerin büyükleridir." Yâni, büyük insanların söylediği sözler de, sözlerin içinde sıradan söz değildir, büyük sözdür.

Ne buyurmuş:

(*El-maâsî*) "Günahlar, isyanlar, Allah'a asî olmak, ma'siyet işlemeler, (*berîdü'l-küfr*) küfrün habercisidir, kâfirliğin habercisidir; (*kemâ enne'l-hummâ*) şiddetli ateşin (*berîdü'l-mevt*) ölümün habercisi olduğu gibi. Şiddetli ateşin, cayır cayır yanan hastanın o ateşinin, ölümün habercisi olması gibi, günah işlemekler de küfrün habercisidir."

O devri tabii, şimdiki gibi düşünmeyeceğiz. Bir insan ateşli hastalığa tutulmuş, cayır cayır yanıyor. Bakarsın biraz sonra, (*İnnâ lillâh, ve innâ ileyhi râciùn*) ölmüş. Hummâdan sonra vefat... Hummânın, ateşin etkisiyle… Tabii, bazı amansız hummâ hastalıkları şimdi bile var. Tutulduğu zaman ölüyor insan. Meselâ tetanoz dediğimiz kazıklı hummâya yakalanmışsa insan, çare yok gidiyor, ölüyor yâni.

Hummânın, ölümün habercisi olduğu gibi, işlenen günahlar da küfrün habercisidir. Yâni, bu günahları işleyen şahıs gevşedi.

Evet mü'min ama, günahları işliyor. Demek ki, küfre doğru gidiyor. Arkasından küfür gelebilir, kâfirlik durumuna düşebilir. Küfrün habercisi, işaretleri, emâreleri oluyor günahlar... Onun için, aklı başında olan müslümanın günahlardan şiddetle sakınması lâzım!

Biliyorsunuz, güzel bir söz daha söyleniyor:

"—Nafileler sünnetleri korur, sünnetler farzları korur, farzlar imanı korur."

Yâni, insan nafileleri işlemeyince, ihmal sünnetlerde de başlar, sünnetleri de teklemeye başlar. Sünnetleri işlemeyince, farzlar da arada sırada yapılmağa başlar, ihmale başlar. Farzlar da ihmale başlandığı zaman, bakarsın adamın imanında zedelenme başlamış. Namaz kılmıyor, bilmem ne filân derken, sapıtmış, şaşırmış, gitmiş.

Onun için, insanın Peygamber Efendimiz'in tavsiye ettiği ibadetleri, taatleri elinden geldiğince dikkatle yapmağa çalışması lâzım geliyor. Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'nin bu güzel sözü hatırımızda kalsın.

c. Ebû Hafs-ı Haddâd'ın Bir Hàli

٢ - قال ، وقال محمَّش الجلاَّب: صحبت أبا حفصٍ اثنتين وعشرين سنةً ، ما رأيته ذ كر الله تعالى على حدَّ الغفلة و الانبساط ؛ وما كان يذ كره إلا على سبيل الحضور ، و التعظيم و الحرمة. فكان إذا ذ كر الله تغيَّرت عليه حاله ، حتى يرى ذلك منه جميع من حضره.

TS. 116/2 (*Kàle, ve kàle muhammeşu'l-cellâbü*) Bu lakabda olan kişi ki, aşağıda açıklaması var:

(*İbrâhimi'bni muhammedi'bni abdu'llàh, ebû ishâk en-neysâbûrî*) diyor, ismini veriyor. Muhaddismiş, zâhidmiş, Muhammeş diye tanınmış bir kimseymiş. *Cellâb* da, gene bir meslek adıdır. Bu gülsuyuyla güllaç gibi yapılan tatlının adı da, cellâb onu yapan kimse mânâsına geliyor yâni. O da demek ki bir şey yapıp, satıp kazancını öyle sağlıyormuş.

(*Sahibtü ebâ hafsin*) "Ebû Hafs-ı Haddâd ile sohbet ettim, yâni arkadaşlığında bulundum; maiyyetinde, yanında bulundum, meclislerinde bulundum. (*İsneteyni ve işrîne seneh*) 22 sene onun meclislerine devam ettim, yanında bulundum. (*Mâ raeytühû zekera'llàhi teàlâ alâ haddi'l-gafleti ve'l-inbisât*) Onun gevşek, neşeli bir şekilde ve gafletle Allah'ı andığını hiç görmedim. 22 sene yanında bulundum, böyle laubâli şekilde ve gevşek şekilde ve umursamaz, neşeli bir tarzda Allah'ı zikrettiğini; yâni ümitvâr bir tarzda, yayılmış bir tarzda zikrettiğini hiç görmedim."

(*Ve mâ kâne yezküruhû illâ alâ sebîli'l-hudùr*) "Allah'ı ancak huzur ile zikrederdi Ebû Hafs-ı Haddâd. (*Ve't-ta'zîmi ve'l-hurmeh*) Ta'zim ile, hürmet ederek zikrederdi." Yâni böyle laubali, sıradan bir şey konuşur gibi Allah'ı zikretmezdi. Allah'ı andığı zaman huzur ile, yâni Allah'ın huzurunda olduğunun idraki ile, Allah'a ta'zîm ederek, hürmet göstererek Allah'ı zikrederdi. (*Fekâne izâ zekera'llahe tegayyeret aleyhi hàlühû*) "Allah'ı zikrettiği zaman hali değişirdi. Şöyle bir tavrı, çehresi, hali mütegayyir olurdu, durumu bir değişirdi yâni böyle. (*Hattâ kâne yerâ zâlike minhu cemîu men hadarahû*) Yanında olan herkes o değişikliği fark edecek şekilde, bir değişiklik olurdu halinde. Allah'ı anarken öyle sıradan bir anlatım tarzıyla anmaz, şöyle bir hali değişirdi, herkes fark ederdi."

d. Allah'ı Gerçekten Zikreden Kimse

٣ - قال ، وقال مرةً - وقد ذكر الله تعالى ، وتغيَّر عليه حله- فلمَّا رجع ، قال: ما أبعد ذكرنا من ذكر المحقِّقين ! ! فما أظنُّ أن محقًّا يذكر الله عن غير غفلة ، ثم يبقى ذلك حيًّا ؛ إلا النبياء ، فأنهم أيِّدوا بقوَّة النُّبوية ؛ وخواص الأولياء ، بقوة ولايتهم.

TS. 116/3 (*Kàle, ve kàle merreten*) Ravi diyor ki: Bir keresinde buyurdu ki, Ebû Hafs-ı Haddâd... (*Ve kad zekera'llàhe teàlâ*) Allah'ı zikrettiği, andığı bir sırada, (*ve tegayyera aleyhi hàlühû*) hali böyle değişmiş, bir ciddiyet kesbetmiş durumda; (*felemmâ*

racea) şöyle bir değişmiş, sonra toparlamış kendisine gelmiş olduğu zaman, (*kàle*) dedi ki:

(*Mâ eb'ade zikrenâ min zikri'l-muhakkıkîn*) "Bizim Allah'ı zikrimiz, muhakkıkların zikrinden ne kadar uzak yâhu!" demiş. Kendisi böyle Allah derken halden hale, renkten renge girdiği halde, o hale girmiş çıkmış, toparlayınca; "Nerede bizim zikrimiz, nerede Allah'ın gerçek muhakkıklarının zikri? Bizimki onların zikrinden fersah fersah uzak!.." buyurmuş.

(*Femâ ezinne enne muhikkan yezküru'llàhe an gayri gafletin, sümme yebkà ba'de zâlike hayyâ*) "Hakîkaten Allah'ı gafletsiz olarak gerçekten zikreden bir insanı sanmıyorum ki, o zikrinden sonra bir daha canlı kalsın... Canlı kalacağını sanmam. Ölür yâni. Allah'ı gerçekten zikrederse, canı çıkar gider, uçar gider. Hiç bir kimsenin böyle Allah'ı hakkıyla anıp da, sağ kalacağını tahmin etmem, (*ille'l-enbiyâ'*) peygamberler hariç... (*Ve innehüm*) Çünkü onlar, (*üyyidü bi-kuvveti'n-nübüvveh*) peygamberlik kuvvetiyle Allah tarafından takviye edildiklerinden ölmezler Allah deyince, tahammül edebilirler. (*Ve havâssu'l-evliyâ'*) Evliyaullahın büyükleri de ölmezler, (*bi-kuvveti velâyetihim*) velîliklerinin kuvvetinden dolayı ölmezler. Yoksa insan Allah'ı hakkıyla zikretsin de, sağ kalsın... Mümkün değil, can verir gider."

Öylelerinin hayatlarını okuyoruz. Yâni büyüklerin hayatlarını okuduğumuz zaman, gelecek öyle insanlar da... Allah demiş, ruhunu teslim etmiş. Gelmiş birisi bir şey sormuş, Allah'ın adı bir geçmiş, "Allah!.." diye bir nâra atmış, ruhunu teslim etmiş. Çok böyleleri... Yâni işi ne kadar ciddi tutuyorlar, ne kadar samimi, içten Allah'ı zikrediyorlar.

Ebû Hafs-ı Haddâd, bu kadar Allah adını gafletle anmazken, andığı zaman aklı başından giderken, rengi değişirken, yine de diyor ki:

"—Nerede evliyaullahın zikri, nerede bizim zikrimiz!.." diyor.

Yâni, gerçekten zikreden insan canını verir demek istiyor. Biz can vermediğimize göre, demek ki gerçek zikretmiyoruz demek istiyor.

Saygılarına bak!.. Yâni, Allah'a saygılarına bak ki, Allah'ın adı anıldığı zaman, mutlaka değişiyor hali... Olduğu gibi kalmıyor yâni.

e. Dünyanın Kıymeti Yok

٤ - قال ، و كان أبو حفصٍ يقول: من إهانة الدنيا ، أنِّى لاأبخل بها على نفسى ؛ لاحتقارها ، واتقار نفسى عند ى.

TS. 117/4 (*Kàle ve kâne ebû hafsin yekùl*) Yine bu Ebû Hafs-ı Haddâd derdi ki: (*Min ihâneti'd-dünyâ, ennî lâ ebhalü bihâ alâ ehadin*) "Dünyanın hor ve kıymetsiz olmasından dolayıdır ki, ben dünyalığı hiç bir kimseye esirgemiyorum. Yâni elimde ne varsa, veriyorum. Dünyanın kıymeti yok. Dünyanın kıymeti olmadığı için, hiç cimrilik yapmıyorum, veriyorum.

(*Ve lâ ebhalü bihâ alâ nefsî*) Kendime de veriyorum. Kendime de esirgemiyorum, (*li'htikàrihâ*) dünyanın horluğundan dolayı; (*ve'htikàri nefsî indî*) nefsimin de hor olmasından dolayı... Köpek gibi kıymeti yok ki, veriyorum. Dünyanın da kıymeti yok, nefsimin de kıymeti yok, veriyorum." Yâni yemek yemesi filan ondan… Düşüncesine bak!

(*Min ihâneti'd-dünyâ*) "Dünyanın değersizliği" demek. *İhânet,* Türkçe'de yanlış kullanılıyor. *İhânet* deyince *hıyanet* anlaşılıyor. Halbuki hıyânet, hâinlik, noktalı ha iledir; ihanet iki gözlü he iledir. *İhanet*, heyyin olmak, yâni hor olmak, değersiz olmak, ehemmiyetsiz olmak demek. Hıyanet ise, hain olmak, hı ile. O başka.

(*Min ihâneti'd-dünyâ*) demek, yâni "Dünyanın kıymetsizliğinden, önemsizliğinden dolayı, ben onu kimseden esirgemiyorum."

Yâni, elinde para pul varsa çıkarıp veriyormuş, kıymeti olmadığından. Başkasına da veriyormuş, kendisine de harcıyormuş... Tabii kazancı helâl vs. de bazı kimseler vardır dervişlerden, dünyalığa hiç iltifat etmezler, hiç yemezler, içmezler, almazlar filan... Bu öyle yapmıyor. Dünyalığın da kıymeti yok, nefsin de kıymeti yok. Yâni o kadar sıkmıyor.

f. Fakirlik Korkusu

٥ -قال ، وقال محمد بن بحرٍ الشجنى ، أخو زكريا : كنت أخاف الفقر ، مع كانت أملك من المال. فقال لى يومًا أبو حفصٍ: إن قضى الله عليك الفقر لا يقدر أحدٌ أن يغنيك. فذهب خوف الفقر من قلبى رأسًا.

TS. 117/5 (*Kàle, ve kàle muhammedü'bnü bahrini'ş-şecînî*) Müellif dedi ki: Muhammed ibn-i Bahr eş-Şecînî dedi ki... (*Ehù zekeriyyâ*) Zekeriyyâ'nın kardeşi olan zât:

(*Küntü ehàfü'l-fahr*) "Ben fakirlikten korkuyordum..." Anlatıyor adam. "Ben fakirlikten korkuyordum; (*mea mâ küntü emlikü mine'l-mâl*) maldan, malım mülküm çok olmasına rağmen, gene de fakirlikten korkuyordum. Yâni, "Fakirleşiverirsem, beş parasız kalıverirsem, çoluk çocuğum ne olur, ne yerim ne içerim?" filan gibi böyle bir korku içindeydim. (*Fekàle lî yevmen ebû hafsin*) Bu Ebû Hafs el-Haddâd bir gün bana dedi ki:

(*İn kada'llàhu aleyke'l-fakra lâ yakdirü ehadün en yuğniyeke*) 'Bana bak! Allah sana fakir olmayı murad etti mi, seni hiç bir kimse zengin edemez, tamam mı! (*İn kada'llàhu aleyke'l-fakra*) Allah sana fakirliği yazmışsa, yazarsa, yazmış olsa; (*lâ yakdirü ehadün en yuğniyeke*) hiç bir kimse seni zengin yapmağa güç yetiremez." (*Fezehebe havfü'l-fakri min kalbî re'sen*) O andan itibaren kalbimden fakirlik korkusu çıktı gitti.

Fakirlik korkusunun zararı nedir? Millet fakirlikten korktuğu için hayır yapamaz, hasenât yapamaz, zekât veremez, sadaka veremez, eli titrer. Ya verirsem ben ne olacağım? Parasız kalırım diye ödü patlar. Onun için, fakirlik korkusu bir kötü düşüncedir. Allah-u Teàlâ Hazretleri dünya ehline verir fakirlik korkusunu. Fakirliği gözünün önünde böyle sallandırır. Demokles'in kılıcı gibi başının ucunda sallandırır. Demokles'in kılıcı ne demek onu da

bilmiyoruz ya, herhalde bir fıkrası var.[10] Neyse yâni, tehlikeli bir şey gibi karşısında sallandırır böyle. Fakirlikten korkar, şeytan korkutur fakirlikten…

Niye korkutur?

"—Verme yâ! Niye veriyorsun yâ, verirsen fakir olursun. Sonra sen ne yiyeceksin, ne içeceksin?.."

Böyle boyna kışkırtır. İnsana hayır hasenât yaptırmaz. Adam söz verir, zengin, tamam:

"—Gel, senin vakfına şu kadar yardım yapacağım!" der.

Coşmuştur, verecek. Ertesi gün gidersin, bakarsın vazgeçmiş. Neden?.. Şeytan bir günde hakkından geldi onun. Ağzından girdi, burnundan çıktı, korkuttu, etti filan... Bakarsın vaad ettiğini vermez. Böyle olur yâni. Şeytan korkutur. Fakirlikten insanı korkutan şeytandır. Dünya sevgisi, dünya ehli olan insanlar, dünya sevgisine sahip insanlar, fakirlikten korkar.

Bu da diyor ki: "Ben de fakirlikten korkuyordum da, malım mülküm olduğu halde..." Bir gün Ebû Hafs-ı Haddâd buna demiş ki:

"—Bana bak, Allah sana eğer fakirliği yazdıysa, hiç kimse seni zengin kılamaz." demiş. Onun bu mübarek sözünün tesirinden, artık fakirlikten korku gitmiş gönlünden. Tabii o zaman iyi bir insan oldu demek ki, cömert bir insan oldu.

g. Hakîkî Dervişin Özelliği

٦ - قال ، و قال أبو حفصٍ: الفقير الصادق ، الذ ى يكون فى

[10] Demokles, Siraküze tiranı yaşlı Dionysios'un nedimi idi (MÖ. 4. Yüzyıl başı). Krallığın verdiği mutluluğu durmadan överek kendisini bıkıp usandırınca, kral, "Bu mutluluğu senin de tatmanı istiyorum!" diyerek, tahtını bir gün için ona bıraktı. Demokles buna çok sevindi. Fakat şölenin ortasında, başının üstünde sadece bir tek at kılına bağlı bir kılıcın sallandığını gördü.

Bu efsanede, kalelerin yüksek duvarları arasında yaşayan Dionysios'un, içinde bulunduğu devamlı endişe ve tehlikeyi ortaya koyan bir gerçek payı vardır. Sürekli bir tehlikenin varlığını belirtmek için, Demokles'in kılıcı deyimi günümüzde sık sık kullanılmaktadır. (*Meydan Larousse*, Sabah, c. V, s. 152)

كلِّ وقتٍ بحكمه ؛ فإذا ورد عليه واردٌ يشغله عن حكم وقته ،
يستوحش منه وينفيه .

TS. 117/6 (*Kàle ve kàle ebû hafs*) Yine müellif dedi ki Ebû Hafs şöyle buyurdu: (*El-fakîru's-sàdıku, ellezî yekûnü fî külli vaktin bi-hükmihî, feizâ verede aleyhi vâridün yeşgalühû an hükmi vaktihî yestevhişü minhü ve yenfîhi*)

(*El-fakîru's-sàdık*) "Gerçek fakir..." Buradaki fakirden maksat derviştir. Aslında bu tasavvuf erbâbı zühd sahibi olduklarından, mala mülke önem vermediklerinden, maddeten de fakir gibi görünüyorlar ama, bu fakir sözü derviş mânâsına onların adı olmuştur. Meselâ, şeyh efendi kendisinin imzasını atar, kitabı yazmıştır, sonunda: *Ene el-fakîr, el-hakîr... Efkaru'l-fukarâ*, fakirlerin en fakiri... Veya *hàdimü'l-fukarâ*, fakirlerin hizmetçisi... Yâni dervişlerin reisi demek gene o. Yâni öyle söylerler. Fakir, derviş mânâsına... Şimdi en iyi derviş demek, hakiki derviş demek bu…

(*El-fakîru's-sàdık*) "Hakîkî fakir, hakîkî derviş" demek. Neymiş?.. (*Ellezî yekûnü fî külli vaktin bi-hükmihi*) "Her vakitte, her zamanda o zamanın hükmü neyse, o hükme tâbî olandır. (*Feizâ verede aleyhi vâridün yeşgalühû an hükmi vaktihî*) Ona, o vaktinin hükmüyle meşgul olmaktan alıkoyacak bir şey geldiği zaman, bir başka şey geldiği zaman; (*yestevhişü minhü ve yenfîhi*) onu sevmez, ondan kaçmağa çalışır ve onu reddeder. Yâni hakîkî derviş, zamanının icab ettirdiği hükme tâbi olan kimsedir."

Tabii bu, izahı çok geniş bir şey... Derviş, zamanının hükmüne tabi olacak; ne demek? Hatırıma gelen misalleri söyleyeyim: Camiye gelmiş, kapıdan içeriye girmiş. Tamam, artık camiye geldin, bırak bakkal işini, kasap işini...

"—Üç kilo un alacaktım, beş kilo bilmem ne yapacaktım, şöyle oldu, böyle oldu... Filancaya borcum var. Camiden çıktıktan sonra şöyle yapayım böyle yapayım..."

Yâ şimdi camidesin, caminin hükmüne tâbi ol! İçeriye girdin, namaz kılacaksın...

Allahu ekber! Namaza durdun... Şimdi namazını güzel kılmağa

bak! Namazının hükmüne riâyet et!..

Hizmete koştun... Şu anda hizmeti icrâ et, oradan cayma, cıvıma, gevşeme filan gibi.

Yâni insanın hayatında, günlük hayatında veya ömrü boyunca her vaktinin gereği olan, dini bakımdan o anda onu yapması gereken en doğru iş vardır. Zamanı en iyi değerlendirme... İşte derviş onu yapandır. Yâni vaktinin, zamanının icab ettirdiği işi bilip, bulup onu yapar. Onun dışında bir şey gelirse, onu def etmeğe çalışan insan.

Bu ne demek oluyor Allahu a'lem?.. Yâni derviş öyle zekî bir insandır ki, içinde bulunduğu zamanda fıkıh bakımından, din bakımından ne yapması gerektiğini çok iyi düşünecek. Gençlikte ne yapması gerekiyor?.. İlim öğrenmesi gerekiyor meselâ. Tamam, ona çalış. Sonra bir zaman gelecek o zamanı bulamayacak.

Boş zamanı var, tamam hafızlığa çalışsın, ezberini arttırsın. Sonra bir zaman gelecek, onu bulamayacak. Zamanının gereği olan şeyi düşünüp ona tâbi olmak. Allahu a'lem böyle… Bunu kasdediyor.

h. Allah'tan İstemek, Allah'a Dayanmak

٧ - قال ، وقال أبو حفصٍ: ما أعزَّ الفقر إلى الله ، وأذلَّ الفقر إلى الأشكال. وما احسن الاستغناء بالله ، واقبح الاستعناء باللِّئام.

TS. 117/7 (*Ve kàle ebû hafsin*) Yine müellif dedi ki: Ebû Hafs-ı Haddâd şöyle buyurdu: (*Mâ eazze'l-fakra ila'llàh, ve ezelle'l-fakra ile'l-eşkâl; ve mâ ahsene'l-istiğnâe bi'llâh, ve akbehe'l-istiğnâe bi'l-liâm*) Yâni bunu Arapça bilen bazı insanlara versek imtihan sorusu olarak, al sana Arapça iki cümle veya bir cümle... Ver bakalım Türkçe mânâsını desek, hatta şimdi vakit dolmuş olsaydı ben deseydim ki, "Hadi bakalım, bu cümlenin mânâsını bir dahaki haftaya İlâhiyatlılar hazırlansın, mânâsını söylesinler." deseydim... Ne demek, düşünün bakalım bulabilecek misiniz?..

(*Mâ eazze'l-fakra ila'llah ve ezelle'l-fakra ile'l-eşkâl*) Bunun mânâsı şu: *Mâ* burada fiil-i taaccüb sîgasıdır. (*Mâ eazze'l-fakra*

ila'llah) Allah'a muhtaç olmak ne izzetli, kıymetli bir şeydir. İnsanın Allah'a muhtaç olması, (*el-fakîr ila'llah*) Allah'a muhtaç olması ne hoş, ne izzetli, ne kıymetli bir şeydir."

Aslında fakir hor bir insandır, muhtaç çünkü. Normal bir fakiri, dünyevî bir fakiri düşünelim, ne yapıyor dünyevî fakir?.. Kapıyı çalıyor, elini açıyor, "Allah rızası için bir şey versene..." filan diyor. Horluktur ama buna ne diyor: (*Mâ eazze'l-fakra ila'llah*) "Allah'a muhtaç olmak, Allah'a fakir olmak ne kadar izzetli bir şeydir." Allah'a muhtaç olmak, kullara muhtaç olmak gibi değil. O izzetli... Ne kadar izzetlidir Allah'a muhtaç olmak!

(*Ve ezelle'l-fakra ile'l-eşkâl*) "Şekillere muhtaç olmak da ne kadar horluktur, ne kadar aşağılık bir şeydir."

Eşkâl dediği burada şekiller, yâni mahlûkat demek. Bu mahlûkat işte... Dağ, ova, deniz, bağ, bahçe, insan, mevkî, makam vs... Her şey gelip geçici, bozulacak şekiller. Yâni yazıyorsun, bozuyorsun, yaz-boz tahtası, çizgiler siliniyor filan; onun gibi. Yâni bu şekillere, bu fani varlıklara, eşyaya muhtaç olmak ne kadar horluktur, Allah'a muhtaç olmak ne kadar izzetli bir şeydir.

(*Ve mâ ahsene'l-istiğnâe bi'llâh*) "Allah'a dayanıp da, kullardan müstağnî olmak ne kadar güzel bir şeydir." Allah'a tevekkül ediyor, Allah'a dayanıyor, kimseye eyvallahı yok.. Padişahlara bile eyvallah etmiyor. Öyle bir hür ki, insan öyle bir hürriyet kazanıyor ki o zaman, kimseye tamahı olmayınca, kimseye dalkavukluğu da olmuyor. Kimseden bir şey beklemeyince kimseden korkusu da olmuyor.

(*Mâ ahsene'l-istiğnâe bi'llâh*) "Allah'a dayanıp, Allah'a sarılıp, Allah'la mahlûkattan müstağnî olmak ne güzel bir şeydir. (*Ve akbehe'l-istiğnâe bi'l-liâm*) Alçaklara sarılıp da müstağnî olmak, ne kadar kötü bir şeydir." Hani gidiyor bir adama dalkavuk oluyor. Gidiyor bir adama kul oluyor, köle oluyor. Bir avcıya köpek oluyor, o da zulmediyor, gidiyor, başka mahlûkları avlıyor. Onun köpeği olmak ne fena…

[Muîni zàlimin dünyada erbâb-ı denâettir;]
Köpektir zevk alan sayyâd-ı bî-insâfa hizmetten.

diyor şair. Yâni, alçaklara dayanarak onunla insanın ihtiyaçlarını

karşılamak ne kadar kötüdür müstağni olmak alçaklara dayanarak. Ne kadar çirkin, kabih bir şeydir, Allah'a dayanarak, Allah'a güvenerek mahlukattan müstağnî olmak ne kadar güzel bir şeydir.

Tabii, bu adamlar bu sözleri söyleyince, yapıyorlardı. Bu adamları padişahlar korkutamamıştır, komutanlar korkutamamışlardır. Bunlar Allah'a dayanmışlardır, padişaha dobra dobra hakkı söylemişlerdir. Çatır çatır hakkı söylemişlerdir her yerde. Kafalarını kessinler; aldırmamışlardır, korkmamışlardır.

Hâtem-i Esam Hazretleri Medine-i Münevvere'ye gitmiş, orada sormuş insanlara, demiş ki:

"—Rasûlüllah'ın sarayı nerede, bana göstersenize?.."

Demişler ki:

"—Behey cahil! Rasûlüllah'ın sarayı mı olur?.. Rasûlüllah mütevazi insandı, çok basit hücreleri vardı. Onun sarayı filan mı var, kasrı mı var, sarayı mı var?.."

"—Pekiyi o zaman, burası Medine-i Rasûl olmaktan çıkmış, cebbârların, firavunların şehri olmuş. Nedir bu etraftaki saraylar?" demiş.

Yapıştırmış lafı, oralarda saray yapanları tenkid ediyor.

İşte bir alimin yanına gitmiş, bir soru sormuş filan... Onun bir hatasını söylemiş. Yâni bu insanlar böyledir. Kimseden korkmazlar, herkesin bunlardan ödü patlar.

Sultan Sencer... Bizim Ebü'l-Hasen-i Harakànî Efendimiz Hazretleri yanına gidermiş. Böyle koca sakalıyla, heybetli haliyle rap rap rap kaşları çatık gidermiş. Sultan Sencer ayağa kalkarmış tahtından, karşısına gelirmiş, bunun elini öpermiş, tahta bunu oturturmuş, karşısına otururmuş böyle. Bu da Sultan Sencer'e nasihat edermiş, azarlarmış filan...

Öteki büyük alimler, kitap yazanlar vs. demişler ki sultana:

"—Efendim, yâni ondan ilim bakımından daha çok yüksek rütbeli müderrisler var, profesörler var, hocalar var aramızda... Bize bu hürmeti göstermiyorsun da, bu zâta bu kadar böyle izzet ve itibar gösteriyorsun? Adeta ondan korkuyorsun, çocuk gibi karşısında duruyorsun."

Demiş ki:

"—Siz benim her yaptığımı alkışlıyorsunuz, medhediyorsunuz:

‘Münasiptir efendim, doğrudur efendim, tamam efendim! Hakikaten ne kadar güzel efendim!’ diyorsunuz... Bu bana kusurlarımı gösteriyor. Bu daha iyi.” demiş.

Böyle insanlar bunlar. Yâni sözlerini hayatlarının prensipleri olarak söylüyorlar. Güzel söz söylemiş olmak için söylemiyorlar.

i. Ebû Hafs-ı Haddâd’ın Bir Özelliği

٨ -سمعت جد ى ، رحمه الله ، يقول: كان أبو حفصٍ إذا غضب تكلَّم فى حسن الخلق ، حتى يسكن غضبه ، ثم يرجع إلى حديثه.

TS. 117/8 (*Semi’tü ceddî rahimehu’llàhu, yekùl*) Müellif diyor ki: “Dedemden işittim ki, şöyle diyordu...” Dedesi kim?.. Demin geçti ismi: İsmâil ibn-i Nüceyd. Sülemî’nin dedesi. O da büyük mutasavvıf. Ondan rahimehu’llàh diyor, Allah rahmet eylesin diyor. İşittim ki, ne dedi: (*Kâne ebû hafsin izâ gadibe tekelleme fî hüsni’l-huluk, hattâ yesküne gadabuhû, sümme yerciu ilâ hadîsihî*) Dedesi tanıyor demek ki Ebû Hafs’ı. Aynı şehirden ya, Neysâbur’dan hepsi. Dedesi dermiş ki:

“Ebû Hafs-ı Haddâd (*izâ ğadibe*) sinirlendiği, kızdığı zaman, gazaplandığı zaman...” Ne yaparmış?.. (*Tekelleme fî hüsni’l-huluk*) Güzel huyun ne kadar güzel olduğunu konuşmağa başlarmış:

“—Allah güzel huyu sever, güzel huyluları Allah cennete sokacak, güzel huy şöyledir, böyledir...”

Onu konuşurmuş. (*Hattâ yesküne gadabuhû*) Kızgınlığı geçinceye kadar güzel huydan bahsedermiş, edermiş, edermiş... (*Sümme yerciu ilâ hadîsihî*) Sonra sözüne dönermiş. Sinirlendiği zaman, kendisini böyle teskin ediyor yâni. Kendi kendine demiş oluyor ki:

“—Aman sinirlenme, sinirlenmek kötü huydur. Allah iyi huyluları sever, iyi huyun sevabı çoktur.” filan.

Böyle iyi huyu anlatıp, anlatıp, ondan sonra sözüne başlarmış, gadabını öyle geçirirmiş.

j. Fütüvvet Nedir?

٩ - سمعت عبد الرحمن بن الحسين الصوفى ، يقول: بلغنى أنَّ مشايخ بغداد اجتمعوا عند أبى حفصٍ ، وسألو عن الفتوَّة . فقال: تكلموا انتم فإن لكم العبارة واللسان. فقال الجنيد : الفتوَّة اسقاط الرؤية ، و ترك النِّسبة . قال أبو حفصٍ: ما أحسن ما قلت ! ولكنَّ الفتوَّة عند ى أداء الإنصاف ، وترك المطالبة الإنصاف. فقال الجنيد : قوموا يا أصحابنا ! فقد زاد أبو حفصٍ على آدم وذرِّيته.

TS. 117/9 (*Semi'tü abde'r-rahmâni'bne'l-hüseyn, es-sùfiye, yekùlü: Beleganî enne meşâyihi bağdâde ictemeù inde ebî hafsin*) Abdurrahman ibn-i Hüseyin es-Sùfi'den işittim ki: Bağdad'ın şeyhleri, tasavvuf şeyhleri, yaşlı alimleri (*ictemeù*) toplandılar, (*inde ebî hafsin*) Ebû Hafs'ın etrafında, yanında toplandılar bir keresinde. (*Ve seelühû ani'l-fütüvveh*) Ebû Hafs'a:

"—Fütüvvet nedir, anlat!" diye fütüvveti sordular.

(*Fekàle: Tekellemû entüm, feinne lekümü'l-ibârete ve'l-lisân*) Onlara demiş ki:

"—Siz konuşun, siz anlatın! Sorduğunuz fütüvvet nedir diye siz konuşun! Çünkü sizin ibareniz var, güzel konuşma kabiliyetiniz var ve lisanınız var... Asıl belagat sahibi, fesahat sahibi insanlar sizsiniz, siz konuşun!" demiş Ebû Hafs onlara… Fütüvvet nedir, sonra anlatacağım.

Sonra ne olmuş? (*Fekàle'l-cüneydü*) Cüneyd dedi ki bunun üzerine... Cüneyd de sùfîlerin büyüklerinden biliyorsunuz, Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri. Onun üzerine Cüneyd demiş ki... Tarif ediyor: (*El-fütüvvetü*) "Fütüvvet denilen şey (*iskàtü'r-rü'yeh*) görmeyi düşürmek (*ve terkü'n-nisbeh*) bağlanmayı bırakmaktır." Ne demek olduğunu —anlamışsam— anlatacağım.

(*Fekàle ebû hafs*) Bunun üzerine Ebû Hafs dedi ki: (*Mâ ahsene mâ kulte*) "Söylediğin şey ne kadar güzel! Fütüvvet hakkında bu tarifin aman aman ne kadar güzel!" dedi ilk önce. (*Ve lakinne'l-fütüvvete indî*) "Fakat benim kanaatime göre, bana göre fütüvvet nedir: (*Edâü'l-insâf*) İnsafın yerine getirilmesi, (*ve terki*

mutâlebeti'l-insâf) birisinden insafı beklemeyi terk etmektir." dedi.

(*Fekàle cüneyd*) Bunun üzerine, Cüneyd-i Bağdâdî dedi ki: (*Kùmû yâ ashâbenâ*) "Ey arkadaşlar kalkın!" dedi. (*Fekad zâde ebû hafsin alâ âdeme ve zürriyyetehû*) "Çünkü Ebû Hafs Âdem AS'ın ve onun zürriyeti Benî Âdem'in üzerine bir şeyler ilave etti, yük yükledi." dedi.

Hiç bir şey anlaşılmadı tabii. Güya tercüme ettik ama, hiç bir şey anlaşılmadı. Şimdi anlamağa, anlatmağa çalışalım:

Fütüvvet diye bir şey var tasavvufta. *Fütüvvet* ne demek?.. *Fütüvvet*, fetâ kelimesinden geliyor. *Fetâ*, yiğit demek. Fütüvvet de, yiğitlik demek. Aslında fetâ, delikanlılık yaşındaki insana derler. Yâni çocuk değil, adam da değil; çocuklukla adamlık arasındaki delikanlılık yaşındaki insana fetâ derler. Genç, yiğit demek yâni. Türkçesi, yiğit demek. Fütüvvet de, yiğitlik demek.

Tabii o genç insan nasıl olur?.. O genç insan bir kere enerjik olur, hareketli olur, koşar. Hizmet ehli olur, koşturur, cesur olur, atılgan olur. İşte tasavvufta da fütüvvet önemli.

Hazret-i Ali Efendimiz de bir yiğit delikanlıydı, Peygamber Efendimiz'in ashâbından çocuk idi, genç idi, büyüdü, yiğit oldu, cengâver oldu, bahadır oldu, Allah'ın aslanı oldu. Yâni, fetâ deyince ilk hatıra gelen Hazret-i Ali Efendimizdir. Fütüvvet de onun şânıdır. Yâni o kahramanlığı, o cengâverliği, o cesareti, o atılganlığı, o hizmeti vs... Şimdi bu fütüvvet böyle bir köke sahip olduğundan, mutasavvıfların sahip olmak istediği bir vasıf olmuştur. Yâni mutasavvıf nasıl olacak?.. Yiğit olacak. Nasıl olacak mutasavvıf?.. Miskin olmayacak, tembel olmayacak, hizmetten kaçmayacak, yiğit olacak mutasavvıf, fütüvvet ehli olacak.

Onun için, fütüvvet ehli ne olur?.. Çalışır, çabalar, kazanır, kimseye yük olmaz, birtakım yükleri kendisi taşır. Kazanır, kazandığını başkalarına verir, başkalarına yardımcı olur. Yâni kendisini kurtarmaktan başka başkalarına da yardımcı oluyor.

Sonra ne yapar?.. Beldeyi korur. Onun için fütüvvet teşkilatı kurulmuştur. Gençlerin arasında. yiğitlik teşkilatı kurulmuştur. Bağdat'ta vs.de vardı, bu çağlardan itibaren vardı. Onlar şehrin adeta zabıta memurları gibi, asayişini korurlardı. Haksızlığa

imkân vermezlerdi, hırsızlığa imkân vermezlerdi. Lüzumsuz kabadayılığa imkân vermezlerdi, bir organizasyon olarak böyle fütüvvet teşkilatı çalışırlar, çabalarlar, hizmet ortaya koyarlardı.

Bu hicrî 2.-3. Asırlarda Bağdat'ta yaşanmış, denenmiş, an'aneleşmiş, adet haline gelmiş, oradan Anadolu'ya gelmiştir. Anadolu'da da, fütüvvet teşkilatı her şehirde kurulmuştur. Aslında bu teşkilatı, şimdiki gençlerin de canlandırması lâzım... Şimdiki mutasavvıf yiğitleri de görelim bakalım!.. Şimdiki mutasavvıfların da, fütüvvet teşkilatını her beldede kurması lâzım! Yâni haksızlığı yaptırtmayacak, hizmeti icrâ edecek, muhtaçlara yardım edecek, kazanacak, ikram edecek.

Fütüvvet... Bu tasavvufta önemli bir sıfattır. Tasavvufu anlatırken, ne diyor büyüklerden bir tanesi:

Tasavvuf yâr olup bâr olmamaktır,
Gül-i gülzâr olup hâr olmamaktır.

Tasavvuf dost olmaktır ama, kimseye yük olmamaktır. Kimsenin ensesine binmemektir. Kimsenin kesesinden geçinmemektir. Kimsenin eline bakmamaktır. Kimseyi istismar etmemektir.

Böyle sûfiler olsa, bir kimse tasavvufa karşı çıkar mı, çıkabilir mi?.. Çalışacak, yedirecek. Hizmet edecek, faydalı olacak. Böyle insanlar olsa, tasavvuf erbâbı tasavvufu bilse, tasavvufun şânı olan sıfatlara sahip olsa, tasavvufu sevmeyen insan mı kalır?..

Tasavvuf onun için sevilmiştir, Yunus'ta tasavvuf onun için seviliyor. Mevlânâ'da tasavvuf onun için seviliyor.

Arap seyyahı İbn-i Batuta Suriye'den gelmiş Anadolu'ya, Anadolu beylikleri zamanında, hayvanlarıyla, yükleriyle, kafilesiyle, katarıyla şehir şehir dolaşıyor... Antalya'ya gelmiş, Burdur'a gelmiş, Isparta'ya gelmiş, Denizli'ye gelmiş vs. Anadolu'yu dolaşmış, Kırım'ı dolaşmış, Kafkasya'yı dolaşmış. *İbn-i Batuta Seyahatnâmesi* diye de bir eser yazmış, bizim için kaynak kitap. Anadolu beylikleri ile ilgili birinci sınıf kaynak. Ondan istifade ediyoruz, Anadolu beyliklerini onun yazılarından öğreniyoruz bazı yerlerde... Yâni kıymetli bilgiler veriyor.

Şimdi bu İbn-i Batuta anlatıyor: 13. Asırda Anadolu'ya gelmiş. Yâni beylikler devrinde... Denizli'ye gelmiş. Denizli'nin de kalesi var. Müslüman mahallesi var, gayr-ı müslim mahallesi var... Kendisi atında, arkasında köleleri, hizmetçileri, katarı, yükleri... Denizli'nin kapısından içeri girmiş, girmiş ama pala bıyıklı, kuşaklı, şalvarlı, kılıçlı bir adam özengisine yapışmış. Eyvah! Şimdi ne yapsın? Küt küt atmağa başlamış İbn-i Batuta'nın yüreği... Gitti bizim mallar, arkadaki, katardaki, hayvanlardaki yükler. "Bu pala bıyıklı yiğit kim bilir bizi ne yapacak, asacak mı, kesecek mi, zorla elimizden atlarımızı alacak mı?.. " filan diye korkuyor.

Bu korku yetmiyormuş gibi bir başkası daha çıkmış öbür taraftan. O da bir başka pala bıyıklı, sakallı, kılıçlı, silahlı bir yiğit... O da öbür tarafından tutmuş atın. Şimdi bu Arapça biliyor, Türkçe bilmiyor. Onlar da Türkçe biliyorlar, İbn-i Batuta'nın dilini bilmiyorlar. Bir şeyler söylüyorlar ama anlaşılmıyor. Birbirleriyle de konuşuyorlar, onu da anlamıyor ibn-i Batuta. Eyvah pazarlık mı yapıyorlar, bölüşecekler mi, yarı yarıya mı,

üçte bire mi bilmem ne... İbn-i Batuta korkuyor.

Sonradan anlaşılmış: Birinci yakalayan şahıs Denizli'nin fütüvvet erbâbından, fütüvvet teşkilatından bir kimse.

"—Bu tanrı misafiri geldi şehrimize, ilk önce ben yakaladım, bizim tekkeye götüreceğiz, biz ağırlayacağız bu misafiri, biz konuklayacağız." diyormuş.

Sonradan gelen de o mahallenin fütüvvet teşkilatının mensubuymuş. O da diyormuş ki:

"—Yâ ayıptır yâ! Bizim mahalleden misafir alınıp da sizin mahalleye götürülür mü? Bizim mahalleye gelmiş işte, burada ağırlamamız lâzım. Sizin mahalleye buradan misafiri bırakmayız filan diyormuş. Bu anlaşılıyor yâni.

Demek ki fütüvvet teşkilatı böyle... Hem zabıta vazifesi, hem bekçilik vazifesi, hem hizmet, hem ikram ve cömertlik filan şeylerini benimsemiş olan bir adet diyelim, bir organizasyon, bir dernek diyelim, gençler arası bir teşkilat diyelim, bir kulüp diyelim... Böyle bir şey. Bağdat'ta var, Horasan şehirlerinde var, Anadolu'ya gelmiş, bizim ecdadımız da biliyor bunu… Hem Horasan'dakiler biliyor, hem Anadolu'dakiler biliyor.

Tabii, Horasan fütüvveti de meşhur, çok da makbul... Horasanlıların yiğitliği yâni, tasavvufî yiğitliği meşhur. Şimdi soruyorlar buna, "Nedir fütüvvet?" diye. Tabii fütüvvet teşkilatı zaten Bağdat'ta var. Zaten uygulanıp duruyor ama, "Nedir fütüvvet?" diye sormaları, "Fütüvvetin inceliği nedir?" demek. "Sana göre nedir?" demek. "Sen fütüvveti hangi bakımdan daha önemli görüyorsun?" demek. "Sen fütüvveti hangi bakımdan daha önemli görüyorsun, fütüvvet erbâbı nasıl hareket etmeli?" filan demek. Yâni, "Ne tavsiye edersin?" demek... İmtihan değil.

Bilen bir kimsenin bildiği şeyi karşısındakine sorması ayıptır. İmtihan için sormak ayıptır. Bunlar soruyorlar, imtihan için sormuyorlar. Ayıp olur. Hem de böyle bir evliyaullaha karşı küstahlık olur. Bunlar, "Senin bunu anlatımında bir başka inceliği var mı?" diye soruyorlar.

O da diyor ki: (*Tekellemû entüm*) "Siz konuşun!" Neden?.. Bu Nişapurlu, yâni İranlı aslında. Belki Arapçası biraz zayıf. Mümkün, Nişapurlu olduğu için. (*Feinne lekümü'l-ibârete ve'l-*

lisân) "Çünkü güzel konuşmayı siz bilirsiniz, dil sizde…" diyor. Demek ki, kendisinin o kadar böyle fasih konuşabilen Arapçası yoktu belki de.

Onun üzerine Cüneyd-i Bağdâdî şöyle tarif etmiş:

(*El-fütüvvetü iskàtü'r-rü'yeh*) "Fütüvvet görüşü düşürmektir." Hangi görüşün düşürülmesi?.. Yâni insanın kendisini görmesi, kendi benliğini görmesi, kendisinde bir varlık görmesi... Rü'yet görmek ama neyi görmek?.. Allahu a'lem, kendisinde bir şeyi görmesi. Bunu düşürecek. Fütüvvet erbâbı mütevazı olacak, kendisinde bir şey görmeyecek. Adam sanmayacak kendisini. Hani biz ne deriz kızdığımız bir kimseye:

"—Yâ sen kendini ne sanıyorsun, adam mı sanıyorsun, hiç bir şeysin!" filan...

Onun hiç bir şeysin demesine ihtiyacı yok; tasavvuf erbâbı zaten fütüvvet erbâbıysa, gerçek yiğitse, zaten kendisini hiç bilir. Kendisinde bir varlık hiç görmez zaten diye tarif ediyor Cüneyd-i Bağdâdî.

Bu nereye çıkar?.. Bencil olmamaya, mütekebbir olmamaya, kendini beğenmiş olmamaya çıkar. Yâni fütüvvet erbabı, yiğit kişi nasıl olur demiş oluyor? "Yiğit kişi kendini beğenmiş olmaz, kendisinde bir varlık görmez; toprak gibi yumuşak ve mütevazi olur." demek istiyor; bir.

(*Ve terkü'n-nisbeti*) Bir yere mensupluğu terk etmek. Nisbeti, bir yere bağlılığı terk etmek. Yâni, "Ben şöyleyim, ben böyleyim, benim soyum şöyle, sopum böyle, şöyle asaletliyim, böyle kıymetliyim!" dememek... Yâni bu da tevâzua geliyor yine.

Nedir fütüvvet diye sordukları zaman, demiş ki: "Siz konuşun, siz konuşmasını bilisiniz, lisanınız daha müsaittir, önce siz konuşun." demiş. Cüneyd-i Bağdâdî de demiş ki:

"—Fütüvvet, insanın kendisinde bir kıymet görmemesi ve 'Ben şuna sahibim, ben buna sahibim, falanca yere bağlıyım, filanca yere mensubum, filanca sülaledenim.' gibi övünecek şeyler iddia etmemesi. Yâni mütevazı olması, mahviyetkâr olması, mütekebbir olmaması." diye tarif etmiş.

Ebû Hafs da demiş ki: (*Mâ ahsene mâ kulte*) "Aman ne güzel söyledin, söylediğin şey ne kadar güzel!" Tarifi beğenmiş. Tabii

gerçek yiğit mütekebbir olmaz, elbette mütevazı olur.

Muhterem kardeşlerim! Bu başka milletler reklamı güzel biliyor... Japonlar kendi ninjalarını, silahşörlerini çizgi filmlerle, kaplumbağalarla, bilmem nelerle, veyahut birtakım filmlerle tanıttılar. Budistler rahiplerini tanıttılar, kungfularla, bilmem nelerle... Millet şimdi Uzakdoğu sporlarını, adamların tavırlarını filan beğeniyor, sakinliğini beğeniyor...

Sakin ama, hele bir yanına yanaş... Vur, çat pat bilmem ne filan... Bazı böyle filmlerde görüyorsun, dokuz kişi adamın karşısına çıkıyor, ona bir tekme, buna bir yumruk, bir dönüyor, bir takla atıyor, bir zıplıyor, bir hopluyor... Bakıyorsun her bir ayağı birisine vuruyor, her bir kolu birisine vuruyor... Dokuz kişi yerde... "Vay be! Japonlar neymiş, Çinliler neymiş, kungfular neymiş..." diye beğeniyoruz.

Asıl bizde de çizgi filmcilik olsa, kendi değerlerimizi ortaya çıkartmak olsa... Yâni gerçek bir yiğit mutasavvıf nasıl olur bak kahramanların vasıfları çıkıyor ortaya. Nasıl olur? Öğünmez. Öyle mütekebbir, burnu havada dolaşmaz; ben buradanım, ben şuradanım falan demez, mütevazı olur.

"Tamam, çok güzel söyledin. (*Ve lakinne'l-fütüvvete indî*) Fakat benim nazarımda fütüvvet, (*edâü'l-insâf*) insafı yerine getirmektir." İnsaf ne demek?.. Adalet demek. Fütüvvet insafı yerine getirmektir. Yâni adaletle hareket etmektir. Sen adaletle hareket et, herkese her şeye hakkını ver, insaflı ol ama, (*ve terki mutâlebeti'l-insâf*) başkasından insaf beklememektir. Kendisi insaflı olacak, adaletli olacak; başkasından adalet, öyle bir muamele beklemeyecek. Yâni kimseden bir şey beklemiyor ama, kendisi güzel evsâfı icra ediyor.

Ben başkasına adaletli davrandım, oda bana adaletli davransın... Tenezzül etmiyor. Yâni birisinden bir şey istemeğe tenezzül etmiyor. "İnsanoğlu çiğdir, yapmayabilir, eh, ne yapalım, bir zaman gelir, olgunlaşır." diyor, bir şey beklemiyor. Ummuyor yâni karşısındakinden…

Bu ne demek?.. Hani bizim büyüklerimizin bir sözü var:

"—İyiliğe iyilikle mukabele her kişinin kârıdır; kötülüğe iyilikle mukabele er kişinin kârıdır." diyorlar ya, karşılıksız.

Güzel huy nedir? Karşılıksız olanıdır. Yâni ben beş vereceğim,

beş alacağım. Yaparım bu işi. Beş vereceğim, on alacağım... Ooo, daha çok yaparım. Ama vereceğim de almayı düşünmeyeceğim. İşte fütüvvet bu… Verecek de almayı düşünmeyecek. İşte tam yiğit, tam er kişi, mert kişi bu işte… Bak veriyor da iyiliği yapıyor, insaflı, cömert vs. ama kendisi beklemiyor. Başkasından insaf dahi ummuyor, beklemiyor. Verirse verir, vermezse vermez. O kendisinin işi, kendisinin sevabı, günahı.

Bu beklemiyor kendisinden öyle bir şey. Karşılıksız. Anlatabildim mi yiğitliği, tasavvuftaki yiğitliği nasıl tarif etmiş.

Tabii böyle deyince Cüneyd demiş ki:

(*Kûmû yâ ashâbenâ*) "Kalkın bizim ey Bağdatlı sòfîler, kalkın!" Neden?.. (*Zâde ebû hafsin alâ âdeme ve zürriyyetehû*) "Ebû Hafs Ademoğluna, Hazret-i Âdem'e ve oğluna yeni yükler yüklüyor. Yâni öyle şartlar söylüyor ki, gerçek derviş şöyle olacak, gerçek yiğit böyle olacak diye öyle şeyler söylüyor ki, yük yüklüyor. Tekellüf, yeni külfetler geliyor, kalkın kaçalım!" demiş yâni, tarifi böyle beğenmiş.

Bilmem anlatabiliyor mu kelimeler, eskilerin tasavvufunun nasıl bir tasavvuf olduğunu, hayatın nasıl içinde olduğunu, davranışlara nasıl girdiğini, insanı nasıl sevk ettiğini? Gerçek tasavvufu anlatabiliyorsa, ben de anlatabiliyorsam ne mutlu. Tabii biz de böyle mutasavvıf olursak ne mutlu! Öyle bir yiğit mutasavvıf olacağız ki cesur olacağız, belediye zabıtası gibi olacağız, polis gibi olacağız, asker gibi olacağız; kötülüğü yaptırmayacağız. Hizmet ehli olacağız, hayra koşacağız, kimseden bir şey beklemeden karşılıksız iyilik yapacağız... Var mısınız böyle yiğit tasavvufa? İşte tasavvuf bu! Tasavvufta fütüvvet bu…

Allah-u Teàlâ Hazretleri, o güzel ahlâka cümlemizi sahip eylesin... Cennetiyle, cemâliyle sonunda cümlemizi müşerref eylesin...

30. 04. 1994 – İstanbul

6. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (2)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.
Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.
El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîne alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Kemâ yenbağî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultànih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'lcezâ... Emmâ ba'd:.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

Büyük evliyâullah ve sàlihlerin hayatlarını anlatan, meşhur *Tabakàtü's-Sùfiyye* kitabını okumağa devam edeceğiz.

Fakat bu kitabın okunmasına başlamadan önce, başta Peygamber SAS Efendimiz'in rùh-u pâkine hediye olsun diye ve cümle âlinin, ashabının, etbâının, ahbabının ve hulefâsının; Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî Hazretleri'ne kadar turuk-u aliyyelerimiz silsilelerinden güzeran eylemiş olan pirlerimizin ve meşâyihimizin ruhlarına hediye olsun diye;

Kitabın içinde isimleri geçen büyük zatların ruhlarına hediye olsun diye; bu beldelerde medfun bulunan enbiyâullah, evliyâullah ve sàlihlerin; bu beldeleri fetheden fatihlerin, şehidlerin, gàzilerin, mücâhidlerin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan yakından bu dersi takip etmek üzere gelmiş olan siz kıymetli, sevgili kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün sevdiklerinin, yakınlarının ruhlarına hediye olsun diye, bir Fâtiha, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, ruhlarına gönderelim, öyle başlayalım:

.....

Okuduğumuz kısım, eserin yegâne, çok güzel baskısının, Nureddin ibn-i Şüreybe'nin yaptığı baskının 118. sayfasında, 10. paragraf ve devamı olacak.

Hayatını okuduğumuz şahıs, Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri. Nişapurlu idi. Geçen hafta başlamıştık. Onunla ilgili bölüm devam ediyor şimdi.

a. Fütüvvet Nedir?

10. paragrafın metni şöyle:

١٠ - و سمعت عبد الرحمن ، يقول: بلغنى أنه لما أراد أبو حفصٍ الخروج من بغداد ، شيِّعه من بها من المشايخ والفتيان ؛ فلمَّا أرادوا أن يرجعوا ، قال له بغضهم : دلَّنا على الفتوَّة ، ما هى ؟ فقال: الفتوَّة تؤخذ استعمالاً ومعاملةً ، لانطقًا. فتعجبوا من كلامه.

TS. 118/10 (*Ve semi'tü abde'r-rahmâni yekùlü*) Kitabın müellifi diyor ki: "Ben Abdurrahman'dan işittim, şöyle diyordu:

(*Belağanî ennehû lemmâ erâde ebû hafsini'l-hurûce min bağdâd, şeyyeahû men bihâ mine'l-meşâyihi ve'l-fityân*) Bana rivayetler geldi, ulaştı ki, Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri Bağdat'tan çıkmayı murad ettiği zaman, ayrılmayı istediği zaman, (*şeyyeahû men bihâ mine'l-meşâyihi ve'l-fityân*) Bağdad'ın meşhur şeyhleri, tarikat şeyhleri ve tasavvuf erbabı, fütüvvet erbâbı onu uğurlamağa çıktılar."

(*Felemmâ erâdû en yerciù*) "Bu mübarek zâtı Bağdad'dan çıkarken herkes uğurlamağa geliyor, evliyaullah, şeyhler, tasavvuf, fütüvvet erbâbı uğurlamağa geliyor, mühim bir zât, çok büyük bir zât. Dönmek istedikleri zaman, (*kàle lehû ba'dühüm*) onlardan birisi Ebû Hafs-ı Haddâd'a dedi ki..."

Ba'dühüm demek, bazısı demek değildir Arapçada. Ma'rife olan zamire muzaf olduğu için, birisi demek. Onlardan birisi demek. Onlardan birisi; hangisi olduğunu söylemiyor ama, o uğurlayanlardan bir tanesi dedi ki Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'ne... Büyük evliyaullah, çok meşhur, kıymetli bir zât. Büyük bir arif, kâmil bir zât.

(*Düllenâ ale'l-fütüvveh mâ hiye?*) "Şu fütüvvet denilen şeyde bize yol gösteriver; nedir, bize anlatıver." dedi.

(*Fekàl*) O da buyurdu ki cevabında:

(*El-fütüvvetü tu'hazu isti'mâlen ve muàmeleten lâ nutkan*) "Fütüvvet laflan alınmaz, kullanılarak ve karşılıklı beşerî münasebetlerde ortaya çıkar, laf değildir. Lafla anlaşılmaz, lafla öğrenilmez, tatbikatta olur." dedi. Yâni, "Yâni ben söylesem de kıymeti yok, halim söylüyorsa kıymeti var, halden anlaşılır, tatbikattır yâni, uygulamadır." demek istedi.

(*Feteaccebû min kelâmihî*) "Hepsi de bu cevaba hayran kaldılar." *Teaccebe*, hayran kalmak demek Arapçada. Yâni şaşırdılar ama, hayranlıklarından şaşırdılar mânâsına geliyor.

Geçen hafta anlatmıştık, biliyorsunuz *fütüvvet* diye bir şey var tasavvufta. Önemli bir yeri var fütüvvetin. Fütüvvet, fetâ kelimesinden geliyor, fetâ yiğit demek, fütüvvet de yiğitlik demek. Fetâ, delikanlılık çağındaki insana derler. İşte o delikanlılık çağına da fütüvvet derler.

Ama tasavvufta fütüvvet demek, yâni bir nevcivan delikanlı gibi hizmete koşturan, meşakkatlere aldırmayan, hizmetleri yapan, hayırlı işleri götüren, düşmandan korkmayan, halka iyilik yapan insan filân mânâsına geliyor. Tasavvuftaki mânâsı derin ve herkes tasavvufta bu fütüvvet sıfatına sahip olmayı temenni etmişler. Biz de geçen hafta anlatmış anlatmış da demiştik ki:

"—Bakın, tasavvufun önemli vasıflarından biri bu. Mutasavvıf yiğit olacak. Bu yiğitliği Allah bizlere de nasib etsin... Madem tasavvufu seviyoruz, tasavvufun içinde yaşamağa gayret ediyoruz, bu sıfata biz de sahip olalım!" filan demiştik ve bazı menkabeler anlatmıştık.

Pala bıyıklı, şalvarlı, silahlı bir adam, bir seyyahın atının dizginini tutmuş, Denizli'ye geldiği zaman bu Arap seyyahı... Adamın ödü patlamış:

"—Eyvah! Gitti bizim mallar mülkler belki canım bile gitti." diye.

Bir şeyler söylüyor, anlamıyor gelen Araplar.

Bir adam daha gelmiş, o da bıyıklı, şalvarlı, palalı filan... Oda atın öbür taraftan tutmuş, birbirleriyle münakaşaya başlamışlar.

Araplar korkudan tir tir titriyorlar altı yedi tane binekleri var, yükleri var, seyyah bunlar, Denizliye gelmişler, gedecekler başka yere ama, meşhur bir seyyah... Korkuyorlar:

"—Eyvah! Bizi asacaklar mı, soyacaklar mı, malımızı gasp mı edecekler..." diye.

Meğerse ilk tutan diyormuş ki:

"—Bu yabancı, bu beldeye yeni gelen bir adam. Bunu ilk ben buldum, o halde bizim tekkeye götürelim! Bu akşam bizim tekkede misafir olsun, biz misafir edelim, biz ikram edelim, biz doyuralım, biz yatıralım!" diyormuş.

Sonradan gelen şahıs da, o mahallenin fütüvvet erbâbındanmış. O da diyormuş ki.

"—Ayıp değil mi bizim mahalleden misafir alıp senin mahallene götürmen? Yâni, ağırlamak gerekiyorsa bizim ağırlamamız lâzım. Sen niye kendi mahallene götürüyorsun? Madem bizim mahallede, bizim ağırlamamız lâzım." diyormuş.

Yâni hayırda yarışıyorlarmış meğerse. Artık ballandıra ballandıra anlatıyor bu fütüvvet erbâbının halini, şânını.

Demiştim ki: Anadolu'da Selçuklular zamanında fütüvvet teşkilatı da bayağı böyle bir maddi teşkilat halindeydi ve umumiyetle böyle tasavvufta kendi elinin emeğini yemek, helâl lokma yemek esas olduğundan... Nitekim bu Ebû Hafs Hazretleri de haddâd imiş, yâni demirci imiş. Yâni demiriciliğe muhtaç olduğundan değil de, meşakkatli bir işi ter döke döke yapayım da, parayı kazanayım, helâl yiyeyim. Hatta yemek bile değil, kazandığını fukaraya dağıtıyorlar yine. Helâl kazanıp yemek ve yedirmek...

Yunus Emre ne diyor:

Dürüş, kazan, ye yedir;
Bir gönül ele getir.

Dürüş, gayret et demek. "Dürüş, kazan, ye yedir." Gayret et, çalış, kazan, ye yedir. "Dürüş, kazan, ye yedir/Bir gönül ele getir." Bir gönül kazan yâ! Ye, kendin ye, ziyafet çek başkalarına yedir, iyilik yap, birisinin bir duasını al, bir gönül kazan...

Onların prensibi o. Yunus'un yaşadığı çağın, Mevlana

Hazretleri'nin çağının insanlarında önemli bu. Tasavvuf hayatlarına, iliklerine işlemiş, kazanıyorlar, Tekke'ye getiriyorlar, fukaraya ikram ediyorlar, misafir ağırlıyorlar. Bizim şeyhlerimizden, büyüklerimizden duyduğumuz o.

Meselâ, Hocamız'ın hocası Tekirdağlı Mustafa Feyzi Efendi. Alim bir aile. Kardeşi de Tekirdağ müftüsü. Kendisi de büyük şeyh, şeyhimizin şeyhi yâni. Evinde iki kapı varmış misafir odasında... Birisi dışarıdan hemen doğrudan doğruya içeriye girsinler diye bir kapı, dışarıya açılıyor misafir odasından... Sofrasında misafir yoksa yemek yemezmiş. Evine misafir gelmemişse, sofrasında yemek yoksa yemezmiş, kalkarmış evden çıkarmış, han odalarını, bekâr odalarını dolaşırmış hani bekar olup da bir yerlerde, odalarda kalan insanları "Hadi gelin bakalım bizim eve, yemek yiyelim!" diye misafir bulur, eve getirir, öyle yerlermiş. Yâni, başkasının sırtından geçinmek değil, beleşçilik değil, kazanıp başkasına faydalı olmak, gönül kazanmak, sevap kazanmak... Onun için bu teşkilat Anadolu'da yaşamış.

Tabii aynı zamanda çalışıyorlar, haksızlığın karşısındalar, adeta belediye zabıtası gibi hizmet görmüşler, haksızlığı, hırsızlığı, arsızlığı, yüzsüzlüğü engellemişler, hatta beldenin savunmasında da görev almışlar, sanki asker gibi. Yâni polis gibi, asker gibi, belediye zabıtası gibi, esnaf teşkilatı gibi... Ama bunların hiç birisi değil, mutasavvıf bunlar, derviş. Derviş ama Allah'ın rızası insanlara hizmetten geçiyor diye, insanların en hayırlısı insanlara en faydalı olandır diye bu işleri yapıyorlar, bundan yapıyorlar. Yoksa esas itibariyle gayeleri bu olduğundan değil.

Onun için fütüvvetin, tasavvufta fütüvvet sıfatına sahip olmak, yiğitlik, yiğit bir insan olmak, bu sıfata sahip olmağa çok önem vermişler ve istiyorlar, nasıl yiğit olabilirim, nasıl tam böyle fütüvvet erbâbı olabilirim diye bu zâta da ondan sormuşlar:

"—Nedir şu fütüvvet, söyleyiver bize, anlayıver."

Demiş ki:

"—Tasavvuf lafla olmaz, uygulamadan anlaşılır, muameleden anlaşılır. Lafla, ne anlatılabilir, ne anlaşılabilir. Uygulama..."

Yâni bir adam gık demez, hiç kimseye söz söylemez, âferin

beklemez, sessiz sedâsız durur, çalışır, yedirir, iyilik yapar, iyilik yaptığından teşekkür bile beklemez, hatta iyilik yaptığında kendisini göstermez bile. Yiğit işte öyle olur.

Hocaefendinin birisi Halep'e gelmiş, talebesini sormuş,

"—Benim Halepli bir talebem vardı..." Yıllar önce, asırlar önce... "Halep'te benim bir talebem vardı nerede bu? Falancanın oğlu filanca. Şu lakapta falanca şahıs..."

"—Efendim o hapiste, hapse tıktılar onu."

"—Niye hapse tıktılar?"

"—Burcu vardı birisine, ödeyemedi, ödeyemedim diye hapse tıktılar."

"—Öyle mi? Ne kadar borcu vardı?.."

"—On bin altın, yirmi bin altın, otuz bin altın neyse..."

"—Tamam, çıkartın onu, parasını ben vereceğim."

Tıkır tıkır tıkır tıkır borcu ödemiş, kaçmış şehirden. Kalkmış, gitmiş. Yâni, hapisten çıkan şahıs kendisini kimin çıkardığını dahi bilmesin diye. Kedisine bu iyiliği kimin yaptığını dahi bilmesin diye şehirde durmamış, kaçmış. Parayı ödemiş, çıkartmış onu, kalkmış gitmiş.

"—Tamam, paran ödendi. Hadi sen çık bakalım!" demişler.

"—Kim ödedi?"

"—Belli değil, adamın birisi ödedi gitti."

İşte fütüvvet bu… Teşekkür beklemiyor. Bu işi neden yapıyor çünkü? Allah'ın rızasını kazanmak için yapıyor. Bak, gör bakalım işte İslâm, dindarlık miskinlik miymiş? Dindarlık başkasının sırtından geçinmek miymiş? Başkasını istismar etmek miymiş?.. Yoksa asıl dindarlık neymiş gel gör! İşte bunların hayatları, ömürleri böyle geçiyor.

Adam büyük adam, padişahlığı bırakıyor, sarayı bırakıyor, hazineyi bırakıyor, derviş oluyor. Sabahtan akşama çalışıyor, kazandığıyla yiyecek alıyor, fukaraya getiriyor veriyor. Kendisi oruç tutuyor veya onlarla beraber oturup yiyor. Bir zaman padişahtı bu, sarayda oturuyordu. Neden yapıyor bunu? Allah'ın rızasını kazanmak için. Böyle. Yâni dinin özü.

Biz, tasavvuf dinin özü derken, bunlara dayanarak söylüyoruz. Dindarlık insana bir şeyler öğretiyor, Kur'an-ı Kerim insana nasihat ediyor, Peygamber Efendimiz'in hadisleri insanlara yol

gösteriyor, tamam. Onu anlayıp da o yolda yürümek, işte tasavvuf o... Böyle, laf değil yâni.

Onun için sormuşlar:

"—Nedir fütüvvet?"

"—Fütüvvet, kullanıldığı zaman muamelede belli olur, lafla anlaşılmaz." demiş.

Bu cevabı da çok beğenmişler. Bu şahısların hali böyle. O devrin böyle sosyal fotoğrafı çekilse de, romanlaştırılsa, anlatılsa; herkes hayran olur.

b. Fütüvvet Erbâbının Alâmeti:

١١ -قال ، سئل ابو حفصٍ: هل للفتى من علامة ؟ قال: نعم ! من يرى الفتيان ، ولا يستحى منهم فى شمائله ، وأفعاله ، فهو فتى.

TS. 118/11 (*Kàle ve suile ebû hafsin: Hel li'l-fetâ min alâmeh*) Yine Ebû Hafs-ı Haddâd'a sormuşlar ki fetânın, fütüvvet erbâbının bir alâmeti var mı?.. (*Kàle: Neam*) *Neam*, evet demek Arapçada. (*Kàle: Neam)* "Evet, var bir alâmeti... Evet, fetânın, fütüvvet erbâbının bir alâmeti var. Nedir o alâmet:

(*Men yere'l-fityâne, ve lâ yestahyi minhüm fî şemâilihî, ve ef'âlihi, fehüve fetâ.*) "Kim o fütüvvet erbâbını görüyorsa, ve gördüğü zaman, kendisinin halinden, tavrından dolayı onlardan utanmıyorsa ve hareketinde, sıfatlarında onların karşısında kendisini eksikli hissetmiyorsa, mahcup olmuyorsa, utanmıyorsa, işte fütüvvet erbâbı o. Alâmeti o..." Utanıyorsa; "Haa, bak şunlar şunlar hakiki müslüman, hakiki mutasavvıf, hakiki fütüvvet erbâbı!.. Bak onlar öyle yapıyor. Tüh be, bizde hiç bir şey yok, yapamıyoruz." diye mahcup oluyorsa, demek ki kendisi fetâ değil, tam yiğit değil. Böyle tarif etmiş.

Tabii biliyorsunuz, bu fütüvvet teşkilatı sonradan Osmanlılara doğru gelince, meslek teşkilatlarına dönüştü. Çünkü bunlar hep çalışıyorlardı. Her mesleğin çarşıda pazarda bir şeyhi vardı. Her mesleğin pîri vardı ve şeyhi vardı. Sabahleyin piyasayı o açardı dualarla, ondan sonra faaliyete geçerdi esnaf ve sanatkârlar.

Sanatkârların çırak alınması, çıraklıktan kalfalığa geçmesi, kalfalıktan ustalığa çıkması merasimle, usulle olurdu. Kimse kimsenin çırağını alamazdı, ayartamazdı. "Ustasına hayrı olmayanın, kimseye hayrı olmaz!" diye meslekten kovulurdu. Kimse öteki ustanın çırağını ayartamazdı, kalfasını alamazdı. Böyle bir töre vardı.

Her şey dualıydı, her şey bereketliydi ve adam mesleğini güzel yapmıyorsa, mesleğinden meslek erbâbı tarafından bir atıldı mı, bir daha dikiş tutamazdı. Terk-i diyâr etmesi lazımdı.

Meslek teşkilatı haline gelmişti. Bunun için Osmanlılar zamanında da, işte *yiğitbaşı* deniliyor. *Fetâ* yiğit demek ya, yiğitbaşı... Yâni ne demek? O beldenin esnaf ve sanatkârlarının başkanı mânâsına filan geliyor. İnce bir teşkilat, böyle fiilen de meslek teşkilatına dönüşmüş. Şimdiki meslek teşekküllerinin tarihçesi yâni bu bir bakıma. Şimdiki meslek teşekkülleri de federasyonlar, konfederasyonlar, dernekler ve sâireler bunları bilseler de, işin mânevî temellerinden haberleri olsa...

c. Ebû Hafs-ı Haddâd'ın Bir Hali

١٢ - سمعت أبى يقول ، سمعت أبا العباس الدِّينورىَّ ، يقول: قال ابو حفصٍ: ما دخل قلبى حقٌّ ولا باطلٌ ، منذ عرفت الله.

TS. 118/12 (*Semi'tü ebî yekùlü semi'tü ebe'l-abbâsi'd-dîneveriyye yekùlü: Kàle ebû hafsin: Mâ dehale kalbî hakkun ve lâ bâtılun, münzü araftu'llàh, celle celâlühû.*) "Ben babamdan duydum." diyor kitabı yazan meşhur Ebû Abdirrahmân es-Sülemî Hazretleri. "Ben babamdan işittim, o da Ebû Abbas ed-Dîneverî'den duymuş, o da Ebû Hafs-ı Haddâd'dan duymuş ki şöyle demiş..." Yâni hayatı anlatılan velî, evliyâdan o zât.

(*Mâ dehale kalbî hakkun ve lâ bâtılun*) "Benim kalbime, gönlüme yâni..." Kalp demek, Arapçada gönül demek... "Benim gönlüme ne hak, ne bâtıl hiç bir şey girmedi, gönlümde hiç bir şey mekân tutmadı. Gönlüme, kalbime hiç bir şey yerleşmedi, giremedi, yol bulup yerleşemedi, hak veya bâtıl hiç bir şey yerleşmedi; (*münzü araftu'llah*) Allah'ı bildiğim zamandan beri…"

Yâni ne demek istiyor? "Allah'ı bildiğim zamandan beri kalbime, Allah'tan başka hiç bir şeyi sokmadım, gelmedi. Gönlüm tamamen Allah CC ile dolu." demek istiyor.

Hak veya bâtıl hiç bir şey. Bâtıl nedir? Meselâ, dünya sevgisidir, makam hırsıdır, çoluk çocuk meylidir, kadına karşı meyildir, paraya karşı meyildir; zevke, keyfe, istirahata karşı meyildir... Bunlar bâtıl.

Hak olan şey nedir? Yâni böyle bâtıl olmayan, gerçek olan başka şeyler ama, Allah değil, Allah'tan gayrı... Meselâ ilim öğreneyim, gideyim falancaya şöyle hizmet edeyim, veyahut şunu yapayım, bunu yapayım vs. gibi. Hani aslında dinî bakımdan yanlış olmayan, hak olan bazı şeyler ama, "Gönlüme, Allah'ı tanıdıktan sonra, Allah'tan başka bir şey girmedi. Hak da, bâtıl da... Başka hiç bir şey girmedi." diyor. Gönlünü tamamen Allah'a tahsis etmiş. Artık nasıl bir halse bu... Anlayın ki, Allah'tan başka bir şeyi düşünmez, Allah'tan başka bir şeyi sevmez bir insan olmuş yâni. Kalbi tamamen Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin ma'rifetiyle, muhabbetiyle dolmuş.

Bunu tabii, böyle bir zât dediyse, doğru demiştir. Laf olsun diye söylemez. Ve bu zor bir şeydir. Yâni hepimiz de müslümanız ama, hepimizin gönlünde binbir tane arzu vardır. Meşrûdur bu arzular; yâni günah değildir, normaldir. Ah bir evim olsa... Ah bir arabam olsa... Ah bir yazlığım, kışlığım olsa... Ah şu çocuğumu bir evlendirebilsem... Ah şöyle olsa, vah böyle olsa...

Şairin birisi diyor ki:

"—Bir tanecik gönlüm var, içinde bin bir tane arzu..." diyor.

Yâni "Çarşıdan aldım bir tane, eve geldim bin tane." dediği gibi, nar için bilmece söylerler ya... Gönlünde insanın bir sürü arzusu oluyor.

Bizim de şu anda, herkes gönlünü yoklasın hadi bakalım ne istiyorsun, ne arzu edersin filan diye... Bir sürü şey söyler insan... Can eriği istiyorum der, kiraz istiyorum der, çilek istiyorum der, baklava der, kaymak der, bilmem ne der... "Karnım aç!" der, "Çok yorgunum!" der, "Vaaz çabuk bitse de eve gitsem, biraz uyusam!" der... Bir şeyler der yâni. Herkesin çeşit çeşit arzuları olur.

Ama o ne diyor: Hak veya bâtıl gönlüme hiç bir şey sokmadım. Devamlı Allah'la meşgul olabilmek, Allah'ın ma'rifetiyle ve muhabbetiyle kalbinin dolu olması. Tabii bu muazzam bir şey… Bunu bilmeyen anlamaz da, bu sözü de herkes söyleyemez yâni. Bu çok muazzam bir söz...

Ve herkes de bunu yapamaz, müslüman da olsa. Babayiğit olmak lâzım, bayağı bir babayiğit olmak lâzım. Yâni fetâ yiğit demek ya yiğit olmak da yetmez, babayiğit olmak lâzım. Böyle kocaman bayağı yiğit olmak lâzım ki gönlüne hiçbir şey girmesin. Ne evlat sevgisi, ne mal sevgisi, ne mülk sevgisi, ne şunu, ne bunu... Hak veya bâtıl hiçbir şey girmesin, sırf Allah, sadece Allah sevgisi, sadece Allah şuuru...

Millet, tabii herkes Allah diyor da, ama Allah'ın sevgisi gönlünde ne kadar?.. Allah bilgisi kalbinde ne kadar?.. Ne kadar biliyorsun Allah'tan?.. Al bakayım eline kağıdı, al eline kalemi, hadi sana müddet verdim sabaha kadar başında oturacağım, yaz bakalım!.. Al sana ışık, al sana masa... Yaz bakalım Allah hakkında ne biliyorsun?.. Görelim bakalım ma'rifetini... Ma'rifetullah, Allah bilgisi ne kadar, hadi söyle bakalım, ne biliyorsun? Ne kadar biliyorsun Allah'ı, nasıl biliyorsun? Yaz bakalım da, bir görelim!..

Bir soralım bakalım akaidi iyi bilen insanlara, müftülere, alimlere... Yaz bakalım, şu kafandaki şeyler bir dökülsün bakalım, hak mı bâtıl mı?.. Kaç kişi bu imtihanı kazanır? Ne kadar biliyor millet Allah hakkında?.. Allah'ı ne kadar seviyor?..

"—Senin Allah yanında kıymetin ne kadardır merak ediyorsan, senin gönlünde Allah sevgisi ne kadardır ona bak!" diyor Peygamber Efendimiz.

Bak bakalım kalbinde Allah sevgisi ne kadar? Bak bakalım kalbinde Allah sevgisi ne kadar? Allah için ne kadar fedakârlık yapabiliyorsun? Malından ne kadar verebiliyorsun, canından ne kadar, rahatından ne kadar verebiliyorsun?

d. Rızkı Allah Verir

١٣ - سمعت محمد بن أحمد بن حمدان ، يقول: سمعت أبي

يقول: سمعت أبا حفصٍ ، يقول: تركت العمل ، فرجعت اليه ؛
ثم تركنى العمل ، فلم أرجع اليه.

TS. 118/13 (*Semi'tü muhammede'bne ahmedi'bni hamdân, yekùlü: Semi'tü ebî yekùlü: Semi'tü ebâ hafs*) İşte Muhammed ibn-i Ahmedi'bni Hamdân demiş ki "Ben babamdan işittim, o da Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'nden işitmiş ki şöyle demiş..." Bu mübarek zâtın sözü.

(*Terektü'l-amele, feraca'tü ileyh; sümme terekeniye'l-amel, felem erci' ileh.*) Diyor ki: "Ben işi terk ettim." Amel iş, çalışmak demek. "İşi terk ettim, (*feraca'tü ileyh*) sonra döndüm. Yâni bıraktım işi ama gene işe başladım, döndüm. (*Sümme terekeniye'l-amel*) Sonra iş beni bıraktı. Evvelce ben işi bırakmıştım, sonra iş beni bıraktı. (*Felem erci' ilehi*) Bir daha ona dönmedim." Yâni demek ki çalışmayı da bırakmış, artık bütün ömrünü sırf Allah yoluna sarf etmiş. Öyle anlaşılıyor.

Tabii söz arasında demin söyledik ki: Çalışmak lâzım kimseye muhtaç olmamak için, para kazanmak için, hayır yapmak için filan... Ama bu da bir makam, bu da bir başka şey... Çalışarak helâl para kazanıp işini götürmek. Bir böyle yapmış, bir terk etmiş. Sonra nasılsa iş bunu terk etmiş. Nasıl terk eder iş? Yâni mecburi. Kader... Bir sebep olmuş, iş bunu terk etmiş, bir daha tenezzül edip de işin peşine koşmamış.

Pekiyi ne olur? İnsan işin peşine koşmazsa, Allah'ın hizmetine girerse ne olur? Aç mı kalır, açık mı kalır? Hayır! E ne olur hocam?..

Mihrablarda yazar ki:

كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا (آل عمران:٣٧)

(*Küllemâ dehale aleyhâ zekeriyye'l-mihrâbe vecede indehâ rizkà*) (Âl-i İmrân, 3/37) Bazen öyle yazar.

Ne demek bu? Bunun bir hikâyesi var. Allah-u Teàlâ Hazretleri'ne nezretmiş Meryem Validemiz'in annesi... Bak Meryem Validemiz bizim, cennetlik, bizim anamız, Hazret-i

İsa'nın annesi, Meryem Validemiz. O mübarek Hazret-i Meryem Validemiz doğmadan evvel, annesi demiş ki:

"—Şu çocuğum doğarsa, dünyaya gelirse ben bunu din yoluna vakfedeceğim."

Doğmuş, kız, Meryem... Eyvah! Kız doğdu. O zamana kadar da böyle erkek çocuklar veriliyor din emrine, ibadethane emrine ama, kız çocuğunun verilmesi yok.

رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي (آل عمران:٣٥)

(*Rabbi innî nezertü leke mâ fî batnî muharraran fetekabbel minnî*) [Rabbim, karnımdakini Beyt-i Mukaddes'e hizmet etmek üzere hür bir kul olarak sana adadım. Adağımı kabul buyur.] (Âl-i İmrân: 3/35) diye niyet etmişti, nezretmişti.

فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَى (آل عمران:٣٥)

(*Felemmâ vadaathâ kàlet rabbi innî vada'tühâ ünsâ*) "Onu doğurunca dedi ki: Yâ Rabbi! Ben bunu erkek olacak sanıyordum, nezretmiştim, ama kız oldu." (Âl-i İmrân, 3/36)

Eh, Allah ne olacağını biliyor. İlm-i ezelîsinde ne olacağı mâlûm. Söz değişmez. Madem nezrettin, tamam…

O da ibadethanenin hizmetine verildi. Meryem Vâlidemiz mübarek bir kadın. Küçüklüğünden, doğmadan evvel vakfedilmiş, nezredilmiş; doğduktan sonra da ibadethanenin emrine verilmiş, Allah yolunda ömrü geçen, müstesna bir mübarek insan Meryem Validemiz... Müslümanlar olarak çocuklarımıza bu ismi koyabiliyoruz.

وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا (آل عمران:٣٧)

(*Ve keffelehâ zekeriyyâ*) "Zekeriyya AS bakımını üzerine almış, o koruyor." (Âl-i İmrân, 3/37) Kimse girmiyor yanına…

İbadethanenin özel bir yeri ki, mihrab denilen özel bir yerinde, kapısı kilitli yerde ibadet edermiş o. Kimse yanına giremezmiş,

ancak teyzesinin kocası olan Zekeriyyâ AS gelir gidermiş, "Yeğenim nasılsın?" diye.

كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا (آل عمران:٣٧)

(*Küllemâ*) O zaman ki demek, her ne vakit ki demek. (*Küllemâ*) "Her ne vakit ki, (*dehale*) girerdi (*aleyhâ*) Meryem Validemiz'in yanına (*zekeriyyâ*) Zekeriyyâ AS (*el-mihrâb*) o ibadethâneye... "Zekeriyyâ AS ne zaman o ibadethaneye, Meryem Validemiz'in kapısının kilitlerini şakır şukur açıp girerse..." Başkası girmiyor, anahtar bir kendisinde var. Kendisi tekeffül etmiş.

(*Vecede indehâ rizkà*) O tarafını yazmıyorlar. Nokta nokta yâni bu. Böyle yazıyor, ondan sonra nokta nokta... Hafızlar bilir. Ötekisini o kadar yazarlar. (*Vecede indehâ rizkà*) "Orada rızk bulurdu." (Âl-i İmrân, 3/37)

Nasıl bir rızk bulurdu?.. Meyvalar, yiyecekler... O mevsimde o diyarlarda olmayan şeyler bulurdu Zekeriyyâ AS. Ah, girerdi içeriye, yemek götürecek güya, her şey var. Şaşırırdı. Kendisi de peygamber ama, şaşırırdı ve sorardı. Ne zaman girse böyle görürdü ve sorardı:

قَالَ يَامَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا ، قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ، إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ

مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ (آل عمران:٣٧)

(*Kàle yâ meryemü ennâ leki hâzâ?*) "Yâ Meryem! Nereden geliyor bunlar sana?" Kapı yok, pencere yok, başka yol yok, başka yer yok, başka senin yanına gelen yok... Gelen olsa bile, bu meyvalar bu diyarın meyvası değil, bu mevsimin meyvası değil... Yâhu nereden geliyor bunlar sana?..

(*Kàlet hüve min indi'llâh*) Allah'tan, Allah tarafından geliyor. (*İnna'llàhe yerzuku men yeşâu bi-gayri hisâb*) Allah-u Teàlâ Hazretleri dilediği kulunu böyle hesaba sığmaz şekilde rızıklandırır. Akıl almaz şekilde, anlaşılmaz şekilde mucize olarak, keramet olarak, ikram olarak Allah peygamberlerini, evliyaullahını, sâlihâtını böyle rızıklandırır. (Âl-i İmrân,3/37)

Bu da çalışıyormuş. Neden? Çalışıp elinin emeğiyle kazanmak, ondan sonra da hayır yapmak tatlı bir şey de ondan... Sonra işi bir ara bırakmış, gene başlamış. Sonra iş onu bırakmış. Belki sakatlandı, belki kolu acıdı. İşin onu bırakması ne demek?.. İş nasıl bırakıyor? Demircilik yapamaz hale geldi. Yâni bir şey oldu herhalde, demiri dövemez gibi bir şey oldu filan... Ondan sonra nasıl olduysa, ne sebeple ise; veya çık dükkânımdan dedi adam, başkasının dükkanıydı belki, çık dedi filan... İş onu terk etti. Bir daha dönmemiş işe. Ne olacak şimdi bu adamın hali?..

Adam, yâni büyük adam. Adamı biz böyle bazen tahkîr makamında kullanırız, adama bak falan deriz, bu büyük adam. Büyük zât-ı muhterem demek lâzım. Ne oldu bu zât-ı muhteremin hali?.. Allah... (*İnna'llàhe yerzuku men yeşâu bi-gayri hisâb*) "Allah ummadığı şekilde de insanı rızıklandırır."

Peygamber Efendimiz SAS Hazretleri mihraba çıkmıştı, hutbe okuyordu. Dışarıdan deve kervanının sesi geldi. Löngüdük löngüdük, löngüdük löngüdük, cangıdık cungıduk... Kervan geliyor. Pıırrrr, cemaat birer ikişer, birer ikişer, birer ikişer... E ne oluyor? E Medine'ye kervan geliyor. Geliyor ama, be adam, Peygamber Efendimiz hutbede... Camidesin sen!..

وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا ، قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ

خَيْرٌ مِنْ اللَّهْوِ وَمِنْ التِّجَارَةِ ، وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ (الجمعة:١١)

(*Ve izâ raav ticâreten ev lehven infaddù ileyhâ*) Kervanın malları pazar yerine inecek, develerden yükler inecek, açılacak, ooo, çanaklar, çömlekler, yiyecekler, içecekler, baklalar, pirinçler, nohutlar ortaya konulacak. Bir alışveriş. Her şeyin iyisini önceden ben alayım. Veyahut almayacaksam bile, Allah Allah bakalım neler gelmiş şu develerin malları neler, ne çeşit kumaşlar gelmiş, ne çeşit yiyecekler, içecekler gelmiş bir seyredelim yâ, seyri bile tatlı, zevkli, eğlenceli.

(*Ve izâ raav ticâreten ev lehven*) Bir alışveriş yada ticaret yada bir eğlence gördükleri zaman, (*infaddù ileyhâ*) oraya gittiler (*ve terekùke kàimâ*) ey Rasûlüm, seni minberde ayakta

bırakıverdiler." (Cuma, 62/11)

Kim yapıyor tabii? Halis muhlis olanları yapmaz da gevşek olanları, düşüncesi az olanları... Kendi kendine şeytan aldatır, nefsi aldatır, bir bahane bulur, gider. Yine Rasûlüllah'ı seviyordur o da;

"—Canım başkaları dinliyor ya, onlar dinlesin, ben gideyim, Allah affeder." diye düşünür.

Çok kere günahları millet nasıl işliyor?

"—Allah gafurdur, rahimdir, affeder. Allah benim günahıma mı bakacak?.. Allah'ın rahmeti geniştir..."

Ooo, edebiyatı böyle... Kendi işlerine yarayacak şeyleri çok iyi bilirler, onlara dayanarak günahlara dalarlar.

(*Kul mâ inda'llàhi hayrun mine'l-lehvi ve mine't-ticâreh*) "Ey Rasûlüm o şaşkınlara, o bırakıp camiyi de ticaretin, alışverişin peşinde gidenlere sen de ki: (*Mâ inda'llàh*) Allah'ın yanında olan sevaplar mükâfatlar, ecirler (*hayrun mine'l-lehvi ve mine't-ticâreh*) alışverişten, ticaretten daha hayırlıdır; (*va'llàhu hayru'r-râzıkîn*) hem de Allah en hayırlı rızıklandırıcıdır. Yâni, oraya gitmeyen, burada Rasûlüllah'ı dinleyen, gidenden daha çok rızka sahip olur." (Cuma, 62/11)

Şimdi birisi anlatıyor, füze subayı. Bugün anlattı böyle taptaze buram buram, fırından yeni çıkma. Diyor ki: "Benim arkadaşlarıma, yâhu namaz kıl diyordum ben..." Emekli olmuş. "Namaz kıl diyordum ben" diyor, iyi. Diyorlarmış ki:

"—Emekli olalım, ev sahibi olalım, ondan sonra..."

E Kur'an-ı Kerim'de var mı böyle bir ayet? "Emekli ol da, ev sahibi ol da altmış yaşından sonra namaz kıl!" mı diyor, yoksa namaz kılmak yedi yaşından, on yaşından mı başlıyor. Aklı başında olan herkesin kılması mı gerekiyor? Genç yaşta mı? Genç yaşta tabii...

"—Efendim işte emekli olayım da, ondan sonra ev alayım da, ondan sonra ibadet ederim, hacca giderim, bilmem ne yaparım..." diyorlar.

Yaygın bu, çok yaygın... Bazıları böyle de öğretiyor. Senin çoluk çocuğun var filan diyor, bazıları da böyle şey yapıyor. "Onların hepsi, bunu böyle söyleyen mesai arkadaşlarım, subaylarımın hepsi ya emekli olamadan öldü, ya da emekli oldu,

hâlâ ev sahibi olamadı." diyor.

"—Ben her ne pahasına olursa olsun ibadeti bırakmam." demiş.

Anlaşılıyor ki demek ki, namaz kılınca tehlike var gibi durumlardan ötekilerin de bir endişeleri var tabii. Namaz kılarsak mimleniriz, mimlenince gümleriz. Yallah, dışarı, atılırız meslekten diye düşünüyor. "Ben namazı hiç bırakmam." demiş. Ötekisi, işimden atılırım, evim barkım olmaz diye korkuyor, Allah'ın divanına durmuyor, Allah'tan korkmuyor. "Onlar, bu sözleri söyleyenler ya emekli olamadılar, öldüler, bilmem nerede, şurada, burada; ya da emekli oldu, kirada, hâlâ ev sahibi olamadı. El-hamdü lillah Allah bana üç tane ev verdi, üç tane evim var." diyor. Ne oldu şimdi?

وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ (الجمعة: ١١)

(*Va'llàhu hayru'r-râzikîn*) [Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.] (Cuma, 62/11) İşte rızkı Allah veriyor muhterem kardeşlerim! Rızkı patron vermiyor, devlet vermiyor.

Devletten de alır Allah. Vallàhi insanlar edebini takınsın! Devletten de alır. Devlet de bir kula muhtaç duruma düşebilir. Neden?.. Birisi demiş ki bu seçimlerde... Taze taze haberler. Çok gezince insan çok şey biliyor. Bir ilçede... Şimdi vaazda seçim konuşulur mu? Konuşulur. İbret var.

"—Bu ilçede seçimi garantiledim arkadaş." demiş,

Kendisi doktor. Kaşarlanmış bir belediye başkanı. Eskiden beri de orada belediye başkanlığı yapıyor, seçmenleri de belli.

"—Bu ilçede ben seçileceğim, garantiledim. Şimdi Allah gelse beni engelleyemez." demiş.

Diyorlar bu lafları muhterem kardeşlerim! O kadar cahil ki millet, o kadar aptal ve cahil ki, o kadar dengesiz ki, o kadar Allah'ın varlığından, birliğinden, şânından, azametinden, kudretinden o kadar gafiller ki, diyorlar bunu. E seçilememiş, feleğini şaşırdı, hâlâ toparlayamadı kendisini. Nasıl olduğunu da anlayamamış.

Bir başka misal... Onu da bir yaşlı anlatmıştı bana,

babasından... O zaman kuşak, şalvar filan olduğu zamanda. Köylerinden birisi demiş ki:

"—Bugün kasabaya ineceğim, iki tane inek alacağım. İki tane inek alıp geleceğim akşam." demiş.

Karşısındaki de demiş ki:

"—İnşâallah desene yâ! Ne biliyorsun ya alırsın, ya alamazsın."

Kuşağını göstermiş, eskiden kuşağa sokulurdu şuraya keseler, paralar, kamalar... Bıçak da böyle eğri dururdu. Ben de biraz soktum burama, çocukluk. Burama çakıyı soktum ben de, kınlı bıçağı. Gümüşten bir sap yaptırıp ben de biraz taşıdım öyle, yaz tatilinde. Çocukluk...

"—Kesemde altın paralar şıkır şıkır duruyor, Allah gelse engelleyemez." demiş.

Lafa bak, kâfir oluyor tabii bunu der demez. Gidiyor kasabaya, iki tane inek alacak. "Allah bile engelleyemez." diyor, bile diyor filan... Saçma sapan laflar.

"—Onun işi Allah'a kalmıştır..." diyorlar.

Onun işi Allah'a kalmıştır da, senin işin neye kaldı yâ! Sen kendini ne sanıyorsun?

"—Bu işi düzeltirse ancak Allah düzeltir."

Yâ Allah'tan başka düzelten bir şey var mı zaten şaşkın adam! Tasavvufun ilk adımı,

لاَ فَاعِلَ إِلاَّ هُو

(*Lâ fâile illâ hû*) "Yapan her şeyi Allah'tır." diye bilmek. Milletin haberi yok yâni gerçeklerden...

Kesesini bir düşürmüş, akşama eli boş gelmiş. Tabii ya, işte böyle olur.

E pekiyi, Allah'a dayanırsa ne olur bir insan?.. Allah böyle, Meryem Validemiz gibi yanına meyvaları, sebzeleri getirir, pişmiş getirir. Piliç eti getirir, kuş eti getirir, senin adını duymadığın kuş eti, sülün eti yedirtir alima'llah!

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ

(ابراهيم:٣٧)

(*Rabbenâ innî eskentü min zürriyyetî bi-vâdin gayrı zî zer'in inde beytike'l-muharrem*) "Yâ Rabbi! Senin mukaddes kıldığın, ta Hazret-i Âdem zamanında kurduğun mabedin yanında, —şimdi yerinde yeller esiyor kumlar var, taşlar var— ekin bitmeyen şu ekinsiz, taşlık, kulluk vadiye, çoluk çocuğumu bıraktım yâ Rabbi!" dedi. (İbrâhim, 14/37) İbrâhim AS, Hacer Validemiz'i kucağında İsmâil AS'la bıraktı mı oraya? Bıraktı. Kur'an-ı Kerim'den biliyoruz.

Su yok, bakkal yok, kasap yok, fırın yok, insan yok, gölge yok, ev yok, hiç bir şey yok... Ekinsiz, kayalıklar arasında çıplak bir vadiye bıraktı. Yâni muhterem kardeşlerim, insan duyarak Kur'an'ı okursa, vallàhi tüyleri diken diken olur, gözlerinden yaşlar akar.

Giderken Hacer Validemiz boynu bükük diyor ki:

"—Yâ İbrâhim, bizi bırakıp nereye gidiyorsun? Allah mı emretti?"

"—E Allah emretti." diyor.

"—Git bırak oraya..." dedi Allah. O da İbrâhim AS. Canını sakınmamış, çocuğunu kurban etmeğe râzı… İbrahim, Halîlu'llah, Allah emretti diyor, gidiyor muhterem kardeşlerim.

E orada Hacer Validemiz ne oldu? Aç mı kaldı, susuz mu kaldı, uykusuz mu kaldı, evsiz mi kaldı? Söyleyin bakalım ne oldu?.. Nesli yürüdü, izzet ve itibarı yürüdü de Mekke-i Mükerreme'nin hakimi oldu. İbrâhim AS'ın, İsmâil AS'ı büyüdü de Mekke'nin sahibi, hakimi oldu. Sülalesi de Peygamber Efendimiz'e kadar devam etti, şimdi de hâlâ devam ediyor.

Allah korudu mu bir insanı, kimse alt edemez. Allah rızık verdi mi, kimse mahrum bırakamaz. Allah yasak etti mi, mahrum etti mi; kimse ona bir şeyi veremez! Ben böyle anlıyorum bu şeyi.

"—İş beni terk etti, ben de ona dönmedim."

Ne yaptı? Seziyorum yâni, kim bilir Allah nasıl rızıklandırdı,

nasıl yaşattı, ne kerametlere erdi; seziyorum. Bunu kimse anlayamaz. Bu işleri bilmeyenler anlayamaz. Hele bizim modern gazeteciler, hiç anlayamaz.

"—Vay vay vay!.. Ben işi bırakacağım da... Ölürüm be ben, açlıktan, susuzluktan..."

Doğru, onların mantığına göre öyle... Ama Allah'a tevekkül edenlere, Allah yardım eder. Edepsizlerden alıyor, kesesinden parayı da alıyor. Tabii yardım etmez. Onların mantığı gene doğru, yanlış değil. Kendileri için doğru.

e. Kerem Nedir?

١٤ -سمعت أبا أحمد بن عيسى ، يقول:سمعت محفوظ بن محمودٍ ، يقول: سمعت أبا حفصٍ ، يقول: الكرم طرح الدنيا لمن يحتاج إليها ؛ والأقبال على الله ، لاحتياجك إليه.

TS. 118/14 (*Semi'tü ebâ ahmede'bne isâ, yekùl: Semi'tü mahfûze'bne mahmûdin, yekùlü: Semi'tü ebâ hafsin, yekùl*) Ahmed ibn-i İsa'dan duymuş müellif, o da Mahmud oğlu Mahfûz'dan duymuş, o da Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'nden duymuş ki, şöyle buyurmuş mübarek, o evliyaullahtan Ebû Hafs Hazretleri: (*El-keremü tarhü'd-dünyâ li-men yahtâcü ileyhâ; ve'l-ikbàlü ale'llàhi, li'htiyâcike ileyhi.*)

Bunların asıl Arapçasını yazacak da ezberleyecek insan, yeri gelince takır takır söylediği zaman, herkes böyle hayran kalacak.

(*El-keremü*) Tarif ediyor: "Kerim insan oluş, soylu insan, asil insan oluş, cömert insan oluş, kerem diyoruz buna... (*El-keremü tarhü'd-dünyâ li-men yahtâcü ileyhâ*) Kerem, dünyayı ehline, ona muhtaç olanlara vermektir."

"—Alın, sizin olsun, dünya sizin olsun be ehl-i dünya! Para pul mevki makam... Var yanımda para, al! Senin ihtiyacın var galiba... Var yanımda mal, mülk, yiyecek, içecek, al çuvalı, pirinci, unu..." diye dünyayı ve dünyalığı muhtaç olanlara vermektir. Kerem budur.

Keremi tarif ediyor:

“Kerim insan oluş nedir? Dünyayı ve dünyalığı muhtaç olan insana vermektir; (*ve ikbàlü ale'llah*) ve Allah'a yönelmektir. Neden?.. (*Li'htiyâcike ileyhi*) Senin ona ihtiyacın olduğu için...” Kerem budur. Kerem, dünyayı, dünyalığı muhtaç olanlara vermektir; insanın kendisinin de Allah'a yönelmesidir, ona muhtaç olması dolayısıyla...”

Biz neye muhtacız hepimiz?.. Hepimiz her an Allah'ın lütfuna, ihsânına, ikrâmına muhtacız ve onunla yaşıyoruz, ikramıyla yaşıyoruz. İkramı olmasa, şu anda yok oluruz. Bir varmış bir yokmuş, bakarsın yok olmuş gitmiş. Şu anda başımıza uçak düşebilir. Zelzele olur... Bir anda, Erzincan zelzelesinde kaç katlı binalar, bir sallandı, bütün apartmanın tâ bilmem hangi mühendisler tarafından yaptırılmış olan binanın katları ne oldu?.. Aradaki insanlar ne oldu?.. Beton katların içinde, arasında bir anda... Dilerse bir anda yok eder, isterse yaşatır, isterse öldürür, isterse nimetlere gark eder.

Ormanda giderken ayağına çömleğin kulpu takılır, pat diye düşersin. Ne takıldı diye bakarsın, çömlek... Çıkartırsın, içinde bir çömlek altın, kucaklayıp gelirsin, milyarder olursun. Olur mu, olur. E nasib etmediği zaman da, Almanya'dan paraları kazanırsın, repo yapacağım dersin, çok daha fazla para kazanacağım dersin; (*ed'âfan mudâafaten*) faizi lüp lüp yutacağım, zengin olacağım dersin; ana para da gider.

“—Olur mu böyle şey, masal mı söylüyorsun hocam?”

Hayır, masal söylemiyorum, gazete haberlerini naklediyorum. Masal filan değil, gazete haberleri.

Ne güzel tarif etmiş: (*El-keremü tarhü'd-dünyâ li-men yahtâcü ileyhâ*) “Kerem, cömertlik, asâlet, muhtaç olana dünyalığı vermektir ve senin muhtaç olduğun Allah'a yönelmendir.” Hepimiz Allah'a muhtacız.

Allah'la olanın sırtını kimse yere getiremez. Allah'a dayanana Allah yardım eder. Allah'tan isteyene Allah verir, Allah'ın sevdiği kul havalarda uçar, diyarları geçer, münkirin gözünü, parmağını şöyle uzatıp çıkartır uzaktan, Allah'ın dostu olduğu zaman. Allah'ın dostu olmadığı zaman da, Firavun gibi olur.

أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وهذِهِ الْأَنْهارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي (الزخرف:٥١)

(*E leyse lî mülkü mısra ve hâzihi'l-enhâru tecrî min tahtî*) "Şu bütün Mısır arazisi benim değil mi? Şu altından aşağıdan akan nehirler benim değil mi?" (Zuhruf, 43/51)

Sen öyle san! Hepsi bir anda bir gider, hiç bir şey kalmaz. İbrahim AS zamanında Nemrud'un burnuna bir sinek girmiş, onun ağrısından kafasını kendisi tokmaklattırırmış. Tokmağı güm diye vurduğu zaman, biraz ağrısını duymuyor.

"—Vurun yâ, bir daha vurun yâ, bir daha vurun!.." diyor.

Bak Allah nasıl rezil ediyor. Sen misin Nemrutluk yapan, bak nasıl tokmağı istete istete vurduruyor.

Muhterem kardeşlerim! Bir insanın aklı varsa, Allah'ın dostu olur. Allah'ın dostluğu yolunda gider. Aptalsa, Allah'ın düşmanı olur.

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:[11]

الْكَيِّسُ مَنْ دانَ نفسَهُ ، وعَمِلَ لِما بَعْدَ الْمَوْتِ ؛ والْعاجِزُ مَنْ

[11] Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.638, no:2459; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1423, no:4260; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.124, no:17164; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.125, no:191; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.153, no:1122; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VII, s.281, no:7141, 7143; Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.II, s.107, no:863; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.18, no:3489; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.350, no:10546; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.369, no:6306; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.267; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.I, s.266, no:463; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.140, no:185; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s:56, no:171; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.310, no:4930; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.184, no:354; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Muhàsebetü'n-Nefs*, c.I, s.19, no:1; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.50, no:6430; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.39; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LXI, s.186, no:7741; Şeddâd ibn-i Evs RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.679, no:7036; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1024, no:2029; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XV, s.458, no:15935; RE. 229/7.

أَتْبَعَ نفسَهُ هَوَاهَا ، وَتَمَنَّى عَلَى اللهِ (ط. حم. ت.ه. حل. ق.
ك. عن شداد بن أوس)

(*El-keyyisü men dâne nefsehû, ve amile limâ ba'de'l-mevt*) "Zekî insan nefsini zabt ü rabt altına alıp, nefsine hakim olup ahireti için hazırlanandır. (*Ve'l-àcizü men etbaa nefsehû hevâhâ*) Aciz insan da nefsine tâbî olur, nefsinin arzuları peşinde koşar; keyif, zevk, eğlence, bar, pavyon, içki, kumar, manzara... (*Ve temennâ ale'llàh*) Sonra da Allah affedecek, şöyle olacak, böyle olacak diye Allah'tan umar."

E kepâze! Affeder diyorsun ama, Allah'ın lütfuna erecek şekilde yaşamıyorsun ki... Günahtayken Allah'tan rahmet ummak da şeytanın bir aldatmacasıdır. Şeytan öyle aldatıyor ki, ağlayıp doğru yola dönmesin diye.

"—Allah affeder, devam et sen, haydi Emirgan'a, yallah, Çamlıca'ya... Haydi falanca yere, git bakalım filanca pavyona, gir, paraları koy, keyfine bak, zevkine bak, vur patlasın, çal oynasın... Üzülme!" diyor.

Biraz anasından babasından dini terbiye almışsa, günah olur diye korkuyor. O zaman da:

"—Korkma, Allah Gafurdur, Rahimdir, affeder." diyor.

Affeder ama, günah işliyorsun. Olur mu öyle şey! Şeytan aldatıyor yâni, tevbe etmesin diye muhterem kardeşlerim!

Onun için gözünüzü açın! Allah'ın evliyası Allah'tan tir tir titremişlerdir, yolunca yürümüşlerdir. Allah'ın düşmanları da, efe efe dolaşmışlardır, tevbe etmek akıllarının köşesine gelmemiştir.

İslâm bu işte... İslâm'ın incelikleri. Bak bu kitap onun için çok önemli. İslâm'ın incelikleri bunlar. Bunlar her yerde çıkmaz insanın karşısına...

f. Sema' Hakkında

١٥ - قال: و قال رجلٌ لأبى حفصٍ: انَّ فلانًا ، من أصحبك ،

ابداً يدور حول السماع ؛ فاذا سمع هاج وبكى ، ومزَّق ثيابه .
فقال ابو حفصٍ: أيش يعمل الفريق ؟ يتعلق بكلِّ شئٍ يظنُّ
نجاته فيه.

TS. 119/15 (*Kàle ve kàle racülün li-ebî hafs*) Aynı raviler demişler ki, Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'ne birisi, bir adam şöyle dedi... (*Kàle racülün*) Racül, bir adam demek. (*Li-ebî hafs*) Ebî Hafs'a şöyle dedi: (*İnne fülânen min ashàbike ebeden yedûru havle's-semâ'; feizâ semia hâce ve bekà, ve mezzeka siyâbehû. Fekàle ebû hafsin: Eyşü ya'melü'l-ferîk? Yetealleku bi-külli şey'in yezunnu necâtehû fîhi.*)

Demişler ki Ebû Hafs'a:

"—Senin ashabından, etrafındaki muhiblerinden, dervişlerinden, etrafındaki kişilerden birisi daima sema' peşinde koşuyor, (*Feizâ semia*) Böyle bir şey duyduğu zaman, heyecana geliyor ve ağlıyor. (*Ve mezzeka siyâbehû*) Elbiselerini, yakasını, paçasını cart curt yırtıyor."

Sema' ne demek? İşte Mevlevîlerin sema' ayinleri filan var, dönüyorlar filan... Bu eskiden beri, böyle Orta Asya'ya doğru gerilere, üçüncü asra kadar gelen bir şey... Nedir *sema'*? Kelime mânâsı olarak duymak demek. Zaten *sem'* de işitmek demek biliyorsunuz. *Sema'* da, bir şeyi işitip heyecana gelmek mânâsına geliyor. Bu; güzel söz, ilahi vs. filan gibi şeyler duyuyor, oradan heyecana geliyor...

Bu şahsa öyle anlatmışlar. Demişler ki: "Senin dervişlerinden, muhiblerinden birisi var, hep aklı fikri sema' meclisleri, böyle şeyler... Böyle bir şey duyduğu zaman heyecanlanıyor, coşuyor ve ağlıyor ve yırtıyor yakasını paçasını elbiselerini, heyecandan kendinden geçiyor filan..."

(*Kàle ebû hafsin*) Ebû Hafs-ı Haddâd bunun üzerine demiş ki:

(*Eyşü ya'melü'l-ferîk?*) "Yâhu, bizim gurup ne işle meşgul oluyor, ne yapıyor?" *Ferîk*, topluluk demek. *Eyş,* hangi iş demek. (*Eyşü ya'melü'l-ferîk?*) "Yâni topluluk, şu insanlar ne işle meşgul oluyor? Hay Allah, insanlar neyle meşgul oluyor! (*Yetealleku bi-*

külli şey'in yezunnu necâtehû fîhi) Kurtuluşunun onda olduğunu sandığı her şeye sarılıyor. Ama, doğru değil, yanlış... Ölçmüyor, biçmiyor, dinlemiyor, sormuyor, aramıyor doğrusunu, eğrisini; yapıyor. Ne biçim iş yapıyor şu insanlar?" demiş.

Var mı Peygamber Efendimiz'in zamanında böyle bir şey? Efendimiz mi buyurmuş, Kur'an-ı Kerim'de mi gelmiş; yoksa sonradan mı ortaya çıkmış? Mühim olan o. Bu da, "Senin dervişlerinden birisi öyle yapıyor." deyince, beğenmemiş.

Ben de Hocamız'ın camisinde hatırlıyorum, küçük ortaokul talebesiydim: Hocamız vaaz verirken birisi bir coştu, kendinden geçti. Ondan sonra yerden otuz kırk santim zıplıyor... Diz çökmüş oturmuşken, otuz kırk santim zıplıyor, küt küt, küt küt kendisini yere vuruyor. Kendinden geçmiş durumda, ne yaptığının farkında değil... İki tarafındaki insanlar onu tutmağa çalışıyorlar.

"—Dizleri tuzla buz olmuştur." dedim ben kendi kendime.

Öyle vuruyor yâni. Halı var ama, yine sert. Tak tak, tak tak, böyle zıplayıp zıplayıp vuruyor yere kendisini.

"—Yâhu ne aşık, ne ileri derviş!" dedim kendi kendime.

Kendinden geçiyor, heyecana geliyor, vecde geliyor, istiğrak haline geliyor. Ondan sonra, Allah Allah, Allah Allah diye, küt küt kendisini yere vuruyor. Vücudunu parçalayacak, farkında değil.

Mehmed Zâhid Hocamız —cennet mekân, rahmetu'llahi aleyh— içeride dedi ki:

"—İşte bazıları böyle cahil insanların yanında yetişiyorlar, yalan yanlış şeyler öğreniyorlar. Ondan sonra da kontrollarını kaybediyorlar, böyle makbul olmayan işler yapıyorlar." dedi.

Ben de hayret ettim. Haa, demek ki bu makbul değilmiş.

Makbul olan ne? Makbul olan ciddiyet, makbul olan kendisine hakim olmak, makbul olan duygularını içinde zapt edebilmek, duygularının esiri olmadan hazımlı olabilmek, deryâ gibi olmak...

Onun için birisi demiş ki:

"—Bir danayı yese, gık dememektir." demiş.

Yâni, insan danayı yiyemez ya... Bir kişi bir oturuşta bir kuzuyu yiyormuş filan diye duyuyoruz ama, dana yenmez. Hazımlı olacak yâni. Hazmedememişse, o zaman taşkınlık yapar.

Bir kabın içine su koyduğun zaman, kap küçükse, suyun

hepsini almıyorsa, taşar. Bunun da kapasitesi az olduğundan taşıyor. Kapasitesi çok olsaydı alacaktı, hazmedecekti, sakin olacaktı, sesiz olacaktı, efendi olacaktı. İçi deryâ gibi olacaktı ama, dışından belli etmeyecekti. Çünkü belli etmemek de bir hüner... Hazmetmek de, duygusuna hakim olmak da bir hüner. Tabii bu büyüklerimizin uygun gördüğü yol.

g. Gönlün Korunması

١٦ - قال ، وقال أبو حفصٍ: حرست قلبى عشرين سنةً ؛ ثم حرسنى قلبى عشرين سنة ؛ ثم وردت حالة صرنا فيها محروسين جميعًا .

TS. 119/16 (*Kàle ve kàle ebû hafsin*) Yine aynı raviler dediler ki, Ebû Hafs şöyle buyurdu:

(*Harastü kalbî ışrîne seneten; sümme harasenî kalbî ışrîne seneten; sümme veredet hàletün sırnâ fîhâ mahrûseyni cemîâ.*)

"Gönlümü, kalbimi yirmi sene bekledim, bekçilik yaptım gönlümden, yirmi sene kolladım gönlümü, gözledim, bekledim. (*Sümme harasenî kalbî ışrîne seneh*) Sonra yirmi sene de kalbim beni gözledi, kolladı, bekledi." Bu, yirmi sene kalbinde ne olacak, ne var diye müşahedeleri, tecellîleri gözlemiş, (*ışrîne seneh*) yirmi sene... Sonra da yirmi sene de kalbi bunu gözlemiş. Ne demek oluyor izah edeceğim, bildiğim kadarıyla, anladığım kadarıyla.

(*Sümme veredet hâletün*) "Sonra öyle bir hal geldi ki, (*sırnâ fîhâ mahrûseyni cemîân*) ikimiz birden korunan varlıklar olduk." dedi. Sözü burada bitiyor.

Tabii bu mübareklerin sözlerini her zaman, ikide bir de size de naklediyorum, tasavvufun en yüksek şeyleri bunlar, bu mübareklerin hayatları... Bunların sözlerin anlamak için bunları bilmek lâzım, yaşamak lâzım. Hâ, şunu anlatıyor diye bilir insan. Yüksek şeylerden bahsediyorlar.

"Yirmi sene kalbime baktım." diyor. Bizim kalp dediğimiz nedir? Şu et parçası değil, iç alemi... Yirmi sene insan iç alemini kollayacak. Sen iki saat kolladın mı, iki gün kolladın mı, yirmi gün kolladın mı?.. İ'tikâfa girip de Ramazan'ın son on gününde,

birazcık şöyle Allah'la baş başa kaldın mı? Yok.

Bu zamane insanının hali neden böyle ham; eski insanların hali niçin böyle yüksek? Bak yirmi sene iç alemini murakabe etmiş, kontrol etmiş, takip etmiş, iç alemini korumuş, kollamış. (*Harase*) Korumak ne demek?.. Gönlüne kötü şeyler gelmesin, defolsun, dışarıdan girmek isteyenler girmesin, gönlü pâk olsun diye dikkat etmek.

Şimdi insanın gönlünde hırslar, şehvetler, kötü duygular, kinler ve sâireler varsa nedir? Bekleyemedi işte; bir yerden, duvardan kapıdan, pencereden, gönlüne kötü şeyler girdi. İçinde fena duygular var.

Bu, yirmi sene kollamış, kalbine hiç sokmamış. Pırıl pırıl kalbi... Neyle meşgul olmuş, ne girmiş? Ne diyor bak:

"—Allah'ı bildiğim zamandan itibaren kalbime hak bâtıl hiç bir şey sokmadım." diyor.

Hiç bir şey sokmamış, sırf Allah CC ile meşgul olmuş.

Sonra, "Yirmi sene de kalbim beni bekledi." diyor. Yâni bu yirmi senelik himmetin mükâfatı olarak, yirmi sene de gönlü ona fayda vermiş. Kötülüklerden korumuş, iyi insan olmuş, nurlu insan olmuş, hayırlı insan olmuş vs. vs. Yâni, yirmi sene ondan kalbine bekçilik, yirmi sene de kalbinden ona korumak, bekçilik... Kalbi onu korumuş, gönlü onu korumuş kötülüklerden... Değil gönlüne bir şey girmesin diye uğraşmak, gönlü o hale gelmiş ki, gönlü bunu koruyor artık. O hale gelmiş.

"—Ama ondan sonra öyle bir hale geldik ki, ikimiz de korunan varlıklar olduk." diyor.

Yâni, ondan sonra daha güzel bir hale ulaşmış, bu sefer Allah koruyor. Hem kalbini koruyor, hem bunu koruyor. O onu, o onu değil, ikisi birden korunuyor.

Daha yüksek bir makama çıktığını ifade eden bir söz olmuş oluyor. Ama bizim burada anlamamız gereken bir şey var: Evliya olacak bir insan... Duygularını gördünüz, hayatını okudunuz, sözlerini az çok anlıyorsunuz. Nasıl demir gibi bir insan olduğu belli, iradesi nasıl kuvvetli... Nasıl böyle hayırlı mübarek insan olduğu belli... Yirmi sene uğraşıyor, içine kötü şeyler girmesin diye, gönlünü korumak konusunda... Yirmi sene.

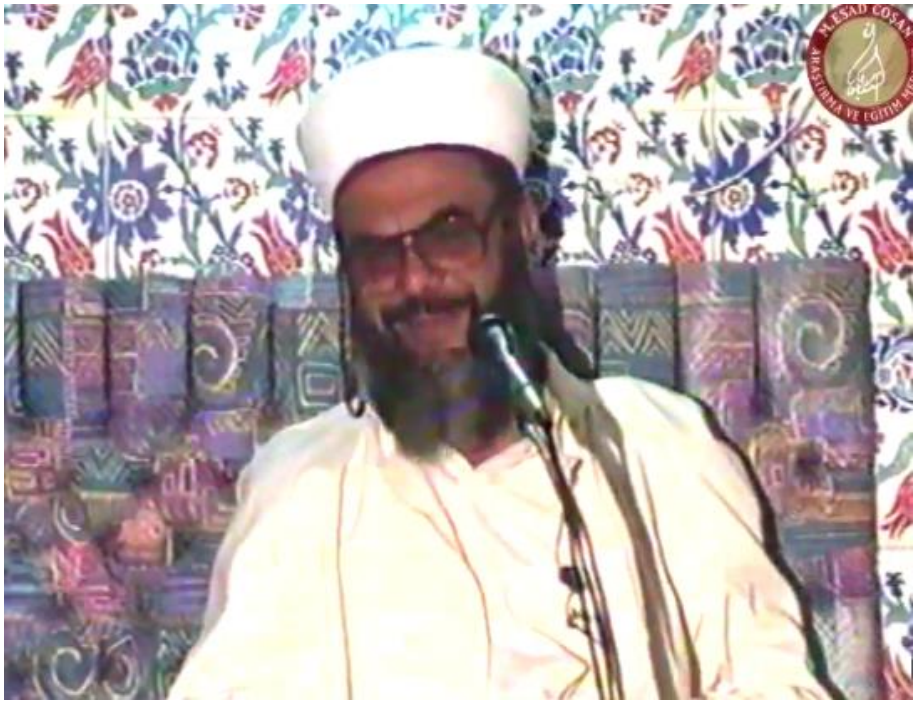

Kaç yaşında olduğunu düşün, yirmi senenin ne kadar olduğunu düşün, anla. Yirmi sene uğraşıyor. Yâni bu işler kolay olmuyor. Allah kolaylaştırırsa, saniyede de olurmuş ama, kolay olmadığını da gösteriyor bu. Yirmi sene o kalbini kollamış, yirmi sene kalbi onu kollamış... Ondan sonra, hepsi birden kollanmış Allah tarafından.

Allah'ın sevgili kulu oldu mu bir insan... Hadis-i şerifte var:

"Allah bir kulunu sevdi mi, onun gören gözü olur, işiten kulağı olur, tutan eli olur, söyleyen dili olur, yürüyen ayağı olur. Keramet ehli olur. Her şeyi Allah'la yaptığı için, muhteşem bir insan olur." O hali anlatıyor yâni, Allahu a'lem…

h. Allah Aşkının Tesiri

١٧ - قال ، وقال أبو حفصٍ: من تجرَّع كأس الشوق يهيم هياماً ، لا يفيق إلا عند المشاهدة واللقاء.

TS. 119/17 (*Kàle: Ve kàle ebû hafsin: Men tecerrea ke'se'ş-şevki yehîmü hüyâmâ, lâ yefîku illâ inde'l-müşâhedeti ve'llikà'.*) Yine aynı raviler anlattılar ki, Ebû Hafs Hazretleri şöyle buyurmuş:

(*Men tecerrea ke'se'ş-şevki*) "Kim şevk kadehinden bir yudum içerse..." *Tecerrea*, cür'a demek, bir yudum demek. "Bir yudum içerse şevk kadehinden, (*yehîmü hüyâmâ*) öyle bir kendinden geçer ki, öyle bir mest olur ki; (*lâ yefîku*) mestliğinden uyanmaz, (*illâ inde'l-müşâhedeti ve'l-likà'*) ancak müşahedeye erdiği zaman ve kavuştuğu zaman uyanır. Ondan bir cür'a içti mi, ancak müşâhede makamına erince ve kavuşunca uyanır, başka türlü kendine gelmez."

Şevk dediği, ne şevki? Allah şevki, Allah CC aşkı. Allah'a karşı olan aşkı, şevki varsa bir insanın, ondan birazcık tatmışsa, o aşkın şarabından bir yudum içmişse, hani,

Aşkın şarabından içem,
Mecnun gibi çöle düşem.

filân dediği gibi şairlerin, o aşkın şarabından bir içti mi, öyle bir mest olur ki, öyle bir geçer ki kendinden, ayılmaz artık. Ne zaman ayılır? Müşahedeye erdiği zaman, kavuşunca… Yâni, Allah'ın cemâlini gördüğü zaman ve ona vâsıl olduğu zaman, likà haline erdiği zaman kendine gelir ve toparlanır. Likà mülâkat, kavuşma demek.

Pekiyi, burada bırakalım, bugün de bu kadar olsun. 18. paragrafta kalmış olduk. Allah razı olsun.

07. 05. 1994 - İstanbul

7. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (3)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.
Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.
El-hamdü li'llâhi hakka hamdihî, ve's-salâtü ve's-selâmü alâ hayri halkıhî seyyidinâ muhammedin ve âlihî ve sahbihî, ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsanı, ikramı üzerinize olsun... Rabbim iki cihanda sizleri bahtiyâr eylesin...

Tabakàtü's-Sùfiyye isimli çok kıymetli tasavvufî kaynak eserin 119. sayfasındayız. 18. paragraf, bugün okumağa başlayacağımız yer... Hayatını okuduğumuz mübarek zât da Ebû Hafs el-Haddâd isimli, Nişapurlu bir büyük alim. Hayatını okumuştuk, şimdi sözlerini okuyacağız. Allah'ın müsaade ettiği miktarda ve bir saat kadar, bir saatten az okuduktan sonra, dersi keseceğiz. Çünkü fazla olunca tadı kaçmasın diye. Baklava bile fazla olduğu zaman bıktırıyor.

Bu evliyaullah menâkıbını okumağa başlamadan önce, başta Peygamber SAS Efendimiz'in ruh-u pâkine biz aciz, günahkâr ümmetlerinden bir hediyye-i Kur'âniyye olsun diye, sonra onan mübarek âlinin, ashâbının, ezvâcının, ahbâbının, etbâının, ihvânının ve hulefâsının, sâdât-ı meşâyih turuk-u aliyyemiz ve evliyaullah-ı mukarrebînin ruhlarına; hocamız Muhammed Zâhid Kotku'nun ruhuna hediye olsun diye, terceme-i hallerini okuduğumuz bu zâtların ve kitabın müellifi Sülemî Hazretleri'nin ruhuna hediye olsun diye;

Bu beldeleri fetheden fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye; şu camiyi yaptıranların, yapılmasında emeği geçenlerin kendilerinin ve geçmişlerinin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan, yakından bu dersi takip etmek üzere buraya teşrîf eden siz kardeşlerimizin de ahirete göçmüş bütün sevdiklerinin ve yakınlarının ruhlarına hediye olsun, rabbimiz ruhlarını şâd eylesin, makamları âlâ olsun, kabirleri nur dolsun, dereceleri

yüksek olsun diye;

Bizler de Rabbimizin sevdiği kulları zümresine dahil olalım, iki cihanda aziz ve bahtiyâr olalım diye bir Fatiha, üç İhlâs-ı Şerîf okuyalım, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Aşık Kimsenin Hàli

١٨ -قال ، وقال أبو حفصٍ: اذا رأيت المحبَّ سا كنًا هادئًا ، فاعلم أنه وردت عليه غفلةٌ ؛ فإن الحبَّ لا يترك صاحبه يهدأ ؛ بل يزعجه فى الدنوِّ والبعد ، وللقاء والحجاب.

TS. 119/18 (*Kàle, ve kàle ebû hafsin*) Râvî dedi ki, yâni Mahfûz ibn-i Mahmud isimli râvî dedi ki: Ebû Hafs-ı Haddâd şöyle söyledi: (*İzâ raeyte'l-muhibbe sâkinen hâdie, fa'lem ennehû veredet aleyhi gafleh; feinne'l-hubbe lâ yetrukü sàhibehû yehde'; bel yüz'icühû fi'd-dünüvvi ve'l-bu'di, ve'l-likài ve'l-hicâb.*)

Bu mübarek zât buyurmuş ki:

(*İzâ raeyte'l-muhibbe sâkinen hâdie*) "Seveni, aşıkı, muhibbi sesiz, sakin görürsen, (*fa'lem ennehû veredet aleyhi gafleh*) anla ki ona gaflet gelmiş, gaflet arız olmuş. (*Feinne'l-hubbe lâ yetrukü sàhibehû yehde'*) Çünkü sevgi, sevgiye sahip insanı öyle sessiz bıraktırmaz; rahatsız eder, iz'âc eder. (*Fi'd-dünüvvi ve'l-bu'di*) Yakınlık halinde de, uzaklık halinde de; (*ve'l-likài ve'l-hicâb*) kavuşma halinde de, perdelenme halinde de, sevgi insanı durdurmaz yerinde... Duruyorsa, demek ki muhibbe, aşıka bir gaflet gelmiş de ondan duruyor."

Aşık, öyle sıradan bizim bildiğimiz, hemen bugün gazetelerde okuduğumuz zaman, insanların birbirine bakıp kurnaz kurnaz düşündüğü şey değil. Bu mübareklerin sevgisi başka... Bizimkiler gibi değil. Bu zamane insanlarının kafası gibi değil kafaları, kalpleri... Bunlar Hak aşıkları, Allah dostları, Allah'ı seven insanlar.

İşte tasavvufta çeşitli tipte tavırlar görüyoruz. Kimisi ibadete

düşkün oluyor, àbid oluyor; kimisi dünyaya karşı meyilsiz oluyor, zâhid oluyor; kimisi de muhib oluyor, aşık oluyor. Bu tavırların içinde, halet-i ruhiyyelerin içinde en yüksek olanı aşk makamıdır demiş büyüklerimiz. Muhib olmak, aşık olmak; yâni Allah'ın sevgisinin insanın kalbine yerleşmesi ve o kişiyi Allah aşıkı bir insan haline getirmesi.

Tabii, aşık olan insan normal bir insan değildir. Aşık olan insanın hali, tavrı, sözü, bakışı, oturuşu, kalkışı, iştihası, uyuması, her şeyi alt üst olmuştur. Çünkü sevgi insanı o hale getirir. Bir tatlı belâdır yâni, bir hastalıktır ama, "Bu hastalıktan Allah beni şifâyâb etmesin." diyor Fuzûlî. "Yâ Rabbi, bu hastalığımı arttır!" diyor. Çünkü sevgi, yüksek mertebedir. Kul, Allah'ı ne kadar çok seviyorsa, demek ki Allah da onu o kadar çok seviyor ki, kulda o kadar sevgi hasıl olmuş. Kulun Allah'a karşı meyl ü muhabbeti ve sevgisi nisbetindedir Allah'ın onu sevmesi. İlgisi nisbetindedir, kulluğundaki şevki nisbetindedir.

Onun için Ebû Hafs Hazretleri, bu derecedeki bir muhibbin, bir aşık-ı sàdıkın, hak dostunun böyle sakin, sessiz durmasını, "Demek ki kendisine gaflet gelmiş, gaflet arız olmuş, bir takıntısı var." mânâsına geliyor diyor. Çünkü sevgi insanı rahat tutmaz; kıvrandırır, hareketlendirir, iz'âc eder, tâciz eder.

Tabii bunlar birer tavırdır, meşrebdir. Hacı Bektâş-ı Velî, Mevlânâ'ya mektup ve temsilci göndermiş:

"—Ne oluyorsun? Cihanı velveleye verdin be adam, her tarafı birbirine karıştırdın. Bir gürültü, bir patırtı, bir vâveylâ... Şehirler çalkalanıyor, gittiğin yer yerinden oynuyor. Ne oluyorsun? Cenâb-ı Hakk'ı bulduysan, sakince köşende otur. E bulamadıysan, bu gürültü o zaman haksız, yersiz bir gösteriş, riyâ oluyor. O zaman gürültü olmaması lâzım! Böyle ortalığın karmakarışık olmaması lâzım!" diye bir şey yazmış, göndermiş Ebû İshâk adlı bir halifesiyle…

O da Konya'ya gelmiş, Mevlânâ'yı aramış *Eflâkî*'deki rivayete göre. Mevlânâ Hazretleri falanca medresede ders veriyor demişler, gitmiş. Medresenin kapısından girerken, Mevlânâ Hazretleri semaa kalkmış. Dönüyor bir taraftan, bir taraftan da bir rubâî okuyormuş. Diyormuş ki:

Eğer yârın yok ise,
Neden taleb etmezsin?
Eğer yârını bulduysan,
Neden tarab etmezsin?..

Yâni, "Yârin yoksa; niye koşturup aramıyorsun sevgilini, niye uzak duruyorsun sevgilinden? Eğer bulmuşsan, niye sevincinden coşup oynamıyorsun? Tembel tembel kenara oturmuşsun, bu ne acaip iştir." diye. "Asıl kendi işin acaip ki, böyle bir talebin içine girmiyorsun!" mânâsına bir rubâîyi terennüm ederek, öyle semâ ediyormuş. Yâni, ilâhi söyleyerek dönüyormuş diyelim biz.

Bu onların iki tavrını gösteriyor. Demek ki; Hacı Bektâş-ı Velî ciddî, sakin olmayı istiyor. Mevlânâ da: "Bulamadıysan arayış içinde bir coşkunluk olacak, bulduysan bulduğun için sevinçten bir coşkunluk olacak. Eğer böyle bir talebin yoksa, bu talepsizlik yanlıştır. Benim halime değil, talepsizliğe şaşmak lazım!" diye cevap vermiş diyor kitapta.

Burada da, "Aşık öyle sessiz duramaz. Aşık oldu mu

bakışından bellidir, yerinde duramaz, oturamaz, kalkamaz, uyuyamaz, yiyemez, içemez." filân gibi bir ifade var. Allah o sevgileri, o makamları, o halleri, o tavırları göstersin, tattırsın bu yolun bütün aşık, hakikî sàdık yolcularına...

b. Tasavvuf Baştan Sona Edebdir

١٩ - قال ، وقال أبو حفصٍ: التصوُّف كله آدابٌ: لكل وقتٍ أدبٌ ، ولكل مقامٍ أدبٌ. فمن لزم آداب الأوقات ، بلغ مبلغ الرجال ؛ ومن ضيَّع الآداب ، فهو بعيدٌ من حيث يظنُّ القرب ، و مردودٌ من حيث يرجو القبول.

TS. 119/19 (*Kàle*) Aynı râvî diyor ki: (*Ve kàle ebû Hafs*) Ebû Hafs-ı Haddâd bir sözünde de şöyle dedi: (*Et-tasavvufu küllühû âdâbün: Li-külli vaktin edebün, ve li-külli makàmin edebün. Femen lezime âdâbe'l-evkàt, beleğa mebleğa'r-ricâl; ve men dayyea'l-a'dâb, fehüve baîdün min haysü yezünnü'l-kurb, ve merdûdün min haysü yercu'l-kabûl.*)

Biz bu kitabı niçin okuyoruz? İstiyoruz ki, tasavvuf aslî temellerine oturmuş olarak bilinsin kardeşlerimiz tarafından... Böyle fantazilerle, zayıf rivayetlerle, yalan yanlış kanaatlerle, şeriate uymayan, gerçek olmayan, yalan yanlış yollara sapmasınlar, oyalanmasınlar, yanlış bilgiler, kanaatler edinmesinler diye, böyle büyüklerin hayatlarını anlatan, yine böyle büyük bir insan tarafından yazılmış bir kitabı onun için okuyoruz. Tasavvuf nedir anlaşılsın diye...

Şimdi burada diyor ki, bu Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri:

(*Et-tasavvufu küllühû âdâbun*) "Tasavvuf dediğimiz yol, tarikat dediğimiz, tasavvuf dediğimiz şu güzel yol, baştan başa âdâbdır. Her şeyin edebi vardır. (*Li-külli vaktin edebün*) Her vaktin bir edebi vardır. (*Ve li-külli makàmin edebün*) Her makamın da bir edebi vardır. Her zamanın bir edebi vardır, her yerin bir edebi vardır."

Caminin edebi vardır, evin edebi vardır, dükkânın edebi

vardır, misafirliğin edebi vardır... Her yere münasib bir edeb vardır. İnsanın camide tavrı başka türlü olur, yatak odasında tavrı başka olur, dükkânda tavrı başka olur. Yâni zamana ve mekâna ait yapması gereken, doğru olan, olmayan şeyler vardır demek yâni. Herkes anlasın diye böyle anlatmağa çalışıyorum.

(*Femen lezime âdâbe'l-evkàt*) "Zamanların gerektirdiği edepleri bilen ve onları yapan, onlara mülâzemet eden, onlara riâyet eden kimse, (*beleğa mebleğa'r-ricâl*) evliyaullah derecesine ulaşır, ricâlüllah derecesine ulaşır. Zamanın kendisine gerektirdiği âdâbı bilen ve yapan, büyük insan olur.

(*Ve men dayyea'l-âdâb*) Kim edepleri çiğnerse, kaybederse, yapmazsa; zamanın ve mekânın gerektirdiği tavrı, edebi takınmazsa, bilmezse onu, yapmazsa; (*fehüve baîdün min haysü yezünnü'l-kurb*) kendisini yakın sansa bile uzaktır. (*Ve merdûdün min haysü yercu'l-kabûl.*) Allah tarafından kabulü umsa bile, dergâhtan kovulmuştur, uzaktır."

Buradan ne anlıyoruz: "Aman âdâba dikkat etmeli!" diye anlıyoruz. Oturmanın âdâbı vardır, sözün âdâbı vardır. Seher vaktinin âdâbı vardır, akşam namazı vaktinin âdâbı vardır; sabah namazının, gün doğuşunun âdâbı vardır. Büyüğe karşı âdâb vardır, büyüğün karşısında takınılacak, hocanın karşısında takınılacak tavır vardır... vs. Yâni âdâb ne demek? Yanlışlıktan korunmayı sağlayacak kàideler demek. Yanlış iş olmayacak.

"—Bu işin âdâbına uygun yapıldı bu iş..."

Ne demek? Yâni yanlışsız, çekinilecek şeylere bulaşılmadan yapılmış. Tamam, usûlüne uygun yapılmış demek yâni.

O halde biz de usûlü, âdâbı, erkânı dâimâ düşünmeliyiz. Yâni, içinde bulunduğumuz anda ve zamanda ve mekânda ne yapmamız lâzım, nasıl yapmamız lâzım?.. Hocanın karşısında insan apışıp otururbut, derler ki:

"—Bak bu kadar yaşlı insanın karşısında olmamış." derler.

E büyük bir alimin karşısında, tutup olmadık bir konuda konuşursa...

"—E canım meclisin tadını kaçırıyor bu cahil adam, sussa da, âlim konuşsa..." derler filan...

Yâni, işte bu zamanın ve mekânın neyi yapmayı gerektirdiğini

devamlı düşünmesi lâzım müridin. Ona göre hareket etmesi lâzım! Oturuşuna, kalkışına, konuşmasına, düşünmesine, hattâ niyetine, fikrine hakim olması lâzım; duygularına hakim olması lâzım, sabretmesi lâzım!..

Şimdi, hoşuma giden bir şey hatırıma geliverdi. Evliya Çelebi Şam'a gidiyormuş. Hicaz'a gidecek yâni. Görev vermiş paşası, Hicaz'a gidecek. Dımaşk'a, yâni Şam'a gelmişler. Şam'da yeniçeri arkadaşları, yeniçeri ağaları filan demişler ki:

"—Çelebi! Gel bu akşam bizimle, özel bir program düşünüyoruz, sen de gel!" demişler.

"—Olur." demiş.

Mahiyetini bilmiyor. Meğer saz, söz, eğlenceye gideceklermiş o arkadaşlar. Biraz havâî tabiatlı askerler demek ki. Oraya gideceklermiş. Yolda bir evliyaullahtan bir zâtla karşılaşmışlar. Evliya ama, biraz böyle meczub tavırlı bir kimse. Bir girişmiş bu Evliyâ Çelebi'ye, nasıl pataklamış. Gık dememiş. Evliyâ Çelebi hatırlı insan, güçlü insan, süvârî, cihangir, silahşör bilmem ne... Gık dememiş.

"—Neden?.."

Büyüğe el kaldırılmaz! Edeb odur.

"—E niye döğüyor?"

Sebepsiz döğüyor. Sabretmek lâzım! Sabretmiş. Gözünü şişirmiş, kafasını kırmış yâni. Hastanelik edecek gibi, sedyelik edecek gibi döğmüş yaşlı adam, gık dememiş. Tabii hastanelik olduğu için, sedyelik olduğu için, arkadaşlarının yanına da gidememiş.

Ötekiler de gittikleri yerde saz, söz, biraz da herhalde gayr-ı meşrû şeyler sattıkları için bir yakalanmışlar, hepsinin kellesi gitmiş. Bak, edebi, o büyüklere karşı gelmekten kendisini koruyor, gık demiyor. Edebe riayetten biraz dayak yemiş oluyor ama, kelle kurtuluyor. Ötekilerin arasına gitseydi, kellesi de gidecekti.

Sonra bugün bizi gezdiren, götüren getiren kardeşimiz anlattı; bir kitapta okumuş, dikkatimi çekti: Fatih Sultan Mehmed Han Hazretleri Fatih Camii'ni yaptırmış. Ağanın, vezirin birisi de Fatih Camii'nin kenarına bir mescid yapmağa kalkmış. Rüyada Fatih Sultan Mehmed Hazretleri demiş:

“—Sen bizim cemaatimizi mi çalmak istiyorsun? Rekabet mi yapmak istiyorsun bizimle? Biz cami yapmışız, ne diye kenarına küçük mescid yapıyorsun? Vurun şunun kafasını!”

Bak işte cami yapmak güzel bir şey gibi görünüyor ama, o mekânda cami uygun değil. Tam Fatih Sultan Mehmed Han Hazretleri yaptırmış bir cami, sultanın gönlü kırılıyor. Vefat etmiş sultan tabii, rüya aleminde vefatından sonra olan bir şey bu. E demek ki cami yaptırmanın da bir âdâbı varmış, mekânı varmış demek ki.

Cami yaptırmak güzel diye, insan olur olmaz her yere yapamaz demek ki. Getir sen büyük bir caminin yanına yap... Olmaz! Bu caminin cemaatini bölersin. Camisiz bir köye yap, herkesin duasını al. Ama cami olan bir yere ikinci bir cami açınca, o zaman olmuyor.

Demek ki bazen güzel gibi görünen şey âdâba aykırı olabilir. Cami yapmak güzel ama orada âdâba uygun gelmedi işte. Sultânı darılttı. Mübarek, Peygamber Efendimiz’in medhine mazhar olmuş olan sultanı darılttı.

"Tasavvuf tamamen âdâbdan ibarettir, her vaktin edebi vardır, her makamın edebi vardır. Bu âdâba riâyet etmesini bilen başarılı müridler ricâlu'llah, evliyâu'llah, erenler mertebesine ulaşır. Buna riâyet etmeyen, kendisi yakınım sansa bile uzaktır. 'Allah beni kabul ediyor, Allah indinde amellerim makbul oluyor.' sansa bile, merduddur, reddolunmuştur." diyor Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri gibi bir alim, büyük şeyh efendi.

Demek ki, biz de âdâbı kollayalım! Konuşmanın âdâbını kollayalım; yemenin, içmenin âdâbını kollayalım; ziyaretin âdâbını, vaktini kollayalım! Her işimizde, "Bu işin âdâbı nedir, bu mekânın âdâbı nedir, şu andaki şu zamanın âdâbı nedir?" diye âdâbı kollayalım!..

Tasavvuf ne imiş? Bu da bir tarif olarak karşımıza çıkıyor: (*Et-tasavvufu küllühû âdâbün*) "Tasavvuf baştan sona âdâbdır. Edeplerden meydana gelmiş bir kompozisyondur tasavvuf." Şunun edebi, bunun edebi, şunun edebi, bunun edebi... Al sana tasavvuf işte. Tasavvuf, edeb demek oluyor.

c. İlim ve Hal

٢٠ - سمعت أبا عمرو بن حمدان ، يقول: وجدت فى كتاب أبى ؛ قال أبو حفصٍ: الحال لا يفارق العلم ، ولا يقارن القول .

TS. 119/20 (*Semi'tü ebâ amri'bne hamdâne yekùl: Vecedtü fî kitâbi ebî; kàle ebû hafs: El-hâlü lâ yüfâriku'l-ilm, ve lâ yukàrinü'l-kavl*.) Ebû Amr ibn-i Hamdan isimli alim diyor ki: "Ben babamın kitabında gözlerimle gördüm ki, o not almış, Ebû Hafs şöyle söylemiş..." Demek ki, babası Ebû Hafs'ın zamanında yaşayan bir kimseydi, sohbetlerinde notlar almış, sözlerini defterine yazmış. Ne demiş:

(*El-hàlü lâ yüfâriku'l-ilm*) "Hal, ilimden ayrı değildir, farklı değildir; ilme ters, ilim dışı, ilme aykırı değildir. (*Ve lâ yukàrinü'l-kavl*) Laf da değildir. Lafla ilgisi yoktur, lafa yakın değildir, uzaktır. İlmin de dışında değildir."

"—Efendim, ben tasavvuf ehliyim, hal ehliyim..."

Eee, hayrola, gel bakalım, halin ilme uymuyor! Demek ki, sen

hal ehli değilsin. Hangi ilme uyacak?.. Kur'an ilmine uyacak, hadis ilmine uyacak, fıkıh ilmine uyacak... Evliyaullah, günahlardan en çok sakının insan demektir. İlme, dine, hükme, şeriata uymuyorsa, demek ki olmaz. Hal, ilme aykırı değildir.

Hal, lafa da yakın değildir, laf demek de değildir. Çenesi bol, lafı çok... Hal, laf demek değildir. Lafın kıymeti yoktur. Hele hele laf, insanın haline tersse, sorumluluktur da aynı zamanda, vebaldir.

"—Seni hınzır, edepsiz seni!.. Öyle söylüyorsun da böyle yapıyorsun. İçin başka, dışın başka, seni münafık seni... Gösteriş için, reklam için tatlı, ballı, yağlı laflar söylüyorsun ama, halin o sözlerine uymuyor. Seni seni seni..." derler insana.

Yâni hal ilmin dışında, ilimden ayrılan, kopan, ilimle alâkasız bir şey değildir. İlmin dairesine uyan, içinde olan bir şeydir, şeriate uygundur; bir. Lafla da ilgisi yoktur. Lafa hiç yaklaşmaz bile... Adam sessiz, sedâsız durur, işini görür. Allah'ın rızasını kazanır. Söylemez, söylemesine lüzum da yok. Çünkü mükâfatı Allah verecek. Kuldan mükâfat beklemiyor.

d. Allah İçin Almak ve Vermek

٢١ - وذ كر أبو عثمان الحيري النيسا بوري ، عن أبي حفصٍ ، أنه قال: من يعطى ويأخذ ، فهو رجلٌ ؛ ومن يعطى ولا يأخذ ، فهو نصف رجل ؛ و من لا يعطى ولا يأخذ ، فهو همجٌ لا خير فيه . فسئل أبو عثمان ، عن معنى هذا الكلام ، فقال : من يأخذ من الله ، و يعطى لله فهو رجلٌ ؛ لأنه لا يرى فيه نفسه بحال. و من يعطى ولا يأخذ ، فإنه نصف رجل ، لأنه يرى ننفسه فى ذلك ، فيرى أن له بأن لا يأخذ فضيلة. ومن لا يأخذ ولا يعطى فهو همجٌ ، لأنه يظنُّ أنه الآخذ والمعطى ، دون الله تعالى.

TS. 120/21 (*Ve zekere ebû usmân el-hîrî en-neysâbûrî, an ebî hafs, ennehû kàle: Men yu'tî ve ye'huzü fehüve racül; ve men yu'tî ve lâ ye'huz fehüve nısfü racül; ve men lâ yu'tî ve lâ ye'huze fehüve hemecün lâ hayra fîh.*

Fesüile ebû usmâne an ma'nâ hâze'l-kelâm, fekàle: Men ye'huzü mina'llàh ve yu'tî lillâh, ve hüve racül; li-ennehû lâ yerâ fîhi nefsehû bi-hâl. Ve men yu'tî ve lâ ye'huz, feinnehu nısfü racül; li-ennehû yerâ nefsehû fî zâlike, feyerâ enne lehû bi-en lâ ye'huze fadîleh. Ve men lâ ye'huz, ve lâ yu'tî, fehüve hemec; li-ennehû yezünnü ennehü'l-âhizü ve'l-mu'tî, dûne'llàhi teàlâ.)

Ebû Osman el-Hîrî en-Neysâbûrî Ebû Hafs'tan, şöyle söylediğini zikreder: (*Ennehû kàl*) Ebû Hafs-ı Haddâd şöyle söyledi. Rivâyet eden Ebû Osman-ı Hîrî de büyük bir şeyh, büyük bir alim. Ebû Hafs-ı Haddâd'ın şöyle dediğini nakletmiş:

(*Men yu'tî ve ye'huz, fehüve racül*) "Kim veriyor ve alıyorsa, işte o erdir, adam odur." Tabii bu racül dediği, adam dediği, adamdır dediği... Biz hani birisini sevmediğimiz zaman, "O adam değildir!" diyoruz ama; adam, erkek, tamam, doktorlar tarafından incelenirse erkeklik var. Ama biz diyoruz ki, "Adam değildir o." Sakalı var, bıyığı var, kıyafeti var... Adam değil diyoruz, yâni makbul değil demek istiyoruz.

Burada adam dediği kimse, tasavvufta bayağı hatırlı bir insan demek, yâni *eren* demek. Zaten benim kanaatime göre eren sözü bir şeye ermekten gelmiyor. Ermek masdarından gelmiyor, er kelimesinden geliyor. Er, adam demek, racül demek. *Erân* çoğulu yâni, *merdân* gibi; adamlar demek. Benim sezgime göre, anladığım yapıma göre böyle. Yâni erenlerdendir yâni. Veriyor ve alıyorsa bir kimse, erenlerdendir. Yâni tasavvufta ilerlemiş sağlam bir insan.

(*Ve men yu'tî ve lâ ye'huz*) "Ama veriyor da almıyorsa, (*fehüve nısfü racül*) o yarım adamdır. Tam adam değildir o. Tam er kişi değildir, yarımdır. Veriyor ama almıyorsa, yarımdır." diyor. Dikkat ediyor musunuz? "Veriyor ama almıyorsa, yarımdır." diyor. "Hem veriyor hem alıyorsa, tamdır, tam adamdır." diyor. "Veriyor da almıyorsa, yarımdır." diyor.

(*Ve men lâ yu'tî ve lâ ye'huz*) "Ne veriyor, ne alıyorsa bir insan,

(*fehüve hemecün lâ hayra fîhi*) o sirke sineği gibi değersizdir, çöp gibidir, yığındır. Hiç bir hayrı yoktur o adamın." Değerlendirmesi böyle.

(*Fesüile ebû usmâne an ma'nâ hâze'l-kelâm*) Bu rivayeti yapan Ebû Osman Hazretleri'ne —o da büyük bir zât— "Ne demek istemiş bu sözle?" diye sormuşlar. O da bir açıklama yapmış, o açıklamasını da okuyalım! Sonra ben biraz daha açıklansın diye, size daha başka kelimelerle anlatayım.

Mânâsını sormuşlar, ne demek istiyor bu diye. (*Fekàle*) Ebû Osman Hazretleri açıklamada demiş ki:

(*Men ye'huzü mina'llàh, ve yu'tî lillâhi ve hüve racül*) "Kim Allah'tan alıyor da, Allah rızası için kullara veriyorsa tamam işte eren budur. Alıyor, veriyor. Allah'tan alıyor, kullara veriyor." Şimdi dikkat edilirse bir tarif yapmış gibi söylüyor ama, aslında neyi aldığını, neyi verdiğini söylemediği için, bize göre biraz bulanık kalıyor iş. Ne alıyor mübarekler, ne veriyor; anlayamıyoruz yâni değil mi. Şimdi onu anlatacağım bu sözler bittikten sonra.

(*Li-ennehû*) Yâni "Allah'tan alan, kula veren tam adamdır, (*li-ennehû*) çünkü o, (*lâ yerâ fîhi nefsehû bi-hâl*) hiç bir şekilde kendisini görmüyor bu işte. "Ben vasıtayım, yokum arada…" diyor. "Allah benden ona veriyor işte!" diyor. Demek ki kendisini yok edebilmiş, demek ki tasavvufta tam yüksek mertebeye erebilmiş. Kendisini hiç görmüyor. Alıyor, veriyor.

(*Ve men yu'tî ve lâ ye'huz feinnehu nısfü racül*) Eğer bir insan veriyor da almıyorsa, o yarım adamdır, (*li-ennehû yerâ nefsehû fî zâlike*) çünkü kendi nefsini görüyor bu. Benliğini tam yok edememiş. Almıyor da veriyor. (*Feyerâ enne lehû bi-en lâ ye'huze fadîleh*) Almamakta kendisine fazilet var sanıyor. Onun için yarım adamdır. Almamakta fazilet var sanıyor, kendisinin varlığını tam yok edememiş, onun için yarım adam.

(*Ve men lâ ye'huz ve lâ yu'tî fehüve hemec*) "Ne veren, ne alan, ne alıyor, ne veriyor, o kimse sinek gibidir, irin gibidir, kıymeti yoktur. (*Li-ennehû yezünnü ennehû'l-âhizü ve'l-mu'tî*) Çünkü veren alan kendisi sanıyor, nefsi direk gibi ortada... Onun için (*dûne'llahi teàlâ*) Allah'ın verdiğini aldığını bilmiyor."

Halbuki Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin *Esmâ-i Hüsnâsı*'nda vardır: (*El-ganiyyü'l-muğni'l-mu'tî, el-mâniu'd-dârru'n-nâfi'*) Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin sıfatları içinde ne var? Mâni' olmak da var, Mu'tî olmak da var. Vermek de var, vermemek de var. Zarar vermek de var, fayda vermek de var. Yâni zarar veren Allah, fayda veren Allah... Bir lütfu, ihsânı veren Allah, bir şeyi kuldan alan Allah... Her şeyin Allah'tan olduğunu anlayan evliya oluyor, ma'rifetullaha ermiş oluyor. Bu, hiç bunları anlamamış olduğundan bu adam değil, sinek gibi bir şey, kıymetsiz diyor.

Böyle tarif etmiş. Tabii neyi aldığını, neyi verdiğini söylemediği için, gene de bize göre mübhem sözler bunlar, rumuzlu sözler.

Ben bir rivâyet naklederek meseleye biraz başka yönden girmek istiyorum: Bir mübarek zâta birisi gelmiş,

"—Al efendim!" diye bir kese vermek istemiş. "Buyur, al efendim!" demiş, zengin, gelmiş, veriyor bu evliyaullaha.

Şöyle bir düşünmüş, almış. Hàtem-i Esam Hazretleri olduğunu hatırlıyorum bu zâtın. Öyle sanıyorum, Rh.A, Allah şefaatine erdirsin... Şöyle bir tereddüt etmiş, almış. Verilen keseyi almış.

Şeyh efendiyi tanıyanlar demişler ki:

"—Efendim, hocam, bizim eskiden tanıdığımıza göre siz pek almazdınız, bağış filan almazdınız. Şimdi şöyle bir tereddüt ettiniz, aldınız..."

Demiş ki:

"—Almakta nefsimin horluluğunu gördüm, zilletini gördüm, aşağılanmasını gördüm. Almak aşağılayıcı bir hal... Almamakta, reddetmekte de nefsimin izzetini gördüm. 'Almıyorum yâ, senin parana muhtaç değilim el-hamdü lillâh!' filan gibilerden... Bunu gördüm. Nefsimin izzetine, zilletini tercih ettim diyor. Kepaze nefsim hor olsun diye aldım." diyor.

Tabii ne yapacak?.. Alacak, verecek. Yâni bu mübareklerin dünyasının biz kenarından bakıyoruz, uzaktan seyrediyoruz bunları. Onların gönül yapıları çok derin, çok engin. O derinliklerini anlamak kolay değil. Bu zamane insanı, bu materyalist kafayla onların dünyalarını anlayamaz ama, biz bu sözleri okuyarak, anlatmağa çalışarak, gerçek tasavvuf neymiş,

gerçek tasavvuf erlerinin gönül yapıları nasılmış, meseleleri nasıl düşünürlermiş, o anlaşılsın diye bu dersi burada yapıyoruz zaten. Bu kitabı okuyuşumuzun sebebi o…

Şimdi bak, alırken düşünüyor, nefsine hor geleceği için alıyor. Verecek gene... Nefsini horlamak için aldığından, oradan sevap alacak; verdiği için de vermekten, cömertlikten sevap alacak.

"—Almıyorum, istemem yâ, muhtaç değilim yahu!" diyorsa bir insan, biz de seziyoruz ki:

"—Haa, nefsaniyeti var biraz, kızdı adam."

Ben Ankara'da Mamak, Kayaş, böyle gecekondu muhitinde bir yerde bir namaz kıldım, yanımda birkaç arkadaşım vardı. Cebimde de biraz verilecek para vardı. Hayra verilecek para vardı. Baktım yanımdaki namaz kılan kimsenin elbisesi hırpânî, yamalı, acıdım kendisine. O zaman için hatırlı bir para çıkarttım, vermek istedim.

Allah bullak oldu adam. Bir bocaladı. Bir kızdı, bir kızardı. Sert sert bana dedi ki:

"—Ben muhtaç değilim, istemem!"

Ben gene bozuntuya vermedim,

"—E ihtiyacın yoksa, al, başkasına verirsin, burayı tanıyorsun." filan dedim ama adam çok sinirlendi.

Neden? Almak zoruna gidiyor. Kimin zoruna gidiyor?.. Nefsine ağır geliyor insanın. Almak nefse ağır geliyor. Almamak... Hah, almadım işte bak, gördün mü?

"—Ben zengin adamım yâhu!" dedi.

"—İyi mâşaallah, Allah bereket versin, çok güzel!" dedim.

Zenginsen, giyinsene zengin gibi; ne diye hırpânî giyiniyorsun?

İmâm-ı Âzam Efendimiz güzel giyinirmiş. Niye demişler.

"—Allah verdiği nimeti kulu üzerinde görmeyi sever." buyurmuş.

Kullar da, ha bu zengin diye gelir yanına.

"—Efendi, biraz da bize yardım et!" derler.

Fakir gibi olursa, para vermeğe kalkar. Zengin olduğu belli olursa para istemeğe gelir.

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:[12]

هَدِيَّةُ اللهِ إِلَى المُؤْمِنِ السَّائِلُ عَلَى بَابِهِ (أبو نعيم ، والديلمي عن ابن عمر)

(*Hediyyetu'llàhi ile'l-mü'mini es-sâilü alâ bâbihî*) "Kapısındaki dilenci, mü'mine Allah'ın bir hediyesidir."

Dinimizin anlayışına bak!

Öbürü de kapıdaki dilenciye:

"—Allah versin!" diyor.

Allah sana hediye göndermiş onu, sen ona vereceksin de sevap kazanacaksın. Zaten sen desen de, demesen de verir veya vermez. Bir lafa alışmışız:

"—Allah versin!"

Yâhu az veya çok bir şey ver gelene!..

İşte almakla almamak arasındaki halet-i rûhiyyeyi bu anlattığım şeyler gösteriyor. Şimdi buradan dönecek olursak tekrar: Bir evliyaullah zengin de olsa, paraya ihtiyacı da olmasa, dünyaya sırtını dönmüş de olsa, alır mı? Alır. Alır, verir. Çünkü nefis yok; almaktan gocunmuyor, vermekten sakınmıyor. Nefis yok... Alır da, verir de...

E almıyor, veriyor... Nefsâniyeti var. Almamanın kendisine fazilet olduğunu sanıyor. Onuruna dokunuyor almak, almıyor. Ondan sonra vermek tabii kolay... Vermeyi herkes sever. Sen de seversin, ben de severim. Veriyorsun, adam "Allah râzı olsun!" diyor, bin defa dua ediyor. Oh, beş kuruşluk bir şey veriyorsun, bir ton dua alıyorsun. Verdiğin ne, ne olacak yâni?..

Üç kuruşluk bir mum alsa, yandırsa;

---

[12] Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.120, no:149; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.IV, s.324, no:6944; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.I, s.326; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.III, s.44, no:172; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.363, no:16078; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XXII, s.323, no:25014.

Cümle kâinâtı ziyâda sanır.

Bazı insanlar böyle. Ne yaptın yâ, ne olacak? Ne verdin?.. Karın doyuracak bir şey verdin mi? Zengin edecek bir şey verdin mi?..

Bizim Hocamız'ın cömertliği öyleydi. Verdi mi, zengin edecek gibi verirdi. Ooo, bir bakardım, tamam... Külliyetli verirdi yâni.

Ne verdin yâni? Cebindeki buruşuk parayı verdin değil mi? Buruşuk, taşımaktan hoşlanmadığın buruşuk parayı verdin. Cebinde çöp gibi durmasın diye, atar gibi verdin.

Yemeğinin kötüsünü verdin, değil mi? "Ben bunu yemeyeceğim, bu bozulmaya yüz tutmuş, benim sıhhatimi bozar ama, fakir yesin!" dedin.

Kur'an-ı Kerim'de ne buyruluyor:

لَن تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ (آل عمران:٩٢)

(*Len tenâlü'l-birre hattâ tünfikù mimmâ tuhibbûn*) "Sevdiklerinizden infak etmedikçe takvâ ehli, birr ü takvâ sahibi bir insan seviyesine, derecesine çıkamazsınız." (Âl-i İmrân, 3/92) Sevdiğini vereceksin, güzelini vereceksin, verdiğin şey hatırlı, güzel bir şey olacak.

İşte vermek kolay, almak zor olduğundan, zoru da yaptığı için, alan ve veren en yüksek seviyeli insan oluyor.

Birisi Hocamız'a geldi... Bakın ibretli olaylar. Ben Hocamız'ın damadıyım, biliyorum. Evinin halini, her şeyini biliyorum.

"—Hocam şu *Evrad* kitabından okumak istiyorum, alayım mı?"

"—Olur." dedi.

Bana:

"—Getir!" dedi.

Ben getirdim, *Evrad* kitabını verdim. Cüzdanına sarıldı. Kıpkırmızı oluyorum ben, deli olacağım kenarda... Cüzdanını açtı:

"—Parasını vereyim hocam!" dedi.

"—Eh, ver." dedi.

Ben kıpkırmızı oluyorum. Neden? Bende nefis var. Hocamız, "Eh, ver!" dedi. Hocamız kitap tüccarı mı? O evradı parayla

satmak için mi bastırdı? Değil. Herkese bedava veriyor.

Şimdi o cüzdanına elini salıp da... Neden? Bedava almak beyefendiye ağır geliyor. Parasını vermek izzet-i nefsini okşuyor. Onu tahlil edersek, işin aslı o...

Ne yâni on bin lira para para mı yâni? Çıkartmışsın, hocana bir *Evrad* parası vermişsin, ne olacak yâni.

Onun için, alan ve veren er kişidir. Almıyor da veriyor; yarım erdir, yarım kişidir. Ne alıyor, ne veriyor... Neden? Adam sofu. Mâşâallah, mâşâallah!.. Para veriyorsun, istemem. Almıyor. Aferin, ne kadar nefse uygun... Vermiyor da... E ne oldu cömertlik? Yok... Cömertlik aksiyonu, faaliyeti yok. Ne alıyor, ne veriyor; sıfır… Sinek gibi bir şey... Öyle şey yok.

Görüyor musunuz, gerçek dervişlik ne kadar farklı muhterem kardeşlerim! Anlıyor musunuz? Tasavvufun inceliklerinin ben bu sözlerden, yavaş yavaş kıyısından köşesinden sezilebileceği kanaatindeyim. Bak onların çalışması nasıl!.. Kafasının, gönlünün olayları değerlendirmesi, olaylara bakışı ve girişi çıkışı nasıl?

e. Gerçek Cömertlik

٢٢ - سمعت أبا الحسن بن مقسمٍ ، ببغداد ، يقول: سمعت أبا محمدٍ المرتعش ، يقول: سمعت أبا حفصٍ ، يقول: ما استحقَّ اسم السخاء ، من ذ كر العطاء ، او لمحه بقلبه.

TS. 120/22 (*Semi'tü ebe'l-haseni'bne miksemin, bi-bağdâde, yekùlü: Semi'tü ebâ muhammedini'l-mürteişe, yekùlü: Semi'tü ebâ hafsin, yekùl: Me'stahakka'sme's-sehâ', men zekere'l-atà', ev lemahahû bi-kalbih.*) Bağdat'ta Ebü'l-Hasen ibn-i Miksem'den işittim diyor müellif. O da Ebû Muhammed el-Mürteiş'den işitmiş. O da büyük bir şeyh, evliyaullahtan büyük bir zât... O da Ebû Hafs'tan şöyle duydum diyor. Ne söylemiş, şimdi sözüne gelelim Ebû Hafs Hazretleri'nin:

(*Me'stahakka*) "İstihkak etmedi, kazanamadı, lâyık olamadı; (*me'stahakka'sme's-sehâ'*) cömertlik ismini almaya hak

kazanamadı bir insan ki, (*men zekere'l-atà'*) bağışı zikreden; (*ev lemahahû bi-kalbihî*) yahut da kalbiyle ona nazar eden bir kimse, cömertlik sıfatına asla lâyık değildir."

Bu ne demek? Bak, beş-altı kelimeden bir cümle söylüyor, sabahtan akşama anlatsak bitmez mânâsı... Sen şimdi çıkarttın bir para verdin, bir pul verdin, bir bağış yaptın, Hakyol Vakfı'na arsa bağışladın, ev bağışladın veya çıkarttın, külliyetli bir para verdin filan meselâ. (*Men zekere'l-atà'e*) Zekere, hatırlamak demek. "Kim verdiği bağışı hatırlıyorsa ve belki de zikrediyorsa..."

"—Ben Hakyol Vakfı'na şu kadar para verdim. Filanca fakire şöyle yaptım, şu dula şöyle yardım ettim. Şu yetimi büyüttüm de, gelin ettim de, ev bark sahibi eyledim.. vs."

Yaptığı bağışı kim söylüyorsa, yahut da hatırına getiriyorsa, unutmamışsa, hatırlıyorsa... İki ihtimal var, ikisi de olabilir; mânâ müsait... Çünkü zekere hem zikretmek demek, hatırlamak demek; hem de söylemek mânâsına geliyor. İşte böyle bir insan.

(*Ev lemahahû bi-kalbihî*) "Yahut da gönlüyle ona bakıyorsa; yaptığı cömertliğe, atâya gönlünde bir değer veriyorsa, bakıyorsa, görüyorsa, gönül gözüyle görüyorsa o cömertliği; cömertlik sıfatına layık değil bu adam, sınıfta kaldı, iş yok!.." Neden? Yaptığı iyiliği unutacak, hatırlamayacak. Gönlüyle de ona bakmayacak, ondan da bir şey ummayacak. Tamam, ben 850 bin liralık bağış yaptım, Allah'tan şu kadar kilo mükâfât... Öyle şey yok… Unutacak yaptığı iyiliği.

Unutmamak gereken bir şey varsa nedir? Günahlarını unutmayacak. Günahlarını hiç unutma!.. Çünkü işlediğini biliyorsun da affedildiğine dair bir kağıt gelmedi sana. Geldi mi?

"—Hocam ben tevbe ettim de, hacca gittim de..."

Haccın kabulüne dair bir kağıt geldi mi? Tevbenin kabulüne dair tasdikli yüksek makamdan bir kağıt geldi mi? Gelmedi. Ya kabul olmadıysa? Günahın var, ortada, belli. Ama affolunduğu belli değil. İşte buna ağla, üzül, uğraş, didin. Unutmayacak olduğun şey günahların, seyyiâtın… Hemen unutacağın şey ne? İyiliğin….

"—Hocam, sen işte Allah râzı olsun, falanca zamanda işte bana sıkışık zamanımda şöyle yapmıştın da böyle etmiştin de..."

"—Yapmış mıyım, haberim yok. Öyle mi?"

Şimdi benden borç alırlardı... Geliyor, şimdi bana diyor ki:

"—Hocam, al şu parayı."

"—Ne bu?.."

"—E işte sen falanca zaman bana borç vermiştin, o."

"—Sen iyi hatırlıyor musun, ben hatırlamıyorum. Hakikaten vermiş miyim, öyle mi?"

"—Evet hocam, hatırlıyorum."

Şaşırıyor tabii. Hakikaten unutuyorum. Hiç... Alacağımı da unutuyorum ben. Yâni birisine bir şey veriyorum, unutuyorum. Çantamı unuturum, şemsiyemi unuturum. Unutkanlıktan yâni... Faziletten değil de unutuyorum, hatırımda kalmıyor. Ama evliyaullah gerçekten unutacak. Yâni ne gönül gözüyle bakacak, ne de hatırına getirecek ne de diliyle söyleyecek.

Ömer Seyfeddin'in bir hikâyesi vardır, *Diyet* diye. Adamın birisi zengin, birisine bir yardım etmiş, elini kesmekten kurtarmış. Büyük sanatkâr adam, haksız iftiraya uğramış, elini

kesecekler hırsız diye. Diyetini ödemiş, elini kestirtmemiş.

Ama ondan sonra:

"—Ben senin diyetini verdim de, elini kestirtmedim de, seni kurtartım da, bilmem ne de bilmem ne de, bilmem ne de..."

O kadar çok dır dır dır, vır vır vır söylemiş, hatırlatmış ki... Ömer Seyfeddin'in hikâyesi, uydurması. Nihayet Ömer Seyfeddin'in kısa hikâyeleri Türk Edebiyatında meşhur, o kadar. Hakikaten oldu mu, olmadı mı bilmiyoruz ama... Elini koymuş, satırı kaldırmış, küt vurmuş, koparmış bu bilekten bu eli... Götürmüş ona, al demiş.

"—Nedir bu yâ, illallah be! Bir elimi kurtardın diye dır dır dır, vır vır vır..."

Elini kesmiş adam. Belki sembolik bir hikâyedir, gerçekten olmamıştır ama, bazı insanlar yaptıkları hayrın sevabını dır dır dır, vır vır vır söylemekle, zikretmekle ne yaparlar? Bitirirler, yok ederler. Nereden belli? Kur'an-ı Kerim'de buyruluyor ki:

لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذٰى (البقرة:٢٦٤)

(*Lâ tübtilû sadakàtiküm bi'l-menni ve'l-ezâ*) "Verdiğiniz zekâtları, sadakaları başa kakarak, ezâ ederek, verdiğiniz insanın gönlünü, kalbini kırarak iptal etmeyin! Bâtıl hale, boş hale, sevapsız hale getirmeyin!" diyor. (Bakara, 2/264)

Yâaa! Zekât vermenin, sadaka vermenin de âdâbı var.

Büyük sanatkârlardan bir tanesi perişan, pejmürde, parasız, pulsuz ama çok büyük sanatkâr… Birisi gitmiş, arkasından, elinde bir altın:

"—Efendim, az önce düşürdünüz, buyurun!" demiş altını.

Düşürme filan yok, altını yok ki adamın, fakir, parası pulu yok. Buyur demiş, altını düşürdünüz demiş. Yakın zamanda yaşayan bir şahıs. Şu Neyzen Tevfik denilen adam, çok güzel ney çalarmış, o. Altını almış şöyle,

"—Bu benim düşürdüğüm para değil, sizin altın kalbiniz!" demiş.

Zekî adam, filozof adam. Anlamış onun verişindeki üslûbu... İşte bak, kırmadan, üzmeden vermek istiyor yâni. Öyle yaptığı

hayrı söyleyen veya hatırlayan veya gönlünde ona nazar eden, bir mevkî, bir yer veren, cömertliğin adına layık değildir. O adam cömert değildir. Neden?.. Verdiği iyiliği düşünüyor, hatırlıyor, zikrediyor. Öyle şey yok... Unutacak!

f. Hanımlarla Güzel Geçinmek

٢٣ - قال ، وسئل أبو حفصٍ عن قـول الله عزَّ و جلَّ: وعاشروهنَّ بالمعروف. فقال: المعاشرة با لمعروف حسن الخلق مع العيال فيما ساءك ، ومن كرهت صحبتها.

TS. 120/23 (*Kàle ve suile ebû hafsin, an kavli'llâhi azze ve celle: Ve àşirûhünne bi'l-ma'rûfi. Fekàle: El-muàşeretü bi'l-ma'rûfi hüsnü'l-huluki mea'l-iyâli fîmâ sâeke, ve men kerihte suhbetehâ.*)

Âaah, ahh! İşte bunu böyle koca yazılarla yazıp da bütün ailelere ulaştıralım! Veyahut siz evlenenlere bunu verin. Veya evinde dır dır olanlara bu sözün tercemesini verin. Râvî diyor ki:

Ebû Hafs Hazretleri'ne şu ayet-i kerimenin mânâsı soruldu. Hangi ayet-i kerime?

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ (النساء: ١٩)

(*Ve àşirûhünne*) "O kadınlarla geçinin, muaşeret edin; (*bi'l-ma'rûf*) iyilikle, iyi bir geçimle geçinin! Ma'rûf yapın, yâni iyilik yapın; münkerât yapmayın! Ey mü'minler, evli olduğunuz hanımınızla iyi bir geçimle geçinin, iyi bir kocalık yapın!" (Nisâ, 4/19)

Bu ayet-i kerime kendisine sorulunca buyurdu ki:

(*El-muaşeretü bi'l-ma'rûfi*) Yâni ma'rûf ile hanımlarla geçinmek, muaşeret etmek, düşüp kalkmak, yaşamak, evlilik hayatını sürdürmek, (*hüsnü'l-huluk*) güzel huyluluk demektir. (*Mea'l-iyâli*) Çoluk çocuk ve hanımla güzel huylu muamele etmek demektir; (*fîmâ sâeke*) —burası önemli— senin fenâna giden konuda iyi muamele etmektir."

Zaten gül gibi kadınsa, dünya güzeliyse, çok güzel eşlik yapıyorsa, elbette beğeneceksin. Ne olacak yâni, başka bir çaren mi var, zaten beğeneceksin. Onlarla iyi geçinmek demek, senin fenâna giden bir şeyi yaptıkları zaman, güzel huylu davranabilmen demektir. (*Ve men kerihte suhbetehâ*) "Bir arada yaşamaktan hoşlanmadığın kimseye, güzel ahlâkla muamele etmektir."

Hani Nasreddin Hoca evlenmiş. Eskiden görücü usûlüyle oluyormuş, hani görmüyormuş filan. Görmek var İslâm'da aslında… Hatta Peygamber Efendimiz:

"—Git, nikahına tâlip olduğun kızı gör; bu muhabbetin daha çok olmasına faydalı olur. Git, gör!" demiş.

Nasreddin Hoca hikâyesi ama, eskiden oluyormuş böyle şeyler. Nasreddin Hoca evlenmiş, gerdeğe girmiş gelin, Nasreddin Hoca da şöyle duvağını kaldırmış, bakmış ki felâket, aman Allah! Şöyle bir düşünmüş:

"—Şimdi ben vazgeçsem nikahtan, vay aldatıldım bilmem ne desem, yıkılacak karşı taraf, mahvolacak. E kabul etsem, ben yıkılacağım. Hadi iki ev yıkılacağına bir ev yıkılsın." demiş, evliliği kabul etmiş derler.

Nasreddin Hoca hikâyesi ama, bak burada ne diyor: Bir arada olmaktan hoşlanmadığın halde onunla hüsn-ü huluk, güzel ahlâk ile, sabırla muamele yapmandır.

"—Efendim, ben imtizac edemiyorum, sevemiyorum, boşanmak istiyorum."

Kocasından boşanmak isteyen kadının cennete girmesi mümkün olmadığı gibi, cennetin kokusunu bile koklayamaz. Cennetin kokusu cennetin duvarlarından dışarıya da yayılır, beş yüz yıllık mesafeye kadar cennetin kokusu duyulurmuş.

Kadına:

"—Yâhu, etme, eyleme!" diyorsun;

"—Hocam, gönlüm ısınmadı, sevemedim, boşanmak istiyorum." diyor.

İslâm'da evlilik öyle değil.

"—Sevemedim, imtizac edemedim." diyor.

Bak, (*Àşirûhünne bi'l-ma'rûf*) "Onlarla iyilik üzere geçim

yapın!" ne demek?.. Senin fenana giden davranışları olduğu zaman bile güzel huyla davranmak ve sohbetini, bir arada olmayı istemediğin bir insana karşı bile tahammül gösterip, bir arada olmak diyor. Neden?.. Allah için. Ne sebeple oluyor? Allah için oluyor. Evlilik işte böyle olur.

Millet alışmış; severek evlenmek, beğenerek evlenmek... Çok gördük biz birbirine aşık olup da evlenenleri… Böyle gümbür gümbür yuvaları yıkıldı. Çünkü o çabuk geçer. Fazilet üzerine kurulan evlilikler devam eder.

Çok güzel bir kadın, çok çirkin bir adamla evlenmiş eski devirde, çok eski devirlerde. Kadının yanına girmişler, söylüyorlar söz, diyorlar ki:

"—Yâhu, sen dünya güzelisin, çok güzelsin. Kocan da çok çirkin..."

Demiş ki:

"—Herhalde Allah'a, onun hoşlandığı, râzı geldiği bir ameli var ki beni ona mükâfât olarak vermiş. Benim de herhalde bir kusurum var ki, Allah da bana bunu nasib etmiş." demiş, kestirmiş karşı karşı tarafın fitne uyandırıcı sözünü.

(*Àşirûhünne bi'l-ma'rûf*) Muhterem kardeşlerim! Evlendiniz, kocaysanız karınıza, kadın iseniz kocanıza iyilik üzere muaşeret edeceksiniz.

"—Hocam sevmiyorum..."

Sevmediğin halde yapacaksın işte bunu. Sevdiği zaman herkes yapar zaten.

"—E bana kötü davranıyor..."

Zaten iyi davrandığı zaman, mecbursun sen de ona karşı iyi olmaya. Kötü davrandığı zaman, ona iyilikle davranacaksın!

Çok böyle evliyaullah var, karısı cadaloz...

Ebu'l-Haseni'l-Harakànî Hazretleri bir kadınla evliymiş ki müridler ziyarete gelmişler, kapıyı bir çalmışlar tak tak tak tak!.. İçeriden bir bağırmış aksi bir ses:

"—Kim o?!"

"—Efendi Hazretleri'ni ziyarete geldik vâlide hanım.

"—O bunağı mı arıyorsunuz?"

Bunak diyor kocasına...

“—Evde yok! Bekleyin biraz dışarıda…”

Tabii beklemişler. Ne yapsınlar. Biraz sonra Efendi Hazretleri karşıdan geliyor. Dağdan geliyormuş, odun getiriyormuş, aslanlara yükletmiş, öyle geliyormuş. Gözleri faltaşı gibi açılmış müridlerin, demişler:

“—Efendim, bu ne hal?”

Aslanlar itaat ediyor kendisine.

“—Evdeki aslana tahammülümüzden, dağdaki aslanlar bize müsahhar oldu.” demiş.

Evdeki aslan gibi, ama tahammül etmişler.

Hazret-i Ömer RA’a birisi şikâyete gitmiş, “Benim karıdan illallah!” diyecek, şikâyet edecek emîrü’l-mü’minîne… Hazret-i Ömer’in evine bir yanaşmış ki, ooo, içeriden fırtınalar, sesler geliyor, gürültüler, patırtılar... Biraz sonra Hazret-i Ömer tırak çıkmış kapıdan dışarıya, karşısında bu.

“—Ne arıyorsun, niye geldin?” demiş,

“—Yâ emîre’l-mü’mîn! Ben biraz bizim hanımdan şikayet edecektim ama, baktım ki sizin evde de vaziyet pek parlak değil...”

Demiş ki:

“—Bak, onlar bizim eşlerimizdir, hayat arkadaşlarımızdır. İhtiyaçlarımızı görüyorlar, evde hizmet ediyorlar. Kusurlarını hoş görmek lâzım!” demiş.

Adam da tahammül etmeğe karar vererek dönmüş. Benim tahminim; Hazret-i Ömer evliyaullahın büyüklerinden olduğundan, Aşere-i Mübeşşere’den olduğundan, onun geliş sebebi mâlum olduğundan, öyle bir sahne tanzim etmiştir diye düşünüyorum ben. Öyle zannediyorum olayı.

g. Cimrilik Nedir?

Son sözü okuyoruz:

٢٤ - قال ، وسئل أبو حفصٍ عن البخل ، فقال: ترك الإيثار عند الحاجة اليه.

TS. 120/24 (*Kàle, ve süile ebû hafsin ani'l-buhl, fekàle: Terkü'l-îsâri inde'l-hâceti ileyh*) Burada bu günkü okumamızı bitiriyoruz. Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'ne, "Cimrilik nasıl bir şeydir, nedendir?" diye sormuşlar. Cimrilik, adam veremiyor. Cimrilik nedir diye sormuşlar, tarif etmiş:

(*Terkü'l-îsâri inde'l-hâceti ileyhi*) Cimrilik neymiş mübareğe göre: "Kendisinin ihtiyacı var diye, kardeşinin ihtiyacını görmeyi terk etmek." Kendisinden evvel kardeşini, din kardeşini düşünmeğe ne diyorlar Kur'an-ı Kerim tabiri olarak: Îsâr diyorlar, peltek se ile. İsâr, tercih etmek demek yâni. Kendisinin borcu var, arkadaşının da borcu var, gidiyor önce arkadaşının borcunu ödüyor. Kendisinin karnı aç, arkadaşının da karnı aç, önce onu doyuruyor. Bu nedir? Îsâr...

Ayet-i kerîmede nasıl geçiyor:

وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ (الحشر:٩)

(*Ve yü'sirûne alâ enfüsihim ve lev kâne bihîm hasâsah*) "Kendisinin ihtiyacı olsa bile, arkadaşlarını kendilerine tercih ederlerdi o evliyâullah, o sahabe-i kirâm mübarekler." (Haşr, 59/9)

"—Cimrilik nedir?" diye soruyorlar.

Diyor ki:

"—O mala ihtiyacı var diye, arkadaşının ihtiyacını görmeyi terk etmek cimrilik." diyor.

Vay bizim cimriliklerimize vay! Yâni benim borcum varsa ne deriz: "Evvelâ can, sonra cânân!" deriz, önce kendi işimizi görürüz. Önce kendi karnımızı doyururuz; ondan sonra, tavuğun kemikli kısmını öbür tarafa bırakırız. Bak bu ne diyor:

"—Onu tercih edecektin, onu tercih etmeği bıraktın mı, cimrisin sen!" diyor.

"Cimrilik nedir?" diye sormuşlar, "Tercih etmeği terk etmektir." demiş. "Ona ihtiyacım var diye, mala, yiyeceğe, giyeceğe, paraya, pula neyse... ihtiyacım var diye arkadaşına vermeyi terk etmek cimriliktir." demiş.

Neden?.. Onların ahlâkı sahabe ahlâkı idi, sahabe gibi idiler hepsi mübarekler. Sahabe-i Kirâm da kendilerine tercih ederlerdi kardeşlerini.

Hani Yermuk Harbi'nde, biliyorsunuz yaralının bir tanesi "Sûu!" diyor, onun başına suyu götürüyor yaralılara hizmet eden birisi, son nefesini vermek üzere... Son nefesinde bâri suyu içsin, öyle ölsün" diye. Tam bardağı alıyor, içecek; "Suu!" diyor oradan bir başkası, bu bardağı ittiriyor, ona ver. İhtiyacı vardı, yüreği yanıyordu, yarası sızlıyordu, ölmek üzereydi; "Son nefeste bir yudum su, ona ver diyor.

Oraya gidiyor, o tam böyle su içecek, daha öteden birisi "Sûu!" diye su istiyor, tabii yanıyor içi. O ölmenin bir harareti var, savaşın bir harareti var, yaralının bir harareti var... Kim bilir nasıl yanıyor içleri yâni. O da itiyor bardağı veya su kapını, ona ver diyor.

Üçüncünün yanına gittiği zaman, suyu verecek, *eşhedü en lâ ilâhe illa'llàh*... Üçüncü şahsa bardağı götürdüğü zaman, varıyor yanına, adam ölüyor, şehid oluyor. "Bâri ikinciye geleyim!" diyor, dönüyor, ikinci yaralının yanına geliyor; o da o arada şehid olmuş. "Bâri birinciye götüreyim, yetiştireyim!" diyor, ona geliyor; o da şehid olmuş.

Ne oluyor?.. En son anda ve yaralıyken ve dünyadan göçerken bile kardeşini tercih ediyor kendisine... İşte îsâr, sahabe-i kirâmın ahlâkı.

Derviş ne demek, mutasavvıf ne demek?.. Sahabe ahlâkıyla, Peygamber ahlâkıyla ahlâklanan, Kur'an ahlâkıyla ahlâklanan insan demek… Onun için îsârı terk edeni cimri sayıyor. "Cimrilik nedir?" diye sorulunca, "İhtiyacı var diye arkadaşını tercihi terk eden, cimridir." diye tarif ediyor.

Onların halini görüyor musunuz? İşte tasavvuf bu, işte mutasavvıf bunlar!.. İşte bundan dolayı tasavvuf sevilmiş de, bu asırlara kadar gelmiş. Tabii her güzel şeyin taklidi olmuş, taklitleri de çıkmış.

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!..

11. 06. 1994 İstanbul

8. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (4)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîne hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn... Senedinâ ve mededinâ muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsanı, ikramı üzerinize olsun. Rabbim iki cihanda sizleri bahtiyâr eylesin...

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Rh.A'in meşhur ve kıymetli *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli kitabını okuyoruz. Bu kitapta Ebû Hafs-ı Haddâd en-Neysâbûrî'nin hayatını okumakla geçen haftalar devam etmiştik. 121. sayfanın 25. paragrafıyla şimdi geriye kalan kısma devam edeceğiz.

Bu, mübarek şahısların hayatını ve sözlerini anlatan kaynak kitap, yâni ana eser, menba' mahiyetinde ve güzel bir baskısı yapılmış, çok güzel dipnotlar konulmuş, çok güzel bir baskı. Bu kitabı okuyup çok şeyler öğreniyoruz. Tasavvufun gerçeği, aslı, esası ve gerçek mutasavvıfların bu konudaki pırıl pırıl sözleriyle ilgili çok kıymetli mâlûmat okumaktayız.

Bu kitabın bahislerini okumağa geçmeden önce, evvelâ Peygamber SAS Efendimiz'in ruhuna bizlerden bir hediye olsun diye, sonra onun mübarek âlinin, ashâbının, etbâının, ahbâbının, ezvâcının, evlâdının, zürriyyetinin, sâdât ve meşâyih turuk-u aliyyemizin, Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan Hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar güzerân eylemiş olan cümle evliyaullah, mürşid-i kâmil büyüklerimizin, pirlerimizin ruhları için;

Bu kitapta ismi geçen şahısların, bu kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin ruhu için; uzaktan yakından bu güzel kitabın okunmasını takibe gelen, siz değerli kadirşinas kardeşlerimin ahirete göçmüş bütün sevdiklerinin, yakınlarının,

geçmişlerinin ruhları için;

Bu beldelerde, bu diyarlarda yaşamış, gelmiş geçmiş olan enbiyâullah, evliyâullah ve sàlihlerin, bu beldeleri fetheden Fâtih Sultan Muhammed Han ve sair şehirleri fethetmiş olan fâtihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhları için;

Cümle hayır hasenât sahiplerinin ruhları için ve şu caminin yapılmasına az çok bağışı, katkısı, emeği, hizmeti geçmiş olanların, içinde vazife görenlerin kendilerinin geçmişlerinin ruhları için; bizim de dünya ve ahiret saadet ve selâmetine ermemiz için bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerîf okuyalım, o büyüklerimize, saydıklarımıza hediye edelim, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Velî Kimdir?

Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'ne sorulmuş:

٢٥ - قال ، وسئل أيضًا : من الولىُّ ؟ فقال: من أيِّد بالكرامات ، وغيِّب عنها .

TS. 121/25 (*Kàle, ve suile eydan*) Yâni kàle dediği, yukarıdaki rivâyet zincirinde ismi geçen şahsa atıfta bulunuyor. Kàle dediği o. O kimmiş bakalım, Ebü'l-Hasen ibn-i Miksem demiş ki "Bağdat'ta ben Ebû Muhammed el-Mürteiş'ten işittim." O da diyor ki: "Ebû Hafs'tan şöyle duydum." dediğine göre, bu rivâyet de demek ki yine el-Mürteiş Rh.A'den rivâyet edilmiş oluyor.

(*Süile*) Soruldu. Kime?.. Tercüme-i hal sahibi Ebû Hafs-ı Haddâd en-Nîsâbûrî'ye, kısaca Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'ne soruldu: (*Meni'l-veliyyü*) "Allah'ın sevgili kulu, velî dediğimiz şahıs..." Biz çoğulunu kullanıyoruz. Velî kelimesinin çoğulu evliyâ. Veliyyu'llah, çoğulu evliyâullah. "Velî kimdir? Allah'ın velî kulu, evliyâsı kimdir?" diye sormuşlar bu Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'ne. Bunun nasıl büyük bir zât olduğunu, geçtiğimiz derslerde okumuştuk.

Düşünün tabii, bu soru size sorulsa siz ne cevap verirsiniz?

Velî deyince siz ne anlıyorsunuz, evliya deyince hatırınıza ne geliyor, nasıl bir tarif yaparsınız? Kendiniz düşünün!.. Ama nihayet tabii, bu sizin kendi bilginizle sınırlı bir söz olacak. Yâni siz bir söz söylüyorsunuz ama veya ben bir söz söylüyorum ama, bu konuda salâhiyetim, bilgim, tahsîlim, görgüm neyse, o kadar kıymetli bir söz.

Bu şahıs bu konunun en salâhiyetli şahsı. Hem bunu bilgi olarak bilen insan, hem de hal olarak yaşayan insan... Yaşadığı güzel haliyle de herkesin kendisini tanıdığı, deneyip, tecrübe edip, tadıp bildiği bir mübarek insan. Yâni sıradan kimseye git, "Velî kimdir?" diye sor; cevabının kıymeti o kimse kadar olur. O kimse ne kadar kıymetliyse cevabı da o kadar olur. Bazen hiç kıymetsiz de olabilir cevap... Ama sorulan kimse zaten evliyâ olduğuna hüsn-ü zan ettiğimiz kimse, zaten din ilimlerinde çok derinleşmiş bir kimse.

Şimdi soruluyor "Nedir evliya demek? Kimdir velî dediğimiz şahıs?.. (*Meni'l-veliy*) Velî kimdir?.." (*Fekàl*) Cevap veriyor. Şimdi bakın cevaba:

(*Men üyyide bi'l-kerâmâti ve guyyibe anhâ*) Cümle kaç kelimeden ibaret?.. *Men, üyyide, kerâmât, guyyibe...* Dört tane kelimeyi kullanarak tarifi yapmış ama, Allah râzı olsun, o kadar güzel tarif yapmış ki, çok beğendim ben. Tabii buraya gelmeden önce her zaman kitabı okuyamıyorum ama, bu akşam biraz okudum. Biraz aşağıda ne gelecek, yukarıda ne var biliyorum, çok hoşuma gitti.

Zaten Peygamber SAS Efendimiz'in vasfıdır: Az söz ile çok özlü, çok güzel mânâ söylemek. Efendimiz'e verilmiş bir meziyettir, imtiyazdır, bir güzel vasıftır. Peygamber Efendimiz: "Bana beş şey verildi." diyor, birisi de bu. (*U'tîtü cevâmia'l-kelim*) Yâni, "Derli toplu, özlü söz söyleme kabiliyeti de verildi bana..."

Hakîkaten Peygamber Efendimiz'in hadis-i şeriflerini ezberleyebilirsiniz. Kırk tanesini ezberlerseniz, Allah sizi alim zümresinden haşr edecek kıyamet gününde... Kolayca da ezberlenebilir, çünkü özlü... Az söz, çok mânâ, çok güzel ifade.

Evliyaullahın işi nedir?.. Evliyaullahın işi de Peygamber Efendimiz'e tam ittibâ etmek, tam onun gibi olmağa çalışmak...

Çünkü o bizim nümûne-i imtisâlimizdir, modelimizdir. Allah CC Hazretleri'nin,

"—İşte ben bu kulumu sevdim, bunu elçi diye gönderdim, bu benim habibim, bu en yüksek, seyyidü'l-evvelîne ve'l-âhirîn, kâinâtın efendisi, eşref-i mahlûkat olan zât... İşte bunun gibi olun!.. Belki anlamazsınız uzun boylu tariflerden, işte bak gösteriyorum, bunun gibi olun!" diye bize gönderdiği model bir insan Peygamber Efendimiz.

Bunlar ona kendilerini en iyi uydurabilmiş insanlar. Biz de uydurabilirsek ne mutlu!.. O zaman, Peygamber Efendimiz'in sünneti yolunda yürümüş oluruz. Efendimiz'in ahlâkı ile ahlâklandığımız zaman, belki fenâ fi'r-rasûl dediğimiz hal o zaman olacak... Fenâ fi'llâh, bekà bi'llah... Hani tabirler var. Ne zaman olacak?.. Rasûlüllah'ın hadis-i şerîflerini, sünnet-i seniyyesini bileceksin, kendini tam ona uydurup hazmedeceksin; işte o zaman fenâ fi'r-rasul makamına erişebileceksin.

Bu da az sözle çok güzel bir tarif yapmış. Kimin gibi?.. Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifleri gibi. Trak, oturtmuş:

(*Men üyyide bi'l-kerâmâti ve guyyibe anhâ*) "Kerametlerle takviye olunan, te'yid olunan, tasdik olunan ama, kerametlerini görmeyen kimse... Kerametlerini zihninde tutmayan, kerametlerini malzeme olarak kullanmayan, keramet satmayan, kerametini gizleyen kimsedir."

Evliyânın vasfı nedir? (*Men*) "O kimsedir ki evliya, (*üyyide*) te'yid olunmuştur, desteklenmiştir, tasdik olunmuştur, takviye olunmuştur. İnsanlar onun gerçek mübarek insan olduğunu bilsinler diye, Allah'ın yardımına mazhar kılınmıştır." Ne ile?.. (*Bi'l-kerâmât*) "Kerametler ile..." Keramet gösterir. Sözü keramettir, bakışı keramettir, oturuşu kalkışı keramettir, her hali keramettir.

Bizim bakanlık yapmış bir arkadaşımız, kendisi anlatıyor ve sağ. Adresini versem gidip siz de görüşürsünüz.

"—Meksika'da uçağa bindim, uçak düşecekti neredeyse. Böyle başladı sallanmağa. Ben de ölümü düşündüm, uçak düşerse parça parça olacağız, öleceğiz. Sallanıyor uçak, düştü düşecek. Herkes bağırışıyor, çığlık atıyor."

Ondan sonra, şöyle gözünü kapatmış, şeyhi diye Mehmed Zâhid Hocamız'a rabıta yapmış. Yâni gözünü kapatmış, Hocamız'ı gözünün önüne getirmiş, onunla rabıta yapmış, irtibat kurmuş.

Sonra uçak düşmemiş, Meksika'dan, Amerika'dan Türkiye'ye gelmiş, Hocamız'ı ziyarete gitmiş, elini öpmüş.

"—Uçak da bayağı korkuttu değil mi?" demiş Hocamız.[13]

Daha hiçbir şey anlatmadı. Yâni Meksika'da olan bir olay. Kendisi bir şey söylemedi. Haberle beraber kendisi geliyor. "Bayağı korkuttu değil mi uçak?" diyor, keramet gösteriyor. Yâni onun halini biliyor, o uçaktayken kendisiyle rabıta yaptığının, kendisiyle irtibatlandığının farkında, onu biliyor. Allahu a'lem belki uçak düşecekken, uçağın düşmesini de belki Allah'ın lütfuyla engellemiştir, o da bir keramet. Belki öyle de engellemiştir.

Tamam, işte böyle olur. Sözü, özü, işi, hali, ahlâkı, her şeyi fevkalade böyle. İnsan dikkat ettiği zaman anlar.

---

[13] Dr. Metin Erkaya, *Anılarla Mehmed Zâhid Kotku Hz*; Prof. Korkut Özal'ın Hatıraları. 1stanbul, 1996.

Hocamız'a bir kardeşimiz gelmiş, annesiyle beraber ama yolda yemek yemişler, sarımsaklı yemek yemişler. Şimdi eyvah! Hocamız'ı da ziyaret etmek istiyorlar, üstelik de başka bir şeyhe bağlı insanlar. Başka bir şeyhe bağlılar ama, bizim Hocamız'ı da ziyarete geliyorlar.

Korka korka gelmişler içeriye, Hocamız'ın oturduğu salona girmişler. Şöyle salon uzun, kapıya yakın durmak istiyorlar ki, yaklaştıkları zaman ağızlarındaki sarımsak kokusu hocamızı rahatsız eder diye düşünüyorlar, uzak durmağa çalışıyorlar. Kapıdan girer girmez:

"—Selâmün aleyküm hocam!" derken, şöyle uzak duralım derken;

"—Gelin gelin, bakın —elinde kitap— size sarımsağın faziletlerinden biraz okuyayım!" demiş. "Ne kadar şifalıymış, ne kadar tansiyonu düşürüyormuş..." vs.

Eh, işte misal olsun diye söylüyoruz. Yâni Hocamız vefat etti, geldi, göçtü, gitti ama, Hocamız'ı hayatında tanıyan insanlar var, ben burada biliyorum, Hocamız hiç kerâmetfuruşluk yapmadı, keramet satmadı. Öyle büyüklük taslamadı ve dâimâ çok mütevazı bir durumda oturdu, kalktı, konuştu:

"—Ben aciz naçiz kardeşiniz." dedi. "Ben günahkâr..." dedi kendisinden bahsederken. "İşte yapamıyoruz, olmuyor, nerede o eski büyüklerin halleri!.. Biz maalesef..." dedi, vs. dedi...

Her hali tevâzu... Gören de der ki:

"—Yâ, amâaan, işte bir köy hocası be! Gelmiş, burada imamlık yapıyor."

Kimisi sakalına çatar, kimisi göbeğine çatar, kimisi boyuna çatar, kimisi sözüne çatar, kimisi telaffuzuna çatar, kimisi orasını hor görür, kimisi şurasını hor görür...

Halvete girmiş, halvetten çıkmış, kırk gün terbiye görmüş adam... Diyor ki:

"—Hocamız'ın çok kerametlerini gördüm."

Halvetten yanındaki arkadaşıyla çıkmış, Hocamız'ın evine doğru geliyorlar bahçeden. Yan taraf bahçe, sol taraf böyle koridor, kapıya gelecekler. Demiş ki yanındaki arkadaşına:

"—Bak biz şimdi daha kapıyı çalmadan kapı açılacak." demiş.

Oradan koridordan yürümüşler, kapıya gelince tırak kapı açılmış. E böyle kerametlerinin olduğunu biliyor. Ama birisiyle de konuşurken demiş ki:

"—Hocamız iyidir, hoştur, evliyadır ama, siyasetten anlamaz!"

Halt etmişsin şimdi sen! İşte bu olmadı. İşte kimisi öyle dedi, kimisi böyle dedi. Yâni çeşitli şeyler söylediler ama, vefat ettikten sonra, tabii her şey daha iyi anlaşıldı. Herkes birbirine:

"—Yâ, benim başımdan şöyle bir olay geçmişti, şöyle bir kerametini görmüştüm, böyle bir kerametini görmüştüm diye,

Vây! Vay yüzbin vay kim, ne nisbet yârdan ayrılmışam,
Bir kadd-i şimşâd u gül-ruhsârdan ayrılmışam.

dediği gibi [Fuzûlî'nin], ah vah ettiler, saç baş yoldular, "Kadrini kıymetini bilememişiz." dediler. Ben de dahil...

Kadrini kıymetini bilemedik Hocamızın, sağlığında... Kalktık gittik Ankara'da profesörlük yapacağız diye. Gelmek istedim tabii ben müteaddid defalar da, Hocamız:

"—Profesör ol da öyle!.." dedi.

O da keramet. Ben daha asistanım, "Durmayayım Ankara'da, geleyim hizmetinizde olayım!" diyorum, "Profesör ol da öyle..." diyor. Profesör oldum, öyle geldim buraya. Keramet... Evvelden, olacağı işaret ediyor.

"—Ne zaman profesör olacaksın?.."

Beni profesör yaparlar mı bu sakalla? Mümkün mü? Başörtülüyü sınıfta tutmuyorlar. Sakallıyı profesör yaparlar mı?.. E Allah dilerse yaparlar. Senatoda menatoda bir şey demezler mi adama yâ?.. Derler ama, Allah göstermezse görmezler. Benim sakalım vardı profesör olduğum zaman. Doçent olduğum zaman sakalım vardı, lisan imtihanında taktılar bana...

Ondan sonra, askerlik vazifemi yapmak için, mecburen askere gittim. Askerde sakal bıyık dümdüz kesiliyor, yedek subay olduk. Yedek subay iken doçentlik imtihanlarına geldik, sakal bıyık dümdüz, bizi anlamadılar, imtihanları o zaman geçtik İstanbul'da... Ankara'da olmadı, kimse bilmedi, rahat geçtik, çok yüksek notlar alarak geçtik.

Ötekilerde notumuz yüksekti, itiraz da etmiştik hatta. Geçtik. Yâni doçentken öyle geçirdi Allah, profesörken böyle geçirdi.

Ben asistanken sakal bıraktığım zaman, bizim fakültede bir yaşlı öğretim üyesi dedi ki:

"—Teessüf ederim sana!"

"—Niye?.."

"—Sen artık bundan sonra profesör olamazsın! Sakal bıraktın, deşifre oldun, çelme takarlar, seni atarlar, profesör olamazsın."

Yâ, profesör etmek, etmemek, takdir Allah'ın. Yâni Allah dileyince oluyor. Nasıl oluyorsa oluyor ama, biz nereden açtık sözü?.. Hep kendimden bahsettim, beni affedin, kusurumu bağışlayın. İnsan böyle, avcı hikâyesi gibi, kendi bildiği şeyleri söylüyor.

Ama "Profesör ol da öyle gel! Profesör ol da öyle gel! Profesör ol da öyle..." Asistanken geleyim dedim, "Profesör ol da öyle..." Doçentken geleyim artık, almak istemiyorlar beni askerden sonra, almak istemiyorlar, zorluk çıkartıyorlar, geleyim İstanbul'da durayım... " Hayır! Profesör ol da öyle… Kaç sene kaldı, ne zaman profesör olacaksın? Profesör ol da öyle..." Biliyor.

Gelelim Ebû Hafs Hazretleri'nin sözüne: Velî kimdir? Kerametlerle tasdik ve takviye olunan; ama, keramet satmayan, mütevazi olan kimse…

Hocamız nasıldı?.. Mütevaziydi. Nasıl tanırlardı Hocamız'ı?.. Bir köylü şahıs sanırlardı. Hocamız biraz da böyle, "Kardaşlar!" filan diye konuşurdu, telaffuzu da biraz tatlıydı. Meselâ bir sözü var, onu yazmışlar kartona, beze, duvara asmak için:

"—Arkadaşlık pekeyi demekle kàimdir."

Biz pekiyi deriz, o pekeyi derdi meselâ. Bu Anadolu telaffuzudur yâni. Kardaş derdi, kardaşlarım derdi filan...

Tabii, o haliyle küçümserlerdi bazıları. Hocamız'ı küçümserlerdi, bir şeye benzetemezlerdi. Ama Allah yüceltti mi bir insanı, yücelir. Keramet verdi mi, verir. Mevkî makam verdi mi, verir. Ama o özellikle saklıyordu.

Ben biliyorum. Bütün gün beraberiz, yan yanayız. Birisi bir konuyu anlatıyor, dinliyor. O gidiyor başkası geliyor, aynı konuyu anlatıyor, aynı merakla dinliyor. Aynı merakla... Ötekisi de, hocamız bilmiyor sanıyor, dallandıra budaklandıra izah etmeğe çalışıyor, sabırla dinliyor. O da gidiyor, ondan sonra başkası aynı şeyi anlatıyor. Ben biliyorum, malumu olan şeyler. Karşı taraf

bilmiyor sanıyor, izah etmeğe kalkıyor, anlatıyor.

Hacda, bir keresinde:

"—Hocam, bu akşam filanca zâtı ziyaret edelim!" demişler.

"—Pekiyi..." demiş.

Biraz sonra bir başka şahıs gelmiş:

"—Hocam, Medine'de şöyle bir mübarek zât varmış, ona gidelim bu akşam!" demiş.

"—Pekiyi..." demiş.

Üçüncü bir şahıs gelmiş,

"—İşte bu akşam falanca yere gidelim Hocam, şöyle yapalım. Orada şu var, bu var..." demiş.

"—Pekiyi..." demiş.

Etti üç... Üç ayrı yere pekiyi dedi. Yanındaki ihvanımızdan mühendis dayanamamış:

"—E hocam, şimdi üç yere pekiyi dediniz bu akşam için, üç ayrı şahsa?.."

"—Sen sonunu seyret!" demiş. "Bak bakalım sonuna!" demiş.

Biraz zaman geçmiş, birinciden bir haber gelmiş:

"—Efendim, hani filanca zâta gidecektik ya, işte o Medine dışındaymış da, yokmuş da burada, olmuyor."

Tamam, üç, indi ikiye... Ondan biraz daha sonra bir haber daha gelmiş işte ikinci şöyle de o iş de olmuyor da falan... Tamam, tek ihtimale düştü.

"—Gördünüz mü?.. Ben yıllardır size arkadaşlıkta uyumu öğretmeğe çalışıyorum, pekiyi demeyi öğretmeye çalışıyorum." demiş.

Yâni birbirinize itiraz etmeyin, uyumlu, tatlı olun, sevimli olun, kardeş olun...

Şimdi bizim Bayramiç'e gittik bu geçtiğimiz günlerde, bizim ihvanımız iki guruba ayrılmış: Hatm-i Hâcegân'ın başında şu duayı okuyanlar...

Ondan sonra bize birisi oradan soru sormuş:

"—Hatm-i Hâcegân'ı nasıl yapalım hocam?"

"—Şöyle şöyle yapalım!" demişiz.

Ona göre Hatm-i Hâcegân yapanlar; iki.

Birinciler ikincileri reddetmişler:

"—Olmaz, biz Hatm-i Hàcegân'ı falanca hatun hanımefendi zamanında burada şöyle yapıyorduk, şimdi siz böyle yapıyorsunuz; olmaz böyle şey!" demişler.

Nedir mesele?.. Hatm-i Hàcegân'ın aslı 7 Fâtiha, 100 salevât-ı şerife, 79 Elem neşrah leke, 1001 İhlâs, 7 Fâtiha, 100 salevât-ı şerife... Terkip bu.

Burada bir değişme yok. Başına gelen duaların farkından hatunlar birbirlerine tutuşmuşlar, darılmışlar, gitmemeğe, gelmemeğe, konuşmamağa, toplanmamağa başlamışlar. Pekiyi demeyi öğrensene, ne olacak yâni! Aynı yolun yolcusu, aynı evin kardeşleri, aynı tekkenin müridleri, ihvânı küçük şeylerden, mühim olmayan şeylerden problemler çıkartabiliyorlar.

İşte Hocamız "Ben size pekiyi demeyi öğretmek istiyorum yıllardır." demiş. Ama bak üç şeye evet diyor, ama, iki tanesinin olmayacağını bildiği için, "Bak, sen işin sonuna dikkat et." diye de söylüyor. Olacağını, olmayacağını da biliyor yâni.

İşte velî böyledir. Velî, Allah'ın sevip de kendisine keramet nasib ettiği kimsedir. Ama o kerametini gizler, saklar, satmaz. Keramet satmaz, keramet göstermez, söylemez. Belki bizim söylememizi bile istemiyordur. Allah rahmet eylesin... Yâni biz dayanamıyoruz, seviyoruz, hayret ediyoruz. Bir de insanlar kerameti inkâr etmesinler, evliyayı inkâr etmesinler diye söylemek zorunda kalıyoruz.

Şimdi kimisi diyor ki:

"—Olmaz böyle şey!"

Yâhu, ben de olmaz diyen bir tahsilde yetiştim. Senin kadar ben de Fizik okudum, Matematik okudum, Enerjinin sakımı kanunu okudum, şunu okudum, bunu okudum... Sizin safsatalarınızı hep beraber biz de okuduk. Hepsini biliyoruz. Felsefe'yi de biliyoruz, Matematiği de biliyoruz, Fizik'ten de iyi notlar alırdık el-hamdü lillâh! Kendimizden üsteki sınıfların kitaplarını okurduk filan...

Hepsini biliyoruz ama, işte o bilgiyle, sizin gibi o şüpheciliğinizle biz o mübarek şahıslarla karşılaştık da bu gibi şeyleri gözlerimizle gördük, kulaklarımızla duyduk da ondan evet diyoruz. Ondan evliya var, kerâmât-ı evliyâ hak diyoruz.

Adam hiç görmemiş, böyle bir topluma girmemiş...

Bu akşam aklıma geldi, dergide de yazayım diye düşündüm: Muhterem kardeşlerim! İnsanın bir ihvân gurubu olması ne güzel şeydir! Şu camideki kardeşlerin ihvân olması, kardeş olması, birbirinin yakını olması... Evine gidiyor, ziyarete geliyor, birbirini seviyor, tanışıyor... Adıyla sanıyla... Bir grubu olması insanın, çok güzel bir şeydir.

Bir insan bir yerde tek başına yaşayamaz. Almanya'ya gidersin, başka bir şehre gidersin; hiç tanıdığın insan yoksa, çatlarsın, patlarsın. İnsanın grubu olması, sohbet edeceği, dertleşeceği, anlaşacağı, yardımlaşacağı, sevincini ve acısını paylaşacağı grubu olması çok büyük nimet… İhvanlık çok büyük nimet… Bir toplumun, bir sosyal grubun mensubu olmak çok güzel bir nimet...

Şimdi bazısı bu nimete sahip değil ve ukalâ... Hem sahip değil, hem dini tahsil görmemiş...

Şimdi Hocamız bizi sevk etti, İlâhiyatta profesör olduk. Ben ne olacaktım kendi kafama kalsaydı? "Kendi bildiğine varan, ya davulcuya varırmış ya da zurnacıya..." derler halk tabiri olarak. Ben kendi aklıma kalsaydım mühendis olacaktım. Hem de tayyare mühendisi olacaktım, isteğim oydu. Sorarlardı bana:

"—Ne olacaksın Esad?" diye, ben de derdim ki:

"—Tayyare mühendisi olacağım!"

Sanırdım ki tayyare mühendisi olunca çok uçacağım. Halbuki mühendisler aşağıda çizer, bu işi pilot yapar. Yâni uçan pilot… Hostes daha çok uçuyor. Her gün uçuyor, gına geliyor. O zamanki aklım olsa, uçağa binmek tatlı geldiğinden, desem desem pilot olacağım diyebilirdim. Ama tayyare mühendisi olacağım derdim. Ne olacak tayyare mühendisi olmak veya olmamak...

O da önemli olabilir, o da kıymetli bir meslek ama, hocalarımız bizi böyle evirdiler çevirdiler, döndürdüler; sonradan Arapça öğrendik el-hamdü lillâh... İlâhiyat Fakültesinde profesörlük nasib oldu. O grup içinde Hadis hocası, Tefsir hocası, Kelam hocası bilmem ne... Dergiler, yazılar, kitaplar, tenkitler... O toplumda, o ortamda yetiştik.

Adam liseden terk tahsili, Arapçası yok... E böyle bir sosyal gruba girip de, bu gibi olayları da gözleriyle görmemiş. Hani bazısı

ümmî olur ama... Peygamber Efendimiz ümmî, âmennâ ve saddaknâ... Ümmî ama;

ادبنی ربی فاحسن تادبی

(*Eddebenî rabbî, feahsene te'dîbi*) "Beni Rabbim yetiştirdi, terbiyemi, yetişmemi çok güzel yaptı." diye söylüyor. Tabii, Allah ona her türlü bilgiyi vermiş.

Olabilir. Bir insan, etrafındaki toplumundan da eğitim alır. İyi bir toplumun içinde... Zaten böyle toplum halinde olmanın faydası da o. Yeni ihvân, eski ihvândan âdâb öğrenir. "Tekke âdâbı görmüş." derler bir insana, bakarlar oturmasına, kalkmasına, hitabına, konuşmasındaki inceliğe, nezakete, zerafete, derler ki:

"—Bu tekke âdâbı görmüş bir Osmanlı efendisi." derler insana.

Veyahut bir adama da derler ki:

"—Adam hiç aile terbiyesi bile almamış." derler.

Çünkü ailede de insan bir terbiye alıyor, tekkede de bir terbiye alıyor, toplumda da bir terbiye alıyor.

Bugünün toplumunda ne terbiye oluyor? Bizim toplum, şimdiki modern Türkiye'nin toplumu mensuplarına ne öğretiyor?

"—Arkadaş, baban bile olsa itimad etmeyeceksin! Önüne geleni kazıklayacaksın, cebini doldurmağa bakacaksın. Devlet malı deniz, yemeyen domuz... Yiyeceksin, içeceksin, keyfine bakacaksın."

Bunları öğretmiyor mu toplum şimdi? Batı bunu öğretmiyor mu? Bunu öğretmiyor mu yâni insanlara?..

"—Arkadaş, kimseye itimad etme, kendi işini yürütmeğe bak, gemisini yürüten kaptandır. Sen al, işini bitir."

E ötekiler ne olacak? Bu kardeşim ne olacak? Bu fakir ne olacak? Ben bunları böyle aldığım zaman yetimin, tüyü bitmedik yetimin derler, zavallı dulun hakkını yemek ne olacak?.. Yok, toplum bu eğitimi vermiyor bugünün insanına...

Bugünün genci, yetiştiği zaman, böyle etrafa bakarken komşunun bahçesinden elma kopartıyor. Oradan üç tane dut almayı kâr sayıyor. Manavın yanından geçerken, tezgahından bir

tane şeftali alıp arkadaşlarına gösteriyor:

"—Bak manava göstermeden aldım, görüyor musun?" diyor, hart ısırıyor.

Ötekisi de:

"—Aferin be, sen bunu becerdin, ben de bir deneyeyim!" diyor.

Toplum ne öğretiyor? Bunları hep gördük. Mahallede görmedik mi, komşunun bahçesine atlayıp meyvaları yolanları, camları kıranları, şunu bunu yapanları, haylazlıkları... Gördük. Toplum insana bir terbiye veriyor; iyi veya kötü…

Bizim müslümanlar bir araya gelir de bir güzel, ahlâklı, temiz, nûrânî, rûhânî bir toplum meydana getirirse fenâ mı bu? Kahvenin sigara dumanı mı iyi, yoksa bu güzel nûrâni hava mı daha iyi?..

Adam bu hayatı görmemiş, hiç haberi yok, ilimden de haberi yok, modern ilimden de haberi yok...

"—Keramet yoktur!" diyor.

"—Niye yoktur babam, paşam, ağam?.. Hayrola? Nereden esti kafana bu rüzgâr böyle? Şeytan mı zıngırtladı, fitledi vesvese verdi?.."

Kur'an-ı Kerim'de var keramet… Hiç Kur'an-ı Kerim okumadın mı? Olağanüstü kaç tane olay var Kur'an-ı Kerim'de. Allah CC ayet-i kerimeyle bildiriyor. Sen kafanı değiştir.

"—Efendim, olmaz öyle şey!.."

Kur'an-ı Kerim olur diyor. Fizikçinin lafına mı inanacaksın, Kur'an-ı Kerim'deki bu ayet-i kerimeye mi inanacaksın? Sonra ben gözümle gördüğüme mi inanacağım, senin inkârına mı kulak asacağım? Ben olayı gözümle görüyorum. Sen görmemişsin, inkâr ediyorsun.

Onun için söylüyoruz. Yâni bazen kerametleri söylememizin sebebi, böyle şeyler vardır, inkâr etmeyin sakın demek için. Bu da çok güzel bir şeydir.

Tarif kısadır. Bak kaç tane kelime: (*Men üyyide bi'l-kerâmât ve guyyibe anhâ*) Evet keramet veriliyor kendisine, kerametleri var ama onlarla hiç ilgisi yok, onları hiç nazar-ı dikkate almıyor, onları hiç söylemiyor, onları hiç göstermiyor, onlardan hiç böbürlenmiyor. (*Guyyibe anhâ*) Yâni onlardan uzak, onlarla hiç

ilişkisi yokmuş gibi, ilgisi onlarla kopuk. İşte velî budur.

Bir başka tâbiri hatırladım ben, dergide yazmıştım. Diyordu ki bir başka şahıs... Belki bu kitabın da bir yerinde gelir o şahsın o sözü. Velî kimdir?

من ظهرت عليه الكرامات فهو ولىٌّ ، ومن أظهر كراماته فهو مدَّئٍ.

(*Men zaherat aleyhi'l-kerâmâtü fehüve veliyyün*) "Velî, sözünde, işinde, halinde kerametler görülen kimsedir. (*Men azhara kerâmâtihî fehüve müddein*) Ama, keramet-furuşluk yapan palavracıdır." Ama yapmadığı halde, saklamağa çalıştığı halde, halinde, sözünde, işinde olağanüstülükler görülen hakiki velidir diyor. Aynı mânâ çok güzel ifade edilmiş. İşin aslı budur.

Sözümüzün hulâsası ne: Evliyalık diye güzel hal vardır. Evliyâ dost demek, Allah'ın dostu. Evliyâullah, veliyyu'llah. Allah'ın dostu.

Bir de bir hikâye anlatayım, olmuş hikâye. Veliyyullah deyince oradan aklıma geldi. Bunu bana anlatan Asım Köksal Hoca. Hani şu *İslâm Tarihi*'ni yazan. Asım Köksal Hoca Diyanet'te bir bölümde müdür iken, bir şehirden bir şahıs geliyor. Oturmuşlar, sandalyeler var... O şehirden gelen şahıs, kendi müftüleri olan bir zat hakkında:

"—Aman efendim, bizim memleketin müftüsüdür, çok fena adamdır, şöyledir, çirkeftir, kötüdür..." diye çok aleyhinde konuşuyor.

Diyanet'te bu müdürlerin yanında o şehirden gelen şahıs, o şehrin müftüsünü batırıp çıkartıyor, kötülüyor. Bunlar da diyorlar ki:

"—Vah vah vah! Tüh be, yazıklar olsun! Yâni bir şehrin müftüsüne yakışır mı bu söylenen haller, yazık be! Din adamları ne hale gelmiş, vah vah vah, tüh tüh tüh! Yazıklar olsun! Hay Allah!" bilmem ne filan diyorlar. Onlar da müftünün aleyhine bir kanaat ve tavır takınıyorlar.

Şimdi Asım Köksal anlatıyor… Kendisi de bu işi yapanlardan

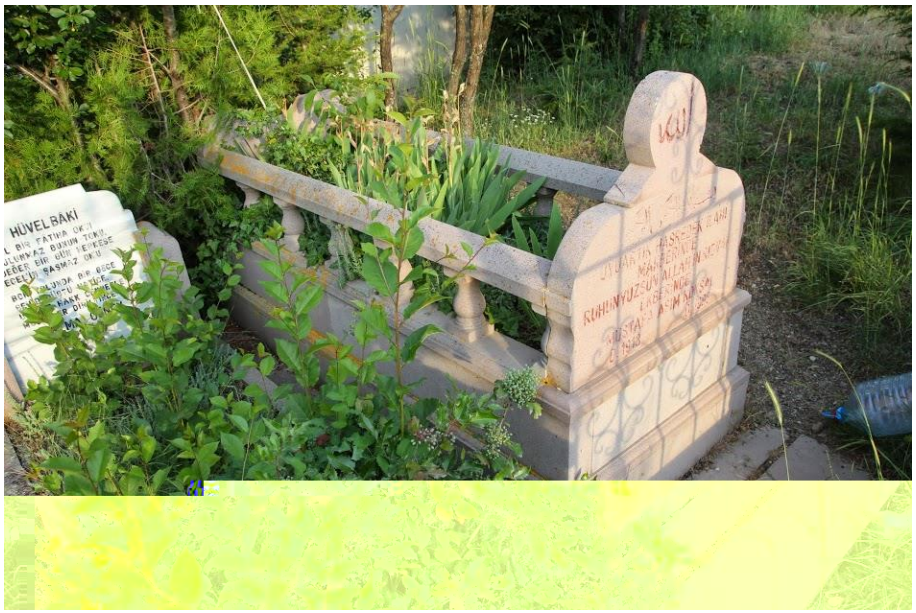

birisi. Geceleyin yatsı namazını kıldıktan sonra malum işte çalışılıyor, okunuyor filan... Yatma zamanı gelince abdest alınıyor, tesbihi eline alıyor, zikrediyor filan dervişler. Başkası gibi cup diye yatağa atmıyor kendisini… Abdest alıyor, namaz kılıyor, eline tesbih alıyor, vazifelerini yapıyor, zikrini yapıyor.

"—Şimdi böyle vazifelerimi yaptım, zikrimi yaptım, abdestli olarak yattım yatağa, uyudum."

Yâni, güzel bir hal ile uyumuş. İyi bir insan, güzel bir hal ile uyumuş. "Rüyamda Hacı Bayram-ı Velî Hazretleri'ni gördüm." diyor. Hacı Bayram-ı Velî diyoruz ya, yâni evliyâullahtan olan Hacı Bayram-ı Velî... Hakikaten öyle olduğu anlaşılıyor birçok delillerden.

Hacı Bayram-ı Velî şöyle kollarını abdest alacakmış gibi sıvamış mübarek, yuvarlak bir yüzü var, güneşten yanmış. Ziraat yaparmış Ankara'nın ovasında, güneş esmerletmiş. Tıknazca şöyle… Paçalarını da kıvırmış, ayaklarında takunyalar var, abdest alacakmış gibi bir tavır. Ama böyle Asım Köksal'a bakmış. Keşke onun da ismini söylemeseydim. Neyse... İsimsiz olsaydı yâni. Ama olmuş bir hadise olduğu bilinsin diye söylemiş olduk. Şöyle ona bakmış, biraz kaşlarını çatıp başını sallayıp bir

bağırmış rüyada:

"—O müftü efendi evliyaullahtır!"

İsmini söyleyerek "O evliyâullahtır!" diye bir bağırmış.

"O rüyada bağırdı ama onun bağırmasından benim kulağımın zarı patlayacak gibi oldu. Uyurken ben, uykudan uyandım." diyor.

Allah Allah! Fesübhâna'llah, estağfiru'llah!.. Yâni Hacı Bayram azarlıyor Asım Köksal'ı: "Sen onun aleyhinde düşündün, konuştun o müftünün ama, o evliyaullahtandır!" diyor, bayağı da böyle bağırarak söylemiş.

Takvâ ehli insan tabii, ertesi gün gitmiş, hemen Diyanet'teki arkadaşlarının hepsine demiş ki:

"—Dün hani o müftünün aleyhinde, 'Ah vah, yazıklar olsun!' dedik ya tevbe! Ben rücû ediyorum o sözlerimin hepsinden." filan demiş.

"—Hayrola ne oldu?"

"—Böyle bir müthiş rüya gördüm, gece fena halde azarladılar beni… O adam herhalde iyi bir adam!" demiş.

"—Allah Allah, çok aleyhinde konuştu ötekisi?"

"—Kim bilir?.." filan...

Sonunda demişler ki:

"—Araştıralım şu müftüyü… O adam kötü dedi ama bir de başka kaynaklardan araştıralım!"

Başkalarına sormuşlar. İşte bir müftü varmış, kötüymüş filan...

"—Yooo, adam melek gibidir, tatlı dillidir, cömerttir, güzel huyludur. Gece uyumaz, ışıklarını görürüz mahallede, sabaha kadar odasında ışık yanar, ibadet eder, ilimle meşgul olur. Kimseyi incitmez, hayır hasenât sahibidir, iyi insandır."

Birisine sormuşlar, ötekisine sormuşlar, öyle. Tamam, anlaşılmış. Zaten rüyadan anlaşıldı, tahkik etmeye lüzum yok. Hacı Bayram savunduğuna göre, öyle bir müftünün iyi bir insan olduğu belli. Tamam.

"—Pekiyi neden Hacı Bayram o müftüyü müdafaa etti?" diye o takıldı bu sefer zihnime... Anladım, tamam o müftü iyi insanmış, anladık da niye Hacı Bayram beni azarladı o müftü için?.. Onu da sonradan anladık. Meğer müftü efendi Bayrâmiyye

Tarikatı'ndanmış da, pîr efendi asırlarca sonra gelen dervişine laf söylettirmiyormuş.

Bakın, hem Hacı Bayram'ın kerâmeti görülüyor burada, vefat etmiş, asırlarca sonra kendi müridinin birisinin aleyhine kötü bir kanaat besleyen bir insanın rüyasına giriyor, haşlıyor onu; seni seni diye haşlıyor. O da Hacı Bayram'ın kerameti tabii bir taraftan… Bir taraftan da o berideki adamın, yâni müftünün evliya olduğunun bir delili bu…

İşte evliyaullah, Allah'ın dostları, sevgili kulları böyledir muhterem kardeşlerim! Bu dediğimiz, anlattığımız şeyler vardır ve böyledir ve bunların ben size damgalı, tasdikli, imzalı belgelerini getirebilirim.

Hani münkir insanlar var ya, kerametleri inkâr ediyor, evliyayı inkâr ediyor... Kürsülerden inkâr ediyor şimdi… Hani falanca gazetenin ilerici gazetenin, filanca dinsiz adamın inkâr etmesi ayrı… Tamam, onu tabii karşılıyoruz, adam namazsız, niyazsız, oruçsuz, bıyıksız, sakalsız, nursuz, arsız, yüzsüz... Tamam, inkâr edecek, bir şey değil, ona bir şey demiyoruz ama kürsülerden inkâr ediyor. Sarıklı cübbelilerden inkâr edenler

oluyor.

Onun için, böyle imzalı, tasdikli, gören insanların imzasıyla gösterebilirim. Evliyanın kerameti haktır. Ehl-i sünnet akîdesi de böyledir. Kur'an-ı Kerim'de de keramet vardır, hadis-i şerîfte de vardır.

Biliyorsunuz Hazret-i Ömer, minberde hutbe okurken, "Yâ Sâriye!" diye İran'daki komutanına seslenmiş ve duyurmuştur. Keramet işte öyle sahabede de vardır. Eski ümmetlerde de vardır, şimdi de vardır. Her zaman olur. Allah'ın sevdiği kulu olduğu yerde keramet olur.

Allah'ın sevgili kulları, evliyası kimlerdir? Kerametlerle böyle tasdiklenen, desteklenen, ama onları hiç hatırında bile tutmayan, onlara aldırmayan, onları kullanmayan, onları satmayan insan. İstismar etmiyor yâni. Allah'ın kendisine verdiği makamı istismar etmiyor muhterem kardeşlerim!

Onlar ne diyorlar biliyor musunuz? Duymadıysanız hayret edeceksiniz, hanımlar beni affetsin. Keramete ne derlermiş büyüklerimiz: Hayz-ı ricâl… Yâni kadın hayız görüyor, adet görüyor biliyoruz da, erkeğin hayzı ne demek? Kadın utanır da o halini saklar, söylemez, utanır. Yâni evliyaullah da kerametini öyle saklar, utanır.

"—Millet de beni iyi bir şey sanacak, estağfiru'llah, kim bilir nasıl olduğumu, ben bir naçiz kulum hiç bir kıymetim yok, kadrim yok, Allah'ın günahkâr, yüzü kara kuluyum." der, ödü patlar, saklamağa çalışır.

Kadının aybaşı halini saklamağa çalıştığı gibi, kimseye duyurmadığı gibi. "Gel namaz kıl." diyorsun, hık mıh... Yâni kılamayacak durumda, ama söyleyemiyor, utanıyor. Evliya da kerametini saklar. Ama saklar da göstermek istemez de Allah da kerameti verir de verir, öyle de çıkar da çıkar bazen ortaya. O da olur.

"—E hocam bütün evliyaullahın hepsinin kerameti olur mu?"

Hayır! Kerametsiz evliya da olur. Yâni Allah'ın evliyasıdır ama kerametini kimse bilmez. Evliya olduğunu kendisi bilmeyen evliyalar da vardır. Hızır AS'ın bilmediği evliya da vardır diyor İmâm Kuşeyrî, *Risâle-i Kuşeyriyye* isimli o meşhur eserinde öyle

diyor.

O da güzel bir eserdir. Keşke bunu bitirdikten sonra bir de onu biz okusak. Onu okumağa başlamadık. Neden?.. Çünkü onun üç-beş tercümesi var da tercüme edilmiş olan şeyi okumak sizin için mümkündür. Gerçi tercümelerde düzeltilmesi gereken yerler var. Bu oyuncak değil. Başka bir iş yâni bu. Onun için, belki o da ileride okunsa iyi olur. O kanaatteyim. Okunulabilir. Ama bu hiç tercüme edilmemiş olduğu için biz bu kaynak eseri herkes istifade etsin diye böyle damla damla, damla damla fırsat buldukça okuyup anlatmağa çalışıyoruz.

Şöyle namaza yarım saat kala bitirelim bu dersi, fazla uzatmayalım!..

Gelelim ikinci sözüne. Bakın büyüklerin sözleri nasıl. Yâni buradan şunu anlıyoruz ki bu evliyaullah, bu mübarek insanlar çok edebli insanlar. Hiç böbürlenmeyi, kibirlenmeyi sevmiyorlar, gösterişi sevmiyorlar, belli etmiyorlar. Onun için, bizim büyüklerimiz bunu bildiğinden ne demişlerdir:

"—Her geceni Kadir bil, her gördüğünü Hızır bil!"

Belli olmaz. Dilenci gibi görürsün, aldırmazsın, önem vermezsin; ama bakarsın, evliyadır, Hızır AS'dır belki. Onun için dikkatli olacaksın. Allah'ın kullarını hor hakir görmeyeceksin, tepeden bakmayacaksın. Bilemezsin ki, Allah belki onu senden daha çok sever. Seni sevmez de, senin kötü düşüncelerini, kibrini, gururunu sevmez de... Tabii, Allah'ın sevdiği kulu etsin Allah hepimizi... Sevmediği kul olmaktan bizleri korusun ve bizde ne gibi sevmediği sıfat, ahlâk, huy, hal varsa, onlardan bizi kurtarsın...

Kimisinin kibri, ücubu var, kimisinin hasedi var, kimisinin gıybeti var, kimisi şöyle, kimisi böyle... Eh, herkesin kendine göre çeşitli kusurları olabiliyor. Bizim de vardır. Tepeden tırnağa, *sertâ bepâ* derler, baştan ayağa kusuruz biz. "*Her dem hatadır kârımız*." diyor, ne güzel söylüyor.

Bu Aziz Mahmud-u Hüdâyî Efendimiz Hazretleri de çok büyük zât-ı muhteremdir. "*Her dem hatadır kârımız*." *Kâr*, iş demek ama, her dem hatadır işimiz demek. *Dem* de an demek. Her an işimiz hata, hatalı işleri çok yapıyoruz mânâsına.

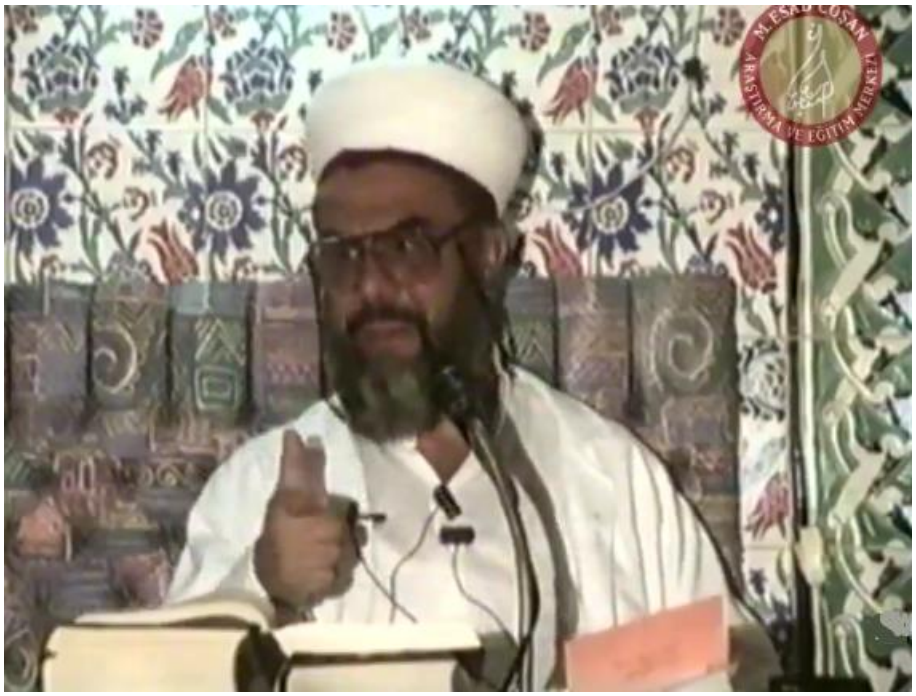

Tabii çeşitli edebî sanatlar da var işin içinde... *Kâr* bir de, ticaretten elde edilen şeye derler. Yâni biz güya bu dünyaya gelmişiz, güya sevap kazanacağız.

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ

(صفّ: ١٠)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenû hel edüllüküm alâ ticâretin tüncîküm min azâbin elîm.*) "Ey iman edenler! Sizi cehennem azabından, fecî, elim bir azaptan, müthiş, dehşetli bir azaptan kurtaracak bir şey öğreteyim mi?" (Saf, 61/10)

Kâr edeceğiz güya, her dem hatadır bizim kârımız. Yâni negatif kâr… Negatif kâr ne demek? Zarar demek. İktisatçılar bilir bunu. Zarar da negatif kâr demek…

İkinci söze geliyoruz. Bakın bir tane söz ama çok önemli, yâni çok önemli olduğu için muhterem kardeşlerim uzun boylu anlattım. Laf olsun diye anlatmadım fıkraları... Caminin kürsüsünde fıkra anlatmak doğru değildir, hikâye anlatmak doğru değildir. Dinî gerçekleri konuşmak lâzım, ayet konuşmak lâzım, hadis konuşmak lâzım, dini gerçekleri konuşmak lâzım.

Oyuncak değildir evet ama, bu cemaatin içinde bile belki vardır. Cemaatin dışında tonlarla, yığınla... Hem müslümanım diyor, hem de İslâmî birtakım gerçekleri bilmiyor ve de inkâr ediyor. Çok... İnkâr olduğu için işin içinde, inkâr da onu felâkete götüreceğinden... Bir de Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifleri de var:

"—Benim evliyamdan birisini ezâlandıran, üzen kimse, benimle harb ilan etmiş olur." diyor Allah-u Teàlâ Hazretleri.

Yâni, sen Allah'ın evliyâsına sataşırsan, Allah da senin başına bir belâ verir, iflah olmazsın. Başın belâdan kurtulmaz, cezâdan kurtulmaz, taştan taşa... Tabii biz onu da istemiyoruz. Gerçekler bilinsin istiyoruz.

b. Mânevî Hallerin Sebebi

İkinci sözü:

٢٦ - قال، وقال أبو حفصٍ: ما ظهرت حالةٌ عاليةٌ؛ إلا من ملازمة أصلٍ صحيحٍ.

TS. 121/26 (*Kàle ve kàle ebû hafs*) Aynı raviler demişler ki, Ebû Hafs şöyle buyurdu: (*Mâ zaharat hâletün àliyetün; illâ min mülâzemeti aslin sahîh.*)

Ne kadar güzel! Atasözü bunlar, mübarek söz. Bunlar böyle matematik formülü gibi. Ne demiş:

(*Mâ zaharat hàletün àliyetün*) *Hàlet*, bir çeşit hal demek. Hal ama *halet* diye te niye geliyor? İşte bir çeşit hal... (*Mâ zaharat hàletün àliyetün*) *Àliyeh* ayın ile, ne demek? Yüksek demek. "Eğer bir kişide yüksek bir çeşit hal zuhura gelmişse..." Yâni adam müslüman, derviş, kendisinde yüksek bir olağanüstü hal meydana

gelmiş, bir şey mi olmuş ise, bu nedendir? (*İllâ min mülâzemeti aslin sahîh*) *Asıl* da, Arapça'da kök demek. "Sağlam bir köke yapışmış olmaktandır o àlî hal." Yâni çürük bir kaynaktan böyle bir şey olmaz. Sağlam bir köke yapışmışsa, ondan o yüksek hale ermiş demektir.

Diyelim ki meselâ, farz edelim, yâni şöyle misal düşünelim: Rüya görüyor, ertesi gün çıkıyor. Allah Allah...

"—Aynen ben bunu gördüm hocam rüyamda, dün gece şöyle oldu, şimdi böyle oldu, aynen görmüştüm daha önce."

Tamam, bir olağanüstü, güzel bir hal var. Yâni herkesin rüyası böyle tutmaz. Peygamber Efendimiz SAS, peygamber olmadan önce, uzun zaman rüyaları böyle imiş. Gece ne gördüyse, ertesi gün aynen talak-ı subh gibi aynen zahir olurmuş, aynen çıkarmış. Neden?.. Pırıl pırıl, nuraniyeti var gönlünün. Onun gönlü bizim gönlümüz gibi değil. Mânevî gerçekleri alacak bir gönül, kavrayacak bir gönül...

Bizim de etrafımızda o dalgalar dolaşıyordur ama, biz o dalgaları algılayamıyoruz. Radyo alıyor da, biz alamıyoruz o sesleri. Hayvan duyuyor, kedi kuş duyuyor... Zelzele başlamamış daha, zelzele olacak; hayvan huysuzlanıyor, kişnemeğe başlıyor. Zincirini kopartıyor, kösteğini kopartıyor, dizginini kopartıyor, ahırdan kaçıyor... Kedi kapıyı tırmalıyor, cama sıçrıyor, acı acı miyavlıyor veya kuş kafesin içinde çırpınıyor. Ne oluyorsun? Kafesin içinde bir oraya, bir oraya uçarken, ne anladı küçücük kuşcağız? Ama bir şey seziyor, insan onu sezemiyor. Ondan sonra gümbür gümbür, gümbür gümbür bir zelzele geliyor beş dakika sonra, on dakika sonra, yirmi dakika sonra meselâ...

Demek ki kabiliyetler farklı... Bazı hayvanların kabiliyetleri bazı insanlardan daha iyi… Hayvan ama bazı kabiliyeti daha iyi. Kimisinin görüşü iyi… Baykuş geceleyin görüyor. Geceleyin sen de, ben de göremiyoruz. Ben zaten gündüz de gözlüksüz göremiyorum kırk santimetreyi... Baykuş geceleyin karanlıkta görüyor. Delikten çıkmış fareyi hop yakalıyor. Onun gece görme kabiliyeti yüksek.

Kaplan veya bilmem ne çok uzaktan sesi alıyor, kokuyu alıyor. İnsanın yaklaştığını kokusundan alıp toz oluyor, kayboluyor.

Kabiliyet... Bazı kabiliyetleri farklı oluyor.

Peygamber Efendimiz'in her rüyası çıkarmış. Şimdi bu şahsın da rüyası çıkıyor. Güzel bir halet, iyi bir halet... Neden oldu acaba bu? Gece yatarken abdestli yatmıştır da ondandır. Tesbihini güzel, feyizli çekmiştir de ondandır. Yâni, sağlam bir köke yapışmıştır, sağlam bir kökten iyi bir sonuç olur. Çürük işten sağlam bir sonuç çıkmaz.

Şeyh Sâdi'nin bir şiiri var:

شمشير نيك از آهن بد چون كند كسى .

Şemşîr-i nik ez âhen-i bed çün kuned kesî

Kötü demirden iyi kılıcı nasıl yapsın sanatkâr, mümkün mü? Demir kötü, bu kötü demirden, kükürtlü, piritli, uygun olmayan demirden güzel kılıcı nasıl yapsın bir kişi? Demir kötü. (*Şemşîr-i nîk*) "Güzel kılıcı (*ez âhen-i bed*) kötü demirden, (*çün kuned kesî*) nasıl yapabilir bir insan?.."

Maya iyi olacak. Yapılan, tutulan yol iyi olacak, yapılan işin aslı sünnete uygun olacak, Kur'an-ı Kerim'e uygun olacak... Evliyanın yoluna, adetine, Allah'ın sevdiği ahlâka uygun olacak ki, bu taraftan bir güzel hâlet zuhura gelsin.

Buradan neyi alıyoruz muhterem kardeşlerim: Tasavvufun temelini, aslını, kaynağını, gerçek tasavvufu... Niye ben bu kitabı okutuyorum burada? Tasavvuftan bahseden binlerce insan var. Gerçek tasavvufu bilelim! Gerçek tasavvufu gerçek mutasavvıflardan dinleyelim diye. Yâni adamlara sorsan, herkes kendisine dünyanın kutbu benim diyor. Kutbu'l-aktâb, gavsu'l-âzâm, bilmem ne diyor herkes kendisine... Görelim bakalım, işin aslı neymiş bilinsin diye.

Kitaba uygun olacak. Yâni Kitâbullah'a, Kur'an-ı Kerim'e uygun olursa, iyi bir sonuç çıkar. Efendimiz'in sünnet-i seniyyesine uyarsa, iyi bir noktaya ulaşır. Uymazsa ne olur? Onun da misalini vereyim. İsim zikretmediğim için gıybet olmaz:

Bizim camiye de gelen giden bir insan vardı, tahsilsiz bir

insan... Evet, tahsilsizlerin içinde de hürmet ettiğimiz, sevdiğimiz, elini değil ayağını öpeceğimiz mübarek insanlar olabilir. Bilgisi yok, dini tahsili yok... Sonradan bir yerden esmiş adamın kafasına, şeyhlik taslamağa başlamış. Ama ilmi yok, irfanı yok, yetişmesi yok, salâhiyeti yok, icazeti yok, mührü yok, belgesi yok, mânevî tasdiki yok bu işin, şeyhlik yapmağa kalkmış.

Millet de, şapla şekeri ayırt edemiyor. Uzaktan ikisi birbirine benziyor, birisi şap, acı; ötekisi şeker, tatlı. Ayırt edemiyor, camla elması ayırt edemiyor. İyiyle kötüyü ayırt edemiyor. Yâni ekşiyi, turşuyu bir şey sanabiliyor.

Şimdi bu adamı görmeğe başlamışlar bizim o civarlarda... Bir kolunda bir kadın, bir kolunda bir kadın, edalar, tavırlar, göbeğine kadar sakallar, bilmem neler, beyaz giyimler filan... Kusura bakmayın ben de bugün beyaz giydim, ince olsun diye. Geçen hafta sucuk gibi terledim diye, evde ince bu varmış, bunu giydim. Aslında bana en yakışanı en karasıdır. Çünkü yüzü karaya, kara yüzü gibi kara cübbe yakışır.

Başlamış kolunda kadınlarla gezmeğe... Ne anladınız? Adamın sakat olduğunu anladım ben, şıp diye. Peygamber Efendimiz kadınlarla kol kola gezmiş mi? Gezmemiş. Tamam, bu adamın işi yamuk... Şıp diye anlaşılıyor kadınlarla geziyor. Tamam, bitti.

Tabii herkes anlamış. Alem aptal mı? Herkes aptal mı? Bazısı yutsa bile, kansa bile, bir kısmı da biliyor işin özünü. Kur'an'a uygun olması lâzım, hadise uygun olması lâzım!.. Peygamber-i Zîşânımız, sahabesi olan kadınlarla bey'at ederken, elini tutmamış ki, tokalaşmamış ki... Öyle kola girmek, el tutuşmak yok ki. Nereden çıktı bu?..

Tabii kim bilir neler söylüyor. Bazıları şiir söylemesini bilir. Bazıları edalı laflar söylemesini bilir. Bazıları lastikli, rumuzlu şeyler söyler... Vay be! Aman Allah'ım, vay canına!.. Herkes böyle dinler. Sonra kimisi de tatlı konuları seçer. Aşkullah, muhabbetullah... Allah!.. Kadınlar bayılır, ölürler. Erkekler serilirler... Aşkullah dedi, muhabbetullah dedi, müsamaha dedi, hoşgörü dedi... Tamam.

Hoşgörü deyince, diyor ki:

"—Tamam ben içki içiyorum, bu hoca benim içkimi hoş görecek, iyi hoca..."

O hoca kötü hoca! Sana kusurunu söylemeyen arkadaş iyi arkadaş değil! İçki içiyorsan, içkin kötü diyecek. Günah işliyorsan, günah yasak diyecek. Müsamahakâr, hah, iyi... Öyle şey olur mu? Gevşek... Vidalarının civataları, contaları kaçırıyor bu adamın, kıymeti yok! Onu ayırt edemiyor.

Ne olmuş sonra işin sonunda?.. İşi ilerletmiş vs. vs. vs. filan da, sonra ne oldu sonuna bak! Sonra ne olmuş? Adam giymiş grand tuvalet kıyafetlerini. Kravatı boynuna takmış, fötrü başına geçirmiş... Nereden heves etti onlara? Kravata, redingota, fraka, kıyafete... Demek ki içinde ona karşı bir meyil varmış. Öyle giyinmiş...

Muhterem kardeşlerim! Allah kullarına ibret ediyor bazılarını. İbret-i âlem olsun diye derler ya, ibret ediyor. Çıkmış sandalyenin üstüne, boynuna ipi geçirmiş, o kıyafetle sandalyeye bir tekme vurup, ahirete intihar ederek gitmiş.

Nereye gitti?.. Kravatla, fötrle, grand tuvaletle süslendi nereye gitti? Cehenneme... Nereden biliyorsun? "İntihar eden cehenneme gider." diyor Peygamber Efendimiz, oradan biliyorum.

İntihar etmek yok. Neden? Canı sen almadın ki intihar ediyorsun. Canı sen çarşıdan, pazardan kendin mi aldın? Allah verdi. Allah alır. Veren Allah, alan Allah... Senin canın alma, verme, intihara hakkın yok... Can sana emanet, sen onun bekçisisin. Emanete hıyanet edeni...

İslâm canı korumayı hedef alıyor. İslâm, nesli korumayı hedef alıyor. İslâm, malı korumayı hedef alıyor. İslâm büyük bir din... İslâm'ı sen incele bakalım başka sosyal düzenlerle, başka dinlerle bir mukayese et bakalım, gör bakalım! İslâm yüce din. İntihar etmek haram İslâm'da. İntihar etmek yok. İntihar edemez.

"—Çok ızdırap çekiyorum."

Sabret, sevabın artsın. Allah kurtarsın tabii. Izdırap da çekme, Allah acını dindirsin ama, intihar edemezsin, intihar yok.

Birisi çarpışıyordu savaşta, pat küt filan, deviriyordu önüne geleni, kahraman, dediler ki:

"—Efendim, bir mücahid şahıs var, er meydanında koçlar gibi dönüyor, önüne geleni deviriyor, şöyle kahraman, böyle kahraman

mücahid, herhalde cennetlik olur."

Peygamber Efendimiz buyurdu ki:

"—O cehennemliktir!"

Dondu kaldı sahabe-i kirâm.

"—Yâ Rasûlallah! Müslümanların safında, kâfirlerle çarpışıyor, aslanlar gibi çarpışıyor."

"—O cehennemliktir!" buyurdu Efendimiz.

Neden? Şu anda çarpışıyor ama, akıbet önemli muhterem kardeşlerim!.. Akıbet, en son nefes önemli... Sahabe-i kirâm dondular, kaldılar... Bakın bu vaazda ne güzel konular geldi. Sahabe-i kirâm dondular kaldılar, şaşırdılar. Rasûlüllah'ı inkâr edemezler. Ama anlayamadılar. Yâni koçlar gibi, aslanlar gibi çarpışan bir kahraman asker, düşmanla çarpışıyor, niye cehennemlik olabilir anlamadılar. "O cehennemliktir." dedi Peygamber Efendimiz. Biraz sonra haber geldi. Dediler ki:

"—Yâ Rasûlallah! Demin size bahsettiğimiz o kahraman asker yaralanmıştı, yarası çok acıyordu, yarasının acısına dayanamamış, kılıcının kabzasını yere dayamış, sivri tarafını karnına getirmiş, kılıcının üstüne abanmak suretiyle kendi canına kıymış."

Ne oldu?.. İntihar etti. Yaranın acısına dayanamadı, intihar etti, ne oldu?.. Cehennemlik oldu. Ne demişti Peygamber Efendimiz iki saat önce: "O adam cehennemliktir." demişti. İşte Rasûlüllah böyle söyler. İşte evliyâullah da böyle haber verir. Tabii evliyâullahın en yükseği enbiyâullah...

Onun için, buradan tabii bize de gene bir pay çıkıyor muhterem kardeşlerim, sevgili kardeşlerim! Hepimiz Allah'ın aciz, naçiz, biçare, yoksul, sefil, miskin kullarıyız. İşin sonu önemli muhterem kardeşlerim! Senin şu anda olduğun nokta önemli değil. Şu anda camidesin, namazdasın el-hamdü lillâh ama, sonun ne olacak?.. Son ne olacak? Son nefes ne olacak?..

Ölüm kolay bir şey değil ki. Sen şimdi sıhhatliyken ölümün zorluğunu anlayamazsın. Ben nice hastaları biliyorum, "Al yâ Rabbi canımı!" diye yalvardığı halde yıllarca yaşayan hastaları biliyorum. "Al artık yâ Rabbi canımı!.." Olmaz. İstiyor istiyor diye, insanın canı da çıkmıyor. Kim ister Sırpın eline düşüp de işkence görmeyi? Öleyim, kurtulayım der.

Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna yâ Rab, ne güneşler batıyor.

Tamam, kolay bir ölüm bu... Trak, bir kurşun, *innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn*, cennet… Kolay. Bu kolay ama acaba herkesin ölümü böyle mi oluyor? Hayır! Senelerce yatalak oluyor, çok ızdırap çekiyor, ihtiyarlıyor, kötü durumlara düşüyor, şöyle oluyor, böyle oluyor...

Allah bize acısın... Bizi kötü durumlara düşürmesin... Bizi, sevdiği hallere sahip eylesin... Bizi sevmediği, cezalandıracağı işleri yapmağa bulaştırmasın... Huzuruna sevdiği kul olarak varmayı nasib etsin... Hüsn-ü hàtimeler ile ahirete göçmeyi nasib etsin, muhterem kardeşlerim!..

Evet, saat dolayısıyla bu hafta bu kadarla yetiniyorum. Önümüzdeki hafta inşâallah gene dersimiz olacak. Burada olacağımı, sağ olursam biliyorum. İnşâallah dersin devamını yaparız. Bundan sonraki paragraf uzun bir paragraf... Başlarsak bitiremeyeceğimiz için burada kesiyorum.

25. 06. 1994 - İstanbul

9. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (5)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Kemâ yenbağî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultànih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn... Tâci ruûsîne, ve tabîbi kulubinâ ve kurreti uyüninã muhammedeni'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd!..

Aziz ve sevgili ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsanâtı, ikramâtı dünyada, ahirette üzerinize olsun...

Tasavvuf sahasının büyük alimlerinden Ebû Abdurrahman es-Sülemî'nin, *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli kıymetli, meşhur kaynak eserini okumağa devam ediyoruz

Es-Sülemî 412 hicrî yılında vefat etmiş, çok büyük bir alim... Bu eseri Türkçe'ye tercüme edilmemiş. Mısır'da yapılmış olan baskısı fevkalâde kıymetli bir baskı... Çok güzel dipnotlarıyla kıymetlendirilmiş, değerlendirilmiş, güzel bilgilerle takviye edilmiş bir baskı. Bu kitabı okuyoruz.

Bu kitabın içinde eski devrin, ilk devirlerin su katılmamış, sâfî, temiz tasavvuf büyüklerinin hayatları var. Müellif başında söylüyor: En kıymetli insanlar Peygamber Efendimiz'den sonra, onun ashabıdır, tabiindir. Onlarla ilgili bir eser yazmış, o elimizde yok... Ondan sonraki devrede kimler yaşamışsa, bir ikinci kitap olarak bu eseri yazmış. Keşke ötekisi de elimize geçse, herhalde çok faydalı olurdu.

Ama ona benzer bilgileri ihtivâ eden, sahabe-i kiramı anlatan çok büyük eserler de var. En önemlilerinden birisi, Ebû Nuaym el-İsfahànî'nin *Hilyetü'l-Evliyâ* isimli eseridir ki, muhteşem bir eserdir, muazzam bir eserdir, çok büyük bir eserdir. Hacmi de büyüktür, değeri de çok büyüktür.

İnşaallah bu biterse, ona da başlarız. O daha çok zahmet isteyen bir eser... Yâni, onu burada okumakla bitiremeyiz. Benim elli sayfayı okuyup, size iki sayfa halinde özetlemem gerekir.

Büyük bir çalışma olur, güzel olur tabii… İnşaallah ona da sıra da gelir.

Şimdi bu eserin içinde 121. sayfasına gelmişiz ve Ebû Hafs-ı Haddâd en-Neysâbûrî Hazretleri'ni okuyoruz. Bunlar dev şahsiyetler, muazzam şahsiyetler. Tasavvufu bunlar temellendirmiş, bunlar yaşamış, bunların menkabeleri bize kadar geliyor. Biz bunlardan çok şeyler öğreniyoruz. Bunlar muhakkik insanlar; mukallid insanlar değil... Meseleleri çok iyi bilen, yaşayan ve dinî ilimleri de çok güzel hazmetmiş insanlar.

O bakımdan, bunların bir sözü, bir işareti bize yetiyor ve sözlerinin çok büyük değeri var. Çünkü derin bir hayat tecrübesine, kendi özel hayatlarındaki, mânevî, derûnî hayatlarındaki mânevî tecrübelerine dayanıyor.

Onun için, bu sıradan bir eser değil, sözleri de ağırlıklı sözler, önemli sözler, kanun maddeleri gibi kıymetli sözler. Burada 121. sayfada 27. paragrafa gelmiştik. Biraz uzun olduğu için orada kesmiştik. Şimdi onu okuyacağız ve devam edebildiğimiz kadar edeceğiz.

Bir saat kadar yapacağız dersimizi... Saat şimdi dokuzu on altı geçiyor, onu çeyrek geçe inşaallah keseriz. Bu kadarlık, bir saat yetiyor.

Bu kitabın bahislerini okumağa geçmeden önce, evvelâ Peygamber SAS Efendimiz'in ruhuna bizlerden bir hediye olsun diye, sonra onun mübarek âlinin, ashâbının, etbâının, ahbâbının, ezvâcının, evlâdının, zürriyyetinin, sâdât ve meşâyih turuk-u aliyyemizin, Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan Hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar güzerân eylemiş olan cümle evliyaullah, mürşid-i kâmil büyüklerimizin, pirlerimizin ruhları için;

Bu kitapta ismi geçen şahısların, bu kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin ruhu için; uzaktan yakından bu güzel kitabın okunmasını takibe gelen, siz değerli kadirşinas kardeşlerimin ahirete göçmüş bütün sevdiklerinin, yakınlarının, geçmişlerinin ruhları için;

Bu beldelerde, bu diyarlarda yaşamış, gelmiş geçmiş olan enbiyâullah, evliyâullah ve sâlihlerin, bu beldeleri fetheden Fâtih

Sultan Muhammed Han ve sair şehirleri fethetmiş olan fâtihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhları için;

Cümle hayır hasenât sahiplerinin ruhları için ve şu caminin yapılmasına az çok bağışı, katkısı, emeği, hizmeti geçmiş olanların, içinde vazife görenlerin kendilerinin ve geçmişlerinin ruhları için; bizim de dünya ve ahiret saadet ve selâmetine ermemiz için bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerîf okuyalım, o büyüklerimize, saydıklarımıza hediye edelim, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Dervişliğin Esasları

٢٧ -قال ، وسئل عن أحكام الفقر ، وآدابها على الفقراء ؛ فقال: حفظ حرمات المشايخ ، وحسن العشرة مع الإخوان ، و النصيحة للأصاغر ، و ترك الخصومات فى الأرزاق ، و ملازمة الإيثار ، و مجانبة الإدِّخار ، و ترك صحبة من ليس من طبقتهم ، و المعاونة في أمور الدِّين والدُّنيا.

TS. 121/27 (*Kàle*) Ravi dedi ki, (*ve süile an ahkâmi'l-fakr*) soruldu kendisine. Kime? Ebû Hafs-ı Haddâd en-Neysâbûrî Hazretleri'ne, yani bahis konusu şahsiyete... Terceme-i hali ve sözleri yazılan bölümün hayatına dair olduğu şahsa soruldu. (*An ahkâmi'l-fakr*) "Fakrın hükümleri nelerdir?" diye soruldu. "Fakirliğin esasları, şartları nelerdir?" demek istiyor.

Buradaki fakirlik, bizim anladığımız mânâdaki fakirlik değil. Buradaki fakirlik, dervişlik demek… Derviş de zaten kapı kapı dolaşan fakir demek. Mutasavvıflar kendilerine derviş adını vermişler, fakir adını vermişler, fukara demişler. Şeyh efendiler de kendilerine *hàdimü'l-fukarâ'* demiş. Yâni, "Sen kimsin be adam?" dedikleri zaman; "Ben efkaru'l-fukarâyım!" demişler. Bazen böyle demişler. Efkar, en muhtaç demek. *Efkaru'l-fukarâ*, yâni "Muhtaçların en muhtacı, fakirlerin en fakiri ve (*hàdimü'l-fukarâ*) fukaraya hizmet eden kimseyim!" demişler. Yâni tekke

var, fukarâ yâni dervişler orada toplanmış. Bu da, ben o topluluğun hizmetçisiyim, hizmetlisiyim diyor. Mütevazı insanlar, büyük insanlar tabii.

(*Ve süile an ahkâmi'l-fakr*) Bizim bugünkü sözlerimizle tam yerine oturtarak tercüme etmemiz gerekirse, ne demek bu? "Tasavvufun esasları nelerdir hocam?" diye sormuşlar demek. "Tasavvuf ne demek, tasavvufun esasları nelerdir?" diye sormuşlar. Ama kendi özel terminolojisi içinde, tabirleri içinde diyor ki: "Fakrın ahkâmından kendisine soru soruldu." Böyle tercüme edersek halk anlamaz. Çünkü fakrın ne mânâya geldiğinde aklı kayar. Fakr deyince, fakirlik deyince bugünkü mânâsını anlar. Tasavvufun esasları nelerdir diye soruyorlar. Dervişliğin ahkâmı, esasları nelerdir diye soruyorlar. Ahkâmü'l-fakr, fakın hükümlerini, ahkâmını, şartlarını sormuşlar. Başka ne sormuşlar?

(*Ve âdâbihâ ale'l-fukarâ'*) Ve dervişlerin boyunlarına borç olan âdâbı nedir bu tasavvufun? Dervişim diyen insanın nasıl olması gerekir? Çok önemli sorular. Onun için, geçen hafta dersin sonunda, buraya girmeyelim dedik, bu haftaya bıraktık.

"—Tasavvufun ahkâmı nedir, şartları, esasları nelerdir ve dervişlere düşen vazifeler nelerdir? Nasıl olmaları lâzım, nasıl bir âdâba sahip olmaları, nasıl bir ahlâka sahip olmaları lâzım?" diye sordular bu zât-ı muhtereme.

(*Fekàle*) Saymış şimdi, üç-beş tane cümle sıralamış: (*Hıfzu hurumâti'l-meşâyih, ve hüsnü'l-işreti mea'l-ihvân, ve'n-nasîhatü li'l-esàgir, ve terkü'l-husûmâti fi'l-erzâk, ve mülâzemetü'l-îsâr, ve mücânebetü'l-iddihàr, ve terkü suhbeti men leyse min tabakàtihim, ve'l-muàvenetü fî umûri'd-dîni ve'd-dünyâ.*)

Bunları saymış. Arapça bilenler biraz sözün önü sonu nedir bilsinler diye, Arapçasını okudum. Hem de banda girmiş oluyor metin böylece... Şimdi açıklamağa çalışalım! Çünkü gerek Kur'an-ı Kerim'in, gerek hadis-i şeriflerin, gerek böyle eski, önemli metinlerin tercümelerinde kelimeler, mümkündür ki hâlâ bugün de kullanılan kelimeler olabilirler; ama bugün mânâsı başkadır, o zamanki mânâsı başkadır, Kur'an-ı Kerim'deki mânâsı başkadır, bugün bizim kullandığımız mânâsı başkadır. Onun için dikkatli

tercüme etmek lâzım!

Şimdi saymış ne olduğunu, bu soruların cevaplarını. Yâni, "Dervişliğin esası, tasavvufun esasları nelerdir? Dervişlerin nasıl bir ahlâka sahip olması lâzım? Hayatta nasıl bir tarzda düşünüp yaşamaları lâzım?" diye sormuşlar. Şunları sıralamış:

1. Şeyhlere Hürmet Etmek

حفظ حرمات المشايخ ،

(*Hıfzu hurumâti'l-meşâyih*) "Şeyhlerin hürmetlerini korumak ve onlara riâyet etmek." Yâni, bir kere yolun büyüklerine saygıları tam olacak.

Burada kimler eleniyor?

"—Eski ulemâ şaşırmış, yanılmış, benim bugünkü kanaatime göre bu böyledir efendim, asarım efendim, keserim efendim..." deyip ahkâm kesenler, üretenler; gazetelerde, televizyonlarda, radyolarda eskileri küçük görenler, bu elemede gidiyorlar.

Eskiye hürmet yok, eskiyi tanımak yok, eskilerin büyüklüğünü anlayabilmiş değiller, tenkid ediyorlar:

"—Ebû Hanife kimmiş efendim, nihayet benim gibi bir beşermiş. Ben de onun gibi bir hüküm çıkartırım, ictihad ederim. İmâm Maturîdî kimmiş efendim, bana kalırsa Mutezile daha doğru söylemiş..."

Yâhu sen anlayacak durumda değilsin bu meseleleri. Onların kitaplarını bile anlayamazsın sen doğru düzgün... Onların o meselelerine girmek senin ne haddine!.. Yok efendim işte Hanefîler bu konuda şey yapmışlar da, Şafiîler de yanılmışlar da... Yâ sen kimlerin aleyhinde konuştuğunu biliyor musun?.. Yapma, etme, tehlikeye atıyorsun kendini!.. Ayaklarının tozu olamayacağın kimseleri, sözlerinin mânâsının derinliğini kavrayamayacağın kimseleri, yazdıkları eserlerin binde birini yazamayacağın büyük alimleri tenkid ediyorsun sen...

Böyle bir şey var. Bu devirde bir efelik var:

"—Doktora yaptım ben bu konuda..." diyor.

E yap... Doktora yaptıysan, dört sene çalışmışsın. Bunlar kırk

sene çalışmış.

"—Ben bu konunun profesörüyüm!" diyor.

Profesörüsün ama lise üzerine aşılama bir profesörlük… O kadar işte!

Profesörlük de yetmez! Onların devrinin ortamı, çevresi, yâni beldenin şartları şimdiki gibi değil. O zaman sabah akşam gezilen, tozulan, gidilen, gelinen yerde insan ilim öğrenirdi. Büyüklerin sözlerinden, sohbetinden...

"—Haa, falanca alim şöyle buyurdu, filanca zât şöyle dedi... Şöyle bir konu münakaşa edildi de, beldenin en büyük alimi şu kararı verdi."

Yâni çevre, insanı beslerdi. Şimdi böyle bir çevre yok. Şimdi çevremiz açıklık, saçıklık, keyif, zevk, safâ...

Bugün şöyle gazeteleri bir karıştırayım dedim, keşke karıştırmaz olaydım. Bizim Akra'nın basın özetleri çok güzel. Ne resim var, ne de müstehcenlik var. Bir sayfa içinde bütün gazetelerin sıkılmış, suları çıkartılmış özeti veriliyor, kâfi.

Falanca artist diyor ki... Nikâhlı değil kepaze, alçak, nikâhsız dostuyla... Aman neler anlatıyor, neler söylüyor... İstediği yerde şöyle yaparmış, böyle yaparmış filan... Ne kadar büyük çirkinlikler yâni.

Bugünkü çevremiz, yâni bizim etrafımız İslâm'ı törpüleyen, imanı böyle sağından solundan koparıp, parça parça insanın gönlünden söküp azaltmağa yönelik bir ortam... O zamanın ortamı, çevresi, muhiti; o zamanın insanları, insanın imanını kuvvetlendiren, hatasından döndürten; sözü, sohbeti, hali, hareketi, sükûtu, konuşması insanın ilmini, irfânını arttıracak malzeme veren kimseler... Büyük insanlar her şeyiyle.

Şimdi burada birinci cümlede, birçok kimse gidiyor, eleniyor yâni. Derviş olamazsın sen... Neden? Daha birinci barajı aşamadın. Neden? Ne diyor: (*Hıfzu hurumâti'l-meşâyih*) "Bu yolun büyüklerinin, ulu kişilerin hürmetini korumak lâzım, hürmetine riâyet etmek lâzım!.."

"—Mevlânâ kimmiş yâhu?.."

Mevlânâ, Mevlevî Tarikatı'nın pîri, büyük zât.

"—E Abdülkadir-i Geylânî kimmiş yâni?.. Bahâeddin

Nakşibend kim oluyormuş?" vs.

Yâni, adam böyle yerlerde dolaşmıyor; havalarda, o kadar yükseklerde, fezâlarda dolaşıyor, ayağı yere basmıyor. Kimseyi de beğenmiyor, tenkid ediyor.

Hani Ziyâ Paşa'nın bir beyti var, diyor ki:

Onlar ki verirler àleme lafla nizâmât,
Bin türlü teseyyüb bulunur hànelerinde.

"O insanlar ki aleme lafla ahkâm kesip, nizam vermeğe kalkışırlar, evlerinde bin bir türlü bozukluk vardır."

Yâhu sen adamsan, düzen sağlayıcı bir adamsan, şu evine bir düzen sağla da, görelim!.. Kendine bir çeki düzen ver de, görelim!.. Cihanı düzene sokmak için, evvelâ insanın kafasında düzen olması lâzım; evinde, gönlünde düzen olması lâzım; kendi çevresinde düzen olması lâzım!.. Bu bir.

Bu gerekli mi? Gerekli… Neye göre gerekli? Peygamber SAS Efendimiz Hazretleri buyuruyor ki:

"—Bizim büyüklerimize hürmet etmeyen, yâni toplumumuzun yaşlı başlı büyüklerine hürmet etmeyen, küçüklerimize merhamet etmeyen, şefkat göstermeyen, bizden değildir."

Siliyor Peygamber Efendimiz. E Peygamber Efendimiz'in defterden sildiği insandan ne hayır gelir? Peygamber Efendimiz'den feyzi alacak. Peygamber Efendimiz defterden silerse bir insanı, ondan bir hayır gelir mi?.. Mümkün mü?.. Peygamber Efendimiz'in hoşnutsuzluğuna, rızasızlığına rağmen bir insanın tasavvuf yolunda, mâneviyat yolunda bir zerre bir şey kazanması, bir kademe ilerlemesi mümkün mü? Mümkün değil! Büyüklere hürmet edecek, küçükleri sevecek, şefkat gösterecek.

Tabii burada meşâyih sözü, iki mânâya gelebilir:

Bir: Bu tarikatin şeyhleri, büyükleri demek, tasavvufun büyükleri demek. Buradan ilk anlaşılan mânâ budur. Elbette bu yolun tecrübeli üstadlarına hürmet etmesi lâzım! Bir doktor, Tıp Fakültesi'ne girmiş bir öğrenci, elbette profesörlere saygı gösterecek, sevgi gösterecek. Eser yazan, dünyaca meşhur olan, madalya kazanmış büyük üstadlara bakacak; onların eserlerini okuyacak, makalelerinden istifade edecek. Tıp mecmualarını,

batıdan gelen yayınları filan karıştıracak, batıyı doğuyu bilecek. Onun gibi bir şey bu... Şart. Hem akıl yoluyla şart olduğunu anlıyoruz, hem din yoluyla şart olduğunu anlıyoruz.

İkinci mânâsı da, yaşlı başlı insanlar demek. O da var. İnsan, yaşından dolayı da bir kıymet ve hürmet kazanıyor İslâm'da. Kırk yaşına gelince, Allah ona inâbet nasib ediyor. Elli yaşına gelince, birtakım daha büyük mükâfatlarla taltif ediyor. Altmışa gelince, daha güzel oluyor, yetmişe gelince daha güzel oluyor, seksene gelince daha güzel oluyor... Doksanı geçtikten sonra; "Ben bu kulumu hesaba çekip de terletmem, serbesttir." diye Allah-u Teàlâ Hazretleri o kadar büyük mükâfatlar veriyor. Yaşından dolayı insanın itibarı var, önemi var. Onun için o da doğru, o da doğru... Yaşlılık bakımından hürmet de doğru; ama yol büyüklüğü, ilim irfan büyüklüğü bakımından yücelik de önemli...

Bu hususta sahabeden bir zâtın zarif bir sözünü hatırlarım ve çok beğenirim. Allah şefaatine erdirsin... Aşağı yukarı Peygamber Efendimiz'in emsali imiş, yaşıtıymış. Birisi soruyor, Peygamber Efendimiz'e ait bilgi kazanmak için:

"—Nasıl, siz Peygamber Efendimiz'in doğduğu zamanlarda doğmuşsunuz galiba, o mu büyük, siz mi büyüksünüz, yaşınız nasıl?" diye soruyor sahabeden bir zâta.

Onun cevabı çok kesin, çok güzel! Diyor ki:

"—Peygamber Efendimiz benden büyük, ama ben ondan birkaç yaş yaşlıyım." diyor. "Peygamber Efendimiz benden büyük, şek şüphe yok; ama ben ondan biraz daha yaşlıyım." Evet, böyle olabilir.

Hâlid-i Bağdâdî Efendimiz otuz küsür yaşında şeyh oldu; altmış yetmiş yaşındaki kimseler tabii onun etrafında, emrinde oldular. Bu bir mânevî şeydir, olabilir. Yâni yaşı küçük olur ama, mânevî mertebesi, irfânı yüksek olabilir.

Her ikisine de riâyet edeceğiz biz. Bize düşen, bu büyüğümüzün bu güzel sözünden çıkartacağımız mânâ: Biz de bizden yaşça büyük olanlara hürmet edeceğiz; bir... Ama derviş isek, tasavvufu seviyorsak, maneviyât yolunun, ilim irfan yolunun aşıklısı isek; bu yolun büyüklerine saygı göstereceğiz, bağlılık göstereceğiz. O büyükleri seveceğiz ki, onların feyizleri bize gelsin. Tasavvufta feyz almanın önemli şartlarından biri, onlara

muhabbet etmektir; bu bir.

2. İhvân İle Güzel Geçinmek

وحسن العشرة مع الإخوان ،

(*Ve hüsnü'l-işreti mea'l-ihvân*) "Derviş kardeşler ile —ki biz onlara *ihvân* diyoruz, burada da aynı kelime kullanılmış— ihvan ile güzel geçimde bulunmak." Yâni şeyhlere hürmet edecek, emsâli ihvân ile geçimi güzel olacak. Kavga yok, gürültü yok, küçümseme yok, üzme yok vs. yok.

Bundan da birçok kimse kaybediyor. Yâni, şeyh efendinin karşısında el pençe durmakla, divan durmakla beraber, ihvân kendi arasında birbirlerine ihvan olmalarının gerektirdiği sevgiyi, bağlılığı göstermezlerse, o da olmuyor. Saymıyor, sevmiyor, aldırmıyor, dinlemiyor... Olmaz. Sevecek, sayacak ve onlarla tatlı, hoş, âdâba uygun bir tarzda yaşamını, muamelesini sürdürecek. Hüsnü'l-işre, yâni muaşeretin, tasavvuf, tarikat muaşeretinin âdâbına riâyet edecek. Âdâb-ı muâşeret-i tasavvufa riâyet edecek, ihvân ile münasebetleri de hoş olacak. Hepsi kendisini sevecekler, kendisinden incinmeyecekler.

3. Küçüklere İyi Muamele

والنصيحة للأصاغر ،

(*Ve'n-nasîhatü li'l-esàgir*) *Esàgir*, *asgar* kelimesinin çoğuludur. "Kendisinden yaşça küçük olanlara da nasihat halinde olacak."

Şimdi tabii, *nasihat* sözünü de mutlaka açıklamamız gerekiyor. Nasihat deyince biz bugün ne anlıyoruz? Karşısına birisini alıp da, "Otur evladım, dinle beni! Bak şöyle yapıyorsun, yanlıştır." filan demek, öğüt vermek mânâsına anlıyoruz biz, nasihat sözünden bizim bugün anladığımız o.

Halbuki hadis-i şeriflerde ve muhtemelen buradaki cümlede nasihat bu mânâya değildir. *Nasihat*; samimi, açık kalpli muamele etmek demektir. Açık kalpli olmak, içten olmak

demektir. Onun için Peygamber Efendimiz sahih bir hadis-i şeriflerinde buyurdular ki:[14]

اَلدِّينُ النَّصِيحَةُ. قَالُوا: لِمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لِلَّهِ، وَلِكِتَابِهِ، وَ لِرَسُولِهِ، وَلأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ، وَ عَامَّتِهِمْ (حم. م. د. ن. وأبو عوانة، وابن خزيمة، حب. و البغوي، و الباوردي، وابن قانع، قط. في الأفراد عن ابي هريرة؛ حم. طب. عن ابن عباس؛ كر. عن

[14] Müslim, *Sahîh*, c.I, s.74, no:55; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.704, no:4944; Neseî, *Sünen*, c.VII, s.156, no:4197; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.102, no:16982; İbn-i Hibbân, Sahîh, c.X, s.435, no:4574; İmam Şâfiî, *Müsned*, c.I, s.233, no:1152; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.52, no:1260; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XIII, s.79, no:7164; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.323, no:5265; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VIII, s.163, no:16433; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.432, no:7820; Hamîdî, *Müsned*, c.II, s.369, no:837; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.392, no:2681; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.44, no:17; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XIV, s.207, no:7495; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XI, s.53, no:2706; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.226, no:3095; Temîm ed-Dârî RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.324, no:1926; Neseî, *Sünen*, c.VII, s.157, no:4199; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.297, no:7941; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.IV, s.122, no:3769; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.433, no:7822; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.242; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.II, s.107, no:1271; İbn-i Hibbân, *Tabakàtü'l-Muhaddisîn*, c.III, s.383; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.I, s.346; Dâra Kutnî, *İlel*, c.X, s.115, no:1905; Ebû Hüreyre RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.351, no:3281; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XI, s.108, no:11198; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.IV, s.259, no:2372; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.I, s.74, no:92; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Dârimî, *Sünen*, c.II, s.402, no:2754; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.45, no:19; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.II, s.67, no:1161; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.412, no:531; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.IV, s.133, no:2923; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.IX, s.307; Sevbân RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.I, s.263, no:290, 293; *Kenzü'l-Ummâl*, c.III, s.740, no:7197, 7201, 8774, 8776; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.263, no:699 ve c.II, s.305, no:1324; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XXXIX, s.230, no.42406; ;RE. 97/11.

ثوبان ؛ م . وابو نعيم عن تميم الداري)

RE. 97/11 (*Ed-dînü en-nasîhatü*) "Din tamamen açık kalplilikten ibarettir." Yâni nasihatten ibarettir. Kime karşı açık kalplilik?.. (*Kàlû: Li-men yâ rasûla'llàh?*) "Kime karşı açık kalpli olacak müslüman?.. (*Kàle: Lillâhi*) Allah'a karşı, (*ve li-rasûlihi*) Rasûlüllah'a karşı, (*ve li-kitâbihî*) Allah'ın kitabı Kur'an'a karşı..."

Haa, bu sıralamadan anlıyoruz ki, nasihat demek, samîmiyet demek. Allah'a nasihat edemez kul, peygambere nasihat edemez kul, Kur'an'a nasihat edemez. Yâni onu sevecek, candan bağlı olacak, açık kalpli, temiz yürekli, iyi duygularla meşbû olacak demek yâni.

Onun için, buradaki mânâsı da odur. (*Ve'n-nasîhatü li'l-esâgir*) "Kendinden küçükleri sevecek ve onların iyiliğini isteyecek, onlara karşı tatlı olacak." demek.

Büyükleri saymak, küçüklere karşı böyle şefkatli olmak; ihvân ile, yaşıtlarla iyi bir geçim ve âdâb-ı muâşerete riâyet etmek; üç...

4. Rızık Konusunda Çekişmeyi Terk

وترك الخصومات في الأرزاق ،

(*Ve terkü'l-husûmâti fi'l-erzâk*) "Rızıklar konusunda çekişmeyi terk etmek."

İnsanlar arasındaki kavgaların, gürültülerin çoğu menfaattendir. Menfaati zarara uğradığı zaman insanlar birbirleriyle mücadele ediyorlar, rekabet ediyorlar, kavga ediyorlar. İki köy bazen öküzlerini otlattıkları otlaktan ve tarlalardan dolayı, silah çekip birbirlerine giriyorlar. İki komşu, bir tarlanın hududundan dolayı birbirlerine tabanca çekiyorlar. İki kardeş, mirasın taksiminden dolayı birbirlerine düşman oluyorlar. İki komşu, iki paralık dünya menfaati için birbirlerine küsüyorlar. İki dükkân komşusu, müşteri vs. meselesinden dolayı alt alta, üst üste kavga ediyorlar. Nedir yâni hepsi? Dünyalık, geçim, rızık, kazanç konusunda bir ihtilaf, husumet.

Derviş nasıl olacak? Böyle maddi meselelerinden, kazanç

meselelerinden doğabilecek ihtilaflara girmeyecek. (*Terkü'l-husûmâti fi'l-erzâk*) Rızıklar hususundaki çekişme, çatışma ve düşmanlıkları terk edecek.

"—Tamam kardeşim, buyur, mübarek olsun, al, çoğu senin olsun, daha fazlası senin olsun!' diyebilecek.

Demek ki, gözü tok olmak, maddiyat yüzünden onunla bununla kavga etmemek…

5. Îsâra Devam Edecek

وملازمة الإيثار ،

(*Ve mülâzemetü'l-îsâr*) "Îsâra devam edecek, îsâr prensibini sımsıkı yapışıp tutacak, sürdürecek."

Îsârın ne olduğunu söylemiştik geçtiğimiz derslerde. Tabii o derslerde bulunmayan kardeşlerimiz vardır. *Îsâr*, peltek se ile. Yâni *elif, be, te, se*; *îsâr* o se ile, i'si uzun. *İsâr* demek, kişinin, arkadaşını kendisinden önce düşünmesi demek. Arkadaşını tercih etmesi demek… Ortada bir yemek var, bir kap yemek var, bir bardak su var...

[Bir kâğıt getirildi.]

Evet, işte her zamanki derdimiz:

"—Efendim hanımlar kısmına ses gitmiyor."

Bunu aşamadık biz. 20. Yüzyıl'da, bu elektronik çağda... İşte bu aletler filan sizi hiç aldatmasın, kadınlar kısmına görüntü gitmez, ses gitmez. Bizim derdimiz bu, ses gitmiyor. Biz burada konuşuyoruz, konuşuyoruz, hanımlar da dinlemek üzere gelmişler, hanımlar kısmına ses gitmiyor!

Suikast mıdır, gaflet midir, neyin nesidir bilmiyoruz, her zaman bu kâğıt bize gelir. Yâni, biz bunu yanımızda taşısak da, her vaazda söylesek olur. Kendiliğimizden bilsek, keramet derler yâni. Bu böyle işte maalesef! Bu acı bir durum tabii... Burada videomuz var, mikrofonumuz var, görüntünün gitmesi lâzım, sesin gitmesi lâzım!

Ebû Hafs-ı Haddâd Hazretleri'ne soruldu ki:

"—Tasavvufun esasları nelerdir, dervişe düşen âdâb nelerdir?"

Dedi ki:

(*Hıfzu hurumâti'l-meşâyih*) "Şeyhlere hürmet etmeğe devam etmek, riayet etmek. (*Ve hüsnü'l-işreti mea'l-ihvân*) Tarikat kardeşleriyle, ihvân ile güzel geçinmek. (*Ve'n-nasîhatü li'l-esàgir*) Daha küçüklere samimî, açık kalpli, iyi niyetli, tatlı olmak; sert olmamak, onları haşlamamak vs... (*Ve terkü'l-husûmâti fi'l-erzâk*) Geçim konusunda öteki insanlarla çekişip çatışmayı terk etmek. (*Ve mülâzemetü'l-îsâr*) İsâra mülazemet etmek, yâni arkadaşını kendisine tercih etmek."

Bir bardak su var çölde, birisi içecek kurtulacak, ötekisi ölecek.

"—Al kardeşim sen iç, varsın ben öleyim, sen yaşa!"

Bir tabak yemek var, birisi doyacak, birisinin doyacağı kadar yemek var, birisi aç kalacak...

"—Al kardeşim sen ye!.."

Veyahut bu böyle olmaz. Denilebilir ki:

"—Hocam, bardağın yarısını birisi içsin, yarısını öteki içsin, yemeğin yarısını birisi yesin, yarısını öbürü yesin..."

Şöyle: Meselâ, gemi kalkıyor, bir kişilik yer var, düşman arkadan kovalıyor Birisi binecek, birisi kalacak mecburen, başka çere yok... O zaman diyor ki:

"—Sen bin, ben kalayım!"

Yâni ölümü tercih ediyor, kardeşini kurtarıyor. Yemiyor, yediriyor. Giymiyor, giydiriyor, fedâkârlık yapıyor. Kardeşine fedakârlık ve kardeşini kendisine tercih etmek.

Bir büyük zât-ı muhteremi, böyle bu işleri çok iyi bilen büyük evliyaullahtan birisini anlatıyorlar: Yola çıkacaklarmış üç-beş arkadaş. Yolda birkaç kişi seyahat ettikleri zaman, birisinin önder olması, başkan olması, yâni dini tabiriyle imam olması esastır. Yolun imamı, namazın imamı değil... Yolun başkanı, seyahatin başkanı, yolun imamı olması esastır, bu bir kaide. Demiş ki:

"—Biriniz başkan olun! Yâni biriniz imam olsun." demiş o şeyh efendi.

Büyük zât, pîr-i fânî, yaşlı zât. Gençlerle bir yere ziyarete gidecekler, kendisinden daha genç, daha küçük birileriyle... Demiş ki:

"—Biriniz imam olsun, yolun, seferin önderi, imamı, başkanı olsun!.."

"—Aman efendim, estağfirullah! Zât-ı âliniz varken bize başkanlık mı düşer, siz başkan olun."

"—Yok, siz başkan olun!"

"—Yok efendim, olmaz efendim, siz olun..."

"—Pekâlâ!" demiş.

Başkana da itaat etmek lâzım. Yâni imama muhalefet olmaz. Bizi öne geçiriyorsunuz, namazı kıldırıyorsunuz, ondan sonra sözümüzü dinlememek olmaz. Başkansak başkanlığımızı dinleyeceksiniz. Madem o makamı tercih ettiniz, itaat edeceksiniz.

O da demiş ki:

"—Tamam, pekâlâ."

Yola çıkmışlar, uzun maceralar olmuş da... Meselâ yağmur yağıyor, müthiş bir yağmur yağıyor... Kendisi demiş ki... Çölün kenarında sığınacak bir yer bulmuşlar. Bir kaya şöyle biraz eğri, hepsini tıkmış yağmurun gelmediği yere. Kendisi açıkta kalmış. Herkes sığınıyor, kendisi açıkta kalmış.

"—Aman efendim, siz böyle buyurun!" demişler.

"—Yok, siz girin!" demiş, "Geçin bakayım oraya!"

"—Olmaz efendim!"

"—Sözümü dinleyin, geçin!"

Başkan ya, "Geçin bakayım oraya!" demiş. Sırılsıklam kendisi ıslanmış ama ötekileri ıslatmamış, orada gölgelendirmiş. Buna benzer birçok olay geçmiş. O zaman anlamışlar:

"—Demek ki imamlık, başkanlık hizmet makamıymış, safâ makamı değilmiş. Keşke biz başkan olsaymışız da, o efendiyi rahat ettirseymişiz. Ona başkanlığı verdik, o bizi rahat ettirdi, meşakkati kendisi çekti." diye, o zaman anlamışlar.

Îsâr, işte bu. Yâni, bu olayda görüldüğü gibi arkadaşını tercih etmek.

Tasavvuf büyüklerinin hali budur. Yemezler, yedirirler. Giymezler, giydirirler. Dertlerini söylemezler, bir de senin işin görülsün diye her türlü fedâkârlığı yaparlar, gık demezler, anlatmazlar bile şeyi.

İki kişiden birisi hacca gidecek;

"—Buyur, sen git!" derler.

E paraları yetmiyor; parayı ona verir;

"—Al, benim param da seninkine katılsın, sen git!" derler.

Uygulamaları böyle. Yâni îsâr denilen olay bu.

Kur'an-ı Kerim'de geçiyor îsâr kelimesi... Sahabe-i kirâm hakkında bu kelime geçmiş, kullanılmış:

وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ (الحشر:٩)

(*Ve yü'sirûne alâ enfüsihim ve lev kâne bihim hasàsah*) *Yü'sirûne* kelimesi *îsâr*'dan geliyor. Yâni, "O sahabe-i kirâm, o mübarek insanlar arkadaşlarını tercih ederlerdi kendilerine; kendilerinin muazzam bir ihtiyacı olsa bile..." (Haşr, 59/9)

İmâm Gazâlî anlatıyor *İhyâ*'sında: Bir çoluk çocuk sahibi kâmil zât-ı muhtereme birisi bir kurban başı göndermiş. Günlerce açmış çoluk çocuğu, evde bir şey yok, yiyecek içecek yok, perişan aile… Çocuklar ağlaşıyorlar. Tabii kurban başını hazırlayacaklar, pişirecekler, ütüleyecekler, kızartacaklar filan... Yiyecek işte çoluk çocuk. Göndermiş, buyurun, pişirin, çoluk çocuk yesin. Şimdi o, bu hediyeyi alınca, pişirmeye koyulmamış. Demiş ki:

"—Falanca arkadaşım var, o benden daha fazla zamandan beri aç!"

Ona göndermiş. Kendisi fakir ama arkadaşına göndermiş. Bu nedir? Îsârdır. Kendisinin ihtiyacı olduğu halde, ona gönderdi.

O ikinci şahıs da almış. Birincisi üç günden beri açsa, bunlar beş günden beri aç... O da almış, pişirse yese açlıkları gidecek.

"—Kim var başka daha muhtaç?"

"—Falanca arkadaşımız var!"

Ona göndermiş kelleyi... Üçüncü şahıs dördüncü şahsa, dördüncü şahıs beşinci şahsa, kendisine tercih ederek göndermiş. Altıncı şahıs —Allah'ın hikmetine bakın ki— o da almış kelleyi;

"—Evet ben şu kadar gündür açım ama filanca kardeşimizin durumu daha perişan... Ben tek başıma açım, onun çoluk çocuğu var, ailesi, hepsi birden aç... Haydi ona göndereyim!" demiş, yedinci şahsa göndermiş.

Ama yedinci şahıs kim? Birinci şahıs, ilk verilen kimse... Yâni dönmüş dolaşmış, tekrar birinci şahsa gelmiş. İşte bu îsâr.

(*Ve mülâzemetü'l-îsâr*) Derviş îsâra mülâzemet edecek. Mülâzemet demek, yapışmak demek. Mülâzemet, yapışmak demek, sımsıkı yapışmak, sarılmak demek. Sımsıkı sarılacak îsâra… Yâni arada sırada yapmak değil, bu prensibin sevaplı olduğunu bildiği için devamlı böyle yapacak. Yemeyecek, yedirecek, giymeyecek giydirecek, arkadaşının ihtiyacını öyle alacak, arkadaşını kendi nefsine tercih edecek.

6. Erzak Depolamaktan Sakınmak

ومجانبة الإدِّخار ،

(*Ve mücânebetü'l-iddihâr*) *Mücânebe*, sakınmak demek, yanaşmamak demek. *İddihâr* da erzak depolamak demek. Yâni rızık biriktirmeğe, mutfaklarda, kilerlerde, çuvallarda rızk depo etmekten, saklamaktan, evinde yiyecek saklamaktan şiddetle sakınmak. Mücânebet edecek, "Aman, yapmam öyle şey!" diyecek, yapmayacak.

Bu bize çok garip geliyor. Çünkü hepimizin mutfakları vardır, merdiven altları vardır, kilerler vardır, depolar vardır, çuvallar vardır, tenekeler vardır. En fakirimizin evinde bile bir orduyu besleyecek bir şeyler vardır gene. Bizim beğenmediğimiz küçümsediğimiz bir şeyler gene vardır mutlaka. Biz alışmışızdır buna, bize garip gelir.

Ama o devirde yok böyle bir şey. Yâni;

يومٌ جديد ، رزقٌ جديد .

(*Yevmün cedîd, rızkun cedîd*) "Yeni gün, yeni rızk." diyorlar. Allah verir, yaygın bir yoksulluk var, üretim az.

Şimdi traktörlerin filan faydası çok büyük… Teknolojinin tarıma girmesi, kamyonların gelmesi, yolların yapılması çok önemli. Yâni, bir kişinin gücüyle yapamayacağı yerler sürülüyor, büyük mahsuller alınıyor, büyük nakliyeler yapılıyor.

Biz eskiden köyde buğdayımızı öğütmek için kaç köy öteye,

günlerce sıra beklemek üzere giderdik. Değirmende öğütülecek de buğdayımız un olacak, gelecek diye beklerdik. Yâni bu işler kolay değildi eskiden… Bizim Ege Bölgesi zeytin memleketiydi, orası portakalı bilmezdi. Kars mıntıkası zeytini bilmezdi, Samsun balığı bilirdi de, Antalya'nın sebzesini bilmezdi. Yâni her bölge kendi içinde mahsur, kendi şartlarıyla yetinme durumundaydı.

Şimdi tabii çok büyük nimetler var. Adana'daki karpuzu kamyonlara yüklüyorlar, getiriyorlar, köşe başında satıyorlar. Kütür kütür kesiyorsun, sıcak günde güzel güzel yiyorsun. Zeytin toplanıyor, tâ nerelere kadar götürülüyor. Sebze, domates Antalya'da seralarda yetiştiriliyor, Trabzon'a gidiyor. Trabzon'da çıkan tereyağı kamyonlara yükleniyor, İzmir'e geliyor, İstanbul'a geliyor. Edirne'nin peyniri Konya'ya gidiyor... Bunlar büyük nimetler. Bolluk var. Yâni bu devirde, bu mübarek şahısların yaşadığı eski devirlere göre, muazzam üretim var, muazzam bolluk var; biz bunun farkında değiliz.

Ama o devirlerde çok kıtlık ve zorluk varmış. Bunların yeri geldikçe misalini anlatmıştım. O insanlar, bir hurmayla bir gün geçirirlermiş, günlerce aç dururlarmış, üç gün, beş gün, dört gün, yedi gün yemek yemedikleri olurmuş. Çok sıkıntılar çekerlermiş.

Bundan otuz kırk yıl önce Medine-i Münevvere'de yaşayan yaşlılar, arkadaşların büyükleri, babaları anlatıyorlar:

"—Burada kurtsuz buğday yoktu, kurtsuz un yoktu, ekmekler hep onlardan yapılırdı. Bilirdik böcekli, kurtlu, ama yerdik. Başka türlü mümkün değildi, çünkü depolama imkânı yoktu. Gelinceye kadar kurtlanıyordu.

Soğuk su yoktu, mevcut suları ne kadar soğutabilirsek tulumlarda, testilerde, onu içerdik. Geceleyin soğuk, aircondition imkânımız yoktu. Yukarıdan aşağıya bir teneke su boşanırdık, ıslanırdık. Bir teneke suyun bir miktarıyla da yatağı ıslatırdık. Islak elbiselerimizle yatardık. Onlar kuruyuncaya kadar, yarım saat uyuyabilirdik. Yarım saat sonra, onlar kuruduktan sonra, yine sıcaktan çırpınarak öyle kalkardık." diyorlar.

Şimdi tabii aircondition var, ulaşım var, üretim var... Yiyoruz, içiyoruz, keyfimize bakıyoruz, bilmiyoruz eskilerin hallerini. Ama eskiler o yoklukta diyorlar ki: Depolamak yok, depolamaktan kaçınmak prensibi var. Yâni nesi varsa... Sen hele ver bakalım

senin yanındaki çuvalı, fukaraya dağıt bakalım; herkesin bu akşam bir karnı doysun. Sen bir aylık yiyeceği yanına depo edeceğine, bu akşam kırk kişinin, elli kişinin karnı doysun. E yarın ben ne yapacağım?.. Allah kerim. Yarın yeni bir rızk gelir diyorlardı. Depolamak ayıptı.

Kadının birisi, derviş bir hatun, derviş bir efendiye varmış, istemiş onu nikâhına. Ne diye varmış? İyi bir derviş diye. İyi bir derviş, arif bir kimse diye varmış evine, evlenmişler. Bir de bakmış ki, dolabında yiyecek içecek var:

"—Seni sahtekâr seni! Ben de seni derviş sanıyordum. Sen yemek depo ediyormuşsun evinde..." demiş.

Yâni beğenmemiş. Nasıl olduysa artık sonu... Eskilerin anlayışı böyleydi.

7. Cahillerle Sohbeti Terk Etmek

وترك صحبة من ليس من طبقتهم ،

(*Ve terkü suhbeti men leyse min tabakatihim*) "Kendi seviyesinde, tabakasında, irfân mertebesinde olmayan insanlarla sohbeti de terk edecek."

Bu ne demek?.. Tasavvuftan anlamayan, helâli haramı, Allah'ın rızası yollarını, Allah'ın sevmediği halleri, huyları, işleri bilmeyen, daha geri durumdaki insanların yanında durmayacak. Neden?.. Durdu mu o gafiller, o cahiller bunun feyzini kaçırtırlar. Onun için, daha aşağı insanlarla düşüp kalkmayacak.

Bunu neye benzetebiliriz:

"—Sen namazlı niyazlı bir insansın. Senin kahvede ne işin var?.. Onlar orada sigara içerler, oyun oynarlar, küfrederler, şakalaşırlar... O senin seviyen mi? Yâni, senin oraya gitmen olur mu?.. Sen namaz niyaz ehli bir müslümansın; senin orada ne işin var?" gibi yâni. Veyahut buna benzer misaller düşünebilirsiniz.

Yâni kendi seviyesinde, irfân mertebesinde, seviyesinde olmayan insanlardan kaçınmak, onların sohbeti, ahbaplığından kaçınmak. Kimle ahbaplık edecek?.. Kendi seviyesinde ve kendisinden yüksek insanlarla ahbaplık edecek de tasavvufun inceliklerini öğrenecek. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"—Sohbeti senin ilmini, irfânını arttıracak kimselerle sohbet et; cahillerle düşüp kalkma!"

Kur'an-ı Kerim'de de şöyle buyruluyor:

وَأَعْرِضْ عَنْ الْجَاهِلِينَ (الأعراف:١٩٩)

(*Ve a'rid ani'l-câhilîn*) "Cahillerden yüz çevir, uzaklaş, ayrıl!" (A'râf, 7/199) İnsan, cahillerle düşer kalkarsa, olmadık laf söyler, cahil çünkü.

Hatırlıyorum, televizyonda bir program yapıyorlardı Güneydoğu Anadolu'da bu anarşik olaylarla ilgili bir şey. Spiker soru soruyor, o da 18-20 yaşlarında bir delikanlı... Şu olay nasıl oldu, bilmem ne filan diye olayı soruyor. Bir sumturlu küfür söyledi ki, böyle çok, ana-avrat derler yâni, öyle bir sumturlu küfür söyledi, ondan sonra konuyu anlatmağa başladı: "İşte onlar şöyle yaptılar, böyle yaptılar... Yâni ağza alınmayacak, nakledilmeyecek bir söz söyledi, hiç farkında değil, normal bir şey gibi söylüyor.

Peygamber Efendimiz diyor ki:

"Ahir zamanda birtakım kavimler türeyecek, selamlaşmaları birbirlerine lanet etmek olacak."

"—Merhaba, Allah belânı versin, nasılsın?"

Yâ böyle selâmlaşma mı olur, ahir zamanda böyle şey çıkacak.

"—Allah kahretsin, nerelerde kaldın iki gözümün nuru?"

Madem iki gözünün nuru da, niye Allah kahretsin diyorsun? Yâni böyle şeyler olacak diyor.

Bunun gibi olmadık bir laf söyler, cahillik eder vs... Onun için kaliteli insanlarla ahbaplık etmeğe çalışacak derviş, takvâ ehli insanlarla düşüp kalkacak. Veyahut adam der ki:

"—Otur be kardeşim, boş ver yâ! Yak şu sigarayı, iç bir kadeh..."

Yâni seni günahına çekmeye çalışır. Onun için onların yanına yanaşmamak lâzım. Bu çok önemli! Yâni bu prensip fevkalâde önemli bir prensip.

8. Hizmete Koşturmak

والمعاونة فى أمور الدِّين والدُّنيا.

(*Ve'l-muàvenetü fî umûri'd-dîni ve'd-dünyâ.*) "Hem dinî konularda, hem dünyevî konularda yardımlaşmak." Muazzam bir yardımlaşma gayreti içinde olacak derviş. Başkasının hizmetine koşacak, yardım edecek bir kimse olacak.

İşte geçenlerde de anlattım, muhtelif yerlerde de anlatıyorum, bizim bir amcamız vardı; Allah rahmet eylesin... Böyle eşofman giyip de jimnastik yapacağım, koşacağım filan diyen şahsa:

"—Ulen! Öyle boşuna koşturup duracağına bir fukaranın tarlasını sürüversen, belleyiversen de bir işe yarasa... İşte jimnastikse jimnastik." demiş.

Ben de oradan, o rahmetlinin o sözünden diyorum ki: Dervişin en güzel jimnastiği nedir? Hizmettir. Çekirge gibi çevik ol bakalım, zıpla, kalk, koş, çalış, çabala, fırt fırt fırt işleri yap... Böyle yaşlıların, büyüklerin hizmetinde ol, sevap kazan! Çünkü hizmette sevap var...

E niye yapıyorsun bunu?.. Spor hocam bu! İşte bizim dindarların sporu. Al bizim sporumuz bu. Eşofmana lüzum yok. Başka bir şeye, spor sahasına lüzum yok. İhvânın olduğu yerde hizmete koşturmak. Hizmete sarılmak. Su gelecek... Dırrrrt, koş doldur getir. Ekmek yok... Dırrrrt, koş, al, gel. Yâni böyle. İşte spor sana... Hızlı hızlı yaparsın, bekletmezsin, oldu bir spor.

Evet, böyle söylemiş, derviş böyle olacak demiş. Bir daha özetleyelim derviş nasıl olacakmış: Şeyhlerin hürmetine riâyet edecekmiş, büyüklere hürmet, yolun büyüklerine. İhvân ile hoşça geçinecekmiş. Küçüklere sevgi, şefkat gösterecekmiş. Rızk konusunda, maddiyat konusunda kimseyle çekişmeyecekmiş. Kardeşlerini daima kendisine tercih edecekmiş. Yâni, "Senin olsun, ben istemem, ben sabrederim..." diyecekmiş. Îsâr prensibine riâyet edecekmiş. Öyle mal mülk depo etmeyecekmiş. Elindekini verecekmiş, yedirecekmiş, içirecekmiş...

Dürüş, kazan, ye, yedir,
Bir gönül ele getir.

Bin Kâbe'den yeğrektir,
Bir gönül imareti…

Çalış çabala, ye, yedir de, bir gönül al! Birisinin hayır duasını al! Bir gönül yapmak, birisini hoş etmek, gönlünü hoş etmek, duasını almak bin tane Kâbe'yi tamir etmekten daha kıymetlidir diyor Yunus Emre.

O da hadis-i şeriften alınmadır. Peygamber Efendimiz söylemiştir:

"—Ey Kâbe ne kadar güzelsin, ne kadar şereflisin!" diyor Peygamber Efendimiz bir gün, Kâbe'ye baktığı zaman. "Ne kadar güzelsin, şereflisin ama, Allah'a yemin ederim ki mü'minin gönlü Allah indinde senden daha hürmetli, daha şereflidir." diyor.

Mü'minin gönlü Kâbe'den daha kıymetli. Neden?.. Mü'minin gönlünde Allah var, zikrullah var, irfân var. Onun için kıymet kazanıyor. Yâni içinde Allah sevgisi olan bir gönül, fevkalâde kıymet kazanıyor, Kâbe gibi oluyor.

İşte müslüman böyle bakacak bu şeye... Kalp kırmayacak, gönül yapacak. Kendi tabakasında olmayan insanlarla düşüp kalkmayacak. Öyle seviyesizlerin şeyine düşmeyecek. Her hususta, din ve dünya hususunda yardımcı olacak arkadaşlarına, kardeşlerine. Telefonu açacaksın geceleyin, dırrrrrr... Öbür taraftan, "Kim o?" dediği zaman, tırak kapatacaksın.

Niye böyle yaptın?.. Tam teheccüd namazı vaktidir, arkadaşını uyandırdın. Oldu sana bir yardım... İşte bak onu telefonla aradın, o vakitte uyandırdın, oldu sana bir yardım... Meselâ.

Tabii bu misaller tam şey olmayabilir. İnsan zihnini kullanırsa dini konuda bir kardeşine nasıl yardım edecek, dünyevî bir konuda nasıl yardım edecek arayıp bulabilir.

b. Akıllı İnsan Kimdir?

٢٨ -قال وسئل أبو حفص: من العاقل ؟ فقال: المطالب نفسه بالإخلاص.

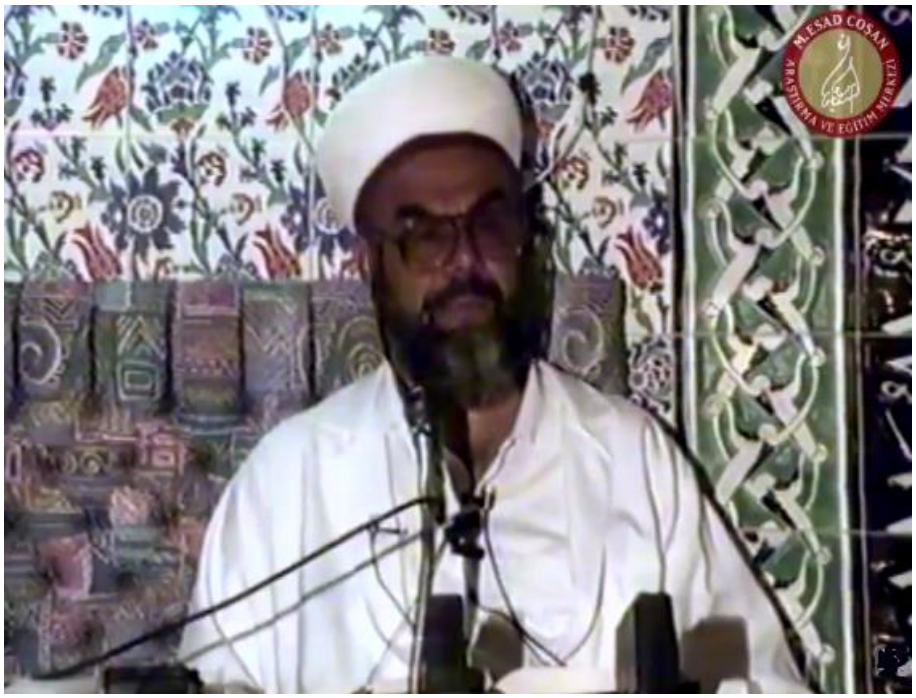

TS. 121/28 (*Kàle ve süile ebû hafs*) Yine Ebû Hafs'a sormuşlar ki ravinin söylediğine göre: (*Meni'l-àkil*) "Akıllı adam kimdir, nasıldır?" diye sormuşlar. Âkil, akıllı demek. A'sı uzun; àkil. Akıl, o meleke, o melekesi olan kimseye de âkil derler. Diyoruz ki: Bir çocuk âkil bâliğ olduğu zaman... Yâni aklı başına geldiği zaman, bluğa erdiği zaman. Onun gibi.

"Akılı kimse kimdir?" diye sordular. (Kàle: El-mutâlibü nefsehû bi'l-ihlâs) "Nefsinin yakasına yapışıp onu ihlâslı hareket etmeğe sevk eden, zorlayan kişidir. İhlâslı hareket etmesini sağlamağa, nefsinin yakasına yapışıp zorlayan insandır. Akılı insan odur."

Bu da yine hadis-i şeriften alınmadır. Bu büyüklerin irfanları belli, sağlam kaynaktan... Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:[15]

[15] Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.638, no:2459; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1423, no:4260; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.124, no:17164; Hàkim, *Müstedrek*,

الْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ ، وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ ؛ وَالْعَاجِزُ مَنْ

أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا ، وَتَمَنَّى عَلَى اللهِ (ط. حم. ت.ه. حل. ق.

ك. عن شداد بن أوس)

RE. 229/7 (*El-keyyisü men dâne nefsehû ve amile bimâ ba'de'l-mevt*) "Akıllı insan o kimsedir ki, nefsine sahip olur, hakim olur..." Burada da yakasını tutar diyor. "Nefsine sahip olur, (*ve amile bimâ ba'de'l-mevt*) ahirete hazırlık yapar. (*Ve'l-àcizü*) Akılsız ahmak insan da kimdir? (*Men etbaa nefsehû hevâhâ*) Nefsini hevâsına uydurur ve (*temennâ ale'llàh*) Allah'tan da hayırları verecek diye umar." Ahmaktır bu.

Neden? Nefsinin hevası peşinde giderken Allah'ın rahmetine, rızasına erilir mi be ahmak adam?.. Sen nefsini yakalayacaksın yakasından, tutacaksın, ihlâslı hareket etmeye, ahirete hazırlanmaya sevk edeceksin de, o zaman onlar olacak. O öyle olmadan olur mu? Olmaz! Yâni günahta ısrar ederken, insanın böyle bir şeyler umması çok yanlıştır, Allah'la alay etmek gibidir. Günahı bırakacak da, doğru yola girmeğe çalışacak da, ondan sonra onları isteyecek.

---

c.I, s.125, no:191; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.153, no:1122; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VII, s.281, no:7141, 7143; Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.II, s.107, no:863; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.18, no:3489; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.350, no:10546; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.369, no:6306; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.267; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.I, s.266, no:463; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.140, no:185; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s:56, no:171; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.310, no:4930; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.184, no:354; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Muhàsebetü'n-Nefs*, c.I, s.19, no:1; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.50, no:6430; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.39; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LXI, s.186, no:7741; Şeddâd ibn-i Evs RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.679, no:7036; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1024, no:2029; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XV, s.458, no:15935; RE. 229/7.

c. Allah'ın Lütfunu Gören Kimse

٣٠ - قال ، وقال أبو حفص: من رأى فضل الله عليه ، فى كل حالٌ ، أرجو ألاَّ يهلك.

TS. 121/30 (Kàle, ve kàle ebû hafs) Ravi diyor ki, Ebû Hafs dedi ki bir keresinde: (*Men reà fadla'llahi aleyhi fî külli hàl, ercû ellâ yehlek*) "Her halde Allah'ın kendisine fazlının, nimetinin, ikramının tecelli ettiğini anlayabilen insan, umarım ki helâk olmaz."

(*Fî külli hal*) diyor. Yâni her halde Allah'ın sana bir lütfu vardır. Başına bir belâ gelmişse bile, Allah seni doğru yola döndürsün diye vermiştir. Bir hastalık vermişse, günahını affettirmek için, kefaret olsun diyedir vs... İşte sıhhatin varsa, el-hamdü lillâh, Allah'ın lütfu var ki sıhhatlisin... Yemiş içmişsen, el-hamdü lillâh karnını doyurmuşsun... Evin varsa, el-hamdü lillâh evin var... Çocuğun varsa, çok şükür ki çoluk çocuk vermiş Allah. Sàliha bir eşin varsa; el-hamdü lillâh ki, Allah böyle bir güzel hatun vermiş... Yâni her halde Allah'ın insanın üzerinde fazlı, keremi, lütfu vardır. Her zaman...

Hatta bir hadis-i şerifi duyunca bayağı bir şaşırdım ben, afalladım okuyunca:

"—Allah kulunu bazen günaha düşürür; ibadet etmekten gururlanıp da, Allah'ın sevmediği bir duruma düşmesin diye."

Neden?..

"—Ben hac da yaptım, oruç da tuttum, zekât da verdim..." diye adam efeleniyor, adam gururlanıyor, kibirleniyor.

Allah sevmez. Allah, kulunun o duruma düşmemesi için bir hata yaptırtır.

"—Tüh be! Gene berbat ettik işi, hay Allah gene doğru düzgün bir şey yapamadık!.." der, hiç kibirlenecek, gururlanacak hali kalmaz, boynunu büker.

"—Nasılsın, ne haber, ne o?.. Seni çok iyi görüyorum kardeşim, mâşaallah güzel ibadettesin..."

"—Ne ibadeti be kardeşim! Perişânım, pür günahım, pür

hatayım, ene garîb, ene miskîn, ene fakîr...” der insan.

Onu da samimi olarak söyler. Neden? Arada ayağı kaymıştır, bir hatası vardır da, kendisinin beş para etmediğini anlamıştır.

Ama günah işlemediği zaman, kendisini beş para ediyor sanırsa, o zaman helâk olur. Kalbinde zerre kadar gurur olan cennete girmeyeceğinden, mahvolur.

Bu ibadetlerin ne kıymeti vardır? Yaptığın hayrât ü hasenâtın ne kadar kıymeti vardır? Allah'ın hangi büyük nimetini ödemeye yeter onlar? Yetmez! Onun için, haddini bilecek, ibadete gururlanmayacak.

İbadete gururlanmak büyük kusur olduğundan, Allah kullarını büyük günaha düşürür ki, haddini bilsin. Tevâzuyu sevdiğinden, mütevâzı olsun diye günaha düşürür. Bak, görüyor musun, demek ki bir bakıma onda bile Allah'ın bir merhameti, lütfu var ki, bir an evvel uyansın, aklını başına toplasın da, cehenneme yuvarlanmasın, ahirette gazab-ı ilâhiye uğramasın diyedir.

Düşünürseniz, her anda, her yerde, her günde Allah'ın size nice nice nimetlerin olduğunu anlarsınız. Böyle bir şuura erebilmiş bir insan, ümid ederim ki diyor, kibar bir ifade kullanıyor, (*ercû ellâ yehlek*) umarım ki helâk olmaz.

d. Ubudiyyet Nedir?

٢٩ - قال ، وسئل أبو حفص عن عبودية. فقال: ترك ما لك ، والتزام ما أمرت به.

TS. 121/29 (*Kàle ve süile ebû hafsin ani'l-ubûdiyyeh*) Bir keresinde de Ebû Hafs'a “Ubûdiyyet nedir?” diye soruldu. Ubûdiyyet tabii kulluk demek biliyorsunuz mânâ olarak. *Abd* kul demek, *ubudiyyet* de Allah'a kulluk etmek demek. Biz Allah'ın kuluyuz, o bizim Rabbimiz. O rabliğini yapıyor bize, lütfediyor, yaratıyor, yaşatıyor, nimetlerini veriyor. Biz de onun kuluyuz; bizim de ona ubudiyyet yapmamız lâzım, kulluğumuzun gereği olanı yapmamız lâzım.

Soruyor şimdi soruyu soran kişi:

"—Ubûdiyyet nedir? Bu hususta bize bilgi ver." diyor.

Tarif kısa. Bu zâtların bir özelliği de az konuşmalarıdır. Kısa söz söylerler, geniş mânâlar ihtiva eden güzel sözler olur sözleri.

(*Terkü mâ leke, ve'l-tizâmü mâ ümirte bihî*) Kitabı olanlar buradaki harekeyi düzeltsinler. *Ümirtü* yazılmış, *ümirte* olacak. Neymiş *ubûdiyyet*, kulluk? "Senin olan her şeyi terk etmendir, malın olan, varlığın olan, senin olan, sahip olduğun her şeyi terk etmendir; (*ve'l-tizâmü mâ ümirte bihî*) sana emredilmiş olan şeye sarılmandır. Kulluk budur."

Senin olan şey nedir, senin sandığın şey nedir? Kendi fikirlerindir, kanaatlerindir, zevklerindir, hevây-ı nefsindir, arzularındır, niyetlerindir, isteklerindir, temennîlerindir, hırslarındır vs. Bunlar hep senin şeylerin. Sende var bunlar:

"—Şöyle yapsam, böyle yapsam, şu olsa, bu olsa, canım şunu istiyor." vs.

Kulluk nedir? Bunların hepsini terk edeceksin, emrolunduğun şeyi yapacaksın.

"—Hocam ibadetten hiç zevk alamıyorum."

Almadan yap, işte asıl zevk orada... Zevk olduğu zaman herkes yapar.

"—Aman hocam, ibadetten çok zevk alıyorum, zikir şöyle tatlı, namaz böyle, oruç böyle güzel..."

Bu bir imtihan... Tabii bunlardan zevk almak da iyi ama, asıl zevk almasan bile yapmak önemli. Ölmekten kim memnun olur, savaştan kim memnun olur yâni? Savaş zor bir şey... Ama Allah emrettiği zaman yapılıyor, yaptılar.

Samimi olarak söylemiş birisi, diyor ki:

"—Yâ Rasûlüllah! Ben korkak bir insanım. Sana bey'at edeceğim, ver elini tutayım, bey'at edeyim sana. Ama çok korkak bir insanım, bana savaşı emretme!" diyor.

Samimi söylüyor. Yâni bazı insanlar korkak olur, gölgesinden korkar. Höt dese birisi, yüreği ağzına gelir, korkak olur, tamam.

"—Bir de, on tanecik devem var, işte bunların sütlü olanlarını sağıyoruz, çoluk çocuk, kavim kabilemiz büyük, bunlarla ancak geçiniyoruz. Zekâtı emretme bana..."

Çünkü on deveden iki tanesi zekâta gider. Beşten bir tanesi

zekâta gidecek. “Benden zekât isteme yâ Rasûlallah! Bir de bana cihadı emretme, savaş filan deme bana...” diyor. “Uzat elini, bu şartlarla bey’at edeyim.” diyor.

Samimi söylüyor yâni içindeki arzuları… Pazarlık yapıyor Peygamber Efendimiz’le. Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:

“—Zekât olmazsa, cihad olmazsa, o nasıl İslâm olacak? Zekât olmazsa, cihad olmazsa, bu ne biçim müslümanlık olur? Zekât olmazsa, cihad olmazsa, böyle müslümanlık mı olur?”

Bunu böyle tekrar tekrar, tekrar tekrar esefle söylemiş Peygamber Efendimiz. Zekâtı çıkaracaksın İslâm’dan, cihadı çıkaracaksın İslâm’dan; öyle müslümanlık mı olur diye bunu çok çok söyleyince, başını sallayarak:

“—Vah zavallı vah! Bu ne biçim zihniyet, böyle müslümanlık mı olur!..” deyince;

“—Tamam, tamam yâ Rasûlallah, her şeye razıyım, uzat elini bey’at ediyorum.” dedi o şahıs.

Ama ilk başta samimi söyledi. Korkuyor çünkü, korkak. Ama korksa bile gidecek artık cihada... Neden?.. Rasûlüllah’a itaat vazifesi var.

Demek ki, kulluk neymiş? Senin olan şeyleri bırak bakalım; arzularını, isteklerini, düşüncelerini, fikirlerini, keyiflerini, safalarını, temennîlerini bırak bir yere; Allah’ın emrettiğini yap! Kulluk budur.

Müslümanlık ne demek?.. Müslüman, kendisini Allah’a teslim eden kimse demek… “Yâ Rabbi ben sana teslim oldum, emret, ne istersen onu yapacağım!” demektir müslüman olmak.

أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

(*Eşhedü en lâ ilâhe illa’llàh, ve eşhedü enne muhammeden abdühû ve rasûlühû*) demek, “Yâ Rabbi! Ben kendi arzumdan, irademden, keyfimden, safâmdan, düşüncelerimden, ideallerimden, hepsinden vazgeçtim; sen ne emredersen, sana tabî olacağım! Senin kulun olacağım, senin buyruğunu tutacağım.” demektir İslâm olmak demek

Burada da çok güzel tarif etmiş: Kulluk nedir? “Kulluk, senin olan şeyleri terk etmendir; emrolunduğun şeyleri yapmandır.” diyor.

Bu zamanın insanlarını şöyle yoklarsanız, hatta kendi içinizi yoklarsanız, bin bir tane arzusu vardır insanın içinde... İdeali vardır, düşüncesi vardır, yapmak istediği şey vardır. Ama onlar dine aykırıdır. Yapmaktan gocunduğu şeyler vardır, ama dinin emridir.

Annesi babası müslüman, kıza diyor ki:

“—Kızım örtün!” diyor.

“—Örtünmem...” diyor.

“—Allah’ın emri, niye örtünmezsin, ”

“—Ayıplarlar beni...” diyor.

“—Ayıplasınlar kızım, Allah’ın emrini tut!..”

İnsanlar beğenecekler diye açık saçık gezecek; Allah beğensin diye düşünmüyor. Örtündüğü zaman, Allah sevecek. Allah’ın sevgisini istemiyor. Allah’ın gazabından korkmuyor, kulların ayıplamasından korkuyor.

Aynı şekilde erkekler de oluyor.

“—Sakal bıraksana!”

“—Hık, mık...” filân, yanaşamıyor.

“—Şunu şöyle yapsana... Bunu böyle yapsana...”

Yapamıyor. Yâni, Allah ne emretmişse onu yapmak; kulluk budur. İyi dervişlik de budur tabii.

e. İbadetin Meşhur Olmasın!

٣١ - قال ، وقال أبو حفصٌ: لا تكن عبادتك لربِّك سببًا لأن تكون معبوداً.

TS. 121/31 (*Kàle ebû hafsin: Lâ tekün ibâdetike li-rabbike sebeben lien tekûne ma’bûden.*)

Büyük laf söylemiş, çok büyük söz söylemiş. Bu dersimizin son sözü oluyor, gerisi öbür haftaya kalıyor. Ne söylemiş:

(*Lâ tekün ibâdetike*) “Senin ibadetin, (*li-rabbike*) Rabbine karşı

yaptığın ibadet, taat, (*sebeben lien tekûne ma'bûden*) senin tapınılan, mâbud bir insan olmana sebep olmasın!" diyor. "Senin Rabbine karşı yaptığın ibadetin, tapınılan bir insan olmana sebep olmasın... diyor. Bu ne demektir? Hangi hakîkati ifade ediyor bu sözüyle Ebû Hafs-ı Haddad Hazretleri?..

Şu hakikati ifade etmek istiyor ve bu insanların ne kadar büyük olduğunu görüyoruz burada:

İnsanlar mevki sahibi olduğu zaman hürmet görürler; bakandır, ağadır, paşadır, başbakandır, reisicumhurdur, generaldir... filan. Veyahut zengin olduğu zaman hürmet görürler. Memleketin eşrafındandır, zengindir ve sâiredir. Ondan hürmet görürler.

Bazı insanlar da bunlara aldırmaz, iyi müslümandır. Onlar da iyi insanları ararlar, şöyle duası makbul insanları ararlar. Bir beldeyi ziyaret ettikleri zaman,

"—Aman, bu beldenin müttaki insanı kimdir, gidelim, elini öpelim, hayır duasını alalım!" derler.

Aksakallı, nûrânî, yaşlı başlı, mübarek insanları ararlar,

hürmet ederler, severler, elini öperler.

Haa, demek ki, bir insan derviş olunca, iyi derviş olunca, kırk yamalı hırka giyince, dağ başında bir kulübede yaşayınca, halkın arasında şöhrete kavuşunca, böylece ziyaret edilen bir insan olur. İtibar edilen bir kimse olur, hürmet edilen bir kimse olur. Kapısında kuyruğa girilen bir kimse olur. Aman duası makbuldür. Çocuklarını kucaklarına alırlar kadınlar:

"—Efendim bir nefes etseniz. Şuna bir dua etseniz." bilmem ne...

"—Efendim, şöyle bir derdimiz var, dua buyurun..." vs.

Yâni halk, ibadetinden dolayı ona teveccüh etmeye, onu sevmeye, saymaya, onu yüceltmeye başlar.

Diyor ki burada:

"—Senin Allah'a olan ibadetin, halk tarafından senin mâbud gibi bir muameleye mazhar olmana götürmesin!"

Ne olacak?.. İbadetini saklayacak, makamını saklayacak halktan... Halktan bir şey beklemeyecek, kendi halini saklayacak.

Saklamaya melâmet derler. Halkın levm etmesine, kızmasına sebep olacak şeyleri mahsustan yapar bazıları... Mahsustan yapar.

"—Bu adam da beş para etmez bir adammış. Buna evliyâ diyorlardı, bunun neresi evliya? Bırak yahu!" derler.

O onu dedirtmek için, mahsustan o işi yapmıştır. Cahil gibi gösterir kendisini, anlamamış gibi gösterir. Nedendir?.. Halkın teveccühü olmasın diye... Çünkü, şöhret insanların büyük bir afetidir. İtibar görmesi, büyük bir felâkettir. Hem gönlü bakımından felâkettir, hem rahatı bakımından felâkettir.

Bu hususta güzel bir hikâye vardır. Onu anlatarak sözümüzü bitirelim!.. Birkaç dakika zaman geçecek ama, hikâye güzel...

Eski devirde bir şeyh efendi varmış. Evliyâdanmış hakîkaten, kıymetli bir kimseymiş. Kerametleri olan bir mübarek zâtmış, Allah'ın sevgili kuluymuş. Bir de onun bir tanecik müridi varmış.

Şeyh efendi beldenin kenarında bir basit mescidde imammış. Tek, yegâne müridi de o mescidde müezzinmiş. Şeyh imam, mürid müezzin... İki tanecik... Camiye de pek kimse gelmezmiş, merkezî bir yer olmadığı için... Ezanı okurlarmış, namazı kılarlarmış, tesbihleri çekerlermiş, tasavvufî hayatlarını yaşarlarmış.

Bir gün böyle oturmuşlar karşılıklı, zikir yapmışlar filân. Müezzin demiş ki:

"—Efendim, şeyhim, üstadım! Allah size nice yüksek makamlar vermiş, el-hamdü lillâh... Millet sizin kadrinizi, kıymetinizi bilmiyor. Nice boş insanların kapısında kaynaşıyorlar, uzun, kalabalık kafileler halinde ziyaretler yapıyorlar, elini öpmeğe çalışıyorlar... Halbuki beş para etmez insanlar. Siz ki hakîkî evliyasınız, bir tane ziyaretçiniz bile yok... Kimse sizin kadrinizi, kıymetini bilemiyor." deyince;

"—Ne olacak, olsun..."

"—Efendim şöyle cami dolsa, ortalık şenlense, şöyle bir kalabalık olsa..."

"—Öyle mi istiyorsun, pekâla..." demiş.

İkindi namazından sonra camiden çıkınca, bakmış, mahallede çocuklar bir kuş yakalamışlar. Ahmed bir kuş yakalamış, Mehmed de o kuş benim diyor, vermiyor... Derken çekiştirmişler, kuşun kafası kopmuş. Gövdesi birinin elinde kalmış, kafası bir başkasının elinde kalmış. Kuşun kafası kopmuş. Güvercin miydi, ne idiyse artık... Hani kafası kopabilen bir kuş... Kafası kopmuş.

İlk çocuk başlamış ağlamağa... İhtilaf olup sokakta bir patırtı kopunca, hocaefendi, o ihtiyar evliyâ oradan geçiyormuş.

"—Ne oldu evlâdım?" demiş.

"—Mehmed benim kuşumu almak istedi, elimden çekti de, kafasını kopardı da, kuşum öldü." demiş.

"—Ağlama! Getir bakalım o kafasını!.. Kuşu da getir bana..." demiş.

"—*Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm* demiş, tükrüğünü sürmüş, kuşun kafasını gövdesine yapıştırmış. Kuş pırr, diye uçup gitmiş.

Kuş ölmüştü, keramet göstermiş, kuş uçmuş havada...

Çocuklar böyle hayret içinde bakmışlar. Herkes evine gitmiş:

"—Hoca dedenin yaptığını gördünüz mü, duydunuz mu?.. Vallâhi, billâhi kuşun kafası kopmuştu da, yapıştırdı da, uçurdu da..." diye anlatmışlar.

Evlerine söylemişler, evler komşulara söylemiş. Şehirde bu şeyh efendinin keramet sahibi olduğu anlaşılmış. Başlamış ziyaretler... Başlamış el öpmeler, dua istemeler... vs. vs. Tıklım

tıklım cami namaz vakitlerinde ve sair zamanlarda...

Gelene ikram etmek lâzım, ikram da müezzine düşüyormuş. Ölüyormuş yorgunluktan, hizmetten... İkram edeceğim, hizmet edeceğim diye uykusu durağı kalmamış, tesbihlerini çekemez olmuş.

Bu böyle aylarca devam etmiş. En sonunda bir gün tenha bir vakit bulunca, şeyh efendiye demiş ki:

"—Şeyhim, gàlibâ ben bir hata işledim." demiş.

"—Ne yaptın?" demiş.

"—İşte eskiden ne kadar güzel günlerimiz vardı. Huzurluyduk, baş başa idik, ben sizden istifade ediyor idim. Feyizliydik. Şimdi bu izdihamdan tesbihlerimi çekemiyorum, ibadetlerimi doğru düzgün yapamıyorum efendim. Çok perişanım." demiş. "Bu şöhreti istedim, itibarı istedim, iyi olmadı gàlibâ?" demiş.

"—Sen istemiyor musun şimdi bunları?.."

"—Yok efendim, neyimize gerekmiş. O eski halimiz meğerse ne kadar güzelmiş." demiş.

"—O da olur evlâdım!" demiş.

Müridin o arzusu üzerine, bir cuma günü, şeyh efendi koyun barsağını şişirmiş. Ucunu bağlamış, öteki ucunu bağlamış, iyice şişirmiş, koltuğunun altına almış. Koyun barsağı balon gibi olmuş, koltuğunun altında, cübbenin altında, kimse görmüyor.

Cami böyle dolmuş. Hocaefendi kapıdan gelecek, hutbe okuyacak filan... Kapıdan girmiş, biraz koltuğunun altındaki o şişirilmiş hava dolu barsağa hafifçe bastırmış, "Bırrrrt" diye bir ses çıkmış. Herkes birbirine bakınmış.

"—Duydun mu?.."

"—Duydum..."

"—Duydun mu?.."

"—Duydum..."

Birkaç adım daha gitmiş, şeyh efendi gene belli etmeden biraz daha bastırmış, "Bırrrrrt..." diye bir ses daha çıkmış.

"—Duydun mu?.."

"—Duydum..."

"—E hocanın abdesti kaçıyor! Abdesti kaçıyor, hoca farkında değil... Dur bakalım ne yapacak? Yeniden abdest almayacak mı?.."

Hoca gitmiş, minberin yanında oturuyor. Orada da biraz "Bırrrrt" diye bir ses çıkmış.

Bir tanesi yanındakine demiş ki:

"—Vallàhi hoca abdesti kaçırıyor, ihtiyar olduğundan fark etmiyor. Ben öbür camide cuma namazını kaçırmadan yetişeyim oraya..." demiş, pabucunu almış kaçmış.

Arkasından ötekisi kaçmış, arkasından ötekisi kaçmış...

Fıs fıs fıs... Birer ikişer, cemaat yok olmuş. Çok az birkaç insan kalmış.

Oturmuş hutbeye... Hutbeye çıkarken bir ses, hutbeden inerken bir ses, namaza dururken bir ses, namazda bir ses...

Ondan sonra, yayılmış kasabaya... Demişler ki:

"—Falanca hoca keramet ehliymiş, iyiymiş ama, abdestini kaçırıyor, abdestsiz namaz kılıyor, hutbe okuyor da, farkına bile varmıyor." demişler. "İhtiyarlamış zavallı, Allah selâmet versin, afiyet versin..." demişler.

El ayak kesilmiş, camiye yine kimse gelmemeğe başlamış. Baş başa kalmışlar bir gün müridle şeyh...

"—Efendim yine tenha oldu ortalık..."

"—Eh, sen öyle istemiştin ya, işte istediğin gibi oldu." demiş şeyh efendi de...

"—Evlâdım, halkın itibarı, gelmesi gitmesi hiç önemli değildir. Görüyorsun, bir tükürükle gelen, bir üfürükle gidiyor. Sen Allah'ın rızasını kazanmağa bak!" demiş.

İşte bu büyüklerin halet-i ruhiyeleri böyle... Allah-u Teàlâ Hazretleri bizi de sevdiği hallere, huylara, sıfatlara sahip eylesin... Has, hakîkî, hàlis muhlis kullarından eylesin...

02. 07. 1994 - İstanbul

10. EBÛ HAFS EL-HADDÂD (6)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîne alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı, in'âmı dünyada, ahirette üzerinize olsun...

Tabakàtü's-Sùfiyye isimli, çok değerli, tasavvuf büyüklerinin hayatlarını anlatan kaynak eseri okumaya devam edeceğiz. 121. sayfanın 32. paragrafına gelmişiz, oradan devam edeceğiz.

Fakat bu mübareklerin hayatlarını, mübarek sözlerini okumaya, izaha geçmeden önce, başta Peygamber SAS Efendimiz'in ruhu pâkine hediye olsun diye; sonra onun mübarek âlinin, ashâbının, ezvâcının, ihvânının, etbâının ruhlarına hediye olsun diye; sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah u mukarrabînin ruhlarına ve hâssaten sâdât ve meşâyih-ı turuk-u aliyyemizin ruhlarına hediye olsun diye; ve bu eseri yazan Sülemî Hazretleri'nin ve eserde isimleri geçen mübarek eşhâsın ruhlarına hediye olsun diye;

Bu diyarları fetheden Fatih Sultan Muhammed Hàn'ın ve diğer fatihlerin, şehidlerin, mücahidlerin, gazilerin ruhlarına hediye olsun diye; cümle hayrât ü hasenât sahiplerinin ve hàssaten içinde şu dersi yaptığımız bu camiyi binâ ettiren, inşâsına, imarına az çok yardımcı olan bütün hayır ve hasenât sahiplerinin ruhlarına; ve uzaktan, yakından bu güzel kitabın mevzûlarını dinlemek üzere buraya gelmiş olan siz kardeşlerimizin de. ahirete göçmüş olan bütün geçmişlerinin, müslüman ecdâd u ceddât ve akrabâ u taallukàtının ruhlarına hediye olsun diye;

Biz de okuduklarımızdan istifade edelim, şu okuduğumuz güzel bilgiler Rabbimizin rızasını kazanmamıza vesîle olsun; Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri dünyada ve ahirette bahtiyâr

eylesin diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, ruhlarına hediye edelim, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Güzel Huy ve Cömertlik

Müellif diyor ki:

٣٢ -سمعت أبا الحسن بن مقسم يقول: سمعت المرتعش ، يقول: سمعت أبا حفصٍ ، يقول: إنى لا أدَّعى الخلق ، لأنى أحسُّ من نفسى سرعة الغضب ، و إن لم اظهره. ولا أدَّعى السخاء ، لاأنى لست آمن من نفسى أن تلاحظ فعله ، أو تلتفت إليه ، أو تذ كر عطاءه وقتًا ما.

TS. 121/32 (*Semi'tü ebe'l-haseni'bne miksem, yekùl*) Bu zâtı duydum ben, şöyle söylüyordu: (*Semi'tü'l-mürteişe, yekùl*) O da Mürteiş'in şöyle söylediğini duymuş: (*Semi'tü ebâ hafsin, yekùl*) Bu Ebû Hafs el-Haddâd en-Neysâbûrî, tercüme-i hâlini anlattığımız şahıs şöyle diyormuş:

(*İnnî lâ eddei'l-huluk, li-ennî ühissü min nefsî sür'ate'l-gadab, ve in lem uzhirhu. Ve lâ eddei's-sahâ, li-ennî lestü âmenü min nefsî en tülâhiza fi'lehû, ev teltefite ileyhi, ev tezküre atâehu vakten mâ.*)

(*İnnî*) "Hiç şüphe yok ki ben, (*lâ eddei'l-huluk*) güzel huylu olduğumu ileri süremem, iddia edemem. Böyle bir şeyi kendime uygun görmüyorum, kabul edemem böyle bir şeyi, güzel huyluyum diyemem kendi kendime... (*Li-ennî ühissü min nefsî sür'ate'l-gadab*) Çünkü bakıyorum kendime, çabuk hiddetleniyorum. Madem çabuk hiddetleniyorum, güzel huylu sayılmam! (*Ve in lem tuzhirhu*) Her ne kadar bu kızgınlığımı, gazabımı dışarıya vurmuyorsam da, ızhar etmiyorsam da, kızıyorum ya; demek ki güzel huylu değilim."

(*Ve lâ eddei's-sahâ*) "Cömert olduğumu da iddia edemem, ileri süremem, söyleyemem, onu da kabul edemem. (*Li-ennî lestü âmenü min nefsî en tülâhiza fi'lehû*) Çünkü, bir cömertlik

yaptığım zaman, kendi nefsimden emin değilim. O yaptığı cömertliği görmesinden, (*ev teltefite ileyhi*) veya bu cömertliğe yönelmesinden, teveccüh etmesinden; (*ev tezküre atâehu vakten mâ*) yahut da bir zaman gelip de yaptığı bu cömertliği, ikramı hatırlamasından emin olmadığımdan, kendimi cömert de saymıyorum."

Muhterem kardeşlerim! Arapçasını okuduk, tercümesini de kısaca yaptık. Güzel huylu olmak, hulük-u hasen sahibi olmak, çok kıymetli bir şey. Allah-u Teàlâ Hazretleri İbrâhim AS'a buyurmuş ki:

"—Yâ İbrâhim, ahlâkını güzel eyle! Çünkü sen ahlâkını güzel edersen, güzel ahlâklı kimse olabilirsen, sana benim ikramlarım fevkalâde büyük olur. Seni hazîre-i kudsime —yâni dergâh-ı izzetimin en şerefli yerine— dahil ederim, seni civarıma alırım. Yâni, seni kendime yakın kul yaparım." diye, daha başka böyle şeyleri saymış.

Güzel huylu olduğu takdirde vereceği mânevî makàmàtı ve ikrâmâtı saymış.

Güzel huylu olmak çok önemli... Hepimizin güzel huylu olmak için, şöyle bir azim ve gayret ve çalışma içinde olmamız lâzım! Çünkü, insanların ekseriyetle cennete girmesinin sebebi güzel huydur. Eğer bir insan ibadet ehli ama kötü huyluysa, huyu güzel değilse, o zaman o kötü huyundan dolayı fevkalâde kayıpları olduğundan, cehenneme bile düşebilir.

Çünkü Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

"—Müflis kimdir biliyor musunuz?"

"—Biliyoruz yâ Rasûlallah, sermayesini kaybeden, dükkânında malı kalmayan, borca batan insan müflistir."

"—Evet dünyada bu böyle ama, benim kasdettiğim bu değil. Asıl müflis o kimsedir ki, ahiret gününde, mahkeme-i kübrâda, terazinin başına, amellerin tartıldığı mîzânın başına dağlar gibi sevaplarla gelir, yığılmış sevaplarla gelir. Fakat muhakeme olur.

Birisi gelir, der ki:

'—Yâ Rabbi, bu bana dünyada şöyle bir kötülük yapmıştı.'

'—Pekiyi, al sevabından!'

Başka birisi gelir der ki:

‘—Yâ Rabbi, bu dünyada benim kalbimi kırmıştı...”

‘—Pekiyi, al sevabından!’

Başka birisi der ki:

‘—Yâ Rabbi, dünyada bu bana şöyle etmişti, böyle etmişti...’

‘—Al sevabından!.. Al sevabından!.. Al sevabından!..’

Sevapları biter, sevapları bittikten sonra başka gelen şahıs:

‘—Yâ Rabbi bu bana böyle etmişti...’

E ne olacak, sevabı yok?

‘—Peki, sen günahlarından o miktar, alacağın sevap kadarını buraya bırak!.. Hafifle sen, sana öyle faydası olsun, bu da cezasını çekmiş olsun.’

Bir miktar günah oraya bırakılıyor. Arkasından bir daha geliyor, bir daha geliyor, onlar da günahlarını bırakıyorlar, bırakıyorlar, bırakıyorlar... Sonunda muhakemesi bittiği zaman, dağlar gibi günahla baş başa kalıyor. Halbuki mizanın başına dağlar gibi sevapla gelmişti.

Neden?.. Evet, namaz kıldı, hacca gitti, zekât verdi filan ama, sadece bunlardan ibaret değil hayat. Müslümanın hayatının her safhasında, herkesle iyi olması lâzım! Karısıyla, ailesiyle iyi olması lâzım! Kadınsa, kocasıyla iyi olması lâzım!.. Komşusuyla iyi olması lâzım! Ticaretinde dürüst olması lâzım! Muamelesinde dürüst olması lâzım! Arkadaşlarına iyilik yapması lâzım! Kimseye gıybet etmemesi lâzım! Kimsenin aleyhinde konuşmaması lâzım! Kimseye zararının dokunmaması lâzım!.. vs. vs.

Bunlar yapılmadığı zaman, bunların her birinden kötü puan alınıyor. Bu kötü puanlar da birikiyor... Evet, ibadetler yaptığı zaman iyi puanlar, sevaplar alınıyor ama, ötekilerden de kötü puanlar alınıyor. Binâen aleyh, iyi huylu olmak çok önemli, fakat kolay değil. Ve insanın kendisiyle bayağı bir mücadele vermesi lâzım, savaşması lâzım kendi kendisiyle. Kendi kendisini yenmesi lâzım!

Şimdi bu mübarek zât ne diyor bakın:

“—Ben kendimi güzel huylu sayamıyorum.”

İstiyor güzel huylu saymayı ama, ölçüyor kendisini, “Ben güzel huylu değilim galiba?” diye o karara varıyor.

Neden o karara varıyormuş?.. Çünkü kendisinde çabucak

sinirlenme görüyormuş. “Her ne kadar dışarıya vurmuyorsam da, ben bunu hissediyorum. Demek ki güzel huylu değilim.” diyor. Derecesine bak mübareğin.

Yâni dışarıya vurmuyorsun işte ne güzel, içinde ne fırtına geçerse geçsin, kızıp da gidip ötekisine vurmuyorsun ki, yumruk atmıyorsun ki, canını yakmıyorsun ki, dışarıya vurmuyorsun işte, içinde tutabiliyorsun. Hayır, istiyor ki, huyu o kadar güzel olsun ki, kızmasın bile, kızmak bile olmasın. Kızıyor, dışarıya vurmuyor ama, “Madem ki kızıyorum, o halde güzel huylu değilim!” diyor. Yâni kendilerini kontroldeki azimlerine bakın ve güzel huyu nasıl anladıklarına bakın!..

Hacda bir arkadaş anlatmıştı:

“Benim babam bir şeyhe bağlıydı, Allah rahmet eylesin... O şeyh bir gün ihvanıyla oturuyormuş. Otururken, bir adam gelmiş rap rap rap, bir kağıt getirmiş. Şeyh efendi kağıda bakmış:

“—Bu iş olmaz.” demiş.

Adam da:

“—Mutlaka olacak!” demiş.

Şimdi, şeyh efendiye karşı böyle söyleyince, ihvân şöyle bir toparlanmışlar:

“—Şu adamı dövelim, atalım, bir şey yapalım!” filan diye.

Bakmışlar gözünün içine, yâni şeyh efendi bir işaret etse, tamam; onu dışarıya çıkaracaklar, terbiyesini verecekler. Öyle yapmamış şeyh efendi, başını eğmiş şöyle aşağıya, bir müddet böyle durduktan sonra başını kaldırmış, demiş ki:

“—Gazaplanan, sinirlenen kaybetti; sinirlenmeyen kazandı.” demiş.

Bu kadar. Bak kendisine birisi karşı çıkıyor, sert muamele yapıyor, kendisine layık olmayan bir muameleyi yapıyor, davranışına bak. Gayet sakin, sinirlenmiyor, parlamıyor.

Halbuki ekseriyetle kavgalar neden çıkar? Ufacık yan bakmadan, ufacık söz atmadan, ufacık omuz vurmadan, ufacık bir şeylerden çıkıyor. Yâni sinirlenmeyecek hale gelmek. Sinirleniyor ama dışarıya ızhar etmiyor, onu bile kâfi görmüyor. Sinirlenmeyen hale gelecek. Madem ki gazab kötü bir şey, o halde kızmayan bir insan olacak. Lokum gibi olmak istiyor yâni.

"—Cömerdim de diyemem, çünkü cömertlik yaptığım zaman kendimden emin değilim. Cömertlik yaptım diye seviniyorum, cömertliğimi beğeniyorum, cömertliğimi hatırımdan atamıyorum."

Böyle cömertlik mi olur? Verecek, unutacak, iyilik yaptığını düşünmeyecek. Mademki düşünüyor, mademki hatırlıyor, kendisinden emin değil, hatırlarım diye düşünüyor. "Ben bu adama bir iyilik yapmıştım bir zamanlar." filan diye...

Bak, biz başa bile kakarız değil mi?

"—Utanmıyor musun ben sana şu zamanda şöyle iyilik yaptım." deriz.

Bakın bu zat, hatırlarım diye, (*ev tezküre atâehu vakten mâ*) "Nefsim, belki yaptığı iyiliği bir zaman gelir de hatırlar, bundan emin değilim." diye, kendisini iyi huylu saymıyor.

İşte bu insanlar muhakkîk, bunlar gerçek evliya, bunlar büyük zâtlar... Neden?.. Bak, kendisini nasıl kontrol altına alıyor, huylarını nasıl takip ediyor ve kendisini nasıl kifayetli görmüyor. Kızıyor da, kızgınlığını dışa vurmuyor; onu kâfi görmüyor. Kızmayacak. Cömertlik yapıyor, sağa sola veriyor, ona buna veriyor, veriyor ama verdiğini unutamadığı için, hatırında tuttuğu için, nefsi ondan hoşlanıyor diye vermekten, o zaman ben cömert sayılmam diyor. Büyüklüğe bakın!

b. Dış Edebinin Güzelliği

٣٣ -قال ، وقال أبو حفصٍ: حسن أدب الظاهر عنوان حسن أدب الباطن ، لأن النبىَّ صلى الله عليه وسلم ، قال: لو خشع قلبه لحشعت جوارحه.

TS. 122/33 (*Kàle, ve kàle ebû hafs*) Yine aynı râvi, Ebû Hafs'ın şöyle bir sözünü de naklediyor: (*Hüsnü edebi'z-zâhiri unvânü hüsni edebi'l-bâtını, li-enne'n-nebiyye salla'llàhu aleyhi ve sellem, kàl: Lev haşea kalbühû, lehaşeat cevârihuhû.*)

Burada el-haşeat gibi yazılmış, bir elif fazladır, yanlıştır, kitabı olanlar onu düzeltsinler. Çünkü biz bu kitabı güzel kitap diye medhettik, hatalarını da söyleyelim, eksiği olmasın. Ebû Hafs-ı

Haddâd buyurmuş ki:

(*Hüsnü edebi'z-zâhiri*) "İnsanın dış davranışlarındaki edeb, güzellik, zahirî edebinin güzelliği, (*unvânü hüsni edebi'l-bâtın*) içinin de edeble dolu olduğunun işaretidir." Oturuşu güzel, konuşması güzel, ayakta durması güzel, büyüklere sevgisi, saygısı güzel, küçüklere sevgisi güzel; tamam… Yâni, bu zahirde görülen şeyler neyin alâmetidir? Kişinin içinin de, mânevî bakımdan güzel olduğunun alâmetidir.

(*Li-enne'n-nebiyye salla'llàhu aleyhi ve sellem, kàl:*) Çünkü, Peygamber Efendimiz [namazda sakalıyla oynayan] birisi hakkında dedi ki:

لَوْ خَشَعَ قَلْبُهُ لَخَشَعَتْ جَوارِحُهُ (الحكيم الترمذي عن أبي هريرة)

(*Lev haşea kalbühû lehaşeat cevârihuhû*) "Şu adamın eğer kalbi huşûlu olsaydı, âzâları da huşûlu olurdu. Namazda orasıyla, burasıyla oynayıp meşgul olmazdı.

Mademki âzâları huşûlu değil; boyun bükmüş, Allah'a yönelmiş, kendinden geçmiş, "mest olmuş değil; âzâları bir şeylerle meşgul; demek ki, kalbi de huşûlu değil... Neden?.. Dış içle alâkalıdır. Dışı öyle olunca, içinin de öyle olduğu anlaşılıyor.

Tabii ben buraya ilave olarak bir şey söyleyeceğim. Büyüklerimizin başka bir sözünden faydalanarak söyleyeceğim onu. Diyor ki büyüklerimiz:

العلم بالتعلُّم ، والحلم بالتحلُّم.

(*El-ilmü bi't-teallümi*) İlim nasıl öğrenmekle elde edilirse; gidersin, uğraşırsın, ezberlersin, hocanın önünde okursun, dinlersin, derslere devam edersin... (*El-ilmü bi't-teallümi*) Taallüm ede ede, talebelik yapa yapa ilim sahibi olursun.

(*Ve'l-hilmü bi't-tehallümi*) Halim selim olmak da nasıldır? Yâni bak bu beğenmedi ya kendisini, "Kızıyorum ızhar etmesem bile" dedi ya. Halim olmak nasıldır? Önce halim gibi davranırsın, halim gibi davrana davrana, yavaş yavaş halim olursun. Halim

gibi davrana davrana, gerçekten halim olursun zamanla...

İçinin edebinin güzel olmasını istiyorsa insan... İstiyoruz tabii, içimiz de güzel olsun. Kalbin, gönlün edeplerine de riâyet etsin, niyetlerinin edeplerine de riâyet etsin! Yâni içi pırlanta gibi olsun insanın… Bunu istiyorsa, dışından başlasın; o dışındaki güzellik içine doğru intikal eder.

Onun için, Peygamber Efendimiz SAS, namaza durulduğu zaman safların arasına girer, safları düzeltirdi, boşlukları durdururdu, geride duranı öne alırdı, öne geleni biraz geriye iterdi. Neden?.. İşte böyle böyle alışır. Dıştaki intizamdan, yavaş yavaş gönlü intizama girer. Dıştaki edeplere riâyet etmekten, yavaş yavaş içteki edepleri de öğrenir insan. Onun için, hiç bir edebi ihmal etmemeli diye, kendim bunu ilave ettim. Kitabın burasında yok.

c. Bid'at Nedir?

٣٤ -قال ، وسئل أبو حفصٍ: ما البدعة ؟ فقال: اَلَّعدِّى فى الاحكام ، والتهاون بالسنن ، واتباع الآراء والأهواء ، وترك الاقتداء والاتباع.

TS. 122/ 34 (*Ve kàle*) Yine aynı ravi diyor ki: (*Ve süile ebû hafs*) Ebû Hafs'a sordular ki, soruldu ki kendisine (*me'l-bid'atü*) "Bid'at nedir?" diye soruldu.

Bu soru çok soruluyor. *Bid'at*, kelime olarak bir şeyi yeni ortaya çıkartmak demek. Yoktu evvelce, bir şeyi ortaya çıkarttı. Bir şeyi ortaya çıkartmağa bid'at derler. Bid'atı çıkartana da mübdedi' derler ayın ile. Mübtedi olursa hemze ile, başlayan demek, ibtida eden, başlayan demek, o ayrı. Bu mübtedi' ayınla, bid'atçı demek. Bid'at ne demek?.. Olmadık bir şeyi ortaya çıkartmak.

Dinde olmadık bir şeyi ortaya çıkartmak çok tehlikelidir, yasaktır. Çünkü dinin aslını kim öğretti bize? Kur'an-ı Kerim öğretiyor. Kur'an-ı Kerim'i kim öğretti bize? Peygamber Efendimiz öğretiyor. Peygamber Efendimiz'in sünnet-i seniyyesi ve Kur'an-ı

Kerim dinin aslıyken, insanın birisi pat diye dinde ortaya bir şey çıkartırsa olur mu? Olmaz! Herkes bir şey çıkartırsa curcuna olur.

Sonra hem hakkı ve salâhiyeti yok ki. Hüküm kimindir? Allah'ındır. Söz kimindir?.. Allah'ındır. Emir kimindir? Allah'ındır. Her şey Allah'ındır. Biz ne yapıyoruz? Biz Allah'a itaat ediyoruz. Hepimiz müslüman olarak ne yapmışız? Kendimizi Allah'a teslim etmişiz. Onun için teslim eden kimse mânâsına müslim deniliyor bize. Biz, hepimiz kendi irademizi bırakmışız, kendi aklımızı, fikrimizi, irademizi, tercihimizi, niyetimizi, Allah'a teslim olmuşuz, "Yâ Rabbi ne emretmişsen onu yapmağa râzı oldum." diye söz vermişiz. Bu demektir. Yâni gerçek pozisyonumuz budur.

"—Pekiyi Peygamber Efendimiz'e niye itaat ediyoruz?"

Çünkü Allah, Peygamber SAS Efendimiz'i bize elçi olarak göndermiştir, "Buna uyun!" demiştir. Peygamber Efendimiz'e uymamız, Allah'ın bize "Peygamber'e uyun!" demesindendir.

قُلْ إِنْ كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ (آل عمران:٣١)

(*Kul in küntüm tuhibbûna'llâhe fe'ttebiûnî yuhbibkümu'llâh*) (Âl-i İmrân, 3/31) Onun için Peygamber Efendimiz'e uyuyoruz. Binâen aleyh, Peygamber Efendimiz'in sünnetini tuttuğumuz zaman da, Allah'a uyuyoruz.

Bir kimsenin dinde herhangi bir şey çıkartmağa, usûl ortaya koymaya hakkı yoktur. Allah koymuştur dinini ve buyurmuştur ki Kur'an-ı Kerim'de:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا (المائدة:٣)

(*El-yevme ekmeltü leküm dineküm*) "İşte bugün size dininizi ikmal ettim, tamamladım. (*Ve etmemtü aleyküm ni'metî*) Size olan nimetimi tamamladım, eksiksiz hepsini verdim. (*Ve radîtü lekümü'l-islâme dînen*) Sizin için din olarak İslâm'ı beğendim." (Mâide, 5/3) demiştir.

Dinde öğretilmemiş bir şey yoktur, eksik kalmış bir şey yoktur. Kemâle erdirmiştir Allah, Rasûlüyle her şeyi öğretmiştir, ondan sonra Rasûlünün vazifesi bitmiştir, Rasûlüllah ahirete öyle göçmüştür. Binâen aleyh herhangi bir dini konuda bir ukalâ çıkıp da yeni bir şey ortaya koyamaz. Koyarsa bid'at olur, bid'at da bid'atçı da cehennemdedir, bid'atlara uyan insanların da, Peygamber Efendimiz buyuruyor ki: Allah, farzını, nafilesini, haccını, zekâtını, namazını, orucunu, ibadetini, taatini kabul etmez. Neden?.. Rasûlüllah'a uymadı da bid'atçıya uydu, uydurma şeye uydu diye.

Şimdi bid'at önemli olduğundan bid'at nedir diye soruyorlar. Bir de bu mübarek zât tarif etsin bakalım diye kendisine sormuşlar. Bize de çok sorulur. Bu gelen kâğıtların içinde hep bid'at nedir diye sorulur.

(*Me'l-bid'atü*) "Bid'at nedir?" (*Fekàle*) Buyurdu ki... Bid'atı birkaç cümleyle tarif etmiş:

(*Et-teaddî fi'l-ahkâm*) "Ahkâm-ı şerîate tecâvüz, hudûdu aşmak, haddini aşmak, ahkâm-ı ilâhîyi, ahkâm-ı şer'iyyeyi çiğnemek." Bir.

(*Ve't-tehâvünü bi's-sünen*) "Rasûlüllah Efendimiz'in sünnetlerini işlemekte gevşek durmak." Nasıl olacak? Sımsıkı tutacak sünnet-i seniyyeyi, ciddî bir şekilde uygulayacak.

(*Ve't-tibâu'l-ârâi ve'l-ehvâ*) "Kişisel fikirlere ve nefsânî heveslere tâbi olmak."

Şimdi kişisel görüşleri olanlar çok. Radyolarda, televizyonlarda, açıkoturumlarda, gazete köşelerinde ve sâirede... "Benim fikrim bu!" diyor.

A gözü kör olmayasıca! Senin fikrinin ne kıymeti var, sen bana Allah'ın fikrini söyle, Rasûlüllah'ın fikrini söyle! Ben senin fikrini istemiyorum ki…

"—Benim fikrim bu!"

Sen kimsin!

"—E ben doktora yaptım, doçent oldum, profesör oldum..."

Başına çalınsın! Senin bilgin olsa, edebin olsa, İslâm hakkında sağlam bir görüşün olsa, sen "Allah şöyle buyuruyor, Rasûlüllah şöyle buyuruyor diyecektin. Ben seni istemiyorum ki, ben sana

tâbi olmak istemiyorum ki... Sen kimsin?.. Ben Ali'ye, Veli'ye, şuna buna tâbi olmak istemiyorum ki. Ben Allah'ın rızasını kazanmak istiyorum. Sen bana Allah'ın rızasının yolunu göster.

"—Benim fikrim şu... Bana öyle geliyor ki... Ben onu öyle yapmayı seviyorum, böyle yapmayı sevmiyorum..."

Sen o zaman yeni bir din mi ortaya koyuyorsun? Koyamazsın! Herkes böyle yapmış olsaydı, böyle bir şeye dinimiz müsaade etseydi, ecdadımız müsaade etseydi, şimdiye kadar din darmadağın dağılır giderdi.

Ama bak namazları burada da böyle kılıyoruz, Mekke'de de böyle kılıyoruz, Afrika'da da, Malezya'da da, Avustralya'da aynı kılıyoruz. Neden? Sünnetlerle tarif edilmiş, sımsıkı. Aynı şekilde namaz kılıyoruz, aynı şekilde oruç tutuyoruz, aynı şekilde haccediyoruz vs. Neden? Bozulmasın diye. Din bozulmamış yâni.

Sünnete uyulduğu için bozulmamış. Yoksa herkesin fikrine kalsaydı, mahvolurdu ortalık... Hele cahilin fikrine kaldı mı?.. O zaman cahilin yaptığı tamamen büyük bir tahriptir, ona uymak da büyük deliliktir. Bak insanlar olmadık şeylere tapa tapa, olmadık insanların fikrine uya uya ne hale geldiler. Buyur İslâm'dan gayrı dinlerin hallerine bak!.. İşte Yunanlıların dinleri, işte Japonların dinleri, işte Afrika'daki putperestler, işte Güney Amerika'daki putperestler, işte hristiyan alemi, işte yahudi alemi. Ne olacak?.. Kendi fikrine, kendi keyfine uymayacak.

"Bid'at nedir? Allah'ın ahkâmına, şeriatin ahkâmına tecavüzdür; bir... Sünnetlerde gevşekliktir; iki... Kendi fikirlerine ve keyiflerine uymasıdır insanların; üç... (*Ve terkü'l-iktidâi ve'l-ittibâ'*) Ve Rasûlüllah'a uymayı, iktida etmeyi bırakmaktır; dört... Bid'at budur işte. Dört cümleyle tarif ediyor.

"Allah'ın ahkâm-ı şer'iyyesine tecâvüz, onları çiğnemek. Sünnetlerde gevşeklik. İnsanın kendi fikirlerine ve keyiflerine tâbi olması. Rasûlüllah'a iktidâ etmeyi, ona tâbi olmayı bırakmak. Bid'at bu..."

El-hamdü lillâh, biz neyiz?.. Biz Peygamber Efendimiz'in sünneti yolundayız. Rasûlüllah Efendimiz ne yaptıysa, onu araştırıp onu aynen yapmağa çalışıyoruz. Dünya üzerinde gelmiş geçmiş insanların içinde, Rasûlüllah'ın hayatı kadar bütün

teferruatıyla, en sağlam şekilde tesbit edilmiş ikinci bir insan yoktur. O kadar güzel tesbit edilmiş ikinci bir insan yok... O kadar, gecesi, gündüzü, uykusu, uyanıklığı, gece kalktığı zaman ne yaptığı, her şeyi; yüznumaraya girerken ne söylediği, ibadet ederken secdede ne dediği vs. her şeyi tesbit edilmiş.

"—E bazı ihtilaflar yok mu?"

Var tabii. İnsanların akılları aynı olmadığından, hafızaları aynı kuvvette olmadığından, her şeyi tam en ince detayına kadar tek yapmak mümkün olmuyor, ufak tefek farklar oluyor. Sen genel manzaraya bakacak olursan, o zaman anlarsın.

Bizim hedefimiz nedir? Sünnet-i Seniyye'ye uymak, Peygamber Efendimiz'e uymak. Korkumuz nedir?.. Bid'at... Bid'attan kaçınmağa çok dikkat edeceğiz. Onlar da bid'attan korktukları için sormuşlar, o da böyle güzel bir şekilde tarif eylemiş.

d. Erenler Kimlerdir?

٣٥ - قال، وسئل أبو حفصٍ: من الرجال؟ فقال : القائمون مع الله تعالى بوفاء العهود. قال الله تعالى: رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ (الأحزاب:٢٣)

TS. 122/35 (*Kàle, ve süile ebû hafs*) Buyurdu ki râvi: Ebû Hafs'a bir de şöyle soruldu: (*Meni'r-ricâl?*) "Kimdir er kişiler, erenler kimlerdir?" *Ricâl*, biliyorsunuz *racül* kelimesinin çoğulu. Racül de adam demek, erkek demek yâni. Ricâl, adamlar demek. "Adamlar kimdir?" Yâni adamlar kimdir ne demek? Allah'ın sevdiği adamlar kimdir demek. Yâni ricâlullah kimdir, Allah'ın sevdiği insanlar kimdir demek. Kısa kelimeyle soruyor.

(*Fekàle*) Buyurdu ki: (*El-kàimûne mea'llàhi teàlâ bi-vefâi'l-uhûd*) "Allah-u Teàlâ Hazretleri'ne kulluklarında ahidlerine vefâlı olanlardır. Ahidlerinde vefâ gösterenlerdir."

Kimmiş ricâlullah, er kişiler, erenler, makbul insanlar? Allah'ın sevdiği, gerçek mert kimseler kimmiş?.. Allah'a karşı kulluğunda vefalı olan, vefasızlık etmeyen, vefalı olandır. Allah'a verdiği ahidlerini, verdiği sözleri tutanlardır.

Biz Allah'a söz verdik mi?.. Bir kere ruhlar aleminde söz verdik, onun rabliğini kabul ettik, bu bir. (*Elestü bi-rabbiküm*) sorusuna. (*Kàlû: Belâ*) dedik. Bir kere Allah'ın varlığını, birliğini, Rabliğini anlamamız lâzım! İlk ahdimiz bu…

Ondan sonra müslüman olduk. "Nefsimi sana teslim ettim yâ Rabbi, senin emrine tâbî oldum yâ Rabbi!" dedik. Müslüman olmak bu demek…

أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

(*Eşhedü en lâ ilâhe illa'llàh*) "Şehâdet ederim ki Allah birdir, şerîki nazîri yoktur, (*ve eşhedü enne muhammeden abdühû ve rasûlühû*) Muhammed-i Mustafâ da onun hem kuludur, hem rasûlüdür." Tanrı filan değildir, hani gayr-ı müslimlerin dediği gibi Allah'ın oğlu filan değildir.

"Allah'ın hem kuludur, hem de Allah tarafından gönderilmiş has elçisidir." dedin mi? Dedin... Allah'a tâbi oldun mu? Oldun… Kur'an'a tâbi oldun mu? Oldun... Rasûlüllah'a tâbi oldun mu? Oldun… Tamam. Ahdine vefâ et o zaman, vefâlı ol!.. Vefasız olma, dönek olma, bağlanmışken gevşeme, söz vermişken sözünü çiğneme, sözünde dur, Allah'ın yolunca yürü!

"Er kişi kimdir?" diye soruyarlar, "Erler, erenler kimlerdir?" Diyor ki: "Allah-u Teàlâ Hazretleri'ne karşı ahidlerine vefâ ederek kulluk edenlerdir." Delil olarak da şöyle buyuruyor: (*Kàle'llahu teàlâ*) Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Allah-u Teàlâ Hazretleri buyurdu ki:

رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ (الأحزاب:٢٣)

(*Ricâlün sadakù mâ àhedu'llàhe aleyh.*) (Ahzab, 33/23)

Peygamber Efendimiz SAS'in ashâbından bazı kimseler savaşta öyle kahramanca çarpıştılar ve şehid oldular, sonunda cennetlik oldular. Onlar hakkında Kur'an-ı Kerim'in bu ayet-i kerimesinde ne buyruluyor:

(*Ricâlün*) "O adamlar ki, (*sadakù mâ âhedu'llahe aleyh*) Allah'la yaptıkları ahdi yerine getirdiler, ahdi bozmadılar, sözlerinde sâdık oldular." (Ahzab, 33/23) Söz vermişlerdi Allah'a, canlarını verdiler Allah yolunda...

İşte ricâl olmak budur. Allah'ın sevgili kulu olmak budur. Ahdine sâdık olmaktır. Ahdine vefâsız olup da, sözünden dönüp de, Allah'ın buyruklarını tutmayıp da, Kur'an'a uymayıp da, Rasûlüllah'a tâbi olmayıp da Allah'ın sevgili kulu olunur mu, er kişi olunur mu, eren olunur mu, evliya olunur mu?.. Olunmaz.

Eren, evliyâ, ricâl, mert, merdân, merd-i hüdâ olmanın şartı, Allah'a olan ahdine öyle sadâkàt göstermektir ki, yeri geldiği zaman seve seve canını vermektir. Canını veremez, malını veremez, rahatını bozamaz, tatilini ihmal edemez... Ne kadar istesen, gör bakalım tatilde müslümanların hallerini, bir araştır bakalım. Olmuyor işte.

Hocamız [Mehmed Zâhid Kotku Hazretleri] minbere çıkardı:

"—Yâhu, bu deniz kenarlarında, bu plajlarda çok büyük günahlar vardır. Bu açılmak, bu saçılmak, bu çıplaklık Allah'ın gazabını çeker. Çoluk çocuğunuza dikkat edin, oralara gitmeyin! Oralarda yazlık diye tutuyorsunuz, keyif yapıyorsunuz; çocuklara sahip olamıyorsunuz. Onlar da açık saçık kadınları görüyorlar.

Erkeğe de haram! Erkeğin de giyimi şu kadar, o da haram... O helâl değil ki... Kadına bakmak da haram, erkeğe bakmak da haram!.. Götürüyorsun oraya çocuğunu, deniz kenarında yalı tutuyorsun, onları gösteriyorsun! Onlarla beraber denizde yüzdürüyorsun, sörf yaptırıyorsun, eğlendiriyorsun vs. E ne oluyor?"

Bunları böyle söylerdi, minberden inerdi. Gene herkes eski hamam eski tas, bildiğini yapıyor.

Er kişi kimdir? Allah'a verdiği sözde durur, ölmek pahasına bile olsa… Değil böyle keyfinden fedâkârlık bile yapamamak, malını verecek, canını verecek.

e. Îsar Nedir?

Sonuncu paragrafa geldik.

٣٦ - قال ، وقال أبو حفصٍ: الإيثار: أن تقدِّم حظوظ الإخوان على حظِّك ، فى أمر آخرتك ودنياك.

TS. 122/36 (*Kàle ve kàle ebû hafs*) Aynı ravi hep bu sözleri nakletmiş. Ebû Hafs bir de şöyle buyurdu: (*El-îsâru en tukaddime huzùza'l-ihvâni alâ hazzike, fî emri âhiretike ve dünyâke.*)

Îsâr kelimesi hep geçti. Bu mübâreklerin hayatlarını okurken çok geçti geçtiğimiz haftalarda. Elif, be, te, se; *îsâr*, peltek se ile... Ne demek?.. Kendisine arkadaşını tercih etmek, arkadaşını öne almak. Kendisini geriye atmak, arkadaşının ihtiyacına öncelik tanımak demek.

(*El-îsâr*) Îsâr denilen şey nedir? (*En tukaddime huzûze'l-ihvân*) "İhvânın hazlarını, arzularını öne almandır; (*alâ hazzike*) senin arzunun önüne almandır."

Sen bir şey istiyorsun, onlar başka şeyler istiyorlar. Tamam, önce onların istediği olsun. Îsâr bu işte. Gerçi sen onlarla hemfikir değilsin, gönlün başka şey istiyor ama, "Hadi bakalım, onların dediği olsun!" diyorsun. Îsâr bu işte. Arkadaşlarının hazlarını, arzularını kendi nefsinin hazzına tercih etmen, onlara öncelik vermen… Dedik ya hani kısaca: Yememek, yedirmek; giymemek, giydirmek...

Hangi konularda?.. (*Fî emri âhiretike ve dünyâke*) "Ahiret konularında da böyle, dünya konularında da böyle." Ahiret konusunda *îsâr* nasıl olur?.. Şu imamın arkası, namaz kılanların içinde sevabı en çok alan kimsenin yeridir. Allah'ın ikramı imama gelir, imamdan imamın arkasına gelir, ondan sonra imamın arkasındakinin sağına soluna, sağına soluna gelir. Birinci saf bittikten sonra, ikinci safın ortasına gelir; ikinci safın ortasındaki şahsın sağına soluna, sağına soluna... Üçüncü safa, dördüncü safa...

Ortası sevaplı mı?.. İmamın arkası sevaplı, tamam… Herkes oraya cup, atlamağa çalışıyor sevaplı diye. Herkes orayı gözüne kestirmiş, camide en sevaplı yer orası diye orayı istiyor. Şimdi îsâr sahibi bir insan ne yapacak? "Buyur sen geç kardeşim!" diyecek. Kendisi oraya bir adım atsaydı tamam, en büyük sevabı o olacaktı.

Buyur kardeşim diyor, ne oluyor îsâr. Yâni ahiret konusunda, sevap konusunda kardeşini kendisine tercih ediyor. Kendisi sevap alacaktı, ona sevap aldırtıyor:

"—Hadi buyur, sen al!" diyor.

Aslında, öyle yapınca gene sevabı kendisi alıyor. Neden? Allah îsârı mükâfatlandırır da ondan… "Bak bu kulum kendisine kardeşini tercih etti." der, ona gene mükâfatını verir. O da işin perde arkası…

Ama hem dünyevî konuda, "Al kardeşim ben yemeyeyim sen doy!" diyecek, "Ben giymeyeyim sen giy!" diyecek, "Ben ıslanayım, sen ıslanma!" diyecek, "Ben öleyim sen yaşa!" diyecek... Hem de ahiret konusunda... "Sevabı sen al, ziyanı yok, ben geride kalayım! Sen daha çok sevap kazan, ziyanı yok ben ikinci, üçüncü kalayım!" diyebilecek yâni. Îsâr budur.

Niye bunu tarif ediyor?.. Tasavvufta îsâr önemlidir, yüksek şahsiyetlerin huyudur ve dervişlerin bu huya sahip olması lâzımdır. Îsâr zihniyetine sahip değilse bir derviş, olgun derviş olamaz da ondan… Dervişin sahip olması gereken huylardan bir tanesi îsârdır. Kardeşini hem ahiret konularında, sevap konularında, hem dünya konularında, maddiyat konularında kendisinden öne geçirtiyor.

İki insan bir memuriyete talip olacaklar, iki kardeş. Ne yapacak?

"—Sen buyur, geç." diyecek.

"—Güzel bir memuriyet, buyur sen geç."

"—E sen ne olacaksın?"

"—Ben başka bir şeye bakarım kendime." diyecek.

Bu Ebû Hafs-ı Haddâs Hazretleri bitti. Nişapur şehrinden Ebû Hafs-ı Haddâd. Ne kadar güzel sözlerini okuduk, ne kadar derin bir şahsiyeti olduğunu, ne kadar İslâm'ı candan yaşamak isteyen ve bunu gösteren bir kimse olduğunu gördük.

HAMDÛN EL-KASSÀR (1)

١٦ -حمدون القصَّار

16. şahsiyet başlıyor şimdi. Kitabın 16. terceme-i hali, konusu: Hamdûn el-Kassâr. Bu da Neysâbur şehrindendir. Yine bu Ebû Hafs-ı Haddâd'ın şehrindendir.

ومنهم حمدون بن أحمد بن عمارة ، أبو صالحٍ القصَّار النيسابوريُّ.

(*Minhüm hamdûnü'bnü ahmede'bni imâreh, ebû sàlihini'l-kassàru'n-neysâbûriyyü.*)

(*Minhüm*) Yâni, bu Allah'ın sevgili kullarını yazıyordu ya bu kitaba, işte onlardan birisi de Hamdûnü'bnü Ahmedi'bni İmâre'dir. Dedesinin adı İmâre, babasının adı Ahmed, kendisinin adı Hamdûn. Künyesi, Ebû Sàlih. Sàlih'in babası demek. Nisbesi: En-Neysâbûrî. Ne demek? Nişapurlu demek.

Nîşâpur da Horasan'da çok önemli bir şehir. Araplar Horasan'ı fethettiği zaman oraya ordugâh yapmışlar, kışla yapmışlar. Müslümanların kalesi orası... Nişapur önemli bir yer Horasan'da. Oradan çok alimler yetişmiş, etrafa İslâm oradan yayılmış.

شيخ أهل الملامة بنيسابور ، ومنه انتشر مذهب الملامة.

(*Şeyhü ehlü'l-melâmeti bi-neysâbûr*) Hamdûn el-Kassâr, Nişapur şehrinde melâmet ehlinin şeyhiydi, üstadı idi. (*Minhü'nteşere mezhebü'l-melâmeh*) Melâmet neş'esi, melâmet yolu, melâmet anlayışı —mezhebi diyor burada— ondan neşredildi.

Şimdi bu melâmet, tasavvufta önemli bir yol ve koldur, önemli bir zihniyettir. Melâmet ehline *melâmî* derler. *Melâmet* kelimesi nereden gelir?.. *Levm* kelimesinden gelir. *Levm*, bunun masdar-ı

mîmisi melâm ve melâmet. Yâni arafe fiilinden irfân ve ma'rifet gibi. *Lâme-yelûmü-levm* ve *melâmet*. *Melâmet;* ayıplamak, kınamak demek.

Ehl-i melâmet var tasavvufun içinde, melâmî meşreb insanlar var. Nedir bunların zihniyeti? Bu şahıslar ihlâsa çok önem veriyorlar, ameli sırf Allah rızası için yapmağa çok önem veriyorlar. İhlâslı olmaya, riyâkârlığa düşmemeğe çok dikkat ediyorlar.

Şimdi şöyle bazı şeylerle anlatabilirim: Bir adam varmış eski zamanlarda, büyük bir zât. Her gün namazı camide imamın arkasında kılarmış. Tam birinci safta, imamın arkasında kılarmış. Her gün böyle yapıyor. Demek ki camiye erken geliyor, o en sevaplı yeri kazanıyor. Her gün orada kılarmış.

Senelerce bu böyle devam etmiş de, bir gün bir mazereti olmuş. İnsan, olur ya hani midesi bulanır, abdesti tutmaz, kusar, yeniden abdest alması gerekir; burnu kanar vs. Ne sebepleyse, camiye yetişememiş. Abdesti geç almış, camideki alışkın olunan yerine yetişememiş. En ön safı başkası kapmış, namaza başlanmış, bu tâ en arka safta namaz kılmış.

Olur mu böyle haller?.. Olabilir. Hepimizin başına gelebilir böyle bir hal. Şimdi bu en arkada namaz kılınca hem üzülmüş, hem de korkmuş ve ürpermiş:

"—Eyvah! Beni burada görürlerse ne derler bana..." diye.

"—Yâ bu mübarek zât, çok büyük alim, hep en önde namaz kılardı. En arka safta namaz kılıyor, vay be!" filan diye beni ayıplarlar diye, içine bir ürküntü gelmiş.

İnsanların kendisini görüp de kendisini ayıplamasından, bir an böyle bir düşünce gelmiş. Yâni, insanların en arka safta onun namaz kıldığını görmesini, bilmesini istememiş. Keşke kimse görmese de, meselâ belli olmasa o diye. Çünkü hep en ön safta namaz kılıyordu.

Sonra kendi kendine, birden bir şimşek çakmış kafasına, bir düşünmüş:

"—Âaa, ben ne yapıyorum, insanlardan çekiniyorum ve utanıyorum. Niçin utanıyorum?.. En ön safta namaz kılamamışım da, en arka safta, hani öyle sünnete pek itibar etmeyen, arka safta

namaz kılıp da fırt kaçan, mahallenin haylazlarının safında namaz kılmaktan utanıyorum. Kimden utanıyorum?.. İnsanlardan utanıyorum.

Neyi istiyorum?.. En ön safta görselerdi beni... Demek ki, insanların benim iyi ibadet etmemi görmelerini istiyorum; kötü bir durumda olmamı görmelerini istemiyorum. Haa, demek ki bende gösterişçilik var... Haa, demek ben insanların fikrine önem veriyormuşum, demek ben riyâkârmışım... Demek ki, benim ömrüm boyunca en ön safta namaz kılmam, insanlara gösteriş içinmiş. İçimde gizlice bu arzu varmış demek ki..." diye düşünmüş.

"O zaman, olmadı bu benim namazlarım!" diye, bütün ömrü boyunca kıldığı namazları ödemeğe başlamış. "Demek ki, ben kusurumu görüyorlar diye insanlardan korkuyorum. İbadetin iyi tarafını, insanlar görünce beğeniyorlar diye yapıyorum demek ki..." diye, kendi kusurunu yakalamış. Kendisinin o düşüncesinin hatalı olduğunu anlamış da, bütün namazlarını ödemeğe başlamış.

Bir başka misâl... Başka türlü anlaşılmaz bu gibi şeyler de misalle anlatmağa çalışacağım:

Bâyezid-i Bistâmî... Bizim silsilemizde adı geçen şeyhlerimizden Bâyezid-i Bistâmî. Otuz yıl her sene haccetmiş. Otuz yıl peş peşe, hem de her haccını yaya yapmış. Yaya haccetmek ne demek? Her attığı adıma yedi yüz Mekke hasenesi verilecek. Mekke hasenesi de, başka yerlerin hasenesine göre yüz bin misli fazla... Her adımına yetmiş milyon hasene veriliyor yâni, adımcık adımcık hacca giderken.

Peygamber Efendimiz'in bir sözünü size hatırlatmak isterim, kelimeleri bilmediğiniz için meseleyi anlayamazsınız:

"—Allah bir kulun bir hasenesini kabul ediverse, bir tek hasenesini kabul ediverse, cennete girer." diyor Peygamber Efendimiz. Bir hasenesi bile, kulun cennete girmesine yeter yâni.

Şimdi her attığı adımda, yedi yüz Mekke hasenesi kazanıyor. Yâni yedi yüz çarpı yüz bin, Mekke hasenesi yüz bin misli demek, ne demek? Yetmiş milyon, attığı adımda sevapları böyle kazanıyor. Otuz sene böyle adımcık adımcık, yetmiş milyon kazana kazana haccetmiş. Kuvvetli hafızmış, her gün de bir hatim indirirmiş ezberinden. Eùzü besmele, "El-hamdü lillahi rabi'l-

âlemin... Kul eùzü bi-rabbi'n-nâs..." Her gün de bir hatim indirirmiş.

Arafât'a çıkmışlar. Arafât'ta vakfedeyken içinden bir ses gelmiş:

"—Ey Bâyezid! Ne mutlu sana yâ. Otuz yıl yaya haccettin, bu kadar sevap kazandın. Her gün de hatim indirdin, şu kadar sevap kazandın, artık yaşadın be! Ne mutlu sana yâ, ne çok ibadet ettin!" diye içinden böyle bir düşünce gelmiş.

Şeytanın işi yok. Böyle zararlı fikirleri insanın kafasına sokuyor. Şöyle bir düşünmüş, insanın ibadetini sevmesi, beğenmesi, ibadetine mağrur olması doğru değil. Hemen:

"—Ey nâs!.. Ey insanlar!" demiş, "

Herkes:

"—Buyur." demişler.

"—Otuz yıl yaya haccettim ve her gün hatim indirdim; bunların sevabını satıyorum, yok mu alan?"

Herkes birbirine bakmış:

"—Güneş mi vurdu Bâyezid'in başına, bu ne biçim şey?"

Çünkü sevap, veriyorum dedi mi verilir, şakası yok. Allah'ın işlerinde şaka olmaz. Sevabı veriyorum dedi mi gider, oyuncak değil bu… Birbirlerinin yüzüne bakmışlar, bir şey de diyememişler.

Oradaki bir börekçi demiş ki:

"—Tamam, ben müşteriyim, alıyorum. Kaça?.."

"—İşte ver birkaç çörek." demiş.

O börekçi, çörekçi üç tane çörek vermiş, Bâyezid de:

"—Tamam, sattım!" demiş.

Ondan sonra o çörekleri, üç çöreği, orada bir köpek duruyormuş, birisini atmış köpeğin önüne, köpek onu yutmuş. Şu kadarcık çörek, ne olacak poğaça. Gene böyle bakınıyor. Ötekisini de atmış, onu da yutmuş. Üçüncüyü de atmış, onu da yutmuş.

Şimdi otuz yıllık haccının sevabını, şu kadar hafızlık hatminin sevabını verdi, üç tane çörek aldı. Çöreği de köpeğe verdi. Kendi kendine demiş ki:

"—Ey Bâyezid, kaldın mı şimdi ortada, var mı bir sevabın? Yok... Verdin, hiç bir şeyin yok... Hadi bakalım ne yapacaksan yap

bakalım şimdi...”

İşte bak, ibadetine mağrur olmak fena olduğundan, kendisini ondan kurtarmak için ne yapıyor. Cesaret işi. Bu işler böyle kolay işler değil. “Hadi bakalım ne yapacaksan yap ey nefsim şimdi.” demiş. Neye mağrur olacaksın bakalım, Allah’ın rahmetinden başka seni kurtaracak şey var mı?..

Neden böyle yapıyor muhterem kardeşlerim?.. Bizim dinimiz çok ince, herkes anlayamaz. Bizim bu kitabın konusu dolayısıyla, ister istemez böyle ince konulara giriyoruz. Herkesin anlayacağı şeyler değil bunlar. Neden böyle yapıyor Bâyezid-i Bistâmî?..

Çünkü, Benî İsrâil’den bir âbid varmış, bütün ömrü boyunca dağ başına çekilmiş, mağarada ibadet etmiş etmiş etmiş etmiş... Günahlara bulaşmamağa çalışmış, sonra ölmüş. Ölünce, Allah-u Teàlâ Hazretleri ona buyurmuş ki:

“—Ey kulum! Sana rahmetimle mi muamele edeyim, yaptığın ibadetlerin karşılığını mı sana vereyim?” demiş.

Be adam, aklın varsa, Allah rahmetiyle muamele edecek, rahmetini isterim yâ Rabbi desene! Rahmetiyle muamele ederse Allah, rahmet ederse yetmez mi? Rahmetinle muamele et bana yâ Rabbi desene!

O da demiş ki:

“—Yâ Rabbi, ömrümde sana hiç âsi olmadım, hiç günaha dalmadım, ömrümü gece gündüz ibadetle geçirdim. Eh sen de mahrum etmezsin, hani zerre kadar hayır olsa mükâfâtını verirsin, ibadetlerimin sevabını ihsân et yâ Rabbi!” demiş.

“—Pekiyi kulum.”

İbadetlerinin sevabını vermiş Allah-u Teàlâ Hazretleri, teraziye koymuşlar, bayağı bir şey tabii. Sonra Allah-u Teàlâ Hazretleri buyurmuş ki:

“—Ey meleklerim! Şimdi benim şu kuluma verdiğim göz nimetinin kıymetini koyun bakalım bu tarafa...”

Bir göz nimetini koymuşlar, bütün bu ibadetler hooop, havada kalmış, göz nimeti bastırmış hepsini. Ne demek? Yâni bir insan ne yaparsa yapsın, Allah’ın verdiği göz nimetinin, görme nimetinin bedelini bile ödeyemez.

Ödeyebilir mi?.. Bir âmâ insana sorun bakalım! Bak çocuğu

hasta oluyor da, diyor ki baba:

"—Tek benim çocuğum iyi olsun, Avrupalara gideyim, Amerikalara gideyim, fabrikamı satayım, yeter ki çocuğum sıhhatli olsun." diyor. Bir gözün nimeti ödenmez.

Onun için Peygamber Efendimiz buyurdu ki:

"—Hiç bir kimseyi ameli cennete sokmayacak."

"—Seni de mi yâ Rasûlüllah?.."

"—Evet, beni de..." buyurdu.

Rahmetiyle sokacak Allah hepimizi. Çünkü, bizim bu yaptığımız ibadetler beş para etmez. Bizimkiler değil herkesin yaptığı beş para etmez. Çünkü gücü kuvveti veren Allah, koruyan Allah, sıhhat veren, akıl fikir veren Allah'tır. Her şeyimiz ondandır. İbadetlerimiz de onun dergâhına layık değil... Onun dergâhına layık ibadet yapmağa biz takat getiremeyiz. Haddimizi bileceğiz.

Biz ibadetleri neden yapıyoruz?.. Allah emretti diye yapıyoruz. Allah'ın rahmetini dileriz. Yoksa tutulacak yanımız yoktur, bizi kurtaracak bir çare yoktur. Allah'ın rahmeti kurtarırsa bizi kurtarır.

Onun için, Bâyezid-i Bistâmî öyle yaptı.

"—Seni kör nefis seni! Sen ibadetini bir şey sandın, içine böyle bir duygu geldi, ben seni o ibadetlerden mahrum bırakayım da gör." dedi, ibadetlerini sattı, cascavlak kaldı, Allah'ın rahmetine muhtaç...

O zaman boynunu bükecek, ne diyecek?.. Diyecek ki:

"—Yâ Rabbi! Hiç bir şeyim yok. Acizim, naçizim, elim boş, yüzüm kara, hiçbir şeyim yok yâ Rabbi, ancak senin rahmetin var, aman yâ Rabbi!" diyecek.

O zaman da, daha iyi tabii. İnsanın ibadetine mağrur olmasından, Allah'ın rahmetine böyle candan sarılması daha iyi muhterem kardeşlerim!

Bütün bunları neden anlattım? İnsanın ibadetine mağrur olması iyi değildir ama, ekseriyetle insanlarda bu arzu vardır. Yaptığı hayrı göstermek ister, yaptığı hayra isim atmak, imza atmak ister. Başkaları bilsin ister, alkışlasın, aferin desin ister,

mevkî makam ister, iltifat ister, şöhret ister... Bu hocalarda da vardır, şeyhlerde de vardır, sultanlarda da vardır. Herkeste vardır bu. Bunlardan geçmek kolay bir şey değil. Bunların önemsizliğini anlayıp, bunlardan geçebilmek kolay bir şey değil.

Bir de insanoğlu umûmiyetle nasıldır? Yaptığı ibadetleri göstermek ister de, yaptığı kabahatleri saklar. Kimden saklıyorsun?.. İnsanlardan. Allah görmüyor mu? Görüyor. Sen Allah'ın gördüğü günahı, Allah'ın gördüğünü bile bile işliyorsun, utanmıyorsun da, insanlar duyacak diye utanıyorsun ha!.. Böyle samimiyet mi olur? Kuldan utanıyor, Allah'tan utanmıyor.

وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ (الأحزاب:٣٧)

(*Ve tahşe'n-nâs, va'llàhu ehakku en tahşâhu*) "İnsanlardan korkuyorsun, halbuki Allah'tan korkmak daha uygun değil mi?" (Ahzâb, 33/37)

Riya doğru değil, ameline güvenmek doğru değil, günahını saklamak da doğru değil. "Allah'ın bildiğini kuldan niye saklayayım?" derler ya hani...

"—İşte ben şöyle perişanım, şöyle günahkârım, şöyle zalimim, şöyle kötüyüm, böyle kötüyüm..."

Bunları söylerler melâmet ehli. Neden?.. E Allah biliyor.

Ey nefsim ibadetinin söylenmesini istiyorsun değil mi?.. Kaç defa hacca gittin, söyle bakalım?.. Kaç cami yaptırdın, söyle bakalım?.. Kaç yetime baktın, kaç okul yaptın, ne kadar zekat verdin, söyle bakalım?.." Hoşuna gidiyor.

Hadi bakalım bir de günahını söyle!.. Yaptığın hataları, kimsenin bilmesini istemediğin hataları ortaya dök bakalım. Dökemez. Bunlar diyorlar ki dökmemiz lâzım. Ya işlemeyelim, ya da günahımızı da insanlardan saklamayalım. Binâen aleyh çok samimi oluyor, açık kalpli oluyor, dobra dobra söylüyor. "Ben zâlim, böyle etmiştim bir zaman, şöyle etmiştim." diye açık kalplilikle söylüyor. Tabii yapmamağa da çalışıyor ama, yapmış olduğunu da söylüyor.

Melâmet bu. Acaip bir meslektir, acaip bir neş'edir melâmet neş'esi, garip bir haldir. Melâmet ehlini herkes anlayamaz. "Seni

zındık seni!" derler, "Seni kâfir, günahkâr, sen zalim bilmem ne..." Döverler, söverler ama, onların aldırdığı yoktur. Çünkü onlar, Allah'a ihlâsla kulluk etmek istiyor, riyâdan kaçmak istiyor. Riyâdan kaçmak için bunu yapıyorlar.

İşte bu mesleğin kurucusu, bu zevkin, bu neş'enin kurucusu Hamdûn el-Kassâr'dır. Şimdi hayatını okumağa başladığımız zâttır Hamdûn el-Kassâr. Bu zât Ebû Sâlih künyeliymiş ve Neysâbûr şehrindenmiş.

صحب سلم بن الحسن الباروسىَّ ، وأبا تراب النخشبىَّ ،
وعلىًّا النصاباذىَّ.

(*Sahibe selme'bne'l-hasen el-bârûsî*) Selm ibn-i Hasen el-Bârûsî'ye yetişti, onun sohbetinden istifade etti, ondan feyz alma durumu var. (*Ve ebâ türâbini'n-nahşebî*) Nahşebli Ebû Türâb'la sohbeti var, ondan feyz almış bu zât. (*Ve aliyyeni'n-nasrâbâzî*) Ali en-Nasrâbâzî'nin sohbetlerine katılmış.

Yâni büyük şahıslar kimlerden öğreniyor?.. Büyük şahsiyetlerden öğreniyor tasavvufu, onlardan yetişiyor. Onlar onları terbiye ediyor kesin şekilde.

وكان عالمًا فقيهًاا ، يذهب مذهب الثورىِّ ،

(*Ve kâne âlimen fakîhen*) Bu Hamdûn el-Kassâr alim insandı, fakih insandı. Yâni dini dini çok iyi bilen, fıkhı çok iyi bilen insandı. (*Yezhebü mezhebe's-sevrî*) Süfyân es-Sevrî Hazretleri'nin mezhebine tâbi idi, onun yolunda giderdi.

Biliyorsunuz Süfyân-ı Sevrî Hazretleri de hak mezheplerden birisinin sahibiydi ama, onun taraftarları devam etmedi. Yâni İmâm-ı Âzam, İmâm-ı Şâfii, Ahmed ibn-i Hanbel, İmâm-ı Mâlik'in mezhepleri yürüdü de bu güne kadar, onun mezhebi devam etmedi. Ama evliyâullahtandı biliyorsunuz, çok ciddî bir insandı. Onun da çok menkabeleri vardır. Benim en çok hoşuma giden menkabelerinden birisi şudur:

Bizim eserini neşrettiğimiz, şu Abdullah ibni'l-Mübarek Hazretleri var, *Kitâbü'z-Zühdü ve'r-Rekàik* isimli eserini neşrettik. O, hadisçi olduğu için, böyle hadis okurmuş evinde. Bu Süfyân-ı Sevrî de çok büyük alim olmasına rağmen, gelirmiş onu dinlemeye. Bir gün bizim Abdullah ibn-i Mübarek Hazretleri'ne diyor ki:

"—Bir daha senin hadis dersine gelmeyeceğim!"

"—Ne oldu?" diyor Abdullah ibn-i Mübarek Hazretleri:

"—Sen cariyelerini terbiye etmemişsin! Sen evinde ders veriyorsun, ben eve girerken dam üstünden bana kaş göz işareti yapıyorlar, göz kırpıyorlar, 'Gel bizim yanımıza!' diyorlar." diyor.

Hiç sesini çıkarmamış Abdullah ibn-i Mübarek Hazretleri. O öyle kızmış, bağırmış, çağırmış, gık dememiş Abdullah ibn-i Mübarek... Biraz sonra gitmiş o Süfyân-ı Sevrî. Abdullah ibn-i Mübarek Hazretleri yanındaki ihvânına demiş ki:

"—Kalkın, Süfyân-ı Sevrî Hazretleri'nin vefatı olmuştur, gidelim cenazesini kılalım! Vefat etmiştir o..." demiş.

"—E nereden bildin?" demişler.

"—O demin 'Senin evine gelirken dam üstünden senin cariyelerin 'Gel bize, seni özlüyoruz, yanımıza gel.' filan diye söylediler dedi ya, benim evimde cariye filan yok, o hurileri görmüş." demiş.

Evinde cariye filan yokmuş. Huriler de ona ne zaman gel derler, ne zaman görülürler? Hayatı bittiği zaman… "Gel artık dayanamıyoruz sana, biz senin hurileriniz, cennetteki köşklerinin hizmetçileriyiz, gel artık." demişler. O da onu dünyadaki bir cariye kendisini çağırıyor diye kızıyor. Yâni kendisini flörte çağırıyor sanıyor. Gitmişler, hakikaten vefat etmiş. Cenaze namazını kılmışlar. Öyle bir insan yâni, Süfyân-ı Sevrî Hazretleri.

Bir gün ceketini evde karanlıkta ters giymiş. Dışarıya çıkmış, astarı dışarıda, yüzü içeride, ceketi ters... Birisi yanaşmış, demiş ki:

"—Hocam, yâ imâm! Ters giymişsiniz hırkayı, değiştirin." demek istemiş.

Şöyle bakmış onun yüzüne:

"—Ben o hırkayı Allah rızası için giymiştim, Allah rızâsı için giydiğim hırkayı, kul rızası için çıkartmam." demiş.

Varsın ters giymiş desinler, deli desinler, divane desinler... Mantıklarına bak adamların!.. Neden giyiniyorsun sen? Avretlerim örtünsün, Allah râzı olsun diye giyiniyorum. Niye giyiniyoruz biz?.. Niye yemek yiyorsun sen?.. Güç kuvvet kazanalım da Allah'a ibadet edelim diye yiyoruz. Niye örtünüyorsun, giyiniyorsun?.. Allah râzı olsun diye. "Şimdi ben Allah razısı için hırka giymişim, ters olmuş, düz olmuş; ne olursa olsun. Allah rızası için giydiğim hırkayı çıkartacağım, kul rızasını kazanmak için ters çevireceğim filan... Ben Allah rızası için giydiğim hırkayı, kul rızası için çıkartmam!" demiş.

Yâni, ters gibi adamlar ama, mantıkları sağlam, Allah sevgileri sağlam… Çok ciddî insanlar.

İşte onun mezhebini takip edermiş. Fakihti ya hani bu Hamdûn el-Kassâr, fıkıhta imamı Süfyân-ı Sevrî imiş. Bizim imamımız kim?.. Ebû Hanîfe Hazretleri. Onun imamı kimmiş? Süfyân-ı Sevrî Hazretleri.

وطريقته طريقةٌ اختصَّ هو بها ؛ ولم يأخذ عنه طريقته أحدٌ من

أصحابه ، كأخذ عبد الله بن محمد بن منازل ، صاحبه عنه.

(*Ve tarîkatühû tarîkatün ihtassa hüve bihâ*) "Kendisinin tarikatı da kendisine mahsus bir tarikat, kendisine özel. Kendisine özgü mü diyorlar, özel mi diyorlar şimdi... Kendisine mahsusmuş yolu.

(*Ve lem ye'huz anhu tarikatehû ehadün min ashâbihî*) "Etrafındaki insanlardan kimse bunun bu meşrebini, neş'esini almadı kendisinden..." Yâni hiç kimse buna talip olup da, bunun yolunda, bunun gibi aynı fikirleri benimseyip gitmemiş. Kendine mahsus bir insan bu Hamdûn el-Kassâr. (*Keahzi abdi'llâhi'bni muhammedi'bni münâzil sàhibihî anhu*) Kimse ondan bu melâmet yolunun neş'esini, bu adı geçen Abdullah ibn-i Muhammed ibn-i Münâzil kadar, onun aldığı kadar sağlam bir şekilde almadı."

Demek ki en iyi talebesi —hatırınızda olsun— Abdullah ibn-i Muhammedi'bni'l-Münâzil imiş. En iyi o almış. Yâni, bunun fikirlerini en iyi kavrayıp alan, Abdullah ibn-i Muhammed ibn-i

Münâzil imiş.

توفِّى أبو صالحٍ حمدون ، سنة إحد ى وسبعين ومائتين ، نيسابور.

ودفن فى مقبرة الحيرة .

(*Tûfiye ebû sàlih hamdûn, senete ihdâ ve seb'îne ve mieteyn*) Bu Ebû Sâlih künyeli Hamdûn el-Kassâr 271 hicrî senesinde vefat etti. (*Bi-neysâbur*) Nişapur'da vefat etti, (*ve düfine fî makbereti'l-hîreh*) Hîre makberesine gömüldü. Nişapur'daki Hîre kabristanına gömülmüş.

واسند الحديث.

(*Ve esnede'l-hadîs*) Bir de hadis râvîliği var Hamdûn el-Kassâr'ın. Yâni sıradan bir insan değil. Âlim, fakih, hadis râvîliği de var. O hadisini de önümüzdeki hafta inşâallah okuruz.

Dersimiz tamam olduğu için, zamanımız tamam olduğundan, sözü tadında bırakmak uygun olduğundan, işi uzatıp da melâl ve bıkkınlık vermemek gerektiğinden, burada bırakıyoruz.

Fâtihâ-i şerîfe mea'l-besmele!..

09. 07. 1994 - İstanbul

11. HAMDÛN EL-KASSÀR (2)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ ve senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi'ihsânin zevi's-sıdkı ve'l-vefâ... Emmâ ba'd...

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Yaz dolayısıyla herkes bir tarafa ziyarete, tatile gitmiş oluyor. Ama okullar açılınca, herkes yerine yurduna dönüyor ve eski rayına oturuyor. İnşâallah önümüzdeki haftalarda, daha yoğun bir şekilde, bu güzel kitabın müzakeresine iştirak çoğalır.

Biz olmadığımız zamanda da, tabii, burada gene konuşma oluyor. Bir kıymetli kardeşimiz bu saatte vaazı yine yapıyor. Yâni, gelen boş kalmamış oluyor. Onu da dinlemenin —zâten güzel konuşan bir kardeşimiz— tabii sevabı vardır. Bence bir yere gitmeyen kardeşlerimiz, ben olsam da, olmasam da, bu kitap okunsa da, okunmasa da, alışkanlığı bozmamak için, "Cumartesi günleri şu saatleri şu camide vazife yapıyoruz!" diye, gene böyle gelmeye devam etmeliler. Yâni bize bağlı olmamalı, kişilere bağlı olmamalı; prensiplere bağlı olmalı işler...

Tabakàtü's-Sùfiyye isimli, çok değerli, tasavvuf büyüklerinin hayatlarını anlatan kaynak eseri okumaya devam edeceğiz. Fakat bu mübareklerin hayatlarını, mübarek sözlerini okumaya, izaha geçmeden önce, başta Peygamber SAS Efendimiz'in ruhu pâkine hediye olsun diye; sonra onun mübarek âlinin, ashâbının, ezvâcının, ihvânının, etbâının ruhlarına hediye olsun diye; sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah u mukarrabînin ruhlarına ve hâssaten sâdât ve meşâyih-ı turuk-u aliyyemizin ruhlarına hediye olsun diye; ve bu eseri yazan Sülemî Hazretleri'nin ve eserde isimleri geçen mübarek eşhâsın ruhlarına hediye olsun diye;

Bu diyarları fetheden Fatih Sultan Muhammed Hàn'ın ve diğer fatihlerin, şehidlerin, mücahidlerin, gazilerin ruhlarına hediye olsun diye; cümle hayrât ü hasenât sahiplerinin ve hàssaten içinde şu dersi yaptığımız bu camiyi binâ ettiren, inşâsına, imarına az çok yardımcı olanların, bütün hayır ve hasenât sahiplerinin ruhlarına; ve uzaktan, yakından bu güzel kitabın mevzûlarını dinlemek üzere buraya gelmiş olan siz kardeşlerimizin de. ahirete göçmüş olan bütün geçmişlerinin, müslüman ecdâd u ceddât ve akrabâ u taallukàtının ruhlarına hediye olsun diye;

Biz de okuduklarımızdan istifade edelim, şu okuduğumuz güzel bilgiler Rabbimizin rızasını kazanmamıza vesîle olsun; Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri dünyada ve ahirette bahtiyâr eylesin diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, ruhlarına hediye edelim, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Hamdûn el-Kassàr Hakkında Bilgi

Geçtiğimiz haftalarda unutulmuş olabilir, araya birkaç hafta girdi; *Tabakàtü's-Sùfiyye*'de 16. terceme-i hàle gelmiştik. Bayağı güzel bir rakam bu, epeyce okumuşuz demek ki... 15 tane mübarek zâtın hayatını ve güzel hayat tecrübesi ifade eden mübarek sözlerini okumuş, Hamdûn el-Kassâr'a gelmiştik. Oradan bazı bilgiler vermiştik ama, aradan haftalar geçtiği için bunları tazeleyelim:

ومنهم حمدون بن أحمد بن عمارة ، أبو صالحٍ القصَّار النيسابوريُّ.

شيخ أهل الملامة بنيسابور ، ومنه انتشر مذهب الملامة.

(*Ve minhüm hamdûnü'bnü ahmede'bni imâreh, ebû sàlihini'l-kassàru'n-neysâbûriy. Şeyhu ehlü'l-melâmeti bi-neysâbûr, ve minhü'nteşere mezhebü'l-melâmeh.*)

Hızlı geçiyorum. Arapçasını takip eden kardeşlerimiz de olduğu halde, önceden anlattığımız için hızlı geçiyorum.

(*Ve minhüm*) Yâni o sùfiyye grubundan, büyük velîlerden bir tanesi de, Hamdûn ibn-i Ahmed ibn-i İmâre'dir. İmâre oğlu Ahmed oğlu Hamdûn isimli zâttır. Künyesi Ebû Sàlih'tir, lakabı Kassâr'dır, nisbesi en-Neysâbûrî'dir, yâni Horasan'ın Nişapur şehrindendir. Ebû Sàlih Hamdûnü'bnü Ahmede'bni İmâre, el-Kassâr...

Bu, Hamdûn-u Kassâr diye tanınır. (*Şeyhü ehlü'l-melâmeti bi-neysâbûr*) Nişapur şehrinde melâmet ehlinin şeyhidir. *Melâmet*, biliyorsunuz tasavvufta bir tarzdır, bir üslubdur, bir tavırdır. Nedir ana fikri melâmet tarzının, melâmet meşrebinin ana fikri nedir?.. Riyadan kaçınmak, riya ve gösterişe hiç meyletmemek, halkın beğenmesine, iltifatına tâlip olmamak.

Riyakâr insan niye riya yapıyor?.. Halk kendisini beğensin diye. Halkın beğenisini, takdirini kazanmak için yapıyor. Böyle şey olmaz! Neden?.. Biz halkın beğenmesini değil, Hakk'ın bizi beğenmesini tercih ederiz. Cenâb-ı Hak severse, beğenirse ne mutlu... Cenâb-ı Hak beğenmedikten sonra, cümle cihan halkı bize rey verse ne kıymeti var?.. Cümle cihan halkı bizi alkışlasa, ki böyle artistler var, politikacılar var, meşhur başka insanlar var, sporcular var... Canını verir birçok insan, milyonlarca insan onlar için. Taklid eder, bıyığını taklid eder, saçını taklid eder, giyimini taklid eder... Kıymeti yok! Mühim olan Allah'ın sevmesi, Allah'ın beğenmesi…

"Madem ki, kulun beğenmesine çalışmak riyadır, gösteriştir, doğru değildir. Tasavvufta çok kötü bir huy olarak, kaçınılması gereken bir huy olarak tesbit edilmiştir. Hadis-i şerîflerde yasaklanmıştır, Kur'an-ı Kerim'de böyle olunmasın diye bildirilmiştir. O halde, riyakâr olmamak lâzım, açık olmak lâzım, samimi olmak lâzım!" diye riyadan kaçınmışlardır. Aksine halk kendisine rağbet etmesin, halkın rağbeti esas olmasın, gönüllerinde, gönlünün bir köşesinde istek olarak kalmasın diye, kusurlarını halka gösterip:

"—Bak ben kusurlu bir kulum, hiç benim beğenilecek bir tarafım yoktur, iki para etmem, beş para etmem, işte böyle bir

basit insanım!" gibi bir tavır içine girmişlerdir.

Melâmet *levm* kelimesinden geliyor; kendilerini levmetmek, kınamak... Samimi olarak da kendilerini kusurlu görmüşlerdir:

"—Nerede bizim ibadetimiz, nerede Allah'a layık, güzel ibadet etmek?.. Yapamıyoruz, kusurluyuz." filan diye kendilerini levm etmişlerdir, kusurlu görmüşlerdir.

Halka da:

"—Ben kusurluyum, benim beğenilecek bir tarafım yoktur kardeşim!" diyebilmişlerdir.

Tavırlarıyla da, halka aldırmamışlardır. Halka aldırmamak, halk için süslenmemek, eyvallah etmemek...

Tabii bu, öyle bir hürriyet sağlıyor ki insana... Dünya ehline meyletmiyor, kimseden bir şey beklemiyor, alkış beklemiyor, sırf Allah'ın kendisini beğenmesini düşünüyor, kalbine ihlasla doldurmağa çalışıyor, riyadan kurtulmağa çalışıyor, halk isterse beğensin, isterse beğenmesin... Beğenmeyen kızını vermesin, ne yaparsa yapsın gibi bir tavır içine giriyor.

Melâmet bu. Horasan'da meydana gelmiş olan bir meşreptir bu, bir tavırdır, bir zihniyettir, Tasavvuf içinde böyle riyadan kaçınmak ve halkın beğenisine talip olmamak, olduğu gibi görünmek, göründüğü gibi olmak meşrebi.

(*Ve minhü'nteşere mezhebü'l-melâmeh*) "Bu zâttan çıkmıştır bu melâmet meşrebi, melâmet yolu... Melâmetiyye yolu Hamdûn'la çıkmıştır, bu koymuştur o tavrı."

صحب سلم بن الحسن الباروسىَّ ، وأبا تراب النخشبىَّ ،
وعلىًّا النصراباذ ىَّ.

(*Sahibe selme'bne'l-haseni'l-bârûsiy*) Bu zât-ı muhterem kimlerden feyz almış, hangi hocalardan yetişmiş?.. Sahibe demek, sohbetinde bulundu, derslerine devam etti demek. Çünkü, büyük zâtların insanları yetiştirmesi sohbet yoluyla olmuştur.

Peygamber Efendimiz'in yoludur bu. Peygamber Efendimiz de sahabesini —*rıdvânu'llàhi aleyhim ecmaîn*— sohbet metoduyla, sohbet ederek, yâni arkadaşlık ederek, bir arada bulunarak terbiye etmiştir. İslâm'ı onlara öyle öğretmiştir, gece gündüz beraber olmuşlardır. Camide, çarşıda, pazarda, iç içe, yan yana, samimi, beraber olmuşlardır, hayatı beraber yaşamışlardır.

İşte terbiye asıl böyle olur. Bu yolla terbiye etmeye sohbet yolu deniyor, sohbet metodu... Sohbet sadece söz söylemek mânâsına değil, beraber olmak, arkadaşlık etmek demek. (*Sahibe fülânün fülânen*) Filanca filanca kimseyle dost oldu, ahbap oldu, düştü kalktı, beraber yaşadı demektir yâni. Bu zât da, Selm ibn-i el-Hasen el-Bârûsî isimli zâtla bulunmuş; bir.

Bu Selm, duası çok makbul bir üstad imiş. Duası makbul, evliyaullahtan bir zât imiş bu Selm ibn-i el-Hasen el-Bârûsî. Bârus, Nişapur'a yakın bir köymüş; oralı demek Bârûsî.

(*Ve ebâ türâbini'n-nahşebî*) Bunun hayatı daha önce geçmişti. Eğer topluyorsanız bir dosyada, söylediklerimizi yazıp da bir dosyaya koyuyorsanız, Ebû Turâb-ı Nahşebî geçmişti. Onu bildiniz, bilmeniz lâzım ezberlediyseniz. Onun da sohbetinde bulunmuş. Yâni ondan da feyz almış. Selm'den de feyz almış, Ebû Turâb'dan da feyz almış. (*Ve aliyyeni'n-nasrâbâzî*) Ali en-Nasrâbâdî'den de istifade etmiş.

و كان عالمًا فقيهًاا ، يذهب مذهب الثورىِّ ،

(*Ve kâne àlimen fakîhen*) "Bilgin bir insandı, fakihti. Yâni fıkhı iyi bilen, dinin inceliklerine âşinâ olan bir insandı."

Zaten eski mutasavvıfların, sùfîlerin en büyük vasıfları, aynı zamanda din alimi olmalarıdır. O zaman tasavvuf da şeriatın hudutları içinde, sağlam bir çizgi, sağlam bir yol olarak gidiyor. Tasavvufa müntesib insanların dinî bilgisi zayıflayınca, fıkıh bilgisi azalınca, şeriatın yolundan ayakları kayabiliyor, şeytan aldatabiliyor; veyahut şeriata aykırı işler yapabiliyorlar. O zaman şeriat dışı bir yol oluyor, bâtıl bir yol oluyor, bozuk tarikat oluyor.

Tarikat bozuluyor.

Bu büyük zâtların özelliği, dini iyi bilmeleri. Ayetleri bilirler, hadisleri bilirler, dinin ahkâmını bilirler... Fakih ne demek?.. İnceden inceye iyi bilen demek. Nedir doğru olan, nedir yanlış olan, lehte olan, aleyhte olan, yapılması gereken, yapılmaması gereken... Bunun çizgisi nereden geçer? Ne tarafa kadar helâldir, nereden sonra haramdır?.. Bunları bilen insana derler fakih diye. (*Àlimen fakîhen*) Alimdi, fakihti. Dinde fıkıh ve fekâhet sahibiydi, ince derin bilgisi, sezgisi olan birisiydi.

(*Yezhebü mezhebe's-sevrî*) "Sevrî'nin mezhebini takib ederdi."

Süfyân-ı Sevrî, biliyorsunuz o da çok büyük evliyaullahtan, onun hayatı da geçmişti. Çok hoşuma giden menkabeleri var, hatırladıkça tatlı tatlı şey yapıyorum. Birkaç tanesini anlatmıştık burada. Hani Abdullah ibn-i Mübarek'in meclisine gelip de içeriye girdiği zaman, bir azarlamış Abdullah ibn-i Mübarek'i. Demiş ki:

"—Yâ ne biçim cariyelerin var senin!"

"—Ne oldu?.."

"—Ben şimdi buraya gelirken damın üstünden..." Yâni, evlerin üstü eskiden toprak olurdu, kiremit olmazdı. "Oradan senin cariyelerin bana kaş göz işareti yaptılar, 'Seni çok seviyoruz. Seninle evlenmek istiyoruz.' dediler. Ne terbiyesiz cariyelerin var senin. Bir daha senin meclisine gelmeyeceğim." demiş, gitmiş.

Hiç ses çıkartmamış Abdullah ibn-i Mübarek. Büyük hadis alimi, büyük sòfî, alim insan. Öyle laf kavgasına girecek değil. Hiç ses çıkartmamış, biraz sonra cemaate demiş ki:

"—Kalkın, Süfyân-ı Sevrî'nin cenazesine gidelim!"

"—E az önce adam buradaydı."

"—Kalkın cenazesine gidelim!.."

Kalkmışlar, gitmişler, hakikaten vefat etmiş Süfyân-ı Sevrî...

"—Nereden bildiniz vefat ettiğini?.."

"—Benim evde cariyem mariyem yok damın üstünde. Ona 'Seni çok özledik, seni çok seviyoruz!' diyenler, 'Seninle evlenmek istiyoruz!' diyenler huriler. Benim evde cariyem mariyem yok.

Huriler olduğundan anladım. Yâni davet ediyorlar, 'Gel, artık özledik seni, dayanamadık. Boş ver bu dünya hayatını!' diye onu teşvik ediyorlar. Oradan anladım." demiş.

Süfyân-ı Sevrî bu. Fakih yâni. Bizim İmâm-ı Âzam gibi, İmâm-ı Şâfî gibi mezhep sahibi ama, Sevriyye mezhebi devam etmemiş. Hanefîlik gibi, Şâfiîlik gibi gelmemiş günümüze kadar. Evet, onun mezhebindenmiş Hamdûn-u Kassâr Hazretleri.

وطريقته طريقةٌ اختصَّ هو بها ؛ ولم يأخذ عنه طريقته أحدٌ من أصحابه ، كأخذ عبد الله بن محمد بن منازل ، صاحبه عنه.

(*Ve tarîkatühû tarîkatün ihtassa hüve bihâ*) "Tarikatı da, tasavvuftaki gidişi, yolu da kendisine mahsus bir yoldu." Hamdûn-u Kassâr'ın kendisinin özel bir neşvesi, gidişi, revişi, üslûbu, yolu vardı. Tarikatı kendisine mahsustu.

(*Ve lem ye'huz anhu tarîkatehû ehadün min ashâbihî*) "Onun sohbetinde bulunan yanındaki müridlerden ona etrafına toplanıp rağbet eden müridlerden hiç birisi onun yolunu tutturmadı, (*keahzi abdi'llâhi'bni muhammedi'bni münâzil*) Abdullahi'bni Muhammedi'bni Münâzil gibi onun yoluna, sımsıkı onun kadar kimse sarılamadı.

Demek ki Hamdûn-u Kassâr'ın en kuvvetli talebesi kimmiş?.. Abdullahi'bni Münâzil'miş. Abudullahi'bni Muhammedi'bin Münâzil ismi, o da meşhur bir şahıs, onun da hayatı gelir ileride. Çok hadis yazmış bir alimdir bu da ve rivayet etmiştir. Hicrî 332 senesinde vefat etmiş. Görüyorsunuz talebesi de hadis alimi, hocası da fakih ve alim ve fazıl kimseler. Allah şefaatlerine erdirsin...

Din böyle ayakta durur. Peygamber Efendimiz'i bilmeden, hadisini bilmeden, Kur'an-ı Kerim'i bilmeden, ahkâmını bilmeden insan evliya filân olamaz. Dini bilmek lâzım. Bunlar böyle büyük zâtlar...

تُوُفِّيَ أبو صالحٍ حَمْدونُ ، سنة إحد ى وسبعين ومائتين ، بنَيْسابورَ.
ودُفِن فى مَقبرة الحِيرَة.

(*Tüvüffiye ebû sàlihin hamdûnu senete ihdâ ve seb'îne ve mieteyn*) Hamdûn-u Kassâr 271 senesinde vefat etti. (*Bi-neysâbur*) Nişapur şehrinde vefat etti. (*Ve düfine fî makbeleti'l-hîreh*) Hîre isimli makberede defnedildi. Nişapur şehrinin birçok kabristanı var, Hîre makberesinde defnedilmiş. Rahmetu'llàhi aleyh...

واسند الحديث.

(*Ve esnede'l-hadîs*) "Hadis de rivâyet etmiş." Kendisi alim bir fakihti, hadis râvîsi aynı zamanda, hadis de rivâyet etmiş.

Biliyorsunuz bu kitabı yazan, *Tabakàtü's-Sùfiyye*'nin müellifi Ebû Abdirrahmân es-Sülemî Hazretleri, bir şahsın hayatını böyle kısaca anlatır: Şu tarihte doğdu, şunlarla konuştu görüştü, şu tarihte vefat etti, ismi şu, cismi şu... Anlatır. Ondan sonra eğer alimliği, hadisçiliği varsa, bunun bu tarafı da vardır der, bir hadis örnek verir. Birkaç tane sıralamaz. Sadece bir tane örnek verir, geçer sözlerini anlatmağa...

Şimdi burada da bir hadis-i şerîf söyleyecek. Kim rivâyet etmiş? İşte bu Hamdûn-u Kassâr'ın başkalarına rivâyet ettiği bir hadis-i şerîfi söyleyecek. Rivâyet zinciri ona kadar geliyor, o da başkalarına anlatma salâhiyetine sahip. Öyle herkes her hadisi paldır küldür söylemez, kimse de almazdı. O kimden almışsa bilinir, o kime vermişse yazılır, icazet verilirdi. Böylece, ilim sapsağlam bir şekilde intikal ederdi şahıstan şahsa...

Bu, İslâm medeniyetine mahsus, İslâm alimlerine mahsus bir metoddur, icazet vermek metodu. Rivâyet senedi, yâni sen bunu kimden duydun, o kimden duymuş, bu bilinecek. Kendisine verdiği zaman, "Tamam, sen bunu doğru öğrendin, ben sana icazet veriyorum!" diyecek, imzalayacak, öyle verecek. Bu çok sağlam bir

metottur ilimde.

Bunu Avrupalılar filan bilmez. Biz Avrupalının bir kitabını görüyoruz:

"—Aristo şöyle demiş..."

Ne mâlûm? Ya dedi, ya demedi. Ya birisi uydurdu. Belli değil.

"—Tarihçi Strabon şöyle demiş..."

Ne mâlûm?..

"—Efendim işte kitabında yazıyor."

E kitabının bazı sayfalarının kopmadığı ne mâlûm? Bazı sayfalarının birisi tarafından ilave edilmediği ne mâlûm? Belli değil.

Ama İslâm ilimlerinde, İslâm alimlerinin rivayetleri sağlamdır. Kimden aldığı bellidir ve kontrollüdür. Kime verdiği de bellidir. Herkese de gelişigüzel vermezler. İyi bir şekilde...

Meselâ İmâm Mâlik, Mâlikî mezhebinin kurucusu. Hem mezheb sahibi, mezhebin kurucusu, müctehid; hem fakih, yâni müftü, fıkha, İslâm Hukuku'na ait bilgisi var; hem de hadis ravisiymiş. Birçok meziyetleri olan bir büyük zât, Allah şefaatine erdirsin... Birisi geldiği zaman, kapısını çaldığı zaman, sorarmış:

"—Buyur, hoş geldin. Ne istiyorsun? Benden bir fetva mı soracaksın?" Kendisi müftü ya... "Fetva mı soracaksın, yoksa bir fıkıh meselesiyle ilgili mi konuşman olacak?"

"—Yok efendim."

"—Peki ne istiyorsun?"

"—Siz hadis rivâyet ediyormuşsunuz, ben sizden hadis ahzetmek, almak istiyorum."

"—Pekiyi, gel!" dermiş, içeriye buyur edermiş.

Bak İmâm Mâlik'in ilme verdiği kıymeti görün, hatırınızda kalsın. "Buyur!" dermiş, içeriye oturturmuş. Emredermiş ev halkına, buhurdanlar yakılırmış, güzel kokular yâni. Kıymetli, pahalı, güzel kokular buhurdanda yakılırmış.

O içeriye gidermiş, bir gusül abdesti alırmış. Zaten abdestli, zaten mübarek insanlar ama, "Hadis rivâyet ediyorum, bereketli

olsun, bereketi kaçmasın!" diye bir gusül abdesti alırmış. Abdestle yetinmiyor. Bir gusül abdesti alırmış.

Ev halkına emredermiş, en güzel rahleyi kurdurturmuş. Neden?.. Efendimiz'in sözünü nakledecek. En güzel örtüleri üstüne örttürürmüş. En güzel kokuları sürünürmüş. En temiz, en güzel, en kıymetli bayramlık elbiselerini giyermiş. En temiz sarığını sararmış.

O hazırlıktan sonra içeriye gelirmiş, edeble otururmuş, karşısındakini de edeble oturturmuş. "Ben filancadan, falancadan, falancadan, falancadan, filancadan hadis-i şerîfi işittim ki, Rasûlüllah SAS şöyle buyurdu, dinle bakalım!" diye tane tane ona söylermiş, ona öğretirmiş, yazdırırmış, icazet verirmiş.

Şimdi artık o adam da ne diyecek?.. Ben İmâm Malik'den işittim ki, Rasûlüllah şöyle buyurdu diyecek. Yâni zincire bir halka daha ekleniyor ama, sağlam bir şekilde ekleniyor. Bu, İslâm Aleminin harika metodudur. İlim, kontrollü bir şekilde şahıstan şahısa geçiyor. Nâehile vermezler, gelişigüzel söyleyip geçmezler. Söyleyen de gelişigüzel söylemez. Ben bunu filancadan duydum, şöyle dedi der. Kelimesi kelimesine ezberler.

Şimdi birisi var, kitap yazmış, çok da böbürleniyormuş etrafta:

"—Var mı bana yan bakan?.."

Horoz gibi horozlanıyormuş, hindi gibi kabarıyormuş. "Var mı bana yan bakan? Ben en bilginim." diyormuş. Bezdirmiş kasabasındaki, beldesindeki insanları, bana şikâyet ettiler. Bir kitap da yazmış, gönderdiler. E kitabı okudum, ayet olmayan şeye ayet diye yazmış.

A dangalak, aptal, cahil!.. Daha sen hangi şey ayet, hangi şey ayet değil onu bilmiyorsun.

من عرف نفسه ، فقد عرف ربه.

(*Men arafe nefsehû, fekad arafe rabbehû*) ayeti diyor. E Kur'an'da böyle bir ayet yok ki. Yâni cahil... Böyle şey olmaz.

Eskiler böyle şeylere müsaade etmemişler. İlim, ehline verilmiş. Ehli de ne olduğunu biliyor, kaynağını söylüyor, öyle olmuş.

b. Ahirette Sorulacak Dört Şey

١ - حدَّثا أَبِى ، رحمة الله ، قال:حدَّثنا عبدُ الله بنُ محمد بنِ مُنازِل ؛ حدثنا حمدونُ بنُ أحمدَ القَصَّارُ ؛ حدثنا ابرهيمُ الزَّرَّاد ؛ حدثنا ابنُ نُمَيْر ؛ عن الأَعْمَشِ ، عن سعيد بنِ عبد الله ؛ عن أبي بَرْزَةَ الأَسْلَمِيِّ ؛ قال: قال رسولُ اللهِ صلى اللهُ عليه وسلَّم: لاَ تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ أَرْبَعٍ: عَنْ عُمْرِهِ ؛ فِيمَا أَفْنَاهُ ؛ وَعَنْ جَسَدِهِ ، فِيمَا أَبْلاَهُ ؛ وَعَنْ مَالِهِ ، مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ ، وَ أَيْنَ وَضَعَهُ ؛ وَعَنْ عِلْمِهِ ، مَا عَمِلَ فِيهِ).

TS. 124/1 (*Haddesenâ ebî*) "Bana babam söyledi." Kim? Ebû Abdirrahman'ın babası söylemiş. Babasından duyduğunu da yazıyor. (*Rahimehu'llàh*) "Allah ona rahmet eylesin, babam bana söyledi."

(*Kàle: Haddesenâ abdu'llàhi'bnü muhammedi'bni münâzil*) Ona Münâzil oğlu Muhammed oğlu Abdullah söylemiş. Bu kim? Bunun ismi demin geçti. Abdullah ibn-i Muhammed ibn-i Münâzil kim?.. En kıymetli talebesi, en sağlam talebesi Hamdûn-u Kassâr'ın. O söylemiş. (*Haddesenâ hamdûnü'bnü ahmedene'l-kassâru*) Ona da Hamdûn-u Kassâr söylemiş, tahdis etmiş, hadisi rivâyet etmiş. Hamdûn'a kadar bağlandı iş şimdi. Hamdûn hadisçi. Bak, hadis rivâyet zincirinde adı geçiyor.

(*Haddesenâ ibrâhimü'z-zerrâr*) Hamdûn'a kim söylemiş?.. İbrâhim ez-Zerrâr söylemiş. Damgan'da bir yere mensubmuş.

Ondan sonra, (*haddesene'bnü nümeyr*) ona da İbn-i Nümeyr

söylemiş. "Güvenilir bir insandı bu, 199 senesinde vefat etmiştir." diyor, aşağıda bilgi veriyor.

(*Ani'l-a'meş*) Ona da hadisi A'meş söylemiş. A'meş de meşhur alim.

Süleymani'bni Mihrân el-Kâhiliy, Ebû Muhammed el-Kûfî el-A'meş. (*Ehadü'l-a'lâmü'l-huffâz*) "Çok büyük bilgisi, derin bilgisi olan büyük zâtlardan, zirve şahsiyetlerden birisiydi bu A'meş. (*Ve'l-kurrâi'l-meşhûrîn*) Meşhur Kur'an alimlerinden. (*Kâne sikaten*) O da çok güvenilen bir kimseydi. Kendi tabakasının, kendi asrının Kur'an'ı en iyi bileni, en alimi, en kuvvetli hıfzı olanıydı. (*Kâne yüsemmâ el-mushaf*) Kendisi onun için, Mushaf diye adlandırılırdı bu A'meş. O kadar alim kimseydi. (*Li-sıdkihî*) Doğru sözlülüğünden dolayı Mushaf diye adlandırılırdı. (*Mâte sene semânin ve erbaîne ve mieh*) 148 senesinde vefat etti. (*An erbain ve semânîne seneh*) 84 yıl yaşadıktan sonra..." Uzun ömür de sürmüş.

Bununla ilgili bir fıkramız, menkabemiz var. Bu İmâm A'meş hadisçi ya, Ebû Hanife Efendimiz'e bir mesele sormuş. Demiş ki:

"—Yâ İmâm! Şöyle bir problem var, Fıkıh'tan bir mesele var, bunun cevabı nasıldır acaba senin kanaatine göre? Sen fakihsin, müctehidsin.

O da demiş ki:

"—Şöyledir, şöyledir, şöyledir..."

"—Delilin ne? Nereden çıkarttın?.."

İmâm-ı Âzam gülmüş:

"—Hani sen bana bir hadis rivâyet etmiştin ya, falanca hadis, delilim o. Çünkü Peygamber Efendimiz onda şöyle söylüyor, ondan şu hüküm çıkar. Binâen aleyh, bu böyledir."

İmâm A'meş demiş ki, Ebû Hanîfe Hazretleri'ne:

"—Yâhu, mâşâallah! Siz müctehidler, fakihler doktor gibisiniz; biz muhaddisler de eczacı gibiyiz. Hastayı siz tedavi ediyorsunuz, ilacı biz satıyoruz. Ecza bizden ama, biz hasta tedavi etmiyoruz; tedaviyi siz yapıyorsunuz."

Güzel bir söz, bu da güzel! Muhaddis olmak başka, müctehid

olmak başka... Evet hadisi biliyor ama, ictihad daha yüksek bir iş, daha kompleks bir iş; herkesin harcı değil… Çünkü birçok mesele, birçok kaynak, birçok delil karşına gelir; onları incelersin, uyuşturursun, ayıklarsın, te'lif edersin aralarını, hükmü öyle söylersin. Müctehidin işi bu... Öteki şahısların yapacağı iş değil.

Evet, İmâm-ı A'meş bu.

(*An saîdi'bni abdi'llâh*) O da Saîd ibn-i Abdullah'tan rivayet etmiş. Basralı. Bazıları buna, "Güvenilir insanlardandır." diye bildirmiş, bazıları da mechul demiş.

Arada bir de, Ebî Berze el-Eslemî var. Saîd ibn-i Abdillah da, (*an ebî berzeh el-eslemî*)'den dinlemiş. Bu da (*sahabîyyin celîlün*), yâni yüce bir sahabidir bu zât-ı muhterem. (*Şehide fetha mekke*) Mekke'nin fethinde hazır bulundu." demek. Şehid oldu demek değil yâni. "Bu Ebû Berze el-Eslemî Mekke'nin fethine katıldı. (*Tüveffiye bi'l-basrah, senete erbaîn ve sittîn*) 64 senesinde Basra'da vefat etti.

(*Kàle: Kàle rasûlü'llàh SAS*) İşte bu sahabi rivâyet ediyor ki, Peygamber SAS Efendimiz şöyle söylemiş:[16]

---

[16] Tirmizî, *Sünen*, c.VIII, s.443, no:2341; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.144, no:537; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XIII, s.351, no:7434; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.II, s.348, no:2191; Ruyânî, *Müsned*, c.III, s.496, no:1299; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.X, s.232; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.X, s.517; Ebû Berze el-Eslemî RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XI, s.102, no:11177; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XX, s.60, no:111; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.284, no:1785; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.405, no:2640; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.XIII, s.346, no:35839; Hünnâd, *Zühd*, c.II, s.375, no:724; Temmâm, *Fevâid*, c.III, s.375, no:1373; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.V, s.75, no:7498; Heysemî, *Mecmaü'z-Zevâid*, c.X, s.627, no:18373; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XI, s.441, no:6342; Muaz ibn-i Cebel RA'dan.

Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.246, no:1435; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.440, no:6907; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XLIII, s.92, no:4987; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XIV, s.371, no:38982; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.379, no:3163; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XVI, s.134, no:16411.

لاَ تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ أَرْبَعٍ : عَنْ عُمْرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ ؛ وَعَنْ جَسَدِهِ ، فِيمَا أَبْلاَهُ ؛ وَعَنْ مَالِهِ ، مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ ، وَأَيْنَ وَضَعَهُ ؛ وَعَنْ عِلْمِهِ مَا عَمِلَ فِيهِ (ت. ع . حل. والسلمي عن أبي بَرْزَةَ الأَسْلَمِيِّ)

(*Lâ tezûlü kademâ abdin yevme'l-kıyâmeti hattâ yüs'ele an erbain: An umrihî fîmâ efnâhu, ve an cesedihî fîmâ eblâhu, ve an mâlihî min eyne'ktesebehû ve eyne vadaahû, ve an ilmihî mâ amile fihi*) *Sadaka rasûlü'llàh, fî mâ kàl, ev kemà kàl.*

Çok mühim bir konuya temas eden, ezberlememiz gereken bir hadis-i şerîf bu... Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

(*Lâ tezûlü kademâ abdin yevme'l-kıyâmeh*) "Kıyamet gününde kişinin ayakları bir adım daha öteye gitmez, zâil olmaz; (*hattâ yüs'ele an erbain*) dört şeyden kendisine sorgu sual açılmadıkça, daha ileriye gidemez." Yâni cennete gidemez, durdurulur, bu dört şey kendisine sorulur demek. Sorulmadan ayaklarının kıpırdamayacağı bu dört şey neymiş bakalım:

1. (*An umrihî fîmâ efnâhu*) "Ömründen soru sorulmadıkça bir yere kımıldayamaz." Nasıl sorulur ömründen? (*Fîmâ efnâhu*) "Nerede yok etti bu ömrünü harcadı?.." Bunca yıl yaşadı, öldü, Rabbü'l-âlemîn'in huzuruna vardı ahirette. Ömründen sorulur: "Nerede harcadın bu ömrünü, bu kadar seneyi? Yâni dalâlet yolunda mıydın, hidayet yolunda mıydın?.. İbadet mi ettin, günah mı işledin? Fâsık mıydın, kâfir miydin, müşrik miydin, münafık mıydın, mü'min miydin, muhlis miydin, neydin?.. Ömründe neler yaptın?" Ömründen sorulur; bir.

2. (*Ve an cesedihî fîmâ eblâhu*) "Vücudundan sorgu açılır kendisine: Bu vücudu nerede yıprattın sen?" Yâni, futbolda mı

yıprattın, güreşte mi yıprattın, ticarette mi yıprattın, kahvede mi yıprattın, sigarayla mı yıprattın, zinâyla mı, kumarla mı, içkiyle mi?.. Ne yaptın? Bu vücudunu Allah bir emanet vermiş sana, nerede yıprattın, çürüttün?..

Muhterem kardeşlerim! Her zaman yazıyorum, söylüyorum: Bu vücut bizim kendimizin değildir. Bu eller, bu gözler, bu kulaklar, bu ayaklar, bu ciğer, bu mide, bu kalb, bu azalar bizim değildir. Nedir? Emanettir. Biz bunların emanetçisiyiz, emanete hıyanet etmemek lâzım! Bu vücudun hakkını verip, buna güzel bakmak dinî vazifemizdir.

Millet bunu bilmiyor. Millet sanıyor ki, vücudu kendisinin... Sanıyor ki, istediği gibi hor, istediği gibi tepe tepe kullanabilir. Hayır!.. İstediği gibi kullanamaz, emanete riâyet etmesi lâzım! Emanet bu...

Vücudunun her şeyinden kendisine sorgu sual açılır. Yaptığı her yanlışlıktan, her kötülükten, her kötü kullanmadan, her kötüye kullanmadan kendisine sorgu sual açılır. Bu sigaradan sorarlar insana...

"—Bu ciğeri niye zifir doldurdun?" diye sorarlar.

"—Bu kahvede niye oturdun?.. Gençliğinde şu şu sûiistimalleri yapıp vücudunu niye yıprattın?.." diye sorarlar. Mutlaka sorarlar. Emanettir çünkü. Emanetin sahibi mutlaka sorar.

Bu emânete güzel bakmak zorundasınız. Bu vücudunuzu ahir ömrünüze kadar kullanacağınız için, çok itinalı kullanmanız lâzım, yıpratmamanız lâzım. Uyku zamanında uyku uyutmanız lâzım, gıda zamanında gıdasını vermeniz lâzım! Her ihtiyacını mâkul, meşrû ölçüler içinde vermeniz lâzım! Fazlalıklardan, aşırılıklardan, kötüye kullanmaktan sakınmanız lâzım; iki...

Ömründen sorulur, "Ömrünü nerede geçirdin?" diye. Vücudundan sorulur, "Vücudunu neyle, nerede yıprattın?" diye.

3. (*Ve an mâlihî min eyne'ktesebehû ve eyne vadaahû*) "Malından da sorulur: 'Nereden iktisab ettin, bu malı nereden kazandın ve nerede harcadın? Nereden aldın, nereye bıraktın?

Nereden kazandın, nereye sarf ettin?' diye malını da sorarlar insana."

Eğer iktisabı haramdansa; belâsını bulur, cezasını çeker. Hırsızlıktan, rüşvetten, haram malzeme satmaktan, hak etmeden almaktan, gasbdan, zulümden, aldatmacadan ve sâireden, yanlış yoldan kazanılmışsa, bunun hesabı sorulur. Helâlden kazanacak, Allah'ın müsaade ettiği metodlarla çalışarak kazanacak.

Bazen insanın ticareti, faaliyeti normal olur, günah olmaz; fakat yapış tarzı anormal olur, oradan günaha girer. Ona da dikkat etmek lâzım! Ticaretin kanunlarını, ticaretin haramlarını, helâllerini, kazancın haramını, helâlini çok iyi bilmek lâzım!..

Bizim şu tasavvuf dediğimiz şeyde, yâni mâneviyât yolunda, takvâ yolunda insanın helâl lokma yemesi çok önemlidir. Haram yedi mi, mahvoldu. Boğazından haram lokma geçti mi, çırpınır çırpınır, doğru yola gelemez. Çünkü haram lokmanın sonucunda, mutlaka cehennemde yanması gerekli olur. Ancak, cehennemde yanıp cezasını çektikten sonra çıkabilir.

Onun için, büyüklerimiz haram lokma yememeyi bu işin esası saymışlardır. Tasavvufun esası nedir?.. Haram lokma yememektir. Kimsenin hakkını üzerine geçirtmemektir. Haksız yere yememektir, haksız yere iktisab etmemektir. Helâlinden kazanmaktır, alın teriyle kazanmaktır, hak ederek kazanmaktır. Kimsenin gözyaşını, emeğini istismar etmemektir.

Malının nasıl kazanıldığı sorulur. Bir de, (*ve eyne vadaahû*) "Nereye koydu bu malı?" Yâni, "Nereye harcadı?" demek. Nereye harcadığından da sorulur. İstediği yere harcayamaz; günaha harcayamaz, harama harcayamaz.

Harcaması gereken yerlere harcama yapmıyorsa, ondan da sorulur: Zekâtını verdin mi?.. Vermedin. Sadaka-i fıtrını verdin mi?.. Vermedin.

Müslümanların cihadı oldu kâfirlerle; o zaman cihada yardım yaptı mı?.. Yapmadı. Komşusu açtı, kendisi ona yardım etti mi?.. Etmedi. Dul vardı, yetim vardı, onlara yardım elini uzattı mı?..

Uzatmadı. Onlardan da vebal altında kalır. Yâni, mâlî görevlerini, vazifelerini yapmayınca da sorumluluk altında kalır.

Muhterem kardeşlerim! Birçok kimse İslâm'ı sadece ibadet sanıyor. Yâni namaz niyaz ve oruç sanıyor. İslâm'ın en büyük farzlarından birisinin de zekât olduğunu unutmayalım! Zekât ne demek?.. Malındaki fakirin, yoksulun hakkı olan miktarı, Allah'ın söylediği nisbetteki miktarı ayırıp, ona vermek, malı temizlemek. Onun içinden onu çıkartmadığın zaman, mal pis oluyor.

Zekât, onun için, temizleyici malzeme demek, temizleyici faaliyet demek. Temizliyor malı... İçinde kalırsa, kokuşuyor mal, pis oluyor hepsi. Çıkartılıp alındığı zaman, ana mal temiz oluyor. Tabii, buradan da sevap kazanıyor zekâtı verdi diye.

Bütün faaliyetler parayla olur. Bizim gibi böyle dernekleri olan, vakıfları olan, sosyal çalışmaları olan gruplar bu işi bilirler. İslâmî faaliyetler yapılıyor. Nasıl oluyor? Sen bir camiye geliyorsun, oturuyorsun halının üstünde. Şakır şakır aşağıda abdest alıyorsun, abdestini tazelemek için yüznumaraya

gidiyorsun, tertemiz fayans döşenmiş. İçeri giriyoruz, oturuyoruz kürsüye, minder var, mikrofon var önümüzde, ışıklar yanmış... Bunların hepsi paradır. Bunların hepsi parayla oluyor. Birileri birtakım paraları harcıyor, birileri de istifade ediyor. Yâni parasız olmaz. İslâmî hizmetlerin hepsi parayla oluyor.

Peygamber Efendimiz'in zamanında da, zenginlerin çok büyük katkısı olmuş. Hazret-i Osmân-ı Zinnûreyn Efendimiz'in muazzam bağışları vardır. Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'in muhteşem bağışları, fedâkârlıkları vardır. Sahabe-i kirâmın her şeyini böyle Rasûlüllah'ın yolunda feda etmesiyle, İslâm o yoksulluk diyarında kuvvetlenmiş, güçlenmiştir ve başarı kazanmıştır. Başarıda maddî taraf, maddî ihtiyaçların karşılanması o zekât, hayır duygusuna dayanır.

Şimdi adam camiye giriyor, çıkıyor. Hadi bakalım cami olmayan yerde bir cami yap da, göreyim seni!.. Kaç milyar istiyorlar... Biz meselâ bizim köyümüzde, yalımızda bir cami yapacağız, daha bir cami yeri sağlayamadık. Ona gidiyorsun, şu kadar milyar istiyor; buna gidiyorsun, bu kadar milyar istiyor... E parayla her şey. Onun için mâlî görevler de çok önemlidir, ona da çok dikkat etmemiz lâzım.

Bu hadis-i şerîfi çok iyi hatırda tutalım!..

4. (*Ve an ilmihî mâ amile fihi*) Dördüncü olarak, "İlminden de sorar Allah, bilgisinden de sorar: 'Sen İslâm hakkında bir şeyler biliyor muydun, neler biliyordun, ne yaptın onlarla?.. Bildiğini uyguladın mı? (*Mâ amile fîhî*) Bu bilgin ile neler yaptın bakalım?.."'

"Namazın farz olduğunu biliyor muydun?.. Biliyordun. Kıldın mı?.. Orucun farz olduğunu biliyordun, tuttun mu?.. Zekâtın farz olduğunu biliyordun, verdin mi?.. Cihadın farz olduğunu biliyordun; emr-i ma'ruf nehy-i münkerin farz olduğunu biliyordun; kâfirlere şöyle muamele yapmak lâzım, biliyordun; fakirlere, yoksullara şöyle yapmak lâzım, biliyordun... Hocaları dinliyordun veyahut hocalar takvim yapraklarında yazıyordu.

Radyoda, televizyonda dînî konuşmalar kulağına geliyordu. Camiye gelmesen bile, gazetelerin Ramazan sayfasında ve sâiresinde okuyordun... Okudun mu?.. Okudun. Duydun mu?.. Duydun. Anladın mı?.. Anladın. Niye yapmadın? Ne yaptın, ne kadarını yaptın?..” diye ilminden de soracaklar diyor Peygamber Efendimiz.

Bir daha hatırlayalım:

“Dört şeyden sorulmadan bir yere kıpırdayamaz insan kıyamet gününde, adımı bir adım daha öteye gidemez:

1. Ömründen sorulur: Ömrünü nerede geçirdin?..
2. Vücudundan sorulur: Vücudunu nerede yıprattın?..
3. Malından sorulur: Nereden kazandın, nereye harcadın?..
4. İlminden sorulur: Bilginle yaptın mı? İlminle âmil oldun mu, bildiğin şeyi tatbik ettin mi?.. Haramları bildin, kaçındın mı, Allah’ın emirlerini bildin uyguladın mı diye sorarlar. Dört şey.

Çok mühim bir hadis-i şerîftir. Bu hadis-i şerîfi ezberleyin râvîsiyle beraber. Kimdi râvîsi?.. Ebû Berze el-Eslemî RA. Neymiş?.. 64 yılında Basra’da vefat etmiş olan bir büyük sahabi imiş.

c. İnsan Ne Zaman Konuşmalı?

٢ - سمعت محمد بن أحمد الفرَّاء ، يقول: سمعت عبد الله بن محمد بن منازل ، يقول: سئل حمدون القصَّار: متى يجوز للرجل أن يتكلم على الناس ؟ فقال: إذا تعيَّن عليه أداء فرضٍ من فرائض الله تعالى فى علمه ، أوخاف هلاك إنسانٍ فى بدعة ، يرجو أن ينجيه الله تعالى منها بعلمه.

TS. 124/2 (*Semi’tü muhammede’bne ahmede’l-ferrâ’, yekùlü: Semi’tü abda’llàhi’bne muhammedi’bni münâzil, yekùlü: Süile hamdûn el-kassâr*)

Müellif Muhammed ibn-i Ahmed el-Ferrâ'dan duyduğunu söylüyor. Bu meşhur bir sùfîdir, Nişapurludur. Abdullah ibn-i Mübarek'le filan bulunmuş. 370 senesinde vefat etmiş. O Abdullah ibn-i Muhammed ibn-i Münazil'den duymuş; bu Hamdûn'un en iyi talebesiydi. O en iyi talebe söylüyor:

(*Süile hamdûnü'l-kassâru: Metâ yecûzü li-racüli en yetekelleme ale'n-nâs*) "Sormuşlar Hamdûn-u Kassâr'a: 'Ne zaman adam, insanlara konuşma yapabilir, bir insanın konuşma yapması ne zaman caiz olur?'"

Niye bu soruyu soruyorlar?.. Herkes ileri geri konuşmazdı o devirde. Herkes kendi kusuruna bakardı, kendisiyle meşgul olurdu. Bu işin ehli vardı, çok büyük alimler vardı. Konuşan konuşurdu, o seviyeye gelmeyen de haddini bilirdi, dinlerdi, otururdu. Şimdi böyle bir ortamda bir edeb var, bilen konuşuyor, bilgisi tam olmayan susuyor, dinliyor. Alimlere hürmet var. Büyük alimler de ortada, zaten deryâ gibi insanlar mevcut filan...

Bu durumda tabii, herkes konuşmadığı için, konuşamadığı için; konuşsa da, yalan söylediği zaman kırk yerden, yanlış söylediği zaman elli yerden, "Olmadı bu!" diye söylerler, mahcub da olur, konuşamaz da… Yâni tereciye tere satılmaz, her yerde öyle gelişi güzel, olgun bir topluluğa cahil bir insan kalkıp da yalan yanlış bir şey söylerse; "Otur yerine!" derler, "Sen daha bir şey bilmiyorsun." filân derler.

Şimdi soruyorlar Hamdûn-ı Kassâr'a böyle bir ortamda böyle bir edeb varken:

"—Adama, insanlara konuşma ne zaman caiz olur, konuşma hakkı ne zaman doğar, ne zaman konuşması gerekir bir insanın?" diye soruyorlar.

Tabii biliyorsunuz, tasavvufta sükût da önemlidir. Hadis-i şerîflerde de geçiyor muhterem kardeşlerim, bunu bilin!.. İlk defa duyduğu zaman insan hayret eder. Ben de hayret etmiş bir insan olarak, hissetmiş bir insan olarak söylüyorum: Biliyor musunuz ki sükût da ibadettir. Sükût, susmak da ibadettir İslâm'da...

Neden?.. O da güzel bir şey. Yâni cahil bir insanın

konuşmasından, günah söylemesinden, mâlâyânî konuşmasından susması daha iyidir. Hele sükûtu tefekkür sebebiyle olursa, bir şeyler düşünüyor, ondan susuyorsa; çok büyük sevap da olur. Sükût ibadettir. Yerli yerinde konuşacak, gerekmediği zaman sükût edecek, ileri geri konuşmayacak, mâlâyânî dediğimiz boş konuşmalar yapmayacak. Bu hadis-i şerîflerde vardır, Tasavvufta da sükût vardır. Susmasını bilecek, dinlemesini bilecek.

Hocamız'la biz bazı meclislere giderdik büyük üstâdların toplantılarına; yâni, böyle misafirleri çok olanların evlerine filan giderdik. E bazen büyük şahıslar hiç konuşmazlar. Şöyle başlarını eğerler, dururlar. Sükût, o da bir şey. O zaman mürid de sükût edecek, ses çıkartmayacak, bir şey söylerse dinleyecek, kendisi böyle pattadak konuşmayacak.

Sahabe-i kirâm da öyleydi... Peygamber Efendimiz'in zamanında sahabe-i kirâm da çok konuşmazlardı, çok şey sormazlardı. Hatta derlerdi ki:

"—Şöyle taşradan, kabilelerden, çölden, böyle biraz bilmeyen, cahil insanlar gelse de, pat diye bir şeyler sorsa da, Rasûlüllah onlara cevap verirken, biz de bir şeyler dinlesek!" derlerdi.

Başkasının sormasını da beklerlerdi yâni, ama konuşmazlardı.

Demek ki sükût, önemli bir ibadet... Konuşmak da; yeri geldiği zaman konuşmak lâzım!..

Şimdi ne zaman konuşulacak diye soruyor. Bakın cevabı nasıl:

إذا تعيَّن عليه أداء فرضٍ من فرائض الله تعالى فى علمه ، أو خاف هلاك إنسانٍ فى بدعة ، يرجو أن ينجيه الله تعالى منها بعلمه.

(*İzâ teayyene aleyhi edâu fardin min ferâidi'llâhi teàlâ fî ilmihî; ev hàfe helâke insânin fî bid'atin, yercû en yünciyehu'llàhu teàlâ minhâ bi-ilmihî.*)

Çok güzel cevap veriyor. Ne zaman konuşması caiz olur bir insanın insanlara, halka?.. Şu zamanda:

(*İzâ teayyene aleyhi edâu fardin min ferâidi'llâhi teàlâ fî ilmihî*) "Kendi bilgisine göre Allah'ın farzlarından bir farzın edâ edilmesi kendisine gerekli olduğu zaman konuşur." bir. Misal vereceğim. "Ya da bir insanın günah işleyerek, bid'at işleyerek helâk olacağı, ama kendisi konuşup ikaz ederse Allah'ın, bu konuşmasıyla, bu ilmiyle onun ondan kurtulacağı kendisine tebellür ederse, o zaman konuşur."

Yâni iki sebepten konuşmalı bir insan... Bir: Allah'ın farzlarından bir farzı yerine getirmek için konuşmalı, lisanıyla bir Allah emrini yerine getirmek için; ya da bir insanı kurtaracağı kanaati hasıl olursa kendisinde, o zaman konuşmalı.

Şimdi Allah'ın farzlarından bir farz ne olabilir?.. Zalimin birisi mazlumun birisine zulüm yapıyor... Bu hükümdar, saltanatı var, kuvveti var, gücü var, etrafında adam var, askeri var, kuvvetli... Tamam, bir şey yapıyor, yapmak istiyor. Ama, alim diyecek ki:

"—Allah'ın emri öyle değildir, senin bu yaptığın yanlıştır, işin doğrusu budur, bunu böyle yapma!"

Ne oluyor? O zaman bir emrin yerine gelmesini sağlamış oluyor bilgisiyle, o zaman konuşması lâzım. O zaman susması doğru olmaz. Hakkı söyleyecek yerde susan dilsiz şeytandır. Hadis-i şerîf... Hakkın söylenmesi gerektiği yerde konuşmayan, susan bir insan dilsiz şeytandır.

Birisi çıkıyor, bir toplulukta İslâm'ın aleyhinde yalan yanlış şeyler söylüyor, ötekiler de kuzu gibi dinliyor... Olmaz! Kalkacak, diyecek ki: "Senin bu söylediklerinin hepsi yanlıştır. Hiç bunun aslı esası yoktur. Allah şöyle buyurmuştur, Kur'an-ı Kerim'in ayeti budur, Peygamber Efendimiz'in hadisi budur, dinin aslı esası budur." Halk bilsin diye.

Bazen üniversitede olurdu. Hoca, profesör kalkar bir laf söyler, yanlış... O zaman kalkıp onun doğrusunu söylemek gerekli oluyor. Bizim bir hoca vardı, kalktı, *istiskà* kelimesini izah ederken, *salât-ı istiskà,* yâni yağmur duası. Yağmur duası diyoruz, yağmur duasını anlatırken pattadak bir laf söyledi: "Yağmur duası..." Salât hem dua mânâsına geliyor Arapça'da, hem de namaz mânâsına geliyor. Salât-u istiskà yağmur duası demek. Ama salâtü'l-fecr sabah namazı demek. Yâni dua mânâsına da geliyor, namaz mânâsına da geliyor. İki mânâya geliyor salât kelimesi.

Şimdi, "Salât-ı istiskà, yâni yağmur duası ayakta olur." dedi. Tamam, doğrudur, ayakta dua edilir, herkes yağmur yağsın diye Allah'a yalvarır, tamam, yağmur duası böyle ayakta olur, halk toplanır vs... Usûlü, âdâbı var. İşte Fatih Camii'nde geçen seneler bir kere yapıldı, şakır şakır da yağmur yağdı el-hamdü lillâh. Muhtelif yerlerde de yapılabiliyor.

Şimdi bizim profesör kalktı, arkasından bir laf yumurtladı:

"—Ayakta yapılır yağmur duası, salât-u istiskà ayakta olur, zaten eskiden bütün namazlar hep ayaktaydı." dedi.

Hoppalâ! Pekiyi namazın rükûsu ne oldu, secdesi ne oldu, kuudu ne oldu?.. Secde de mi ayakta oluyor, rükû da mı ayakta oluyor, tahiyyatı da mı ayakta okuyor?.. Yanlış, yalan. Doğru

değil.

Zaten adam din alimi değil. Din alimi değil ama, bir küfür sözü yumurtladı orada. Attı yâni. İşkembeden bir palavra attı... Tabii inkâr ettiği için rükûyu, sücûdu, ka'deyi, namazın farzlarını inkâr ettiğinden söylediği söz küfür, yanlış...

E o zaman halka söylemek gerekti. Yâni dinleyen talebeler olduğu için, "Bunun böyle aslı esası yoktur. Namaz eskiden beri kıyamıyla, rükûsuyla, secdesiyle, kuuduyla öyleydi." diye söylemek gerekiyor.

Yâni insan ne zaman konuşacak?.. Allah'ın farzlarından bir farzın açıklanması gerektiği zaman konuşacak. Bir yanlışlığı engellemek için, bir zalimi durdurmak için, Allah'ın bir emri yerine gelsin diye konuşacak. İki: Sen konuştuğun zaman yanlış iş yapan bir insan, sen konuşmadığın zaman helâk olacak olan bir insan, eğer vaziyetini düzeltecek de helâkten kurtulacaksa; o zaman ona acırsın, konuşursun. "Yapma kardeşim, bu yaptığın yanlıştır günahtır, helâk olursun." diye söylersin. Söylemezsen vebal olur. O zaman konuşmak gerekir. Çünkü sen biliyorsun, yaptığı şey bid'attir, yanlıştır, dine aykırıdır, yapma kardeşim diye söylemek gerekir.

Demek ki, eskiler öyle gelişigüzel konuşmuyorlardı. Bir Allah rızası için konuşuyorlardı. Bir de, bir insanın kurtuluşuna, hidayetine vesîle olur diye konuşuyorlardı.

Bundan sonraki cümle:

d. Büyüklerin Sözleri Niçin Faydalı?

٣ -قال ، و قيل لحمدون: ما بال كلام السلف أنفع من كلامنا ؟
قال: لأنهم تكلموا لعزِّ الإسلام ، ونجاة النفوس ، ورضا الرحمن ؛
ونحن نتكلم لعزِّ النفس ، وطلب الدنيا ، وقبول الخلق.

TS. 125/3 (*Kàle, ve kìle li-hamdûne*) Aynı râvîden gelen

rivayetle, Hamdûn'a denilmiş ki:

(*Mâ bâlü kelâmi's-selefi enfau min kelâminâ*) "Ne oluyor, bu eski mübarek İslâm büyüklerinin sözleri bizim sözlerimizden çok daha faydalı oluyor? Bizim sözlerimiz çok faydalı değil de, o eskilerin sözleri çok daha faydalı ve tesirli oluyor; neden?.." diye sormuşlar.

(*Kàle*) Şöyle buyurmuş:

(*Liennehüm tekellemû li-izzi'l-islâm, ve necâti'n-nüfûs, ve rida'r-rahmân*) "Çünkü onlar İslâm yücelsin diye; bir... (*Necâti'n-nüfûs*) İnsanlar helâk olmaktan kurtulsunlar diye; iki… (*Ve rıda'r-rahmân*) Rahmân olan Allah râzı olsun diye konuşurlardı. Konuşma sebepleri buydu. İslâm yücelsin, insanlar helâktan kurtulsun ve Allah râzı olsun diye konuşurlardı."

(*Ve nahnü netekellemü li-izzi'n-nefs, ve talebi'd-dünyâ, ve kabûli'l-halk*) "Biz ise bugün, bu devirde kendi izzet-i nefsimiz için konuşuyoruz, herkes bizi beğensin diye konuşuyoruz. (*Ve talebi'd-dünya*) Menfaat temini için, para pul kazanmak için konuşuyoruz. (*Ve kabûli'l-halk*) Halkın yanında mevkîmiz, makamımız olsun, halk bizi bağrına bassın diye konuşuyoruz." Onun için, bizim sözümüzün kıymeti, bereketi olmuyor, faydası olmuyor.

Eskiler, "İslâm yücelsin, insanlar helâkten kurtulsun, Allah râzı olsun." diye iyi niyetle konuştuklarından, onların küçücük bir sözü bile tesir ediyor, bizim tonlarla sözümüz tesir etmiyor." demiş Hamdûn Hazretleri o devirde, ilmin o kadar iyi bilindiği devirde.

Demek ki, bir insanın konuşurken nasıl konuşması gerektiğini öğrenmiş oluyoruz. Demin söylediğimiz konuyla da bağlantılı oldu bu konu. İnsan, İslâm yücelsin diye konuşmalı, kişiler kurtulsun diye konuşmalı, Allah rızası için konuşmalı!.. Yoksa, izzet-i nefsini tatmin için, dünyalık menfaat celbetmek için ve halk kendisine itibar etsin diye yapmamalı bu işi... Onlar bâtıl gayelerdir, ötekiler asil gayelerdir; onlara uymağa çalışması lâzım!

e. Ülfetin Bozulmasının Sebebi

٤ - قال ، وقال حمدون: أصل رفع الألفة ، من بين الأخوان ، حبُّ الدنيا .

TS. 125/4 (*Kàle, ve kàle hamdûn*) Yine aynı râvî rivâyet etti ki, Hamdûn-u Kassâr şöyle buyurmuş: (*Aslü'r-ref'i'l-ülfeti min beyni'l-ihvâni hubbü'd-dünyâ*) "İhvanın arasındaki ülfetin bozulmasının, kalkmasının sebebi dünya sevgisidir."

Şimdi ihvân... Mü'minler birbirlerini sevecekler, dost olacaklar, ahbap olacaklar, muhabbet edecekler, ülfet edecekler, birbirlerinin ellerini tutacaklar, boyunlarına sarılacaklar, yardımlaşacaklar... Aralarında ülfet ve muhabbet olacak.

"—Bunun ortadan kalkmasının, olmamasının sebebi nedir?" diye soruyorlar.

(*Hubbü'd-dünyâ*) "Dünya sevgisi" diyor. "Herkes dünyayı sevdiğinden, bu bereket kalkıyor." diye buyuruyor Hamdûn-u Kassâr.

Şimdi bu kadarla yetiniyoruz, burada bırakıyoruz.

10. 09. 1994 - İstanbul

12. HAMDÛN EL-KASSÀR (3)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llahi rabbi'l-àlemîne hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ ve senedinâ ve mededinâ ve tâci ruûsinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi'ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd:

Aziz ve sevgili ve muhterem ve kıymetli kardeşlerim!

Tabakàtü's-Sûfiyye isimli çok önemli, kıymetli kaynak eser olan bir kitabın 125. sayfasındayız. Hamdûn el-Kassâr isimli büyük sòfînin, Ebû Sâlih Hamdûn ibn-i İmâre el-Kassâr en-Neysâbûrî'nin hayatı ile ilgili bölümü okumaktayız. Burada onun sözleri bahsine geldik. Hadis de rivâyet etmiş. Geçtiğimiz derste o hadis-i şerifini okumuştuk, bir nümûne olarak. Sözlerinden bazılarını okumuştuk. Şimdi 125. sayfanın 5. paragrafını okuyoruz.

Fakat bu mübareklerin hayatlarını, mübarek sözlerini okumaya, izaha geçmeden önce, başta Peygamber SAS Efendimiz'in ruhu pâkine hediye olsun diye; sonra onun mübarek âlinin, ashâbının, ezvâcının, ihvânının, etbâının ruhlarına hediye olsun diye; sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah u mukarrabînin ruhlarına ve hâssaten sâdât ve meşâyih-ı turuk-u aliyyemizin ruhlarına hediye olsun diye; ve bu eseri yazan Sülemî Hazretleri'nin ve eserde isimleri geçen mübarek eşhâsın ruhlarına hediye olsun diye;

Bu diyarları fetheden Fatih Sultan Muhammed Hàn'ın ve diğer fatihlerin, şehidlerin, mücahidlerin, gazilerin ruhlarına hediye olsun diye; cümle hayrât ü hasenât sahiplerinin ve hàssaten içinde şu dersi yaptığımız bu camiyi binâ ettiren, inşâsına, imarına az çok yardımcı olanların, bütün hayır ve hasenât sahiplerinin ruhlarına; ve uzaktan, yakından bu güzel kitabın mevzûlarını dinlemek üzere buraya gelmiş olan siz

kardeşlerimizin de. ahirete göçmüş olan bütün geçmişlerinin, müslüman ecdâd u ceddât ve akrabâ u taallukàtının ruhlarına hediye olsun diye;

Biz de okuduklarımızdan istifade edelim, şu okuduğumuz güzel bilgiler Rabbimizin rızasını kazanmamıza vesîle olsun; Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri dünyada ve ahirette bahtiyâr eylesin diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, ruhlarına hediye edelim, öyle başlayalım! Buyurun:

……..

a. Emanete Riayet Etmek

٥ -قال ، وتكلَّموا يومًا بين يد ى أبى صالح حمدون فى حفظ الأمانات ، فقال: قد تحمَّلت من الأمانة ، ما لو اشتغلت به اشغلك عن كلِّ أمانةٍ بعدها.

TS. 125/5 (*Kàle, ve tekellemû yevmen beyne yedey ebî sàlihin hamdûne fî hıfzi'l-emânât, fekàle: Kad tehammelte mine'l-emâneti, mâ levi'ştegalte bihî leşegaleke an külli emânetin ba'dehâ.*)

Bir gün Hamdûn Ebû Sàlih el-Kassar isimli bu terceme-i hâlini okumakta olduğumuz bu büyük sòfinin huzurunda, yanında emanetleri muhafaza etmek konusu görüşülüyor ve müzakere ediliyormuş, konuşuluyormuş. O, bu konuda aşağıdaki cümleyi söylemiş.

Biliyorsunuz emânet, bir kimseye emin bir insan diye verilen, sonra geri alınmak üzere verilen, "Al sana bunu emanet olarak bırakıyorum. Filanca yere gideceğim, döndükten sonra gelir senden alırım, koru." diye, güvendiği kimseye insan, kendisinin böyle kıymetli bir şeyini verir. Ona bağışlamıyor, almak üzere veriyor. Emaneten vermek diyoruz buna. Türkçe'de kullanılan bir kelime.

Emaneti alan insan —kendisine güvenilmiştir— tabii koruyacak, iyi koruyacak emaneti. Sahibi geldiği zaman da, "Al emanetini geri, buyur, korudum, aynen muhafaza ettim, al!"

diyecek. Emaneti hıfzetmek, yâni korumak, emanete hıyanet etmemek gerekir.

O adam sana güvendi, verdi, sen sonra ona, istediği zaman vermiyorsun, "Yok, sen bana böyle bir şey vermedin!" diyorsun, verdiği parayı, verdiği eşyayı kendine mal etmişsin. Böyle şey olmaz tabii. Emanete hıyanet etmek münafıklık alâmetidir, mü'minin şânına sığmayan, çirkin bir haldir.

Emanetler mal olabilir, para olabilir, insanın çocuğunu götürüp birisine emanet etmesi olabilir.

"—Al hocaefendi, çocuğumu sana emanet ediyorum, bunu iyice yetiştir. Eti senin, kemiği benim." derlermiş eskiden...

Yâni, her şeyi yapmağa salâhiyetlisin mânâsına. Tabii o onu kesecek değil, İslâm'da adam kesme yok. Etini ayırıp, kemiklerini ayırıp pişirip yiyecek de değil. Pirzola yapacak da değil... Ama böyle söyleniyor. Yâni, "Hocaefendi, her türlü salâhiyete sahipsin, al çocuğumu güzel bir adam et, terbiye et!" diye verirlermiş. Duyuyoruz böyle şeyleri.

Tabii Allah'ın da insanlara verdiği emanet var. Kur'an-ı Kerim'de geçiyor. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ الْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ ، إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولاً

(الأحزاب: ٧٢)

(*İnnâ aradne'l-emânete ale's-semâvâti ve'l-ardi ve'l-cibâli feebeyne en yahmilnehâ ve eşfakne minhâ ve hamelehe'l-insân, innehû kâne zalûmen cehûlâ*) "Biz, emaneti dağlara, göklere, yere arz ettik, al yüklen dedik de hepsi korktular emanetten, yüklenmeyi kabul etmediler; insanoğlu emaneti yüklendi. Doğrusu o çok zàlim ve çok cahildir." (Ahzâb, 33/72) buyruluyor bu ayet-i kerimede.

Allah göklere ve yere, ve dağlara, dağlar gibi kuvvetli varlıklara, yaratıklara bir emanet vermek istemiş, onlar korkmuşlar. Şafak atmış kendilerinde, akılları başlarından gitmiş, aman biz bu emaneti koruyamayız diye yüklenememişler. "Aman yâ Rabbi, bize bunu yükleme!" demişler, yüklenmemişler. İnsanoğlu yüklenmiş bu emaneti.

Tabii bu emanet nedir? Allah'ın insanlara yüklediği emanet nedir?.. İşte bu emanetleri korumak bahis konusu olunca, bu ayet-i kerimeyi düşünerek Hamdûn el-Kassâr Hazretleri buyurmuş ki:

(*Kad tehammelte mine'l-emâneti, mâ levi'ştegalte bihî leşegaleke an külli emânetin ba'dehâ*) "Sen ey meclisimde oturan, karşımda bu sözleri söyleyen arkadaşım, kardeşim, evlâdım, müridim, torunum, dostum!.. Sen zamanında, (*kad tehammelte mine'l-emâneti*) öyle bir emanet yüklenmişsin ki, (*mâ levi'ştegalte bihî*) bu emaneti korumak için gerektiği şekilde gayret sarf etsen, meşgul olsan, (*şegaleke an külli emânetin ba'dehâ*) artık sana daha başka sana verilmiş emanetlerle uğraşacak vakit bırakmaz. Öyle bir emanet yüklenmişsin ki sen, Allah tarafından sana öyle bir emanet verilmiş ki, başka bir şeyle uğraşacak vakit bırakmayacak kadar mühim bir emanet… Allah sana çok mühim bir emanet yüklemiş."

Nedir bu emanet? İnsanoğlunun mükellefiyet emaneti, akıl emaneti, Allah'ın varlığını, birliğini idrak edip de, ona güzel kulluk etme kabiliyeti. Başka varlıklar bu yaratılışta değiller, bu kabiliyette, bu meziyette değiller. İnsanoğlu Allah-u Teàlâ Hazretleri'ni bilip, tanıyıp; ona akıl dairesinde en güzel tarzda kulluk etmeğe lâyık malzeme ile, meleke ve hisler ile, kabiliyetlerle donatılmış bir varlık. Tabii ona riâyet ederse, emanete, Allah'ın kendisine verdiği o sorumluluk emanetine, o mükellefiyet rütbesine riâyet ederse, eşref-i mahlûkàt olur.

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ . ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ

سَافِلِينَ . إِلاَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (الطين:٤-٦)

(*Lekad halakne'l-insâne fî ahseni takvîm. Sümme radednâhu esfele sâfilîn. İlle'llezîne âmenû ve amilu's-sàlihâti felehüm ecrun gayru memnûn.*) [Biz insanı en güzel biçimde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik. Fakat, iman edip sàlih amel işleyenler için, eksilmeyen devamlı bir ecir vardır.] (Tîn, 95/4-6)

Yâni insanlar iki çeşit... Kendilerinin yaradılışına uygun kulluk vazifelerini, Allah'ın kendilerinden talep ettiği şekilde güzel yaparlarsa, a'lâ-yı illiyyîne çıkarlar, en yüksek mertebeleri bulurlar. Allah-u Teàlâ Hazretleri onları dâreynde bahtiyâr eder, cennetiyle cemâliyle taltif eyler.

Ama, yaratılış hikmetlerine ve gayelerine uygun hareket etmezse, o zaman esfel-i sâfilîne düşer. Bu idraksizliğinin, gayretsizliğinin, dikkatsizliğinin, tembelliğinin, emânete riâyet edememesinin cezası olarak da ahirette büyük mahrumiyetlere, cezalara çarptırılır; cehenneme düşer, çeşitli cezalara, belâlara uğrar.

Onun için, niçin yaratıldığımızı düşünmek ve neler yapmamız gerektiğini anlamak, kavramak ve hayatımızı Allah'ın istediği şekilde geçirmek durumundayız. Asıl vazifemiz, asıl görevimiz bu. Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin bize yüklediği asıl görev bu.

Bizim buradaki asıl görevimiz, meslek edinip para kazanmak değildir. Çünkü Allah-u Teàlâ Hazretleri, "Rızkı ben size veririm, meraklanmayın! Siz benim yolumda kulluk ederseniz, veririm." buyuruyor.

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ (الذاريات:٥٨)

(*İnna'llàhe hüve'r-rezzâku zü'l-kuvveti'l-metîn.*) [Şüphesiz rızık

veren, güç ve kuvvet sahibi olan ancak Allah'tır.] (Zâriyât, 51/58)

Şek şüphe yoktur. Ama kulluğu güzel yapmağa çalışmak lâzım! "Ben rızık kazanacağım, çalışacağım, ticârethâne işleteceğim." diye dünyalık peşinde koşar da, kulluğu ihmal ederse, insan büyük cezaya uğrar. Eğer kulluğu güzel yapmağa çalışırsa, dünyası da, ahireti de rast gider. Dünyada da zengin olur, bahtiyâr olur; ahirette de mutlu olur, cennete girer; Allah'ın rızasına vâsıl olur, cennetiyle, cemâliyle müşerref olur.

İşte biz böyle bir emanet, böyle bir sorumluluk yüklenmişiz, böyle bir yük var omuzumuzda, böyle bir vazife var, kulluk vazifesi var. "Bu vazifeyle tam meşgul oldu mu, başka şeylere vakit de kalmaz!" diye, ona îma eylemiş bu Hamdûn-u Kassâr Hazretleri. Emanetleri korumak bahis konusu olduğu zaman, "En büyük emanet budur, buna riâyet etmek lâzım!" buyurmuş.

b. Mütevazi Olmak Lâzım!

٦ - قال ، و قال له رجلٍ من أصحابه: كيف أعمل ؟ لا بدَّلى من معاملة هؤلاء الجند ، فماذا ترى لى ؟ قال: إن كنت تعلم يقينًا أنك خير منهم ، فلا تعاملهم.

TS. 125/6 (*Kàle, ve kàle lehû racülün min ashâbihî: Keyfe a'mel? Lâ büdde lî min muâmeleti hâulâi'l-cünd femâzâ terâ lî? Kàle in künte ta'lemü yakînen enneke hayrun minhüm felâ tüàmilhüm.*)

Arkadaşlarından, onun sohbetine gelip giden, onu tanıyan kişilerden birisi Hamdûn-u Kassâr Hazretleri'ne âlim olduğundan, şeyh olduğundan, mürşid olduğundan, büyük sòfi olduğundan gelmiş, sormuş:

(*Keyfe a'mel?*) "Ne yapayım üstâdım? (*Lâ büdde lî min muâmeleti hâulâi'l-cünd*) Şu asker taifesiyle alış verişim, işim gücüm mecburen oluyor, ne yapayım, ne yapmamı tavsiye edersin? (*Femâzâ terâ lî?*) Benim ne yapmamı uygun bulursun?

Görüşün nedir bu hususta?..” diye sormuş.

Eskiden askerlerin bir kısmı, veyahut genellikle diyelim, böyle elinde silah olan, güç olan, kuvvet olan taife, bu kuvveti hayra kullanmayıp zorbalığa sapar, zulmeder. Millete silahı dayar, haksız kazançlar sağlar, nüfûzunu kötüye kullanır, birtakım çıkarlar temin eder. Kimse de gık diyemez, çünkü elinde silah vardır. Kocaman bir ordunun karşısında zavallı bir köylü ne yapsın, zavallı bir tüccar ne yapsın?.. Boynunu büker, şerrinden kurtulmak için istediğini verir ama, tabii helâl olarak vermez, isteyerek vermez.

Onun için, böyle zorbalık yapan kimseleri pek sevmemişler. Helâl kazanç çok önemli olduğu için tasavvufta, kazancın nereden helal olacağını çok araştırmışlar. En temiz kazanç yollarını seçmeğe dikkat etmişler. Kazancında şüphe olan, haram olan insanlarla pek muamele etmek istememişler.

Şimdi soruyor:

“—Askerlerle, ordu ile birtakım muamelelerim olmak zorunda kalıyor. Ne yapayım?..”

Demek ki, kendisi de rahatsız. Rüşvet, iltimas gibi şeyler olabilir; nüfûz, baskı gibi şeyler olabilir, haksız gelirlerden haksız paralar olabilir. Böyle demiş. Şimdi ona cevabına bakın şeyh efendinin:

(*İn künte ta’lemü yakînen enneke hayrun minhüm*) “Eğer çok kesin olarak biliyorsan ki, sen onlardan daha hayırlısın kendin; (*felâ tüàmilhüm*) o zaman onlarla hiç bir muamele yapma!”

Bu söz ne demek aslında?.. Karşındaki insanlara sû-i zanda bulunma demek yâni. Öyle demiş oluyor aslında... Yâni bir zümreyi öyle karalama, kötüleme. Yâni, “Bunların kazancı şüpheli, bunlarla muamele yaparsam benim de kazancım haram olur.” filan gibi ters bir bakış var ya, şimdi ona tasavvufça, tasavvuf erbâbına yakışır bir tarzda cevap veriyor:

“—Eğer biliyorsan ki sen onlardan hakikaten daha üstünsün, daha hayırlısın; o zaman onlarla muamele etme!..”

Tabii öyle diyemez o, ben onlardan üstünüm diyemez. Bir sùfî, bir derviş kimseyi kendisinden üstün görmez. Bir mecliste oturduğu zaman o meclisin en hakîri görür kendisini. Tevâzû şiârıdır. Kibir Allah'ın sevmediği bir şey olduğundan, kendisinin kusurunu düşünür, karşı tarafın meziyetini düşünür, kendisini daha aşağı görür.

Onun için, okuyunca tüylerim diken diken olmuştu, bizim İmâm-ı Rabbânî Efendimiz'in *Mektûbât*'ında... Diyor ki:

"—Kendimi herkesten hor ve hakîr ve zelîl ve aşağı görüyorum. Hatta şu Frenk kâfirlerinden bile..." diyor.

Yâni müceddid-i elf-i sânî, mânevî makàmâtın en yükseklerinde, müceddidlik sıfatını herkesin kendisine uygun gördüğü, keşf ü kerâmeti zâhir, herkes tarafından tanınan, bilinen o mübarek zât ne diyor bak:

"—Kendimi herkesten daha aşağı görüyorum." diyor, tevâzu gösteriyor.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:[17]

مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ ، وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللَّهُ (القضاعي عن عمر)

(*Men tevâdaa li'llâhi refaahu'llàhu*) "Kim Allah için tevazu ederse, Allah onu yükseltir. Mütevâzı kulunu yükseltir. (*Ve men tekebbera vadaahu'llàh*) Buna mukabil kibirlenen, büyüklenen kulu da, Allah aşağı indirir, alaşağı eder." Yâni, sonunda onun kibirlenecek bir duruma sahip ve lâyık olmadığını gösterecek şekilde, onu aşağıya indirir gerçekten...

Yüksek şahıslar hep tevâzùları sayesinde yükselmişlerdir. Allah'ın karşısında divân-ı ilâhîde boynu bükük durduklarından, mütevâzı olduklarından, kusurlarına müdrik olduklarından…

---

[17] Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.139, no:4894; Hz. Aişe RA'dan.

Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.219, no:335; Hz. Ömer RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.X, s.585, no:18294; *Kenzü'l-Ummâl*, c.III, s.216, no: 5735; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1442, no:2445; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XX, s.179, no: 21844.

Cürmünü mu'terif ol, tâate mağrûr olma;
Ki, şifâhane-yi hikmet'te sakîm isterler.

dediği gibi şairin [Bağdatlı Rûhî], cürmünü mu'terif olup, yaptığı taatleri ehemmiyetsiz görüp, ibadetine taatine mağrûr olmayıp öyle kulluk etmişlerdir. Ona işaret ediyor.

Yâni, soru soran şahsın, kendisini ordu mensuplarından daha yüksek gördüğünü sezdiği için, bu davranış, bu düşünüş doğru olmadığından, diyor ki:

"—Eğer onlardan daha üstün olduğuna gerçekten inanıyorsan, muamele etme!"

Tabii öyle değil. Öyle olmadığına göre, şeriatın dairesinde normal alış verişini yapacak. Pirincini satacak, kumaşını satacak vs. işlemlerini yapacak.

c. Kibirden Uzak Durmak

٧ - قال ، وسأله يومًا أبو القاسم المنادي عن مسألةٍ. فقال له حمدون: أرى فى سؤالك قوَّةً و عزَّة نفسٍ ! أتظن أنك قد بلغت بهذا السؤال الحال الذ ى تخبر عنه ؟ أين طريقة الضعف والفقر ، و التضرع و الالتجاء ؟ عند ى أنَّ من ظن نفسه خيرٍ من نفس فرعون فقد أظهر الكبر.

TS. 125/7 (*Kàle, ve seelehû yevmen ebû'l-kàsımü'l-münâdî an mes'eleh*) Aynı râvî rivâyet ediyor ki: "Bir gün Ebû'l-Kâsım el-Münâdî ona bir mesele sormuş. (*Fekàle lehû hamdûn*) Hamdûn-u Kassâr Hazretleri de ona demiş ki..." Soran zât meşhur bir kişi. Sorulan zât da bizim şimdi hayatını okumakta olduğumuz Hamdûn-u Kassâr Hazretleri.

(*Erâ fî suâlike kuvveten ve izzete nefsin*) "Bak senin şu soru soruş tarzında bir kuvvetlilik ve izzet-i nefis seziyorum. (*E tezünnu enneke kad belağte bi-hâze's-suâli el-hâli'llezî tuhbiru*

anhu?) Sen bu soruyu sormanla, haber sorduğun makama kendini ulaştığını mı sanıyorsun? (*Eyne tarikatü'd-da'fi ve'l-fakr*) Nerede kaldı zayıflık, tasavvuftaki fakirlik mesleği?.. Ne oldu, nedir bu senin halin? (*Ve't-tadarrui ve'l-ilticâ'?*) Allah'a tazarrû etmek, ilticâ etmek hâleti nerede kaldı?

(*İndî ene, men zanne nefsehû hayrun min nefsi fir'avn, fekad azhara'l-kibr*) Benim kanaatime göre, eğer bir kimse nefsinin Firavun'un nefsinden daha hayırlı sanırsa, mütekebbir olduğunu ortaya koymuş olur." diyor. Burada da tevâzuyu tavsiye ediyor.

Anlaşılan, soruyu soran şahıs mânevî bir makamdan sormuş, mânevî bir halden sormuş. Hani şöyle bir rüya gördüm, havalarda şöyle uçtum, şu oldu, bu kaldı, bilmem ne filan diye öyle bir şeyler sormuş ki, onun soru soruş tarzından soru soran kimsenin biraz böyle kendisinin mânevî bakımdan kuvvetli hissettiğini ve izzet-i nefsine hoş geldiğini anlamış.

"—Anlıyorum ki, sen bu sualle sorduğun hale kendin ulaştığını sanıyorsun. Halbuki öyle değil, öyle sanmaman lâzım! Dervişin boynu bükük olması lâzım! Yokluk ve fakir ve zaaf yolunu tutması lâzım! Allah'a tazarrû ve ilticâ yolunu tutması lâzım! Öyle kendini yüksek sanan, nefsinde bir makamın halini gören kimse, nefsini Firavun'un nefsinden biraz daha üstün görse bile, kibirli demektir." diye nasihat ediyor.

Muhterem kardeşlerim! Bu zâtların bu sözlerinde görüyoruz, bunlar böyle kendilerini o kadar iyi kontrol ediyorlar ki, karşılarındaki insanları da o kadar iyi tartıp, ölçüp kontrol ediyorlar ki, söylenen sözlerden o sözü söyleten hâlet-i rûhiyyeyi o kadar iyi yakalıyorlar ve o kusurluysa, onu öyle düzeltmek için pervâsızca, yakını da olsa, dostu da olsa emr-i ma'ruf, nehy-i münker, hakkı söylemek, hayrı tavsiye etmek bâbında hemen pattadak söylüyorlar. Soru soran tanıdığı bir kimse, iyi bir kimse ama, soru soruş tarzında kendi nefsini beğenme sezdiği için, hemen nasihat ediyor. Öyle olmayacaksın, mütevâzı olacaksın demiş oluyor.

Tasavvuf bu işte… Yâni lafla değil, gerçekten öyle olması lâzım! Lafla söylüyor da, gerçekte öyle olmazsa, ikaz ediyorlar. Bak yaptığın doğru değil diye söylüyorlar. Çünkü, "Tasavvuf kàl değildir, hâldir." demişler, söz değildir. Yâni, yalan söylemenin doğru olmadığını herkes bilir ama, yalan söylememek önemli... Mütevâzi olmanın iyi olduğunu herkes hadis-i şerîflerde okuduğu için bilir ama, gerçekten mütevâzi olmak, gerçekten nefsini hor görmek, gerçekten izzet-i nefse kapılmamak zor... İşte onu sağlayabildiği zaman insan büyük insan oluyor. Yâni, iyi bir makama ermiş oluyor, sevaplı bir durumda olmuş oluyor.

d. Allah Korkusunu Gönle Yerleştirmek

٨ -وسمعت محمد بن أحمد الفرَّاء ، يقول: سمعت عبد الله الحجَّام ، يقول: سمعت حمدون ، يقول: مذ علمت أن للسلطان فراسةً فى الأشرار ، ما خرج خوف السلطان من قلبي.

TS. 126/8 (*Ve semi'tü muhammede'bne ahmede'l-ferrâ', yekùlü: Semi'tü abda'llàhi'l-haccâm, yekùlü: Semi'tü hamdûne, yekùlü: Müz alimtü enne li's-sultàni firâseten fî'l-eşrâr, mâ harace havfu's-sultàni min kalbî.*)

Bu râvîlerden rivâyet edilmiş. Yâni, Muhammed ibn-i Ahmed el-Ferra' bu kitabı yazan zâta söylemiş. O da Abdullah el-Haccâm'dan duymuş. Bu Ebû Saîd künyeli, Dârimli bir şahısmış. Semerkand ehlindenmiş, zamanının önderlerinden imiş, makbul bir kimseymiş. Yâni râvîler sağlam.

Hamdûn-u Kassâr Hazretleri'nin şöyle dediğini duymuş:

(*Müz alimtü enne li's-sultâni firâseten fî'l-eşrâr*) "Sultan'ın kötü, şerli insanları bildiği, ferasetiyle bildiğini, sezdiğini anladığım zamandan beri, (*mâ harace havfu's-sultâni min kalbî*) gönlümden Sultan'ın korkusu hiç çıkmadı."

Ne demek istiyor? Sultan'dan kasdı kim?.. Allah-u Teàlâ Hazretleri. Çünkü saltanat sahibi gerçekte Allah'tır. Hüküm onundur, kuvvet onundur, güç onundur, her şeye kàdir olan Allah'tır.

Tabii, aynı zamanda dünyadaki hükümdarlara da sultan diyorlar. Elinde biraz asker var, biraz güç kuvvet var, top tüfek, ok, mızrak var diye, onlara da sultan diyorlar.

Dünyadaki insanlar, basit insanlar, cahil insanlar polisten korkar, mahkemeden korkar, hapse girmekten korkar, ordudan korkar, emniyet teşkilatından korkar; yapacağı suçu yapmamağa çalışır, korkusundan yapmaz.

Hamdûn Kassâr, "Ben de Sultan'ın şerli insanları hemen bildiğini anladığım zamandan beri; yâni gözden kaçmıyor, şer işleyenler mâlûm; bunu anladığım zamandan beri, Sultan'ın korkusu gönlümden hiç çıkmadı." diyor.

Yâni ne demek istiyor? Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin şerli insanlara ceza vereceğini ve onları mutlaka bildiğini, şerlilerin Allah'ın ilminden gizli kalmadığını anladığı zamandan beri, havfullah gönlüne yer etmiş. Yâni havfullaha uygun olarak, edebini güzel takınarak, ibadetlerini yaparak, Allah'ın gazabına uğramaktan korkacak şekilde dikkatli kulluk ederek yaşamış. "Allah'ın, yâni Sultan'ın şerli insanları bildiğini öğrendiğim zamandan beri, o korku kalbimden hiç çıkmadı." Yâni, "Bu cezaya uğrayacak durumu hiç yapmadım." demek bu.

Ne güzel, böyle bir sözü söyleyebilmek... Yâni bizler okuyoruz, dinliyoruz da vaazlarda, kitaplarda... Ondan sonra her dem, her an, her gün bin bir türlü hatayı gene işliyoruz. Bak büyük insanlar nasıl büyük oluyor. Bir kere bir duyguyu öğrendi, kafasına yerleştirdi mi, ona göre hayatını sağlam götürüyor.

Bir kere Allah'ın şerleri bildiğini, şerlileri cezalandıracağını duymuş, öğrenmiş. Ondan sonra o korkuyu, havfullahı, Allah korkusunu gönlüne yerleştirmiş; günahlara bulaşmamış. Ne kadar güzel, bildiğiyle amel etmek... Ne kadar sağlam, ne kadar

ihlâslı bir insan manzarası... İşte bunun için büyük zât oluyor bunlar. Biz böyle düşüp kalktığımız için, bir iyilik, bir kötülük, bir iyilik, bir kötülük; bir iyilik, bin kötülük, bir iyilik, bin kötülük... Ondan belini doğrultamıyor zamane insanları. Ama bu mübarekler böyle...

Bunu da söyleyebilmek az bir söz değildir. Yâni "Bu işi bildiğim zamandan beri, hiç o korku kalbimden çıkmadı, hiç kötülük yapmadım." diyebilmek de, az bir söz değildir yâni. Herkes diyemez bu sözü.

e. Günahkârı Ayıplama!

٩ - قال ، وقال عبد الله ، قال حمدون: إذا رأيت سكران فتمايل لئلا تنعى عليه ، فتبتلى بمثل ذلك.

TS. 126/9 (*Kàle, ve kàle abdu'llàh, kàle hamdûn*) Yine aynı ravilerden geldiğine göre, şöyle buyurmuş Hamdûn-u Kassâr Hazretleri: (*İzâ raeyte sekrâne fetemâyel, liellâ ten'iye aleyhi, fetübtelâ bi-misli zâlike*)

Sübhânallah! Nasihatına bakın, ne kadar enteresan insanlar olduğunu bir kez daha anlayın!..

Hamdûn-u Kassâr buyurmuş ki:

(*İzâ raeyte sekrâne*) "Bir sarhoş gördüğün zaman, karşıda bir sarhoş gördün, baktın ki yalpalıyor; (*fetemâyel*) hemen yan çiz, uzaklaş oradan, başka tarafa dön! Sarhoşu gördüğün zaman, hemen başını başka tarafa çevir, al başını git!.. Neden?.. (*Liellâ ten'iye aleyhi*) Onu ayıplamayasın diye. Onu ayıplamamak için..."

Niye ayıplamayacak? (*Fetübtelâ bi-misli zâlike*) "Ayıplarsan, ceza olarak Allah sana o suçu işlettirir, o günaha seni de düşürür diye, ayıplamamak için, bir sarhoş gördüğün zaman hemen başını çevir, başka tarafa git!"

Bu nasihat nereden kaynaklanıyor?.. Peygamber Efendimiz SAS bir hadis-i şerifinde buyurmuş ki:

"—Bir insan bir günahkârı günahından dolayı kınarsa, ayıplarsa; Allah da ceza olarak, o günahı işlemeden onun canını almaz."

Ayıplamak yok. Dua etmek var, o günahtan kurtulmasına yardım etmek var; ama kınamak, ayıplamak yok... Sarhoş da olsa, kötü huylu da olsa, şöyle de olsa, "Aaa ne kadar ayıp, tüh, vah..." demeyecek. Düzeltmeğe çalışacak, onarmağa çalışacak, hak yola getirmeğe çalışacak ve ayıbını örtecek. Yaymayacak, olumlu bir tavır takınacak. "Ayıplarsa, kendisine de Allah onu yaptırtır. O duruma onu da düşürür." diyor Peygamber Efendimiz.

Bu hadisi bildiği için bu zât-ı muhterem de diyor ki:

"—Karşıda bir sarhoş gördün mü, hemen yan çiz oradan! Onu ayıplayıp da, sonra ceza olarak sen de onun durumuna düşmemen için... Hemen kaybol oradan, başını çevir!" diyor.

f. Dünyalık İçin Bir Şeye Kızma!

١٠ - وسمعت محمد بن أحمد الفرَّاء ، يقول ، سمعت محمد بن أحمد بن منازل ، يقول: قلت لأبى صالحٍ حمدون : أوصينى ! فقال: إن استطعت ألاَّ تغضب لشئٍ من الدنيا ، فافعل.

TS. 126/10 (*Ve semi'tü muhammede'bne ahmede'l-ferâ', yekùl: Semi'tü muhammede'bne ahmede'bne münâzil, yekùl: Kultü li-ebî sàlih hamdûn*) Bu râvîlerden rivâyet edildiğine göre Muhammed ibn-i Ahmed ibn-i Münâzil, Ebû Sàlih Hamdûn-u Kassâr'a demiş ki: (*Evsınî*) "Bana bir tavsiyede bulun!"

Büyük insanlara bu sözü hep söylerler, (*Evsınî*) "Bana bir vasiyette bulun, yâni tavsiyede bulun!" demek. Vasiyet, bizde, sadece ölen bir insanın mirasçılarına söylediği birtakım öğütler; şöyle yapın, böyle yapın demek mânâsına kullanılıyor. Arapça'da öyle değil. (*Evsınî*) "Bana vasiyet et, yâni tavsiyede bulun!" demek.

(*Evsınî*) demiş, "Bana bir tavsiyede bulun." demiş. O da buyurmuş ki:

(*Fekàle ini'steta'te ellâ tağdabe li-şey'in mine'd-dünyâ, fe'f'al.*) Nasihat ediyor şimdi. Nasihat istedi, o da nasihat ediyor: "Eğer dünyevî bir sebepten kızmamağa güç yetirebilirsen bunu yap, yâni kızma!"

Burada iki nokta var: Gücün yeterse, (*ellâ tağdabe*) kızmamağa, (*li-şey'in mine'd-dünyâ*) dünyalık bir şeye kızmamağa güç yetirmek. Buradan ne çıkacak? Ahirete ait bir mesele oldu mu, kızmak lâzım!

Peygamber SAS Efendimiz raûf ve rahîm idi. Affediciydi, güleç yüzlüydü, tatlı dilliydi, her hâli güzeldi. Fakat, Allah'ın emirlerinden bir emir çiğnendiği zaman, yasaklarından bir yasak işlendiği zaman, kızgınlığından damarları kabarır, gayet sert bir tavır alırdı. Neden? Allah'ın ahkâmına karşı müsamaha, gevşeklik olmaz, laubalilik olmaz; onun için.

Onun için burada diyor ki:

"—Dünyevî bir sebepten kızmamağa, dünyalık için kızmamağa gücün yeterse, kızma!"

Tabii bir de güç yetirebilme durumu var. İnsan bazen, biliyor kızmamak iyi bir şey ama dayanamıyor, kızıyor. Olmadık şeyden kızıyor. Karısıyla kavga edenler, kardeşiyle kavga edenler, oğluyla kavga edenler, babasını dövenler...

Allah saklasın... İki gün önce bir şehirdeydim, orada duydum: Babasını oğlu dövmüş. Hem de bizim tanıdığımız bir kimse. Fesübhânâllah!.. Yâni insanoğlu ne kadar yanlış noktalara düşebiliyor.

Tabii güç yetmesi, yâni insanın gazabını frenlemesi, kızılacak yerde bile kızmaması; bu bir eğitim işidir, terbiye işidir, nefsine hakim olma işidir. Tasavvuf işte bu terbiyeyi yapan yol... Namaz, oruç, halvet, zikir... Böyle çeşitli imtihanlardan geçmek sûretiyle, derviş halim selim olmayı, kızmamayı öğreniyor. Kızmamak, sinirlenmemek ve tahammüllü olmak çok önemli...

g. Ahde Riayetin Önemi

١١ - قال ، وقال حمدون : من ضيَّع عهود الله عنده ، فهو لآداب شريعته أضيع ، لأنَّ الله تعالى يقول: واوفوا بالعهد إنَّ العهد كان مسئولاً.

TS. 126/11 (*Kàle, ve kàle hamdûn*) Aynı râvîlerden rivâyet edildiğine göre, Hamdûn-u Kassâr yine buyurdu ki: (*Men dayyea uhûda'llahi indehû, fehüve li-âdâbi şerîatihî adyau, li-enna'llàhe teàlâ yekùl: Ve evfû bi'l-ahdi inne'l-ahde kâne mes'ûlâ.*)

Hamdûn-u Kassâr buyurdu ki: "Allah'ın kendisi üzerindeki ahidlerini tutmayan, onları zâyi eden, onları elden kaçıran, yapmayan insan; Allah'ın dininin, şeriatının ahkâmını daha çok elden kaçırır. Yâni haydi haydi onları yapmaz duruma düşer." Allah'ın ahdi çok önemlidir. Kur'an-ı Kerim'de buyruluyor ki:

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولاً (الإسراء: ٣٤)

(*Ve evfû bi'l-ahd*) "Ahdinize riayetkâr olunuz, (*inne'l-ahde kâne mes'ûlâ*) çünkü ahid yapıldı mı, ahdini bozduğu zaman, Allah hesap sorar niye bozdun bunu diye." (İsrâ, 17/34)

Ya ahdetme, ya söz verme; ya da verdiğin sözü tut!.. Ahid yapıldığı zaman, ister mü'min olsun, ister kâfir olsun riâyet etmesi lâzım! Fark etmez yâni. Mü'min veya kâfir olmak fark etmez buyuruyor Peygamber Efendimiz bir hadis-i şerifinde... Ahid yapmışsa, mü'min ahdine riayetkâr olacak. Ya ahid yapma, söz verme, anlaşma; ya da ahdine riâyet et, eğer söz vermişsen... Tabii: (*İnne'l-ahde kâne mes'ûlâ*) Ahid yapan kimse yaptığı ahidden mes'uldür. Kendisine sorgu sual açılır. Ahdine riâyet etmediği zaman, cezasını bulur, cezasını çeker.

Allah'ın kullarına, şunları yapın, bunları yapmayın diye emirleri, yasakları vardır. Ahdetmiştir, ahidleri vardır. İnsan Allah'a karşı olan o ahidlerde bile laubali olursa, artık şeriatın diğer ahkâmını daha çok çiğner. Yâni daha çok şeyleri rahatlıkla

yapar. Çünkü eğer biraz takvâsı, şuuru, Allah korkusu olsaydı, Allah'a karşı olan ahidlerine zaten sağlam riâyet edecekti. Onu yapmadıktan sonra, zaten şeriatın ahkâmını hayli hayli daha çok çiğner." diye buyuruyor.

h. Yalnız Allah'tan Yardım İstemek

١٢ - قال ، وقال حمدون: استعانة مخلوق بالمخالق ، كاستعانة المسجون بالمسجون.

TS. 126/12 (*Kàle, ve kàle hamdûn*) Aynı râvîler buyurdular ki: (*İstiànetü'l-mahlûki bi'l-mahlûk ke'stiàneti'l-mescûni bi'l-mescûn*) "Mahlûkun mahluktan yardım istemesi, meded umması, hapisteki mahkûmun diğer mahkûmdan kendisini kurtarması için yardım istemesi gibidir." Zaten ötekisi hapisten kurtulmağa kendisinin imkânı, kudreti olsa kendisini kurtaracaktı, zaten kendisi hapis, kendisini kurtaramıyor. Ötekisi ona, "Beni hapisten kurtar!" dese, ne gelir onun elinden.

Mahlûkun mahlûktan yardım istemesi, mahkûmun, mahbusun öteki mahbustan yardım istemesi, meded umması gibidir, kıymeti yoktur. Yâni nasıl olacak?.. Bu sözden çıkan mânâ nedir? Hàlık'tan, Yaradan'dan yardım isteyecek insan...

Onun için Fatiha'da geçiyor:

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (الفاتحة:٤)

(*İyyâke na'büdü ve iyyâke nestaîn*) "Ancak sana ibadet eder, ancak senden yardım isteriz. Ancak senden yardım isteriz, sadece senden yardım isteriz, başkasından istemeyiz." (Fâtiha, 1/4) diyoruz.

Çünkü başkasının gücü kuvveti yoktur, tâkati yoktur, güç kuvvet Allah'tadır, kader onundur, hüküm onundur. *El-hükmü lillâh*, Allah bir şeyin yapılmasını dilediği zaman, ol der, olur.

Olanları olduran, ölenleri öldüren Allah'tır. O halde, mahlûktan meded ummaması lazım! Hàlık'tan istemesi lâzım iyi bir müslümanın…

Elini açması lâzım, boynunu bükmesi lâzım, Allah'tan dilemesi, istemesi lâzım!.. Bu şuura erişti mi; yâni iyi bir kul, iyi bir müslüman bu şuura erişti mi, Allah'tan istediği zaman, Allah-u Teàlâ Hazretleri ona istediğini verir.

Bir hadis-i şerif var, buyuruyor ki Peygamber SAS Efendimiz:[18]

رُبَّ أشْعَثَ أَغْبَرَ ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى الله لأَبَرَّه (م. ك. هب. عن أبي هريرة ؛ طس. هب. عد. خط. عن أنس)

(*Rubbe eş'ase ağbera*) "Nice saçı başı dağınık, üstü başı tozlu insan vardır ki, Allah'ın sevgili kulu ama dış görünüşü böyle işte, saçı başı dağınık, üstü başı pejmürde perişan, tozlu... Yoldan gelmiş, tozlu, yıkanamamış veya saçlarına tozlar gelmiş, terle karışmış, saçı başı dağınık, kirli görünümlü filan... Kimse yüz vermez, sözünü dinlemez, itibar etmez, kıymet vermez. Kaybolsa, kimse aramaz. Ortalıkta görünmese, ne oldu diye merak eden

---

[18] Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2024, *Birr ve Sıla* 45/40, no:2622; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIV, s:403, no:6483; Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.364, no:7932; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.331, no:10482; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.7; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VII, s.219; Tahàvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.II, s.173, no:573; Ebû Hüreyre RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.264, no:861; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.288, no:6459; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.331, no:10482; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.350; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.370, no:1236; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gàbe*, c.I, s.108; İbn-i Hibbân, *es-Sikàt*, c.III, s.27, no:93; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.314; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.III, s.203, no:1247; Tahàvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.II, s.178, no:578; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.267, no:3245; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.
Mecmaü'z-Zevâid, c.X, s.466, no:17918;*Kenzü'l-Ummâl,* c.III, s.286, no:5924, 5925; *Câmiu'l-Ehàdîs,* c.XIII, s.96, no:12646-12648; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.512, no:1364.

olmaz. Kız istese, kimse ona kız vermez... Amma; (*lev akseme ale'llahi leeberrehû.*) eğer bir şey için Allah'a yemin etse, onun o yemini doğru olsun diye, Allah onun istediği şeyi öyle yapar." diyor Peygamber Efendimiz,

Yâni Allah'ın sevgili kulu, duası makbul. Naz ve niyaz makamında bir kul... İstediğini Allah ihsan ediyor, veriyor. Öyle olur insan. Eğer her şeyin Hàlik'tan olduğunu bilip ancak, gerçekten, sadece ve sadece Allah'tan istemesini bilsek, Allah muradlarımızı ihsân eder. Ama mahlûka başvuruyoruz, mahlûktan meded umuyoruz, yaratıktan fayda bekliyoruz. Onun bunun bize bir faydası dokunacak diye düşünüyoruz.

İnsanoğlu böyle Allah'ı bırakıp da, başka yerlerden meded isteyince:

"—Haydi bakalım, nereden yardım bulacaksın?" diye, Allah onu kendi haline bırakır. "Hadi bakalım, bul bakalım! Yardım arıyorsun sen başka yerlerden, ara bakalım, nereden bulacaksın?" diye, kendi haline bırakır, yardım etmez deniliyor.

Onun için hepimizin, her şeyi yapanın Allah olduğunu, fâil-i hakîkînin Allah olduğunu bilip, Allah'a ilticâ etmesini, ondan istemesini öğrenmemiz lâzım! Ancak ondan istememiz lâzım! Onunla aramızı, kulluğumuzu güzel yaparak, düzgün bir noktaya getirmeğe çalışmamız lâzım.

Birçok kimse, mevkî makam sahiplerinden bir şey bekliyor. Onlara hürmet ediyor, hatası da olsa söylemiyor. Birçok kimse zenginlerden medet umuyor, biraz bize menfaati dokunur diye; hatası da olsa dalkavukluk ediyor filan... Halbuki öyle olmaması lâzım geliyor.

i. Allah'a Tevekkül Et!

١٣ - قال ، وقال رجلٍ لحمدون: أوصنى بوصيَّةٍ. فقال: إن استطعت أن تصبح مقوِّضًا -لامدبِّرًا- فافعل.

TS. 127/13 (*Kàle, ve kàle racülün li-hamdûn*) Aynı râvîler dediler ki, Hamdûn'a şahsın birisi şöyle söyledi: (*Evsınî bi-vasıyyetin*) "Bana bir vasiyet, bana bir nasihat söyle." dedi. (*Fekàle: İni'steta'te en tüsbiha müfevvidan, lâ müdebbiren, fe'f'al.*) Ona da şu nasihati yapmış:

"Eğer gücün yetiyorsa; sabahleyin işini Allah'a tevekkül edip, Allah'a ısmarlamağa gücün yetiyorsa; tedbir almağa değil, Allah'a tevekkül etmeğe gücün yetiyorsa yap."

Bunda da bir güç yetme meselesi var. Yâni herkes tevekkülün kendisine gerçekten fayda sağlayacağına gönülden tam inanamaz, esbâbı terk edemez, tam teslimiyeti sağlayamaz. Eğer sağlayabilse, Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifi var:

"—Eğer kullar Allah'a hakkıyla tevekkül edebilselerdi, Allah-u Teàlâ Hazretleri onları kuşlar gibi rızıklandırır, beslerdi."

Nitekim kuşların ne dükkânı vardır, ne maaşı vardır, ne çarşısı, ne pazarı vardır. Ama yuvadan aç uçarlar, akşam yuvaya tok dönerler. İşte Allah veriyor.

Yâni bu tavsiyede de ne var? Allah'a tevekkül etmeyi, işlerini Allah'a ısmarlamayı, Allah'a havale etmeyi, Allah'a dayanmayı tavsiye var burada. Bu da dervişlik ahlâkının, düşüncelerinin önemlilerinden birisidir. Onlar Allah'a hakkıyla tevekkül ederler ve tabii esas itibariyle, aşağıda bir sonraki sözde de gelecek; yâni, Hamdûn-u Kassâr Hazretleri'nin bu sözüyle insanları tembelliğe teşvik etmediği de anlaşılacak.

Tembelliği tavsiye etmiyor. Allah'a inancının kuvvetlenmesini ve Allah'a tam tevekkül etmesini sağlamak istiyor. İnancı kuvvetli olan Allah'a sağlam sarılır, tefvîz-i umûr eder.

İbrahim Hakkı-yi Erzurûmî Hazretleri'nin çok güzel bir şiiri vardır, *Tefvîznâme* isminde:

Hak şerleri hayr eyler,
Zannetme ki gayr eyler,
Àrif anı seyreyler,
Mevlâ görelim neyler,

Neylerse güzel eyler.

diye devam eden çok güzel bir şiiri vardır. *Tefvîz*; işlerini Allah'a havale etmek, ona tevekkül etmektir. Ayetlerde vardır. Allah-u Teàlâ Hazretleri bizi birçok ayet-i kerimelerle, kendisine hakkıyla tevekkül etmeğe, tam tevekkül etmeğe emir buyuruyor, sevk ediyor.

Tabii insanlar, o duyguyu o iman kuvvetiyle yakalayabilirlerse, tevekkülün semeresini de koparırlar, devşirirler, sonucuna ulaşırlar. Ama imanları sağlam olmadığı zaman, ellerine bir şey geçmez.

Hamdûn-u Kassâr Hazretleri, kendisinden nasihat isteyen kimseye Allah'a tevekkülü tavsiye etti. Diğer sözüne gelelim:

j. Çalışmanın Lüzumu

١٤ - قال ، وقال حمدون: قعود المؤمن عن الكسب ، الحافٍ فى المسألة.

TS. 127/14 (*Kàle, ve kàle hamdûn: Kuùdü'l-mü'mini ani'l-kesbi, ilhâfün fî'l-mes'eleh.*)

İşte burada geldi. Hani dervişleri çeşitli şekillerde itham ediyorlar. Hakikî dervişliğin, hakikî tasavvufun öyle olmadığını da buradan, bu sözden anlıyoruz. Buyurmuş ki Hamdûn-u Kassâr Hazretleri:

(*Kuùdü'l-mü'mini ani'l-kesb*) "Mü'minin kesb, yâni kazanç sağlayacak bir şeyler yapmaktan geri durması, oturması, yâni çalışmaması, kazanç sağlayacak bir çalışma yapmaması; ticaret veya hammallık veya sanat veya işçilik veya şu veya bu... Böyle bir kazanç sağlayacak bir şey yapmaması nedir? (*İlhâfün*) Israrla dilenmektir, (*ilhâfün fî'l-mes'eleti*) dilenmekte ısrardır. Dilencilik demektir bu..." Bu da makbul değil.

Burada da *ilhâf* kelimesini kullanarak Kur'an-ı Kerim'in bir ayetini işaret ediyor: İyi insanlar, mü'min kâmil insanlar

anlatılırken, fakir ama;

لاَ يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا (البقرة:٢٧٣)

(*Lâ yes'elûne'n-nâse ilhâfâ*) "Fakir olduğu halde insanların yakasına yapışıp da, ben şunu istiyorum diye bir şey istemezler." (Bakara, 2/273) diyor Kur'an-ı Kerim'de.

Yâni böyle yakaya yapışıp, ısrarla bir şey istemek makbul değil. Onurlu, boynu bükük, haysiyetini koruyarak durmak önemli. Hakikî mü'minler böyle kimseye el açmaz, eyvallah etmez. Fakir de olsa,

يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ (البقرة:٢٧٣)

(*Yahsebühümü'l-câhilü ağniyâe mine't-teaffüf*) "Bilmeyenler, onu uzaktan görünüşünden zengin sanır." (Bakara, 2/273) Halbuki çok ihtiyacı var ama istemiyor, belli etmiyor. Öyle olur gerçek mü'minler…

k. Güne Güzel Niyetlerle Başlamak

١٥ -سمعت عبد الله بن محمد بن فضلويه المعلِّم، يقول: سمعت عبد الله بن محمد بن منازل، يقول: سمعت حمدون، يقول: من أصبح وليس له همٌّ إلاَّ طلب قوتٍ من حلال، وهمٌّ ما جرى فى سابق العلم، له وعليه، فإنه ينفرَّع إلى كل شئٍ.

TS. 127/15 (*Semi'tü abda'llàhi'bne muhammedi'bni fadlaveyhi'l-muallime, yekùlü: Semi'tü abda'llàhi'bne muhammedi'bni münâzil, yekùl: Semi'tü hamdûne, yekùl*) Bu râvîlerden rivâyet edilidiğine göre, Hamdûn-u Kassâr buyurmuş ki: (*Men asbaha ve leyse lehû hemmün illâ talebü kùtin min halâl,*

ve hemmün mâ cerâ fî sâbıkı'l-ilm, lehû ve aleyh, feinnehû yeteferrau ilâ külli şey'.)

"Bir kimse ki, sabahleyin güne başlar; (*talebü kùtin min halâl*) ancak içinde, kafasında, gönlünde helâl bir rızk kazanmak fikri mevcut olduğu halde, o günün azığını helâlden kazanma fikri kafasındayken güne başlarsa; (*ve hemmün mâ cerâ fî sâbıkı'l-ilm, lehû ve aleyh*) Allah'ın ilm-i ezelîsinde onun için neler yazılmış olduğunun tasası içinde olarak; yâni Allah ona neleri yapmayı emretmiş, neleri yapmamayı emretmiş, ne yaparsa onun için Allah'tan mükâfat gelir, ne yaparsa Allah'tan ona bir ceza ve belâ gelir, bu düşüncedeyse; böyle helâlden kazanmak ve Allah'ın cezasına uğramamak, harama bulaşmamak, helâlleri işlemek, sevabı kazanmak niyetiyle başlarsa; (*feinnehû yeteferrau ilâ külli şey'*) her şeye karşı imkânlar açılır."

Yâni, öyle düşünen insana her türlü imkân kapıları açılır demek. Tabir bu mânâya geliyor. "Böyle helâl kazanmayı düşünen; haramlara düşmemeyi, helâlleri, sevaplı işleri yapmayı, günahlı işlerden kaçınmayı düşünerek güne başlayan bir insana, Allah her türlü kapıları açar." mânâsına... Yâni, "Her şeyin yolu onun için boşalır, serbestleşir, buyur geç aslanım dermiş gibi bir hale gelir." mânâsına…

Allah hepimize bu güzel duyguyu, sabahın erken vaktinde nasib eylesin, güne başlarken... Biz onun için eskiden beri arkadaşlarımızla konuşurken söyleriz, dergilerimizde yazar, çizeriz: Sabahleyin çıkarken kapının arkasında bir yazı olsun:

"—Bu gün Allah için ne yapacaksın?" diye bir soru, ayakkabısını giyerken gözüne gelsin bu.

"—Şimdi dışarı çıkıyorsun, Allah için ne yapacaksın?"

Bir de kapıdan içeriye girdiği zaman, evin içine girdiği zaman, eve doğru, evin içine girerken orada da bir levha olsun:

"—Bu gün Allah için ne yaptın?"

Yatak odasında da olabilir bu ikinci levha. Tam böyle yatacağı zaman karşısında: "Bugün Allah için ne yaptın?.."

Sabahleyin çıkarken, "Dışarıya gidiyorsun, bugün Allah için ne

yapacaksın bakalım?" Akşamleyin de yatacağı zaman karşısında: "Bu gün Allah için ne yaptın?" diye bir soru bulunsun, bir levha bulunsun diye konuşurduk. Hakikaten bunu levha haline de getirdiler. "Bu gün Allah için ne yaptın?" diye, böyle güzel levhalar halinde yazmışlar.

Bilmiyorum, kim bu soruları kendisine sorup da kendisini hesaba çekiyor? Yâni sabahleyin, bu gün ben dışarıya çıkıyorum, ayakkabılarımı bağlıyorum, pabucumu giyiyorum ama, ne yapacağım diye hayırlı işler yapmağa niyet ederek dışarıya çıkarsa; bütün günü sevapla geçer. Kim de akşamüstü muhasebesini yaparsa, bu gün ne yaptım diye; hatalarını ertesi gün düzeltme imkânı bulur. İyi işlerini geliştirme imkânı bulur. Böyle olmamız lâzım!

Burada da bir müjde var. Hamdûn-u Kassâr Hazretleri tecrübeli bir büyük zât... Demek ki, sabahleyin helâl kazanmak arzusuyla çıkmalı yola insan... Bir de sevaplı işleri işlemek arzusuyla çıkmalı... Günahlı işleri yapmamak arzusuyla dışarıya adımını atmalı... O zaman her türlü kapı açılır ona, meydan serbestleşir, yollar serbestleşir, her türlü güzel gayeye ulaşır demek yâni.

l. Mânevî Halin Saklanması

١٦ -قال ، وقال حمدون: من تحقَّق فی حالٍ لا یخبر عنه.

TS. 127/16 (*Kàle ve kàle hamdûn*) Yine aynı râvîlerden rivâyet edildiğine göre, Hamdûn-u Kassâr Hazretleri buyurmuş ki:

(*Men tehakkaka fî lâ yuhbiru anhu*) "Mânevî seyr-i sülûkünde mânevî terbiyesinde, derecelerinde bir güzel hale ulaşan bir mü'min, (*lâ yuhbiru anhu*) ondan konuşmaz. Lafa dökmez işi, sırrını fâş etmez, onu reklam vasıtası yapmaz. İnsanlar arasında kendisinin mevkî makam sahibi olmasına, itibar görmesine, alkış toplamasına, şöhret kazanmasına sebep olsun diye onu diline getirip de söylemez."

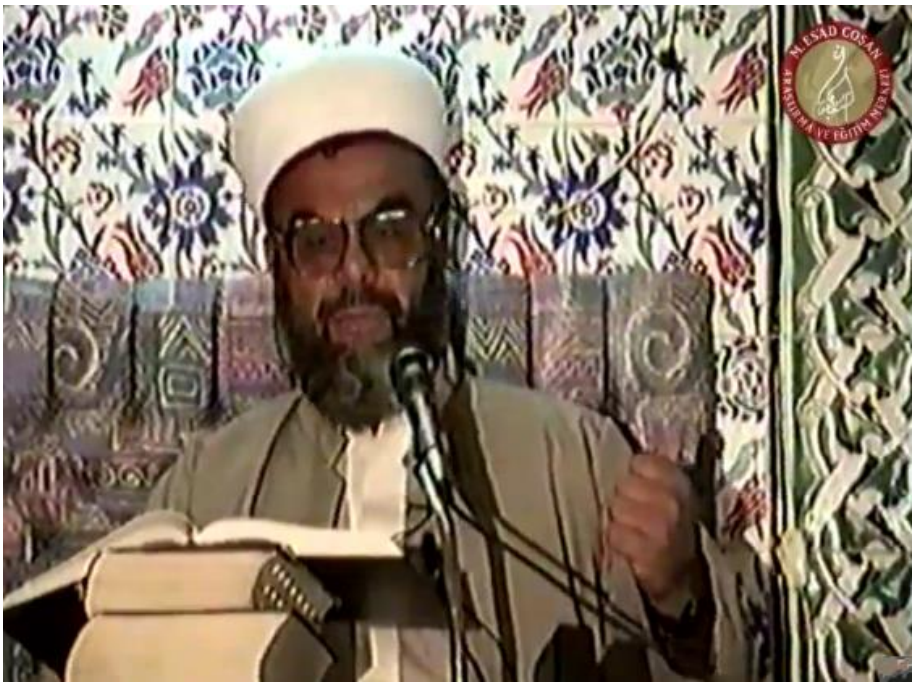

Bir manevî hâle, mânevî makama, dereceye ulaşan kimse ondan haber vermez kimseye. Neden? Söylediği zaman bereketi kaçar, o makamdan düşer. Onun için, sır saklar, öyle mânevî derecelerinin yüksekliğini söylemez. Boynunu büker, belli etmez, sesini çıkartmaz.

"—E peki bazıları çok konuşuyorlar, şöyledir böyledir diye..."

Onlar hakkında da bir büyük zâtın güzel bir sözü var, hoşuma gidiyor. Diyor ki:

من أظهر كراماته فهو مدَّعٍ ، ومن ظهرت عليه الكرامات فهو ولىٌّ.

(*Men azhara kerâmâtihî fehüve müddein*) Yâni "Ben keramet sahibiyim, ben büyük zâtım, ben velîyim, ben evliyâullahın büyüklerindenim bilmem ne filan gibi böyle kerametfuruşluk yapan kimse, palavracıdır." diyor. Söyleyen yine büyük zâtlardan birisi.

(*Ve men zaharat aleyhi'l-kerâmâtü*) "Ama hiç böyle söz söylemiyor, boynu bükük, gözü yaşlı, mütevazı filan... Ama her halinde kerametler çıkıyor, zâhir oluyor, kendisi istemeden zâhir oluyor... Üzerinde kerametler pırıl pırıl zahir oluveren kimse, (*fehüve veliyyün*) işte velî odur."

"Kerametlerden bahseden, benim şu kerametlerim, bu kerametlerim var diyen palavracıdır. Hiç öyle yapmayıp, boynunu büküp, 'Suçluyum, günahkârım, àcizim, nâçizim!" dediği halde, üzerinde kerametler pırıl pırıl görülen kimse, hakiki velî işte odur." diyor büyüklerimiz.

Onun için, büyükler mânevî hallerini saklamışlardır, kerametlerini saklamışlardır, söylememişlerdir, belli etmemişlerdir. Söyleyen de, demek ki bir maksatla söylüyor, dünyevî bir maksat elde etmek için söylüyor.

Bu hususta hadis-i şerifler vardır. Bir tanesini size nakledeyim. Diyor ki Peygamber SAS Efendimiz o hadis-i şerifinde:[19]

أَوَّلُ خَلْقِ اللَّهِ تُسَعَّرُ بِهِمْ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ... (ت. حب. ك. خز. عن أبي هريرة)

(*Evvelü halkı'llâhi tüs'aru bihimü'n-nâru yevme'l-kıyâmeh*) "Cehennemin odunlarının, ateşlerinin ilk tutuşturacağı kimseler şunlardır..." diye üç insan sayıyor. Yâni cehennem yakılacak cayır cayır, öteki insanlar da atılacak, cayır cayır yanacaklar. Cehennemin ilk tutuşturduğu kimseler, yâni cehenneme ilk atılan, ilk ateşin ateşlenmesinde kullanılan kimseler kimlermiş?..

---

[19] Tirmizî, *Sünen*, c.VIII, s.390, no:2304; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.137, no:408; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.579, no:1527; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.IV, s.115, no:2482; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.469, no:7468; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.VII, s.451, no:6661.

Üç şahıs söylüyor Peygamber Efendimiz, *et-Tergîb ve't-Terhîb* hadisleri arasında vardır.[20]

1. Mücahidim diyen bir kimse. Ben mücahidim demiş, kıyamet kopmuş, mahşer yerinde mahkeme-i kübrâ kurulmuş, ortaya çıkmış, ben mücahiddim diyor.

"—Yâ Rabbi ben mücahiddim, senin için yapılan bir savaşta kâfirlerle çarpıştım, şehid oldum."

Allah-u Teàlâ Hazretleri buyurur ki ona: (*Kezebte*) "Yalan söyledin."

Ve bütün melekler ve mahşer halkı (*kezebte*) derler, yalan söyledin diye, Allah öyle buyurdu diye onlar da yalancı, yalan söyledin derler.

Pekiyi ne yapmış?

"—Sen nam ve şan kazanmak için çarpıştın. Allah'ın dini yücelsin diye çarpışmadın, nam ve şan kazanmak için çarpıştın, öyle öldün. Nam ve şöhret de kazandın, dünyada istediğine de kavuştun, istediğini elde ettin. Burada sana mükâfat yok, hadi cehenneme..." denilecek.

Çünkü, Allah rızası için cihad etmedi; gösteriş için, nam için, şan için cihad etti.

2. Sonra bir başka şahıs getirilecek mahkeme-i kübrâya,

"—Sen ne yaptın?"

"—Yâ Rabbi ben senin için malımdan tasadduk ettim, tasadduk ettim, tasadduk ettim, verdim... Senin için verdim."

Allah-u Teàlâ Hazretleri buyuracak ki:

"—Yalan söyledin."

Mahşer halkı da ona diyecekler ki: "Yalancı, yalan söyledin."

"—Ne kadar cömert adam desinler diye, şöhret kazanmak için, reklam için, propaganda için bunu yaptın. Bu da denildi sana, hadi bakalım cehenneme..."

[20] *Et-Tergîb*, c.I, Riya:2.

3. Bir başka şahıs getirilecek,

"—Sen ne yaptın, ömrünü nasıl geçirdin?"

"—Yâ Rabbi ben senin dinini öğrendim, başkalarına öğrettim, senin rızan için talebe yetiştirdim... vs."

"—Yalan söyledin!" diyecek Allah-u Teàlâ Hazretleri diyor Peygamber Efendimiz.

Mahşer halkı da, "Yalan söyledin." diyecekler.

"—Sen ne kadar büyük alim desinler diye, itibar kazanmak için ilim öğrendin, öğrettin; bu itibarı da kazandın, hadi cehenneme..." denilecek.

Bu hadis-i şerîf riyânın, riyâkârlığın kötülüğünü anlatan bölümde yazılmıştır *et-Tergîb ve't-Terhîb* kitabında. Yâni insanın, yaptığı her şeyi Allah rızası için yapması lâzım! Gösteriş için yaparsa, şöhret için yaparsa, dünya menfaati için yaparsa; bir süflî, âdî menfaat için yaparsa; o zaman sevap alamaz demektir yâni.

Aslında cihad güzel şeydir, aslında cömertlik güzel şeydir, aslında ilim öğrenmek, öğretmek güzel şeydir ama; bunlar dünyevî menfaate, dünyevî, adî, süflî hevâ ve heveslere âlet edilmemeli mânâsına geliyor.

İşte bu mantık Tasavvuf'taki dervişin ana mantığıdır. Onun için, onlar böyle kendilerine şöhret kazanmak, başkaları tarafından itibar sağlamak, itibar görmek, menfaat elde etmek filan istemezler. Onun için, mânevî hallerini, makamlarını söylemezler. Ulaştığı bir makamdan haber vermez, bahis açmaz, boynunu büker, ağzını kapatır, dilini tutar, söylemez. Söylediği zaman da, o makam elinden kaçar.

Yine bu hususta hadis-i şerif vardır:

"Bir kimse bir iyilik yaparsa, Allah ona bire on, bire yetmiş, bire yedi yüz veya çok daha fazla, sayısız miktarda, kat kat fazla mükâfat verebilir. Amma bu yaptığı iyiliği bir yerde söylerse o zaman kat kat fazlalıkları silinir, bir iyilik yazılır. Yâni bire yedi yüz yazılmışsa, altı yüz doksan dokuzu siliniyor bu sefer söyledi

diye, bir kalıyor. Bir kere daha söylerse, o bir de silinir, seni riyâkâr seni diye günah yazılır bu sefer. Demek ki yaptığı iyiliği söylememesi lâzım insanın.

Ben oruç tuttum bu gün, haberiniz var mı? Ben günde şu kadar namaz kılarım, biliyor musunuz? Ben şu kadar tesbih çekerim, şu kadar günde şu kadar hatim indiririm... Ne söylüyorsun? Yâni insanlardan mı bekliyorsun mükâfatını söyleme. Yaptığın ibadeti sakla, sana kalsın, Allah'la senin aranda olsun, kimse bilmesin. Boynunu bük, belli etme. Nafile ibadetin gizlisi makbul… Onun için bunlara dikkat etmişlerdi.

Sonuncu sözü söyleyelim, burada kalsın. Saate bakmadım, ne kadar geçtiğini bilmiyorum. Bir saat olmasına beş dakika kalmış, tamam, vakit de gelmiş.

m. Alimlerle Sohbet Edin!

١٧ - قال ، وقالأصحبه: أوصيكم بشيئين: صحبة العلماء ، والإحتما عن الجهَّال.

TS. 127/17 (*Kàle ve kàle li-ashâbihî*) Yine aynı raviler rivâyet ettiler ki, Hamdûn-u Kassâr Hazretleri ashâbına, yâni müridlerine, etrafındaki kendisini dinleyen arkadaşlarına, talebelerine, taraftarlarına, muhiblerine ne demiş: (*Ùsîküm bi'şey'eyn*) "Size iki şey tavsiye ediyorum, iki şeyi size tavsiye ediyorum." Bir: (*Suhbeti'l-ulemâ'*) İki: (*Va'htimâli ani'l-cühhâl.*)

"Alimlerle sohbet edin, onu tavsiye ediyorum size, yâni alimlerle arkadaş olun!" Sohbet de, gidip de nasılsın iyi misin, gel bakalım beraber bir kahve içelim mânâsına değil. Sohbet yâni dostluk, ahbablık etmek, yârenlik etmek, beraber olmak. Alimlerle ahbab olacak mü'min, alimlerle düşüp kalkacak; yâni konuştuğu görüştüğü kimseler alimler olacak. Bu mânâya.

(*Va'htimâli ani'l-cühhâl*) "Cahil insanların da cahilliklerine sabredecek, tahammül edecek." Çünkü cahiller insanı kırarlar, kaba söz söylerler, şânına uygun hareket etmezler, itibar

etmezler... Tamam, gülüp geçecek, tahammül edecek. Onlardan gelen ezâ ve cefalara ve cahilliklere de tahammül edecek. Bu iki şeyi tavsiye etmiş.

Evet, alimlerle sohbet etmeyi herkes sever. Tabii herkes sever derken, aklı başında müslümanlar seviyor. Çok kimse de kahveyi seviyor, tiyatroyu seviyor, televizyonu seviyor, filmi seviyor, film artistlerini seviyor; bar, pavyon, eğlence, gazino, deniz kenarları vs... Tamam, böyle şeyleri sevenler olabiliyor. O artık dinî ölçünün dışına çıkmış oluyor ama dindar insanlar tabii alimlerin yanında olmayı, alimlerin sohbetini dinlemeyi dinlerini öğrenecekleri için isterler, bunu biz de istiyoruzdur.

(*Va'htimâli ani'l-cühhâl*) Ama, "Cahil insanların cahilliklerine karşı tahammüllü olmak, gülüp geçmek, onlara uymamak..." Bu zor işte… Bunu yapamıyoruzdur. Bize karşı bir sert muamele, yanlış muamele olursa küplere biniyoruzdur yâni. O hususta biraz kendimize halimlik, selimlik takınmamız, edinmemiz lâzım! Cahilin cahilliğine uymamamız, onun seviyesine düşmememiz lâzım ve onların yaptığı ezâ cefâya da tahammül etmemiz lâzım!..

Abdullah ibn-i Mübarek Hazretleri bir gün bir arkadaşıyla yolda gidiyorlarmış. Kalabalık bir çeşmeye rastlamışlar. Arkadaşına:

"—Dur, çok susadım, şuradan bir su içeyim." demiş.

Yanaşmış çeşmeye... Tabii bir içim su içecek çeşmeden ama, çeşmedeki insanlar gelenin kim olduğunu bilmiyorlar ki... O devrin bir numaralı alimi... Yâni İslâm âleminin şarkının en büyük alimi Abdullah ibn-i Mübarek Hazretleri. İmam-ı Mâlik'le görüşmüşler, İmâm-ı Âzam Efendimiz'e yetişmiş... Çok büyük bir zât. Devrindeki İslâm Aleminin şarkının en büyük âlimi.

Tabii itmişler, kakmışlar, yer vermemişler, sıra vermemişler. Beklemiş, suyu içmiş, ayrılmış. Gözümün önüne gelir gibi oluyor yâni o manzaralar... İnsanlar hani otobüse binerken filan nasıl herkes hücum ediyor; kadına filan aldıran yok, çocuğa öncelik tanıyan yok, sıra mıra tanıyan yok... Tabii o cahillikler arasında o

suyunu içmiş, ayrıldığı zaman yanındaki arkadaşı biraz mahcup olmuş:

"—Senin gibi büyük bir alime halk gereken hürmeti, bilmediği için gösteremedi."demiş.

O hiç umursamamış:

"—Hayat bu işte... Hayat ne kadar güzel! Yâni bilinmemek, meçhul olmak, itibar görmemek, halktan birisi olarak yaşamak, ne tatlı şey..." demiş. Yâni memnun olmuş o bilinmemesinden...

Büyük zâtlar tabii böyledir. Yâni el öpülmesinden filan memnun olmaz da, Allah sevsin, ondan memnun olur. Ve cahilin cahilliğine de aldırmaz, güler geçer.

Allah-u Teàlâ Hazretleri bizi şu okumağa, anlamağa çalıştığımız büyüklerimizin hallerinden ibretler alıp, kötü huylarımızı bırakmağa muvaffak eylesin... İyi, güzel huylar kazanmamızı nasib eylesin... Kalbimizi nurlandırsın... Bizi sevdiği sıfatlarla sıfatlandırsın... Sevdiği kulları zümresine dahil eylesin... Sevdiği amelleri işlemeğe muvaffak eylesin... Huzuruna sevdiği, râzı olduğu kul olarak varalım... Rabbimiz bizi cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

El-Fâtihah!..

01. 10. 1994 - İstanbul

13. HAMDÛNEL-KASSÀR (4)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ ve senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin zevi's-sıdki ve'l-vefâ... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem kardeşlerim!..

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada ahirette üzerinize olsun...

Ebû Abdirrahmân es-Sülemî isimli çok büyük alim bir zâtın, *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli büyük evliyaullah, meşhur mutasavvıflar ile ilgili eserini okumağa devam ediyoruz.

Nereye kadar gelmişiz? 127. sayfaya kadar gelmişiz. Kimin hayatını okumakla meşgulüz? Hamdûn el-Kassâr isimli meşhur sùfînin hayatını ve sözlerini okumaktayız. Ona devam ediyoruz bugün. Belki bitireceğiz bugün bu zatın sözlerini ve Mansûr ibn-i Ammâr'a geçeceğiz inşâallah... 127. sayfanın 18. maddesine, paragrafına gelmişiz. Oradan okuyoruz.

Allah o büyüklerin güzel hallerini anlamayı, yaşamayı bizlere de nasib etsin... O Allah'ın sevgili kullarının himmetlerine, teveccühlerine bizleri mazhar eylesin... Bizi sevdiği, sàlih kullarının zümresinde haşreylesin... Dünyada, ahirette bahtiyâr eylesin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Bu mübareklerin hayatlarını, mübarek sözlerini okumaya, izaha geçmeden önce, başta Peygamber SAS Efendimiz'in ruhu pâkine hediye olsun diye; sonra onun mübarek âlinin, ashâbının, ezvâcının, ihvânının, etbâının ruhlarına hediye olsun diye; sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah u mukarrabînin ruhlarına ve hâssaten sâdât ve meşâyih-ı turuk-u aliyyemizin ruhlarına hediye olsun diye; ve bu eseri yazan Sülemî Hazretleri'nin ve eserde isimleri geçen mübarek eşhâsın ruhlarına hediye olsun diye;

Bu diyarları fetheden Fatih Sultan Muhammed Hàn'ın ve

diğer fatihlerin, şehidlerin, mücahidlerin, gazilerin ruhlarına hediye olsun diye; cümle hayrât ü hasenât sahiplerinin ve hàssaten içinde şu dersi yaptığımız bu camiyi binâ ettiren, inşâsına, imarına az çok yardımcı olanların, bütün hayır ve hasenât sahiplerinin ruhlarına; ve uzaktan, yakından bu güzel kitabın mevzûlarını dinlemek üzere buraya gelmiş olan siz kardeşlerimizin de. ahirete göçmüş olan bütün geçmişlerinin, müslüman ecdâd u ceddât ve akrabâ u taallukàtının ruhlarına hediye olsun diye;

Biz de okuduklarımızdan istifade edelim, şu okuduğumuz güzel bilgiler Rabbimizin rızasını kazanmamıza vesîle olsun; Allah-u Teàlâ Hazretleri bizleri dünyada ve ahirette bahtiyâr eylesin diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, ruhlarına hediye edelim, öyle başlayalım! Buyurun:

……..

a. Dünyaya Dalıp Ahireti Unutan Zelil Olur

١٨ - قال ، وقال حمدون: من شغله طلب الدنيا عن الآخرة ذلَّ ، إمَّا فى الدنيا ، وإمَّا فى الآخرة.

TS. 127/18 (*Kàle, ve kàle hamdûnu*) İlk raviler dediler ki, Hamdûn-u Kassâr KS şöyle söyledi: (*Men şegalehü talebü'd-dünyâ ani'l-âhireti zelle, immâ fi'd-dünyâ, ve immâ fi'l-âhireh*)

Bu zâtların sözleri böyle atasözü gibidir, vecîzedir, çok kıymetli sözlerdir. Biz Arapçalarını da okuyoruz. Eğer bantla tesbit ediyorsanız konuşmalarımızı, oradan o Arapçalarını da ezberlerseniz iyi olur. Not alıyorsanız, tabii yine Arapçalarını yazsanız iyi olur ama, mânâsını da... Zaten maksut olan mânâdır. Mânâsının da hatırınızda kalması kifâyet eder.

Ne buyurmuş Hamdûn-u Kassâr Hazretleri: (*Men şegalehü talebü'd-dünyâ ani'l-âhireti zelle*) "Kim ki onun dünyayı talep etmesi, onu ahireti aramasından, talep etmesinden meşgul ediyorsa; o adam hor ve zelil olur. (*İmmâ fi'd-dünyâ, ve immâ fi'l-âhireh*) Ya dünyada zelil olur, ya da burada olmazsa bile ahirette zelil olur, hor olur."

Dünya dediğimiz nedir? Dünya dediğimiz şu *el-hayâtü'd-dünyâ,* içinde yaşadığımız hayattır. Şu anda biz dünyadayız, bu hayatı yaşıyoruz. Ahiret dediğimiz nedir? Öldükten sonraki öteki hayattır. Ona da *el-hayâtü'l-âhireh* derler. Bunu birkaç defa açıkladık, kelimelerin mânâsını söyledik. Dünya en yakın demek, daha yakın demek. *El-hayâtü'd-dünyâ,* bize daha yakın olan hayat... İki hayat var, bir önceki hayat, yakın olan hayat; bir de sonraki hayat. İkinciye *el-âhireh* diyorlar, birinciye *ed-dünyâ* diyorlar. Dünya deyince, bu yerküresi hatıra gelmeyecek diye söylemiştik.

(*Men*) "O kimse ki, (*şegalehü talebü'd-dünyâ*) dünyayı talep etmesi, dünyalığın peşinde koşması meşgul ediyorsa onu..." Nereden meşgul ediyorsa?.. (*Ani'l-âhireti*) "Ahiretini ihyâ etmek ve kazanmaktan alıkoyuyor ve meşgul ediyorsa, (*zelle*) o adam mutlaka hor ve zelil olacak. Hor olur, zelil olur, alçalır, mahvolur, pişman olur, perişan olur. (*İmmâ fi'd-dünyâ ve immâ fi'l-âhireh*) Ya bu dünyada, ya da ahirette... Ya bu dünyada herkes görür onun zelil olduğunu; ya da bu dünya böyle gelir geçer, ahirette zelil olduğu görülür."

Aziz ve muhterem kardeşlerim! Birçok insanların yâni %99 insanın, %90 insanın, büyük ekseriyetin aldandığı bir nokta vardır: İman etmekle etmemekten kaynaklanıyor birincisi, ahirete inanmayanlar zaten varsa yoksa dünya diye bu hayat için çalışıyorlar kafirler, müşrikler, sapık inançta olanlar vs...

Bir onlar var. Bir de imanı olduğu halde yine dünyalıktan kendisinin gönlünü kurtaramamış, inandığı ahiret için gerektiği kadar çalışmaya yönelememiş insanlar var. Bu da insanlar arasında çok, müslümanlar arasında da çok. Adam hacı, müslüman, namaza gelmez, cumaya gelmez, zekâtını vermez, ahdine vefâ göstermez... E ne oldu? Ahiret için çalışmaz, kesenin azını açmaz, hayır yapmaz, hasenât yapmaz. E ne oluyor? Nerede kaldı mü'min olduğu?..

Kimisi de diyor ki:

Viran olası hànede evlâd ü iyâl var.

"İşte evde çoluk çocuk var; onlar benden yiyecek, içecek

bekliyor.” diyor. “Ne yapayım, çalışmam lâzım!” diyor, gidiyor.

Çalışıyor ama. ahiretini ihmal ediyor.

“—Namaza gel!..”

Gelmiyor, “İşim var...” diyor.

“—Cumayı kıl!..”

Kılmıyor, “İşim var...” diyor.

“—E Allah’ın yolunda yürü!..”

Yürümüyor. “İşimden atılırım, işimden olurum...” filan diyor. Yâni işi, gücü ahiret sevabını kazanmasını engelliyor. Veyahut;

“—Yok, ben öyle yaparsam, benim müslüman olduğum anlaşılır, yükselemem, ilerleyemem, gelişemem, tayinim olmaz...” vs. diyor.

Kimisi de böyle düşünüyor. “Bürokraside yükselemem, şunu olamam, bunu olamam...” diyor. Heves ettiği birtakım mevkîler, makamlar var... İyi müslüman olmasına, ahiret için çalışmasına bunları göz önüne getiriyor. “Ben şimdi iyi müslüman görünürsem, bana engel olurlar, çelme takarlar, mimlerler, karalarlar, yükselemem, ilerleyemem filan... Vazifelerini yapmıyor.

Ben aciz kardeşiniz asitandım. Hocamız sağdı, Sandıklı’ya tedaviye gitmişti, ayaklarındaki ağrılar dolayısıyla. Kalktık oraya gittik biz de, baktık bütün arkadaşlarımız sakal bırakmış... Genel müdür olan, bakan olan kardeşlerimiz... Orada Hocamız herhalde sakal sünnettir diye bir işaret eyledi galiba, sakal bırakmışlar. Biz de sakal bıraktık...

Sakal bıraktık ama üniversitede asistanız. Üniversitede asistanken sakal olur mu? Yâni mutad değil. Herkes garipsedi ve ayıpladı ve azarladı... Yakınlarımız, uzaklarımız:

“—Şimdi zamanı değil!” dedi.

Kimisi de dedi ki:

“—Senin istikbalin mahvoldu!”

“—Niye?..”

“—Sakal bıraktın... Sakal bırakınca senin istikbalin mahvoldu. Artık sen ne doçent olabilirsin, ne profesör olabilirsin!” dedi bana.

Üniversitede hocalık yapan kimselerden söyleyenler oldu.

“—Sen kendi kendini mahvettin, intihar ettin sen!” dedi. Yâni, “Sakal bıraktın, artık sen doçent ve profesör olamazsın!” dedi bize.

Eh ne yapalım. Hayata doçent ve profesör olmaya gelmedi herkes... Doçent ve profesör olmayınca ahirette yüksek mevkie çıkamaz, cenneti giremez diye de bir kayıt yok... Herkesin doçent, profesör olmak mecburiyeti de yok… Herkesin Allah'a itaat etmeğe, Allah'ın emrini tutmağa, Peygamber Efendimiz'in sünneti yolunda yürümeğe ihtiyacı var da, ama herkesin ille şu mevkie çıkacağım diye, bir mevkie çıkma mecburiyeti yok... Öyle bir şey yok. Eh ne yapalım dedik, boynumuzu büktük. Biz de gözü karalık ettik, aldırmadık.

El-hamdü lillah, doçent de olduk, profesör de olduk. Yâni, Allah bir şeyin olmasını yazdıktan sonra, cümle cihan halkı engellemeğe çalışsa, engelleyemiyor. Allah bir insanın yaşamasını murad etmişse, cümle cihan halkı onu öldürmek için üstüne çullansa, öldüremiyor. Misal:

İbrâhim AS... Zamanın iktidarı yakaladı bunu, Nemrut bunu ateşe atmağa kalktı... Urfa'da ateşe atmışlar, öyle ateş yakmışlar ki yanına yaklaşılmıyor. Mancınıkla ateşe atmışlar öldürelim diye. E Allah öldürmeyince İbrâhim AS ölmedi. Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin kudreti karşısında kim ne yapabilir yâni?..

Ben tabii 27 yıl üniversitede hocalık yaptım. Hocalık bir bakıma devlet memurluğu gibi bir şey... Yâni eğer biz yaşamımız için, maaşımız için Allah'ın dininden taviz verirsek, emirlerini yapmaktan geri durursak, yasaklarını işlemeğe göz yumarsak veya yasaklarını işlemeyi, "Ne yapalım işte memuriyet icabı, zamane icabı!" filân dersek, aldanırız. Bu bir aldanmadır. Bu, insanın bir aldanmasıdır.

Nasıl olacak insan?.. Allah'ın emrettiği gibi olacak. Çünkü bizi yaratan o, yaşatan o, nimetleri veren o. Her şey ondan. Güç kuvvet onun, hikmet onun, nimet onun... Onun için, herkesin Allah'a güzel kulluk etmesi lâzım!..

Böyle yapmıyor, dünyalık talebi ahiret için çalışmasına engel teşkil ediyor, bahane oluyor, ahiret için çalışmıyor... Bu adam zelil olur diyor bu Hamdûn-u Kassâr Hazretleri. Zelil olur, hor olur, pişman olur, fakir olur, ettiğini bulur, cezasını çeker. (*İmmâ fi'd-dünyâ, ve immâ fi'l-âhireh*) "Ya bu dünyada çeker, ya da ahirette mutlaka çeker."

Evet, bu dünyada bazen, âhir ömrüne kadar hiç başı ağrımadan yaşayan Allah düşmanları olmuş. Hiç başı bile ağrımamış. Neden? Başı ağrısa acizliğini anlayacak, elini açacak, "Aman yâ Rabbi!" diyecek. Ayakkabısı vurduğu zaman, "Aman Allahım!" diyor. Yâni ayağını pabucu sıkmasa, —Orhan Veli'nin dediği gibi— Allah'ın adını anmayacak ama, ayakkabısı sıktığı için, "Of, Allahım!" diyor yâni.

Bu sözden ibretimizi alalım! Bu söz doğrudur, gerçektir. Allah'ın yolunda yürümeyen, eninde sonunda zelil olur. Allah'ın yolunda yürüyen, eninde sonunda aziz olur. Tabii bizim bu dünyadaki amacımız, gayemiz nedir, onu bilmemiz lâzım. Müslümanın, mü'minin bu dünyadaki gayesi, bu dünyada mes'ud olmak değildir. Mü'minin gayesi, imanlı insanın gayesi bu dünyada mes'ud bahtiyâr olmak değildir. Gayesi nedir? Ahireti kazanmaktır, Allah'ın rızasını kazanmaktır, ahiret saadetini elde etmektir.

Hesap buna göre olunca, insan o zaman seve seve harbe gider, savaşa gider, şehid olur. Hesap böyle olunca, seve seve malını çıkartır, hayır hasenât yapar. Hesap böyle olunca, hiç kimseden

çekinmeden hakkı söyler, doğruyu söyler. Zalim sultanın karşısında bile hakkı söyler.

Ne diyor Peygamber Efendimiz:

"—Cihadın en üstünü, zalim sultanın karşısında çatır çatır hak sözü söylemektir." diyor.

İşte bunu herkes söyleyemez. Kim söyler?.. Hayatını, mevkiini, makamını feda etmeyi göze almış insan söyler. E neden söyler?.. Allah için, haktan ayrılmaması gerektiği için söyler.

Görülüyor ki, İslâmî kahramanlıklar, büyük müslümanlıklar, ancak dünyayı gözünden çıkardığı zaman yapılabiliyor. Dünya gözünde ve gönlündeyken insanlar korkak oluyor, pısırık oluyor, birçok şeyleri yapamıyor. İşte böyle olan insan, evet kendisini korumağa çalışır ama, korunamaz; aziz olmağa çalışır ama, aziz olamaz; mevkî makam sahibi olmağa çalışır ama, muradına eremez. Eninde sonunda, dünyada ahirette hor zelil olur.

Allah-u Teàlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de bize eski ümmetlerden kıssalar anlatmıştır, beyan etmiştir. Nedendir bu kıssalar?.. Hisse alınsın diye, ibret alınsın diye... O kötü insanların yaptıkları gibi yapılmasın diye, o kötü insanların karşındaki mü'minler gibi yaşansın diyedir.

Hazret-i Mûsâ'nın zamanında mü'minler ezâ cefâ çektiler mi?.. Çektiler. Firavun'dan ve kavminden, idaresinden, yönetiminden sıkıntı çektiler. Çeker. Hazret-i İsâ'nın etrafındakiler sıkıntı çektiler mi?.. Çektiler. İbrâhim AS, kendisi sıkıntı çekti mi?.. Çekti. Bu böyle olur. Yusuf AS sıkıntı çekti mi?. Çekti. Çekiliyor. İmtihan olduğundan bunlar çekiliyor. Sakın ha ahireti feda edip dünyalık elde etmeğe yönelmesin bir mü'min!

Ne demiş annesine, kucağındaki çocuk:

"—Aman anacığım! Ateşe atılacaksın, yanacaksın, ben yanacağım diye imanından vazgeçme!" demiş.

Kucaktaki bebek anasına böyle seslenmiş, hadis-i şerîfte bildiriliyor.

b. Sàlihlerin Hayatını Okumanın Faydası

١٩ - قال ، وقال حمدون: من نظر سير السَّلف عرف تقصيره ، وتخلُّفه عن درجات الرجال.

TS. 127/19 (*Kàle, ve kàle hamdûn*) Aynı raviler rivâyet ettiler ki, Hamdûn-u Kassâr şöyle buyurdu: (*Men nazara fî siyeri's-selefi arafe taksîrehû, ve tahallifehû an derecâti'r-ricâl.*)

Çok güzel sözler bunlar! Samimi insanların sözleri başka oluyor:

(*Men nazara fî siyeri's-selef*) "Selef-i sâlihînin yaşam tarzına, sîretlerine, hayatı sürüş şekillerine bir insan bakarsa; (*arafe taksîrehû*) kendi kusurunu anlar, (*ve tahallifehû an derecâti'r-ricâl*) büyük evliyaullahın derecelerinden geride kalmasının, tehallüfünün ne derece olduğunu anlar."

Onun için okuyoruz biz. Büyüklerin hayatlarını niçin okuyoruz?.. Öyle palavra yok!.. Ben dervişim, ben şeyhim, ben arifim, ben kâmilim, ben ermişim... Öyle şey yok! Oku bakalım eski büyüklerin hayatını, gör bakalım kendi kusurunu... Sen nerede, gerçek sòfî nerede?.. Sen nerede, gerçek evliya nerede?.. Nasıl o ricâlüllahın, o ehlullahın, o büyük zâtların derecelerinden ne kadar aşağıda olduğunu anla.

Birisi demiş ki Hocamız'a, bugün anlatıyor misafir olduğumuz bir kardeşimiz.

"—Hocam, Kâbe'yi tavaf ediyordum, tavaf ederken Kâbe'den, 'Allah, Allah, Allah' diye ses geldi kulağıma. Acaba tavaf eden insanlar mı 'Allah Allah' diyor da onu duyuyorum diye dikkat ettim, hayır insanlardan gelmiyor, Kâbe'den 'Allah, Allah' diye ses geliyor."

Hocamız başını çevirmiş, yanındakilere,

"—Nasılsın, iyi misin?.." filan soruyor...

O tabii heyecanlı, çok heyecanlı gelmiş tavaftan. Gene bir fırsat bulunca,

"—Hocam, tavaf ederken Kâbe'nin 'Allah, Allah' dediğini duydum."

Hocamız gene biraz kaşlarını çatmış, gene başka bir şeyle meşgul olmuş filan... O gene heyecanını teskin edememiş, gene

demiş ki

"—Hocam Kâbe'nin 'Allah, Allah' dediğini duydum."

Kaşlarını çatmış Hocamız:

"—İnsanın gönlü uyanık olsa, her şeyin Allah dediğini duyar!" demiş, azarlamış böyle.

Yâni, bir yerde birazcık duymak hüner değil. Gönlü uyanık olsa, er kişi olsa, ricâlullah olsa, ehlullah olsa her şeyin Allah dediğini duyar, tesbihini duyar. Ne diyor Kur'an-ı Kerim'de:

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لاَ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ

(الإسراء: ٤٤)

(*Ve in min şey'in illâ yüsebbihu bi-hamdihî ve lâkin lâ tefkahûne tesbîhahüm*) "Hiç bir şey yoktur Allah'ı tesbih etmeyen, Allah demeyen, zikretmeyen, tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur; (*ve lâkin lâ tefkahûne tesbîhahüm*) yalnız, siz onların tesbihlerini anlayamıyorsunuz." (İsrâ: 44)

O bizim Eyüp'teki Abdül'ehad-i Nûrî Hazretleri'ne sormuşlar:

"—Şeyhimiz, efendimiz, üstâdımız! Yâni bu her şeyin tesbih etmesi, Allah demesi lisân-ı hal ile midir?.."

Aslan gibi şöyle davranmış, kaşlarını çatmış,

"—Hayır!" demiş, "Hayır, kulakla duyulacak gibidir!" demiş.

Lisan-ı hal ile olsa, herkes kabul eder: Tamam, lisan-ı hali ile her şey Allah diyor, sübhanallah diyor... Öyle şey yok, Sübhàna'llàh diyor işte! Duyulur. Evliya duyar, evliyaullah duyar.

E biz?.. Bu zamane dervişleri, bu zamâne sùfîleri çok cahil kaldık. Yetişmemiz eksik oldu, üstadlarımız gitti, gerçek tasavvufu öğretecek insanlar azaldı, işin edebiyatı kaldı. Özünü yaşayan, özünü bilen, özüne ermiş kişiler azalınca, tabii sözü kitaplardan okuyup söyleyen çok oluyor. Sözünü eden çok oluyor. O devirde de varmış, bu devirde de... Söz önemli değil. Yaşayış, hal önemli… Tasavvuf kàl ilmi değildir, hâl ilmidir. Tasavvuf laf değildir. Hali nasıl bakalım, ahlâkı nasıl, davranışı nasıl; o önemli...

Çok güzel... (*Men nazara fî siyeri's-selef*) "Selef-i sâlihînin hayatına, sîretine şöyle bir bakan, onları bir duyan, inceleyen kimse, (*arafe taksîrehû ve tahallifehû an derecâti'r-ricâl*) ricâlullahın, evliyaullahın derecelerinden ne kadar geri kaldığını, kendisinin ne kadar kusurlu olduğunu o zaman bilir, mukayese edince bilir. 'Onlar nerede, ben neredeyim?' der, hatasını anlar."

c. Rızkı Allah Verir

٢٠ - قال ، وقال حمدون: كفايتك تساق إليك باليسر ، من غير تعبٍ ، وإنما التَّعب فى طلب الفضول.

TS. 127/20 (*Kàle ve kàle hamdûn*) Aynı raviler rivâyet etmişler ki Hamdûn-u Kassâr şöyle söyledi: (*Kifâyetüke tüsâku ileyke bi'l-yüsri, min gayri teab, ve inneme't-taabü fî talebi'l-fudûl*)

(*Kifâyetüke*) "Sana kifâyet edecek kadar olan yiyecek, içecek, gıda vs... Sana kifayet edecek miktardaki şey, (*tüsâku ileyke bi'l-yüsri*) kolaylıkla sana Allah tarafından sevk olunur, gönderilir. Senin yiyeceğin, içeceğin, ihtiyacın sana kolaylıkla gönderilir.

(*Tüsâku*) sevk olunur, (*ileyke*) sana, (*bi'l-yüsri*) kolaylıkla; (*min gayri teab*) sen üzülmezsin, yorulmazsın. Yorulmadan, üzülmeden sana gelir.

(*Ve inneme't-taabü*) Yorgunluk, yorulmak, üf demek, ah demek, vah demek, bîzar olmak, (*fî talebi'l-fudûl*) fazlasını istemektendir, fazlayı istemektendir. Yoksa, senin gerçek ihtiyacın kadarını, Allah zahmet çekmeden gönderir."

Nasıl örümceğe rızkını kanat takıp, dırrt gönderiyor da karnını doyuruyorsa; nasıl yuvadaki kuşa rızkı geliyorsa, nasıl denizin altındaki mahlûklara, havadaki mahlûklara, her yerdeki canlılara Allah rızkını gönderiyorsa; yaratmış ve rezzâk-ı âlem olduğu için herkesin rızkını da kendisi veriyor, verir kolaylıkla... Yorgunluk, kavga, mücadele, geçim sıkıntısı, hayat mücadelesi fazlayı istemekten. Yoksa Allah gönderiyor. Herkese rızkını gönderir diyor.

Gönderir ama, anlamaz millet... Gönderir, nasibi ne kadarsa

gönderir. Acele eder, helâlden gelecek olan rızkını harama çevirir insanoğlu... Nasıl olsa gelecek, o kadarı nasıl olsa yazılmış ona, gelecek. Gelmiyor diye şeytan onu korkutur:

"—Gelmeyecek ha, aç kalacaksın ha..." diye korkutur,

Harama saptırtır, haramdan gelir. Ya helâlden gelir, ya haramdan gelir. Terbiyesizlik ederse, edepsizlik ederse, dikkatsizlik ederse, takvâsızlık ederse, acelecilik ederse; haramdan gelir. Sabrederse, helâlinden gelir.

Nice nice evliyaullah var... Parası var, pulu var, evi var, barkı var, istemeden gelmiş. O da sarf ediyor Allah yoluna... İstemeden, nice nice misalleri var.

d. Zühd Nedir?

٢١ - قال ، وسئل حمدون عن الزهد ؛ فقال: الزهد عند ى ألاَّ تكون بما فى يديك أسكن قلبًا منك بضمان سيِّدك.

TS. 128/21 (*Kàle ve süile hamdûnu ani'z-zühdi, fekàle: Ez-zühdü indî ellâ tekûne bimâ fî yedike eskenü kalben minke bi-dımâni seyyidike.*)

Arapçası da çok güzel! Soruldu Hamdûn-u Kassâr'a "Zühd nedir?.." diye.

Herkes zühdü merak ediyor. Kur'an-ı Kerim'de tavsiye edilmiş, hadis-i şerîflerde tavsiye edilmiş:[21]

إِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا ، يُحِبُّكَ اللهُ (ه. طب. ك. هب. عن سهل بن سعد)

(*İzhed fi'd-dünyâ, yuhibbüke'llàhu*) "Zâhid ol, zühd göster,

[21] İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1373, no:4102; Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.348, no:7873; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VI, s.193, no:5972; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.344, no:10522; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.136; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.373, no:643; Sehl ibn-i Sa'd RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.346, no:6091 ve s.1266, no:8577, 8580; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.126, no:323.

Allah seni sever." diyor Peygamber Efendimiz.

E ne demek zühd?.. Yâni aldırmamak, değer vermemek, kıymet vermemek, göz dikmemek, gönlünden onu istememek... Soruyorlar, "Zühd nedir?.." diye, o da diyor ki:

(*Ez-zühdü indî*) "Benim kanaatime göre, bana göre zühd; (*ellâ tekûne bimâ fî yedike eskenü kalben minke bi-dımâni seyyidike*) elindeki..."

Elinde malın mülkün paran pulun var, bankada paran var, cüzdanında paran var, evindeki sandığında, sepetinde paran var, karının bileziğinde altınlar var filan... Yâni kendini garanti edecek bir miktar malı mülkü saklıyor insanoğlu yanında. Yâni alışmış buna, dayanamıyor, saklıyor. Bir şeyleri var. "İşte bu elinde olan şeyden, kalbi Allah'ın garantisinde olan şeyden daha fazla huzurlu olmazsa, zâhid odur işte.

Biraz daha açıklayayım. Yâni tam tercüme olunca, tercümeden herkes anlamıyor. Çünkü tercüme yapalım diye lafı dolambaçlı söylüyoruz:

Allah'ın sana verdiği, senin elinde olan şeyler... Para olsun, dolar olsun, mark olsun, eşya olsun, arsa olsun her neyse... Sana vermiş. Şimdi sen onu aldın mı bir huzur içinde oluyorsun:

"—El-hamdü lilah! Param pulum var, sıkıntı anında bunu kullanıyorum." diyorsun, kalbin sakin oluyor.

Haa, hakiki zahid insan, Allah garanti etmiş ya, "Ben kulumun rızkını vereceğim." buyurmuş ya;

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ (الذاريات:٥٨)

(*İnna'llâhe hüve'r-rezzâku zü'l-kuvveti'l-metîn*) [Şüphesiz rızıklandıran da, güç ve kuvvet sahibi olan da Allah'tır.] (Zâriyât, 51/58) Rezzâk olan Allah'tır.

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ (الذاريات:٢٢)

(*Ve fi's-semâi rızkıküm ve mâ tûadûn.*) [Semâda da rızkınız ve size va'dedilen başka şeyler vardır.] (Zâriyât, 51/22) Allah-u Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de garanti ediyor rızkı, "Korkmayın,

vereceğim!” diyor.

Allah’ın “Korkmayın, vereceğim!” demesinden, ayetteki, Kur’an’daki garantiden kalbi mutmain oluyorsa bir insanın; “Tamam Allah vereceğim dedi yâ, oh, el-hamdü lillâh!” diye, elindekinden daha mutmain oluyorsa, Allah’ın garantisi kalbini daha çok mutmain ediyorsa; zâhid o kimsedir.

Sırf elindekine güveniyor da, ötekisinden tereddütte ise, zâhid değildir. “Allah garanti etmiş ama, neme lâzım ya gelir ya gelmez.” diyorsan, sen zahid değilsin. Tereddüt ediyorsun, inanmıyorsun, güvenmiyorsun. O zaman sen zâhid değilsin.

Zâhid nasıldır? Allah’ın garantisinden dolayı kalbi, elinde olmuş gibi sakindir, çekinmez. Fakirlikten korkmaz. Peygamber Efendimiz fakirlikten korkuyor muydu?..

Dediler ki Peygamber Efendimiz’i takip ederken, kabilesine gitmiş olan insanlar:

“—Muhammed, fakirlikten korkmayan insanın verişiyle veriyor.”

Neden?.. Kalbi mutmain Peygamber Efendimiz’in, Allah verecek rızkını, endişesi yok... Onun için, dünya malına metelik vermiyor, ayrı bir değer vermiyor. Ha elinde olmuş, ha elinde olmamış... Allah’a olan güveninden, elindekine itimadı daha fazla değil. Elindekini verebiliyor rahatlıkla… Neden?.. Allah gene verecek, garanti etmiş diye. Zâhidlik bu...

Elindekini tutuyorsa, elindekine sımsıkı bağlanıyorsa, korkuyorsa, elinde olmadığı zaman, “Eyvah! Ne olacak benim halim?” diyorsa, o zaman zâhid değil. O zaman kıymet veriyor dünyalığa, dünyaya demek istiyor.

Büyükler böyledir. Meselâ, Atâullah-ı İskenderânî Hazretleri’nin güzel bir vecîzesi vardır *el-Hikemü’l-Atâiyye*’de. Diyor ki o, sert bir ifadeyle:

اجتهادك فيما ضُمِنَ لك ، وتقصيرك فيما طُلِبَ منك ، دليل على انطماس البصيرة منك .

(*İctihâdüke fîmâ dumine leke, ve taksîruke fîmâ tulibe minke, delîlün ale'ntimasi'l-basîrete minke*) "Senin için garanti edilmiş konuda koşturup durman, senden istenen konuda ise kusurlu ve kabahatli ve eksikli kalman, senin basiretinin kapalı olduğuna alâmettir." diyor.

O ne demek? Rızkı garanti edilmiştir insanın, sen rızk peşinde koşuyorsun. Sabahleyin 7'de evden çıkıyorsun, trafiğin sıkıntılarına katlanıyorsun, karşı tarafa geçiyorsun, dükkânı açıyorsun, akşama kadar çalışıyorsun, geri dönüyorsun, yorgun argın filan...

(*İctihâdüke fîmâ dumine lek*) Sana garanti edilmiş konuda çalışıp duruyorsun. Allah rızkını garanti etmiş, çalışıp duruyorsun. (*Ve taksîruke fîmâ tulibe minke*) Senden istenen kulluk görevlerini yapmakta ise kusurlusun, yapmıyorsun!"

Namaza gelmiyorsun, vazifelerini yapmıyorsun, Allah yoluna koşmuyorsun, cihadını yapmıyorsun, Allah'ın dinine hizmet için zamanını ayırmıyorsun, dükkândan ayrılamıyorsun, hacca gidemiyorsun, umreye gidemiyorsun... Bu neden? Rızk peşinde koşacağım, dükkânı kim idare eder bilmem ne filan... Allah'ın garantilediği işte koşturup durup da Allah'ın senden istediği kulluk vazifesinde kusur etmen, geri kalman senin basiretinin kör olduğuna alâmettir, kapalı olduğuna alâmettir diyor.

Burada da aynı şeyi demek istiyor. Nasıl olacak mü'min? Kalbi böyle engin ve rahat olacak.

Mü'minin kalbi rahat olacak! Nereden rahat olacak?..

"—Rızkımı Allah verir, Rezzâk-ı âlemdir." diye düşünecek.

Bir ismi Rezzâk değil mi Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin? Bir ismi Rezzâk, bir ismi Nâfi', bir ismi Ganiy, bir ismi Muğnî, yâni insanı müstağnî kılan, zengin kılan, ganî kılan... Mu'tî; veren, fayda veren, fayda sağlayan, yaşatan, halk eden Allah değil mi?.. Bir ismi de Rezzâk değil mi?.. Rezzâk...

E ona itimadı yok, boyna parasının üstüne oturuyor, boyna elinde tutuyor, hizmete koşmuyor, hizmete vermiyor, çalışmıyor. Tamam. Yâni sen öyle yap. Öyle yapanlar çok. Herkes böyle yapıyor.

Ama bazıları da ne yapıyor? Gerçek mü'minler ne yapmış?.. Allah yolunda harcamış. Allah yolunda harcadıkça Allah daha çok

vermiş. Allah yolunda harcayana, Allah daha çok veriyor.

Hadis-i şerifte bildiriliyor:[22]

مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلاَّ مَلَكَانِ يَنْزِلاَنِ ، فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا :
اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا ؛ وَ يَقُولُ الْآخَرُ: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا

(خ. م. عن أبي هريرة)

RS. 1/293 (*Mâ min yevmin yusbihu'l-ibâdü fîhi illâ melekâni yenzilâni, feyekùlü ehadühümâ: Allàhümme a'tî münfikan halefâ*; *ve yekùlü'l-àhir: Allàhümme a'tî mümsiken telefâ.*) Bir kulun sabahladığı hiç bir gün yoktur ki, iki melek inip de, birisi: "Yâ Rabbi! Senin yolunda malını sarf edene, harcayana, harcadığının yerine halef ver, daha fazlasını ver!.." diye; diğeri de: "Yâ Rabbi! Malını sımsıkı tutup, cimrilik edip vermeyenlerin de malını telef et!" diye dua etmesin…"

Gökte melekler her gün böyle dua ediyorlar.

Peygamber SAS Efendimiz yeminle söylemiş ki:[23]

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ ، لاَ يَنْقُصُ مَالٌ مِنْ صَدَقَةٍ

(حم. عبد الرحمن بن عوف)

---

[22] Buhârî, *Sahîh*, c.V, s.270, no:1351; Müslim, *Sahîh*, c.V, s.182, no:1678; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.375, no:9178; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.374, no:16121; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XIX, s.308, no:20829.

[23] Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.193, no:1674; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.159, no:849; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.187, no:1033; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.83, no:159; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.IV, s.362, no:7043; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb,* c.II, s.5, no:771; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V, s.131; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.VIII, s.366, no:2238; Abdurrahman ibn-i Avf RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.575, no:16983; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.195, no:2254; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XXXII, s.275, no:35240.

(*Vellezî nefsü muhammedin bi-yedihî*) "Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin olsun ki, (*lâ yenkusu mâlün min sadakatin*) zekât vermekten, sadaka vermekten mal azalmaz!"

Allah yolunda vermekten mal eksilmez. Daha fazlasını verir Allah… Allah yolunda esirgemekten, vermemekten, cimrilik yapmaktan mal eksilir, telef gelir malına insanın...

Zekâtını vermezsin, harmanın yanar, gemin batar, dükkânın yağmalanır, borçlun sana borcunu vermez. Acısı öyle çıkar. Sen çalarsın, çırparsın diyelim dışarıdaki insanlara, ey rüşvetçi, ey haramzâde! Sen çalarsın çırparsın, para biriktirirsin; hayrını görmezsin. Araban kaza yapar, çocuğun yaralanır, ölür... Hastaneye gidersin, amansız hastalığa tutulursun. Allah'ın intikamından kimse kurtulamaz. Allah'a asi olan, Allah'ın emrini tutmayan, sonunda cezasını, belâsını bulur. Allah'ın emrini tutan, sonunda güler ve rahat eder ve hayra erer.

Bu ilâhî kanundur. İşte bunu mü'minler anlayabiliyor, sağlam mü'minler anlayabiliyor, ötekiler anlayamıyor. Kurnaz kurnaz gözünü açıyor, başını sallıyor:

"—Yâ öyle mi? Ben ona itimat etmem, ben işimi garantili yaparım." diyor.

Yâni hayrı yapmam, parayı tutarım, biriktiririm, bankaya veririm, faiz alırım bilmem ne diyor. Öbür taraftan da bin türlü zarar ediyor.

e. Allah'a Tevekkül'ün Faydası

٢٢ - قال ، وقال حمدون: من غفلة العبد أن يتفرَّغ من أمر ربِّه إلى سياسة نفسه.

TS. 128/22 (*Ve kàle hamdûnu*) Aynı raviler demişler ki: (*Min gafleti'l-abdi en yeteferrağa min emri rabbihî, ilâ siyâseti nefsihî.*)

Hamdûn-u Kassâr Hazretleri buyurmuş ki:

(*Min gafleti'l-abdi*) "Kişinin gafletinin alâmetidir, gafletindendir..." Ne yapması? (*En yeteferrağa min emri rabbihî*) "Allah'ın emrini tutmaktan uzak kalması, boş kalması, yapmaması; (*ilâ siyâseti nefsihî*) nefsinin idaresine güvenmesi, Allah'ın emrine

dayanmaması onun gafletindendir."

Tabii insanoğlu diyor ki:

"—Ben düşüneyim, taşınayım, menfaatimi arayım, bulayım..." filan diyor, onun için çalışıyor.

Halbuki ne yapması lâzım? "Kendi işimi kendim göreyim, ihtiyacımı kendim karşılayayım." diyor ama yaratan, nasib eden, mukadder eden Allah... Yâni Allah'ın emrine teslim olmuyor, kendi işimi kendim göreyim diyor.

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:

"Kendi işimi kendim göreyim diyene, Allah, 'Ne halin varsa gör!' der. 'Hadi yap bakalım yapabileceksen!' der. Allah'a tevekkül edene, Allah yardımcı olur."

Allah'a dayanacak, Allah'a tevekkül edecek kul… Tevekkül edene yardımcı olur, "Ben kendi işimi kendim görürüm." diyene, "Hadi bakalım nasıl göreceksen gör!" der, salıverir. Yâni yardım etmez buyuruyor.

Onun için tevekkül, Kur'an-ı Kerim'de bize çok ayet-i kerimelerde emredilmiştir. Allah'a dayanacağız, Allah'a tevekkül edeceğiz, Allah'ın emrini tutacağız, korkmayacağız sonundan. O bizim işimizi döndürür, dolaştırır, evirir, çevirir, onarır, başarır, ikram eder. Sen Allah yolunda yürürsen, Allah sana çok çok hayırlı işleri yapar.

Bunu biz küçük, anlaşılır, hikâyemsi bir şekilde açıklayalım. Böyle hep lafta, nazariyâtta, teorik olarak kalmasın. Büyüklerimiz anlatırdı, eski kitaplarda yazılmış, herhalde olmuş bir hadise ki geçmiş kitaplara menkabe olarak:

Adamın birisinin cuma günü başına bütün işler toplanmış. Bir: Gidecek değirmene, buğdayını götürecek, öğütecek, getirecek, evde ekmek kalmamış, un kalmamış, çoluk çocuk ağlaşıyorlar, "Un kalmadı, açız!" filan diye... O gün gidecek, değirmende buğdayı öğütecek de, evde ekmek yapılacak da çocuklar ağlamaktan kurtulacaklar. Bir, değirmene gitme işi var. Şimdiki gibi süpermarket yok, buğday yok, şey yok... Kendisi yapacak bu işi. Eski zamanın şartları böyle.

İki: Koruda hayvan var, gidip alınacak korudan, alınmazsa, orada bırakılırsa kurtlar parçalayabilir. Üç: Ayda bir nöbet gelen

sulama işi var, bahçesini sulama işi o gün... Bahçesinin başına gider, arkı açar, bahçesini sularsa su o gün onun nöbeti, bahçe sulanacak, sulanmazsa bir ay daha sonraya kalacak... Zaten bir ay evvel sulanmış, kuruyacak bahçe.

Bahçenin kurumaması için adam sulamaya mı gitsin bu Cuma günüde, eşeğini, atını neyse bineğini kurt yemesin diye koruya gidip eşeğini mi alsın?.. Hepsi bir başka yerde... Buğday çuvalını götürüp değirmene alelacele öğütüp evine un mu getirsin, çocuklar ağlıyor?.. Bir de cuma namazı var. Cuma günü...

Şimdi ne yapsın, ne yapsın, ne yapsın... Hikâyeyi yazan kitaplar şöyle anlatıyorlar: Ne yapsın, düşünmüş taşınmış demiş ki:

"—Birisine gitsem ötekisi kalacak. Ötekisine gitsem berikisi kalacak. Hepsini birden yapmak mümkün değil, bugün cuma, cuma namazına gideyim!" demiş, cuma namazına gitmiş.

Cuma farz mü'minlere...

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ (الجمعة: ٩)

(*Yâ eyyühe'llezînne âmenû izâ nûdiye li's-salâti min yevmi'l-cumuati fes'av ilâ zikri'llâhi ve zeru'l-bey'*) "Cuma günü namaz için ezan okunduğu zaman, alışverişi bırakın, işi gücü bırakın, Allah'ın zikrine koşun; cuma namazına gelin!" (Cuma, 62/9) diyor Allah.

Cuma namazına gelmiş. Yâni neyi tutmuş? Allah'ın emrini tutmuş. Kendi işlerini ne yapmış? İşlerin hepsinin hakkından gelmesi mümkün değil. İşte bir-iki işle olmuyor, imtihan. Cuma namazını kılmış. Cumadan sonra evine varmış, kapıdan korka korka giriyor. Hanım açacak ağzını, yumacak gözünü:

"—Be adam! Neredeydin? Çocuklar ağlıyor. Evde iki gündür ekmek kalmadı, yiyecek yok..." Bilmem ne diyecek diye korkuyor.

Kapıdan içeriye girmiş, şöyle bir çocukların sesi de kesilmiş, bağırtı da yok. Hanımdan cıngar da yok. İçeri girmiş, ekmek de kokuyor... Allah Allah!..

"—Yâ hanım, hayrola ne oldu?.."

“—Sorma... Sen cumaya gittin, bizim komşu değirmenden geldi. Bir de baktım ki bizim çuvallar.

‘—Yâ komşu, bu çuvalların deseninden, şeklinden, şemâilinden bu çuvallar bizim, sizinkiler değil.’

‘—Öyle mi? Hay Allah! Alın çuvalınızı, ben bizimkileri almağa gideyim!’ diyor.”

Bak, Allah başkasına buğdayını öğüttürdü, yanlışlık yaptırttı ama, yanlışlık değil, hikmetli iş. Buğdayını gönderdi. Onlar böyle hanımıyla konuşurken dışarıda bir kişneme duyuyorlar. Ah, at kösteğini koparmış, bağından kurtulmuş, atlamış çitten, yolu biliyor, dıgıdık dıgıdık gelmiş bahçeye, kişniyor, sahibine haber veriyor, ben geldim diye... Tamam, o iş de halloldu.

Hangi iş kaldı?.. Acaba bostandaki ziraat ne oldu? Domatesler, patlıcanlar, biberler, mahsuller ne oldu acaba?

Biraz sonra komşusu gelmiş,

“—Selâmün aleyküm!”

“—Aleyküm selâm!” demiş.

“—Yâ sizin bugün bahçenizin sulama günüydü, unuttun mu?..”

“—E unutmadım.”

“—E niye gelmedin sulamağa?”

“—E ne yapayım bir sürü işim vardı, hangi birisine gideceğimi bilemedim, gelmedim. Ne olursa olsun...”

“—Ama sulamayınca bahçen kuruyacaktı.”

“—Eh ne yapalım öyle oldu.” deyince:

“—Hadi hadi üzülme. Ben senin gelmediğini görünce arkı açtım, bahçeni de sulayıverdim.” demiş.

Allah böyle yapar. Bu hikâyeyi söyleyince herkes anlıyor. Allah’ın kuluna nasıl yardım ettiğini, hikâyeyi söyleyince herkes anlıyor. Gel de hikâye anlatma şimdi. Vaaz kürsüsünde gel de hikâye anlatma... Ötekisini söylediğin zaman kolay anlamıyor veya tereddüt ediyor veya itimad edemiyor ama, böyle hikayeyi anlatınca, “Buna benzer bir olay benim de başımdan geçmişti.” diye o zaman aklı başına geliyor.

İşte Allah böyle yapar. Yâni Allah kendisine itaat eden, emrini tutan samimi kuluna bu şekilde yardım eder. “Kendi işimi kendim göreceğim!” diyen kula da, “Haydi gör bakalım, hangisini göreceksin? Bir sürü iş, birisine gitsen ötekisi kalacak...” der.

Onun için, Allah’a tevekkül edeceğiz, Allah’ın emrini tutacağız, Allah’ın yolunda yürüyeceğiz. Hikâye hatırda kolay kalır, siz de buna göre hareket edin!..

f. Musîbete Sabır

Buyurmuş ki:

٢٣ - قال ، وقال حمدون: لا يجزع من المصيبة إلا من يتَّهم ربَّه.

TS. 128/23 (*Kàle, ve kàle hamdûn*) Ne güzel sözler söylüyor Hamdûn-u Kassâr Hazretleri: (*Lâ yeczeu mine’l-musîbeti illâ men yettehimü rabbehû.*)

“—İnsanın başına musibet gelir mi?..”

Gelir.

“—Neden gelir?..”

Allah takdir ettiği için gelir.

"—Kötü kullara gelirse oh olsun da, iyi kullara da gelir mi musibet?.."

İyi kullara da gelir. Hatta peygamberlere en çok gelir, evliyaullaha derecesine göre gelir, sàlihlere gelir, firavunlara, nemrutlara hiç gelmez. Başı ağrımamış heriflerin… Öyle gelirken giderken, Allah azîzün zü'ntikàm, cezâyı birden patlatmış, gafletten uyanmamışlar yâni.

(*Lâ yeczeu mine'l-musîbeti*) "Rabbini seven, Rabbini bilen, arif olan kul, başına gelen musibetten hoplayıp zıplamaz; sabreder, sineye çeker, mütehammil olur, edebini bozmaz." demek.

(*İllâ*) "Edebini bozarsa?.. Bir kul bir musibetten edebini bozuyorsa; (*men yettehimü rabbehû*) demek ki, Rabbini itham ediyor. 'Bana haksızlık yaptın.' gibi bir duygu içinde yâni." Halbuki ötekisi? Ötekisi, "Rabbimin işinin bir sebebi vardır, hikmeti vardır, her şeyi yerindedir." diyebiliyor.

Ne diyor İbrahim Hakkî-i Erzurûmî: "Neylerse güzel eyler." diyor. E bazen musibet verir... O da güzel. Neylerse güzel eyler.

Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler.

diyor. Evliyaullah böyle demiş:

Hoştur bana senden gelen,
Ya gonca gül, yahut diken...

E gonca gülü herkes sever de, dikeni sevmez. E Allah'ın kaderi sevilmez mi?.. Allah'ın kaderi... Hepsinin bir hikmeti var. Allah'ın kaderine itirazı olmaması lâzım insanın...

Demek ki ceza' ve feza' ne demek?.. Heyecanlanmak, itiraz etmek, böyle tahammülsüzlük göstermek demek. Bu tahammülsüzlüğü kim gösterir?.. Rabbini itham eden kimse gösterir. Rabbine itimatı olan kimse yapmaz böyle. Sakin durur, "Vardır onun bir bildiği." der.

Evliyâ Çelebi var ya bizim Osmanlı, seyahatnâme yazmış. O

Evliyâ Çelebi hoş bir adam. Roman gibi ciltlerle seyahatlerinin macerasını yazmış. Bir yerde okumuştum: Şam'da gidiyorken, arkadaşlarıyla sözleşmişler, bir yerde buluşacaklar. Bu Şam'da, Dımaşk'da buluşacaklar.

Ak sakallı, ihtiyar bir adam, buna bir girişmiş bastonuyla. Kafasını gözünü yarmış bizim Evliya Çelebi'nin. Canına okumuş, kolunu kanadını kırmış... Bastonu vura vura vura hastanelik etmiş Evliya Çelebi'yi. Osmanlı terbiyesi var Evliya Çelebi'de, o da gık demiyor. Karşısındaki adam ak sakallı, nurlu bir kimse diye, gık dememiş.

"İyice patakladı beni." diyor, kendisi yazıyor, "Ama gık demedim." diyor. Yâni, hiç bir şey söylememiş, tahammül göstermiş. Büyük, sakallı bir zât mübarek bir kimse, döğüyor... Döğer. Yâni Osmanlı terbiyesi. Şimdi olsa, kimse tahammül etmez. Anasına babasına bile, "Tokat vurdun sen bana!" diyor, çıkıp gidiyor evden yâni.

Sonradan anlaşılmış ki... "Sonradan anladım." diyor, kendisi hikmetini anlamış da o yazıyor. Nereden bilecektik o maceranın orasını, burasını… Kendisi seyahatnamesinde yazıyor. Öteki

buluşacağı arkadaşları hovardalığa gitmişler. Öteki yeniçeri arkadaşları, asker arkadaşları... Hacca gidiyorlar bunlar güya ama, insanoğlu her zaman nefis sahibi, şeytan da etrafında dolaşıyor. Şam yolunda, Şam'da, hac yolunda öteki herifler eğlenmeğe, hovardalığa gitmişler. Bunu da çağırmışar ya, "Bu akşam bir yere gideceğiz, sen de gel!" diye. Bu da dayağı yediği için hastanelik oldu, gidemedi ya...

Sonradan öteki içki içenler hovardalığa gidenler tutulmuşlar zaptiyeye, yakalanmışlar, çok beter olmuşlar.

"—O zat evliyadan bir kimseydi, döğmesi beni kurtarmak içinmiş meğerse." diyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin de işleri böyledir. Yâni belli olmaz. Adama: "Sen bana niye baston vuruyorsun?" diye itiraz etseydi, başka türlü olacaktı. Öbür arkadaşlarının yanına ulaşsaydı... Kafaları kesilmiş yâni. Ben hafif söylüyorum, ötekiler yakalanmış, kafaları kesilmiş, katledilmişler yâni. Bu, ölümden kurtulmuş. Dayakla ölümden kurtuluyor.

Onun için, musibetin karşısında arif olan itiraza kalkışmaz, ceza' ve feza' göstermez. Yâni tahammülsüzlük, feryâd u figân göstermez. Sabr-ı cemîl gösterir, evliyalığını gösterir, àrifliğini gösterir.

Böyle yapmayan?.. Rabbinin işine itimadı yok da, Rabbini itham ediyor da, ondan itiraz ediyor:

"—Niye böyle yaptın?.."

Sen ondan iyi mi bileceksin, vardır bir bildiği...

g. Zekâ ve Kibirlilik

٢٤ - قال ، وقال حمدون: الكياسة تورث العجب.

TS. 128/24 (*Kàle ve kàle hamdûnu*) Yine aynı raviler demişler ki, Hamdûn Hazretleri bir laf söylemiş ki, buyurun gelin bakalım, yalayın yutun: (*El-kiyâsetü tûrisü'l-ucub*) "Zekâ, kendini beğenmişlik meydana getirir." diyor.

El-hak, doğrudur. Yâni bir adam akıllı mı, zekî mi... Allah! Kibrinden, ucubundan yanına yanaşamazsın. Zekî çünkü. Aklının iyi olduğunun kendisi de farkında. (*El-kiyâsetü*) yâni zekîlik, zekâ,

akıllılık ne yapar diyor? (*tûrisü'l-ucub*) İnsanda ucub hasıl eder."

Ucub hasıl etmemek için insanın tasavvufî bir terbiye görmesi lâzım. Yoksa alimlik diploma, zekâ, sınıf birinciliği... mahveder insanı.

Ben arkadaşlara söylüyordum öyle. Yâni, çok fena olur sınıf birincileri... E neden?.. Sınıf birinciliğinin kendisine verdiği kibirden, gururdan nasıl kurtulacak bu çocuk?.. Kurtulamazsa helâk olur. Herkese tepeden bakar, kibirli, onurlu bir şey olur. En iyisi biraz şöyle ortalardan gidip de, hiç kibre düşmemek. Veyahut da sınıfın birincisi olmuşsa bile:

"—Bunu veren sensin yâ Rabbi, bende bir şey yok, istersen bir anda alırsın zekâmı, aklımı, divane edersin beni... Zincirlere bağlarlar beni, Bakırköy'e gönderirler yâ Rabbi, zincirlere bağlarlar, zekâ da senden, oda bir nimet yâ Rabbi, aman beni kibre, ucuba düşürme!" demesi lâzım.

Yâni bu alimlerin, profesörlerin, müderrislerin, koca kavukluların, büyük sarıklıların, sırmalı cübbelilerin eskiden beri kendini beğenmişliği çok olmuş. Ben ben ben demişler, en büyük benim demişler...

Padişahın birisi merak edermiş,

"—Yâ şu alimlerle, müderrislerle sòfilerin arasındaki fark nedir?.." Vezir demiş ki:

"—Padişahım, müsaade buyurun, ben bunu size göstereyim!"

Bir ziyafet vermiş, alimleri çağırmış. Şehrin alimlerini, ulemasını çağırmış. O devrin büyük zatları, müderrisler, bilmem neler... Hepsi gelmişler, yemek yemişler, çıkarken padişaha demiş ki:

"—Sen benim arkamda dur, şurada saklan, dur."

Çıkarken:

"—Efendim, bu toplantıya birçok büyük zât geldi, bunun birincisi kim? En büyük alim kim bunların içinde? Biz bilemedik söyler misiniz?.."

Kaşlarını çatıp bakıyormuş, sinirleniyormuş, kızıyormuş:

"—Elbette ben!" diyormuş.

Arkasındakine soruyormuş,

"—Elbette ben!" diyormuş.

Arkasındakine soruyormuş,

"—Elbette ben!" diyormuş.

Hepsi ben demişler. Padişah demiş ki:

"—Ben bundan bir şey anlayamadım."

"—Dur daha..."

Bir de sòfîleri çağırmışlar, sòfîlere de yemek vermişler, çıkarken sormuş vezir gene, padişah arkada saklı, pencereden, perdenin arkasından dinliyor:

"—Efendim, işte bu toplantının en büyüğü kim, mertebesi en yüksek olanı?.."

"—İçeride..."

"—Sizin olduğunuzu söylüyorlar?.."

"—Yok, estağfirullah! Ben en naçiziyim. Estağfirullah, öyle şey olur mu, ben onların ayağının tozu olamam." diyormuş.

Ötekisine:

"—Efendim, siz bu toplantının en büyüğüymüşsünüz?.."

"—Hayır efendim! İçeridekiler daha büyükler, biz aciz naçiz bir günahkar kuluz."

O da gidiyormuş. Hepsine böyle "Sen en büyükmüşsün." dedikçe "Hayır, arkadaki." diyormuş. En sonuncu da çıkarken demişler:

"—Efendim en büyük sizmişsiniz?.."

"—Yok yâ! Ben beş para... bir pul etmeyen adamım. Hep iyiler önden gittiler, ben en arkaya kaldım." demiş.

İşte kibir etmemek, tevâzu...

من تواضع لله رفعه الله ، ومن تكبَّر وضعه الله (ابو نعيم عن عمر)

(*Men tevâdaa li'llâhi rafeahu'llah*) Tevâzû eden Allah katında yükseliyor. (*Ve men tekebbera vadaahu'llàh*) [Kim de kibirlenirse, Allah onu alçaltır.] [24]

---

[24] Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.139, no:4894; Hz. Aişe RA'dan.

Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.219, no:335; Hz. Ömer RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.X, s.585, no:18294; *Kenzü'l-Ummâl*, c.III, s.216, no: 5735; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1442, no:2445; *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XX, s.179, no: 21844.

Herhalde ötekisine de şöyle soruyordu:

"—Efendim, zât-ı âlinizin en yüksek olduğu söyleniyor, öyle midir, değil midir?.." filan deyince, o da herhalde hoşlanıyordu, herhalde usturuplu sormuştu.

Yâni herkes kendini beğendirmek istiyor. Yâni insanın içinde böyle bir duygu var. Onun için süsleniyor, onun için giyiniyor. Hiç kimse şey yapmıyor, ancak bu zâtlar müstesnâ. Bunun meşrebi melâmet meşrebi. Melâmet meşrebinde olanlar kendisini beğendirmek istemiyor.

Hepimiz kendimizi beğendirmek istiyoruz. Ayakkabımız ondan boyuyoruz, pantolonumuzu ondan ütülüyoruz, berbere ondan gidiyoruz, tıraşı ondan oluyoruz. Sinekkaydı tıraşlar... Bilgimizi ondan arz ediyoruz, toplantıda onun için öne çıkıyoruz filan...

Neden?.. İnsanın içinde kendisini göstermek, beğendirmek arzusu var. Beğenilmek istiyor, alkış istiyor. "*Hepimiz kendimizin gizliden gizliye aşıkıyız*." diyor Mehmed Akif. "*Hepimiz kendimizin bağrı yanık aşıkıyız*." diyor. İşte bundan kurtulmak lâzım!

Onun için: (*El-kiyâsetü tûrisü'l-ucüb*) "Zekâ ve akıl insanda kibirlilik uyandırır." diyor, öyledir. Ulemâ birbiriyle ceng ü cidâle girerler, münâkaşaya girerler, bir türlü hizaya gelmezler. Nasıl olmak lâzım?.. Mütevazı olmak lâzım. Kibir ve ücub göstermemek lâzım!

h. Dünya İçin Süslenen Kimse

٢٥ - قال ، وقال حمدون: لاأحد أدون ممَّن يتزيَّن لدارٍ فانيةٍ ، ويتجمَّل لمن لا يملك ضرَّه ونفعه.

TS. 128/25 (*Kàle, ve kàle hamdûn*) Yine Hamdûn-u Kassâr Hazretleri aynı ravilerin rivâyet ettiğine göre buyurmuş ki: (*Lâ ehade edvenü mimmen tezeyyene li-dâri'l-fâniyyeh, ve yetecemmelü li-men lâ yemlikü darrahû ve nef'ahû.*)

Diyor ki: (*Lâ ehade edvenü mimmen tezeyyene li-dâri'l-fâniyyeh*) "Şu fâni dünya için süslenen, püslenen insandan; (*ve yetecemmelü li-men lâ yemlikü darrahû ve nef'ahû*) kendisine fayda veya zarar getiremeyecek kimsenin karşısında, kendisini

beğendirmeye çalışan insandan daha alçak kimse yoktur."

Tam demin o lafları söyledik, aşağıdan da bu sözü geldi. Yâni, bu fani dünya için süslenip, zînetlenen ve şu fani dünyanın ehli olan insanlara ki, onların kendisine bir fayda sağlaması, bir zarar sağlaması bahis konusu değildir; fayda da, zarar da aslında Allah'tandır. Fayda ve zarar sağlamayacak insana kendisini beğendirmeğe çalışan ve şu fani dünya için süslenmesi olan insandan daha alçak kimse yoktur diyor.

Nasıl olmasını istiyor mü'minin? Şu fani dünya için süslenmeyecek. Neresi için süslenecek? Ahiret için süslenecek. Ahiret için nasıl süslenilir? Amel-i sàlih işleyerek süslenilir. Ahiretin süsü nedir? Takvâdır, sevaplı işlerdir. Sevaplı işleri yaptığı zaman Allah ahirette itibar görecektir. Ahiretin süsü, yüz aklığı ibadettir, tâattir, hayrât u hasenâttır.

Kendisine fayda ve zarar sağlaması mümkün olmayan insana kendisini beğendirmeğe çalışmayacak da, kime beğendirmeğe çalışacak?.. Fayda ve zarar elinde olan, Mâlikü'l-mülk olan, Kàdir-i mutlak olan Allah'a kendisini beğendirmeğe çalışacak.

Pekiyi Allah'a nasıl beğendirmeğe çalışır insan kendisini? Emirlerini tutarak, yolundan giderek, yasaklarından kaçınarak... Böyle olması lâzım insanın!

Şimdi burada tabii yine insanların çoğunun anlamadığı bir şey var: Sanıyorlar ki faydayı ve zararı insanlar sağlıyor. Hayır!.. Faydayı ve zararı, insanlar vasıtasıyla insanın başına musallat eden Allah'tır. Hakikatte o, fâil-i mutlak, fa'âlün limâ yürîd olan Allah-u Teàlâ Hazretleri… Gönderen o, yaptıran o, yaptırmayan da o… İbrâhim AS'ı ateşte yaktırmayan o… Mûsa AS'ı denizde boğdurmayan o... Ötekiler zarar vermek istediler, boğmak istediler, adam boğulmuyor; Allah'ın sevgili kulu olduğundan… Yakmak istediler, yanmıyor; çünkü Allah yakmıyor.

Demek ki; insanlarda zarar verme kabiliyeti yokmuş. Allah zarar vermeyecek olduktan sonra, zarar veremiyorlar. E korumak isteseler?.. Korumak isteseler de, Allah bir kimseyi mahvetmeyi kararlaştırdı mı, kimse koruyamaz. Kırk tane surun arkasına saklansa, orada bir sivrisineği ona musallat eder, kafasına dank dank, vurdura vurdura kendisini öldürtür. Bir mikrobu musallat

eder, basit bir şeyi musallat eder.

Abbasi halifelerinden birisi, yüzüne bir sinek konmuş, kışalamış. Orasına gelmiş, kışalamış; burasına gelmiş... Sıcakta terli zaten, koca Abbâsî Devleti'nin başındaki adam, güçlü kuvvetli, askerli, silahlı... Müthiş bir kuvvet sahibi, bir sinek bir orasına konuyor, bir burasına konuyor, oradan kışalıyor burasına... Karşısında âlim var, demiş ki:

"—Yâ İmâm! Allah bu muzır mahluku, bu sineği niye yaratmış?.."

O da diyor ki:

"—Senin gibi insanlar acizliğini anlasın diye… Senin gibi böyle güç kuvvet olan insanlar aldanmasın, kendi gücüne, kuvvetine mağrur olmasın, bir sineğin karşısında bile aciz olduğunu anlasın diye."

Tabii, yâni isterse bir sineğe mağlup ettirir bir insanı... Fayda da Allah'tandır, zarar da Allah'tandır. Onun için Allah'a kul olmağa çalışmak lâzım!

"Ne kadar alçaktır o kimse, ondan daha alçağı yoktur ki şu fani dünya için süsleniyor ve kendisinden fayda ve zarar gelmeyecek olan insanoğullarına kendisini beğendirmeğe çalışıyor. Vay akılsız vay!" demiş oluyor yâni Hamdûn-u Kassâr Hazretleri.

Sonuncu paragrafı okuyalım! Bitiremeyeceğiz, vakit geldi.

i. Dünyayı Hor Gör!

26. paragraf:

٢٦ - قال ، وقال حمدون: تهاون بالدنيا ، حتى لا يعظم فى عينك أهلها ، ومن يملكها.

TS. 128/26 (*Kàle, ve kàle hamdûn*) Yine aynı raviler rivâyet ettiler ki, Hamdûn-u Kassâr Hazretleri şöyle söyledi:

(*Tehâven bi'd-dünyâ, hattâ lâ ya'züme fî aynike ehlühâ, ve men yemlikühâ*) "Dünyayı küçümse!" Nasihat ediyor bize: "Hor gör şu

dünyayı, küçümse şu dünyayı!" Neden?.. (*Hattâ lâ ya'züme fî aynike ehlühâ, ve men yemlikühâ*) "Dünya ehli gözünde büyümesin, dünyalığa mağlup olan insanları bir şey sanmayasın diye…"

Şu dünyayı hor gör, aldırma! Ne olacak? Bu dünyanın topu ne olacak? Tamamı ne olacak yâni?.. Hor gör şu dünyayı ki, gözünde dünya ehli insanlar büyümesin ve dünyalığa sahip insanlar böyle senden itibar görmesin. Dünya ne ki sana bir kıymet vereyim?.."

Dervişin birisi oturuyormuş kenarda, azametli bir adam geçiyormuş yanından, kıpırdamamış bile. Dikilmiş başına,

"—Sen benim kim olduğumu biliyor musun?.."

"—Bilmiyorum."

Biliyor ama... Kılığından, kıyafetinden, kürkünden, kavuğundan belli, yüksek mevkîde bir insan… Ya vezir, ya komutan filan... Biliyor ama kılını kıpırdatmamış, böyle yan gelip yatıyor. Sinirlenmiş ötekisi:

"—Sen benim kim olduğumu biliyor musun?"

"—Bilmiyorum." demiş, "Kimsin?"

"—Ben komutanım."

"—E sonra ne olacaksın?"

"—Kadıasker olacağım, başkomutan olacağım."

"—E sonra ne olacaksın?"

"—Vezir olacağım."

"—E sonra ne olacaksın?"

"—Belki sadrazam olurum."

"—E sonra ne olacaksın?"

"—Hiç..." demiş.

"—E ben zaten şimdiden hiçim, ben senden yükseğim." demiş. "Sen nice yıl uğraşacaksın, sonradan hiç olacaksın, ben zaten şimdiden hiçim!" demiş. Aldırmıyor.

Peygamber SAS Efendimiz'in bir hadis-i şerifi var:[25]

[25] *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.313, no:1011.

اَلتَّكَبُّرُ عَلَى الْمُتَكَبِّرِ صَدَقَةٌ

(*Et-tekebbürü ale'l-mütekebbiri sadakatün*) "Mütekebbire tekebbür etmek sadakadır."

Şımarmasın kerata! Hiç kıymet verme de, anlasın horluğunu...

"Mütekebbire tekebbür sadakadır."

Neden?.. Doğru bir şeydir. Adam hizaya gelecek, aklı başına gelecek. Çünkü onun için de fena tekebbür. Tekebbür edince, Allah sevmeyecek. Onun için ona biraz "Sen kimsin yâ, bana ne yâni ne olursan ol!" diye yürüyüp geçivermek, yüz vermemek lâzım geliyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri bizi tam Kur'an-ı Kerim'in tarif ettiği müslüman olmağa muvaffak eylesin... Tam Rasûlüllah SAS Efendimiz'in hadis-i şerîflerinde öğrettiği gibi müslüman olmayı cümlemize nasib eylesin...

Sevdiği kul olalım, sevdiği şekilde yaşayalım, sevdiği işleri yapalım, huzuruna sevdiği bir kul olarak varalım... Ahirette pişman olmayalım, ahirette Allah yüzümüzü güldürsün, dünyada yaptığımız işlerden dolayı cezalandırmasın...

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmeleh!..

15. 10. 1994 - İstanbul

14. HAMDÛN EL-KASSÀR (5)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-àhirîn... Senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ, ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin zevi's-sıdkı ve'l-vefâ... Emmâ ba'd:

Çok aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada, ahirette üzerinize olsun...

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî isimli çok büyük alim bir zâtın *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli büyük evliyaullah, meşhur mutasavvıflar ile ilgili eserini okumağa devam ediyoruz.

Bu eser, tasavvuf tarihinde çok mühim bir eserdir. Türkçeye tercümesi de yoktur, yapılmamıştır. Birçok tasavvufî kitabın da kaynağı, membaı durumundadır, yâni onlar bundan istifade etmişlerdir. Bu zât-ı muhterem, büyük bir alim olduğundan her sözünü senedli söylemiştir. Rivâyet zinciri vardır. Kitabı da, Nureddin ibn-i Şüreybe isimli Mısırlı alim çok güzel basmıştır. Kitabı basan kimse, kendisi de tasavvufla ilgili bir mübarek zâttır. Onun için bu kitabı okuyoruz.

Tabii burada büyük zâtların, evliyaullahın hayatları ve fikirleri, ömürleri boyunca edindikleri tecrübelerden gönüllerine gelmiş olan hikmetli sözler, atasözleri gibi kıymetli sözler var. Biz, sàlihlerin anıldığı yere rahmet yağar diye, hem Allah'ın rahmetine ermek için; hem de o mübareklerin hayatları bize örnek olsun, fikirleri bize ışık tutsun diye, bu kitabı okuyoruz.

128. sayfasının 27. paragrafına gelmişiz. Şu anda Hamdûn-u Kassâr isimli Horasan Melâmet yolunun, yâni tasavvuftaki Horasan Melâmîliği denilen meşhur yolun kurucusu olan, büyük sòfînin hayatını okumaktayız, fikirlerini okumaktayız.

Bunların okunmasına başlamadan önce, evvelâ Peygamber Efendimiz'in rûh-u pâkine, sonra bütün enbiyâ ve mürselînin ervâh-ı tayyibelerine, Peygamber Efendimiz'in âlinin, ashâbının, etbâının, ahbâbının, ihvânının, hulefâsının ve veresesi olan ulemâ-ı muhakkıkîn ve meşayih-i vâsılînimiz, evliyâullah-ı mukarribînimizin ruhları için; Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan, kendisinden ilim öğrenip feyz aldığımız, el aldığımız şeyhimiz, hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar turuk-u aliyyelerimizden güzerân eylemiş olan pîrân ve sâdât ü meşayih-i turuk-u aliyyemizin ruhları için;

Uzaktan yakından bu meclise, bu derse gelen siz kıymetli kardeşlerimizin de, ahirette intikal etmiş olan bütün müslüman ecdâd u ceddât, akraba u taallukât, ahbâb u ihvân u yârânlarının ruhları için;

Bu beldeleri fetheden mübarek Fatih Sultan Mehmed Han'ın ve ordusu mensubu gazilerin, şehidlerin ve diğer fatihlerin, mücahidlerin ruhları için; şu İstanbulumuzun medâr-ı iftihârı, İstanbul'da medfun bulunan Ebû Eyyüb el-Ensârî ve sâir sahabe-i kiram, Yûşâ AS ve sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah ve mukkaribînin ruhları için;

Şu camiyi binâ ettiren kimselerin ve nâmına binâ edilmiş olan zâtın ruhu için; bizim de dünya ve ahiret saadet ve selâmetine ermemize vesîle olsun diye, aziz ve bahtiyar olalım diye bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerîf okuyalım, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Fakirin Güzelliği

27. paragrafta Hamdûn-ı Kassâr Hazretleri KS buyuruyor ki:

٢٧ - قال ، وقال حمدون: جمال الفقير فى تواضعه ، فإذا تكبَّر بفقره فقد أربى على الأغنياء فى التكبُّر.

TS. 128/27 (*Kàle, ve kàle hamdûn*) Aynı râvîlerin rivâyet

ettiğine göre, Hamdûn-u Kassâr Hazretleri buyurmuş ki: (*Cemâlü'l-fakîri fî tevâduihî, feizâ tekebbere bi-fakrihî fekad erbâ ale'l-ağniyâi fi't-tekebbür.*)

Arapçalarını teberrüken okuyoruz. Çünkü atasözleri ve şiirler, özlü sözler tercüme edilemez. Bunların asıllarını aynen söylemek lâzım gelir ki, belki dinleyen onun mahiyetini daha iyi anlayabilir. Aslını vermek mecburiyeti vardır. Onun için Arapçalarını okuyoruz.

(*Cemâlü'l-fakîri fî tevâduihî*) "Fakirin güzelliği tevâzuundadır. Yâni, fakir mütevazı olduğu zaman iyi olur, güzel olur. (*Feizâ tekebbere bi-fakrihî*) Fakir, fakirliği ile tekebbür ederse, ululanıp kibirlenirse, (*fekad erbâ ale'l-ağniyâi fi't-tekebbüri*) tekebbür konusunda zenginleri de geçmiş olur, zenginlere de fark yapmış olur, zenginlerden de ileri gitmiş olur."

Tabii, tekebbür herkes için fena... Alim için de fena, devlet başkanı için de fena, büyükler için de fena, herkes için fena. Fakat, hele hele fakirin hiç tekebbür etmemesi lâzım! Ama

buradaki fakirlik de biraz, (*feizâ tekebbere bi-fakrihî*) demesinden yâni "Fakirliğiyle tekebbür ediyorsa, öğünüyorsa..." mânâsına, buradan anlaşılıyor ki buradaki fakirlikten maksat tasavvuf demek, dervişlik demek. Yâni dervişler kendilerine fakir adını vermişlerdir.

Arapça'da derviş kelimesi de kullanılır ama, derviş kelimesi Farsça'dan Arapça'ya geçmiş bir kelimedir. Farsça'da derviş de, kapı kapı dolanıp dilenen insan demektir. Yâni parası yok da kapıları çalıyor, "Allah rızası için bir şey ver." diyor. *Der*; kapı demek, Farsça. *Derviş* de kapı kapı dolanan fakire derler yâni. Arapçası bunun fakirdir, çoğulu fukara gelir.

Meselâ, imza atarken şeyhler, meselâ kitap yazmış, diyelim ki tasavvuf konusunda çok mühim eser yazmış. Kitabının sonuna imza atacak, adını yazarken derler ki:

(*Hâdimü'l-fukarâ eş-şeyh fülan ibn-i fülan*) Yâni "Fakirlerin hizmetkârı, şeyh filanca..." Fakirlerin hizmetkârı demek, yâni tekkede fakirlerin yetişmesi için hizmet veren kişi demek, yâni mürşid, mürebbî, yâni şeyh. Ama unvan olarak *hâdimü'l-fukarâ* diyor kendisine… Yavuz Sultan Selim'in kendisine *Hâdimü'l-Harameyni'ş-Şerîfeyn* dediği gibi...

Hoca hutbeye çıktığı zaman, minberde demiş ki: *Hâkimü'l-Harameyni'ş-Şerîfeyn*... Yâni Mekke ve Medine de Osmanlı devletine katıldı, Mısır'ın fethiyle Mısır'a bağlıyken Osmanlı'nın idaresine geçti, oraların da hakimi. Sultânü'l-Berreyni ve Bahreyn, denizlerin, karalarnı sultanı, Hâkimü'l-Harameyni'ş-Şerîfeyn vs. filan deyince Yavuz Sultan Selim dayanamamış, yerinden kalkmış:

"—*Hâkimü'l-Harameyn* değil, *Hâdimü'l-Harameyn*... Harameynin, Mekke'nin Medine'nin hâkimi değil; Mekke'nin ve Medine'nin hizmetkârı..." demiş.

Hatta o hizmeti sembolize etmek için, kulağına kölelik alâmeti olan büyük bir halka taktığı da söylenir Yavuz Selim'in. O zamandan beri de o sevilmiş, beğenilmiş. Bu günün Suud hükümdarları da *Hâdimü'l-Harameyni'ş-Şerîfeyn* diyorlar

kendilerine, o unvânı şimdi de kullanıyorlar.

Hâdimu'l-fukarâ demek, yâni tekkede dervişlerin yetişmesine elinden geldiğince gayret eden şeyh demek yâni. Fukara da, derviş demek hulâsa. Şimdi burada o mânâya da gelmiş olabilir. Çünkü fakiri bu mânâda kullanıyor müellif. Geçtiğimiz sayfalarda bu mânâya kulanıldığının numûnelerini, misallerini gördük.

Yâni derviş, dervişlik yoluna girmişken, güzel ahlâk kendisine esas olması gerekirken, yokluk ve hiçliği tercih etmişken; bu fakirliğine, bu tasavvufuna, bu yola girmiş olmasına rağmen, bir de mütekebbir olursa, kibirlenen bir insan, onu bunu beğenmeyen, herkese tepeden bakan, burnunu havaya kaldıran bir insan olursa, o zaman zenginlerden, asıl tekebbür erbâbı olan insanlar var, alışılmış, onlara fark atmış olur, tekebbürde daha ileri gitmiş olur , onlardan daha beter mütekebbir olmuş olur diyor.

Tabii zengin, parası var diye biraz burnu havada gezer. Mal mülk sahibi, mevkî makam sahibi insanlar biraz mütekebbir olabilirler. Yanına yanaşılmaz. Sağa sola emir yağdırmağa alışmıştır. Söz söylersin, söz geçmez. Ama fakir böyle tevâzûyu bırakıp da tekebbür ettiği zaman, onlardan da ileri mütekebbir olmuş olur diyor. Fakirin güzelliği, yâni dervişin güzelliği tevâzuundadır.

Bizim Ankara'daki Hacı Bayram Camii'nin imamı rahmetli Zekâî Hoca, odasının duvarına kocaman bir "Hiç" yazmış, hiç bir şey yâni.

"—Bu ne?" diyorlar;

"—O benim imzam!" diyor.

"Hiç" yâni kendisinin hiç olduğunu öyle latîfe yollu söylüyordu rahmetli.

Tabii ister hakiki manasıyla malı mülkü olmayan insan olarak düşünelim, ister tasavvufa intisab etmiş derviş olarak düşünelim; fakire yakışan mütevazı olmaktır, mütekebbir olmamaktır.

E fakir de fakirse, ne yapalım Allah ona vermemiş, ötekisine vermiş, o da kibirlenmemeli... Hani affedersiniz, "Dilenciye hıyar

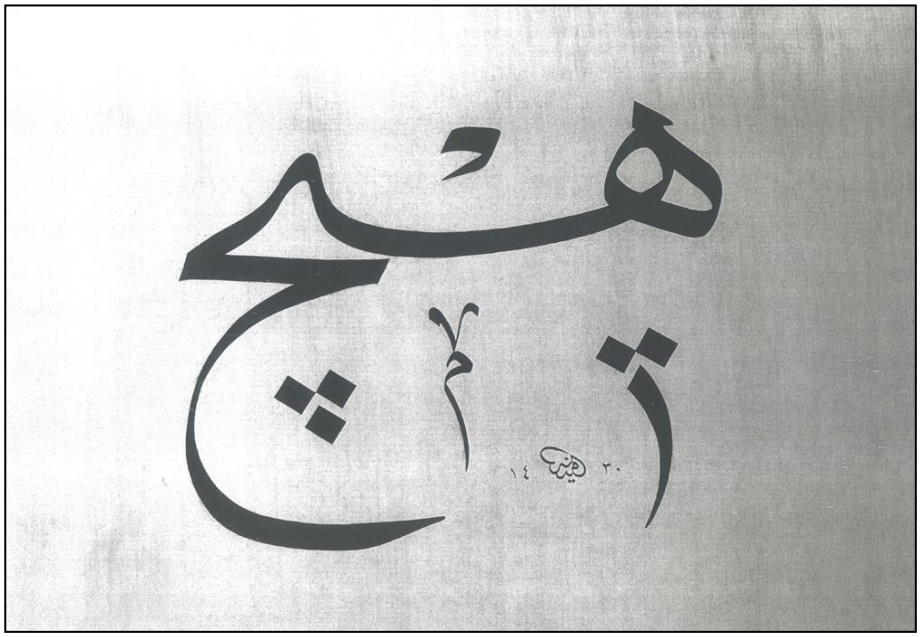

vermişler, eğri diye beğenmemiş!" derler bir de. Öyle bir tavır içinde olmaması mânâsına da anlaşılabilir.

b. Sırrını Kimseye Söyleme!

٢٨ - قال ، وقال حمدون: لاتفش على أحدٍ ماتحبَّ أن يكون مستوراً منك .

TS. 128/28 (*Kàle ve kàle hamdûnu*) Yine aynı râvîlerin rivâyet ettiğine göre, Hamdûn-u Kassâr Hazretleri buyurmuş ki: (*Lâ tüfşi alâ ehadin mâ tühibbe en yekùne mestûren minke*) "Senden etrafa yayılmamasını, gizli kalmasını istediğin varsa senin, halkın bilmemesini istediğin, kimsenin bilmemesini istediğin bir şeyin varsa; bunu hiç bir kimseye fâş etme sırrını, açma, ifşâ etme. Gizli kalmasını istediğin şeyi, dilinle yakın arkadaşına bile söyleme." Çünkü büyüklerin bir sözü vardır:

كلُّ سرٍّ جاوز اثنين شايع.

(*Küllü sırrın câveze'sneyni şâyea*) "Her bir sır ki ikinci kişiye geçmişse, yayılır." Bir kişide kalırsa yayılmayabilir. Senin içinde kalırsa yayılmaz ama, ikinci kişiye geçti mi sır olmaktan çıkar, oradan yayılır. O yakınına söyler, o yakınına söyler, o yakınına söyler, bakarsın, senin kulağına bile gelir sonunda.

"—Vay, güya ben bunu sır olarak filancaya söylemiştim, bak şimdi görüyor musun ne oldu?" diye insan da hayret eder.

Hazret-i Ömer RA'dan rivâyet edilir, Allah şefaatine erdirsin... Birisini çağırmış, demiş ki:

"—Seni falanca yere vâli tayin ettim ama, ağzını sıkı tut, buradan gidinceye kadar hiç kimseye bir şey söyleme ve belli etme! Gizli kalsın. Sana nâmeyi, mektubu vereceğim."

"Bunu vali tayin ettim." diye yazacak; imza, mühür: Hazret-i Ömer... Verecek, gidecek sessizce. Yâni bilinmemesini istemiş.

Adamcağız da:

"—Pekiyi efendim!" demiş.

Halife, Emîrü'l-mü'minîn Hazret-i Ömer. Hazret-i Ebû Bekir'den sonraki ikinci halife.

Gitmiş eve:

"—Hanım, evi derle topla hazırlık yap!" demiş.

"—Hoppala!.. Efendi, nereden çıktı bu hazırlık?"

"—Sen karıştırma ortalığı. Derle topla sefere gidiyoruz."

"—Yâ efendi nereye gidiyoruz?"

"—Söyleyemem."

"—Niye söyleyemezsin? Yâ ben senin can yoldaşın değil miyim, hayat arkadaşın değil miyim, hayat müşterek değil mi?.." vs.

"—Tamam, hiç kimseye söyleme ama, Emîrü'l-mü'minîn bizi vâli yaptı filanca yere, toparlan, oraya gideceğiz."

Tabii o toparlanırken, hanımın akrabası gelmiş eve:

"—Hayrola abla, teyze, niye toplanıyorsunuz, nereye

gidiyorsunuz?"

"—Hiç kimseye söyleme ama, Emîrü'l-mü'minîn benim kocamı vali tayin etti, gideceğiz."

O da:

"—Hiç kimseye söyleme ama, bizim teyzemizin kocası vali olmuş, filanca yere gidecekmiş."

O ötekisine:

"—Hiç kimseye söyleme ama, şu şöyle olmuş." filan derken, söz Hazret-i Ömer'in kulağına gelmiş. Birisi gelmiş demiş ki:

"—Yâ Ömer!"

"—Evet..."

"—Sen filancayı filanca yere vali tayin ediyormuşsun öyle mi?"

"—Hayır! Hayır tayin etmiyorum."

Hemen o adamı çağırmış,

"—'Ben seni vali olarak tayin edeceğim.' demiştim ama, ne demiştim: 'Sırrı fâş etme, kimseye söyleme!' demiştim. Kime söyledin sen?"

"—İşte karıma söyledim sadece..."

"—İşte karından filancaya, filancadan falancaya benim kulağıma kadar geldi. Şimdi seni valilikten azlettim, göndermiyorum." demiş.

Burada da o mânâ var. Yâni, "Bir sırrın saklı kalmasını istiyorsan, ağzını açıp da kimseye söyleme!" Söyledin mi; dostunun da dostu vardır, o da söyler dostuna... Sen dostuna söylersin, dostunun da dostu vardır, o da söyler dostuna... O da ötekisine söyler, o da ötekisine... Sır olmaktan çıkar. Onun için söylememek lâzım.

Tabii burada bir ikinci mânâ ihtimali de var gibi geliyor bana. Yâni şöyle bir mânâ da belki çıkartılabilir bu cümleden, bu kelimelerden: (*Lâ tüfşi alâ ehadin mâ tühibbe en yekûne mestûren minke*) "Sen, senin hakkında bir yerlerde bir şeyler söylendiği zaman, söylenmesini istemediğin bir şeyi, başkası için de söyleme. Yâni bu sırrın sahibi sen olsaydın, söylenmesini istemezdin ya, işte o sırrı söyleme de, o da senin gibi üzülmesin. Hani senin

olsaydı sır, sen duyulduğu zaman üzülecektin ya; işte o sırrı sen başkasının sırrı bile olsa, başkasına söyleme!" mânâsını da çıkartabiliriz belki.

Bu da doğru bir mânâdır. Yâni, sana birisi sır verdiyse, o sırrı sen kendin düşün:

"—Bu benim sırrım olsaydı, yayılmasını ister miydim?.."

"—İstemezdim.'

O zaman, sen de başkasına yayma! O zaman, onun sırrını sen de başkasına söyleme! Çünkü, kendinin olsaydı hoşlanmayacaktın, o da hoşlanmaz. Onun için söyleme!

İmam Şâfî Hazretleri'ne birisi bir sır söylemiş de;

"—Aman bunu kimseye söyleme!" demiş.

"—Yok. Neyi söylemeyeceğim? Ben o sırrı gömdüm bile. Kabre gömer gibi, kalbime gömdüm. Yâni, gömülen bir şey bir daha çıkar mı, tamam gömüldü. Gömdüm, unuttum bile." demiş.

İnsan bazı şeyleri söylememeğe, sır saklamağa alışmalı!

Bir de tasavvufta ne vardır?.. İnsan, mânevî hallerini, mükâşefetlerini, Allah'ın lütuflarını, keremlerini, ikrâmâtını, kerâmetlerini de fâş etmemesi lâzım! Yâni, tasavvuf yolunda yürüyen insan, mânevî hallerini ve mükâfâtlarını da söylememeli... O da vardır.

Hàsılı, tasavvufta sır saklamak önemli bir şey oluyor, bir emanet oluyor; sır saklamağa kendimizi alıştıralım! Gerek kendi görgülerimizi, müşahedelerimizi, gerek başkasının sırlarını saklayalım! Eğer bir sırrın yayılmamasını istiyorsak, en iyisi hiç kimseye söylemeyelim!

c. Hayırlı Kimseden Ayrılma!

٢٩ - قال ، وقال حمدون: من رأيت فيه خصلةً من الخير ، فلا تفارقه فأنه يصيبك من بر كاته.

TS. 128/29 (*Kàle, ve kàle hamdûnu: Men raeyte fîhi hasleten*

mine'l-hayr, felâ tüfârikhu, feinnehû yusîbüke min berekâtihî.) Diyor ki: "Bir kimsede hayırdan bir parça, bir haslet, bir güzel sıfat müşahede etmişsen, o kimseden ayrılma!"

Meselâ, diyelim ki çok dürüst... Meselâ, diyelim ki çok cömert... Meselâ, diyelim ki çok temiz kalpli... Meselâ, diyelim ki çok takvâ ehli... Yâni, "Bir kimsede böyle bir güzel sıfat, bir güzel haslet gördün mü, vasıf gördün mü; (*felâ tüfârikhu*) kendisinde hayırdan bir haslet gördüğün kimseden ayrılma, yapış ona! (*Yusîbüke min berekâtihî*) Çünkü, onun o güzel hayrından, onun bereketinden sana da bir şey isabet eder. Yâni onunla beraber olunca, sen de onları alırsın. Böyle insanı buldun mu, yapış ve ondan ayrılma!"

Tabii bizim, etrafımızdaki insanları seçerken bir seçme zevkimizin olması lâzım! İyi insanlarla ahbaplık etmek lâzım, salih kimselerle dost olmamız lâzım; fasık, facir, haram yiyen, içen, Allah'tan korkmayan kimselerden uzaklaşmamız lâzım!..

Eskiden tanıştığımız kimse bile olsa, kötü huylulardan kaçmalıyız, kaçınmalıyız, uzak durmalıyız. Ancak onlara nasihat etmek için, hakkı söylemek için yanlarına gidilebilir? Emr-i ma'ruf, nehy-i münker için... İyi huylu bir kimse de gördüğümüz zaman, onun da dostluğunu ganimet bilmeli, yapışmalıyız; onunla dostluğu geliştirmeğe, pekiştirmeğe çalışmayız.

Eğer, hele hele genç olan kardeşlerimiz böyle bir prensiple hareket ederlerse; yâni, "Ben iyi kimseleri seçeceğim, seçkin bir arkadaş çevrem olacak; kötü insanlardan ayrılacağım!" derlerse, sonunda güzel bir arkadaş grubuna sahip olurlar. Kendileri de dünyada da, ahirette de rahat ederler. Çünkü iyi bir mü'min, iyi bir insan, ahbâbı olan kimseye de her bakımdan faydalı olur.

d. Melâmet Yolu Nedir?

٣٠ - سمعت محمد بن أحمد التَّميمىَّ ، يقول: سمعت أحمد بن حمدون يقول: سمعت أبى وسئل عن طريق الملامة ، يقول: خوف

القدريَّة ورجاء المرجئة.

TS. 128/30 (*Semi'tü muhammede'bne ahmede't-temîmiyye, yekùlü: Semi'tü ahmede'bne hamdûne, yukùlü: Semi'tü ebî ve süile an tarîki'l-melâmeh, yekùlü: Havfu'l-kaderiyyeh, ve recâu'l-mürcieh.*)

Bu Hamdûn-u Kassâr'ın oğlu babasından nakletmiş, Muhammed ibn-i Ahmed et-Temîmî isimli zâta... Mısırlıymış, Bağdat'a gelmiş bir zâtmış bu râvî. Orada hadis rivâyet etmiş Mısır'dan... (*Ve kânet sikaten hâfızan*) Yâni, "Hafızası kuvvetli, hadiste hafızlık vasfını almış, güvenilir bir kimseydi." diyor.

Hamdûn-u Kassâr'a sormuşlar. (*Suile an tarîki'l-melâmeh*) "Melâmet yolu denilen şey nedir üstad, efendim?" diye sormuşlar. Hani kendisi melâmet yolunu açan kimse olarak tanınıyor ya, ona melâmet nedir diye sormuşlar.

Tabii aslında *melâmet* ne demek? İnsanın kendisini kınaması demek... Meziyetlerini, sevaplarını göstermeğe değil saklamağa çalışması demek. Kusuru varsa kusurundan kurtulmağa çalışması, ama hak beni beğenmeyecek diye onu gizlemek değil de, aşikâre etmesi demek. Horasan Melâmet Ekolü deniyor buna tasavvufta, meşhur bir ekol. Tasavvufta bir yol yâni bu.

Kendisine sormuşlar,

"—Nedir Efendim bu (*tarîku'l-melâmeh*) melâmet yolu dediğiniz, ekolü dediğiniz, sizin mümessili bulunduğunuz bu yol nedir?" diye sormuşlar.

Kısaca tarif eylemiş. Diyor ki: (*Havfu'l-kaderiyyeh ve recâul'l-mürcieh*)

Şimdi Kaderiyye ve Mürcie diye fırkalar var Mezhepler Tarihinde. Kaderiyye, insanın hür olduğunu ifade eder, inanır. Çünkü hür olmasa günahları Allah mı işlettiriyor ona diye, o bakımdan suçu günahı Allah'a yüklememek kaygısından böyle hareket ettiklerini söyleyen kimse. Mürcie de Allah ne takdir etmişse, günah insana zarar vermez diye, biraz böyle geniş

davranan bir zümre. Tabii Ehl-i Sünnet yolunun dışındaki, sivri tarafı olan mezhepler bunlar.

Sormuşlar:

"—Nedir melâmet yolu?.."

Demiş ki:

"—Kaderiyye'nin korkması, Mürcie'nin de ummasına sahip olan mezhep."

Yâni ne demek istiyor? Hem Allah'tan bütün sorumluluk bana ait diye korkarak, bir ceza belâ gelmesin diye havf üzere bulunup, günahlardan sakınmak; hem de eh ne yapalım, ne kadar sakınırsak sakınalım beşeriz, eksiksiz, kusursuz olamayız, Allah'tan ümidi kesmeyip öyle bir ümit ferahlığı içinde olma yolu demiş, böyle tarif etmiş. (*Havfu'l-kaderiyyeh ve recâul'l-mürcieh*) diye tarif etmiş.

e. İnsan Kendi Kusurunu Görmeli!

٣١ - قال ، وقال حمدون: من استطاع منكم ألاَّ يعمى عن نقصان نفسه فليفعل.

TS. 129/31 (*Kàle ve kàle hamdûn*) Yine aynı râvîler, yâni bu Muhammed ibn-i Ahmed et-Temîmî, o Hamdûn'un oğlu Ahmed'den, o da Hamdûn-u Kassâr Hazretleri'nden rivâyet ediyor. (*Men istetâa minküm ellâ ya'mâ an nuksâni nefsihî felyef'al*) Şöyle buyurmuş Hamdûn-u Kassâr Hazretleri:

"Sizden biriniz nefsinin noksanını görmeğe güç yetirebiliyorsa, yâni görmezlikten gelmekten kendisini kurtarma iktidârına sahipse, yapsın. Yâni kendi nefsinin ayıbını görmekten insanlar a'mâdır, yâni kendi nefsinin ayıbını görmezler. Herkesin ayıbını görürler de 'Falanca şu kusurlu...' Yâ sen bırak falancayı, senin kendi kusurlarına bak... Kendisinin kusurlarını görmez."

Hani kendisinin gözündeki merteği görmez, karşısındakinin gözündeki çöpü görür derler. Mertek büyük bir şeymiş galiba, sopa demekmiş. Hani cop gibi bir şey galiba… Yâni kendisininkini

görmüyor da başkasınınkini görüyor. İnsanoğlunun tabiatı bu…

Bu da diyor ki:

"—Kendi nefsinin kusuruna karşı kör olmamak elindeyse, kör olma, yâni gör kusurlarını..."

Yâni demek istiyor ki: "İnsanların çoğu kendi kusurlarını görmez, sen bu genel eğilimden kendisini kurtarabilecek kadar kuvvetli bir insansan, tamam, iyi, böyle yapmağa çalış, nefsinin kusurlarını görmeğe çalış.

Çok kimse göremez... Herkes kendisinin az çok hayranıdır ve herkes de kendisinin beğenilmesini ister ve herkes de kendisinin kusurunu söylediğin zaman kızarır, bozarır ve memnun olmaz. Asabı bozulur, terslenir böyle, tahammül edemez yâni, kaldıramaz yâni. E kim kaldıracak? Olgun insan kaldırır. Nefsinin ayıplarını görmeğe gücü yeten insan, iyi bir insan demektir, kuvvetli bir insan demektir.

Mehmed Akif'in bir şiiri var... Tecrübeli bir insan Mehmed Akif. Tabii İslâm'ı da bilen bir insan. Ulûm-u Şer'iyyede çok bilgisi var. Arap Edebiyâtını çok iyi bilirmiş. Arap dilinin inceliklerine vâkıf. Bir şiiri var, diyor ki:

Tek hakikat var bellediğim dünyadan
Elli-altmış sene gezdimse de şaşkın şaşkın
Hepimiz kendimizin bağrı yanık aşıkıyız
Sade ilânı çekilmez bu acaip aşkın

Böyle demiş. Ne demek istiyor?

Tek hakikat var bellediğim dünyadan
Elli-altmış sene gezdimse de şaşkın şaşkın

Mısır'a gitti, oraya geldi, buraya gitti, "Elli-altmış sene dünyada şaşkın şaşkın gezdimse de, bir hakikati anladım şu dünyada..." diyor. Altmış yıllık hayat tecrübesini söylüyor yâni bize. "Hepimiz kendimizin bağrı yanık aşıkıyız" Hepimiz,

kendimizi sevmek değil, kusursuz görmek değil, bağrı yanık aşıkıyız. Bayağı aşıklısıyız kendimizin... Ama hepimizde bu kusur var... Kimisi saklar, söylemez; kimisi de belli etmeğe çalışır, o zaman tahammül edilmez insan olur. "Amma kendisini beğenmiş..." der, herkes yaka silker.

Hepimiz kendimizin bağrı yanık aşıkıyız
Sade ilânı çekilmez bu acayip aşkın

Bu aşkı ilan etti mi tahammül edilmez, kimse tahammül edemez diyor.

Tabii burada bizi ilgilendiren taraf nedir? Bizi ilgilendiren taraf: Nefsimizin kendisini beğenme damarı var, tarafı var. Herkes kendisini az çok beğenir. Herkes kendisinin yoğurdunun ekşi olmadığını söyler. Herkes kendi fikrinin doğru olduğunu sanır. Herkes alkıştan hoşlanır, methedilmekten gevşer, mayışır, yayılır, bayılır, tebessüm eder. Tenkit edilmekten hoşlanmaz, kızar, doğru söylerse karşısındaki azarlar, "Doğru söyleyeni kimse

sevmez, dokuz köyden kovarlar." demişler... Ha, bu bir durum...

Buna karşı Hamdûn-u Kassâr Hazretleri diyor ki: "Sizden biriniz nefsinizin ayıplarına karşı kör olmamağa güç yetirebiliyorsa kör olmasın, görsün, yapsın bu işi... Bu önemli bir şey, bunu yapabilmek iyi bir şey..."

Tabii bu sözden bizim çıkartacağımız ders nedir? İnsanın kendisini beğenme temâyülü vardır, bu bir içgüdüdür, vardır insanoğlunun içinde... Bunun oyununa gelmeyelim! Biz kendimizi beğensek de, nefsimizin içinde kusurları vardır. Kusurları bulmağa çalışalım ve düzeltmeğe çalışalım!

Tabii insanın kendi kusurunu düzeltmesi zor olduğundan, en iyi çare; şeyh efendinin, tarikatta terbiyesini üzerine almış olan insanın ona kusurlarını münasib şekilde anlatmasıdır. Fakat şeyhi de olsa, müridler kusurun söylenmesinden memnun olmazlar. Bir de işin bu tarafı var. Evet, şeyh onu terbiye edecek, söyleyecek filan ama, o kadar, göründüğü kadar kolay değildir. Kazın ayağı öyle değildir. Şeyh de söylese, mürid de olsa, ötekisi el öpüp de, "Efendim, üstâdım, cânım!" dese de, şeyhi tarafından söylense bile, pek çok kimse ayıbının söylenmesine tahammül edemez; bakarsın tekkeyi bırakır gider. Şeyh efendi bir kusuruna işaret etti, bir ters muamele yaptı, bir kaş çattı diye, "Bugün bana şeyh efendi iltifat etmedi." diye, tekkeyi bırakır gider. Mahvolur yâni. Tabii bırakır giderse, mahvolur. Bırakmaması lâzım! Yâni kusur söylemeğe tahammül edemez.

Onun için büyükler, mürşid-i kâmiller kusurları remiz yoluyla, telmih yoluyla, îmâ yoluyla, temsil yoluyla anlatmağa çalışmışlardır. Doğrudan doğruya bir şey söylememişlerdir. Hutbeye çıkmıştır, bir şey anlatmıştır, vaaza çıkmıştır bir fıkra söylemiştir, bir münasebet düşürmüş, bir hadis nakletmiştir, bir ayet nakletmiştir, o sana nasihattır aslında. Direkt sana söylemediği için sen üzülmezsin, gocunmazsın ama şeyhin söylediği her sözün sana ait olabilme ihtimalini düşünüp ona göre bu kusur bende var mı diye deyip, düşünüp onu düzeltmeğe

çalışmalısın. Yâni, tasavvufta bile öyle kolayca kusurlar söylenmiyor, söylenemiyor.

Onun için, Hazret-i Ömer söylemiş: "Bu devirde artık kusurumu doğrudan doğruya yüzüme söyleyecek bir samimi arkadaş kalmadı." gibi bir söz söylemiş, yakınmış yâni. Söylemek samimiyetten dolayıdır ama, samimiyet bozulur. Ahbaplık kopar. Yâni söylesin dersin, tamam söylesin dersin ama tahammül edemez. Tamam efendim söylesin, elbette söyleyecek ama tahammül edemez. Ahbaplık bozulur, soğukluk başlar, ziyaretler azalır, seyrekleşir bilmem ne filan...

Onun için îmâ yoluyla, temsil yoluyla filan yapmışlardır bu işleri. Mevlânâ Hazretleri'nin Mesnevî'de yaptığı gibi. Nasıl ney bir sembol olarak ortaya konuluyor, o yanık yanık çalması, kamışlıktan ayrılığın yanışı gibi gösteriliyor. Kamış bile bu kadar ayrılıktan, yanıp yakılıyorsa ey insanoğlu, sen seni yaratanını bulamamışsın, o ayrılıktan yanmıyor musun, yakılmıyor musun diye temsili oraya getiriyor. Diyor ki:

آتشست این بانگ نای و نیست باد

هر که این آتش ندارد ، نیست باد

Âteşest in bank-i nâyu nîst bâd,
Her ki in âteş nedâred, nist bâd.

Yâni, "Bu neyin sesi ateştir, üfürük değil, rüzgâr değil, yel değil... Kimde bu ateş yoksa, yok olsun o!" diyor. "Herkesin içinde o hasret ateşinin, o şevkin, o iştiyâkın, yâni aşk-ı ilâhînin, şevk-i ilâhînin olması lâzım!" demiş oluyor. Telmihan söylemiş oluyorlar yâni. Îmâ yoluyla, benzetme yoluyla, teşbih yoluyla, temsil yoluyla söylüyorlar.

Tabii işin bize taallûk eden tarafı: Bize birisi nasihat etti mi, kusurumuzu söyledi mi, kızmamaya kendimizi alıştıralım! O kimseyi de gözümüzde büyütelim:

“—Aferin ki, kusurumu söyleyebildi. Kusurumu söyleyen kimseyle ilgimi kopartmamağa, azaltmamağa dikkat etmeliyim!” diye düşünmeliyiz.

Ben de şahsen kendim, bazen bazı kusurlar görüyorum. Benim görebildiğim kusurlar oluyor. Ama, söylemek kolay olmuyor. Yâni kusurun söylenmesi de zor. Ya biz alışmamışız, kızarıyoruz, bozarıyoruz... Kusuru işleyen kusuru işlemekten utanmıyor, biz onu söylemekten utanıyoruz. Yâni şu şöyle yanlıştır demeğe. Kur’an-ı Kerim’i bile yanlış okuyor da bazen, zamanı geliyor, insan, “Şurası yanlış!” diyemiyor.

Ankara’da birisi bana dedi ki:

“—Hocam amma sertsin yâ!” dedi.

Ayeti yanlış okuyor, ben de düzelttim bir-iki defa... Cemaate karşı mukabele olarak okuyor, ben de düzelttim. Hıncım, kinim olduğundan değil, seviyorum çocuğu da.

“—Hocam, amma sertsin, hatayı düzeltmekte amma da şahin gibi atılıyorsun!” filan gibi, o mânâya bir söz söyledi.

Adapazarı’nda âmâ birisi vardı, yâni gözleri iyi görmüyor. Camide mukabele okuyor. E yanlış okudu bir-iki; ben de doğrusunu söyledim. Çıkarken yakama yapıştı:

“—Sana ne! Niye söylüyorsun?” dedi.

“—E Kur’an-ı Kerim’i okuyorsun. Kur’an-ı Kerim’i cemaate karşı yanlış okumağa göz yumulmaz ki, düzeltilir. Yanlış okuma!” dedim.

Ama kızdı. Adam yaşlı, “Ne karışıyorsun!” diyor. E sen kendi başına olsan, hadi karışmayalım ama, cemaate karşı okuyor. Tahammül edemedi yâni. Ben de onun bu sözüne tahammül edemedim, hâlâ içimde bir yara... Ben de onun o çıkışını hazmedemedim.

MANSUR İBN-İ AMMÂR (1)

Geldik yeni bir muhterem zâtın terceme-i hâline: Mansûru'bnü Ammâr, Ammâr oğlu Mansûr yâni. 17. terceme-i hâle gelmişiz. 16 tane okumuşuz, epeyce bir şey. Tamamı 100 tane… 100 terceme-i hâlden 16 tanesini yavaş yavaş, okuya okuya tamamlamışız.

Bir zaman gelir, bu kitaplar biter, daha nice kitaplar biter... Bizim ömürlerimizin kitapları biter, defterlerimiz dürülür, bizler gelir geçeriz, neler olur... Allah cümlemize hayırlı uzun ömür versin...

a. Mansur ibn-i Ammâr Hakkında Bilgi

١٧ -منصور بن عمَّار

ومنهم منصور بن عمَّار ، و كنيته أبو السَّرىِّ. من اهل مرو ؛

وأصله منها ، من قرية يقال لها دندانقان ، كذلك سمعت أبا

العبَّاس ، أحمد بن سعيد المعدانىَّ بذ كر ذلك.

(*Mansûru'bnü ammârin*) Ammâr oğlu Mansûr isimli zât, *rahmetu'llàhi aleyh.*

(*Ve minhüm mansùru'bnü ammâr*) "Bu evliyâullahtan, bu sòfîlerden, *Tabakàtü's-Sùfiyye*'de ismi yazılacak olan büyüklerden bir tanesi de Mansûru'bnü Ammâr'dır."

(*Ve künyetühû ebu's-seriy*) Biliyorsunuz Arapça'da isim var, künye var, lakab var, nisbe var. Künyesi Ebü's-Serî imiş. Belki çocuğunun ismi Serî olduğundan, Seriyyi's-Sakatî Hazretleri de vardı biliyorsunuz. Künyesine Ebü's-Serî'dir diyor.

(*Min ehli merv*) Merv şehrinden, Merv ahâlisinden bu Mansûr. (*Ve asluhû minhâ*) Kökü de o şehirden. *Asıl*, kök demek. Yâni

ailesinin, kökü, aslı o şehirden. (*Min karyetin yukàlü lehâ dandenakan*) Merv şehrinin Dandenakan[26] denilen köyünden. Dandenakan, biliyorsunuz meşhur bir harbin cereyan ettiği yerdir. 1040 Yılında Gaznelilerle Selçuklular arasında olan bir harp… Harbi Selçuklular kazandı.

(*Kezâlike semi'tü ebe'l-abbâs ahmede'bne saîdin el-ma'deniyye yezkürü zâlike*) İşte bu Ahmed ibn-i Saîd el-Ma'denî'den böyle dediğini de böylece duymuştum. Yâni Merv'in Dandenakan şehriden bu Mansûru'bnu Ammâr diye duymuş müellif. Kimden duyduğunu filan böyle güzelce zikrediyor görüyorsunuz.

ويقال: إنه من أهل أبيورد ، كذلك ذ كره لى أبوالفضل الشافعىٌّ الأخبارىٌّ.

(*Ve yukàlü*) Bir de şu rivâyet var, şöyle de denildi ki: (*İnnehüm min ehli ebî verd*) Merv'den değilmiş de Ebî Verd şehrindenmiş diye de bir rivâyet var. Denildi ki, "O Ebî Verd ahalisindendi." (*Kezâlike zekerehû lî ebu'l-fadl eş-şâfiiyyü el-ahbâriyyü*) Yâni, "Ebû Fadl eş-Şâfî el-Ahbârî isimli şahıs da bana bu rivayeti nakletti." Yâni bir o rivâyet var, bir bu rivâyet var, iki. Ya Mervli, Dandanakan'dan; ya da Ebî Verd'den.

ويقال: إنه من أهل بوشنج ، كذلك ذ كره لى محمد بن العبَّاس

[26] Dandenakan şehri bugünkü Türkmenistan'da, Merv yakınlarında, Taşrâbâd şehrinin olduğu yerde bulunuyordu. Bir tepe üzerine kurulmuştu, etrafı surlarla çevriliydi. Şehrin su ve kanalizasyon şebekesi mevcuttu. Ortaçağın önemli ticaret ve sanat merkezlerinden biriydi. Dandenakan Meydan Savaşı 1040 yılında (hicrî 431), Selçuklularla Gazneliler arasında burada yapıldı. Gazneli ordusunu Sultan Mes'ud, Selçuklu ordusunu Çağrı Bey komuta etti. Savaşı Selçuklular kazandı. Zaferden sonra Selçuklu beyleri toplantılar, Büyük Selçuklu Devleti'ni kurdular. Tuğrul Bey'i yeni devletin ilk sultanı olarak ilan ettiler. (TDV İslâm Ans. c. VIII, s. 456)

العُصْمِی.

(*Ve yukàlû innehû min ehli bûşenc, kezâlike zekerehû lî muhammedü'bnü'l-abbâs el-usmî*) "Bu Muhammed ibn-i Abbas el-Usmî, —Harekesi böyle, *ayın-sad-mim*, Usmî— onun bana rivâyet ettiğine göre de Buşenc şehrindendir." diye de bir rivâyet varmış.

Bunların tabii hepsi aslında gene Horasan'da birbirine yakın yerlerdir. Buşenc hakkında bilgi var burada:

(*Fî vâdi'l-meşcer*) Ağaçlık bir vâdideymiş, (*min nevâhi herat*) Herat'a yakınmış şu şimdi Afganistan'da olan Herat'a yakın bir yermiş. Puşenc diye de geçermiş. (*Ve kad tuarrabü ve yukàlü fûşenc*) Arapçaya pe harfi olmadan Fûşenc şeklinde de geçmiş. Pûşenc denilen veya Bûşenc denilen yerden olduğu da rivâyet ediliyor.

Bunlar mekanik bilgiler. Yâni bu Mansûru'bnü Ammâr isimli zât Horasanlı. Ya Belh şehrinden, ya Ebî Verd, ya Pûşenc veya Bûşenc'ten.

أقام بالبصرة ، و كان من أحسن الناس كلاماً فی الموعظة ، و كان من حكماء المشايخ.

(*Ekàme bi'l-basra*) Irak'a gelmiş, Basra'da ikàmet etmiş. Basra, biliyorsunuz Irak'ın güneyinde Körfez'in kıyısında bir liman.

(*Ve kâne min ahseni'n-nâsi kelâmen fi'l-mev'izah*) Vaaz konusunda insanların en güzel sözlüsü idi bu Mansûru'bnü Ammâr. Çok güzel vaaz veren bir kimseymiş.

(*Ve kâne min hükemâi'l-meşâyih*) Şeyhlerin hakîmlerinden idi, yâni hikmetli söz söyleyen, güzel söz söyleyenlerinden idi bu Mansûru'bnu Ammâr Hazretleri.

وأسند الحديث.

Şimdi hayatıyla ilgili bilgiler bunlar. Tabii doğum ve ölüm tarihleri geçmedi burada. Bilgi yoktur da onun için yazmamıştır. Öteki terceme-i hallerde, rivâyet varsa yazıyordu şu senede doğmuştur diye. Bunun hakkında bilgi yok. Onun için şeye bakıyorum yâni 291 senesinde doğmuş râvîlerden bir tanesi, ona bakıyorum. Yâni buna haberi veren şahıs. Ötekisi de 378'de vefat etmiş. Demek ki râvîlerin hayatları böyle olduğuna göre o rivayetin kaynağı olan şahıs onlardan biraz daha evvel yaşamış bir kimse olmuş oluyor.

Mansûr-u Ammâr, Mansûru'bnü Ammâr. Şimdi bu ibn kelimesini İranlılar kullanmazlar. Yâni Mansûr ibn-i Ammâr demek, Ammâr'ın oğlu Mansûr demek ama, ibn kelimesini Araplar kullanır. İki kelime arasında, babayla oğul orasında ibn kelimesini kullanırlar. Meselâ, diyelim ki Fatih Sultan Mehmed. Adı Muhammed değil mi, babasının adı Murad. Ne diyecek?.. Muhammed ibn-i Murad diyecek. Orhan ibn-i Osman diyecek. Yâni Araplar böyle kullanır.

İranlılar bunu kullanmazlar. Bunun yerine izafet kesresi kullanırlar, i harfi kullanırlar. Ne derler? Mansûr-u Ammâr derler. Mansûr-ı Ammâr, yâni Ammâr'ın oğlu Mansûr demek bu da. Rüstem-i Zal derler. Ne demek? Zal oğlu Rüstem demek. Yâni İranlıların kullanışı böyledir.

Onun için, İranlı telaffuzuyla olan isimlerde iki tane isim görünce şaşırmamak lâzım, ikinci ismin baba ismi olduğunu bilmek lâzım. Yâni İlâhiyata filan devam eden kardeşlerimiz, hakkında bir kulak dolgunluğu olsun diye onlara söylediğim bir malûmat olmuş oldu şimdi bu.

b. Salebe ibn-i Abdurrahman Hadisesi

وأسند الحديث.

(*Ve esnede'l-hadîs*) Hadis de rivâyet etmiştir bu Mansûru'bnu Ammâr Hazretleri.

Tabii bu müellif ne yapıyordu? Hadisle meşgul olmuşsa

terceme-i hâli yazılan kişi, onun rivâyet ettiği bir hadisi yazıyordu buraya, usûlü buydu. Bir tane yazıyor, fazla yazmıyor. Bir hadis yazıyor ama nümûne oluyor. Bu sefer uzun bir hadis yazmış, bu Mansûru'bnu Ammâr Hazretlerinden. Bir, iki, üç sayfalık bir hadis yazmış. Rivâyet senedi şöyle:

١ - أخبرنا جَدِّي ، اسماعيلُ بنُ نُجَيد ، السُّلَميُّ ، قال : حدثنا أبو عبد الله ، محمدُ بن إبرهيمَ بنِ سعيد ، العَبْدِيُّ ؛ حدثنا سُلَيْم بنُ منصورِ بنِ عمَّار ، ببغدادَ - في رَحْبَة أبيه - ؛ حدثنا أبي ؛ عن المُنْكَدِرِ بنِ محمد بن المُنْكَدِر ؛ عن أبيه ؛

TS. 131/1 (*Ahberenâ ceddî*) "Bize dedem haber verdi." Yâni bize dediği Ebû Abdurrahmân es-Sülemî, şu kitabı yazan. Ona kim haber vermiş? Dedesi. Dedesi büyük alim. Kendisi de âlim, dedesi de büyük âlim. (*İsmâilü'bnü nüceyd*) Yâni Nüceyd oğlu İsmâil dedesinin adı. Bu müellife dedesi nakletmiş. Dedesinden rivâyet alıyor bir kere, bir.

(*Kàle haddesenâ ebû abdi'llâh muhammedü'bnü ibrâhime'bni saîd el-abdî*) Dedesine bu ismini okuduğum Ebû Abdullah Muhammed ibn-i İbrâhim ibn-i Saîd el-Abdi rivâyet etmiş. Bu kimmiş? Bu şahıs Buşencli imiş. Demin geçen o Buşenc veya Puşenc denilen yerde, Şafiîmiş. (*Şeyhü ehli ilm bi-niysâbûr*) Nisabur'daki ehl-i ilmin üstadı imiş, şeyhi, başkanı, önderi imiş. (*Tavvafe'l-bilâd*) Beldeleri çok çok dolaştı diyor, çok gezmiş. Bu eski insanlar ilim öğrenmek için gezerlerdi. Nerede bir âlim varsa onun adını duyunca oraya giderlerdi, ondan okurlardı, onun imzasını alırlardı, bilgiyi öylece çoğaltırlardı. Diyar diyar gezerlerdi.

Bu da, Ebû Abdullah Muhammed ibn-i Ebî İbrâhim el-Abdî isimli bu şahıs da çok gezmiş. (*Tavvafe'l-bilâd*) tavvafe demek, çok tavaf etti, yâni çok gezdi demek. Irak, Horasan, Hicaz, Mısır, Şam, el-Cezîre... (*Ve kâne fakîhen müftiyen*) Fakihti, müftü idi. Yâni

Fıkıh bilgisinin de kuvvetli olduğunu anlıyoruz, müftülük yapacak kuvvette bir kimseymiş. (*Mâte senete tis'îne ve mieteyn*) 290 hicrî senesinde ölmüş. (*Ve düfine senete ihdâ ve tıs'îne ve mieteyn an sittin ve semânîne seneh*) 86 yaş yaşadıktan sonra vefat etmiş.

Bundan dedesi duymuş. Bu alimi anmış olduk. Ruhu şâd olsun... Allah şefaatlerine erdirsin... Fakih, âlim bir kimseymiş, diyar diyar ilim öğrenmek için gezen bir kimseymiş.

Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifi var:

"—İlmi öğrenmek için ayağına gidiniz!" buyurmuş.

Şimdi bu devirde bakıyorum, gülüyorum ben: Filanca hocayı Ankara'ya çağırıyorlar, filanca hocayı Adana'ya çağırıyorlar:

"—Aman hocam konferans..."

Yâni, hocaları çağırıyorlar şimdi ayaklarına... Eskiden ilim öğrenmek için hoca neredeyse köyde olsa, dağda olsa oraya gidip ilim öğrenirlermiş. Bu tabii güzel bir an'ane ve sevaplı bir şey. Oraya attığı her adım için büyük sevaplar yazılıyor.

(*Haddesenâ süleymü'bnü mansûri'bni ammâr*) Bu zâta da Mansûr-u Ammâr'ın oğlu Süleym rivâyet etmiş. (*Ebu'l-hasen el-mervezî, sekene bi-bağdâd*) Bağdat'ta oturmuş, (*ve haddese bihâ*) orada hadis rivâyet etmiş. (*Ve kâne ehlü bağdâde yetekellemûne fîhi*) Ehl-i Bağdat onun ilmî yönden bazı hususlarda tenkidini yaparlarmış.

(*Bi-bağdâde*) Bağdat'ta o dedesine rivâyet veren şahsa o söylemiş. Yâni babasının yerinde. (*Haddesenâ ebî*) Bana da babam rivâyet etti demiş. Yâni babası terceme-i hâli yapılan Mansûr ibn-i Ammâr Hazretleri.

(*Haddesenâ ebî ani'l-mükediri'bni muhammedi'bni'l-münkedir*) Münkedir oğlu Muhammed oğlu Münkedir'den duymuş o da.

Bu kimmiş?..

(*Et-teymî el-medenî yervî an ebîhi*) Babasından hadis rivâyet eden bir kimseymiş ve ibn-i Şihâb'dan. (*Vesekahû ba'duhum ve daafaû aharun*) Bazıları buna kuvvetli râvî demişler, sağlam demişler; bazıları da zayıf demişler. (*Kàlû anhu kâne racülen*

sâlihan) Hakkında demişler ki: "Salih bir insandı." (*Kesîre'l-hata*') Yalnız rivayetlerinde hata çok idi. (*Kataathü'l-ibâdetü an mürââti'l-hıfz*) "İbadete düşkün olması, hadis hafızlığı konusunda çalışmaktan onu biraz alıkoymuştur. İbadeti çok yaptığından rivayetlerinde biraz hıfz hataları, rivâyet hataları olurdu." demişler. (*Mâte senete semânin ve mieh*) 180 senesinde ölmüş.

Babası ona, o da (*ebîhi*) diyor, o da Muhammed ibni'l-Münkedir. Bu da Benî Tehîm'den, Medineli, (*ehadü'l-eimmeti'l-a'lâm*) çok yüksek, önder âlimlerden birisiydi. (*Kâne lâ yetemâlekü nefsehû en yemkiye izâ karaa hadîse rasûli'llah sallallahu aleyhi ve sellem*) Peygamber Efendimiz'in hadisini rivâyet ederken, okurken kendisini tutamaz, hüngür hüngür ağlarmış Muhammed ibni'l-Münkedir. Öyle duygulanırdı yâni. (*Mâte senete selâsîne ve mieh*) 130 senesinde vefat etmiş. 130 senesi nedir? Emevilerin son yılları filan olmuş oluyor.

عن جابر ، رضي الله عنه: أن فتًى من الأنصار ، يقالُ له: ثعلبةُ
ابنُ عبد الرحمن ، كان يحفُّ برسولِ الله صلى الله عليه وسلم ،
ويخدمه. ثم إنه مرَّ بباب رجل من الأنصار ، فاطَّلعَ فيه ، فوجد
امرأَة الأنصاريِّ تغتسلُ . فكرر النظر ؛ فخاف أن ينزل الوحيُ
على رسول الله صلى الله عليه و سلم ، بما صنعَ ؛ فخرج هاربًا
من المدينة ، استحياءً من رسول اللهِ صلى الله عليه و سلم ،
حتى أتى جبالاً بين مكة والمدينة ، فولجها ،

(*An câbirin radıya'llàhu anh*) Babası da, yâni Muhammed ibn-i Münkedir de, Câbir RA'dan işitmiş ki:

(*Enne feten mine'l-ensàr, yukàlü lehû: Sa'lebetü*) Ensârdan bir yiğin delikanlı ki, adı Sa'lebe'ydi, Sa'lebe denilirdi kendisine. (*Sa'lebetü'bnü abdi'r-rahmân*) Abdurrahman oğlu Sa'lebe denilen ensârdan bir yiğit, delikanlı kişi. (*Kâne yahiffu bi-rasûli'llâh*

salla'llàhu aleyhi ve sellem, ve yahdümühû) Rasûlüllah SAS Efendimiz'in hizmetinde bulunan bir genç, ona hizmet veren bir kimse, etrafında bulunan bir kimseydi. (*Sümme innehû merre bi-bâbi racülin mine'l-ensâr*) Günün birinde bu delikanlı, yâni Sa'lebe ensârdan bir kimsenin kapısının önünden geçiyordu. (*Fa'ttalea fîhi*) Şöyle uzandı, kapıdan içeriye baktı.

Muhterem kardeşlerim! Hadis-i şeriflerde okumuştum, "Açık kapıdan, pencereden bakmak bile içeriye girmek gibidir." diyor Peygamber Efendimiz. Bakmayacak.

"—Niye açmış perdeyi, kapıyı, pencereyi?.."

E canım, açmak onun hatası, bakmak senin hatan. O açmış da sen de niye baktın? Sen de bakmayacaktın. Evin içine girmek olur mu meselâ, izinsiz birisinin evine girilir mi? Girilmez. O halde camına da bakılmaz, kapısına da bakılmaz, bahçesine de bakılmaz o halde. İslâmî terbiye budur. Çünkü hadis-i şerifte böyle buyuruyor Peygamber SAS.

Şimdi bu Peygamber Efendimiz'e hizmet eden Sa'lebe ibn-i Abdurrahman isimli genç ne yapmış? Ensârdan birisinin evinin önünden geçerken şöyle uzanmış, kapıdan içeriye bakmış. Hadis-i şerif vardır:[27]

النَّظْرَةُ سَهْمٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ مَسْمُومَةً (ك. عن حذيفة)

RE. 238/16 (*En-nazratü sehmün min sihâmi iblîse mesmûmeten*) "Nazar, bakış şeytanın oklarından zehirli bir oktur." Bakarsan belânı bulursun!

Sen misin bakan, gözün bir haram şeye takılır, belânı

---

[27]Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.349, no:7875; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.195, no:292; Huzeyfe RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.X, s.173, no:10362; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.V, s.329, no:13075; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.328, no:2864; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XXII, s.310, no:24971.

bulursun. Bakmamak lâzım geliyor.

Hani, Hazret-i Osman Efendimiz'in de kerameti var, biliyorsunuz. Kendisi halifeyken yanına bir zât geliyor da Hazret-i Osman Efendimiz o zâtın yüzüne bakıyor, ismini söylemeyelim:

"—Senin gözünde zinâ emâreleri, alâmetleri görüyorum." diyor.

Adam şöyle bir sarsılmış, şöyle bir afallamış, demiş ki:

"—Peygamberlik kesilmedi mi yâ emîre'l-mü'minîn? Yoksa sana da mı vahiy geliyor? Kesilmedi mi peygamberlik?" demiş, onun o sözü üzerine…

Meğer, Hazret-i Osman'ın yanına gelirken, yolda yürürken açık bir kapıdan veya pencereden bir eve bakmış da, bir tam örtünmemiş kadın görmüş. Bakmak da zina sayıldığından, Hazret-i Osman onun o bakışından gözünde alâmeti görüyor da, "Senin gözünde zina emâresi seziyorum!" diyor.

Bunu nasıl izah edersiniz? Yâni bir bakmaktan insanın gözünde ne oluyor yâni? Ne oluyor? Bir şey oluyor işte. Erbâb-ı kemâl ve erbâb-ı kerâmât böyle pat diye söyleyiveriyorlar. "Gözünde zinâ izi görüyorum, gözün günah işlemiş." Günahını gözüne bakınca anlıyor.

Şimdi gelelim Sa'lebe'ye… Ensârdan birisinin evinin önünden geçerken kapıdan içeriye boynunu uzatmış —veya döndürmüş diyelim— bakmış. (*Fa'ttalea fîhi fe vecede'mreeteni'l-ensâriyyi tağtesilû*) Bakmış orada ensârdan bir kadın yıkanıyor, gusül abdesti alıyor. Öyle görmüş.

Tabii (*tağtesilû*) yıkanıyor, belki abdest alıyordu, bilmiyoruz. Belki tamamen soyunmuştu, belki bir miktar çömelmişti... Detayını bilmiyoruz. Yıkanırken, gusül abdesti veya namaz abdesti. Namaz abdesti olsaydı (*tetevaddau*) derdi. (*Tağtesilû*) dediğine göre şöyle yıkanıyor demek ki. Yıkanırken görmüş kadını.

"—Yâ bu insanlar nasıldı?" diyecek olursanız... O devirde evlerin şimdiki gibi kapısı, penceresi, camı yok. Sadece örtüsü var. Yâni bir örtü var. Nereden kereste bulacak, nereden biçecek,

nerede kapı haline getirecek, nerede çivi bulacak, nerede kapacak?.. Cam yok zaten o devirde. Herhalde rüzgâr esmiştir, kadın orada yıkanırken, açılmıştır veya düşmüştür tam o yıkandığı sırada. Neyse... Netice itibariyle bu yıkanan kadını görmüş.

(*Fekerre'n-nazar*) Bir bakmış, bir daha bakmış, bir daha bakmış... Tekrar tekrar bakmış. Yâni nazarı tekrarladı, bakışı tekrarladı. Baktı ama, (*fehâfe en yenzile'l-vahyü alâ rasûli'llah sallallahu aleyhi ve sellem min mâ sanaah*) işlediğinden dolayı Rasûlüllah'a vahiy inecek diye korktu bu sefer de. Günah işledi ya, bakmak haram. Yâni insan yolda giden kadına bile gözü şöyle bir takıldı, neyse ne... Bir daha dönüp baktı mı ikinci bakış şeytandandır, bakmayacak. Hani gözü bir defa takıldı, neyse ne ama ikinci bakış şeytandandır deniliyor. Şimdi bu (*kerre'n-nazar*) tekrar tekrar baktı, ne yaptı? Yaptığı işten dolayı Rasûlüllah'a vahiy iner diye korktu.

Yaa... İşte Peygamber Efendimiz'in zamanındaki insanların durumunu görün!.. Yâni Rasûlüllah Efendimiz'in hak peygamber olduğunu gösteren şeyler. Etrafta bir şey oldu mu pat, vahiy iniyor. Biliyorlar, hepsi yüreğini tutuyor. Çünkü görmediği şeyleri, Allah'ın bildirmesiyle Rasûlüllah haber veriyor Allah'ın gerçek rasûlü olduğundan.

Korktu, ne yaptı?.. (*Feharace hâriben mine'l-medîneh*) Medine'den kaçarcasına çıktı gitti, kaçtı yâni. Kaçarak Medine'den gitti.

(*Hattâ etâ cibâlen beyne mekkete fevelecehâ*) Mekke ile Medine arasındaki dağlara kadar kaçtı gitti. Orası dağlık bir mıntıka... Şöyle Medine'den Mekke'ye doğru giderken görüyor insan. Çatır çatır kayalık, yüksek dağlar. Hatta bazen dolu filan düşüyor üstüne, hava soğuduğu zaman üstleri beyazlaşıyor, yüksek dağlar yâni. Oralara kaçtı.

(*İstihyâen min rasûli'llah salla'llahu aleyhi ve sellem*) Yaptığı günahtan dolayı, Rasûlüllah'tan utandığı için oralara kaçtı.

فسأل عنه رسول الله صلى الله عليه وسلم أربعين يومًا ، وهى
الأيام التى قالوا : ودَّعه ربه وقلا ه.

(*Feseele anhu rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem erbaîne yevmen*) Kırk gün Peygamber Efendimiz sordu: "Nerede Sa'lebe, nerede Sa'lebe?.." diye onu sordu. Kırk gün. Çünkü hizmetindeydi, etrafındaydı, görüyordu zaman zaman, 'Ne oldu Sa'lebe'ye?" diye sordu.

(*Ve hiye'l-eyyâmü'lletî kàlû: Veddeahû rabbühû ve kalâhu*) Hani Ve'd-duhâ Sûresi'nin inmesine sebep olan bir fetretü'l-vahiy zamanı vardı Peygamber Efendimiz'in. İşte o zamanlara rastlıyordu bu olaylar. Kâfirlerin, müşriklerin, münafıkların, "Rabbi darıldı Muhammed'e, onu terk etti." diye dedikodu yaptıkları zamanlarda.

فنزل جبريل عليه السلام ، فقال: إن ربك يقرئك السلام ، ويخبرك
أن الهارب من أمتك بين هذ ه الجبال ، يعوذ بى من نارى.

(*Fenezele cibrîlü aleyhis's-selâm*) Cebrâil AS nâzil oldu, indi, (*kàle: İnne rabbeke yukrieke's-selâm ve yuhbirke enne'hâribe min ümmetike beyne hâzihi'l-cibâl*) "Ey Rasûlüllah! Rabbin sana selâm gönderdi, sana bildiriyor ki: 'Kaçan kişi, o kaçak, ümmetinden o kaçak şu dağların arasındadır. (*Yeùzü bî min nârin*) Yâni benim cehennemimden bana sığınıp duruyor o kaçak, o dağlardadır.' diye bildiriyor Rabbin." dedi Cebrâil AS.

فبعث رسول الله صلى الله عليه وسلم ، عمر بن الخطاب وسلمان ،
وقال: إنطلقا فأتيانى بثعلبة بن عبد الرحمن. فخرجا فى أنقاب
المدينة ، فلقيهما راعٍ من رعاة المدينة ، يقال له ذفافة. فقال له

عمر: ياذفافة ! هل لك علمٌ بشابٍ بين هذ ه الجبال ؟ فقال ذفافة: لعلك تريد الهارب من جهنم ؟ فقال له عمر: ما علَّمك أنه هاربٌ من جهنم ؟ قال: إنه إذا كان نصف الليل ، خرج علينا من هذا الِّعب ، واضعًا يد ه على أمِّ رأسه ، يبكى ويناد ى: يا ليتك قبضت روحى فى الأرواح ، وجسد ى فى الأجساد ، ولا تجرُّدنى لفصل القضاء ! فقال عمر: إيا ه نريد.

(*Ve bease rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem, umerebne'l-hattâbe ve selmâne radiya'llahu anhümâ*) Peygamber Efendimiz, Hazret-i Ömer'le Selmân-ı Fârisî RA'yı gönderdi o dağlara o kaçağı görsünler diye.

Tabii Hazret-i Ömer'i, Selmân-ı Fârisî'yi anlatmağa lüzum yok ama aşağıya dipnot düşmüş. Hazret-i Ömer'in künyesi Ebû Hafs idi. (*Ehadü fukahâi's-sahâbeh*) Sahabenin fakihlerinden birisiydi, hulefâ-i râşidinin ikincisi. Cennetle müjdelenen on kişiden biri. Emîrü'l-mü'minîn diye adlandırılan ilk şahıs. Bedir harbine iştirak etti. Ve diğer bütün savaşlara Tebük hariç katıldı. Ve Ebûbekr-i Sıddîk'tan sonra halife oldu. 23 senesinde 63 yaşındayken vefat etti. Evet, burada (*mâte*)yi yazmamış ama Hazret-i Ömer bu.

Selmân-ı Fârisî: Ebû Abdullah künyesindeydi. Peygamber Efendimiz'in Medine'ye geldiği zaman, zaten onu bulmak için Medine'ye gelmiş bir kişiydi, müslüman oldu. Hendek harbine katıldı, Hendek'deki hendek kazma fikri ondandır. Medâin şehrinde Hazret-i Osman'ın hilafeti zamanında vefat etti. (*Senete sittin ve selâsîn*) 36 senesinde.

Onun kabrini ziyaret ettik. Medâin denilen yer, eski Sasani İmparatorlarının başşehridir. Orada Kisrâ'nın meşhur sarayı vardır. Duvarları yıkılmış, sadece altmış metre kadar yüksekliğindeki kemeri olan duvar duruyor. *Tâk-i Kisrâ* deniliyor,

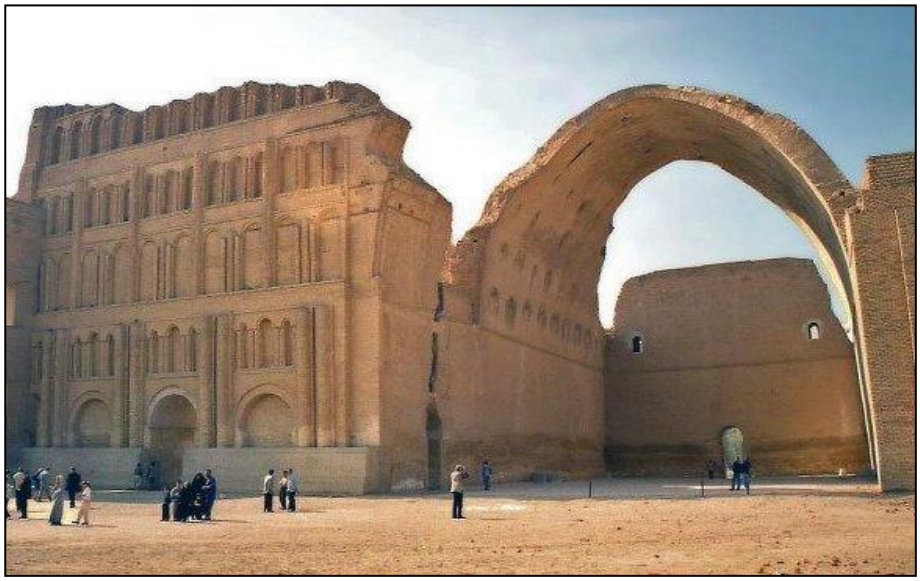

hani Kisrâ'nın tâkı Peygamber Efendimiz doğduğu zaman çatlamış, yıkılmış. O tâk... İşte orayı gördük. Orada bir Cuma namazı kılmak nasib oldu. Bağdat'ın güneyinde bir yer, Medâin.

Medâin iki tanedir. Birisi: Medâin-i Sâlih AS, Tebük'le Şam arasındadır. Bu Medâin de Bağdat'ın güneyindedir. Medâin, yâni medineler, şehirler, şehircikler demek.

Selmân Hazretleri çok uzun yıllar yaşamış. Yaşı hakkında çok çeşitli rivayetler var.

(*Ve kàle intelika fe'tiyânî bi-sa'lebete'bni abdi'r-rahmân*) "Gidin, Abdurrahman oğlu Sa'lebe'yi bana getirin." dedi Peygamber Efendimiz, Hazret-i Ömer'le Selman'ı gönderdi. (*Feharace fî enkàbi'l-medîneh*) Medine'nin —*enkàb* tünel demek ama— çıkış yerlerinden çıktılar, (*felakiyehümâ râin min ruâti'l-medîneh*) Medine'nin çobanlarından bir çoban karşılarına geldi; (*yukàlü lehû zükàka*) Zukâka isimli çoban.

(*Fekàle lehû umer: Yâ zukàkatü hel leke ilmün bi-şâbbin beyne hâzihi'l-cibâl*) "Şu dağların arasında bir delikanlıdan bir haberin var mı? Buralarda böyle bir delikanlı var mı?" diye Zükâka'ya

sordu.

(*Fekàle zükàkatü*) Zükàka isimli çoban dedi ki: (*Lealleke türîdü'l-hâribe min cehennem?*) "Sen cehennemden kaçağı mı soruyorsun yoksa?" dedi Hazret-i Ömer'e.

(*Fekàle lehû umer*: *Mâ allemeke ennhû hâribün min cehennem?*) "Nereden bildin, kim bildirdi sana bunun cehennemden kaçan bir insan olduğunu?.." diye sordu Hazret-i Ömer.

(*Kàle: İnnehû izâ kâne nısfe'l-leyl*) "Gecenin yarısı olduğu zaman o (*harace aleynâ min hâze'ş-şi'b*) şu dağın vadisinden bize doğru çıkar da (*vâdian yedû alâ ümmi re'sihî*) elini başının tepesine koyup..." *Ümmü re's*, başının anası demek, yâni tepesi mânâsına. (*Ve yebkî*) Ağlayarak der ki, (*ve yünâdî*) bağırır, seslenir: (*Yâ leyteke kabadte rûhî fî'l-ervâh*) 'Ne olaydı ruhumu öteki ruhlarla beraber alsaydın yâ Rabbi canımı! (*Ve cesedî fi'l-ecsâd*) Öteki ölen insanların vücutlarıyla beraber beni de öldürseydin yâ Rabbi; (*ve lâ tücerridnî lifasli'l-kadâ'*) yok etseydin de benim ruhumu, cesedimi, mahkeme-i kübrâda bu işlerin şeyinde beni böyle çıkartmasaydın."

(*Fekàle'l-umer: İyyâhu nerîd*) "Tamam tamam aradığımız genç o, o olmalı." dedi çoban böyle söyleyince.

قال: فانطلق بهما ذفافة ، حتى إذا كان فى بعض الليل ، خرج عليهم وهو ينادى: يا ليتك قبضت روحى فى الأرواح وجسدى فى الأجساد ! فعدا عليه عمر فأخذه ؛ فلما سمع حسَّه ، قال: الأمان ، الأمان ! متى الخلاص من النار ؟ قال له: أنا عمر بن الخطاب. فقال له ثعلبة: أعلم رسول الله صلى الله عليه و سلم بذنبى ؟ قال: لاعلم لى ! إلا أنه ذكرك بالأمس فينا ، و أرسلنى اليك. فقال: يا عمر ، لاتدخلنى عليه الا وهو يصلى ، أو بلالٌ

يقول: قد قامت الصلاة ! قال: افعل.

(*Kàle: Fe'ntalika bihâ zükâka hattâ izâ kâne fî ba'di'l-leyl*) Çoban Zükâka onları götürdü, gecenin bir bölümü geçtikten sonra, (*harace aleyhim ve hüve yünâdî*) o Sa'lebe, kaçmış olan kaçak çıktı gene, her zaman, her akşam yaptığı gibi: (*Yâ leyteke kabadtü rûhî fi'l-ervâh ve cesedî fi'l-escâd*) "Nolaydı ruhumu alsaydın, vücudumu parçalasaydın, yok etseydin." diye böyle bağırarak. (*Feadâ aleyhi umeru feehazehû*) Hazret-i Ömer fırladı, koştu ve yakadı onu, kaçamadan yakaladı. (*Felemmâ semia hissehû fekàle: El-emân! El-emân!*) Onun böyle nefesini hissedince dedi ki: "Aman, aman tamam teslim oluyorum." dedi.

(*Mete'l-halâsü mine'n-nâr?*) "Ne zaman cehennemden kurtulunacak?"

(*Kàle lehû ene umerü'bnü'l-hattâb*) Hazret-i ömer ona dedi ki: "Ben Hattab oğlu Ömer'im."

(*Fekàle lehû sa'lebeh ealime rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem bi-zenbî*) "Rasûlüllah SAS benim günahımı bildi mi? Veya, (*ullime*) günahım kendisine bildirildi mi Rasûlüllah'a?"

(*Kàle lâ ilme lî*) "Bilmiyorum." dedi Hazret-i Ömer. (*İllâ ennehû zekereke bi'l-emsi fînâ*) Yalnız dün gece bize seni anlattı, bahsetti, seni sordu, senden bahis açtı. (*Ve erselenî ileyke*) Ve beni sana gönderdi.

(*Fekàle yâ umeru*) Sa'lebe onun üzerine dedi ki: "Ey Ömer! (*Lâ tedhilnî aleyhi illâ ve hüve yusallî*) Beni yakaladın madem, götüreceksin Medine'ye, yalnız namazdayken götür! Namazda olduğu zamandan başka bir zamanda yanına sokma beni Rasûlüllah'ın. (*Ev bilâli yekùlü kad kàmeti's-salâh*) Yahut da, Bilal (*kad kàmeti's-salâh*) dediği zaman yanına sok!" Yâni böyle konuşacak bir zaman istemiyor, namaza filan durulduğu zaman yanına götürülmesini istiyor. (*Kàle ef'alü*) "Tamam, öyle yapacağım." dedi Hazret-i Ömer.

قال: فلما أتى به عمر المدينة ، وافى به المسجد ورسول الله صلى

الله عليه وسلم يصلى ؛ فلما سمع قراءة رسول الله حرَّ مغشيًا عليه ؛ فدخل عمر وسلمان فى صلاةٍ وهو صريعٌ.

(*Kàle: Felemmâ etâ bihî umerü el-medîneh*) Bu genci Hazret-i Ömer Medine'ye getirince (*vâfâ bihî mescide*) ve onu mescide götürdü, ve Rasûlüllah SAS (*yusallî*) namaz kılıyorken... (*Felemmâ semia kırâete rasûli'llah*) Rasûlüllah'ın Kur'an-ı Kerim'i okuyuşunu, namazda cehren okuyuşunu işitince o Sa'lebe isimli genç, (*harra mağşiyyen aleyh*) baygın yere düştü ayeti okuyuşundan. (*Fedehale umaru ve selmânü fî's-slâti ve hüve sarî'*) O yere yıkılmışken, Hazret-i Ömer ve Selmân-ı Fârisî namaza durdular.

فلما سلم رسول الله صلى الله عليه و سلم ، قال: يا عمر أو يا سلمان ! ما فعل ثعلبة بن عبد الرحمن ؟ قالا : هو ذا يا رسول الله. فأتا ه رسول الله صلى الله عليه وسلم فحرَّكه ونبَّهه ؛ ثم قال: ما الذ ى غيَّبك عنى ؟ قال: ذنبى. قال: أفلا أعلمك آية تمحو الذنوب والخطايا ؟ قال: بلى يا رسول الله ! قال: قل اللهم آتنا فى الدنيا حسنةً ، و فى الآخرة حسنةً وقنا عزاب النار. قال: إن ذنبى أعظم من ذاك ! قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: بل كلام الله تعالى أعظم !

(*Felemmâ selleme rasûlü'llah salla'llàhu aleyhi ve sellem*) Rasûlüllah SAS Efendimiz namazdan selâm verince, (*kàle: Yâ umaru ve yâ selmânu mâ feale sa'lebetü'bnü abdi'r-rahmân*) "Yâ Ömer, yâ Selmân! Abdurrahman oğlu Sa'lebe ne yaptı?" diye sordu.

(*Kàlâ: Hüve zâ yâ rasû'llah*) "İşte burada o yâ Rasûlüllah!"

dediler. (*Feetâu rasûlü'llah salla'llàhu aleyhi ve sellem*) Rasûlüllah SAS onun yanına vardı, (*feharrekehû ve nebbehehû*) sarstı, baygınlığından uyardı, (*sümme kàle: Me'llezî gayyebeke annî?*) "Benden seni kaybettiren, uzaklaştıran nedir yâ Sa'lebe?" dedi. (*Kàle: Zenbî*) "Günahım. Günahım kaybettirdi beni senden. Günahımdan dolayı kaçtım." dedi.

(*Kàle: Efelâ uallimüke âyeten temhû'z-zünûbe ve'l-hatâyâ?*) "Ben sana günahları, hataları silen, insanı temizleyen bir ayet öğreteyim mi?" dedi Peygamber Efendimiz. (*Kàle: Belâ yâ rasûla'llàh!*) "Öğret yâ Rasûlüllah!" dedi.

(*Kàle: Kul*) Peygamber Efendimiz öğretiyor ona. (*Kul*) De ki: (*Allàhümme âtinâ fî'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kınâ azâben'n-nâr*) ayetini okumasını tavsiye etti Peygamber Efendimiz ona.

(*Kàle: İnne zenbî a'zamü min zâke*) Demiş ki: "Benim günahım bu ayetten daha büyük. Yâni, bu ayetle affolacak gibi değil, benim günahım çok." demek istemiş.

(*Kàle rasûlü'lah salla'llàhu aleyhi ve sellem: Bel kelâmu'llàhi teàlâ a'zam*) "Hayır, Allah'ın kelâmı daha yücedir, sözü haktır, günahları afv u mağfiret eder." dedi Peygamber Efendimiz.

وأمره بالانصراف إلى منزله ، فانصرف ، ومرض ثلاثة أيَّامٍ ، وأتى
سلمان رسول الله صلى الله عليه و سلم ، فقال: إن ثعلبة مرض
لما به. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: قوموا بنا إليه !

(*Ve emerehû bi'l-insirâfi ilâ menzilihî*) Evine götürülmesini emretti. (*Fe'nsarafe*) Evine gitti Sa'lebeti'bni Abdirrahmân. (*Ve marada selâsete eyyâm*) Üç gün hasta yattı.

(*Ve etâ selmânu rasûla'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem, fekàle*) Selman-ı Fârisî Peygamber Efendimiz'e, o üç gün hasta yattıktan sonra geldi, dedi ki: (*İnne sa'lebete marida limâ bihî*) "İşte mâlum sebepten dolayı Sa'lebe yatağa düştü, hasta oldu yâ Rasûlüllah!"

dedi.

(*Fekàle rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem: Kùmû binâ ileyhi*) "Bizi ona alın, götürün!" dedi.

فدخل رسول الله ، فأخذ برأسه ، فوضعه فى حجره ، فأزال رأسه
عن حجر رسول الله ؛ فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لم أزلت
رأسك عن حجرى ؟ قال: لأنه ملان من الذنوب ؛ فقال له رسول
الله: ما تجد ؟ قال: أجد مثل دبيب النمل بين جلد ى وعظمى.
قال: فما تشتهى ؟ قال: مغفرة ربى !

(*Fedehale rasûlü'llàh feehaze bire'sihî fevadaahû fî hacrihî*) Rasûlüllah Efendimiz hasta Sa'lebe'nin yanına girdi ve başını kucağına aldı. Yâni dizine alıyor şöyle, kucağına alıyor hastanın başını. (*Feezâle re'sühû an hacri rasûli'llâh*) O, başını Rasûlüllah'ın kucağından çekti yere.

(*Fekàle rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem*) Peygamber Efendimiz buyurdu ki: (*Lime ezelte re'seke an hacrî?*) "Niye kucağımdan başını çektin yâ Sa'lebe?" (*Kàle: Li-ennehû meleânü mine'z-zünûb*) "Çünkü bu başım günahlarla dolu yâ Rasûlüllah, senin kucağına lâyık değil de ondan çektim." dedi.

(*Fekàle lehû rasûlü'llàh: Mâ tecidü*) "Ne hissediyorsun?" dedi Peygamber Efendimiz ona. (*Kàle ecidü misle debîbi'n-nemli beyne cildî ve azmî*) "Kemiğimle derim arasında karınca yürüyormuş gibi hissediyorum." dedi.

(*Kàle: Femâ teştehî*) "Canın ne çekiyor? Ne istiyorsun?.." dedi. (*Kàle mağfirete rabbî*) "Rabbimin mağfiretini canım çekiyor." dedi.

Hani hastaya sorarlar, "Ne canın çekiyor? Yoğurt mu istiyorsun, tatlı mı istiyorsun?" filan diye. Bu bir adettir. (*Mâ teştehî*) diye ondan soruyor Peygamber Efendimiz. Yâni canın bir şey istiyorsa getirelim, ye... Hastaya bir şey vermek, böyle ikram etmek vardır. O diyor ki, yâni maddî bir şey istemiyor, yemek

istemiyor, “Canım (*mağfirete rabbî*) Rabbimin beni affetmesini çekiyor, onu istiyorum.” diyor.

قال: فنزل جبريل عليه السلام على رسول الله ، فقال: يا أخى ! إنَّ ربِّ يقرأ عليك السلام ، و يقول: لو لقينى عبد ى بقراب الأرض خطيئةً للفيته بقرابها مغفرةً !

(*Kàle: Fenezele cibrîlü aleyhi’s-selâm alâ rasûli’llah*) Cibrîl AS Peygamber Efendimiz’e o anda geldi. (*Kàle: Yâ ahî inne rabbî yukriu aleyke’s-selâm ve yekùlü: Lev lakiyenî abdî bi-kırâbi’l-ardi hatîeten lelakìtühû bi-karâbihâ mağfireten*) “Ey kardeşim!” diyor. Diyen Cebrâil. Kime söylüyor? Peygamber Efendimiz’e... Peygamber Efendimiz’e Cebrâil diyor ki: “Ey kardeşim! (*Yâ ahî*) Rabbim sana selâm gönderiyor. Diyor ki:

‘Eğer kulum yeryüzü dolusu günahla benim huzuruma gelir, benim karşıma çıkarsa (*lelakìtühû bi-karâbihâ mağfireten*) ben de yeryüzü dolusu mağfiretle onu karşılarım.’ buyuruyor.” diye haber getirdi.

قال: فأعلمه رسول الله ذلك ؛ فصاح صيحة فمات ؛ فقام رسول الله فغسَّله و كفَّنه ، وصلى عليه ؛ ثم احتمل إلى قبره ؛ فأقبل رسول الله صلى الله عليه و سلم ، يمشى على أطراف أناملـه. قالوا : يا رسول الله ! رأيناك تمشى على أطراف أناملك ؟ قال: لم أستطع أن أضع رجلى على الأرض ، من كثرة من شيِّعه من الملائكة.

(*Kàle: Fea’lemehü rasûlü’llàh zâlike*) Hasta Sa’lebe’ye Cebrâil’in böyle dediğini Peygamber Efendimiz nakleyledi, bildirdi. (*Fesâha sayhaten, femâte*) Onun üzerine bir feryâd etti Sa’lebe ve ruhunu teslim etti, vefat etti.

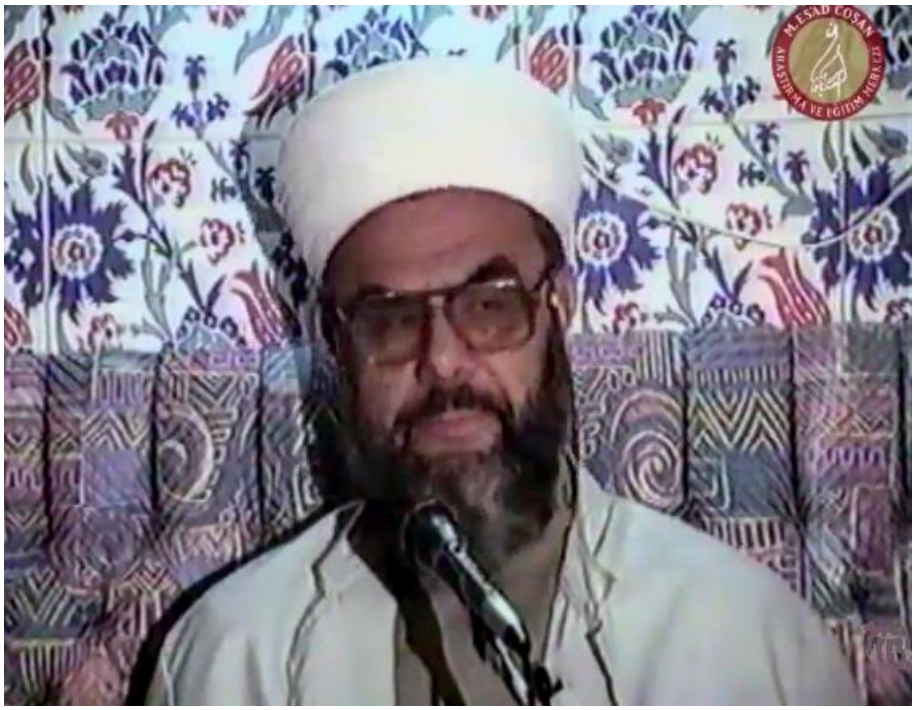

(*Fekàme rasûlü'llah*) Rasûlüllah kalktı, (*fegasselehû ve keffenehû*) yıkadı, kefenledi, (*ve sallâ aleyhi*) cenaze namazını kıldı, (*sümme'htumile ilâ kabrihî*) sonra kabrine gönderildi, defnedildi. (*Feakbele rasûlü'llah salla'llahu aleyhi ve sellem yemşî alâ etrâfi enâmilihî*) Peygamber Efendimiz, ayak parmaklarının ucunda yürüyerek gelmeğe başladı Peygamber SAS.

(*Kàlû yâ rasûla'llàhi raeynâke temşî alâ etrâfi enâmilike*) "Yâ Rasûlüllah! Parmaklarının ucunda böyle yürüyorken görüyoruz seni, bu neye alâmet?" (*Kàle: Lem estati' en edaa riclî ale'l-ardi min kesreti men şeyyiahû mine'l-melâikeh*) "Meleklerden bunun cenazesine iştirak edip, onu teşyî edenlerin çokluğundan, ayağımı yere koyacak yer bulamıyorum da, ondan böyle gidiyorum." dedi.

Bu hadis-i şerîf uzun olduğu için, dersimiz biraz uzamış oldu ve burada bitiyor rivâyet ettiği hadis. Yâni, "Mansûr ibn-i Ammâr hadis de rivâyet eden bir kimsedir, işte rivâyet ettiği hadislerden birisi budur." denmiş oluyor.

Allah-u Teàlâ Hazretleri Erhamü'r-râhimîndir, merhametlilerin en merhametlisidir; Gaffâru'z-zünûb'dur, günahları afv u mağfiret edicidir. Kuddûsi Hazretleri ne güzel söylemiştir:

Adın senin Gaffâr iken,
Ayb örtücü Settâr iken,
Kime varam sen var iken?
Cürmüm ile geldim sana.

Allah-u Teàlâ Hazretleri Gaffârü'z-zünûb olduğundan, ondan başka varacak neremiz var, neyimiz var ki?.. Rabbimizin huzuruna varıp tevbe edeceğiz, affımızı dileyeceğiz.

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

(البقرة:٢٠١)

(*Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten, ve kınâ azâbe'n-nâr*) "Rabbimiz, bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver, bizi ateşin azabından koru!" (Bakara, 2/201) diyeceğiz, başka çaremiz yoktur.

Allah-u Teàlâ Hazretleri günahlarımızı afv u mağfiret eylesin... Bizi günah zilletinden ibadet izzetine döndürsün, erdirsin... Ömrümüzü rızasına uygun geçirmemizi nasib eylesin... Huzuruna sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varmayı, cennetiyle cemâliyle müşerref olmayı nasîb ü müyesser eylesin...

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!..

22. 10. 1994 - İstanbul

5. MANSÙR İBN-İ AMMÂR (2)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm.

Bi'smi'llahi'r-rahmâni'r-rahîm...

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Kemâ yenbagî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultànih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd.

Aziz ve muhterem ve sevgili kardeşlerim!

Çok kıymetli bir alimin, Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin yazmış olduğu, çok değerli bir kitap olan *Tabakàtü's-Sùfiyye*'yi okuyoruz.

17. terceme-i hâl olan Mansùr ibn-i Ammâr'ın hayatına gelmiştik. Merv ehlinden bir zât-ı muhterem idi. Horasan erenlerinden yâni bu da... Uzun bir hadis-i şerîf nakletmişti. Onu okumuştuk geçen hafta, orada kalmıştı. 134. sayfanın 2. paragrafı.

Bunların okunmasına başlamadan önce, evvelâ Peygamber Efendimiz'in rûh-u pâkine, sonra bütün enbiyâ ve mürselînin ervâh-ı tayyibelerine, Peygamber Efendimiz'in âlinin, ashâbının, etbâının, ahbâbının, ihvânının, hulefâsının ve veresesi olan ulemâ-ı muhakkıkîn ve meşayih-i vâsılînimiz, evliyâullah-ı mukarribînimizin ruhları için; Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan, kendisinden ilim öğrenip feyz aldığımız, el aldığımız şeyhimiz, hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar turuk-u aliyyelerimizden güzerân eylemiş olan pîrân ve sâdât ü meşayih-i turuk-u aliyyemizin ruhları için;

Uzaktan yakından bu meclise, bu derse gelen siz kıymetli kardeşlerimizin de, ahirette intikal etmiş olan bütün müslüman ecdâd u ceddât, akraba u taallukàt, ahbâb u ihvân u yârânlarının ruhları için;

Bu beldeleri fetheden mübarek Fatih Sultan Mehmed Han'ın ve ordusu mensubu gazilerin, şehidlerin ve diğer fatihlerin,

mücahidlerin ruhları için; şu İstanbulumuzun medâr-ı iftihârı, İstanbul'da medfun bulunan Ebû Eyyüb el-Ensârî ve sâir sahabe-i kiram, Yûşâ AS ve sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah ve mukkaribînin ruhları için; ve bir de şu camiyi binâ ettiren ve kimin nâmına binâ ettirilmişse onun ruhu için; bizim de ahiret saadet ve selâmetine ermemize vesîle olsun diye, aziz ve bahtiyar olalım diye bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, öyle başlayalım! Buyurun:

……

a. Günaha Sevinmenin Kötülüğü

٢ - قال منصور بن عمَّار: سرورك بالمعصية ، إذا ظفرت بها ، شر من مباشرتك المعصية.

TS. 134/2 (*Kàle mansùru'bnü ammâr: Sürûrüke bi'l-ma'siyeti, izâ zafirte bihâ, şerrun min mübâşeretike'l-ma'siyete.*)

Arapçalarını okuyoruz, çünkü İlâhiyat talebeleri var dersimizi dinlemeğe gelen; elinde kitap olanlar var, onlar takip ediyorlar. Dedi ki Mansùr ibn-i Ammâr Hazretleri...

İranlılar *ibn* kelimesini kullanmaz, *i* sesiyle bağlar, baba ile evlat arasına bir *i* sesi koyar. Mansùr-ı Ammâr derler, Hallâc-ı Mansùr derler, Rüstem-i Zâl derler. Ama i orada izafettir, yâni onun oğlu mânâsına gelir.

(*Sürûrüke bi'l-ma'siyeti izâ zafirte bihâ*) "Günaha elin yetip işlediğin zaman, güç yetirebildiğin zaman, o işlediğin günahla zevklenmen, neşelenmen; (*şerrun min mübâşeretike'l-ma'siyeh*) günahı işlemenden daha kötü bir durumdur." Yâni utan bari, ağla! Hem günah işliyorsun, Allah'ın sevmediği bir şeyi yapıyorsun, hem de keyfin yerinde, şıkır şıkır oynuyorsun, rahatsın... O daha fena!

İnsan Allah'ın sevmediği bir günahı işlemişse, hiç olmazsa, "Ben bunu niye yaptım, nasıl yaptım? Hay Allah, gene nefsime yenildim, şeytana kandım." filân diye ağlaması lâzım, üzülmesi

lâzım!.. Hem günah işliyor, hem de günahtan dolayı bir de seviniyorsa; sevinmesi, günahla zevklenmesi, günahtan zevk alması, günahı işlemekten de daha fenadır.

Zaten bütün günahlara, insanlar niçin dalıyor, niçin heves ediyor? Günahı işleyenler ondan utanmıyorlar, sevinç duyuyorlar. Günahın işlendiğini görenler de, onları tenkit etmiyorlar, müdahale etmiyorlar, emr-i ma'rûf nehy-i münker vazifelerini yapmıyorlar. Günah tabiileşiyor, olağanlaşıyor. Yâni, "Olağan bir şey, aman ne yapalım, herkes yapıyor!" filan gibi düşünülüyor. Bu daha fena, bu çok kötü bir şey…

Günahın karşısındaki nefretimiz, günaha olan düşmanlığımız hiç bir zaman zayıflamamalı!.. Çünkü Allah'a isyan bu… Günah ne demek?.. Allah'a asi gelmek, yaratana asi gelmek demek… O konuda gevşeklik, o konuda müsamaha, o konuda hoşgörü, çok büyük bir kusurdur. Hiç bir zaman, öyle bir durum içine düşmemeliyiz.

Günaha karşı tavrımız, nasihatimiz tam olmalı! Bir yerde bir günah gördük mü, bir günahın işlendiğini gördük mü. keyfimiz kaçmalı! O günahı işletmemenin çaresine bakmalıyız. "Ben bunu engelleyebilecek salâhiyette miyim?.. O konuda hakkım, gücüm, kuvvetim var mı?" demeliyiz. Gücümüz yetiyorsa, onu engellemeğe çalışmalıyız.

Eğer onu doğrudan doğruya yaptırtmamağa imkânımız müsait değilse, mevkiimiz, makamımız müsait değilse, o zaman hiç olmazsa söylemeliyiz:

"—Bakın bu doğru değildir, yapılmasın!"

Dille söylemek... Elle engellemek fiilen, o olmayınca dille söyleyerek engellemek... Bunları yapamıyorsa, yapamamışsa, o zaman Allah'a sığınmak lâzım:

"—Yâ Rabbi, ben bu işten memnun değilim! Sevmiyorum bu adamların yaptıklarını... Bunların uğrayacağı belâdan, cezadan sana sığınırım. Ben bunu engelleyemedim. Söz söyleyecek halim de yok, bunlar laf da dinleyecek insanlar değil... Sen beni affet,

bunları cezalandırırken beni de cezalandırma, beni ayır!" diye, hiç olmazsa içinden buğz edip böyle söylemesi lâzım.

Çünkü, bir kavim günahı işlerse, ceza umûmi gelir başa... Güm diye belâ gelir kavmin başına, hepsi birden telef olur, mahvolurlar. Ahirette ayrılır.

Diyorlar ki râvîler (doğru veya yanlış): Lût kavmini Allah helâk ettiği zaman, yetmiş bin kişi o gece teheccüde kalkmış durumda ibadet ediyormuş. Ama kavim Lûtîlikten dolayı, homoseksüellikten dolayı, günahlarından, kusurlarından dolayı cezayı hak edince, ceza pat diye umûmi geliyor. Tabii iyisi de, kötüsü de yanıyor, mahvoluyor. Ondan sonra ahirette iyiler, tabii siz iyiydiniz diye ayrılacak, cehenneme atılmayacak ama, dünyada belâ umûmi geliyor.

Onun için, "Yâ Rabbi ben bunlara katılmıyorum, beni bunlarla cezalandırma!" diye ona da dikkat etmek lâzım. Günahkârların yanında, yakınında da durmamak lâzım.

Peygamber SAS Efendimiz, eski kavimlerin azap gördüğü vadilerden ve sâireden geçerken:

"—Aman buradan hızlı geçin!" derdi sahabesine. "Hızla geçin, burada duraklamayın!" diye söylerdi.

Evet, günaha sevinmek olmaz.

"—Efendim, bir içki içtik de, Emirgân'da bir safâ sürdük de... Sandala bindik de, çengi oynattık da, zurna çaldık da vs. de... Aman ne tatlı gün geçti."

"—Utan be! Hem günah işlemişsin, hem de günahından bile zevkleniyorsun, seviniyorsun... O daha beter! Günahı işlemekten daha beter bir duygu bu… Günahına ağla hiç olmazsa, gene şeytana uyduk diye..."

Böyle diyor işte. "Günahı işlediğin zaman, bundan bir de memnunluk duyuyorsan; bu senin günahı işlemenden daha kötü bir belâdır, daha fenâdır." diyor Mansùr-ı Ammâr Hazretleri.

Biz günah işlemeyeceğiz, bir… Günah işlediğimiz zaman nedamet duyacağız, ağlayacağız. Günahı işletmeyeceğiz, başkası

tarafından günahın işlenmesine müsamaha etmeyeceğiz. Elimizle durdurabilirsek, durduracağız. Dilimizle söyleyebilirsek, söyleyeceğiz. Onu da yapamıyorsak;

"—Aman yâ Rabbi, cezayı bana da teşmil etme! Beni de bunların yüzünden kahretme, helâk etme!" diye Allah'a sığınacağız.

b. Musîbetlere Sabır

٣ - وقال منصور: من جزع من مصائب الدنيا ، تحوَّلت مصيبته فى دينه.

TS. 134/3 (*Ve kàle mansùrun*) Aynı ravilerin rivâyet ettiğine göre, Mansùr dedi ki: (*Men cezia min mesàibi'd-dünyâ, tehavvelet musîbetühû fî dînihî*) "Bir insan, dünya musibetlerinden dolayı tahammülsüzlük gösterir, feryâd u figân ederse, ceza' ve feza' gösterirse ne olur?.. O zaman, musibeti dünyevi bir musibet olmaktan çıkar, ahirete de zarar veren, dinine zarar veren bir musibet haline dönüşür.

Biz, kullar olarak nasıl olmalıyız? İyi bir kul, iyi bir müslüman olmak istiyorsak, nasıl olmalıyız?.. Dünyevî konulardaki imtihanlardan, musibetlerden tahammülsüzlük göstermemeliyiz. Feryâd ü figân ile, yaka paça yırtarak, Allah'a isyan etmemeliyiz.

Bir tanesini gördüm, yakınlarından birisi ölmüş. Haseki Hastanesi'nin kapısından çıktık, kadın artık yerlere yatıyor, yakasını yırtıyor, örtünmesi gereken yerlerinin göründüğüne aldırmıyor vs... Ne olmuş bu kadına?.. Bir yakını ölmüş. Yâni, yakını ölen insan dünyada ilk sen misin? Başka hiç yakını ölen insan yok mu? Ne oluyor sana?.. Kim öldürdü? Yaşatan da Allah, öldüren de Allah; ne yapalım?.. Herkes ölecek, sen de öleceksin. Herkes ölecek...

Binâen aleyh, bu kadar feryâd ü figân, yaka paça yırtmak, tahammülsüzlük, edepsizlik doğru değil... Allah'ın kaza ve kaderine hazımsızlık doğru değil.

Ne olur o konuda hazımsızlık gösterir, feryâd ü figân ederse?.. O zaman o dünyevî fitne, dünyalığa ait olan fitne döner, ahiretine, dinine ait bir fitne haline gelir, oradan kaybetmeğe başlar, oradan puanı düşmeğe başlar, oradan zarara uğrar, oradan günaha girmeğe başlar.

Sabırlı olacağız. Bu dünya hayatında insanın, insanoğlunun, müslümanın başına sıkıntı gelebilir, üzüntü gelebilir, hastalık gelebilir, ölüm gelebilir; malına telef gelebilir.

"—E ben Allah'ın ibadetini yapıp duruyordum, beş vakit namazımı kılarım, hiç ihmal etmem, tesbihlerimi çekerim, orucumu tutarım..."

Tamam kardeşim, Allah kabul etsin, iyi, tamam, yapıyorsun, mâşâallah, tabii yapacaksın; ama bunları yapıyorsun diye belâ gelmeyecek diye bir kaide yok dinimizde... Gelir, dünya hayatının imtihanlarıdır. Ne yapacaksın?.. İmtihanın karşısında güzel bir durumda bulunacaksın, sabredeceksin.

Hiç birimiz belâyı istemeyiz, üzücü bir olayı istemeyiz. Ama,

üzücü bir olay gelirse iyi bir müslüman ne yapar?.. Sabreder. Sabredeceğiz. Edebini bozmaz, edebini muhafaza eder. Allah'a âsîleşmez, dikleşmez, sesini yükseltmez, olmadık tavırlar sergilemez. Ölüye ağlayıcılar gibi yüz yırtmak, yaka paça yırtmak... Böyle şeyler doğru olmaz.

c. İnsanları Zikretmenin Zararı

٤ - وقال منصور: من اشتغل بذك الناس ، انقطع عن ذ كر الله تعالى.

TS. 134/4 (*Ve kàle mansûrun: Meni'ştegale bi-zikri'n-nâs, inkataa an zikri'llâhi teàlâ*) "İnsanların zikriyle meşgul olmağa başlayan kimseden, Allah-u Teàlâ Hazretleri'ni zikretmek kesilir."

Biliyorsunuz, zikir Allah'ın emri ve çok kıymetli bir ibadet. Cihad kadar kıymetli, cihaddan daha kıymetli bir ibadet zikrullah, Allah'ı zikretmek. Tabii dereceleri var ama, zikrullah çok kıymetli bir ibadet... Namaz bir ibadet, oruç bir ibadet, hac bir ibadet, zekât bir ibadet... Tamam bitti. Hayır! Bir de zikrullah var ki, çok kıymetli bir ibadet, fevkalâde sevabı yüksek olan bir ibadet...

Fakat, insanoğlu Allah'ın zikrini bırakır da, insanların zikrini etmeğe başlarsa; Allah Allah diyecek yerde, Allah'tan bekleyecek yerde; filanca mevkii sahibi, falanca makam sahibi, filanca ağa, filanca zengin, filanca patron demeğe başlarsa, yâni ondan ummağa başlarsa, onu zihnine yerleştirirse; o zaman, (*inkataa an zikri'llâhi teàlâ*) o kıymetli ibadet kendisinden çekilir, gider ve zikir yapma imkânı kalmaz. Allah'ın zikrinden kopar, kesilir.

Kullardan ummak doğru değildir. İnsan, gönlünü Allah'a bağlamalıdır, Allah'ın zikriyle meşgul olmalıdır. Kullar da kendisi gibi Allah'ın aciz, nâçiz mahlûklarıdır. Onlardan bir şey ummağa, onları zikretmeğe, onların peşine takılmağa, onlara yağcılık yapmağa lüzum yoktur. Allah'tan istemelidir, Allah'tan beklemelidir; derdini, arzusunu Allah'a açmalıdır.

d. Ahiret Yoluna Giden Azdır

٥ - وقال منصور ، لرجلٍ عصى بعد توبته: ما أراك رجعت عن طريق الآخرة إلا من الوحشة ، لقلَّة سالكيها.

TS. 135/5 (*Ve kàle mansûrun, li-racülin asâ ba'de tevbetihî: Mâ erâke raca'te an tarîki'l-âhireti illâ mine'l-vahşeh, li-kılleti sâlikîhâ.*)

Birisi, bu Mansùr-u Ammâr'ın zamanında tevbe etmiş, güzel bir yola girmiş, iyi bir müslüman olmuş. Sonra, tekrar isyan yoluna dönmüş. Önce iyi bir adam olmuş, sonra tekrar Allah'a âsi olmuş, tevbesini bozmuş, yanlış yola düşmüş. Ona diyor ki Mansùr-u Ammâr:

"—Senin ahiret yolundan, sevap yolundan dünya yoluna, böyle günah yoluna tekrar dönmeni, ancak orada kendini çok yalnız hissettiğin için dönmüş görüyorum. Başka sebepten dönmemişsindir de, orada yalnızlıktan canın sıkılmıştır. (*Li-kılleti sàlikîhâ*) O ahiret yoluna giren insanların azlığından, yalnızlıktan canın sıkıldı da, ondan döndün herhalde bu günah yoluna..." diye söyledi.

Evet, muhterem kardeşlerim, her devirde bu böyledir.

وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ (يوسف:١٠٣)

(*Ve mâ ekserü'n-nâsi ve lev haraste bi-mü'minîn*) buyurmuş Kur'an-ı Kerim'de Allah-u Teàlâ Hazretleri Peygamberimiz'e. Yâni, "Ne kadar çırpınsan, arzulasan, hararetle yanıp yakılsan da ey Rasûlüm, insanların çoğunluğu inanacak değillerdir." (Yusuf, 12/103) Ekseriyet nefsine mağluptur, şeytana mağluptur, dünyanın hırslarına batmıştır. Öyle istediğin iyi insan durumuna, herkesin gelmesi olacak bir şey değildir. İnsanların çoğunluğu, sen ne kadar istesen de, bu yola gelmezler.

Gerçekten de, muhterem kardeşlerim, istatistik yapılsa, nisbet edilse, insanların büyük çoğunluğu şeytanın esiridir, gafildir,

dünyanın zevklerine batmıştır, onları hedef almıştır. Ekseriyetin mantığı materyalist mantıktır, dünya ehli mantığıdır. Gerçekleri gören, Allah'ın yoluna giren, o yolda yürüyen insanlar azınlıktadır. Hele hele dindarlar, dinsizlerin yanında azınlıktadır. Hele hele dindarların da hakiki olanları, gerçek Allah ehli olan, ehlullah olan kıymetli insanlar, onlar daha da azdır. Taklitçiler çoktur da, gerçekten hakikî dindar olanlar azdır.

Ona öyle söylemiş. Yâni, "Baktın ki kimsecikler yok, fenalık var, canın sıkıldı. Ondan bu dünya keyfi, zevki cazip geldi, günahı yoluna gene düştün değil mi?" demiş.

Evet, insanoğlunun bu tabiatıdır. Beraberce olunca bir şeyi rahatlıkla yapar. Toplu halde, grup halinde rahat yapar. Tek başına hak yolda sebat etmek, yapayalnız kalsa bile haktan ayrılmamak, onu işlemek, yüksek şahsiyetlerin işidir. Koca bir grubun karşısında tek başına durabiliyorsa, çok kahraman insan demektir.

Hazret-i İbrâhim AS'ı düşünün: Bir site devletinin içinden çıkıyor, onun dinine, yöneticilerine, halkına, hepsine karşı diretiyor:

"—Yaptığınız yanlıştır, ellerinizle yaptığınız putlara tapmamanız lâzım! Bunların hepsini yaratan Allah'a ibadet etmeniz lâzım!" diyor, mücadele veriyor.

Mûsâ AS'ı düşünün, koca Firavun, kocaman devlet, ordular vs.ler... O tek başına, yanında Hârun AS var. Onun karşısına çıkıyor:

"—Benin bu fikirlerin yanlıştır, sen halkı kendine taptırtıyorsun, kendini ilâh ilan etmişsin. Yanlıştır, bundan dönmen lazım!" diye mücadele veriyor.

Zordur.

Bizim bu zamanımızdaki kızlar —Allah razı olsun, hayran kalıyorum— erkeklerden daha cesur. O başörtüsünü savunmak için, o başının örtüsüyle tahsilini yapmak için, çok büyük meşakkatlere katlanıyorlar. Yâni o erkek kardeşleri, arkadaşları

bile yardımcı olmuyor, anası babası yardımcı olmuyor. Ama o:

"—Başımı açmayacağım, Allah'ın emrini çiğnemeyeceğim, Allah'ın yolunda da yürüyeceğim, tahsil bakımından da kendim ötekilerden de geri kalmayacağım. Dünyevî bakımdan da iyi bir şey yapacağım!" diye mücadele veriyor.

Büyük bir şey... Ruh kuvveti ister bu, moral gücü ister yâni. Herkes böyle yapamaz. Baktı, fazla bir tazyik gördü, geri çekiliverir. Tamam, olmuyor der, yapamıyorum der, tahammül edemeyeceğim, dayanamıyorum der. Çok büyük kahramanlık... Tabii onları da desteklemek lâzım!

Dün bana bir arkadaş soruyor:

"—Filanca dernekten bizim derneğe geldiler. Başörtüsü konusunda bir bildiri hazırlamışlar. 'Siz de imza atar mısınız?' dedi. Ben de, 'Yönetim kuruluna sorayım!' dedim. Onlar tabii bildiriyi neşretmişler." diyor.

Orada artık inisiyatifini kendisi kullanacak. Diyecek ki:

"—Yönetim kurulu da benim arkadaşlarım, biliyorum ben. Burada da Allah'ın emri bahis konusu olduğu için, bunun izne ve sâireye, maddî hesap yapmağa, menfaat veyahut tehlike hesabı yapmağa lüzum yok! Burada bir haksızlık vardır, hak çiğnenmektedir, mağduriyet vardır. Mağdur olanların yanında yer almak Allah'ın emridir. Allah'ın dininin tarafında yer almak, Allah ehli olan, gerçek imanlıların vazifesidir."

Orada artık istişareye filan lüzum yoktur. Yâni, kesin olan bir şey. Yâni gidip de, bugün öğle namazını acaba kılayım mı diye idare heyetine soruyor muyuz?.. Gideyim bizim dernekteki idare heyetine sorayım, bakayım öğle namazını kılalım mı kılmayalım mı?.. Sormuyoruz. Neden?.. Öğle namazı farz… Sorsan ne olacak, sormasan ne olacak. Hepsi kılma deseler ne olacak? Nasıl olsa kılacaksın.

Yâni tek başına bile kalsa mü'minin işi nedir? Hakkı tutmaktır, hakkı savunmaktır, hakkı söylemektir. Öteki mü'minlerin işi nedir? Hakkı savunan insanın yanında yer

almaktır.

Bir kişi müslüman olduğu halde kabre konulmuş, kabre konulur konulmaz azap melekleri başına gelmişler ve başına öyle bir tokmak indirmişler ki, o kabrin içi ateş dolmuş, buhar dolmuş. Feryâd ediyormuş, diyormuş ki:

"—Ben müslümanım, beni niye azaplandırıyorsunuz? Ben mü'minim..."

Demişler ki:

"—Evet, sen mü'mindin ama, bir gün bir yerden geçiyordun, zalimler bir mazluma eziyet ediyorlardı; sen mazlumun yardımına koşmadın! Bu ceza ondan..."

Peygamberimiz hadis-i şerîfte böyle buyurmuş. Yâni müslümanın şiarı, mazlumun yanında yer almaktır, haktan yana olmaktır, haklıdan yana olmaktır. Mağdur edeni, gadredeni, zulmedeni durdurmağa çalışmaktır. Dünyanın neresinde olursa olsun; Bosna'da, Hersek'te, Azerbaycan'da, Ermenistan'da, Gürcistan'da... Neresi olursa olsun, haklıdan yana yer alacak, onun tarafını tutacak; haksızın karşısına çıkacak!..

Yasin Sûresi'nde, ne anlatılıyor ikinci sayfada:

وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَاقَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ

(يس: ٢٠)

(*Ve câe min aksa'l-medîneti racülün yes'â*) "Koşarak geldi bir adam, (*kàle yâ kavmi'ttebiu'l-mürselîn*) 'Ey kavmim bu insanlar Allah'ın peygamberleridir, mübarek insanlardır, yapmayın böyle, bunlara uyun!' dedi." (Yâsin, 36/20)

Bu önemli. Yâni tek başına bile olsa, kavmi karşısına çıkacak bile olsa; kavmi onları tepelemeyi, öldürmeyi niyetlenmişler, kurmuşlar; tehlike var, ben kenarda pusayım demiyor. Gidiyor onların yanına, diyor ki:

"—Bunlar haklı ey kavmim, yanlış iş yapıyorsunuz!" diyor.

Demek lâzım, müslüman ahlâkı budur. Çok önemli bir noktadır bu, hatırınızda olsun.

e. Dünyalık Hırsını Terk Et!

٦ - وقال منصور لرجلٍ: اترك النهمة الدنيا ، تسترح من الغم ؛
واحفظ لسانك ، تسترح من المعذرة.

TS. 135/6 (*Ve kàle mansûrun li-racülin*) Yine bu Mansùr-u Ammâr bir adama dedi ki:

(*Ütrük en-nehmete'd-dünyâ, testerih mine'l-gammi; va'hfaz lisâneke, testerih mine'l-ma'zireti*) "Dünyaya sarılmaktan vazgeç, dünyaya yapışmayı terk et; üzüntüden kurtulursun, istirahat edersin, rahata erersin, 'Oh be, oh, çok şükür!' dersin." Dünyalığa sarıldı mı insan, onları elde etmeğe çalıştı mı, ona yapıştı mı; tabii onu elde etmek için bir mücadele, bir sıkıntı vs. o insanı çeşitli sıkıntılara uğratır, bu bir.

(*Va'hfaz lisâneke*) "Diline sahip ol, tut dilini, dilini muhafaza et; (*testerih mine'l-ma'zireh*) özür dilemek zorunda kalmazsın, kurtulursun."

"Dünyalık hırsını terk et, üzüntüden kurtulursun. Diline sahip ol, özür dileme durumuna düşmekten kurtulursun." Evet, bu ikisi de önemli birer nasihattir.

Bizim bütün telaşımız ne olacak? Ahiret olacak. Bütün isteğimiz ahireti kazanmak olacak. Bütün gayemiz Allah'ın rızasına ermek olacak. Bu oldu mu insan, evet orada da sıkıntı vardır, ama huzur vardır. Meşakkat vardır, terlemek, hapis vardır, ölüm vardır, şehadet vardır vs... Harp vardır, darp vardır; ama huzur vardır, huzur içinde olur insan. Bir vazifemiz o, telaşımızın ahiret olması.

İkincisi de, sözümüze dikkat etmemiz lâzım! Çünkü ekseriyetle insanlar, günaha dilleri yüzünden girerler. Dilleriyle çok günah kazanıyor insanlar. İşte yalan var, yalancı şahitlik var, küfür var, mâlâyânî sözler var, gıybet var, dedikodu var... Yâni lisanın belâları, günahları, afetleri böyle yirmi otuz tane sıra sıra, peş

peşe çoktur. Diline sahip olmak da, dervişin önemli bir işidir.

Daha önce söylemiştim muhtelif vesilelerle: Sükût ibadettir İslâm'da... Hiç olmazsa sükût et de, ibadet sevabı kazan! Boş yere konuşup günaha gireceğine, sükut et de ibadet sevabı kazan.

f. Gönlümüzü Koruyalım!

٧ - وقال منصور: قلوب العباد كلها روحانيَّةٌ، فإذا ادخلها الشَّك والخبث، امتنع منها روحها.

TS. 135/7 (*Ve kàle mansùrun*) Yine Mansùr-u Ammâr'ın bir sözü, dedi ki: (*Kulûbü'l-ibâdi küllühâ rûhàniyyetün, feizâ dehalehe'ş-şekkü ve'l-habesü, imtenea mihâ rûhuhâ.*)

Buyurmuş ki:

"Kulların hepsinin gönülleri ruhànîdir, yâni ruh sahibidir; hepsinin gönlünün bir canı vardır, ruhu vardır. Ama gönlün içine, (*feizâ dehalehe'ş-şekkü*) şüphe girerse, (*ve'l-habesü*) ve pislik girerse..." Gönlün içine giren pislik nedir? Kötü duygular, kötü niyetler, kötü huylar, kötü hayaller, kötü düşünceler...

"Eğer gönle böyle şüphe ve kötü şeyler girerse, (*imtenea mihâ rûhuhâ*) canı oraya gelmekten imtinâ eder, gelmez oraya." Yâni kalp ölür demek. Her kalbin canı vardır ama, içine pislik ve şek girerse kalp ölür; ruh oraya gelmez, orayı canlandırmaz, kalbi ölür."

Demek ki kalbimizi, yâni gönlümüzü koruyacağız; içine şek girmesin, yakîn olsun, sağlam iman olsun. Pislik girmesin, yâni duygularımız sâfî olsun. Niyetlerimiz halis olsun, hayallerimiz güzel olsun. Emellerimiz, isteklerimiz Allah'ın rızasına uygun olsun... İçimiz pırıl pırıl olsun. İnsanın kalbi, gönlü o zaman canlanır. Aksi takdirde kalbi ölür, katılaşır, taşlaşır, daha beter olur. O zaman insan insanlıktan çıkar.

Diğer sözüne geçiyoruz:

g. Hikmetin Tezahürleri

٨ - وقال منصور: إن الحكمة تنطق فى قلوب العارفين بلسان التصديق ، و فى قلوب الزاهدين بلسان التفضيل ، و فى قلوب العبَّاد بلسان التوفيق ، وفى قلوب المريدين بلسان التفكُّر ، وفى قلوب العلماء بلسان التذ كُّر.

TS. 135/8 (*Ve kàle mansûrun: İnne'l-hikmete tentaku fî kulûbi'l-àrifîne bi-lisâni't-tasdîk, ve fî kulûbi'z-zâhidîne bi-lisâni't-tafdîl, ve fî kulûbi'l-ubbâdi bi-lisâni't-tevfîk, ve fî kulûbi'l-mürîdîne bi-lisâni't-tefekkür, ve fî kulûbi'l-ulemâi bi-lisâni'l-tezekkür.*)

Buyurmuş ki: (*İnne'l-hikmete*) "Hiç şüphe yok ki hikmet, (*tentaku*) konuşur, (*fî kulûbi'l-àrifîne*) àriflerin gönüllerinde hikmet konuşur, (*bi-lisâni't-tasdîk*) tasdik diliyle konuşur." Bu sözün mânâsı şu: Yâni àrifler Allah-u Teàlâ Hazretleri'ni tasdik duygusu içindedirler. Àriflerin bütün sözlerinden çıkan mânâ, onların duygularının özeti, hülasası tasdiktir.

Àrif ne demek?.. Allah'ı bilen, ma'rifetullaha ermiş kimseler. Onlar her şeyi tasdik gözüyle görürler. Bir ayet okunursa, (*Sadaka'llàhu'l-azîm*) "Tamam, Allah doğru buyurmuş." derler. Bir hadis-i şerîf okunmuşsa, (*Sadaka rasûlü'llàh, fî mâ kàl, ev kemà kàl.*) "Rasûlüllah Efendimiz, söylediği bu konuda ne güzel buyurmuş." diye tasdik ederler.

Tasdikin en güzel misalini kim vermişti?.. Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz vermişti, *Sıddîk* lakabını da ondan almıştı. Nasıl tasdik etmişti Ebû Bekir Efendimiz, Peygamber Efendimiz'i:

Peygamber Efendimiz Mi'rac'a çıktı. Mi'rac'dan döndükten sonra müşriklere Mi'rac olayını haber verdi:

"—Allah, beni Mi'rac'a çıkarttı." diye.

Onlar artık fırsat bulduk diye tamam tamam dediler, koşuştular her tarafa:

"—Bak neler söylüyor: Güya yedi kat gökleri geçmiş, güya

Allah'ın huzuruna varmış filan..." diye inkâr ettiler ve işi her tarafa yaymağa başladılar. "Gördünüz mü sizin peşine gittiğiniz Muhammed neler söylüyor..." diye.

Geldiler Ebû Bekir Efendimiz'e, yolda karşılaştılar, dediler ki:

"—Gördün mü senin arkadaşının söylediğini, bu sefer ne söyledi!"

"—E ne söyledi? Ne söylemiş yâni..."

"—Güya yedi kat gökleri geçmiş... Buradan, Mekke'den kalkmış, Kudüs'e gitmiş, Kudüs'ten de yedi kat göklere çıkmış, Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin huzuruna varmış, görüşmüş..." deyince

"—E ne var bunda?.. O öyle söyledi mi?.."

"—Söyledi."

"—O söylediyse doğrudur, yapmıştır. Biz ondan daha ne mucizeler gördük gözümüzle. Olabilir, ne var bunda..." demiş.

Yâni, gönlünde hiç bir inkâr, hiç bir tereddüt olmadan tasdik etmiş. İnanıyor. Yâni öyle sağlam ki, öyle àrif ki, ma'rifetullah

öyle yerleşmiş ki kalbine... Şek yok, tereddüt yok, çok yüksek bir makam bu... Yâni, tasdik makamı çok yüksek bir makam. Ayette tereddüdü yok, hadiste tereddüdü yok, Allah'ın emrinde tereddüdü yok, şeriatın ahkâmında bir itirazı yok, tereddüdü yok; bu çok güzel!..

Hepimizin böyle olması lâzım ama, birçok kimse böyle olmuyor. Münafıklar da onların yanına geliyorlar veya kâfirler, müşrikler, fıs fıs fıs, bilmem ne; çeşitli fikirler, çeşitli tenkitler söylüyorlar. O da, "Acaba öyle mi hocam, böyle mi hocam?" kâğıt gönderiyor, soruyor bilmem ne... Elbette öyle, ne var ya, ne var... Elbette öyle. Tasdik edemiyor yâni.

Şimdi, àriflerin işi tasdiktir, bir. Sözü de tasdiktir. Yâni onların sözlerinde, yaptığı işlerde hep böyle tasdik kokar, buram buram tasdik kokar; bir…

İkincisi: (*Ve fî kulûbi'z-zâhidîne bi-lisâni't-tafdîl*) "Zâhidlerin gönüllerinde de, tafdîl diliyle konuşur hikmet." Yâni ne demek?.. Onların konuşması tafdil duygusu esasına dayanır.

Tafdîl ne demek?.. Üstün tutmak demek. Bir şeyi bir şeyden daha üstün tutmak. Zâhidler neyi üstün tutuyorlar?.. Ahireti üstün tutuyorlar. Neye üstün tutuyorlar?.. Dünyaya üstün tutuyorlar. "Dünya ne imiş, mühim olan ahirettir." diyorlar, ahireti tercih ediyorlar.

Tercih ve tafdil ana duyguları olduğu için, onların konuşmalarında hep bu hava sezilir. Ariflerde hep tasdik, bunlarda hep tafdil ve tercih...

Sonra: (*Ve fî kulûbi'l-ubbâd, bi-lisâni't-tevfîk*) *Ubbâd*; àbidler demek, ibadet eden insanlar demek. "Àbidlerin dilinde de tevfîk lisanı zahir olur, o tarzda konuşurlar." Yâni onlar da, "Allah'ın rızasına uygun olan emirleri tutmak lâzım!" tarzında, Allah'ın emirlerine kendilerinin hareketlerinin uygunluğu havası içinde, sözlerini söylerler.

(*Ve fî kulûbi'l-mürîdîne bi-lisâni't-tefekkür*) "Böyle mâneviyatı arzu eden müridlerin gönüllerinde de, tefekkür lisanı ile konuşur

hikmet... Yâni onların edası da tefekkürdür. Çünkü onlar onu arzu ediyorlar, onun için hep tefekkür kokuludur şeyleri.

(*Ve fî kulûbi'l-ulemâ'*) "Alimlerin gönüllerinde de (*bi lisâni't-tezekkür*) tezekkür lisanıyla, hatırlama, anma, gerçeği hatırlama, göz önünde bulundurma dili ile konuşur hikmet. Yâni onların ana vasfı da tezekkürdür, hatırlamadır.

Demek ki, bir sıralama yapıyor aslında burada Mansùr-u Ammâr Hazretleri. En üstün kimseler, àrifler... Onun arkasında gelen ikinci tabaka, zâhidler... Onun aşağısında gelen üçüncü tabaka, àbidler... Onun aşağısında gelen dördüncü tabaka, müridler... Onun ardında olan beşinci tabaka, ulemâ... Ulemanın işi zikir; müridlerin işi fikir; àbidlerin işi uygunluk, tevfîk, Allah'ın emirlerine itaat; zâhidlerin işi ahireti tercih; àriflerin işi de tasdik, şeksiz bağlanma...

h. İnsanlar İki Çeşittir

٩ - وقال منصور: الناس رجلان: مفتقر إلى الله ، فهو فى أعلى الدرجات على لسان شريعة ؛ والآخر لا يرى الافتقار ، لما علم من فراغ الله من الخلق و الرِّزق ، والأجل والسعادة ؛ فهو فى افتقاره إليه ، واستغنائه به.

TS. 135/9 (*Ve kàle mansùrun*) Yine bu Mansùr-u Ammâr, bir başka sözünde buyurdu ki: (*En-nâsü racülâni: Müftekirun ila'llàh, fehüve fî a'le'd-derecâti alâ lisâni'ş-şerîah; ve'l-âharu lâ yere'l-iftikàre limâ alime min ferâgi'llâhi mine'l-halkı ve'r-rizkı, ve'l-eceli ve's-saàdeti; fehüve fî'ftikàrihî ileyhi, ve'stiğnâihî bihî.*)

"İnsanlar iki gruptur." diyor Mansùr Hazretleri. İnsanlar dediği, yâni müslümanları kasdediyor. Belki ötekileri insan bile saymıyor:

أُوْلٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ (الأعراف: ١٧٩)

(*Ülâike ke'l-en'àmi bel hüm edal*) "Onlar hayvanlar gibidir, hatta hayvanlardan da daha şaşırmıştır." (A'râf, 7/179) buyrulduğu gibi ayet-i kerimede, ötekileri kabil-i hitab da görmüyor, konuşmağa değer de görmüyor onları ve şöyle diyor:

"İnsanlar iki türlüdür." Yâni kaliteli insanları sayıyor, ötekileri bahis konusu bile etmiyor. Neymiş?.. Birisi (*müftekirun ila'llàh*) "Allah'a muhtaçlığının idrakinde olan insanlar." Hepimizi neyiz? (*Müftekirun ila'llàh*) Hepimiz Allah'a bağlı, onun lütfuna, ihsânına muhtaç insanlarız hepimiz. Bunu idrak etmiş insanlar, bir. Birisi bu.

(*Fehüve fî a'le'd-derecâti alâ lisâni'ş-şerîah*) "Şeriatın diliyle bu en yüksek derecededir." Çünkü her şeyin, her nimetin Allah'tan geldiğini biliyor da, kendisinin onun rahmetine muhtaç bir kul olduğunun idraki içinde. Kendi aczini biliyor, her şeyin Allah'tan geldiğini biliyor. Tamam, güzel, bu şeriat lisanına göre en yüksek derecededir.

(*Ve'l-âharu*) "Ama bir de öteki insan vardır ki, (*lâ yere'l-iftikàr*) öyle muhtaçlık görmüyor, böyle bir muhtaçlık hissetmiyor. Neden? (*Limâ alime*) Şu konuyu bildiğinden dolayı, (*min ferâgi'llâhi mine'l-halki ve'r-rızki ve'l-eceli ve's-saadeh*) Allah-u Teàlâ Hazretleri yaratma konusunda yaratacağını yaratmış, rızkı tayin etmiş, ecellerini tayin etmiş insanların; said mi şakî mi olacak, belli... Bunların hepsini tesbit etmiş Allah-u Teàlâ Hazretleri... (*Fehüve fî'ftikàrihî ileyhi*) Evet, ona muhtaç, (*ve'stiğnâihî bihî*) Allah'a dayanmakla da müstağnî durumda..."

Tabii demek istiyor ki Mansùr-u Ammâr: Bu duygu daha yüksektir. Ötekisi şeriata göre en yüksek derecedir. Kulun kendisinin àciz, nâçiz olduğunu bilip de, her ihtiyacını Allah'tan karşılayacağını bilip de, Allah'a bağlanması, Allah'a muhtaç olduğunu hissetmesi... Tamam, şeriat lisanında en yüksektir ama; bir de Allah'ın öyle kulları vardır ki, hiç bu konularda öyle bir muhtaçlık duygusu bile hissetmez. Neden?.. "Mevlâm hepsini tesbit etmiş, rızkımız belli, ecelimiz belli, her şey tesbit edilmiş." diye rahat, öyle bir ihtiyaç durumunu düşünmüyor. Allah'la

doyum haline gelmiş, müstağnî yâni, telaşsız. Bu daha yüksek…

Tabii àrif olduğu için, meseleyi böyle gördüğünden gayet rahat. Oturmuş bir kenara, telaşsız, rahat. Yine Allah'a bağlı, Allah'ın her şeyi tesbit etmiş olduğundan kaderine dayanıyor, kaderini biliyor, tevekkülünü ediyor ve onun için böyle Allah'la müstağnî duruma gelmiş, kimseye eyvallahı olmayan bir hale gelmiş; bu daha yüksektir diyor.

Tabii bunlar eski devirlerde kaldı. Yâni bu devirlerde böyle duygularla dolu olan, bu duyguları anlayan, bu duyguları yaşayan, İslâmiyet'i, İslâm'daki irfanı böyle bu seviyelere çıkmış olan, hareketlerini buna göre ayarlamış olan insanların adedi, kim bilir ne kadar azdır.

i. Gönlü Dolduran Şeyler

١٠ - وقال منصور: سبحان من جعل قلوب العارفين أوعية الذ كر ،
وقلوب أهل الدنيا أوعية الطَّمع ، و قلوب الزاهدين أوعية التَّو كُّل ،
وقلوب الفقراء أوعية القناعة ، وقلوب المتو كِّلين أوعية الرِّضا .

TS. 135/10 (*Ve kàle mansùr*) Yine Mansùr-ı Ammâr Hazretleri buyurmuş ki... Tabii bu sözlerin açıklamasını bilmiyorum tam açıklayabiliyor muyum, siz de tam kavrayabiliyor musunuz adamların durumlarını?.. Yâni bu adamların dünyaları, bu adamların dindarlıkları ne kadar derin, onlar görünüyor.

(*Sübhàne men ceale kulûbe'l-àrifîne ev'iyete'z-zikri, ve kulûbe ehli'd-dünyâ ev'iyete't-tamai, ve kulûbe'z-zâhidîne ev'iyete't-tevekküli, ve kulûbe'l-fukarâi ev'iyete'l-kanâati, ve kulûbe'l-mütevekkilîne ev'yite'r-rıdà.*)

Beş cümle söyledi, burada Arapça bilenler için izah etmek gereken kelime *ev'iye*. *Ev'iye, vià* kelimesinin çoğuludur. *Vià* da kap demek, içine bir şey konulan eşya demek. Çoğulu *ev'iye* geliyor.

Diyor ki: (*Sübhàne men ceale kulûbe'l-àrifîne ev'iyete'z-zikr*) "Àriflerin gönüllerini zikir mahzeni haline getiren Allah'ın şânı ne kadar yücedir." Mahzen diyelim, kap demeyelim de. Yâni zikirle dolduran. "Ariflerin gönüllerini zikirle dolduran; zikrullahla, Allah'ı hatırlamakla, Allah daima hatırında olmak şanında, halinde yapan Allah"ın şânı ne kadar yücedir."

(*Sübhàne*) Şaşıldığı zaman söylenir. Yâni, "Allah Allah! Ne kadar şaşılacak şey ki, àriflerin gönlü Allah'ı hatırlama doludur. Onu o hale getiren Allah, ne kadar hayran kalınacak bir yaratan!" diye, ondan sübhàne kelimesi kullanılır.

Buradan anlıyoruz ki, àrifler Allah'ı tanırlar ve hatırlarından çıkartmazlar. Gönüllerinde Mevlâ var. Sübhânallah!.. Allah nasıl onların o gönüllerini öyle esrâr hazinesi eylemiş, ma'rifet hazinesi eylemiş, hep Allah'ı bilen durumda insanlar.

(*Ve kulûbe ehli'd-dünyâ ev'iyete't-tama'*) "Ehl-i dünyanın da gönüllerini tama' mahzeni eylemiş. Yâni tama' dolu... Sübhànallàh, onların da içi tama' dolu..." Àriflerin gönlü bilgi dolu, zikir dolu, zikrullah dolu, Allah'ı hatırlama dolu; ehl-i dünyanın kalbi de tama' dolu. Sübhânallah!..

Sonra, (*Ve kulûbe'z-zâhidîne ev'iyete't-tevekkül*) "Zâhid kulların gönlü de tevekkül dolu. Tevekkül etmişler Allah'a, oh, gayet huzur ve rahat içindeler."

(*Ve kulûbe'l-fukarâi ev'iyete'l-kanâah*) "Dervişlerin gönüllerini de kanaat hazinesi eylemiş, onlarında gönlü kanaatkâr." Yâni derviş dediği, fukara dediği burada tasavvuf erbâbı fakirler demek. Yâni hırs yok, kanaatkârlık var; kanaat dopdolu içleri.

(*Ve kulûbe'l-mütevekkilîne ev'yite'r-rıdâ.*) "Tevekkül erbâbının da gönüllerini rızâ doldurmuş." Yâni, Allah neylerse, her yaptığı şeye hoşnud ve râzılar, hiç itirazları yok, hiç tahammülsüzlükleri yok.

Hikâyesini çok seviyorum, okuduğum zamandan beri muhtelif zamanlarda da söylüyorum: Tasavvufta rızâ makamı, yâni rızâ duygusu Allah'ın her şeyine, her takdirine râzı olmak duygusu,

yüksek bir duygudur. İyi bir seviyedir, yüksek bir anlayıştır. Yâni, "Mevlâ görelim neyler, neylerse güzel eyler. Hepsi hoş!" duygusu lafta değil de, özde böyle olması çok kıymetli bir duygudur, yüksek derecedir. Bu duyguya erişmiş olan insanlar, çok yüksek seviyededir.

Şimdi böyle bir derviş, seyahat ederken bir kasabaya gelmiş. O devirde kasabaların surları var, kapıları var; akşamları kapanıyor, gündüzleri açılıyor. Kapılarda nöbetçiler var... Neyse, girmiş şehrin surlarından içeriye... Bundan şüphelenmişler. Derviş ya, yoldan gelmiş, tabii üstü başı hırpânî... Şimdiki gibi pasaport, kimlik vs. yok. Yabancı bir diyara gelmiş, orada kendisini tanıyan bir kimse yok.

Yakalamışlar bunu:

"—Sen düşman tarafın casususun, buraya casusluk yapmağa geldin!" demişler.

"—Hayır, bunun için gelmedim. Ben aciz, naçiz, Allah'ın bir kuluyum..."

"—Yok, seni hain seni, gel bakalım!.."

Hapse atmışlar, hükümdara da söylemişler.

"—Tamam, kesin kafasını. Madem casus, öldürün!" demiş.

Adamı, elleri bağlı, kafasını kesmeğe, öldürmeğe götürüyorlar.

Şimdi o kendisi kendisine soruyor. Gözünü kapatmış, kendi içini yokluyor kendisi:

"—Ey nefsim, sen tasavvuf erbâbısın, dervişsin. 'Dervişlikte Allah'ın takdirine rızâ göstermek yüksek bir makamdır.' diye okumuşsun ve bunu da uygulamağa çalışıyorsun. Yâni, 'Mevlâ görelim neyler, neylerse güzel eyler.' diyordun. İşte bak, şimdi gördün mü Mevlâ'nın neylediğini?.. Haksızlığa uğradın, yakaladılar, hiç bir suçun yokken seni celladın önüne götürüyorlar. Biraz sonra da kafanı pat diye kesecekler. Gördün mü şimdi, Mevlâ'n neylerse güzel eyler miymiş? Râzı mısın bu duruma da?.." Kendi kendine soruyor böyle.

Nefsi de tabii, eğitilmiş bir insan. İçinden gelen duygu da şöyle:

“—Ne yapalım, nasılsa bir gün öleceğiz. Demek ki kader böyleymiş, burada ölecekmişiz. Zalim olarak ölmektense, mazlum olarak ölmek daha iyi… Ne yapalım, hiç olmazsa zalim değilim ki, haksız yere öldürüyorlar bizi. Hoştur, ne yapalım. Eh, hayat bitiyor, ahiret hayırlı olsun, dünya ne olacak?..” filan diye içinden böyle düşünmüş.

Celladın yanına kadar gidince, birisi bağırmış oradan:

“—Hey! Durun, bu adamı tanıyoruz, bunun böyle bir durumu yok, iyidir, hoştur. Haksızlık ediyorsunuz, yanlış, bu casus filan değil.” diye söylemişler.

Tabii, “Pekâlâ hay Allah, özür dileriz.” demişler. Ellerini çözmüşler adamın. Kafasının kesilmesi durmuş, kurtulmuş adam. Özür dilemişler, salıvermişler.

Şimdi, onun şu sözü çok hoşuma gidiyor:

“—Vallâhi kafamın kesilmesinden, ölümden halâsıma değil, o andaki ihlâsıma seviniyorum hâlâ. Yâni ölümden döndüğüme sevinmiyorum, o andaki duygularımın hâlisliğine seviniyorum. İtiraz olmadı içimden. ‘Ne yapalım, Allah böyle takdir etmiş,

pekâlâ...' Ona da râzı ya, rızâ makamında yâni. Rızâ ve teslimiyet makamında. Oh, el-hamdü lillah, imtihanda iyi ki öyle düşünmüşüm. Ya bir de isyan duygusu gelseydi içime...

"—Tüh be, böyle mi olacaktı ya... Biz Allah'a ibadet edelim de ondan sonra da başımıza bu hal de gelecek miydi?" filan deseydi, kaybedecekti imtihanı.

Teslim olmuş, "Ne yapalım?" demiş. "İnsan nasıl olsa eceli geldiği zaman ölecek. E demek ki benim ömrüm de bu kadarmış." diye teslim olmuş. "Vallahi kafamın kesilmesinden, ölümden halâsıma değil, o andaki ihlâsıma seviniyorum." diyor.

Halâs ve ihlâs, tabii edebî sanat yapıyor o sözü söylerken.

Onun için, rızâ makamı budur işte. Aslında biz bu sözleri niçin söylüyoruz? Yâni bu adamların hikâyelerini niye okuyoruz?.. Niye anlatmağa çalışıyoruz?.. Bunlar çok iyi insanlar, çok müslüman insanlar, İslâm'ı çok iyi anlamış insanlar. Allah'ın sevdiği, râzı olduğu kul olmak için, duygularını çok iyi kontrol eden insanlar. Biz de biraz onlardan hisse alalım, ibret alalım, biz de böyle iyi kullar olalım diye.

Ama gel gör ki yâni bizim tırnağımıza, elimize gül dikeni batsa, kıyamet kopartırız. Yâni ufacık bir şeyden nice nice itirazlar, nice nice kusurlu hareketler çıkıyor. Tabii bunları yapmamak lâzım geliyor diye inşâallah bize de bir intibah, bir uyanıklık, bir şey hasıl olur.

Evet, iki paragraf kaldı, bu zât-ı muhteremin hayatı burada bu kadar anlatılmış. İki paragrafı da okuyunca, bitecek.

Şimdi bu tabii bizim söylediğimiz sözler… Her zaman ikaz ediyoruz, gene söyleyelim: Burada okuduğumuz bu sözler çok yüksek sözler, atasözü gibi, atalar sözü gibi, vecîze gibi sözler... Bunlar aslında iyice hazmedilecek sözler.

Avrupalı bir yazar diyor ki:

"—Bazı kitaplar vardır, lüp diye yutulur, hap gibi yutarsın tamam. Bazıları vardır, çiğnenir. Yâni birden yutulmaz, evirilir, çevirilir, evirilir, çevirilir... Bazı cümleler vardır, tamam basit

cümledir, 'Bu gün hava yağışlı.' tamam, anladık, yağmur yağıyor, bitti. 'Bu gün hava biraz soğudu.' tamam basit. Ama bazı sözler vardır ki üzerinde çok düşünmek lâzım, uzun boylu düşünmek lâzım!"

Bu cümlelerin hepsi böyle kıymetli cümleler. Onu hatırlatıyoruz. Çünkü, bu mübarek zâtların hayatlarının ana tecrübeleri bunlar, mühim tecrübeler bunlar.

j. İnsanlar İki Tiptir

١١ - وقال منصور: الناس رجلان: عارفٌ بنفسه ، فشغله فى المجاهدة والرياضة ؛ وعارفٌ بربِّه ، فشغله لخدمته ، وعبادتى ، ومرضاته.

TS. 136/11 (*Ve kàle mansùrun: En-nâsü racülâni*) İnsanlar iki tip insan durumundadırlar, (*àrifün bi-nefsihî, feşuğlühû fî'l-mücâhedeti ve'r-rıyâdati; ve àrifün bi-rabbihî feşuğlühû bi-hıdmetihî ve ibâdetihî ve merdâtihî*)

"İnsanlar iki tiptir, iki tip adamdır: Birincisi; (*àrifün bi nefsihî*) kendi nefsini anlamış, àrif olan insandır, kendini bilen insandır." Nedir bu adamın işi? (*Feşuğlühû*) "Bu adamın işi gücü (*fî'l-mücâhedeti*) mücahede etmektir, (*ve'r-rıyâdati*) rıyâzât yapmaktır." Yâni nefsini bildi... Bizim nefsimiz nedir? Haa, nefsini bilen insanın işi mücahede ve riyâzâttır diyor, ne demek istiyor? Nefsimizi bildik, nedir bizim nefsimiz? Nefs-i emmâredir, mel'undur, hevây-ı heveslerle doludur, bizi zevke, hevâya hevese sürükler, eğlenceye, keyfe, tembelliğe sürükler. Bu nefs-i emmâreyle uğraşmak lâzım.

إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلاَّ مَا رَحِمَ رَبِّي (يوسف:٥٣)

(*İnne'n-nefse le emmâretün bi's-sûi illâ mâ rahime rabbî*)

[Muhakkak ki nefis insana kötülüğü çok emredicidir, ancak Rabbimin koruduğu müstesnâ.] (Yusuf, 12/53)

Nefsiyle mücadele etmezse insan, bu nefsi hakimiyeti bir ele geçirdi mi, insanı felâkete götürür, kötü yerlere götürür, kötü işler yaptırır, hayatını mahveder. Onun için insan nefsini bilirse; "Haa, ben bu nefsi tanıdım, bu nefsin yapısını anladım; bunun daima tepesinde yumruk olacak... Bunun sözünü dinlemeyeceksin, bununla savaşacaksın ve nefsin neyi istiyorsa onu vermeyeceksin. Yemek mi istiyor? Oruç tutacağım. Yatmak mı istiyor? Kalkıp gece namazı kılacağım. Şunu mu istiyor, tam tersini." derse... Yâni onunla savaşmak ve riyâzet yapmak.

Riyâzât biliyorsunuz, *dad* harifiyle, riyâdât. Riyâdât idman demektir. İdman iki çeşit olur. Bir: *Riyâdatü'l-beden* bedenin idmanı. Halter kaldırırsın, lobut çevirirsin, koşu yaparsın, bilmem ne filan... Vücudunu idmanlattırıyorsun ve vücudun kondisyonunu koruyor. Çeşitli jimnastikler yaptığın için nefesin açılıyor, pazuların kuvvetleniyor, vücudun hünerli oluyor, kıvrak oluyor filan... Tamam, bu riyâdatü'l-beden, bedenin eğitimi. Beden eğitimi dersi diyoruz, riyâdatü'l-beden bu.

İkincisi: *Riyâdatü'n-nefs*. Nefsi de böyle sıkıştırırsan vücudu sıkıştırdığın gibi, nefis de hizaya gelir. Nasıl vücudunu iyi çalıştıran insan, Naim Süleymanoğlu oluyor. Bacak kadar boyuyla, bir karış boyuyla halterleri kaldırıyor, dünya şampiyonu oluyor, madalya üstüne madalya alıyor... Niye sen yapamıyorsun?..

"—Hocam, o ne kadar çalışıyor! Nasıl, ne zamandan beri halterciliğe çalışıyor."

Haaa, bedenini çalıştırıyor, sonunda bedeni o işe uygun hale gelmiş. Biz kaldırmağa kalksak, bedenimiz küt diye kırılır, ondan sonra hastanelerde geçer ömrümüz. Yâni biz alışkın değiliz.

Hah, işte vücudun böyle çalışa çalışa, riyâzat yapa yapa kabiliyet kazanması gibi, insanın nefsi de eğitile eğitile, zorlana zorlana, iyi bir kondisyon kazanır, sonunda insan iyi bir insan olur. Yâni nefsin oyunlarını yenebilen, faziletli işleri yapabilen,

günahlı işlerden kendisini tutabilen bir insan olur.

Adama diyorsun ki:

"—Kardeşim utanmıyor musun, evlisin, iyi bir ailedensin; çoluk çocuğunun rızkını alıp kumara niye veriyorsun?.. Evli olduğun halde niye başka bir kadınla düşüp kalkıyorsun?.." vs. filan, söylüyorsun.

"—Tutamıyorum kendimi hocam!" diyor. "Haklısın." diyor, boynunu büküyor, "Tamam, gene hata ettim." diyor. "Kendimi tutamıyorum." diyor.

Neden?.. Nefsi kuvvetli, iradesi zayıf, nefsi bunu istediği yere götürüyor. Haa, nefsi yenmek için idman yapmak lâzım!..

İnsanlar iki çeşittir, biri nefsini bilen insan. Nefsini bildi mi, "Bu nefis sabıkalıdır. Bu nefse yüz verirsen, insanı günahlı şeylere götürür." deyip, onun karşısında uyanık bulunup, onu terbiye eder. Mücahede eder, mücahede-i nefs yapar, riyâzâtü'n-nefs yapar ve iradesi kuvvetlenir, sağlam bir müslüman olur. Kale gibi olur, günahlara bulaşmaz. Tamam, bunun işi bu.

(*Ve àrifün bi-rabbihî*) "Öteki tip insan, Rabbini bilen insan. Bu nefsinin ne kadar hilekâr olduğunu bildiği için, ona karşı savaşıyor, ötekisi de Rabbini bilen insan... Rabbini bilen insanın işi ne olur?.. "Rabbini bilen insanın işi de, (*feşuglühû bi-hıdmetihî*) Rabbinin hizmetinde olur." Şugul, iş demek. (*Ve ibâdetihî*) "Rabbine ibadette olur. (*Ve merdâtihî*) Rabbinin rızasını kazanmak yolunda olur."

Rabbini bilenin işi ne olur? Allah'ın hizmetine koşar. Allah'ın hizmeti nedir?.. Aslında Allah'ın hizmete ihtiyacı var mı?.. Hiç bir şeye ihtiyacı yok! Bizi yaratmış, bizi yarattığı gibi sayısız melekler yaratmış, her istediği ol dediği zaman oluyor, yaptırtıyor. Yâni bizim hizmetimize Allah'ın ihtiyacı yok. Allah'a hizmet demek, gene dine hizmet demektir. Dine hizmet de, insanlara hizmet demektir netice itibariyle...

Haa, Rabbini bilen insan, Rabbinin hizmetine koşar, ibadetine koşar ve rızasını kazanmağa koşar. Bu da Allah'ı bilen insanın işi.

Biz nasıl olacağız, hangisini tercih edersiniz? İkisi birden olacağız biz. Hem nefsimizi bileceğiz; ne kadar hilekârdır, ne kadar azgındır, ne kadar kuvvetlidir. Bize neler neler yaptırdı şimdiye kadar, bundan sonra da neler yaptırabilir. Hem ona savaş açacağız, hem onu hizaya sokmak için eğitim yaptırtacağız; çeşitli ter dökücü idmanlar gibi... Hem de Rabbimizi bilip, Rabbimize ibadet edeceğiz, dinimize hizmet edeceğiz ve Rabbimizin rızasını kazanmağa koşturacağız.

Tabii, "Hangisi daha üstündür?" dersek, Rabbini bilip de Rabbinin hizmetinde olan daha üstündür, şek şüphe yok. Ama ikisi de lâzım bize... Çünkü, bizim nefislerimiz hizaya gelmiş nefis değil, bizimkiler daha sopa istiyor. Onlar hizaya getirmişler, tornadan geçirmişler, onların nefisleri melek gibi olmuş. Bak ölüme giderken soruyor nefsine:

"—Ne haber, şimdi öldürülmeğe gidiyorsun, ne haber?" diyor, "İyilik sağlık..." diyor, "İyiyim." diyor. E öldürülmeğe gidiyorsun... "Ne yapalım insan nasıl olsa ölecek, Allah böyle takdir etmiş." diyor, keyfi yerinde.

Haa, nefsi adam olmuş.

Bizim?.. Bizimki daha çok sopa istiyor. Yatırıp yatırıp döveceksin. Vereceksin ayağının altına sopayı, falakaya yatıracaksın. Hani falaka yasak okullarda filan ama, bu okulda yasak değil. Yatır nefsini, iki arkadaşına da tuttur falakanın uçlarını, al eline sopayı, vur tabanının altına sopayı, bağırsın biraz... Bakalım hevâ-yı nefse uymak, onları ikide birde önümüze sermek nasıl oluyormuş?.. Bir daha bize bir şey teklif edemesin.

"—Kalkma yâ sabah namazına, sıcacık yatağın içinde yat! Sular buz gibi, cami uzakta bilmem ne... Kılıver evinde..." filan...

"—Seni nefis seni... Yatırırım seni, ayağımın altına alırım, kafanı kırarım, polis bile gelmez yardımına..." diye, onunla uğraşacağız biz.

k. Elbiselerin En Güzeli

Ve sonuncu cümleye geldik muhterem kardeşlerim! Zaten zamanımız da doldu.

١٢ - وقال منصور بن عمّار: أحسن لباس العبد التواضع
والانكسار؛ وأحسن لباس العرفين التقوى. قال الله تعالى:
ولباس التقوى ذلك خير .

TS. 136/12 (*Ve kàle mansûru'bnü ammâr*) Ammar oğlu Mansùr buyurdu ki gene, bir sözü de bu: (*Ahsenü libâsi'l-abd, et-tevâduu ve'l-inkisâr; ve ahsenü libâsi'l-àrifîn, et-takvâ. Kàle'llàhu teàlâ: Ve libâsü't-takvâ zâlike hayr*.)

Buyurmuş ki: (*Ahsenü libâsi'l-abd*) "Kulun giydiği elbiselerin en kıymetlisi, en güzeli (*et-tevâduu ve'l-inkisâr*) mütevâzılıktır ve gönül kırıklığıdır."

Tabii, bu aslında bizim Hereke kumaşından yapılan elbise demek değil. Mânevî şey demek. Takınılan tavrı bir elbise gibi göz önüne getiriyor, öyle söylüyor. Kulun en iyi elbisesi tevâzu ve gönül kırıklığıdır diyor. Ne demek? Yâni böyle olmalı, mütevâzı olmalı kul, gönlü kırık olmalı. Mütevazılığın zıddı nedir? Kibirlilik. Gönül kırıklığının zıddı nedir? Gamsızlık, duygusuzluk filan... Kul mütevâzı olacak, kalbi kırık olacak, boynu bükük olacak, hassas olacak yâni. Genel olarak kullardan istenen budur.

(*Ve ahsenü libâsi'l-àrifîn*) "Àriflerin elbiselerinin en kıymetlisi de, (*et-takvâ*) takvâdır." Bir de delil getiriyor: (*Kàle'llàhu teàlâ*) "Allah-u Teàlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de buyurdu ki:

وَلِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ (الأعراف:٢٦)

(*Ve libâsü't-takvâ zâlike hayrun*) 'Bir de takvâ libâsı vardır, (*zâlike hayrun*) bu daha güzeldir, en hayırlıdır.' (A'raf: 26)"

Demek ki, hepimiz hangi elbiseyi giyeceğiz? Palto mu

giyeceğiz, pardösü mü giyeceğiz, cübbe mi giyeceğiz?.. Takvâ elbisesi giyeceğiz. En güzel elbise budur. Takvâmızı takınacağız yâni…

Takvâ deyince aklıma düştü, geldi: Bizim Fakülte'de bir kadıncağız vardı, asistandı. Daha doğrusu o zaman bizim Fakülte'den mezun bir kimseydi, Fakülteye asistan bile girmemişti, kadın vaizdi. Ankara'da kadın vaiz kadrosunda vaize diyoruz yâni. Camilerde kadınlara vaaz veren bir kadın kişiydi ama, gazeteciler gitmişler, kendisiyle röportaj yapmışlar, eteği mini değil ama dizin üstünde… Vaize hanım, eteği dizinin üstünde, saçları da açık… Fotoğrafını çat, çekmişler gazeteciler. Yâni 25-30 sene önceki hadise.

Gazeteci soruyor:

"—Siz başınızı örtmemişsiniz?.."

"—Ben takvâ örtüsüyle örtünüyorum." diyor.

Hadi oradan yalancı, palavracı! Öyle şey olur mu?.. Yâni takvâ örtüsüyle örtünüyormuş... Senin takvân olsaydı bu mini eteği giymezdin, bacağını göstermezdin, Allah'ın emrini tutardın. Allah'ın emri nereden nereye kadar örtünmekse, onu yerine getirirdin. Mazeret olarak, "Ben takvâ örtüsüyle örtünüyorum." diyor. Yalan! Şeytanca bir söz...

Birisine sormuşlar Adapazarı'nda, olmuş hadise yâni, bunlar hayal değil. Adam mürşid geçiniyormuş, ortalıkta öyle dolaşıyormuş,

"—Niye sakal bırakmıyorsun?" demişler.

"—Benim sakalım nurdan, göremiyorsun." demiş.

Hadi oradan şeytan, yalancı, alçak, utanmaz! Yâni Peygamber Efendimiz nurdan sakal edinemez miydi? Peygamber Efendimiz'in madem böyle sakalı var, o zaman sen de böyle sakal bırakacaksın. Nurdan sakalı varmış... Yalan, şeytan! Yâni karşısındaki aldanabilir belki. Yâni bu mürşid geçiniyor, nurdan sakalı varmış, "Sen benim sakalımı göremezsin." demiş. Niye göremeyeyim? Sakal dibini görüyorum ya, tıraşını görüyorum, tıraşlı olduğunu, kaymak gibi traşlısın, kireç kaymağı gibi. Sütün kaymağı gibi

değil, de kireç kaymağı gibi. Yüzüne sürsen hasta eder insanı.

Yâni palavracılar çok. Gözünüzü açın! İmanını almak için, insanı yoldan saptırmak için şeytanın tuzakları çok, hileleri çok, aletleri çok, ağları çok. Biliyorsunuz şeytanın ağlarının, hibâr demek, yâni av avlamak için hani böyle balıkçılar yanlarında gezdiriyorlar, bir atıyorlar, ne diyorlar ona, böyle serpme ağ... Ondan sonra çekiyor, bir sürü balık. Yâni şeytanın av avlamak için ağları... Tabii kuşları, ceylan meylan gibi şeyleri de öyle avlıyorlarmış galiba…

اَلنِّسَاءُ حَبَائِلُ الشَّيْطَانِ (ش. عن ابن مسعود)

(*En-nisâu habâilü'ş-şeytân*)[28] "Kadınlar şeytanın tuzak ipleridir, ağlarıdır." diyor Peygamber SAS Efendimiz.

Tabii erkeği avlamak için, günaha düşürmek için şeytanın ağı kadındır. Kadını avlamak için şeytanın tuzağı erkektir. Gözünü açması lâzım!

Tabii, şeytan bazen de ajan kullanır. Kendisi gelmezse, insanlardan şeytanlaşmış kimseleri gönderir senin yanına, onlarla kandırır. O da işte "Benim takvâ elbisem var, örtünüyorum."

"—E bacaklarını görüyorum nasıl örtünüyorsun? Fotoğrafını çekmiş.

Bir de fotoğrafı çekilmemiş olsa neyse ne... Sen göremiyorsun der belki bana... Tamam, fotoğraf makinesiyle tesbit edilmiş.

Nurdan sakalı varmış... Nurdan olsa parlar. Kara kara kıl kökleri görünüyor. Yâni bir sürü palavracı, yalancı, şeytan ajanı... İnsanların arasına gönderip de, şeytanın insanları aldatmak için kullandığı kimseler oluyor.

Hani (*Libâsü't-takvâ zâlike hayr*) "Takvâ elbisesi, bu en

[28] İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.XIII, s.297, no:3; Ebû Dâvud, *Zühd*, c.I, s.172, no:160; Hünnâd, *Zühd*, c.I, s.286, no:497; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Ebü'ş-Şeyh, *el-Emsâl*, c.I, s.295, no:251; Ebü'd-Derdâ RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.921, no:43587; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.383, no:1225; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XLI, s.244, no:44784.

hayırlısıdır." diyor. Takvâ elbisesi ama, bu gibi mazeretlere de bu kullanılmamalı! Sen takvâ ehliysen, yâni Allah'ın azabından, cezasından sakınan bir insansan, Allah'ın emrine uygun hareket edersin.

Bir başkasını anlattılar, Belek'te deniz kenarındaki gazinoda içki içiyorlarmış, rakı içiyorlarmış. Yarı yolda kalkmış, sarhoş kafayla:

"—Aman yâ Hüseyiiiiiin!" diye bağırmış.

Haa, sen Hazret-i Hüseyin'i çok mu seviyorsun?.. Vay vay vay!.. İçki masasında Hazret-i Hüseyin aklına gelmiş de, "Aman yâ Hüseyin!" diye bağırıyor. Üzülüyor Hazret-i Hüseyin'in şehid edildiğine, gamlanmış, efkârlanmış. Rakıyı çektikten sonra, "Aman yâ Hüseyin!" diyor.

Bunların hepsi şeytanın oyunlarıdır. Aklımızı başımıza toplayacağız, ahiret işi oyuna gelmez. Allah'ın rızasını kazanmak için, insanın ciddi olması lâzım! Böyle palavralarla, görünmez sakallarla, görünmez örtülerle örtünüp çıplak gezmek, sakal tıraş etmek, günah işlemek... Bir de bunları böyle müdafaa yollu söylemek, dinle alay etmek demektir. Öyle şey yok.

Öyle şey yok da, yapıyor... Yapana yüz vermek de yok. Yapana yuh olsun, yüz verene bin defa yuh olsun. Her mal, müşteri olduğu için satılır. Mademki müşteri oluyorsun sen, o zaman daha fena. Senin müşteri olman, yâni siz değil de caminin dışındaki ey falanca, ey ona adam gözüyle bakan insan!.. Sen ona madem ki destek oluyorsun, o zaman sen daha kötüsün!..

Her zalim yanındaki destekçilerle, askerlerle kuvvet bulur. Tek başına insan zulüm yapamaz. Ateş olsa cirmi kadar yer yakar. Onun için,

[Muîni zàlimin dünyada erbâb-ı denaattir;]
Köpektir zevk alan sayyâd-ı bî insâfa hizmetten.

diyor şair. "İnsafsız avcıya hizmetten zevk alan köpektir."

"—Bir zalim kimseye yâ seyyid dese bir insan, ey beyefendi dese, Arş-ı A'lâ sallanır." diyor Peygamber Efendimiz.

"'Ne biçim laf söyledi bu adam. Yâni, Allah'ın sevmediği bir kimseye güzel bir unvan söyledi.' diye, Arş-ı A'lâ zangır zangır titrer." diyor Peygamber Efendimiz. Onun için, öyle ciğeri beş para etmeyen insana, bey falan denmez. Hakaret edeceksin ki, haddini bilecek, hizaya gelecek. İtibar etmeyeceksin ki, yalnız kalacak. Desteklemeyeceksin ki, zulüm yayılmayacak. Bu çok önemli muhterem kardeşlerim!

l. İnsanın Selâmeti

Bir cümle daha varmış aşağıda, ben onu görememişim:

١٣ - وقال منصور: سلامة النفس فى مخالفتها ، وبلاؤها فى متابعتها.

TS. 136/13 (*Ve kàle mansûrun: Selâmetü'n-nefsi fî muhâlefetihâ, ve belâühâ fî mütâbaatihâ.*) "İnsanın selâmeti, insanın nefsinin de selâmeti..." Yâni insan cehenneme atılınca, kim çekecek cezayı? Beden de çekecek, nefis de çekecek. "Nefsin selâmeti, insanın nefse muhalefet etmesindedir." Nefsin ne istiyorsa yapmayacaksın ki, sen de kurtulasın, nefsin de kurtula.

(*Ve belâuhâ*) "Belâlara maruz kalması, cezaları hak etmesi, müstehak olması da, (*fî mütâbaatihâ*) nefse uymaktadır." Aklımızı başımıza toplayacağız, nefsimize uymayacağız, hevâ-i nefse uymayacağız.

Eskiden beri canım sıkılır. Divan Edebiyatı diye bize Edebiyat kitaplarında, lisede boyna gazel okuttular. Sakî getir ol bâdeyi kim, bilmem erguvan renklidir, bilmem nedir... Ey meyhanenin sahibi... Ey meyhanecinin çırağı... Bilmem ne vs...

"—E bundan başka şiir söylememiş mi Osmanlılar?.."

E söylemiş ama, seçip de bize Osmanlı Edebiyatı diye

öğrettikleri hep buydu.

"—Hevây-ı nefse uyup kûr-i yâre de gideriz." diyor şairin birisi. "Nefsimizin hevasına uyup, yârin köyüne kadar gideriz..."

Gidersen belânı bulursun. Ama şiir diye bunu yazmışlar. İçkiyi medhetmişler, kumarı medhetmişler, zinayı medhetmişler, flörtü medhetmişler...

Hepsi öyle değildi tabii ama, bize hem de lise çağında Osmanlı Edebiyatı diye öğretiyorlar. Ondan sonra çocuk da ona özeniyor. Sigaraya özeniyor, gazele özeniyor bilmem neye özeniyor... Yâni biz, Milli Eğitimimizle kendi kendimizi eziyoruz. Başkasının bir şey yapmasına lüzum kalmıyor, aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri şu büyüklerin, güzellerin, Allah'ın sevgili kullarının hallerini anlayıp, o güzel hallerle hallenmeyi, Allah'ın rızası yoluna girmeyi, o yolda yürümeyi; ömrümüzü Allah'ın rızasına uygun geçirip, huzuruna sevdiği, râzı olduğu bir kul olarak varmayı, cümlemize nasib ve müyesser eylesin...

05. 11. 1994 - İstanbul

16. AHMED İBN-İ ASIM EL-ANTÀKÎ (1)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm.

Bi'smi'llahi'r-rahmâni'r-rahîm...

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Kemâ yenbagî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultànih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-ahirîn, ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd.

Aziz ve muhterem ve sevgili kardeşlerim!

Çok kıymetli bir alimin, Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin yazmış olduğu çok değerli, mümtaz bir kitap olan *Tabakàtü's-Sûfiyye*'sini okuyoruz. Yâni Tasavvuf büyüklerinin hayatlarını ve mübarek fikirlerini toplamış, böyle bir eser meydana getirmiş bu büyük alim ve bu eseri çok kıymetli bir Mısırlı profesör de neşre hazırlamış; çok güzel ilaveler, dipnotlar, açıklamalar yaparak… Bu, Türk dilimize henüz tercüme edilmemiş olan bir kaynak eser olduğu için tasavvuf konusunda en salâhiyetli, en meşhur, en büyük, en kıymetli şahısların sözlerini, fikirlerini buradan öğrenebiliriz diye bu kitabı okumağa başladık.

Bunların okunmasına başlamadan önce, evvelâ Peygamber Efendimiz'in rûh-u pâkine, sonra bütün enbiyâ ve mürselînin ervâh-ı tayyibelerine, Peygamber Efendimiz'in âlinin, ashâbının, etbâının, ahbâbının, ihvânının, hulefâsının ve veresesi olan ulemâ-ı muhakkıkîn ve meşayih-i vâsılînimiz, evliyâullah-ı mukarribînimizin ruhları için; Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan, kendisinden ilim öğrenip feyz aldığımız, el aldığımız şeyhimiz, hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar turuk-u aliyyelerimizden güzerân eylemiş olan pîrân ve sâdât ü meşayih-i turuk-u aliyyemizin ruhları için;

Uzaktan yakından bu meclise, bu derse gelen siz kıymetli kardeşlerimizin de, ahirette intikal etmiş olan bütün müslüman ecdâd u ceddât, akraba u taallukàt, ahbâb u ihvân u yârânlarının

ruhları için;

Bu beldeleri fetheden mübarek Fatih Sultan Mehmed Han'ın ve ordusu mensubu gazilerin, şehidlerin ve diğer fatihlerin, mücahidlerin ruhları için; şu İstanbulumuzun medâr-ı iftihârı, İstanbul'da medfun bulunan Ebû Eyyüb el-Ensârî ve sâir sahabe-i kiram, Yûşâ AS ve sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah ve mukkaribînin ruhları için; ve bir de şu camiyi binâ ettirenlerin ve nâmına binâ ettirilmiş olan zâtın ruhu için; bizim de dünya ve ahiret saadet ve selâmetine ermemize vesile olsun diye, aziz ve bahtiyar olalım diye bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerîf okuyalım, öyle başlayalım! Buyurun:

……

El-hamdü lillâh 136 sayfa okumuşuz, 17 tane tasavvuf yolunun üstadının, büyük zâtın hayatını okumuşuz, bitirmişiz, şu güne gelmişiz. Bu gün 18. biyografi.

١٨ -أحمد بن عاصمٍ الأنطاقيُّ

(*Ahmedi'bnü àsımini'l-antàkıyyü*) Antakya'lı Ahmed ibn-i Asım isimli zâtın hayatını ve güzel nasihatlerini, fikirlerini nasib olursa okuyacağız.

Tabii her konuda, o konuyu en iyi bilen insanların eserlerini okumak lâzım! En salâhiyetli, tecrübesi en derin olan, numûne teşkil eden, herkesin beğendiği, tasvip ettiği, tezkiye ettiği, istifade ettiği eserleri okumak lâzım diye bu kıymetli eseri seçtik.

Evet, çok süzme bir eser… Lüzumsuz ifadeler kullanmamış, her şeyi tartarak söylemiş, ölçerek söylemiş. Tam ilim adamı üslûbuyla yazmış. Biz de bundan memnunuz, seviyoruz. Onun için, Arapça ifadesini de aynen okuyarak size anlatıyoruz. Böyle sağlam bir eseri, kendi yazılmış olduğu dille tanımış olsun kardeşlerimiz diyerek.

Şimdi okumağa başlayalım:

a. Ahmed ibn-i Asım el-Antàkî Hakkında Bilgi

ومنهم أحمد بن عاصمٍ الأنطاقيُّ ، كنيته أبو على ، ويقال: أبو عبد الله وهو الأصحُّ.

(*Ve minhüm*) "Onlardan, yâni mutasavvıfların büyüklerinden, meşhurlarından birisi de, (*Ahmedü'bnü àsımını'l-antàkıyyü*) Antakyalı Asım oğlu Ahmed isimli zât-ı muhteremdir." diyor müellif.

Yüz tane biyografi var şu yazdığı eserin içinde… Güzel bir tertip düşünmüş yazar, mübarek yazar Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri. Sahabe-i kirâmın hayatını yazmış, tâbiînin hayatını yazmış, ondan sonra bunların hayatını yazmış. O eserler elimizde değil ama, bu eserinden şimdi biz istifade ediyoruz.

(*Künyetühû ebû aliyyin, ve yukàlü: Ebû abdi'llâhi ve hüve'l-esahhu*) Künyesi Ebû Ali, veyahut daha sıhhatli rivayete göre Ebû Abdullah'tır.

Biliyorsunuz, Arapların isimlendirmesini size anlattım. Bir insana isim verirken nasıl isimlendirirler, onu anlattım. Bir şahsın ismi olur: Muhammed, Ahmed, Asım vs... tarzında, Seyfullah filan gibi bir ismi olur. Sonra, babasının da ismini söylerler. Falanca oğlu filanca diye. Muhammed ibn-i Abdullah diyoruz değil mi, Abdullah'ın oğlu Muhammed diyoruz. Baba adıyla söylenince daha iyi bir tanıtma olmuş oluyor. Araplarda bu adet var. Türkçemizde de var: Hasan Ağa'nın oğlu Ahmed dediğimiz gibi yâni. Hatta soyadlarında da kullanılıyor ya, falancaoğlu diye, Hatiboğlu, İmamzâde filan gibi kelimeler kullanıyoruz. Babasının ismi oluyor, iki.

Hangi memleketten ise bir de o, isme ekleniyor. Bu neymiş? (*El-antàkî*) Antakyalıymış. Nereli olduğunu da belirtiyor, üç... Meselâ ne diyoruz? İmam Buhârî diyoruz. *Buhàrî*, yâni Buharalı, Buhârâ-i Şerîf'ten.

Yeri de bilmek iyi oluyor. Peygamber Efendimiz SAS hadis-i şerîfinde buyurmuş: Birbirlerimizle tanışmamızı tavsiye ediyor Peygamber Efendimiz:

"—Sevdiğiniz insana sevdiğinizi bildirin ve tanışın! Tanıştığınız zaman da ona adını, babasının adını, kabilesini, yerini sorun; ahbaplığı sağlam yapın! Kaybolduğu zaman ararsınız, 'Nerelerde kaldın mübarek, çoktandır seni göremiyorum?' dersiniz. Hastalanırsa, ziyaret edersiniz, bir hizmetiniz olabilecekse hizmetini yaparsınız." diyor. "İnsanın bir sevdiği insanı sevip de ismini öğrenmemesi acizliktir." diyor. Erkeğin acizliğidir.

"—Falanca şahsı tanıyor musun?"

"—Eh, tanıyorum, camiye geliyor, çok seviyorum."

"—Kim bu?"

"—Vallàhi bilmem, öğrenemedim ismini..."

Acizlik bu. Seviyorsan, ismini, cismini tam öğren! Nereli olduğunu tam öğren! Evine çağır! En iyi tanışma şekli o...

"—Bu akşam çorbayı bizde içelim!" de veya "Çayı beraber içelim!" de! Çorba olmazsa, çay olur. "Fakirhaneye bir teşrif buyurun!" de... Birbirinizi böyle tanıyacaksınız.

Tabii tanımaktan maksat, tanışmaktan maksat muhabbettir. Müslüman müslümanı tanıyacak, tanıması bir sevap... Hatta hadis-i şerîflerde müjde var: İnsan yeni bir arkadaş edindiği zaman, yeni bir arkadaş tanıdığı zaman, Allah onun mânevî derecesini bir derece yükseltirmiş; bir kişiyle daha tanıştı diye. Bir kişiyle daha tanışırsa, bir derece daha... Onun için, tanışmaya teşvik var. Tanışacağız, bu bir sevap…

İkincisi; tanışmaktan maksat muhabbet etmektir. Muhabbet edeceğiz, birbirimizi seveceğiz. Şimdi ben hocayım, Allah böyle yazmış alnımızın yazısını, el-hamdü lillâh, çok şükür. Üniversitede hocaydık, profesördük, emekli olduk; dışarıda hocayız, camide hocayız, sarıklı hocayız, cübbeli hocayız... Şuramızdan sırmalı, üniversite cübbemiz de var, cami cübbemiz de var, her şeyimiz var.

Soruyorlar bize, geliyorlar, dertlerini açıyorlar. Şu müslümanlar müslüman ama, çok eksiklerimiz var. Herkes birbirine düşman, herkes birbiriyle takışmış, herkes birbirine kırgın, herkes birbirinden şikayetçi...

Olmaz! Muhabbet olacak, sevgi olacak, mü'minler birbirini sevecek, Allah bunları birbirine kardeş etmiş:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ (الحجرات: ١٠)

(*İnneme'l-mü'minûne ihvetün*) [Ancak mü'minler kardeştirler.] (Hucurat, 49/10) Mü'min mü'mini sevecek.

Sevmek de yetmez. Ben seni çok seviyorum... E tamam; sen bana hayran, ben sana hayran, gel cama tırman... Yetmez! Sevince, muhabbet olunca, yardımlaşma da olacak.

Hocamız öyle derdi. Adam şurada denize düşse, ayağı kaysa, yüzme bilmiyor, çırpınıyor, sen de oradan geçiyorsun:

"—*Selâmün aleyküm*!"

"—*Ve aleyküm selâm* ama, uzat elini de denizden çıkayım!"

Yâni, *Selâmün aleyküm*'ün orada lafı önemli değil. Elini uzatmak, *Selâmün aleyküm* orada... Çünkü sen ona elini uzatmazsan, selâm olmayacak orada, boğulacak adam. Denizde gidiyor, boğulacak. Elini uzat da selamette olsun.

Selâmün aleyküm, Allah seni selâmette eylesin demek. Hem dünyada, hem ahirette selâmette eylesin... İyi ama, uzat elini de, *Selâmün aleyküm* o zaman tamam olsun. Elini uzat da çıkayım. Yardım edecek. Birbirine yardım edecek, destek olacak, kesesini açacak. Cırt açacak, arkasını dönecek, çıkartacak, verecek. Yâni yardımcı olacak. İhtiyaca varsa, söylemeden verecek.

Bakın dinimizde fukaraya sadaka vermekten, borçlu bir arkadaşa borç vermek daha sevap, sevabı daha büyük. Çünkü muhabbet oluyor. O dilenemez ki... Muhabbet oluyor.

Şimdi millet muhabbeti unutmuş. Camide de unutmuş, tekkede de unutmuş, tekkeler arasında da unutulmuş, İslâm ülkeleri arasında da unutulmuş... Suriye İslâm devletiymiş; masal… Mısır İslâm devletiymiş; hikâye... Irak İslâm devletiymiş; uydurma... İran İslâm devletiymiş... Nerede sizin İslâmlığınız yâ? Nerede sizin kardeşliğiniz? Aynı ümmetteniz işte...

Buradan kervana biniyordu dedelerimiz, bir senelik nafakasını evine bırakıyordu; "Haydi Allah'a ısmarladık, hakkınızı helâl edin, ben hacca gidiyorum!" diyordu, dualarla, salevatlarla Bağdat yoluna çıkıyorlardı. Şu bizim altımızdaki yol ne? Aşağıdaki yol, deniz kenarındaki? Bağdat Caddesi.

Buradan yola çıkıyorlardı, bir gün gidiyorlardı, Kartal'da mola veriyorlardı... Bir gün daha gidiyorlardı, Gebze'de mola veriyorlardı... Bir gün daha gidiyorlardı, İznik'te mola veriyorlardı, Kızderbendinde mola veriyorlardı, Geyve'de mola veriyorlardı... Adını sanını unuttuğum yerler, Seyitgazi, Eskişehir'in yanında, oradan Konya'dan, Karapınar'dan,

Adana'dan aylarca gidiyorlardı, dönüyorlardı.

Ne pasaport vardı, ne vize vardı, ne gümrük vardı, ne kontenjan vardı... Gidiyorduk işte, kardeşlik vardı. İsteyen gidiyordu, Bağdat'ta okuyordu; isteyen geliyordu, Türkiye'de okuyordu.

Irak'ın Diyanet İşleri Başkanı Emced ez-Zehâvî büyük alimdi. Allah rahmet eylesin, ismini duyunca herkes toparlanıyor. Hocamız cennetmekân Muhammed Zahid Kotku Hazretleri'ni İskenderpaşa'da ziyarete geldi de, işte sarığıyla, cübbesiyle, Irak kıyafetiyle, alim adam, öyle oturdular. Ben de hizmette bulunuyorum, öyle duydum:

"—Ben burada okudum, İstanbul'da okudum." dedi.

İstanbul medreselerinde okumuş, büyük alim olmuş, Irak'ta Diyanet İşleri Başkanı olmuş. Öyleydi.

Ahmed Haşim kim?.. Iraklı. İşte Türk Edebiyatı'nın sembolik tarzda şiir yazan büyük şâirlerinden birisi. E ne oldu?.. Parça parça... Hani nerede İslâm kardeşliği?..

Haydi parça parça oldun... Almanya'da da dokuz tane eyalet var, müstakil devlet var. Amerika'da da kırk dokuz tane devlet var, state, ama hepsi birleşiyor, *United States of Amerika* oluyor. Kanada, İngiltere Commonwealth ülkeleri diye her yerde birbirleriyle muhabbet ediyorlar. Avustralya... İçinde kaç tane devlet var. Kuizland, Victoria vs. vs... Ve herkes böyle birlik beraberlik içinde de, ey Allah'ın birbirlerine kardeş etmiş olduğu müslümanlar, sizin bu aranızdaki ihtilaf nedir? Bu tefrika nedir?

"—Emperyalistler bizi böyle birbirimizden ayırdı..."

Yalanı bırak! Bırak yalanı, kusur sende... Çünkü emperyalistler Irak'ı Türkiye'den ayırıyorsa, sen Türkiye'de, İstanbul'da caminin içinde niye ihtilaftasın?.. Burada da mı emperyalizm var?.. Yok. Huyumuz bozuk, kafamız eksik, kalbimiz hasta, onun için birbirimizle dost değiliz. Mesele o. Dost olacağız.

Bunu nereden açtık?.. Kardeşinin adını öğreneceksin,

babasının adını öğreneceksin, memleketini öğreneceksin, ilgileneceksin, soracaksın:

"—Seni üç haftadır görmüyorum, neredesin kardeşim, hasta mısın?.."

"—İşte hastalandım da, kalp spazmı geçirdim de, Florance Nightingal'e yatırdılar da, şöyle oldu böyle oldu...

"—Aaa, hiç haberim olmadı."

Niye olmuyor? Niye müslüman müslümandan haberdar olmuyor?..

Edirnekapı'nın surlarının kovuğunda, dul bir kadıncağız, sakat bir oğluyla on beş gün aç kalıyor da, İstanbulluların haberi olmuyor. Böyle müslümanlık mı olur?.. Allah bunun hesabını sormaz mı, "Ne biçim müslümansınız?" diye. Evet, ben buradan Edirnekapı surlarının kovuğunu göremem ama, Edirnekapı'nın surlarının kovuğunun karşısındaki evde müslüman yok mu?.. O görmüyor mu?..

Yâni, müslümanların birbirlerini tanıması lâzım, sevmesi lâzım! Sevmenin gereği olan işbirliğini, yardımlaşmayı yapması lâzım!.. "Yarım elma, al kardeşim yarısını sen ye!" demesi lâzım. Yâni, Alman usûlü malman usûlü değil işte. Türk, müslüman usûlünde ikram var, kardeşlik var.

Tasavvufta ne var?.. *Îsar* var. Tasavvufta ikram da yok, ne var? *Îsar* var. Ne demek?.. Tercih etmek var. Kardeşe daha çok vermek var. Kendisi mahrum kalıp, kardeşe vermek var. Tasavvuf işte bu... Yemeyip yedirmek var, giymeyip giydirmek var. Tasavvuf bu. Onun için, birbirlerimizi tanıyacağız diye, böyle bir köşeli parantez açmış olduk, bu konuyu anlatırken.

İsmi: Ahmed… Babasının adı: Asım… Memleketi, yâni nereye mensub, ism-i nisbet diyorlar ona: Antâkî, Antakyalı. Şu bizim Antakya mı? Evet, Hatay… İşte Antakya, Dörtyol, İskenderun, oralar.

Muhterem kardeşlerim! Şu bizim yaşadığımız memleket var ya, şu topraklar var ya, öyle mübarek bir yer ki, her taşı kıymetli,

her beldesi kıymetli... Tarsus'a gidiyorsunuz, peygamberler diyarı... Adana'ya gidiyorsunuz, peygamberler diyarı... Antakya'ya gidiyorsunuz, peygamberler diyarı... Urfa'ya gidiyorsunuz, peygamberler diyarı... Yâni başka yerde olsa... Müze bizim memleketimiz, açık müze. Yâni şarktan garba, kuzeyden güneye açık müze, çok güzel bir ülke, çok kıymetli bir ülke, çok mübarek bir ülke ama, biz kıymetini bilmiyoruz. Her yeri kıymetli…

İstiyoruz ki —İnşâallah, yapabilirsek vakıflarımızla, kültür çalışmalarımızla— her beldenin yetiştirdiği büyükleri o beldeye tanıtalım!

Gittik, Gümüşhane'de sempozyum yaptık. *Sempozyum* ne demek? Bir konuda birçok alimin, o konunun çeşitli vechelerini anlatan ilmî konuşmalar yapması, bildiriler sunması... Bir konunun böyle ilmî olarak dört yanının güzelce açıklanması…

Ahmed Ziyâeddin-i Gümüşhânevî sempozyumu yaptık üç sene önce... Vali geldi, belediye başkanı geldi, Erzurum İlâhiyat'tan hocalar geldi, İstanbul İlâhiyat'tan hocalar gitti, biz gittik. İki gün sürdü.

Gümüşhaneliler diyorlar ki:

"—Allah Allah!.. Meğer biz neymişiz. Meğer içimizden ne büyük insanlar yetişmiş!.."

Evet, öyle büyük bir insan yetişmiş ki, Osmanlı İmparatorluğu'nun tam en sıkıntılı zamanında, mânevî bakımdan sapasağlam ayakta durmasını sağlayan direk olmuş. Yüzlerce büyük alim yetiştirmiş, her tarafa göndermiş.

Afrika'nın Komor Adaları'na kadar halife göndermiş. Her yere irşâd vazifesi yapan hocalar göndermiş. Her tarafta müslümanları ayakta tutmağa, birlik beraberlik içinde tutmağa ve Ümmet-i Muhammed'e hizmet etmeğe teşvik etmişler, çalışmışlar. Yâni İmparatorluk dağılmasın diye el ele tutmuşlar. Onlar vazifesini yapmış, yapamayanlardan Allah hesabını soracak ayrı ama, memleketimiz güzel...

Bu da Ahmedü'bnü Asımini'l-Antàkî, Antakyalı. Antakyalılar bilsin veya orayla ilgisi olanlar oraya bildirsin. "Sizin memleketinizden böyle bir mübarek yetişmiş, haberiniz var mı?" desinler.

Evet, isim var, baba ismi var, memleket ismi var, bir de künye var. *Künye* ne demek?.. Oğluyla isimlendirmek. Yâni, Ebû Ali ne demek: Ali'nin babası... Ebû Abdullah ne demek? Abdullah'ın babası... Bu da asil insanlara böyle yapılıyor Araplarda. Kendi ismiyle söylemezler.

Meselâ, sen kendi babana ismiyle hitab eder misin?.. Yok, bizim Türkçemizde büyüklerin ismini söylemek edebe uygun değildir. Baba deriz, amca deriz ama, amcasına "Hasan gel!" demez kimse. Babasına, "Ahmed, sana bir şey söylemek istiyorum!" demez. İsim söylenmez, yâni ayıp olur. Annesine ismini söylemez. Soğukluk olur, mesafe olmuş olur, saygısızlık olur.

Ne yaparlarmış? Oğluyla isimlendirip söylerlermiş: "Ey falancanın babası, gel! Ey filancanın annesi, gel!" diye.

Bunun da künyesi Ebû Ali imiş, veya esah olan rivayete göre Ebû Abdullah'mış. *Esah* ne demek? Daha sıhhatli demek… Hani bazen, Türkçe'ye de girmiş bu kelime, birisi birine bir söz söylüyor, ötekisini inanmıyor, "Essah mı söylüyorsun?" diyor. Yâni, "Sağlam mı, söylediğin söz doğru mu, sahih mi?" mânâsına.

Peygamber Efendimiz'in oğluyla isimlendirilmesi nasıl? Ebü'l-Kàsım… Kàsım isminde oğlu olmuş, Ebü'l-Kàsım diye künyelenmiş. Peygamber Efendimiz'e Medine-i Münevvere'nin yahudi kabilelerinden gelirlerdi. Tabii ne diyecekler, Rasûlüllah diyemezler, inanmıyorlar çünkü, mü'min değiller. Muhammed de diyemezler, hele bir desinler! Saygı ve töreye göre ismiyle de söyleyemezler. Ne derlerdi:

"—Yâ Ebe'l-Kàsım, ey Kàsım'ın babası!" derlerdi.

Hitap böyle olurdu. Yâni oğlundan isimlendirme. Bu da bir adet, buna künye deniliyor. Oğlundan, kızından isimlendirmeğe künye deniliyor.

Ebû Hanîfe, Hanîfe'nin babası demek. Başka?.. Ebû Ali İbn-i Sînâ. İbn-i Sînâ'nın künyesi Ebû Ali. Ebû Bekir gibi, Ebû Zer gibi. Bunlar künye oluyor, *ebû* olursa... Kadın olursa, *ümmü* diyorlar. *Ebü'd-Derdâ* meselâ sahabeden bir zâtın ismi, Derdâ'nın babası. Hanımının adı ne? *Ümmü'd-Derdâ*, Derdâ'nın annesi.

Bizim rahmetli Hacı Bayram Camii'nin imamı Zekâi hoca, soyadı Sarsılmaz'dı, (*Lâ yetezelzel*) derdi kendisine. Zekâi Lâ yetezelzel, Zekâi Sarsılmaz yâni. Sarsılmaz bir insandı, tatlı bir insandı.

Allah selâmet versin, bir arkadaşımız anlatıyor:

"—Yatsı namazı kılmağa gittim Hacı Bayram Camii'ne. İmam Efendi geldi mihraba, ben de gayet sakin, arkada duruyorum. Bir "*Allàhu ekber!*" dedi; "*Allàhu ekber!*" deyince, hop zıplamışım arkada." diyor. Gür sesliydi mübarek.

O da hanımına seslenirdi bizim yanımızda... Şimdi biz misafir gitmişiz, ikram yapacak:

"—Yâ Ümme Hasen! Şekeri gönder, şekerliği gönder!"

"—Yâ Ümme Hasen! Meyvaları gönder!" derdi.

Ümme Hasen, Hasan'in annesi demek. Öyle söylerdi.

Üm anne demek, *eb* baba demek. *Ebû Ali*, Ali'nin babası; *Ümmü Ali* dese, Ali'nin annesi demek. Yâni dersimiz biraz Arapçalı filan oluyor. Kültürel konular olmuş oluyor.

Kendi ismi, baba ismi, oğlunun veya kızının isminden künye, memleketten bir isim; etti dört... Bir de lakab var Arapça'da. Bazı insanlar da lakaplarıyla anılır. Meselâ Mevlevî tarikatının kurucusu kim?.. Mevlânâ Celâleddin... Ne Mevlânâ isim, ne Celâleddin isim. İkisi de lakap... Kendisinin adı Muhammed. Mevlânâ bir lakabı, çünkü medreseli olduğundan. Mevlânâ derlermiş medresede.

Talebeler birbirlerine Mevlânâ derlermiş. Ne demek? Efendimiz demek. Talebenin nezaketine bak, birbirine karşı hitabına bak!.. Şimdi, —affedersiniz— ulan filan diyorlar birbirlerine konuşurken. Hatta küfrediyorlar, hayvan isimleri söylüyorlar.

Hadis-i şerîfte var:

"—Ahir zamanda öyle kavimler türeyecek ki birbirleriyle selâmlaşması birbirlerine küfretmek olacak." diyor.

"—Ulan bilmem ne, nasılsın?.." diyor.

Sevdiğinden söylüyor. Arkadaşı ya, samimi arkadaşı ya; eşek ismi, köpek ismi, bilmem ne ismi söylüyor. "Ulan bilmem ne, nasılsın, iyi misin?" diyor, o da sırıtıyor, memnun. Tamam, samimiyetten dolayı çok iyi olduğunu söylüyor filan...

Haa, onlar ne derlermiş?.. *Mevlânâ*, efendimiz... Birbirlerine hitaplarına bak!..

Sonra bu *mevlânâ* ne olmuş?.. Kısalmış kısalmış, kısalmış, *molla* olmuş. *Molla* sözünün aslı ne?.. *Mevlânâ*. O ne demek? Efendimiz demek. Talebeler birbirlerine *Mevlânâ* derlermiş, oradan medresede okuyan kimselere *molla* demişler. Celâleddin-i Rûmî Hazretleri de müderris olduğundan, molla, Mevlânâ. Bir lakabı o.

Molla, yâni ilim okumuş, ilim irfan sahibi insan. Zaten, tasavvuf ilimsiz olmaz. Sağlam bir şeriat ilmi olacak, ondan sonra Allah gönlünü fethedecek, fütûhat nasib edecek... O zaman mürşid-i kâmil olur, çok güzel olur. İlim olmazsa, olmaz. Şaşırır, sapıtır, görüntüleri ayırt edemez. Çünkü insanın içine gelen görüntülerin bir kısmı, aklına gelen fikirlerin bir kısmı Rahmânîdir, bir kısmı şeytânîdir, bir kısmı nefsânîdir... Kim ayıracak bunları, nasıl ayıracak? Ayırt edemediği zaman şaşırır.

Şimdi, Anadolu'da falanca yerde birisi sapıtmış. Müridlerine, etrafına topladığı adamlara diyormuş ki:

"—Sabah namazını kılmayabilirsin."

"—Niye?.."

"—Bana öyle haber geldi."

Evet, sana öyle haber geldi ama, Rahmânî bir haber değil! Sana gelen haber şeytandan... Şeytan seni aldatıyor, sen de müridleri felâkete sürüklüyorsun. "Sabah namazı kılmayabilirsiniz." demiş.

Kepaze, senin ne hakkın var? Allah'ın emirlerini arttırmağa, eksiltmeğe, iptal etmeğe hakkın var mı?.. Allah'ın dini belli, helâl belli, haram belli, Kur'an-ı Kerim belli, dinimizin esasları belli... Bu şahıs çıkmış, böyle demiş. Olmaz!

İlim olmayınca, evet, bir görüntü gelir gözüne, kulağına bir ses gelir, kalbine bir fikir gelir. Öyle yaptım... Niye öyle yaptın? Neye dayanarak yaptın? Yok dayanağı. Dayanağı olmayan şey olmaz. Dayanak ne olacak? Ulûm-u Şer'iyye, şeriatin güzel emirleri olacak. O olmadığı zaman, şeytan insanları maskara eder, aldatır, yoldan çıkartır, Allah'ın sevmediği duruma düşürür.

Evet, Mevlânâ bir lakap. İkinci lakabı Celâleddin... Dinin izzetli, kıymetli, ulu kişisi demek Celâleddin. O da lakap. Büyük zât olmuş, mübarek bir kimse olmuş, büyüklüğü herkes tarafından görülmüş, lakap olmuş ona ondan sonra.

Demek ki beş şey var: İsim, baba ismi, künye, yer ismi yâni ism-i nisbe, lakap. Beş şeyden teşekkül ediyor Arapça'da bir

insanın ismi.

Şimdi burada Ahmedü'bnü Asımını'l-Antakiyyü. Asım'ın oğlu Antakyalı Ahmed. Ebû Ali veya daha sahih rivayete göre Ebû Abdullah... *Ebû Abdullah Ahmedü'bnü Asımını'l-Antâkî...*

من أقران بشر بن الحارث ، والسرىِّ ، والحارث المحاسبىِّ .

(*Min akrâni bişri'bni'l-hàris, ve's-seriy, ve'l-hàrisi'l-muhâsibiyyi*) Hâris-i Muhâsibî'nin, Seriyy-i Sakatî Hazretleri'nin, Bişr-i Hâfî Hazretleri'nin akranı imiş, emsâli imiş, o zamanda yaşamış. Daha önceki derslerimizde o mübareklerin hayatlarını okuduk burada. Eğer not aldıysanız, defteriniz varsa, Tabakàtü's-Sûfiyye Dersleri defteriniz var idiyse, bir kitap haline geliyor, yanınızda var. Yoksa, "Aaa, okumuş muyuz hocam, unuttum!" dersiniz.

Eskiler diyorlar ki:

العلم صيدٌ ، والكتابة قيدٌ.

(*El-ilmü saydun, ve'l-kitâbetü kaydun*) "İlim avlanmaktır; yazmak da, yazı da avladığın ceylanı, avı bağlayan bağdır."

Avı yakaladın, ceylanı yakaladın, bağlamazsan ne olur? Kaçar gider. İlmi öğrendin, yazmasan ne olur? Unutulur gider. Onun için yazılacak, yazılması güzel, yazılması lâzım!

Başka?

ويقال إنه رأى الفضيل بن عياضٍ.

(*Ve yukàlü innehû rae'l-fudayle'bne iyâd*) "Deniliyor ki, Fudayl ibn-i İyâd Hazretleri'ne de yetişmiş, görmüş bu Ahmed ibn-i Asım el-Antâkî. Ona da yetişmiş." Onlar büyük zâtlardı. Okumuştuk hayatlarını.

b. İnsanı Ferahlatan Dört Şey

١ - سمعت أبا العباس ، محمد بن الحسن بن الخشَّاب ، قال: سمعت جعفرًا اخلد ىَّ ، يقول: سمعت الجنيد ، يقول: سمعت ابن مسروق الجريرىَّ ، يقول: قال أبو عبد الله ، أحمد بن عاصمٍ الأنطاقىُّ: قرَّة العين ، و سعة الصدر ، و روح القلب ، و طيب النفس ؛ من أمورٍ أربعةٍ: الاستبانة الحجَّة ، و الأنس بالأحبَّة ، والثقة بالعدة ، والمعاينة للغاية.

TS. 137/1 (*Semi'tü ebe'l-abbâsi muhammede'bne'l-haseni'bni'l-haşşâbi, kàle: Semi'tü ca'fereni'l-huldiyye, yekùlü: Semi'tü'l-cüneyde, yekùlü: Semi'tü'bne mesrûkini'l-cezîriyye, yekùlü: Kàle ebû abdi'llâhi ahmedü'bnü âsımını'l-antâkiyyü: Kurratü'l-ayni, ve siatü's-sadri, ve ravhu'l-kalbi, ve tîbü'n-nefsi min umûrin erbaah: El-istibânetü lil-hucceh, ve'l-ünsü bi'l-ehibbeh, ve's-sikatü bi'l-ideh, ve'l-muàyenetü lil-gàyeh.*)

Evet, bir paragrafın Arapça'sını harekelerine dikkat ederek, Arap diline göre nasıl okunması gerekiyorsa öylece okuduk.

Ebû'l-Abbâs Muhammedi'bni Hasan ibn-i Haşşâb'dan duydum diyor müellif. O kimden duymuş? Ca'fereni'l-Huldî'den duymuş. O kimden işitmiş? Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'nden. Cüneyd-i Bağdâdî Efendimiz Hazretleri kimden işitmiş? İbn-i Mesrûkini'l-Cezîrî'den. O ne demiş? Ebû Abdullah Ahmedü'bnü Asımini'l-Antâkî'den işittim demiş. Yâni Hayatını okuduğumuz şahıstan işittim demiş.

Şimdi, bak kitabın yazarı, kendisine gelen bilginin nereden geldiğini bir bir sayıyor. İsim veriyor. İşte ilim bu, İslâmî ilimler bu... İslâm'ın dışındaki hiç bir kültürde, Hind kültüründe, Yunan kültüründe, Roma kültüründe, Bizans kültüründe, İran kültüründe bu ilmî titizlik yok... Yâni, verilen bilginin kaynağının bu kadar kesin, güzel anlatılması hiç bir yerde yok... İslâm'da var.

İslâm, ilmi böyle almış, böyle teslim etmiş. Neden?

Peygamber Efendimiz SAS buyuruyor ki:[29]

وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا ، فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ

(حم. ت. ق. عن ابن مسعود)

(*Ve men kezebe aleyye müteammiden*) "Kim bana kasden yalan isnad ederse; yâni benden bir şey duymuş gibi, 'Rasûlüllah'tan şöyle duydum.' deyip de, aslında benim söylemediğim sözü söylemişim gibi bir yalan ortaya atarsa; (*felyetebevve' mak'adehû mine'n-nâr*.) cehennemde oturacağı yere kendisini hazırlasın, hazırlansın!" buyuruyor.

Bu iki şeyi engelliyor. Bir: İnsanların, "Peygamber Efendimiz şöyle söyledi..." diye gelişi güzel konuşma yapmasını engelliyor bir. İkincisi: Duyan insanların da, duyduğu haberin aslı var mı yok mu diye tahkik etmesini sağlıyor. Yâni, "Aman boş şey konuşmayayım, yalan nakleder duruma gelmeyeyim, suçlu duruma düşmeyeyim!" diye, aldığı haberin de sıhhatini soruyor. Böylece ilim sıhhatli bir temele oturmuş oluyor.

Şimdi biz şu kitabı alıp okuyoruz ya, eskiden bir kitabı okumak nasıl olurdu biliyor musunuz? Bizim İslâm töresinde İslâmî ilimler nasıl öğretilirdi?

Kitabı yazan adam, müellif, büyük alim, kitabı alırdı önüne; ondan o kitabı okumak isteyenler de karşısına geçerlerdi. Bu alim kitabını okurdu; onlar yazarlardı, tashih ederlerdi. Sonra onlar yazdıklarını bu müellife okurlardı; müellif kendi kitabından

---

[29] Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.524, no:2257; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.389, no:3694; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.IX, s.205, no:5304; Bezzâr, *Müsned*, c.V, s.383, no:2015; Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.175, no:7275; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.94, no:19993; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.102; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.329, no:561; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.431, no:29257; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.IX, s.451, no:8801.

bakardı, "Tamam, eksiksiz yazmışsın, cümleleri atlamamışsın, kelimeleri yanlış yazmamışsın!" derdi, kitabın sonuna imza atardı.

"—Evet, bu kitabı bana bu şahıs okudu. Benim yazdığım kitabı tamamen, aynen yazmış, eksiksizdir. Düzeltmeler yapılmıştır." diye imzayı atardı.

Bakın ilmin sağlamlığına!..

Şimdi, Hocamız'ın kitabı... Hocamız Muhammed Zâhid Kotku Hazretleri bizden defter isterdi, büyük harita metod defteri; alırdı eline, yazardı eski yazı… Tamam, bunları yeni harflere çevirdik, bastık. Şimdi birinci baskısı, ikinci baskısı, üçüncü baskısı, beşinci baskısı oldu. Almanya'dan bir haber geldi:

"—E hocam, filanca eserin sayfaları içinde şu paragraflar yok şimdi. Eskisinde vardı, şimdi yok!"

Haa, bak kitap basılmış diyorsun, üstünde kitabın yazarının ismini görüyorsun amma, içinden iki paragraf çıkmış olunca ne oluyor? O zaman müellifin söylediği şeylerin hepsi o kitabın içinde olmamış oluyor. Onun için şimdi diyorlar ki:

"—Mühürsüz nüshalar sahtedir. Baş tarafta müellifin mührünün basılmamış olduğu nüshalar sahtedir, onları almayın!" diyorlar. Yâni iş sağlam olsun, tahkikli olsun filan diye.

Şimdi bu kadar ismi söyledi, niçin söyledi? Aşağıdaki söyleyeceği sözün sağlam olduğunu göstermek için. Biz müslümanız. Bizim dedelerimiz de böyleydi, hocalarımız da, üstadlarımız da, selefimiz de böyleydi; bizim de öyle olmamız lâzım!..

Biz yalan söylemeyiz. İslâm'da yalan söylemek yoktur. Yalan söylemeyiz; yalan haber, yalan rivâyet de konuşmayız. Şu cami kürsülerinde de en sağlam fikirleri, ayetleri, hadisleri söyleriz ve ilmi de böyle sağlam yerlerden alırız.

Desteksiz konuşmamalı!.. Televizyona çıkmış, açık oturumda birisi, başlamış Alevîlik-Sünnîlik meselesinde masal anlatmağa... E mesnedi yok, desteği yok, karşısındaki profesör, İlâhiyat Fakültesi'nden benim talebem, tanıdığım kimse.

"—Yok ya böyle şeyler, nereden uyduruyorsun? Masal, olmaz!"

"—Efendim şöyle olmuş da, böyle olmuş..."

Mişle olmaz. Böyle sağlam kaynak gösterebiliyor musun, ilim o işte... Sağlam öğreneceksin.

Siz de sağlam öğreneceksiniz. Yazacaksınız, sağlam öğreneceksiniz; sağlam müdafaa edeceksiniz sonra... İlme böyle sarılırsak, alim oluruz. İlme sarılmazsak, o zaman yalan yanlış sözler söylenilir, yalan yanlış işler yapılır. Millet o zaman bâtıla sapar, hurafeye sapar. Din çığırından çıkar, aslî hüviyeti bozulur, sapık yol haline gelir.

Hıristiyanlık nasıl bozuldu, Yahudilik nasıl bozuldu? Öteki peygamberler kavimlerine geldiler de, ondan sonra nasıl arkalarından bozuldu?.. Böyle bozuldu. Onun için, bozulmaması için, biz ilme böyle sarılacağız.

Bu Antakyalı Ahmed ibn-i Asım Hazretleri'nin, Ahmed ibn-i Asım el-Antâkî Hazretleri'nin ilk sözünü şimdi okuyoruz. Ne

buyurmuş:

(*Kurratü'l-ayni, ve siatü's-sadri, ve ravhu'l-kalbi, ve tîbü'n-nefsi*) "Gözün şenliği, (*kurratü'l-ayn*) gözün şenliği diyelim, (*siatü'l-sadr*) göğsün genişliği, ferahlığı, (*ve ravhu'l-kalbi*) gönlün rahatlığı (*ve tîbü'n-nefsi*) insanın nefsinin hoşluğu (*min umûrin erbaah*) şu dört şeydendir." diyor.

Biliyorsunuz, (*kurratü'l-ayn*) gözün serinliği demek aslında. Gözün serinliği ne demek? Arap diyarında güneş çok olduğundan, göz çabuk bozuluyor. Kuvvetli güneş ışınları gözü bozuyor, göz hastalıkları, ağrıları başlıyor. Göz ağrıdığı zaman, gözün serinliği rahatlık veriyor. Onun için böyle sevindirici şeylere, gözümün serinliği (*kurratü'l-ayn*) demişler.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki, bir hadis-i şerifinde:[30]

قرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلاَةِ (حم. ن. ك. عن أنس)

(*Kurretü aynî fi's-salâh*) "Benim gözümün şenliği, serinliği namazda... Yâni, namazı çok seviyorum!" demek.

Sen sevebiliyor musun namazı?.. Namazı severek mi kılıyorsun, yasak savmak bâbından mı kılıyorsun? Aman diye mi kılıyorsun, hoşlanarak mı kılıyorsun? İstemeye istemeye mi kılıyorsun, zorlana zorlana mı kılıyorsun; zevk duya duya mı kılıyorsun? Peygamber SAS Efendimiz ne buyurmuş:

---

[30] Neseî, *Sünen*, c.VII, s.61, no:3939; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.128, no:12315; Hàkim, *Müstedrek*, c.II, s.174, no:2676; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.V, s.241, no:5203; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VI, s.199, no:3482; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VII, s.78, no:13232; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.280, no:8887; İbn-i Sa'd, *Tabakàtü'l-Kübrâ*, c.I, s.398; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.371, no:6812; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.303; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.III, s.135, no:1234; Ukaylî, *Duafâ*, c.II, s.160, no:666; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LX, s.454; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.143, no:2733; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VII, s.449, no:18912, 18913; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.73, no:1089; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.IX, s.496, no:8916.

"—Gözümün şenliği, serinliği namazda…"

Çok sevdiğini bildiriyor.

"—E Efendim, işte vallà Hocam, yâni kusuruma bakma ama, doğruyu söylemek gerekirse, namazı kılmakta zorlanıyorum!"

"—E, demek ki sen İslâm'ın özünü yakalayamamışsın, namazın aslına da erememişsin; onun için namazdan zevk de almıyorsun. Namaz mü'minin Mi'râcı, senin haberin var mı?.."

Namaz mü'minin Mi'racı, Allah'ın huzuruna kabul ediliyorsun. Padişahın sarayına kabul edilsen, nasıl sevinirsin?

"—Ooh, bedavadan Dolmabahçe Sarayı'na bugün bir tanıdık bizi soktu da gezdik. Aaa, duhuliye parası bile almadılar."

Gezmeğe bile seviniyorsun. Allah-u Teàlâ Hazretleri namazda seni huzuruna kabul ediyor. Sen kâinâtın sahibi, hàlıkı, Mevlâ-yı Zülcelâl Rabbimizin huzuruna çıkıyorsun, Allahu ekber deyince, huzuruna geliyorsun. Bu şeref ne büyük şereftir.

O namazda ne büyük zevkler vardır, duymayan bilemez. Allah kimisine duyurmuyor. Kimisine öyle kokular duyuruyor ki, yanındakine: "Şu kokuyu duydun mu?" diye soruyor, yanındaki duymuyor. Kimisine öyle zevkler veriyor ki, öteki almıyor. E almayınca tatsız sanır, zevksiz sanır.

Neden olur o? Abdestinin eksikliğinden olur, gıdasının haram karışık olmasından olur, ilminin azlığından olur, fikrinin bozukluğundan olur...

Namaz nereden başlar?.. Namaz şadırvandan başlar. Abdesti şadırvanda güzel almazsan, huzurlu namaz kılınmaz. Namaz huzursuz olur. Neden?.. Kusur vardır. Yemek haramlı olursa, namazdan zevk alınmaz. Çok önemli şeyler bunlar, millet bilmiyor.

"—Hocam zevk alınınca ne olacak yâni?"

"—Zevk alınınca, tarif edilmeyecek kadar güzel olur. O zaman insanın aklı fikri, 'Vakti gelse de namaz kılsam!' diye, namazı bekleme, isteyerek kılma durumuna döner. Ondan sonra da, o namazdan çok faydalar hasıl olur.

(*Kurratü'l-ayn*) Gözün serinliği. (*Siatü's-sadr*) İnsanı göğsü daralıyor bazen. İçim sıkıldı, uff, daraldım... Yâni sanki buralardan tazyik yapıyorlar da, nefes alamıyormuş gibi oluyor. Hah, *siatü's-sadr,* yâni göğsünün ferahlığı, genişliği; iki. Bunlar sevinç alâmeti. Gözün serinliği, göğsün genişliği, (*ve ravhu'l-kalb*) kalbin rahatlığı, (*ve tîbü'n-nefs*) insanın nefsinin de hoş olması..."

Oh, neden oluyormuş?.. (*Min umûrin erbaah*) Şu dört şeyden oluyormuş. Neymiş bunlar sayıyor:

(*El-istibânetü lil-hucceh*) bir, (*ve'l-ünsü bi'l-ehibbeh*) iki, (*ve's-sikatü bi'l-ideh*) üç, (*ve'l-muâyenetü li'l-gàyeh*) dört… Bu dört şey oldu mu insanın gözü şen olur, göğsü geniş olur, kalbi rahat olur, içi hoş olur.

Neymiş bakalım bu dört şey:

1. (*El-istibânetü lil-hücceh*) *Hüccet* delil demek. Yâni insanın yaptığı şey aşikâr olursa... Sevap, şu yaptığım şey sevap, kesin.

"—Allah'a ısmarladık Hocam, müsaadenizle pazartesi günü umreye gidiyoruz."

"—Eh, güle güle gidin, Allah kabul etsin, bizi de duadan unutmayın!" filan diyoruz.

"—Tamam, nasıl gidiyor oraya?.."

"—Sevine sevine gidiyor."

"—Niçin sevine sevine gidiyor?.."

"—E canım umre sevap Hocam, oralara gitmek sevap. Orada Mescid-i Haram'da iki rekât namaz kılmak, gelip burada namaz kılmaktan yüz bin kat daha sevaplı… İşte aşikâr bir şey... Medine-i Münevvere'de Peygamber Efendimiz'i ziyaret edeceğiz Hocam, ziyaret sevap, orada namaz kılmak sevap…"

Tamam, o zaman insan nasıl gider gideceği yere?.. Aşikâr, sevabı belli olan, hücceti kesin, aşikâr olan bir şey ne olur? İnsana sevinç verir. O halde hücceti kesin olan, yâni sevap olduğu belli olan işleri yapmağa koşmalıyız. Yâni gönlümüz şen olsun, gözümüz şen olsun, içimiz rahat olsun, hoş olalım diye istiyorsak, sevabı kesin olan işleri yapalım! Sevabın kesin olması insana bunları sağlar; bir...

2. İkincisi: (*Ve'l-ünsü bi'l-ehibbeh*) "Allah'ın sevdiği sevimli dostlarla ünsiyet etmek, beraber olmak." Tamam, bu da insanın gözünü şenlendirir, göğsünü ferahlatır, kalbini rahatlatır, içini hoşlandırır.

Muhterem kardeşlerim! Dost seçmek çok önemli. Tabii kimi seçmeli? Tek cevabı: Allah'ın sevdiği insanı seçmeli... Kiminle dost olayım hocam? Allah'ın sevdiğini tahmin ettiğin, Allah'ın seveceğini tahmin ettiğin huylara sahip insanları dost edin! Niye? Sen de onlardan olursun; o da seni Allah'ın sevdiği yola çeker, sevaplı işler yaparsın.

Eğer yanlış dostlar edinirsen;

"—Hocam işte çok seviyorum, mahalleden arkadaşım, askerlikten tanıyorum, akrabam..." vs...

İyi güzel ama, iyi insan değil… Ne yapar?

"—Hadi gel bu gün seninle şuraya gidelim, felekten bir gün çalalım!" der. "Yak bir sigara benden!" der. "Gel bu akşam kafayı bulalım! Parasını ben vereceğim!" der, "Felekten bir gün çalalım!" der bilmem ne der... Şaşırtır seni. Yâni kötü arkadaş zarar verir, iyi arkadaş fayda verir.

Hatta büyüklerimiz demişler ki:

"—Kalbi kasvetli olan, yâni uyanık olmayan, gönlü kara olan insanın kalbinin kasveti bile tesir eder insana… Öyle bir insanla oturduğun zaman bile rahatı kaçar insanın. Kalbi uyanık olacak, kalbi nurlu olacak. Öyle insanla dostluk fayda verir insana ama, işte millet böyle yapmıyor. Komşuyuz diye ahbaplık ediyor, askerlikten tanıştık diye ahbaplık ediyor, bilmem nereden ahbaplık ediyor... Kötü arkadaş insanı çok büyük felâketlere sürükler; bundan sakınmıyor, çekinmiyor.

Halbuki arkadaş seçmek lâzım! Çok önemli. İyi arkadaş seçmeğe çok dikkate etmek lâzım! Evet, insanın bir arkadaşı artarsa derecesi bir yükselir ama iyi insan seçmeli... Konuştuğu zaman ilminden istifade edeceğin, hareketlerine baktığın zaman ahlâkından örnek alacağın, sana hıyanet etmeyen, vefasızlık etmeyen, senin iyiliğini isteyen kimseyle arkadaş ol! Öteki

insanlarla arkadaş olma, sana bir yerde bir zarar verir.

Tabii o insanları ne yapacağız? Ayrı... O çeşit insanları da ıslah etmek için çalışırsın, konuşursun, gelirsin, gidersin ama ne olduğunu bilirsin, mesafe koyarsın araya; o ayrı. Ama buradaki samimi dost… Neden? Bu iyi insan, bu başka…

Sultan Sencer, Büyük Selçuklu İmparatoru Sultan Sencer, meşhur... Bizim tarikat büyüklerimizden Ebü'l-Haseni Harakànî Hazretleri geldi mi yanına, ayağa kalkarmış sultan, o şeyhimizi kendi tahtına oturturmuş, kendisi önünde diz çökermiş. Şeyhimizi oturturmuş tahtına, o da ona nasihat edermiş:

"—Bak Sencer, aklını başına topla, şöyle yap böyle yap, şöyle yap böyle yap!" dermiş.

Öteki alimler... Tabii sultanın sarayına devam eden çok alim, fazıl insan var. Bugün de Suud'a giderken Suud kralının sarayına davet edilen, gelen giden, kralın koluna girdiği alimler filan var, yâni çok. Böyle meşhur insanları alır alır getirirler. Büyük şahısları büyük yerlere götürürler her zaman.

Şimdi o büyük şahıslar Sultan'a demişler ki:

"—Efendim, bu zâtı alıyorsun, tahtına oturtuyorsun, çok iltifat ediyorsun da, bizim ne eksiğimiz var? Biz daha çok kitap yazmışız, biz de müderrisiz, bizim de kavuğumuz var, sarığımız var, cübbemiz var..."

Sultan güzel söz söylemiş cevabında. Demiş ki:

"—Bakın! Siz, ben ne söylersem, 'Eyvallah efendim!' diyorsunuz, beni tasdik ediyorsunuz, bana itiraz etmiyorsunuz, dalkavukluk yapıyorsunuz. Ama bu, yanlış olan şeyi yüzüme söylüyor, beni azarlıyor, beni doğru yola çekmeğe çalışıyor. Onun için buna hürmet ediyorum."

Aferin! Sultan da büyük insan ki, nasıl hareket edeceğini biliyor yâni. Dalkavuklar insanı mahveder.

Hazert-i Ömer RA demiş ki:

"—Ah, şöyle insana ayıbını söyleyecek samimi dost..."

Ayıbını söyleyebilecek. Ayıbını söyleyemiyor, çekiniyor senden.

O tam dost değil. Söylemesi lâzım! Çünkü sen o ayıpla yaşadıkça zarar ediyorsun, onu söyleyebilmesi lâzım!

Tabii insanda, dostun söylediği ayıbı da hazmedecek ahlâk olması lâzım! "Vay sen benim ayıbımı bir söyledin, iki söyledin, üç söyledin…" diye alâkayı kesiyor, haydi ahbaplığı bozuyor. Millet ondan çekiniyor. Kimse kimseye bir şey söyleyemiyor, ahbaplık bozulmasın diye. Aradan kara kediler geçiyor, ondan sonra ahbaplık bozuluyor. O da fena...

Evet, dostlarla bir arada olmak, iki… Neleri sayıyoruz?.. İnsanın gözünü, gönlünü şenlendiren, içini ferahlatan, kalbini rahatlatan şeyleri sayıyoruz değil mi. Dostlarla beraber olmak, bir; yaptığı işin aşikâr sevaplı olduğunun belgeli, delilli olması, iki...

3. (*Ve's-sikatü bi'l-ideh*) *İdeh*, va'd demek yâni. "Va'dlere güvenmek, Allah'ın va'dine güvenmek."

Allah-u Teàlâ Hazretleri kullarına neler va'detmiş?.. Sevdiği kullara, mutî kullarına, mü'min kullarına gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, kimsenin hatırına, hayaline sığmayan güzel şeyler va'detmiş. Cenneti va'detmiş, cennet içinde nimetleri va'detmiş, neler neler va'detmiş... Haa, tamam, Allah'ın va'dlerinin hak olduğuna, iyi bir kul olduğu zaman Allah'ın o nimetlerine, ikramlarına ereceğine tam güveni olacak insanın.

Öldü gitti, bizim fakültede bir mesai arkadaşımız vardı. Biraz da benden bazı dersler gördüğü için, ben onun hocası durumuna geçtim, o benim talebem durumuna geçti; yaşça benden büyüktü. Cenazesi oldu da, bir iki söz söyledi, hayret ettim. Diyor ki:

"—Acaba öyle mi?.."

İnancı yok, ahirete inancı yok... "Acaba öyle mi ki?" diyor. Anlatıyor:

"—Annem çok fedâkârdı, çok kahır çekti, bizi yetiştirdi, şöyle çalıştı, böyle çalıştı..."

"—Tamam, iyiyse bu iyiliklerinin mükâfatını görür cennette inşâallah..." filan diyorum da; güveni yok, inancı yok…

İnanamıyor herkes. İnanmak ve Allah'ın va'dinin hak

olduğuna inanıp da sağlam durmak, o insana güç veriyor.

Şehid niçin şehid oluyor?.. Meşakkatli işlere Allah rızası için girenler niçin giriyor?.. Allah'ın va'dine inandığı için geliyor. Sabah namazına niçin camiye geliyor?.. Camiye gelmek sevap diye. Niye aç kalıp oruç tutuyor?.. Oruç tutmanın sevabı var diye. Niye kesesinden paraları çıkartıp harcıyor?..

Millet, herkes para biriktirmek için birbirini yerken, rüşvetler alırken, bilmem ne yaparken, bu hacı efendi niye paralarını böyle hayrâta, hasenâta sarf ediyor? Güveniyor Allah'a... Allah'ın va'dine güveniyor, ondan. İçi müsterih, rahat, harcıyor. Harcadıkça zevk duyuyor.

Harcadıkça da Allah veriyor. İşin o tarafı da ayrı. Harcadıkça da Allah ona daha çok veriyor. Hiç ummadığı yerden, falanca yerdeki arsasına piyango vuruyor, çok kıymetleniyor, milyarlar oluveriyor arsa... Ötekisinin de, çalıp çırpan adamın da arsasına bir belâ geliyor, belediye istimlâk ediyor, değerinden çok düşük fiata elinden çıkıp gidiyor.

Allah'la oyun olmaz. Allah, kendisinin yolunda yürüyeni taltif eder; kendisinin emrine aykırı hareket edene cezasını verir.

Bizim kardeşimiz çıkartmış, külliyetli bir para vermiş hayra. Ertesi gün baba dostu birisi yolda karşılamış,

"—Gel lan buraya!" demiş, "Ben senin babanın arkadaşıyım, amcan sayılırım. Ne o gençsiniz siz daha, paraları böyle külliyetli miktarda hayra vermişsiniz, ne o?" demiş.

Yâni kendisi hayra vermiyor da, bizim hayra veren insanı, toy, delikanlı parayı hayra verdi diye, hayırdan vazgeçirmeğe çalışıyor. "Ne o öyle bol bol paraları vermişsiniz?.." demiş. Adam ihtiyacından fazlasını veriyor, ne olacak ama; öyle söylemiş.

O da böyle aksakallı, bir iyi arkadaş, zeki bir arkadaş, leb demeden leblebiyi anlayan bir arkadaş. Demiş ki:

"—Amca biliyorsun, babanın arkadaşıydım dedin, babam öldü gitti. Biliyorsun ahirette sevap lâzım!" demiş. "Yâni ölüveriyor insan. Ne yaparsa ahirette onun faydasını görecek." deyince;

ötekisi de zeki, şıp diye anlamış onun ne demek istediğini:

"—Beni ölümle tehdit etme!.." demiş.

Alınmış yâni söylediği laftan… Yâni, "Ölüveriyor insan, sen de ölüverirsin. Sen de hayrı hasenâtı ölmeden evvel yap!" diyor, doğru söylüyor. Çocuk doğru söylüyor, yaşlı yanlış… Yaşlının kafası yanlış, çocuğunki doğru, delikanlınınki doğru…

Şimdi o arkadaşımız gene zengin, parayı verdiği halde gene zengin... Yâni fakirleşmiş değil ki. Amma o hayrı niye yaptın diyen adamın o şehrin merkezinde, göbeğinde çok büyük bir arsası varmış, bir istimlâke uğramış, belediye otopark yapacakmış... Hadi bakalım ayıkla pirincin taşını… Sıfıra inmiş değeri. Yâni normal fiyatla orada bina yapılsa yüz misli fazla edecek. Belediye tabii o parayı verir mi? Vermez. İstimlak etmiş, bitmiş yâni. Otopark olmuş gitmiş.

Yaa... Sen Allah yolunda öyle zengin olacağım, kurnazlık yapacağım diye esirgersen, Allah bu taraftan eksiltir. Sen Allah yoluna hayır yapacağım diye verirsen, Allah öbür taraftan daha

fazlasını verir.

Peygamber SAS Efendimiz yeminle söylemiş ki:[31]

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لاَ يَنْقُصُ مَالٌ مِنْ صَدَقَةٍ

(حم. عبد الرحمن بن عوف)

(*Vellezî nefsü muhammedin bi-yedihî*) "Muhammed'in nefsi elinde olan Allah'a yemin olsun ki, (*lâ yenkusu mâlün min sadakatin*) zekât vermekten, sadaka vermekten mal azalmaz!"

Fazlasını verir Allah. Vallahi eksilmez, kat kat fazlasını verir. Aklı olan güveniyor buna.

(*E's-sikatü bi'l-va'di*) Va'd-i ilâhiye güvenmek. Sen bana güveniyor musun?..

"—Vallàhi Hocam, Peygamber Efendimiz söylemişse doğrudur ama..."

Yutkunuyor hâlâ. Güvenemiyor. Güveneceksin. Allah'ın sözü haktır, Rasûlünün sözü haktır. Güveneceksin, korkma. Yürü, görürsün sen de. Güvenemiyor, veremiyor, titriyor. Hocam çocuğum... Şu şöyle olacak, bu böyle olacak... Bir sürü hesaplar vs...

4. (*Ve'l-muàyenetü li'l-gàyeh*) "Gayeyi de gözleriyle ayan beyan görmek." O da insanın gözünü, gönlünü şenlendirir. Bir şeyler yapıyoruz, yaptığımız zaman sıkıntı... Ama sonunda gaye, sonuç güzel olacak. Sıkıntıyı görmüyor gözümüz. İçimiz şen oluyor.

Tahsil görüyoruz, geceleri sabahlara kadar uyumuyoruz.

---

[31] Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.193, no:1674; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.159, no:849; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.187, no:1033; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.83, no:159; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.IV, s.362, no:7043; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb,* c.II, s.5, no:771; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V, s.131; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.VIII, s.366, no:2238; Abdurrahman ibn-i Avf RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.575, no:16983; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.195, no:2254; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XXXII, s.275, no:35240.

Masraf yapıyoruz çoluk çocuğumuza... vs. filan, çoluk adam olsun diye. Biz her gün işe gidiyoruz, yaz kış demiyoruz, paltomuzu sarınıyoruz, atkımızı boynumuza doluyoruz, çizmeleri ayağımıza geçiriyoruz, çalışıyoruz, para kazanalım, sonuç iyi olsun diye. Yâni sonuç iyi olduğu zaman, meşakkat insanı yıldırmıyor, gözü görmüyor, iyi şeyleri yapıyor.

Uhrevî sevapların da, gayede sonuçta güzel olduğunu gördü mü, gözleriyle müşahede etti mi insan, o zaman gönlü şen olur, gözü hoş olur, içi rahat olur, aldırmaz yâni. Ufak tefek şeylere aldırmaz. Çok güzel...

Dört şey saymış, bu dört şeydendir insanın içinin şenliği, güzelliği diye. Bu dördü de güzel! Yâni, yaptığın şeyin gerçekten güzel olduğunu ayan beyan bileceksin, onu yapacaksın. İyi insanlarla dostluk edeceksin. Allah'ın va'dine güveneceksin, müsterih olacaksın, yürüyeceksin.

Dağıstan'dan iki misafirim vardı, buraya gelmeden önce. Çocuk genç ama, bir yerden himmet geliyor kendisine.

"—Çok acı bir haber geldi, otel odasında perişan oldum. Şöyle yanımda sanki elimi tuttu birisi, okşadı, "Üzülme, bu üzülecek şey değil, Allah sana yardım edecek!' dedi. Ben hata ettim, uyuyan arkadaşıma seslendim. 'Kalk bak, bu adam benim elimi tutuyor, teselli ediyor.' diye. Tabii o elini çekti, gitti, yâni kayboldu." diyor.

Hata ettiği şu: Uyandırmasaydı daha devam edecekti konuşma, ahbaplık. Yâni, Allah yardım ediyor. Allah kullarına yardım ediyor, iyi oldu mu… Ama nereden geliyor bu yardım o şahsa?..

Demiş ki:

"—Yâ Rabbi, sen benim kalbimi Yahyâ AS'ın kalbi gibi tertemiz kalp eyle!.." demiş.

Temiz kalp istiyor Allah'tan. Yâni iyi kulluk etmek için iyilik istiyor, Allah da yardım ediyor. İyi niyetli olduğundan yardım ediyor, aziz ve muhterem kardeşlerim!

c. Aklın En Faydalısı

٢ -سمعت أبا القاسم ، ابراهيم بن محمد بن محمويه ، النَّصراباذ يَّ ، يقول: سمعت أبا محمدٍ عبد الرحمن بن محمد بن إدريس الحنظليَّ الرَّازيَّ ، يقول: سمعت عليَّ بن عبد الرحمن الزاهد ، يقول: قال أحمد بن عاصمٍ الأنطاقيُّ: أنفع العقل ماعرَّفك نعم الله تعالى عليك ، وأعانك على شكرها ، وقام بخلاف الهوى.

TS. 137/2 (*Semi'tü ebe'l-kàsım, ibrâhîme'bne muhammedi'bni mahmeveyhi, en-nasrâbâziyye, yekùlü: Semi'tü ebâ muhammedin abde'r-rahmâni'bni muhammedi'bni idrîse el-hanzaliyye'r-râziyye, yekùlü: Semi'tü aliyye'bne abdi'r-rahmâni'z-zâhide, yekùlü: Kàle ahmedü'bnü âsımini'l-antâkiyyü*)

İşte bu adamların müellife kadar gelen rivayetiyle, bu Ahmed ibn-i Asım-ı Antâkî Hazretleri demiş ki:

(*Enfau'l-akli, mâ arrafeke niama'llàhi teàlâ aleyke, ve eâneke alâ şükrihâ, ve kàme bi-hilâfi'l-hevâ*)

Şimdi insanların aklı var değil mi? Aklı seviyoruz hepimiz, akıllı olmayı istiyoruz, birisini sevdiğimiz zaman akıllı adam diyoruz ve kendimiz de akıllı olmağa çalışıyoruz. Akıllı olmak iyi bir şey, hepimizin istediği bir şey...

Herkesin de bir aklı var. Herkesin bir aklı var muhterem kardeşlerim. Dünyada yaşayan herkesin aklı var. Kumarhanede masanın başına oturup da oraya para basanların da, kendine göre bir aklı mantığı var. Top oynayanların da bir aklı mantığı var. Piyango bileti alanların da bir aklı, mantığı var. Hacca gidenlerin de bir aklı mantığı var, umreye gidenlerin de bir aklı mantığı var. Hırsızlık yapanın da bir aklı mantığı var, rüşvet yiyenin de bir aklı mantığı var...

"—Ne yapayım, bu kadar maaşla geçinemiyorum, elbet yiyeceğim!" diyor. "Maaş az, devlet az maaş veriyor, elbette rüşvet yiyeceğim." diyor.

Bir mantık ileri sürüyor. Herkesin bir aklı var ama her akıl kıymetli değil. Akıl nasıl olacak onu tarif ediyor:

(*Enfau'l-akli*) "En faydalı olan akıl, aklın en faydalısı..." Herkesin bir aklı var ama, herkes kârda değil... Herkes hayatını güzel süremiyor, herkes başarılı insan olamıyor, herkes Allah'ın sevdiği noktaya gelemiyor. Kimisi hapiste çürüyor, kimisi ömrünü çürütüyor, kimisi vücudunu çürütüyor, kimisi ahiretini mahvediyor... En iyi akıl hangisi? En faydalı akıl?.. Tarif ediyor, bu Ahmed ibn-i Asım el-Antâkî Hazretleri:

(*Mâ arrafeke niama'llàhi teàlâ aleyke*) "Allah'ın sana vermiş olduğu, senin üzerindeki nimetlerini sana bildirten akıl; (*ve eâneke alâ şükrihâ*) bu nimetlerin şükrünü yapmakta sana yardımcı olan akıl. Allah'ın nimetlerini sana hatırlatıp bildirten, bu nimetlerin ödenmesinde sana yardımcı olan ve (*kàme bi-hılâfi'l-hevâ*) hevâ-yı nefsin karşısına dikilen akıl faydalı."

Akıl bu işte. Neden?.. Bunu yaparsa insan, cennetlik olur da ondan. Dünyada evliya olur, ahirette de cennete gider. Bunu yapmazsa ne olur? Dünyada da, ahirette de perişan olur.

Nasıl tarif etti aklı?.. Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerîfleri var. Onu söyleyeyim de oradan bu sözün güzelliği o hadis-i şeriften daha iyi ölçülebilir. Diyor ki Peygamber Efendimiz:

الْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نفسه ، وعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ ؛ والْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا ، و تَمَنَّى عَلَى اللهِ الْأَمَانِيَّةَ (ط. حم. ت. ه. حل. ق. ك. عن شدَّاد بن أوس)

RE. 229/7 (*El-keyyisü*) Zeki insan kimdir? (*Men dâne nefsehû ve amile limâ ba'de'l-mevt*) "Nefsini zabt u rabt altına alıp da ahirete hazırlanandır." (*Ve'l-àcizü*) Aptal adam kimdir? (*Men etbea nefsehû hevâhâ*) "Nefsinin hevasının peşine takılıp sürüklenen; (*ve*

temennâ ale'llàhi'l-emâniyyeh) Allah'tan da ümit eden, Allah bana şunu verir bunu verir, Gafûrdur, Rahîmdir diyendir." Ahmak o.

Akıllı kim? Ahirete hazırlanan, nefsinin karşısına çıkıp nefsine uymayan, ahirete hazırlanan. Ahmak kim? Nefsine uyup da Allah'tan bekleyen... Bekle ki gele, bekle ki ola...

Bu hadis-i şerifi hatırladıktan sonra bu sözü daha iyi anlarız. En faydalı akıl hangisidir? Allah'ın senin üzerindeki nimetlerini sana bildiren, o nimetlerinin şükrünün edasını yapmakta sana yardımcı olan ve nefsin hevâsının karşısına dikilen akıldır.

Biliyorsunuz nefsin hevâsı ne demek? İçinden bir şey geliyor insanın, nefsi var içinde ya... Hepimizin içimizde nefs-i emmâremiz var, nefis var. Terbiye edilirse gelişiyor, mutmainne oluyor vs... Hevâ-yı nefs dediğimiz arzuları, istekleri bize içimize doğdurtuyor, söyletiyor içimizden.

"—Ne istiyorsun bu gün?.."

"—Vallàhi bu gün hiç bir iş yapmak istemiyorum."

"—E ne olacak?"

"—Yan gelip yatacağım."

Elini şöyle koyuyor, ayaklarını dikiyor...

"—Niye?.."

"—Canım çalışmak istemiyor." diyor.

Bak nefsinin hevâsı o gün ona çalışmak istetmiyor.

"—E ders?.."

"—Vallàhi, bu gün futbola gideceğim!" diyor.

"—Niye?.."

"—Canım çok futbol oynamak istiyor." filan...

Hah işte insanın içinden gelen duygular, istekler var ya... Canım şunu çekti... Şunu yapmak istiyorum... İyi şeyler var, kötü şeyler var, daha kötü şeyler var... Günahlar var, günahlar var, günahların daha kötüsü var... Hemen canım istiyor ki, kalkayım şu adamın kafasını kırayım... Aman ha dur ne yapıyorsun bunu yaparsan felâket tabii. Nefis insana neler söyletir, neler istetir. Bunların adı nedir?.. *Hevây-ı nefs*; nefsin hevesleri, istekleri, içinden gelen arzuları… Bunun karşısına çıkacak insan... Çünkü

nefis insana kontrolsüz şeyler teklif eder. Kontrol nereden? Akıldandır. Akıl kontrol eder. Yâni içinden ne geliyor bu gün?..

Birisi geldi bana söylüyor... Yâni biz hocayız ya, çok enteresan şeylerle karşılaşıyoruz, size de anlatıyoruz:

"—Hocam bazen içime o kadar böyle bir intihar etmek arzusu düşüyor ki, öyle bir intihar etmek arzusu düşüyor ki, burnumda buram buram tütüyor, canım çok istiyor, öldürmek istiyorum kendimi…" diyor.

Anlayabiliyor musunuz?.. Yâni insan ölmek istemez, ölümden korkar filan da, hastalık tabii bu. "Canım çok istiyor." diyor.

"—Aman sen şu şu şu zikirleri yap, yalnız durma, abdestsiz gezme, şeytan yapıyor bunları, sakın sen o içinden gelen sese, söze tabi olma!"

İçinden hevâsı, hevây-ı nefsi bak neler istetiyor, intiharı istetiyor. İntihar etti mi insan ebediyen cehenneme gider.

İntiharı istetir, zinayı istetir, kumarı istetir, eğlenceyi istetir, her şeyi istetir nefis bu. Kim kontrol edecek bunu? Akıl kontrol edecek. Akıl kontrol edecek ama nasıl akıl kontrol edecek? Şeriata bağlı akıl kontrol edecek. Şeriata bağlı olmazsa, git bir Amerikalıya sor, git bir İngiliz'e sor, hadi bakalım ne diyecek?

Bir psikiyatri profesörü vardı... Bizim gençler bunalıma düşüyorlar. Delikanlı, 18 yaşına geliyor, 20 yaşına geliyor; müslüman çocuk, anası babası dindar, müslüman, delikanlı... Delikanlı ne demek?.. Deli kan. Niye deli oluyor bu çocuk? Akıllı da, niye deli kanlı oluyor? Buluğ çağına erdiği için, içinde çeşitli arzular beliriyor. Evlenmek arzusu beliriyor. Kızda da oluyor, erkekte de oluyor. Evlenmek arzusu beliriyor, çeşitli arzular var, delikanlı. Kanı cıvıl cıvıl kaynıyor, yerinde duramıyor vs.

Tutuyor kendisini tabii. Haram, günah... Harama bakılmaz, günaha varılmaz, tutuyor çocuk kendisini. Tutunca tabii sıkıntılar başlıyor, kolay değil. Yâni buluğ çağının problemleri vardır. Kızlar için de problemleri vardır, erkekler için de problemi vardır.

Kız durup dururken başlar ağlamağa. Kız ne oldu niye

ağılıyorsun? Bilmem... Ağlıyor. Neden? Çalkantılı bir çağ. Niye ağlıyorsun kız? İşte yemeği yedin, karnın tok, sırtın pek, ev kaloriferli, her şey var... Ağlıyor, problemli…

Gidiyorlar psikiyatriye, adamın dinden imandan nasibi yok, Allah'tan korkusu yok, utanması yok... Flört tavsiye ediyor:

"—Flört edin, geçer!" diyor.

Yahu, ben günahtan kaçıyorum, bu hastalığa ondan düştüm. Yoksa ben sana hiç gelmezdim. Bu hastalığa düşmemin sebebi, günaha düşmeyeyim diye, haram işlemeyeyim diye. Allah yasaklamış. Hiç olmazsa, "Evlâdım, bir an evvel evlen!" de. Yâni, doğru düzgün bir doktorsan;

"—Evlâdım, evliliğini geciktirme! Şöyle güzel bir müslüman, mütedeyyin hanımla evlen, yuva kur!" de, çareyi onu görüyorsan.

Peygamber Efendimiz oruç tutmayı tavsiye etmiş, abdestli gezmek var, zikir var ve sâire var... Doktor neyi tavsiye ediyor? Günahı tavsiye ediyor.

İngiliz'e sorarsan, başka şey tavsiye eder; Amerikalıya sorarsan başka şey tavsiye eder... E bunların akılları var mı? Var ama İngiliz aklı, dinsiz aklı, imansız aklı, münafık aklı, cahil aklı...

Aklın hayırlısı nedir? Şeriatın ahkâmını bilen ve ona göre insana yol gösteren akıldır. Bak burada ne diyor:

(*Enfau'l-akl*) "Aklın en faydalısı, en güzeli, sana Allah'ın nimetlerini bildirten akıldır ve seni onların şükrünü yapmağa sevk eden akıldır."

Allah'ın nimetleri nedir muhterem kardeşlerim üzerimizde?.. Allah'ın nimetlerini saymakla bitiremeyiz, en büyük nimeti müslüman olmamızdır muhterem kardeşlerim. Müslümanız ya, *Lâ ilâhe illa'llah, Muhammedün rasûlü'llah* diyoruz ya, bu öyle büyük nimet ki...

Buna sahip olmayan insanları tanıyorum ben, Japon tanıyorum, Çinli tanıyorum, Avrupalı tanıyorum, yerli malı dinsizleri tanıyorum, sonradan olma dinsizleri tanıyorum, anadan

doğma dinsizleri tanıyorum; hepsini gördüm. Profesörünü tanıyoruz, talebesini tanıyoruz, hepsini biliyoruz.

En büyük nimet mü'min olmak... Sen inanabiliyor musun candan? Namazını kılabiliyor musun? Allah'ın varlığına, birliğine kalbinden tam mutmain misin; bu çok büyük bir nimet! Müslüman olmak çok büyük nimet… Bundan büyük nimet olmaz.

Bundan sonra sıhhat nimeti var, Akıllı olmak nimeti var. Deli değiliz, akıllıyız ki zincire bağlamıyorlar, hastaneye tıkmıyorlar, iğneyi basmıyorlar vs... El-hamdü lillâh aklımız yerinde, sıhhatimiz yerinde, el-hamdü lillâh şehrimiz, memleketimiz huzur içinde...

Doğu Anadolu'dakileri düşünelim, meselâ köyden köye gidemiyor. Akşam vaktinde gelsin, böyle bir yerde yatsı namazında vaaz dinlesin de, öteki köye ondan sonra minibüse binsin, gitsin... Gidebilir mi? Gidemez herhalde… Eh, burada bir nimet işte bu... Huzur içinde, her tarafta ışıklar yanıyor, istediğimiz yere gidiyoruz, fırınlarda ekmekler var çeşit çeşit, pastanelerde çeşit çeşit gıdalar var, gezilecek yerler var. İlim meclisleri var, okunacak kitaplar var, çeşit çeşit nimetler...

Nimetleri bilirsen, nimetlerin şükrünü edersen Allah seviyor. Bu nimetleri Allah bana nasib etmiş, çok şükür elhamdü li'llah, şükretmeyi seviyor Allah, şükredenin nimetini arttırıyor, nimet fazlalaşıyor şükrettikçe, çok şükür dedikçe. Onun için, nimetleri bildiren akıl ve o nimetlerin şükrün de yapmağa yardımcı olan akıl, en iyi akıl…

Tabii nimetlerin şükrü nedir muhterem kardeşlerim?.. Cüneyd-i Bağdâdî Efendimiz'in tarifi çok güzel:

"—Allah'ın nimetlerini yeyip de, ona isyan etmemektir."

Şükür bu... Hem Allah'ın nimetini ye, iç... Oooh, bu akşam sofrada neler vardı... Kaymaklı kadayıf vardı, baklava vardı, etli sütlü vardı, tatlı tuzlu vardı, börek çörek vardı, kebap vardı, dolma vardı, sarma vardı... Eee, tamam, yedin, sonra?.. E şimdi kalkıp Boğaz'da içmeğe, eğlenmeğe gidiyoruz.

E utanmıyor musun? Allah'ın nimetlerini yediniz şimdi, ondan sonra kalk, öbür tarafta isyana git! Şükür nedir? Allah'ın nimetlerini yeyip de, Allah'a asi olma durumuna düşmemektir. Şükür o… Tabii ibadetini yapacak, hayrını hasenâtını yapacak, Allah para verdiyse parasıyla fukaraya yardımcı olacak, Allah'ın emrettiği hizmetleri insanlara götürecek. Zekâtını verecek, sadakasını verecek vs...

Bir de, (*Kàme bi-hılâfi'l-hevâ*) "Hevâ-yı nefsin karşısında sağlam duracak insan." Akıl yardım edecek ona, aman hevây-ı nefsine uyma diyecek. Hevây-ı nefsine tâbi olma, nefsin arzularına dizgin vur, onlara uyma diyecek ve yaptırtacak bunu. Hevây-ı nefse uymamak. Tasavvuf bu... Tasavvufun en önemli işlerinden birisi bu…

Çünkü çoğumuz, müslümanların çoğu, günah işleyen insanların çoğu, günahı bilmediğinden yapıyor değil. Bilmediğinden, cahillikten değil; biliyor ama nefsine hakim olamadığından yapıyor, bile bile yapıyor, utana utana yapıyor. Sonra pişman da oluyor. Bilerek yapıyor. Neden? Kendisini tutamıyor. O fena işte. Hem kötülüğün kötülük olduğunu bilmek, hem de gene kendisini tutamayıp o kötülüğü yapmak. O çok fena. Biliyorsun, bir işe yaramıyor, gene kötülüğü yapıyorsun. Fena. Ne olması lâzım? İnsanın nefsini yenecek bir güce kuvvete sahip olması lâzım.

Bu nasıl olur? İnsanın nefsini yenmesi, yenecek bir kuvvete sahip olması nasıl olur?.. Çok önemli bir şey… Birçok kimse bu hastalıktan muzdariptir. Sizin içinizde de öyledir, dışarıdakiler de öyledir. Yâni birçok insan bu sıkıntıdadır.

"—Hocam günahı biliyorum ama gene yapıyorum. Günah olduğunu biliyorum, yapmamam gerektiğini düşünüyorum, şeytan beni aldatıyor, nefsim beni aldatıyor, gene yapıyorum..."

"—Kuvvetli olmak lâzım. Yenilmemek lâzım!"

"—Bu nasıl olur?.."

"—Bu tasavvufî eğitimle olur. Tasavvuf onun için gerekli. Yâni

bilmek yetmiyor, bildiğini uygulayabilecek bir hale gelmek gerekiyor. Tasavvufun ilaçlarını kullanmak gerekiyor, tavsiyelerine uymak gerekiyor. O zaman insan nefsini yenebilir Allah'ın lütfu ve yardımıyla. Allah'ın yardımıyla oluyor. Allah'ın yardımını yanına alır, o zaman yenebilir nefsini, doğru yolda o zaman gidebilir."

Onun için, tasavvufî emirlere sımsıkı sarılmak lâzım, aziz ve muhterem kardeşlerim!..

Pekâlâ, bu günlük zamanımız doldu. Çünkü vaazda nasihatte de itidal ve ölçüye riâyet önemlidir. Dinleyici kardeşlerimizin sabrı vardır, sevgisi vardır, evet severek dinliyordur filan ama, sabrını da zorlatmamak lâzım. İhtiyar vardır, abdest tazelemek ister; treni kaçacak olan vardır, bir yere randevusu olan vardır filan... Onun için burada bırakalım!

Allah bu öğrendiğimiz bilgileri tatbik etmeyi nasib etsin... Allah bizi nefsi yenenlerden, nefsini yenenlerden, İslâm'la terbiye olmuş, aklının gösterdiği yolda, Allah'ın nimetlerini bilip, şükrünü edâ edip yürüyenlerden eylesin... Ömrümüzü rızasına uygun geçirip, huzuruna sevdiği, râzı olduğu bir kul olarak varmaya muvaffak eylesin...

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele...

10. 12. 1994 - İstanbul

17. AHMED İBN-İ ASIM EL-ANTÀKÎ (2)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîne alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ ve senedinâ muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd.

Tabakàtü's-Sùfiyye isimli çok mühim tasavvufî kaynak eserin 138. sayfasındayız. Ahmedü'bnü Àsımini'l-Antàkî isimli mübarek zâtın, Seriyy-i Sakatî, Beşir ibni'l-Haris, Haris-i Muhasibî gibi zâtlarla akran olan, bir büyük zâtın hayatını okuyorduk. Şimdi onun söylediği mübarek sözleriyle ilgili bölüme geldik. Sözlerini okuyacağız Arapçasıyla beraber.

Bunların okunmasına başlamadan önce, evvelâ Peygamber Efendimiz'in rûh-u pâkine, sonra bütün enbiyâ ve mürselînin ervâh-ı tayyibelerine, Peygamber Efendimiz'in âlinin, ashâbının, etbâının, ahbâbının, ihvânının, hulefâsının ve veresesi olan ulemâ-ı muhakkıkîn ve meşayih-i vâsılînimiz, evliyâullah-ı mukarribînimizin ruhları için; Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan, kendisinden ilim öğrenip feyz aldığımız, el aldığımız şeyhimiz, hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar turuk-u aliyyelerimizden güzerân eylemiş olan pîrân ve sâdât ü meşayih-i turuk-u aliyyemizin ruhları için;

Uzaktan yakından bu meclise, bu derse gelen siz kıymetli kardeşlerimizin de, ahirette intikal etmiş olan bütün müslüman ecdâd ü ceddât, akraba u taallûkàt, ahbâb u ihvân u yârânlarının ruhları için;

Bu beldeleri fetheden mübarek Fatih Sultan Mehmed Han'ın ve ordusu mensubu gazilerin, şehidlerin ve diğer fatihlerin, mücahidlerin ruhları için; şu İstanbulumuzun medâr-ı iftihârı, İstanbul'da medfun bulunan Ebû Eyyüb el-Ensârî ve sâir sahabe-i kiram, Yûşâ AS ve sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah ve

mukkaribînin ruhları için; ve bir de şu camiyi binâ ettirenlerin ve nâmına binâ edilmiş olan zâtın ruhu için; bizim de dünya ve ahiret saadet ve selâmetine ermemize vesîle olsun diye, aziz ve bahtiyar olalım diye bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, öyle başlayalım! Buyurun:

…….

a. İhlâs Nedir?

٣ - قال ، وسئل أحمد بن عاصمٍ عن الإخلاص ، فقال: إذا عملت عملاً صالحًا ، فلم تحبَّ أن تذ كر به ، و تعظَّم من أجل عملك ، ولم تطلب ثواب عملك من احدٍ سواه ، فذلك إخلاص عملك.

TS. 138/3 (*Kàle suile ahmedü'bnü àsımin ani'l-ihlâs*) Bu terceme-i hàli bahis konusu olan şahsa sormuşlar, "İhlâs nedir?" diye. İhlâstan kendisine soruldu, (*fekàle*) o da bir cevap verdi.

İhlâs ne demek, önce biz söyleyelim: *İhlâs*, niyeti halis kılmak demek. İnsanın niyetinin halis olması, hàlis, muhlis, sâfî bir niyeti taşıması demek. İnsanın bütün amellerinde niyet esastır hadis-i şerife göre:[32]

[32] Buhàrî, *Sahîh*, c.I, s.1, no:1; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1515, no:1907; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.I, s.670, no:2201; Neseî, *Sünen*, c.I, s.58, no:75; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1413, no:4227; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.25, no:168; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.73, no:142; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.I, s.50, no:1; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.9, no:37; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.17, no:40; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.380, no:257; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.336, no:6837; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.41, no:181; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.I, s.79, no:78; Tahâvî, *Şerh-i Maànî*, c.III, s.96, no:4293; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.42; Hamîdî, *Müsned*, c.I, s.16, no:28; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.195, no:1171; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.62, no:188; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IV, s.244; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.III, s.136, no:656; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXII, s.166; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.I, s.171; Tahàvî, *Şerh-i Maànî*, c.III, s.96, no:4293; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.488, no:7438; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.64, no:257; Tahàvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.IX, s.380,

إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ (خ. م. د. ن. ه. حم. عن عمر)

(*İnneme'l-a'mâlü bi'n-niyyât*) "Ameller niyetlere göre değerlendirilir, mükâfatlanır veya cezaya müstehak olur." Amellere niyetlere göredir, niyetler de ihlâs denilen vasfa tâbîdir. İnsanın niyeti iyiyse, birinci kademesi... İyi niyeti ihlâslı ise, ihlâsla katıksız, sâfî bir şekilde yapıyorsa; o zaman yaptığı amel makbul olur, sevaplı olur, güzel olur.

Onun için erbâb-ı tasavvuf, yaptığı işlerin iyi niyetle, belli güzel bir maksatla yapılmasını, niyetin de halis olmasını, ihlâslı olmasını çok kollamışlardır. Yâni, her işinde kendisini kollamıştır, içini kontrol etmiştir, kalbine bakmıştır, niyetinin halis olmasına çalışmıştır. Allah'ın rızasını arayan o mübarek zâtların önemli işidir.

İhlâsın olmaması, ihlâssızlık nedir? Riyâdır. Riyâ ne demek?.. Riyâ da, kelimesi kelimesine Türkçe karşılığı gösteriş demek. Yâni, yaptığı iyi ameli iyi bir niyetle yapmıyor da, gösteriş için yapıyor. Riyâ budur.

Eğer gösteriş için yapıyorsa *riyâ* derler; şöhret için, duyulsun diye, nâmı, şânı yayılsın diye yapıyorsa, *süm'a* derler. Süm'a, *semia*'dan işitti mânâsından. Riyâ da *rü'yet* masdarından, görmek fiilinden. Yâni göstermek için yapıyorsa *riyâ*, duyulsun diye yapılıyorsa *süm'a* derler. Riyâ ve süm'a... Bu ihlâssızlık demektir. Çünkü, Allah için yapmıyor da kullar beğensin diye yapıyor, kullar görsün, kullar duysun diye; kulların arasında nâmı yürüsün, şânı bilinsin, yücelsin diye yapıyor. Makbul değil...

İhlâs önemlidir. Onun için, ihlâsın da incelikleri vardır. İhlâslı olmak kolay değildir. İnsan ihlâslıyım dediği zaman bile,

---

no:3707; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.48, no:78; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid,* c.I, s.206, no:483; Hz. Ömer RA'dan.

Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.342; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl,* c.III, s.422, no:7263; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.1, no:1; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.IX, s.459, no:8819.

kendisinin farkına varmadığı birtakım ince, kötü, ters duyguların içinde olabilir. Geçtiğimiz haftalarda, misal olarak muhtelif vaazlarımda söylemiştim:

Bir mübarek zât, meşhur bir kişi namazları hep cemaatle kılarmış, camide kılarmış, imamın arkasında kılarmış. Biliyorsunuz sevap imama geliyor, imamdan imamın arkasındaki şahsa geliyor, ikinci olarak... Üçüncü olarak, arkasındaki şahsın sağına geliyor. Dördüncü olarak soluna geliyor, beşinci olarak sağdakinin sağına geliyor, altıncı olarak soldakinin soluna geliyor... Böyle sağlı sollu, sağlı sollu devam ediyor.

Ama imamın arkası çok önemli… Yâni imamın tam arkası, cemaatin en kıymetli yeri. Oraya en kıymetli insanı getirirler. Yâni, imama namazda bir arıza gelse, namazı bırakmak zorunda kalsa, yerine adım atıp imamlığa geçebilecek şahsı oraya getirirler ve orası sevaplı yerdir. İhtiyar, mübarek insanlar orada namaz kılar umûmiyetle. Âlim, fâzıl kimselere verilir orası...

Ön safın en kıymetli yeri en ortasıdır, imamın arkasıdır. Şimdi o mübarek zât otuz seneye yakın, yirmi küsür sene hep namazı cemaatle kılmış, aferin... Hep de imamın arkasında kılmış, aferin... Bir gün bir özrü olmuş, cemaate gecikmiş...

Biz bugün meselâ trafikte sıkıştık, adamlar kavga ediyor, yol tıkanmış bilmem ne... Bir araba ötekilerin yolunu kesmiş, münâkaşa ediyorlar. Geciktik, farza yetişemedik. Burada arkada ikinci cemaat yaptık. Yâni, böyle bir sebeple cemaate yetişememiş, ta arka tarafta namaz kılmış. Arka tarafta namaz kılınca da, utanmış.

"—Yâ, benim gibi alim, fazıl bir kimse böyle ta arkada en son safta böyle namaz kılıyor... Birisi görse benim halim nice olur? Ayıplarlar beni. Camiye erken gelir alim insanlar, ezandan önce gelirler, ön saflarda yer alırlar. En arkada kalmak iyi değil." diye utanmış. Yâni, "Beni görmeseler..." filan diye içine bir duygu gelmiş.

Fakat kendi kendisini kontrol eden insanlar ya bunlar, "Ah! Riyâ ile yapıyormuşum." demiş. Otuz yıllık, yirmi küsür yıllık,

galiba yirmi yedi yıllık ibadetini kaza etmeğe, ödemeğe başlamış, olmadı diye. İşte ihlâsı böyle takip eder bu insanlar, bu mübarek zâtlar.

Şimdi sorarlar ya büyüklere, "İhlâs nedir?" filan diye, buna da sormuşlar. (*Suile ahmedü'bnü àsımin ani'l-ihlâs*) İhlâs'tan buna sordular, "Nedir ihlas?" diye bir soru açtılar, sordular. (*Fekàle*) Tarif ediyor ihlâsı:

(*İzâ amilte amelen*) "Bir ibadet, bir amel, bir güzel iş yaptığın zaman... (*Amelen sàlihan*) *Sàlih*; uygun, iyi demek. Amel-i sâlih işlediğin zaman, (*felem tuhibbe en tüzkere bihî*) bu yaptığınla anılmayı istemiyorsan... Bu yaptığını insanlar bilsin de, anılsın diye istemiyorsan, sevmiyorsan bunu; bir... (*Ve tuazzama min ecli amelike*) Yaptığın işten dolayı hürmet görmek de istemiyorsan; iki... (*Ve lem tetlub sevabe amelike min ehadin sivâhu*) Yaptığın amel-i sàlihin mükâfâtını da, ondan başkasından beklemiyorsan, yâni Allah'tan başkasından da bir aferin, bir mükâfat, bir para, bir pul, menfaat beklemiyorsan... (*Fezâlike ihlâsu amelike*) İşte amelini ihlâslı yapman budur." demiş.

Üç şey söyledi:

1. Bu yaptığın güzel ibadet, taatten dolayı anılmayı sevmiyorsan. Namının söylenmesini, anılmasını sevmiyorsan.

2. Bu işi yaptın diye, "Aferin, ne müslüman adam!" diye hürmet görmek istemiyorsan.

3. Amelinin karşılığını da Allah'tan başkasından beklemiyorsan; işte ameli ihlâslı yaptın demektir diyor.

Bu şekilde hatırımızda olsun, biz de bunlara dikkat edelim!

Kimisine:

"—Buyur sofraya..." dersin,

"—Teşekkür ederim, almayayım." der.

"—E buyur canım, işte yiyelim!"

"—Teşekkür ederim, almayayım."

"—E buyur..."

Yâni söylemek istemiyor oruçlu olduğunu. Oruçlu da, bugün

niyetliyim demek istemiyor. Neden?.. Söylersem, amelimi gösterişle yapmış olurum diye saklamak istiyor, orucunu gizli tutmak istiyor. Güzel! Meselâ bu iyi bir şey, bunun gibi.

Birisi çarşıda alış-veriş yapıyormuş, sakallı... Satıcı da malın fiyatında demiş ki:

"—Sen mübarek bir adamsın, sakallısın, şu kadar tenzilat yapayım sana..."

"—Yoo! Ben müslümanlığı öyle tenzilata falan satmam, istemem." demiş.

Yâni, "Sen mübarek adamsın." diye tenzilat yapıyor,

"—Ben öyle şey istemem! Müslümanlığımı ticarette pazarlık unsuru yapmak istemem." demiş.

İşte ihlâs böyle şeyler.

b. Tevazuun En Faydalısı

٤ - قال ، وقال أحمد : انفع التواضع ما نفى عنك الكبر ، وأمات منك الغضب.

TS. 138/4 (*Ve kàle ahmedü: Enfau't-tevâdui mâ nefâ anke'l-kibre, ve emâte minke'l-gadab.*) Aşağıya doğru beş-altı tane söz söyleyecek, hep en faydalı kelimesiyle başlayan, birisi bu.

(*Enfau't-tevâdui*) "Tevâzuun en faydalısı..." Yâni tevâzu yapıyorsun sen, eh mütevazi olanı Allah sever, bir mükâfat verecek. E ne kadar güzel tevâzu yaparsan, mütevazı olursan, Allah o kadar büyük mükâfat verir, o kadar fayda görürsün. "Tevâzuun en faydalısı, (*mâ nefâ anke'l-kibre*) senden kibri sürüp atandır, içinde hiç kibir bırakmayan, (*ve emâte minke'l-gadab*) içindeki kızgınlığı da öldürendir."

Şunu demek istiyor —Allahu a'lem— o mübarek: Tevâzûun tam, iyi bir tevâzû olması için, en makbul, faydalı, güzel tevâzû olması için ne olacak? İçinde hiç kibir olmayacak. Tamam. Sana karşı bir saygısızlık yapsalar bile, bundan rahatsız olmayacaksın.

(*Ve emâte minke'l-gadab*) Sana saygısızlık yapana karşı da, içinde bir kızgınlık olmayacak, kızgınlığı da öldürmüş olacaksın. İşte bu tevâzu güzel…

Evliyaullahtan birisi, bir gemide seyahat ediyormuş. E tabii kafasında yazı yok ki böyle, manşet yok ki "Bu evliyaullahtır, bu büyük zâttır." filan diye. Bir de elbisesi eskiyse... Eskiler hani, kırk yamalı hırka giyerlermiş, yamar yamar giyerlermiş. Atmazlarmış, veyahut gösterişe önem vermezlermiş, veya tasarruf olsun diye yaparlarmış. Eh, kıyafeti pek gösterişli değil, alnında da, göğsünde de yazısı yok.

Yolculuk esnasında gemide, tabii vakit geçecek, birisi ortaya çıkmış, halkı güldürecek hokkabazlıklar, bir şeyler yapıyor. Bir de hokkabazlık yapmak için, birisini ortaya çekmesi lâzım, onun üzerinde hokkabazlığı icrâ etmesi lâzım.

Şöyle gemide kendisini seyreden insanlara bakmış, bakmış... Tabii, hatırlı bir insanı ortaya çekemez. Gözü bunu tutmuş. Bu fakir, bu gariban diye, bu böyle pek kıymetli gibi görünmüyor diye, çekmiş bunu ortaya yakasından; bunun üzerinde hokkabazlıkları, halkı güldürecek şeyleri yapmış. Tabii bunu küçük düşüre düşüre yapmış bu şeyleri... Halk da gülmüş. Onların nazarında mühim olan, hoşça vakit geçirmek.

Şimdi bu zât diyor ki:

"—Hayatımın en mutlu dakikalarıydı o... Çünkü baktı baktı, o kadar insanın içinde en sefil, en aşağı, en kıymetsiz olarak beni gördü. Ondan çok haz duydum." diyor.

En gariban onu bulduğuna sevinmiş. Yâni, adamların zihniyetine bak! Yakasından tutuyorlar, ortaya çekiyorlar, maskara ediyorlar, halk gülüyor bilmem ne... Kızmak şöyle dursun, bir de memnun oluyor. "Bak beni en gariban gördü." diye memnun oluyor. Halkın içinde en kıymetsiz gördü diye. İşte bunların halleri, durumları bu.

Demek ki; biz tevâzu sahibiysek, bu sözden çıkartacağımız şey: İçimizde hiç böyle bir, "Yâ ben büyüğüm, mevkî makam sahibiyim,

ilim irfân sahibiyim, zenginim, hatırlıyım, yaşım şu kadar, bilmem ne...” filan. Böyle bir malzeme kalmamış olacak, içimizden hepsi atılmış olacak.

Şimdi gezdiğim bir yerde, vaaz mevzûu olarak bir noktaya geldi, dedim ki:

“—Müslümanın müslümana dargın durması haram! Üç günden fazla dargın kalmak haram... Barışmak lâzım! İşte bak kandil gecesinde bir yerde toplandık da, filanca adam camide, kandil gecesinde hiç ortada sebep yokken bir dargınlık yaptı, gitti. Halbuki öyle yapamaması lâzım. Dargınlık haram, hem de kandil gününde sebepsiz yere de böyle bir problem ortaya çıkartmaması lâzım!” filan diye söyledim.

Biraz da tesirli oldu söylediğim söz, etkiledi yâni. Kimisinin içine yer etti sözüm, kimisinin de böyle gözünü yaşartacak gibi oldu filan... Birisi dedi ki:

“—Hocam! Bu toplantıda dargın olduğumuz birisi var, barışmadık hâlâ. İki defa ben teşebbüs ettim, olmadı, barışmadık. Ben ondan yaşça büyüğüm, onun gelmesini bekliyorum, ondan barışmadım.” dedi.

Şimdi ben bastırdım ya, “Kandil gününde dargınlık kalır mı? Günahtır bilmem nedir...” diye iyice bir bastırdığım için,

“—Hocam ben iki defa teşebbüs ettim ama, artık ben yaşça büyüğüm, o gelsin diye artık teşebbüs etmedim, barışmadım.” filan diye, kendisini böyle savununca dedim ki:

“—Kaybettin. Üçüncü defa gitseydin, gene sen kazanacaktın; dördüncü defa gitseydin, gene sen kazanacaktın.” dedim.

Bak, ne düşünüyor? “Ben ondan yaşça büyüğüm, o gelsin.” diyor, protokol düşünüyor. “Yaşça ben büyüğüm, o gelsin.” diyor.

Burada ne diyor bu mübarek zât, şu kitaptaki şu şey:

“—Kalbinde hiç kibir kalmayacak, hepsini çıkartacaksın. Bırak büyüklüğü de... Mevkiinin üstün olduğunu da bırak, haklı olduğunu da bırak, zengin olduğunu da bırak, falancayı da bırak, hiç bir şey kalmasın, tam tevâzu olsun. İçinde biraz kırıntı

kalmasın!"

Bir de kızma, kızgınlık da kalmasın karşı tarafa... Yâni sen mütevazı olunca, karşı taraf da seni saymadı. Sen de sayılmadığından dolayı kızdın. Olmadı. "Kızgınlığın da, içindeki kibrin kırıntısı da kalmasın! Sana hürmet göstermeyen kimseye kızgınlık da yapma, onu da sür içinden." diyor. Yâni "Tevâzu böyle sağlam olur, en faydalı tevâzû böyle olur." diye bildiriyor.

Tabii çoğumuz, bu davranışlarımızdaki duygularımızı bunlar gibi kontrol etmiyoruz. Biz şimdi unutmuşuz. Bu çağın insanları olarak böyle içimize dönüp, kendimizi kontrol etmeğe, hislerimizi tashih etmeğe yönelik çalışmalarımız az.

Bunları niçin okuyoruz? O büyüklerin bu meselelere nasıl baktıklarını, kendilerini nasıl ıslah ettiklerini, nasıl Allah'ın rızasını kazanacak yönde hareket ettiklerini gösterdiği için okuyoruz bu kitabı… Bu kitabın büyüklüğü orada.

c. İhlâsın En Faydalısı

٥ - قال ، وقال أحمد : أنفع الإخلاص ما نفى عنك الرياء ، والتَّزيُّن ، والتصنُّع.

TS. 138/5 (*Ve kàle ahmedü*) Yine Ahmedü'bnü Àsımini'l-Antàkî dedi ki: (*Enfau'l-ihlâs mâ nefâ anke'r-riyâ' ve't-tezeyyün ve't-tasannu'*) "İhlâsın da en faydalısı, en sağlam olan ihlâs nasıl?" Birincide tevâzuu anlattı. Üç dört tane gelecek dedim ya… İkincisinde şimdi de ihlâsı anlatıyor. İhlâs'ın en faydalısı, yâni en güzeli, tam not olanı hangisidir? "İçinde hiç riyâ bırakmayan. Riyâ kırıntısı bırakmayandır. Yâni hiç başkası görsün şu amelimi de, bana aferin desin, beni beğensin gibi göstermek arzusu kalmamasıdır, bir. (*Ve't-tezeyyün*) Bir de kendisini süslemek, o amelle tezeyyün etmek arzusu da olmamasıdır, (*ve't-tasannu'*) yapmacık da olmamasıdır."

Yâni, kendin evinde olduğun zaman, bu namazı nasıl kılacaktın? Sele serpe rahat rahat kılacaktın, elini kolunu sallaya

sallaya kılacaktın. E camide bu kendine bir tavır, edâ vermek ne oluyor? Gösteriş oluyor. Evinde kıldığın namazla, camide kıldığın namaz arasında edâ farkı varsa, camideki daha güzelse, sende riyâkârlık var.

Ben yapıyorsam, bende riyâkarlık var. Yâni sen dediğime üzülme! Sende veya bende, veya falanca şahısta... Eğer evde kıldığımız namaz ile camide kıldığımız namazın arasında şekil bakımından fark varsa; camideki daha böyle saltanatlı, edalıysa, demek ki biz halkın bizi beğenmesini istiyoruz da, burada tasannùlu, saltanatlı, yapmacıklı oluyor. Demek ki riyâ... Süsleyerek yapıyorsa, demek ki riyâ var.

Nasıl olacak?.. Eşit olacak. Hatta evdeki daha üstün olacak. Hatta camidekini, halk seni beğenmesin diye... Hani bir de geçtiğimiz derslerde melâmet meşrebini anlatmıştık... Bir de halk kendisini beğenmesin diye tersine hareket edenler var. Halk sevmesin, halk teveccüh etmesin, şöhret olmasın, iltifat olmasın diye aksine, inadına kendisini beğenilmeyecek gibi gösterenler var. Ona da melâmet meşrebi diyoruz tasavvuf'ta. Yâni halk kendisini levm etsin, kınasın, beğenmesin diye aldırmayanlar var.

Evindeki daha üstünse güzel, ihlâslısın! Camideki evindekinden üstünse; demek ki camide halkı düşünüyorsun, gösterişi düşünüyorsun, o zaman sende tehlike var.

İhlâsın en sağlamı, en faydalısı hangisidir?.. İçinde hiç gösteriş arzusu bırakmayandır, amelini süsleme arzusu bırakmayandır, zorlama ve yapmacık bırakmayandır. Yapmacıksız, süslemesiz, riyâsız, sàfî oluyorsa, hah, ihlâs bu işte... Böyle olmuyorsa riyâ var, az veya çok.

Peygamber SAS Efendimiz:

"Riyâyı herkes kolay anlayamaz; karanlık gecede taşın üstünde karıncanın gezmesi gibidir."

Ayak sesi duyulur mu karıncanın, karanlıkta görülür mü?.. Görülmez. Gizlidir, saklıdır. Onun için çok dikkat etmek lâzım. İnsanın kendisini iyi kontrol altına alması lâzım, duygularına

dikkat etmesi lâzım!

Hani Bayezid-i Bistâmî Hazretleri'nin bir hikâyesi var: Otuz sene yaya hacca gitmiş. Her gün bir hatim indirirmiş. Yaya hacca gitmenin sevabı çok büyük tabii, her adımına büyük sevaplar veriliyor. Tam Arafat'a çıkmışlar, Arafat'ta içinden nefsi buna demiş ki:

"—E Beyazid hadi iyisin iyi, işin iş... Bak otuz sene hacca yaya geldin gittin, her gün bir hatim indirdin, oh artık ne iyi durumun." demiş nefsi.

Kimse bir şey demiyor. Kendi içinden böyle bir duygu geçince... Nereden gelir bu duygu? Kendi amelini beğenmek, kendi yaptığı işi iyi sanmak, beğenmek nereden gelir?.. Ya şeytandan gelir, ya nefisten gelir. Nefsi beğenir ya da şeytan onu sapıttırmak için, yaptığı işi hoş gösterir ona. İkisi de yanlış.

Nefsinden geldiğini hissetmiş, hemen demiş ki:

"—Ey müslümanlar!" Nidâ etmiş, seslenmiş. "Otuz sene yaya haccettim, her gün hatim indirdim. Onları satıyorum. Var mı alan?.."

Herkes birbirine bakmış. Adamın kafasına güneş mi vurdu, aklında bir zoru mu var?.. Tabii kimse de kimsenin şeyini böyle kolayca kesesinden parayı çıkartıp da almaz yâni. Oradan börekçinin birisi, çörek satan adamın birisi:

"—Tamam, ben alırım. Üç çöreğe alırım." demiş.

"—Tamam, satarım." demiş. "Ver üç çöreği."

Üç çöreği almış. Poğaça gibi gözümün önüne geliyor. Üç tane çörek almış. Otuz tane haccın sevabını sattı. Her gün yaptığı hatm-i Kur'an-ı Kerim'in sevabını da sattı, eyvaaaah! Üç tane poğaça aldı. Orada kenarda sıcaktan dili sarkmış aç bir köpek duruyormuş, karnı içine göçük... Çöreğin bir tanesini ona atmış, lüp yutmuş. Poğaça gibi düşündüğüm ondan. Bir defada yuttuğuna göre küçük bir şey. İkincisini de atmış, onu da yutmuş. Üçüncüsünü de atmış, onu yutmuş. Oturmuş kenara, gözünü kapatmış, nefsine hitap etmiş:

"—Ey nefsim, söyle bakalım şimdi hangi ameline

dayanacaksın, neye dayanacaksın; elinde bir şey kalmadı, bomboşsun. Şimdi dayanağın kaldı mı?.. Allah'ın rahmetinden başka bel bağlayacağın bir şey kaldı mı bakalım?"

Adamların büyüklüklerine bakın yâni. Düşüncelerine bakın. Yâni şakaya gelmez bu iş.

İ'tikâfa giriyor mürid, on gün i'tikâf yapıyor. Tam i'tikâfın içinde... Tabii şeyhi takib ediyor onu. Şeyhi mânevî bakımdan takib ediyor.

"—Şu i'tikâfının sevabını ver bana..."

Şeyhi yok ortada ama içine böyle bir duygu geliyor. Neden geliyor ona? Şeyhi gönderiyor o duyguyu. Telsizler çalışıyor i'tikâfta, şeyhi mesaj gönderiyor ona.

"—İ'tikâfının sevabını ver!"

Mırıldanıyor:

"—Yâ on gün ben aç kaldım, ben susuz kaldım, ben uykusuz kaldım... Bu kadar namaz kıldım, bu kadar ibadet ettim, bilmem ne..."

Kıvranıyor. Yâni insan küçücük bir şeyi bile veremiyor.

Bir haccı ömründe bir defa yapıyor çok insanlar. Kimisi de yapamıyor. Otuz haccı insan verir mi? Bir hatim indirsen, "Sevabını bana ver!" dese birisi, verir misin kolay kolay?.. "Yok! Allah'tan sevabını ben kendim istiyorum." dersin. Niye verdi bunların hepsini?.. İnsanın kendi ameline mağrur olması, onunla kibirlenmesi, ona dayanması, itimad etmesi doğru değildir de, ondan. Çünkü, Allah ya kabul etmediyse?.. Allah'ın lütfuna dayanacak, Allah'tan isteyecek, Allah'tan bekleyecek. Onun için, o duyguyu içinden sökmesi lâzım.

E sökülmez ki o duygu. İlle ona söyler: "Otuz defa haccettin, hem de yaya haccettin, ne kadar sevap kazandın... Her gün hatim indirdin, ne kadar sevap kazandın..." Atamaz bunu içinden. İnsanın içinden duyguları söküp atmak elbise çıkartmak gibi kolay değildir. Saplanır kalır. Fikir-i sabit diyoruz, ide fiks (*idée fixe*) diyoruz. İnsanın içinden kolay çıkmaz.

Çıkartmak için ne yapıyor? Biliyor üstad, büyük üstad… Ne yapıyor? Öyle bir çıkartıyor ki içinden, içi bir daha onu düşünemeyecek gibi.

Hani ne yapmış, Endülüs'ü fetheden Tarık ibn-i Ziyad? Askerlerini gemilerle Afrika'dan İspanya yarımadasına Cebel-i Tarık Boğazı'ndan geçirmiş. Gemilerden askerler inince gemileri yaktırmış. Cayır cayır, yelken, direk, kürek... Gemi yanmış, gemiler kalmamış. Yâni, geriye dönüş imkânı yok artık askerlerin. O gemilerle bu tarafa geçtiler, geri dönüş imkânı, vasıtası yok.

Askerlerin karşısına çıkmış demiş ki:

"—Ey mücahidler, ey müslümanlar, ey mü'minler! Bakın, gemileri yaktım. Önünüz deryâ gibi düşman, arkanız düşman gibi deryâ... Denize girseniz boğulursunuz. O da size ölüm getiriyor, o da düşman gibi. Deniz de düşman gibi size. Arkanız düşman gibi deryâ, önünüz de deryâ gibi düşman, kalabalık düşman... Bu

düşmanı yenmekten başka çareniz yok!" demiş.

Şimdi o mücahidler ne yapar, siz olsanız ne yaparsınız?.. Tabii anlamak için kendinizi onun yerine koyacaksınız. Ne yaparsınız?..

"—Vay! pabuç pahalı. Gevşek dursam bu düşmanın karşısında, bunlar beni kılıçtan geçirir. Kaçmak istesem, kaçma imkânı yok. O halde mutlaka düşmanı yenmem lâzım!" der insan, öyle çarpışır.

Bak, komutanın büyüklüğüne bak! Müslümanlar ölümden korkmaz, mücahiddir, şehidliği ister... Hepsi tamam, iyi, güzel, hoş da, ya korkarsa? Ya içine bir korku geliverirse? Ya bir gevşek tutarsa işi? Ya geriye kaçarsa?.. İşi sağlama bağlıyor, usta komutan olduğu için... Yâni, öyle bir şekilde çözümlüyor ki işi, başka kaçamak noktası bırakmıyor.

İşte ihlâs, işte Allah'a kulluk etmenin incelikleri bunlar. Büyük üstadların büyük menkıbeleri bunlar.

d. Fakirliğin En Faydalısı

٦ - قال ، وقال أحمد : أنفع الفقر ما كنت به متجمِّلاً وبه راضيًا .

TS. 138/6 (*Ve kàle ahmedü*) Aynı râvî söylemiş ki, bu Ahmedü'bnü Àsımini'l-Antàkî şu sözü de buyurmuş: (*Enfau'l-fakri mâ künte bihî mütecemmilen ve bihî râdıyen*)

Şimdi içinizde var mı fakirliği seven? Yok. İçimizde fakirliği seven var mı? Yok... Bu mübarekler fakirliği sevmişler, istemişler, zenginlikten kaçınmışlar, ellerinde para biriktirmemişler. Para geçmişse bile, zengin olduğu zaman bile vermişler, fakir olmuşlar gene. Para bırakmamışlar ellerinde. Fakirlik bunların medâr-ı iftihârı olmuş, gayeleri olmuş. Kitaplarda vardır, Tasavvuf kitaplarının hepsinde vardır bu fakirlik. "Sen fakr u fenâ iste..." filan diye tavsiyeler vardır.

Şimdi burada da fakrın, fakirliğin en faydalısını, en halisini anlatıyor. (*Mâ künte bihî mütecemmilen*) "Edindiğin zaman onunla tam iyi bir derviş olduğun, tam onunla güzelleştiğin (*ve*

bihî râdıyen) ve ona râzı olduğun zamandır." Yâni, öyle bir fakirlik üstüne çökecek ki, tam derviş olacaksın. Dervişliğin tam olacak onunla... "Hah, iyi bir güzel derviş oldun!" denilecek bir hale geleceksin ve râzı da olacaksın, rızasızlık göstermeyeceksin.

Biliyorsunuz Bursa kadısı iken, Bursa şehrinin şu kadar altın lira aylık maaş alan, konağı olan, mübaşirleri olan, makamı, mevkii olan kadılık vazifesindeyken, Aziz Mahmud-u Hüdâyi ne yaptı?.. Cennet mekân, rahmetu'llàhi aleyh... Üftade Hazretleri'ne derviş olmağa gitti.

"—Efendim, ben size derviş olmak istiyorum!" dedi.

Neden oldu? O da uzun. Kerametini gördü de ondan. Tasavvufun büyüklüğünü gördü. Ma'rifetullahın, evliya olmanın ehemmiyetini anladı. Zahir ilminin yetersiz olduğunu gördü, Üftade Hazretleri'ne gitti. Zamanın evliyası, büyüğü, mürşid-i kâmili.

"—Efendim, size mürid olmak istiyorum!" dedi.

O da dedi ki:

"—Evlâdım, sen kadılığa devam et. Bizim bu işimiz zordur.

İşte orada Ümmet-i Muhammed'e faydalı olursun, mahkemeleri idare edersin, davaları dinlersin..." gibi neler söylediyse.

Yâni yanında değildik de. İlk önce kabul etmedi şeyh efendi, biraz nazlandı. "Sen vazifene bak, dervişlik yapmak, bizim dervişlik biraz da zordur." falan diye söyleyince o da:

"—Efendim, razıyım. Hepsini emirleriniz tutacağım, tam derviş olacağım, istiyorum." filan dedi, ısrar etti.

"—Eh, pekiyi..." dedi ve ona birtakım hizmetler verdi:

Önce ona sokaklarda ciğer satmasını söyledi:

"—Sokaklarda ciğer sat, halk seni bir görsün bakalım!" dedi.

Eskiden ciğer satıcıları sırtına sopayı alırlarmış, sopaya ciğerleri takarlarmış, öyle satarlarmış. Yoğurtçular vardı eskiden. Sırtına böyle sopayı koyup, iki taraflı terazi gibi. İşte ciğeri de öyle satıyorlarmış. Tabii bir yere değmiyor, havada duruyor, rüzgâr alıyor, çabuk kokmuyor filan.

Şimdi bu ciğercilikte tabii ne yapacak? "Yarım okka ciğer ver!" dediği zaman, eline ciğeri alacak, kesecek, eli kanlanacak bilmem ne filan... Tartacak, biçecek, kediler arkasından miyav miyav dolaşacak... Eh işte basit bir meslek yâni.

E neydi bu? Konakta minderin üstünde oturan Bursa baş kadısıydı, makbul bir insandı.

Yapmış o vazifeyi… Sokaklarda ciğer satmış. Halktan korkmadığı anlaşılmış. Halk ne derse desin, Allah rızası için halkın beğenmeyeceği, ayıplayacağı işi yaptı.

Sonra kendisine:

"—Hadi bakalım, şimdi yüznumaraları temizle!" denilmiş.

Yüznumaraları temizlemek vazifesinde iken, davul zurna sesleri duymuş. Bayağı bir şamatalı davul, zurna şey... Sormuş:

"—Nedir bu?" diye.

Kendisi yüznumaraların bekçisi, temizlikçisi ama demişler ki:

"—Bursa'ya yeni kadı efendi geldi. Sen ayrıldıktan sonra yeni kadı geldi, şehir halkı onu karşılamağa çıktı. Bu o merasimdir, davul sesleri de bu merasimden gelen seslerdir." dedi haberci.

Şimdi bunun içine bir acı çöktü. Kendi kendine demiş ki:

"—Ey Aziz Mahmud!.. İşte bak o makamı bıraktın da, öyle kıymetli, izzetli makamı bıraktın da, geldin şimdi bu camide böyle yüznumara temizliyorsun! Bak yerine bir başka adamı tayin ettiler, bu olacak şey miydi?.." filan diye bir pişmanlık gibi, bir acı burukluk, bir şey saplandı yüreğine. Anlayabiliyoruz yâni durumu. Kıskanır gibi, hasretlik duyar gibi, pişmanlık duyar gibi, "Ah neler ettim?.." filan gibilerden bir duygu.

Ama hemen kendisini toparladı. "Haa, bu duygu nefsimden geliyor." dedi. "Nefsim istemiyor bu şeyleri, nefsimden geliyor. Halbuki ben şeyhime intisab edeceğim zaman söz vermiştim. 'Nefsimin arzularını kıracağım, onun emirlerini tutmayacağım, onunla mücadele edeceğim.' demiştim, binâen aleyh bu nefsimin bu sesine kulak vermemem lâzım!" dedi.

"—Seni zalim nefis seni! Senin sözüne kulak vermiyorum!" dedi, yüznumarayı sakalıyla temizlemek için eğildi. Yâni nefsi hor olsun diye, sakalıyla yüznumarayı süpürmek istedi. Süpürgeyle süpürülür ya, sakalıyla eğilirken arkadan şeyhi yetişmiş, yakalamış:

"—Evlâdım! Sakal sünnettir, izzetlidir, bu işe yaraşmaz. İmtihanı kazandın." demiş.

Yâni o duyguyu o gönlüne veren; o duyguyu, içindeki fırtınasını gören ve ona karşı tavrını gören mürşid-i kâmil. Görüyor ve sakalı da yere değdirtmeden arkasından yetişiyor. "Tamam evlâdım, oldu." demiş. Yâni sıdkını, sadâkatini, vefâsını göstermiş oluyor. İşte böyle. Dervişlik böyle bir şey.

Tabii zengin iken fakir oluyor insan... Çünkü bu varlıklarla, o makamlar geçilmiyor kolay kolay... Bu nefsin kibri kırılmıyor. Bu nefsin sertliği yumuşamıyor. İnsan hizaya gelmiyor. Hepsini bırakması lâzım! Tam böyle tiril tiril fakir olması lâzım. "Hiç bir şeyim yok yâ Rabbi! 'Baş açık yalın ayak' dedikleri gibi bir fakir, muhtaç kulunum, biçare kulunum..." noktasına geliyor insan. İşte o zaman tam derviş oluyor. Hiç bir şeyi yok, Mevlâsı var.

Ebû Bekir-i Sıddîk'a sormuş:

"—Yâ Ebâ Bekir! Her şeyi tasadduk ettin, çoluk çocuğuna ne bıraktın?"

"—Allah'ı ve Rasûlünü bıraktım." demiş.

Allah var ya... Allah insanın dostu olursa, ne mutlu o insana... Yâni, muhtaç olup Allah'a tam bağlanırsa, fakir olup Allah'a tam bağlanırsa, dünyanın en zengini olur. Çünkü kâinâtın sahibine bağlanıyor.

Kaçta başladık, kaç dakika oldu? Birisi sayıyordu, biliyordu bu işleri

"—Kırk beş dakika oldu."

Bir iki tane daha sözünü okuyalım da, bitirelim!

e. Amellerin En Faydalısı

٧ - قال ، وقال أحمد : أنفع العمل ما سلمت من آفاتها ، و كانت مقبولةً منك.

TS. 138/7 (*Kàle, ve kàle ahmed: Enfau'l-a'mâli mâ selimet min âfâtihâ ve kânet makbûleten minke*) Bu da (*enfa'*) diye başlayan dört sözün dördüncüsü. (*Enfau'l-a'mâl*) "Amellerin en yüzde yüzü, en hâlîsi, en faydalısı, en tamı..." demek istiyor. Şimdi dört dörtlük diyorlar. Dört dörtlük müzik tabiridir. Yâni tam demek. Yüzde yüz deriz, tam deriz.

Evet, burada da, (*Enfau'l-a'mâl*) "Amellerin en faydalısı, en tamı, en güzeli hangisidir? (*Mâ selimet min âfâtihâ*) Amelleri hebâ eden âfetlere bulaşmamış olanıdır."

Muhterem kardeşlerim! Ameller güzeldir. Amel-i sàlihler güzeldir. Namaz güzeldir, oruç güzeldir, hac güzeldir, zekât güzeldir, cami yaptırmak güzeldir vs. güzeldir ama, bu güzel amellerin tehlikeleri vardır, tehlikeli noktaları vardır. İnsan onları yaparken tehlikelerini göz önünde bulundurmazsa, bu

ameller hebâ olabilir, (*hebâen mensûrâ*) boşa gidebilir.

Meselâ; namaz kılarken riyâ ile kılarsa, sevabı gider. Haccederken cidal, füsûk ve refes denilen —Kur'an-ı Kerim'de bunlar anlatılıyor— arkadaşlarla çekişme, günahlar ve edepsizlikler yaparsa, haccın sevabı gidiyor meselâ... Zekâtı verirken karşısındakini üzerse, başa kakarsa, kalbini kırarsa, zekâtın sevabı gidiyor. Yâni amel güzel ama, yapılan iş güzel ama, iyi yapılmadığı zaman boşa gidebiliyor, hava alabiliyor insan... Havaya gidebiliyor, boşa gidebiliyor. İşte bu afetleri bilmek lâzım!

"—Namazın kabul olmamasına sebep olan afetler nelerdir say hocam."

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10...

"—Orucun kabul olmamasına sebep olan afetler nelerdir?.."

Biliyorsunuz şimdi oruç ayı da yaklaşıyor, Ramazan geliyor. Diyor ki, Peygamber SAS Efendimiz bir hadis-i şerifinde:

"—Nice oruç tutan insan vardır, akşama kârı aç ve susuz kalmaktan ibarettir. Sevap yok, aç ve susuz kalmaktan ibarettir."

Neden?.. Oruç sadece mideye yememek değil. Su içmemek değil oruç. Oruç, gözün harama bakmaması demek, dilin yalan dolan, günah söylememesi demek, elin harama uzanmaması demek...

Diyorlar ki:

"—Denize girmek orucu bozmaz..."

Sen plaja gideceksin, o kadar çıplakların arasında denize gireceksin, ondan sonra ağzına su kaçtı mı kaçmadı mı? İsterse kaçmasın. Senin gözün o çıplaklara değdi mi, gidiyor. Yâni afetleri işte, orucun afeti, namazın afeti…

Bunları öğrenmek lâzım muhterem kardeşlerim. Çünkü boşa gitmemesi lâzım! Bu kadar namaz kılıyoruz, o kadar para harcayıp hacca gidiyoruz, geliyoruz, bir Ramazan otuz gün oruç tutuyoruz... E bunların nelerden boşa gittiğini mutlaka öğrenmek lâzım, sormak lâzım hocalara... Hocaların da derslerde bunları anlatması lâzım!

İmam Gazâlî, *İhyâ-ı Ulûm*'da, böyle ilk kitabında, ilk cildinde hemen anlatıyor: "Orucun Afetleri... Namazın Afetleri... Lisanın Afetleri... Kulağın Afetleri... Gözün Afetleri..." Ne demek? Yâni gözle yapılan günahlar ve bundan dolayı başa gelen cezalar, belâlardır demek. Bunların bilmesi lâzım insanın. Hem bilmesi lâzım, hem öğretmesi lâzım çoluk çocuğuna, hanımına... Kendisi de bilmesi lâzım, öğretme durumunda olduğu etrafındaki insanlara da öğretmesi lâzım!

"Amellerin en faydalısı, bu afetlerden sâlim olarak işlenmiş olanıdır; (*ve kânet makbûleten minke*) ve Allah'ın senden kabul ettiğidir." Yâni, Allah bir ameli kabul etmemişse, ne yaparsan yap... Eğer Allah kabul etmemişse, hiç kıymeti yok. Mühim olan, Allah'ın senden o ameli kabul buyurmasıdır.

O kadar yıllar geçiyor, o kadar ibadetler, taatler ediyoruz, bilmem ki kabul oldu mu, olmadı mı?.. Kimse bilemiyor yâni, bilemez. Onun için devamlı böyle hazer üzere, korku üzere olmak lâzım! Dikkat üzere olmak lâzım ve durumu daima kontrol etmek lâzım!

Bizim tasavvufun prensiplerinde bu vardır. Yâni daima kendisini kontrol etmek, daima uyanık olmak; daima gönlünün bekçiliğini yapıp, gönle başka fikirlerin girmemesine çalışmak gibi şeyler vardır. Bunları tabii insan sözle söyleyince de olmuyor. Bir eğitimle olur bunlar. Bu eğitimin içine girdiği zaman olur.

Allah CC cümlemize, ibadetleri rızasına uygun bir şekilde yapmayı nasib etsin... Afetlerini bilip, o afetlere maruz bırakmadan, ibadetleri güzel icrâ etmeyi nasib eylesin...

f. Haya ve Allah Korkusu

٨ - قال ، وقال أحمد : من علامة قلَّة معرفة العبد بنفسه ، قلة الحياء ، وقلة الخوف.

TS. 138/8 (*Kàle, ve kàle ahmedü*) Birinci (*kàle*) râvîden, aynı

râvî dedi ki demek. İkinci (*kàle*), (*ve kàle ahmedü*) Ahmedü'bnü Àsımini'l-Antàkî dedi ki:

(*Min alâmeti kılleti ma'rifeti'l-abdi bi-nefsihî, kılletü'l-hayâi ve kılletü'l-havfi*) "Kişinin nefsini bilmediğinin alâmetlerindendir." Kişi nefsini bilecek.

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ ، فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ .

(*Men arafe nefsehû, fekad arafe rabbehû*.)[33] "Kim nefsini bilirse, Rabbini bilir."

Kişi şu içindeki nefsini bilecek, tanıyacak. Ma'rifet ne demek? Bilmekten öte tanımak demek. Tanıyacak nefsini... Nefsini bilip tanıyacak. Nefsini bildikten sonra ma'rifetullah açılıyor, Allah'ı bilmesi o zaman mümkün oluyor. Tabii bu sözün izahı da çok geniştir, derindir, ayrı.

"İnsanın kendi nefsini bilmediğinin, kendi nefsini tanımadığının veya az tanıdığının alâmetindendir..." Ne?.. (*Kılletü'l-hayâ*) "Utancının az olması. Utanma duygusunun az olması, (*ve kılletü'l-havf*) korku duygusunun az olması."

Havf hangi havftır?.. Allah'tan korkmak. *Havf* duygusu yoksa, havfullah yoksa, haşyetullah yoksa, hayası yoksa; demek ki bu nefsini bilmiyor. Nefsini bilmediğinin alâmetidir hayanın azlığı, korkunun azlığı... Mü'min nasıl olacak?.. Haya sahibi olacak, utangaç olacak, Rabbinden utanacak, insanlardan utanacak, meleklerinden utanacak... İki omuzunda iki melek var, onlar yanındayken yaptığı işe, söylediği söze dikkat edecek. Allah'ın kendisini gördüğünü bilecek, edebe riâyet edecek, hayâ sahibi olacak. Yanakları kırmızı kırmızı oluverecek. Yâni iyi bir mü'min, utangaç olacak.

Sonra?.. Korkacak, korku olacak. Allah korkusu olacak.

[33] Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, c.2, s.1529, no:2532.

Neden?.. Çünkü, Allah bir insana gazab ederse, insan mahvolur. Oyuncak değil bu, işin şakası yok... Yâni, Allah bir insana gazab etti mi, sevmedi mi, Allah'ın sevmediği bir duruma düştü mü, insan mahvolur, perişan olur. Onun için, öyle bir durumun olmamasına dikkat edecek, Allah'tan korkacak, her yaptığı işe dikkat edecek.

Allah-u Teàlâ Hazretleri böyle güzel duygulara sahip olmayı ve kendimizi Allah'ın sevdiği bir kul haline getirmek için gayret göstermeyi, ibadetlerimizi Allah'ın sevdiği bir şekilde yapmayı, ömrümüzü rızasına uygun geçirmeyi, Rabbimizin huzuruna da sevdiği, râzı olduğu kul olarak varmayı, cennetiyle cemâliyle de müşerref olmayı cümlemize nasib eylesin...

Bi-hürmeti esrâri Sûreti'l-Fâtihah!..

21. 01. 1995 - İstanbul

18. AHMED İBN-İ ÀSIM EL-ANTÀKÎ (3)

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm,

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-ahirîn muhammedini'l-mustafâ, ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd!..

Çok aziz, kıymetli ve muhterem müslüman kardeşlerim! Allah hepinizden râzı olsun, iki cihanda bahtiyar eylesin cümlenizi, gönüllerinizin muradlarını dünyada ahirette ihsân eylesin, Peygamber Efendimiz'in şefaatine nail eylesin, ahirette ona komşu eylesin, rıdvân-ı ekberine vâsıl eylesin...

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin yazmış olduğu, ciddî bir alimin, büyük bir sòfînin, mutasavvıfın yazmış olduğu, *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli çok kıymetli kaynak eserin, 137. sayfasındayız. 18. terceme-i hâl olan Ahmed ibn-i Asım el-Antâkî Hazretleri'nin hayatı ve sözleriyle ilgili bölümü okuyoruz.

Bunların okunmasına başlamadan önce, evvelâ Peygamber Efendimiz'in rûh-u pâkine, sonra bütün enbiyâ ve mürselînin ervâh-ı tayyibelerine, Peygamber Efendimiz'in âlinin, ashâbının, etbâının, ahbâbının, ihvânının, hulefâsının ve veresesi olan ulemâ-ı muhakkıkîn ve meşayih-i vâsılînimiz, evliyâullah-ı mukarribînimizin ruhları için; Ebû Bekr-i Sıddîk ve Aliyy-i Murtazâ'dan, kendisinden ilim öğrenip feyz aldığımız, el aldığımız şeyhimiz, hocamız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar turuk-u aliyyelerimizden güzerân eylemiş olan pîrân ve sâdât ü meşayih-i turuk-u aliyyemizin ruhları için;

Uzaktan yakından bu meclise, bu derse gelen siz kıymetli kardeşlerimizin de, ahirette intikal etmiş olan bütün müslüman ecdâd u ceddât, akraba u taallukàt, ahbâb u ihvân u yârânlarının ruhları için;

Bu beldeleri fetheden mübarek Fatih Sultan Mehmed Han'ın ve ordusu mensubu gazilerin, şehidlerin ve diğer fatihlerin,

mücahidlerin ruhları için; şu İstanbulumuzun medâr-ı iftihârı, İstanbul'da medfun bulunan Ebû Eyyüb el-Ensârî ve sâir sahabe-i kiram, Yûşâ AS ve sair enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah ve mukkaribînin ruhları için; ve bir de şu camiyi binâ ettirenlerin ve nâmına binâ edilmiş olan zâtın ruhu için; bizim de ve ahiret saadet ve selâmetine ermemize vesîle olsun diye, aziz ve bahtiyar olalım diye bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. Cahil Olarak İbadet

٩ - قالَ ، وقال احمدُ : أضَرُّ المعاصى عملُك الطاعاتِ بالجهل ، هو أضَرُّ عليك من المعاصى بالجهل.

TS. 138/9 (*Kàle*) Yine aynı ravi dedi ki: (*Ve kàle ahmedü*) Ahmed ibn-i Asım el-Antâkî şöyle buyurdu: (*Edarru'l-meàsî amelüke*) "Günahların, amellerine en zararlısı, (*et-tâàti bi'l-cehli*) cahil olarak yaptığın taatlerindir. (*Hüve edarru aleyke mine'l-meàsî bi'l-cehl*) Bu senin için, bilmeden yaptığın günahlarından daha zararlıdır."

b. Adalet Hakkında

١٠ - قالَ ، وقال أحمدُ : العدلُ عدلان: عدلٌ ظاهر ، فيما بينك وبين الناس ؛ و عدلٌ باطن ، فيما بينك وبين الله تعالى . و طريقُ العدل طريقُ الاستقامة ، وطريقُ الفضلِ طريقُ الفضيلة.

TS. 138/10 (*Kàle*) Yine aynı ravi dedi ki: (*Ve kàle ahmedü*) Ahmed ibn-i Asım el-Antâkî şöyle buyurdu: (*El-adlü adlân*) Adalet iki çeşittir: (*Adlün zâhir*) Zâhir adalet, açık adalet; (*Fîmâ beyneke ve beyne'n-nâs*) insanlarla senin arandaki açık adalettir. (*Ve adlün*

bâtın) Bâtınî adalet, gizli adâlet; (*Fîmâ beyneke ve beyna'llàhi teàlâ*) Allah ile senin aranda olan gizli adalettir."

(*Ve tarîku'l-adli tarîku'l-istikàmeti*) "Adalet yolu istikamet yoludur. (*Ve tarîku'l-fadli tarîku'l-fadîleh*) Üstün yol ise fazilet yoludur."

……

Hazret-i Ali Efendimiz böyle kürsüye çıkmış da, cemaatten birisi bir şey sormuş;

"—Bilmiyorum!" demiş.

Hazret-i Ali Efendimiz, mübarek, Aşere-i Mübeşşere'den, Peygamber SAS Efendimiz'in bu kadar yıl yakınında bulunmuş, bilgisi çok geniş ama, "Bu meseleyi bilmiyorum!" demiş. Bir başka mesele sormuş, "Onu da bilmiyorum!" demiş.

Gerçek alim, bilmediği yerde bilmiyorum demekten korkmaz. Zayıf insanlar bilmiyorum demekten korkarlar, bilmediği şeyi de biliyor gibi görünmeyi severler. Bilmiyorsun işte, oturuşundan kalkışından belli oluyor. Bu işi bilmiyorsun, şu tarafı biraz biliyorsun ama, bu tarafı bilmiyorsun.

Mevlidhanın birisi Mevlid okurken vezni bozmuş, bir başka türlü söylemiş... *Hazret-i Muhammed Mustafâ râ salevât* filan derken, vezni bozacak ilâve yapınca, Mehmed Akif oradan demiş ki:

"—Hocam öyle olmasa da böyle olsa..."

Yâni doğrusunu söylüyor. Mehmed Akif şair ya... Aruzu en iyi kullanan şair… Günlük konuşmaları aruzla yapıyor *Safahat*'ta... Büyük üstad, aruzun her şeyini bilen bir insan. Arap edebiyatını okumuş, *Makamât-ı Harîrî* neredeyse ezberinde... *Makamât-ı Harîrî* muhteşem eser.

Şimdi o öyle mütevazi:

"—Hocam şöyle olsa..." demiş.

Onun Mehmed Akif olduğunu bilmiyor ötekisi:

"—Sus, karışma sen!" demiş.

Yâ karışma ama, o adam o işin üstadı… İyi biliyor. Ama mütevazi olarak, bilgiçlik taslama durumuna düşmeyeyim diye yumuşak söylüyor.

……

Adam medreseye gitmiş... Ömür boyunca medreseye gidiyor da insan, birkaç ilim öğreniyor, öğrenmediği bir sürü ilim kalıyor.

İlâhiyat fakültesini bitiriyor; kerameti inkâr ediyor, ayetleri inkâr ediyor, eski ulemâyı inkâr ediyor, müctehidleri inkâr ediyor… İmâm-ı Âzam'ı beğenmiyor, İmâm Mâturîdî'yi beğenmiyor...

Eee, sen nesin? Sen kimsin yâ? Sen İmâm-ı Âzam'ın yazdıklarını, söylediklerini anlayacak kıratta mısın, onu ölçebilecek kıratta mısın? Sen kim oluyorsun?

Kimseyi beğenmiyor. İmâm-ı Mâturîdî'yi beğenmez, tasavvuf büyüklerini beğenmez, tenkid eder... Kendisi çok büyük takvâ ehli insan da, sanki bunlar takvâ ehli değil. Sanki onlar bunun bildiği ayetleri bilmiyorlar... Bir sürü laf söylüyor.

(*Ve tarîku'l-adli tarîku'l-istikàmeti*) "Adalet yolu istikamet yoludur. (*Ve tarîku'l-fadli tarîku'l-fadîleh*) Üstün yol ise fazilet yoludur."

İnsanın hiç olmazsa, sırat-ı müstakîmde yürümesi lâzım, mecburiyet… Ama yükselmek istiyorsa insan, o zaman fazilet yolunu tercih edecek, faziletli işler yapacak. Nafile ibadetleri işleyecek, gece namazına kalkacak, tesbih çekecek... O zaman başka insan olacak. Ötekilerden farklı insan olmağa başlayacak.

Fazilet yolunu seçti mi, Allah'ın sevdiği huyları, sevdiği amelleri fazladan da olsa yapmağa başladı mı, ötekilere fark yapmağa başlar. Yapmayana fark eder. Yapmayanın yanında derecesi fark eder. Günde yüz defa *Lâ ilàhe illa'llàh* diyen ile, günde beş yüz defa *Lâ ilàhe illa'llàh* diyenin derecesi aynı olmaz. Beş yüz defa diyen fark yapar. Bir saniyesini gafletle geçirmeyen, kalbinden daima Allah Allah diyen, Allah'ı anan, zikr-i müdâm haline gelen bir insan, ötekilerine büyük fark yapar.

Vaizin birisi Hocamız cennet mekân'a sordu,

"—Hocam, insan Medine-i Münevvere'de namaz kılınca bin misli sevap alıyor; Mekke'de kılınca, Kâbe'nin karşısında yüz bin misli sevap alıyor. Bunun gibi böyle sevaplı ameller var mı?" diye sordu Hocamız'a…

Bak, iyi aferin, sevap peşinde… Yâni, sevap kazanacak şeyleri erbâbına soruyor. Karşısında büyük bir mübarek zât var, yaşlı

başlı, büyük evliyaullahtan birisi var, kerametler sahibi bir kimse... Soruyor.

Hocamız hemen cevap verdi. Daha o soruyu tamamlarken cevap verdi.

"—Böyle çok sevaplı şey var mı?"

"—Var! Evet, var."

"—Nedir hocam?"

"—Zikre çalışırsın, zikre alışırsın; o zaman zikir sadece dilinde kalmaz, sadece kalbinde durmaz, bütün âzâna yayılır, cümle zerrâtın zikreder. Cümle âzân, cümle hücrelerin, her şeyin zikreder."

Hani ne diyor:

Cümle zerrât-ı cihan idüp nidâ,
Çağrışuben dediler kim merhaba!

Ayet-i kerîmelerde bildiriliyor:

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لاَ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ

(الإسراء: ٤٤)

(*Ve in min şey'in illâ yüsebbihu bi-hamdihî*) Allah'ı hamd ve tesbih etmeyen hiç bir şey yoktur, her şey Allah'ı zikrediyor; (*ve lâkin lâ tefkahûne tesbîhahüm.*) fakat, siz anlayamıyorsunuz tesbihi." (İsrâ, 17/44) Zikrediyor ama sizin aletleriniz almıyor onu...

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ (الجمعة:١)

(*Yüsebbihu lillâhi mâ fi's-semâvâti ve mâ fi'l-ard.*) "Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ı zikr ü tesbih ediyor." (Cuma, 62/1)

"—İşte insan zikri güzel yapıp da, mürşid-i kâmillerin sözünü dinleyip de Allah'ın sevdiği hallere ulaşırsa, o zaman cümle zerrâtı Allah der." dedi Hocamız.

Bütün âzâsının hücreleri, hepsi Allah der. O zaman, bir defa

Allah dediği zaman, bütün hücreleri sayısınca, bütün atomları, molekülleri sayısınca Allah demiş olur. Sayısı milyarlarca oluyor o zaman, çok büyük sevap kazanıyor. O nasıl hal ise, öyle olduğu zaman sevabı çok oluyor.

Herhalde onu biliyordu Süleyman Çelebi de;

Bir kez Allah dese aşk ile lisan,
Dökülür cümle günah misli hazan.

"Bir kere insan aşk ile Allah dese, bütün günahları sapır sapır, hazan yaprağı gibi dökülür." Aşk ile dediği zaman bütün her tarafı titreyerek, tüyleri ürpererek, sevgiden dolup taşarak dediği zaman, başka şeyler oluyor tabii.

Üstün olmanın yolu fazilettir. Adalet... Adalet yolu, tamam vazifen... Fazilet yolu? Vazifeden başka şeyleri de aşk ile şevk ile yaparsan, o zaman iyi bir insan olursun. Onun için Arap şairlerinden birisi demiş ki:

ومن طلب العلا سهر الليالي

Ve men talebe'l-ulâ sehere'l-leyâlî

"Yükseklikler, yücelikler, makamlar, derecât isteyen bir kimse, o zaman ne yapacak; geceleri uykudan fedâkârlık yapacak."

Ufaktım ben, bir arkadaşla bir yere gideceğiz. Kapalı cami, anahtarla kapısını açtık, ezanı da ben okudum hatta, kimse yok diye... Ama içeride birisi oturmuş tesbih çekiyordu. Yâni kapalı caminin kapısının içinde birisi, millet dışarıda gezerken... Eh, Allah Allah diyen, tabii onun farkı olacak. Demeyenden, diyenin farkı olacak. Testiyi kıranla, suyu getiren aynı olur mu? Olmaz. Bir fark olacak.

(*Tarîki'l-fadli tarîkı'l-fadîleh*) "Eğer yükseklik istiyorsan, faziletle olur." Ama hiç olmazsa, sırat-ı müstakîmde yürü de adâletten sapma... Hiç olmazsa zulüm durumuna düşme, zalimlik durumuna düşme! Hiç olmazsa sırat-ı müstakîmde yürü de, kendinle kullar arasında, kendinle Rabbin arasındaki kaidelerde

adaletsizlik yapma! Ama yükselmek istersen, yükselme yolu nedir? Fazilet yoludur. Faziletleri öğreneceksin, onları yapacaksın!

Faziletleri nereden öğreneceğiz? Faziletlerin mektebi neresi? Faziletler tasavvuftan öğrenilir. Faziletleri insan tasavvuftan öğrenir. Tasavvufî terbiyeyi görmeyen bir insan, ham kalır. İçindeki duyguları terbiye edemez. Nefsini terbiye edemez.

"—Sözü savaşa benzer." diyor Yunus Emre.

Sözü savaşa benzer. Konuştuğu zaman karşı tarafın kalbini kırar. Yunus Emre gibi olamaz, Mevlânâ gibi olamaz. Beğendiğimiz, sevdiğimiz, andığımız, ruhlarına Fatihalar gönderdiğimiz evliyaullah nasıl bir eğitim görmüşlerdi? Tasavvufî eğitim görmüşlerdi, fazilet yolunu tutmuşlardı.

Okuyun Mevlana Celâleddin-i Rûmî'nin hayatını, nasıl tevâzû göstermiş. Nasıl böyle mahviyetkârâne boynunu bükmüş. Başkaları kendisine hürmet ettiği halde, nasıl kendisini bir hiç gibi görmüş. Ama, Allah onu o tevâzû içinde nasıl yükseltmiş.

Mesnevî'sini bir okuyun, bir anlayın!.. Bakın daha ne duygular varmış, ne fikirler varmış. O fikirleri düşünebilen bir kafa... Sizin gönlünüzde Mesnevî var da okumuyorsunuz. Mesnevî yokken Mesnevî'yi yazan müellifi düşünün! Mesnevî'nin mâlumatını bulan ve söze döken kafayı düşünün! O zekânın, o hafızanın, o zâtın muhteremliğini, muhteşemliğini düşünün!.. Kolay şeyler değil...

İşte fazilet yolunu tutmak lâzım! Fazilet yolunu tutmak için de gelip tasavvufî terbiyeyi görmek lâzım. Yoksa ne olur insan?.. Hodbin olur, kibirli olur, bencil olur, zalim olur, mağrur olur vs. vs. Yâni iyi adam olamaz. Paşa olur ama, adam olamaz. Paşa olmak gaye değil bizde... Bizim tarihimizde paşa olmak gaye değil, vezir olmak gaye değil. İnsan başkan olabilir, vezir olabilir, yâni bakan olabilir, ama adam olmak başka şey... Adam olmak için iç eğitim görmek lâzım, gönül eğitimi görmek lâzım, tevâzu göstermek lâzım, hazımlı olmak lâzım, sabırlı olmak lâzım, şükürlü olmak lâzım...

Hazret-i Ömer RA, Ebû Ubeydetü'bnü'l-Cerrah RA

Hazretleri'ni ziyarete gitmiş Şam'a gittiği zaman. Oranın valisi, komutan, yüksek şahsiyet… Tabii evine ziyarete gitmiş, kapıyı açmışlar, Hazret-i Ömer etrafına bakmış, ev tam takır... Hiç bir şey yok... Bir hasır, bir bilmem ne filan... Hiçbir şey yok. E bu valinin konağı... Demiş:

"—Hani senin eşyan?"

"—E bu, bu işte..."

Eşyası yok.

"—Bir şeyler varsa yiyelim, karnım acıktı." demiş.

Önüne kuru bir ekmek getirmiş, basit bir yemek getirmiş.

"—Hani başka yemek?"

"—Yok…"

Hazret-i Ömer RA ağlamağa başlamış, demiş ki:

"—Yâ Ebâ Ubeyde! Bir sen dünyaya kaptırmadın kendini..."

Şu yaşayışa bak, şu zühde bak, şu dünya malına saplanmamağa bak! Komutan, Aşere-i Mübeşşere'den, vali. Evinde bir şey yok, sofrasında bir şey yok, aç, susuz… Zayıf bir kimseymiş, ibadet ehli bir insanmış. Hazret-i Ömer'in ne kadar mütevazı yaşadığını biliyoruz, onu ağlatmış durumu... Hazret-i Ömer ağlamış.

Biz şimdi kendimizi düşünelim! Yâni bizim en fakir diyen insanımız... Hani İstanbul'u arasak en fakir... Tamam, gecekonduda filanca yaşıyor... En fakir insan Ebû Ubeyde Hazretleri'nden kat kat fazla evinde bir şey vardır gene; yiyecek, içecek, giyecek...

Gene de gözü doymuyor milletin... Milyarları çalıyor, çırpıyor devletin bütçesinden, gene gözü doymuyor. Suiistimaller, yemeler, yutmalar, hırsızlıklar, yüzsüzlükler, arsızlıklar... Doymuyor, milletin gözü doymuyor!

İşte o faziletler bir tasavvufî terbiye görmeyince, mânevî terbiye görmeyince olmaz. Olmayınca da insan vezir olur, paşa olur ama, adam olmaz. Bütün ömrü hatalarla dolu olarak geçer, ömrünün sonunda çok pişmanlıkla göçer. Ahirette de mahvolur.

O eğitimi gören insanlar ne yapar?.. İnsanların alkışlamasına aldırmaz, methetmesine aldırmaz. Daima Allah'ın rızasını düşünür, Allah'ın rızasını kazanmağa çalışır, ömrünü hayırlı geçirir, sonunda o kazanır. Dünyası ahireti ma'mur olur, ahirette

de yüksek derecelere ulaşır, aziz ve muhterem kardeşlerim!

c. Yakîn Bir Nurdur

١١ - قال ، وقال أحمد : اليقين نورٌ يجعله الله فى قلب العبد حتى يشاهد به أمور آخرته ، و يخرق بقوَّته كلَّ حجاب بينه وبين ما فى الآخرة ، حتى بطالع تلك الأمور كاالمشاهد لها.

TS. 139/11 (*Kàle, ve kàle ahmedü*) Yine aynı ravi dedi ki: Ahmed ibn-i Asım el-Antàkî şöyle de söyledi, bir sözü de şöyle: (*El-yakînü nûrun yec'alühu'llàhu fî kalbi'l-abdi hattâ yüşâhide bihî umûra âhiretihî, ve yahrika bi-kuvvetihî külle hicâbin beynehû ve beyne mâ fi'l-âhireti, hattâ yutàlia tilke'l-umûra ke'l-müşâhidi lehâ.*)

Ah Arapça bilseniz, ne güzel sözler bunlar!

(*El-yakînü nûrun*) "Yakîn, bir nurdur." Yakîn ne demek?.. Şeksiz, şüphesiz, eksiksiz, kusursuz inanmak demek. (*Yûkınûn*) deniliyor ya, *Elif lâm mim*'in orada da geçiyor:

وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (البقرة:٤)

(*Ve bi'l-âhiretihüm yûkınûn*) "Yakîn derecesinde ahirete iman ediyorlar. Yâni, şekleri, şüpheleri yok." (Bakara, 2/4) Ahiret var mı, yok mu?.. Var tabii. Şüphe yok, elbette var. Öldükten sonra dirilmek elbette var. Cennet cehennem, elbette var... Mizan, terazi, hesap elbette var... İnanıyor, şeksiz, şüphesi yok.

Ama bazı insanların var. Bazı insanların şekleri, şüpheleri, yalanları, dolanları, küfürleri var. Ah! Kimisi diyor ki:

"—Cennet de, cehennem de dünyada..."

Hapı yutuyor. Öyle şey olur mu?.. Haa, eğer cenneti de, cehennemi de dünyada çalışarak kazanacağım demek istiyorsa ayrı ama, "Cennet de, cehennem de dünyada..." diyen hapı yuttu! Öyle şey olur mu? Ahirete imanı yok.

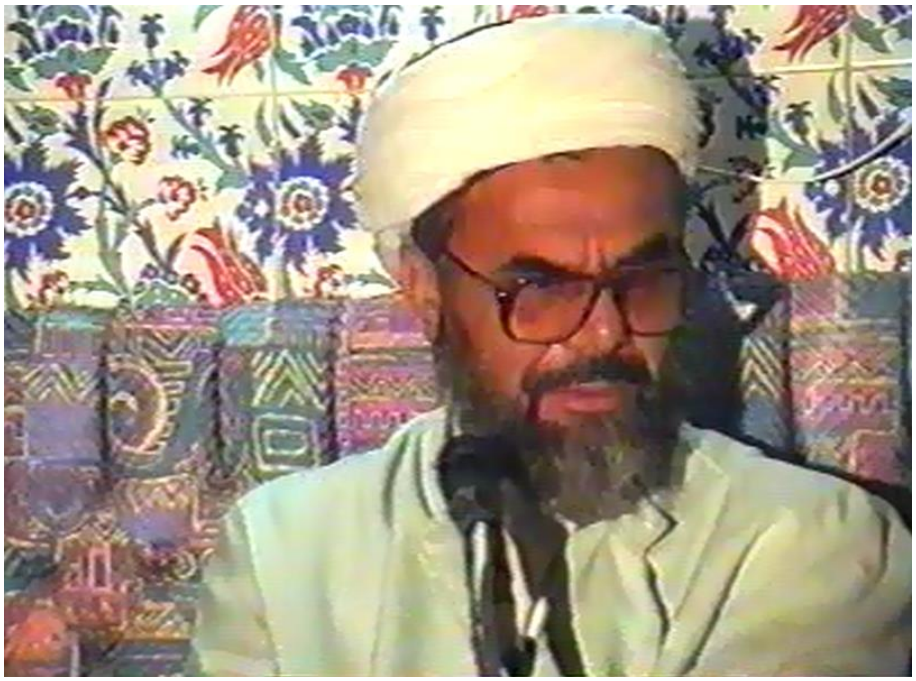

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ (البقرة:٣)

(*Ellezîne yü'minûne bi'l-gayb*) [Onlar gayba inanırlar.] (Bakara, 2/3) Hani ne oldu ahirete inanmak?.. (*Ve bi'l-âhiretihüm yûkinûn*) Ne oldu? Daha Kur'an'ın ilk sayfasında yazıyor. Ne oldu? Bir sürü filozoflar var aramızda, gazetelerde yazı yazan, dindarım diyen, din adamıyım diyen, filanca falanca bilmem neler, ukalâ ukalâ tefsirler, tarifler, açıklamalar yapan...

"—Cennet de dünyada, cehennem de dünyada..."

Öyle şey olur mu?.. Hani senin ahiret inancın ne oldu? İmanın en sağlam yerlerinden biri, öldükten sonra dirilmek var... Yok diyor. Hepsi dünyada... Neler neler... Müslümanlık nâmına belki fakültelerde okuyan, beki prof. dr. ünvanlarına sahip olan insanlar. Ne inkârlar... Onun için, Allah bizim imanımızda yanlış saplantılara bizi düşürmesin...

Yakîn ne demek? Arapça bir kelime… Şeksiz şüphesiz inanmak, hiç tereddüt yok, hiç endişesi yok.

Şimdi Türkçe'de de bir yakın var:

"—Kazasker buraya yakın mı?"

"—Yakın, çok yakın, üç dakikada gidersin."

Bu yakın değil. Buna Arapçada *karîn* derler, yakın. O başka. Bu Türkçedeki yakın başka.

"—O adamı ben yakînen tanıyorum!"

Ne demek? Şeksiz şüphesiz bilgiyle biliyorum, tanıyorum demek. Yoksa yakından tanısa ne olacak? Yakından baksan, insanın içini görüyor musun? Eh işte yanaş, bak bakalım! Evire çevire bak, istersen soy... İstersen elinde alet ile bak!.. Kafasını anlayabilir misin, gönlünü anlayabilir misin? Nereden anlayacaksın?

"—Yakînen tanıyorum. Ben onun çocukluğunu, huyunu, tabiatını, her şeyini biliyorum, şeksiz şüphesiz hakkında kanaatim var."

Millet *yakîn* kelimesini Türkçe yakın kelimesiyle karıştırıyor. *Yakîn*, yakın... Karıştırıyor. Bu Arapça yakîn, i'si uzun. Ne demek?.. Tereddütsüz, pırıl pırıl, katıksız, som altın inanç… Hiç tereddüt yok. Böyle bir inanç... Herkes böyle bir inanca erememiştir muhterem kardeşlerim. Bu da Allah'ın nasîbidir..

Birisi akrabasından birisine nasihat etmiş;

"—Etme eyleme, bak ben İslâm'ı biliyorum, sen bilmiyorsun, şöyle şöyle yap, gel tevbe et, namaza başla, Allah'ın istediği bir kul olmağa çalış..."

"—Yeğen, doğru söylüyorsun ama, ben de inanmak istiyorum ama inanamıyorum."

Bak, işte kalbine yakîn gelmemiş. Evet, istemekle de olmaz. Şeksiz şüphesiz inanmak öyle istemekle de olmuyor. Allah'ın bir lütfu...

Ne diyor burada? (*El-yakînü nûrun*) "Yakîn, böyle şeksiz inanmak bir nurdur, bir ışıktır. (*Yec'alühu'llàhu fî kalbi'l-abd*) Allah onu mü'minin gönlünde yaratıyor. Mü'minin gönlünde oluyor bu… Bir nur ki mü'minin gönlünde... Niçin? (*Hattâ yüşâhide bihî umûra âhiretihî*) Ahiretinin meselelerini o nurla

müşahede etsin, ayan beyan görsün diye. Kalbindeki nur, ahirete ait meseleleri ayan beyan, böyle projektör altında gibi pırıl pırıl görsün diye.

Tamam cennet var, hesap var, terazi var, sırat var, cehennem var. Pırıl pırıl, insanın gönlündeki bir nurdur ki; Allah'ın kulun kalbine, gönlüne koyduğu bir nurudur ki, ahiretin meselelerini o nurun ışığında ayan beyan görsün, karanlık bir şey kalmasın diye.

(*Ve yahrika bi-kuvvetihî külle hicâbin beynehû ve beyne mâ fi'l-âhireh*) Bu nurun kuvveti ile kendisiyle ahiret arasındaki bütün perdeleri yaksın, kaldırsın diye. Perdesiz ahireti müşahede edecek hale gelsin diye. Yakîn budur.

O zaman ahiret meselelerini böyle gözü kapalı, âfâki konuşmaz. Bütün perdeleri yanmış, kalkmış, perde kalmamış arada, aynen öyle müşahede edecek hale gelsin diye, Allah'ın mü'minin kalbine verdiği bir nurdur. (*Hatta yutâlia tilke'l-umûra ke'l-müşâhidi lehâ*) Bu işleri, dünyadaki şeylere bakıp da gördüğü gibi, ahirete ait işleri çok net olarak görsün diye..."

Muhterem kardeşlerim! Bir hususu açıkça izah etmek istiyorum: Gerçekleri görmek kolay bir şey değil... Her gün gazete okuyorum, on tane, on beş tane gazete önüme geliyor, sayfalarını çeviriyorum, okuyorum, iyice meselelere bakıyorum; herkes gerçekleri göremiyor. Ne bakan olmak, ne başbakan olmak, ne reis-i cumhur olmak, ne profesör olmak, ne şunu ne bunu olmak kâfi değil. Allah'ın bir nur vermesi lâzım insana, gerçeği anlaması için... İrfan olması lâzım! İrfân olmadı mı akı kara görüyor, karayı ak görüyor. Kötüyü iyi görüyor, iyiyi kötü görüyor. İyi bir şey yapıyorum derken, kötü bir şey yapıyor; yapılan iyi bir şeyi de kötü sanıyor. Neden? Nur yok… Allah gerçekleri göstermiyor, göremiyor.

Elime kalemi alsam, yazsam yazsam, yazsam yazsam... O kadar çok yanılmalar var. Herhangi bir kitabı açıp baktığım zaman, o kadar yanılmalar var... Herhangi bir konuşmayı dinlediğim zaman, o kadar yanılmalar var... Herkes kendisini adam sanıyor, doğru konuşuyorum sanıyor. Benim bildiğim hususlarda bakıyorum, çok net yanlış... Çocuk gibi yâni, o kadar cahil… Allah, Allah!.. Hayret ediyorum yâ. Bu mevkî, bu makam, onlarda bu kadar basit yanlış… Hayret ediyorum.

Onun için, gerçekleri yakalamak kolay değil. Gerçekleri bilmek de kolay değil. Onun için dikkatli olmak lâzım! Herkesin sözüne de kulak asmamak lâzım. İnsanın biraz da aklını mantığını kullanması lâzım, görüşmesi lâzım. Karşısındakinin sözünü doğru mu, yanlış mı, iyi mi, kötü mü filan diye.

Allah o yakîn denilen şeksiz, şüphesiz, sâfî imanı hepimizin gönlüne yerleştirsin... O nura hepimizi sahip eylesin de bu iman konularında tereddüt olmasın, şaşırma olmasın. Gazeteler şöyle yazdı, televizyonlar şöyle dedi diye imanını şaşırtmasın, sapıtmasın, kafayı oynatmasın, doğru yoldan çıkmasın.

Adam cübbeliymiş, sarıklıymış, beş vakit namazındaymış; başka insanları da, çocukları da derleyip toparlıyormuş, nasihat ediyormuş, onları da namaza başlatıyormuş. Ondan sonra bir değişmiş, cübbeyi çıkartmış, sakalı kazımış, namazı bırakmış, yolu sapıtmış... E ne oldu bu? Sapıttı.

E ne oldu yâ diye soruyor. Efendim bir şahısla tanışmış da falan da filan da, o çok büyük bir zâtmış da, evliyaymış da...

Evliya olsa öyle mi yapar? Sağlam bir insanı o hale mi getirir evliya? Namaz kılan insanı namaz kılmaktan vazgeçiren bir insanın, evliya olma ihtimali var mıdır? Yoktur. Ama o kanıyor, o inanıyor. Şimdi bu adam doğru söylüyor diyor, sapık olup gidiyor.

Pekiyi bir insan doğru yoldayken, sapık yola niçin girer muhterem kardeşlerim? Allah'ın cezasına uğradığı için gider. Doğru yolda gitmek Allah'ın ikramıdır. Altını çizerek söylüyorum, iyi bilin: Doğru yolda yürümek, insana Allah'ın ikramıdır. Doğru yoldan sapmak, Allah'ın insana cezasıdır. Bir edebsizliği vardır da, ondan ayağını Allah saptırmıştır. Bir edebsizliği vardır, bir büyük terbiyesizliği olmuştur, ondan sapmıştır. Buna çok dikkat edin!

Yâni mühim olan, Allah'a karşı edebinize çok dikkat etmek lâzım. Allah o zaman insanı doğru yola sevk eder. Neden? Hidayeti sevdiği kullarına veriyor da ondan. Kâfire hidayet veriyor mu?.. Vermiyor. Neden?.. Hidayete erse cennete gidecek de ondan. Cennete sokmayacağı için vermiyor. Kâfire vermiyor. Kime veriyor? Sevdiği kuluna veriyor.

Pekiyi, bir insan Allah'ın sevdiği işleri yapıp dururken, sonra

niye sevmediği duruma düşüyor?.. Bir edepsizlik yapıyor da, Allah'ın hışmına, gazabına, cezasına uğruyor, ondan. Bunu bilin, bunu çok iyi bilin!

Onun için, Allah'a karşı edebinizi korumaya dikkat edin! Helâl lokma yemeğe dikkat edin! Günah işlememeğe, edepsizlik yapmamağa dikkat edin! Günah işlediniz mi, edepsizlik yaptınız mı, o zaman cezalar başlar.

Cezalar nedir?.. Camiye gelememek bir cezadır, namaz kılamamak bir cezadır. İbadetleri, taatleri, zikri sevmemek bir cezadır. Başlar böyle, yavaş yavaş sapıtır gider. Musiki cemiyetlerine girer, başka sosyetik yerlere gider. Her gün keyif yapıyor, zevk yapıyor sanır kendisini, ama aslında belâya uğramağa başlamıştır. Onun için çok dikkat edin!

d. Gönül ve Dil

Bu mübarek zâtın mübarek sözlerinden, bir tane daha okuyalım:

١٢ - قال ، وقال أحمد : إذا طلبت صلاح قلبك ، فاستعن عليه يحفظ لسانك.

TS. 139/12 (*Kàle ve kàle ahmedü*) Aynı ravi, bir sözünü daha rivâyet etmiş Ahmed ibn-i Asım el-Antâkî Hazretleri'nin: (*İzâ talebte salâha kalbike, fe'stain aleyhi bi-hıfzi lisânike*)

Bak çok mühim bir nasihat söyledi. Deminden beri söylediğimiz sözlerin arkasından, bu nasihat de çok münasip düştü şimdi. Allah rahmet eylesin, şefaatine nail eylesin... Çok güzel söylemiş. Diyor ki bu mübarek zât, tecrübeli zât, bu arif zât diyor ki:

(*İzâ talebte salâha kalbike*) "Gönlünün salâhını, temizliğini, paklığını istiyor musun?" Güzel bir gönlün olsun, pırıl pırıl, nurlu bir gönlün olsun, yakîn sahibi olsun vs... Tertemiz bir gönül, Allah'ın sevdiği bir gönlün olsun istiyor musun?.. İstiyorum. "Gönlünün salâhını iyiliğini istiyorsan, (*fe'stain aleyhi bi-hıfzi lisânike*) dilini muhafaza ederek kalbinin iyi olmasına destekçi ol,

yardımcı ol!" diyor.

Bak buradan kaybediyor insan, dilinden kaybediyor. Diliyle söylediği bir laftan, yaptığı bir yersiz şakadan, anlattığı bir Oflu hoca fıkrasından, şundan bundan kaybediyor. O zaman gönlü kararıyor, gönül doygunluğunu kaybediyor.

Dil çok önemli. Dilini tutması lâzım insanın, diline sahip olması lâzım! Söylediği söze dikkat etmesi lâzım, "Aman günah olmasın, aman yalan olmasın, aman yanlış olmasın, aman Allah'ın sevmediği bir söz ağzımdan çıkmasın!" diye... İşte buradan başlıyor, dilini tutmaktan başlıyor iş. Önemli bir şey...

Siz de dilinizi hıfz etmeye dikkat edin! Günahlardan hıfzedin, gafletten hıfz edin! Diliniz boşta durmasın, zikirle meşgul olsun, Allah'ın zikriyle meşgul olsun.

Başka bir hadis-i şerîf... *Râmûz*'da okumuştuk geçen gün, Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:[34]

أَعْظَمُ النَّاسِ دَرَجَةً الذَّاكِرُونَ اللَّهَ (هب عن أبي سعيد)

RE. 74/13 (*A'zamü'n-nâsi dereceten*) "İnsanların derece bakımından en büyüğü, (*ez-zâkirûna'llàh*) Allah'ı zikredenlerdir. En üstün insanlar Allah'ı zikredenlerdir." Onun için, Allah'ı kalbinden zikretmeğe gayret et!

e. Senden Başka Kimse Yok Gibi Çalış!

Bir tane daha okuyalım:

١٣ - قال ، وقال أحمد : اعمل على أن ليس فى الأرض أحدٌ غيرك ، ولا فى السماء أحدٍ غيره.

[34] Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.458, no:3376; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.75, no:11738; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.641, no:1835; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.V, s.95, no:3798.

TS. 139/13 (*Ve kàle ahmedü: İ'mel alâ en leyse fi'l-ardi ehadün gayrike, ve lâ fi's-semâi ehadün gayruhû*)

(*İ'mel*) "Çalış, çabala, amel işle, amel-i salih işle, (*alâ en leyse fi'l-ardi ehadün gayrike*) yeryüzünde senden başka hiç bir kimse yokmuş farz ederek öyle amel işle... (*Ve lâ fi's-semâi ehadün gayruhû*) Gökte de ondan gayrı kimsenin olmadığının inancı üzere böyle amel işle."

Bu ne yapar? İnsanı hangi noktaya götürür? Bilirse insan Allah'tan başka kimsenin olmadığını, sadece Allah olduğunu, Allah'a güzel kulluk eder. Yeryüzünde de kendisinden başka kimse yok, hiç kimseye önem vermez, hiç kimseye aldırmaz, yapılacak işlere öyle koşturur. Benden başka bunu yapacak kimse yok ki, yapayım da bu iş tamamlansın... Bu hizmeti bitirirsem ben bitiririm. Bu çok önemli bir gaye!

Ben arkadaşlara, tesadüfen, bilmeden, bu sözü okumadan;

"—Yeryüzünde bir müslüman sen kalmış gibi çalış!" demiştim.

El-hamdü lillâh iyi demişim, bu söze uygun oldu işte... Neden?.. Yâni herkes diyor ki:

"—Elbette bu işi yapacak bir insan bulunur."

Kendisi yapmıyor, ihmal ediyor. Hizmet ortada kalıyor.

Ne yapacak insan?..

"—Yeryüzünde hiç kimse kalmamış, bir müslüman ben kalmışım, yaparsam bu işi ben yapacağım, yapmazsam bu iş yatacak, yapılmayacak; müslümanlar mahvolacak, zarar görecek... O halde bu işi yapmam lâzım!" diyecek.

Yâni, tek kendisi kalmış, kendisinden başka hiç kimse yokmuş gibi öyle sarılacak işe... Bilecek ki, ondan gayrı kimse yok... Başkasının beğenmesi için, başkasından alkış, mükâfat, para pul almak için yapmayacak; Allah rızası için yapacak.

Allah-u Teàlâ Hazretleri cümlemizi bu güzel incelikleri anlayan, kavrayan, uygulayan kimselerden eylesin...

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!..

18.03.1995 – İstanbul

19. AHMED İBN-İ ASIM EL-ANTÀKÎ (4)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm.
Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm,
El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-ahirîn, muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd:

Çok aziz, kıymetli ve muhterem müslüman kardeşlerim!

Allah hepinizden râzı olsun, iki cihanda bahtiyar eylesin cümlenizi, gönüllerinizin muradlarını dünyada ahirette ihsân eylesin, Peygamber Efendimiz'in şefaatine nail eylesin, ahirette ona komşu eylesin, rıdvân-ı ekberine vâsıl eylesin...

Ebû Abdirrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin yazmış olduğu, ciddî bir alimin, büyük bir sòfînin, mutasavvıfın yazmış olduğu, *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli çok kıymetli kaynak eserin, 139. sayfasında 14. paragraftayız. 18. terceme-i hâl Ahmedü'bnü Asımini'l-Antâkî Hazretleri'nin hayatı ve sözleriyle ilgili bölümü okumağa devam ediyoruz.

Bu mübarek zâtın sözlerinin bir kısmını geçtiğimiz hafta okuduk, çok beğendik, çok güzel... Ne haddimize yâni bizim; büyük zâtların sözlerini beğenmek de bir seviye ister ama, çok güzel, hayran kalıyor insan sözlerinin güzelliğine... Bu hafta da devam edeceğiz kaldığımız yerden. Bu şahıs bitince, ondan sonra bir başka şahıs gelecek. Bakalım hangi şahıs gelecek karşımıza, inşâallah bitirirsek...

Bu mübarek zâtın sözlerini okuyup izaha başlamadan önce, başta Peygamber SAS Efendimiz olmak üzere bütün enbiyâ ve murselîn hazretlerinin ruhları için; bütün ashâb-ı kirâmın, evliyâullahın, sâdât ve meşayih-i turuk-u aliyyemizin ruhları için; ve hâssaten beldemizin medâr-ı iftihârı olan, bizim beldemizdedir diye iftihar ettiğimiz, sevindiğimiz Yûşâ AS'ın ruhu için, Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri'nin ruhu için; Fatih Sultan Muhammed Han Hazretleri'nin ruhu için, ordusu mensubu mübarek mücahidlerin ve sair gazilerin, şehidlerin, sâlihlerin,

mü'min ve müslüman geçmişlerimizin ruhları için bir Fâtiha, üç İhlâs-ı Şerîf okuyup, onların ruhlarına bağışlayalım. Ondan sora dersi okumağa devam ederiz. Buyurun:

.....

a. Akıllı İnsan Kimdir?

139. sayfanın 14. paragrafını okuyoruz.

١٤ - قال ، وقال أحمد : العاقل من عقل عن الله عزَّ وجلَّ مواعظه ، وعرف ما يضرُّه مما ينفعه.

TS. 139/14 (*Kàle ve kàle ahmedü*) Yâni geçen hafta okuduğumuz rivayetleri söyleyen râvîler dediler ki: (*Ve kàle ahmedü*) Ahmedü'bnü Âsımini'l-Antâkî şöyle buyurdu: (*El-àkilü men akale ani'llâhi azze ve celle mevâizahû, ve arafe mâ yedurruhû mimmâ yenfauhû.*)

Buyurmuş ki: (*El-àkilü men akale ani'llâhi azze ve celle mevâizahû*) "Akıllı insan kimdir?.. Akıllı insan, Aziz ve Celîl olan Allah-u Teàlâ'dan kitapları vasıtasıyla, peygamberleri vasıtasıyla kendisine gelen öğütleri, nasihatleri, Allah'ın emirlerini, nasihatlerini, yasaklarını akledebilen kimsedir." Akıllı bu kimsedir.

Çünkü Allah kullarına emir gönderiyor. Neyle gönderiyor?.. Peygamberlerle gönderiyor. O peygamberlere indirdiği vahiylerle gönderiyor. E o emirler, o öğütler niçin?.. Bir kere tutulmak için. En başta Allah'ın emri tutulacak, onun için. Ama bu emirlerin gayesi ne? Gayesi insanın faydası... İnsanoğlunun hem dünyada, hem ahirette tehlikelerden kurtulması, mutlu olması için, saadete ermesi için. Allah'ın emirleri niçindir?.. İnsanların hem dünyada, hem ahirette saadete ermesi içindir.

Yâni, kullar Allah'a kulluk edince, bir şey mi kazandıryorlar?.. Hâşâ sümme hâşâ!.. Allah-u Teàlâ Hazretleri bir şey kazanmaktan, kaybetmekten münezzehtir. Bizi yaratmış yâni bize ihtiyacı yok ki. İsterse yaratır, isterse yaratmaz. İsterse öldürür, isterse diriltir. Nedir yâni bizim yaptığımız?.. Bizim yaptığımız

bize fayda sağlayan şeyler. Allah bizi imtihan için göndermiş, emir de buyurmuş: "Şunları şunları yapın, şunları şunları yapmayın! Bakın size şöyle yapmanızı tavsiye ederim, şöyle yapmamanızı tavsiye ederim. Şu kötüdür, şu iyidir." diye. Neden bunlar?.. Bizim dünyada da, ahirette de saadet dediğimiz şeyi yakalamamız için. Yoksa, Allah, kötü şey emretmez.

قُلْ إِنَّ اللَّهَ لاَ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ (الأعراف:٢٨)

(*Kul inna'llâhe lâ ye'mürü bi'l-fahşâ'*) [De ki: Allah kötülüğü emretmez.] (A'râf, 7/28)

وَمَا أَنَا بِظَلاَّمٍ لِلْعَبِيدِ (قف:٢٩)

(*Ve mâ ene bi-zallâmin li'l-abîd*) [Ben kullara asla zulmedici değilim!] (Kaf, 50/29) Allah kullarına zulmedici değil. Hani sözü geçiyor diye, kudreti tam diye, "Şöyle yapın, böyle yapın, kendinizi öldürün, asın, kesin, yakın, yıkın! Bir eve toplanın, kendinizi ateşe verin, öldürün, uçurumdan atın!" Böyle şey demiyor ki Allah.

Kim yapıyor onları?.. Sapıklar İsviçre'de dağ villasında toplanmışlar, kendilerini yakmışlar. Yakmış mı, öldürmüş mü, başındaki herif mi öldürmüş, ne olmuş, anlaşılmadı galiba; ben gazeteleri çok okuyamadım ama... Allah böyle şeyleri emretmiyor. Allah, kullarına hem dünyada, hem ahirette saadete ermeleri için gerekli hakikatleri öğüt veriyor, emrediyor. Yâni insanoğlunun aklı varsa, Allah'ın öğütlerini, nasihatlerini tutar, mutlu olur. Hepimiz mutluluğu aramıyor muyuz?..

"—Hocam, bir kız gördüm, aman müsaade et de evleneyim, çok mutlu olacağım!.."

Herkes saadetin peşinde...

"—Aman hocam bir dükkan açtım, dua et de çok para kazanayım!.."

Çok para kazanınca, mutluluğu satın alacağını sanıyor. İşte tabii birçok şeyler yapılabiliyor diye parayla... Herkes mutluluk peşinde değil mi?.. Bazen de parası olduğu halde mutlu olamıyor, intihar ediyor filan... O da mutlu olamadığı için intihar ettiğinden

mutluluk gene gaye. Gaye gene mutluluk yâni herkes mutluluğu istiyor. E Allah da insanlara hem dünyada, hem ahirette mutlu olsunlar diye bu emirleri söylüyor. Yâni kendisi için değil.

أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ (فاطر:١٥)

(*Entümü'l-fukarâu ila'llàh, va'llàhu hüve'l-ganiyyü'l-hamîd*) "Sizsiniz Allah'a muhtaç olan. Allah'ın size ihtiyacı yok. O ganîdir, müstağnîdir, her türlü hamdın sahibidir, layıktır, hamd onundur, her türlü övgü onundur, her şey onundur." (Fâtır, 35/15)

O halde akıllı insan kimdir?.. Falanca adam akıllı, profesör olmuş, ordinaryüs profesör olmuş. Filanca adam işte yükselmiş, falanca mevkiin, makamın sahibi olmuş, çok akıllı... Falanca adam çok zengin, üç tane Mercedes'i var, beş tane köşkü var, iki tane yalısı var, şu kadar parası var, bu kadar bankası var... Akıllı kim?.. Parası olan mı, mevkii olan mı, rütbesi olan mı?.. Akıllı olan kim?..

Akıllı olan; kendisini dünyada, ahirette saadete kavuşturan, ahirette mutlu olan. Ahirette cayır cayır yanacak işi bu dünyada yapıyorsa, bu adam akıllı mı? Değil... Vallàhi değil, billâhi değil! Aptal... Ahirette yanacak. Hem de ebedî yanacak. Cayır cayır, cayır cayır devamlı... Ölse kurtulacak ama, ölmek de yok... Ölmeyecek, cezayı çekecek. E şimdi bu adam akıllı mı?.. Beş tane banka kurmuş, şu kadar mafya çetesi kurmuş, şu kadar mülk almış, bu kadar adamı var, bu kadar ortalığı kasıp kavuruyor.

Bugün bana bir devlet başkanının kardeşini söylediler. Yâni Türkiye değil de, Türkiye'ye komşu bir ülkenin [Suriye'nin] devlet başkanının kardeşini... Dünyanın en büyük mafya çetesinin reisiymiş. Haa, anlaşıldı. Eroin mafyasıymış.

Tabii çeteler de sıradan insanlara dayanmıyorlar. Gidip nereye dayanıyor? Ya devlet başkanına dayanacak, ya onun kardeşine dayanacak, ya onun kardeşine dayanacak. Ya generale dayanacak, ya ordu komutanına dayanacak ki aksamasın, hudutta geçirdiği eroinler yakalanmasın... Polis tam yakalayacak, "Kenara çekil!" deniliyor, "Bakma oraya!" deniliyor, "Aldırma, tamam, o iş bitti." deniliyor; geçiyor.

İçki de geçiyor... Suudî Arabistan'da içki yasak. Suudî Arabistan'a içki sokmak yasak. Yasak ama, kime yasak? Acizlere yasak. Senin benim gibi vatandaşlara yasak. Ya yüksek şahıslar yaparsa, prensler yaparsa?.. O zaman oluyor.

E eroin nakletmek, uyuşturucu ticareti yapmak, bilmem ne... İşte narkotik şube yakalar insanı. Ama ya devlet başkanının kardeşi yapıyorsa?.. O zaman geç aslanım, buyur diyorlar, tırlar geçiyor o ülkeden öbür tarafa. Yakalandığı zaman da bakıyorsun, şu kadar milyar dolarlık yakalanmış... Muazzam paralar. O para insanın eline geçti mi, deli eder insanı.

Şimdi bu adamlar mı akıllı?.. Yâni parası çok olan mı akıllı, rütbesi çok olan mı akıllı veyahut bilgisi çok olan mı akıllı, kim akıllı?.. Akıllı olan, ahirette kendisini azaba uğramaktan kurtarabilendir. E bu nasıl olacak? Allah'ın öğütlerini tutmakla olacak.

Allah öğüt veriyor:

يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (النحل: ٩٠)

(*Yaizuküm lealleküm tezekkerûn*) ne demek? Her Cuma duyuyorsunuz: Allah size öğüt veriyor, vaaz veriyor ki (*lealleküm tezekkerûn*) aklınız başınıza gelsin, anlayasınız diye." (Nahl, 16/90)

Öğüt veriyor Allah. "Ey kulum şöyle yapma, fena olur, dünyada da fena olursun. Sonra pişman olursun." İhtiyarlayınca fena olur. Sıhhatini kaybedince fenana gider.

"—Tüh ya, hay Allah! Keşke Allah'ın emrini tutsaydım, keşke içki içmeseydim..."

Ama ciğer paralandı, karaciğer siroz oldu. Sen içkiyi içmeseydim dedin ama, Allah'ın öğüdünü tutmadın, iş işten geçti. Gençliğinde hızlı yaşamış... Ne oluyor? 35 yaşında hızı kesiliyor, bitiyor. Keşke o kadar hızlı yaşamasaydım... Hızlı yaşamaktan maksat, yâni her türlü naneyi yemiş, her türlü haltı karıştırmış demek yâni. Bir de felsefesi var: Arkadaş bu dünyada hızlı yaşayacaksın, çabuk öleceksin filan... Kamyon şoförleri edebiyatları vardır, böyle arka taraflara yazılmış. Artık oku oradan, neler neler... Böyle hepsini defterine yaz. Neler yazıyor!

Hem dünyasını mahvetti, hem sıhhatini mahvetti, hem anasını, babasını kahretti, hem ailesini perişan etti, hem çocuklarını öksüz bıraktı. Bu akıllı mı şimdi?.. Değil. Sonunda akıllı olmadığı anlaşılıyor. Bir de ahirette azap görecek. Eğer imansızsa, devamlı azap görecek. İmanlı ama suçluysa, suçu kadar azap görecek. O da akıl işi değil. Yâni insan bir cehenneme düştü mü, yüzlerce yıl yanacak. Çocuk oyuncağı değil yâni.

"—Girerim, çıkarım; mü'minim çünkü..."

Girersin, çıkarsın ama mahvolursun! Kolay değil… Oraya bir düşen yüz binlerce yıl, milyonlarca yıl yanacak. Onun hesabını yapmıştık geçenlerde, uzun hesabı. Hesapla çıkıyor ortaya hadis-i şeriflerden.

Akıllı insan kimdir? Bak ne güzel söylüyor. Kısa söylemiş. Bir bu nasihati tutsak biz kurtulacağız. "Akıllı insan, Aziz ve Celîl olan Allah'ın kendisine gönderdiği, Allah'tan kendisine gelen öğütleri akledendir, anlayandır. Allah'ın öğütlerini duymak mühim değil. Duymak, akletmek demek değildir. Çocuk böyle mecmuayı okurken anası bir şey söyler, söyler söyler... Heh der çocuk gene başını kaldırır. Neden?.. Sözü duydu, heh diyor çünkü, babasının bir şey dediğini duydu ama aklı mecmuada, dergide olduğu için ne dediğini anlamadı Duymak akletmek değildir. Bak ne diyor:

(*El-àkilü men akale ani'llahi azze ve celle mevâizahû*) Allah'tan kendisine gelen öğütleri kavrayandır. Anladın mı bu işi? Anladım. Heh, tamam mı şimdi? Dalga geçmedin değil mi, kulağını iyi açtın, iyi duydun değil mi? Bir kulağından girip öteki kulağında çıkmadı değil mi? Anladın mı tamam. İşte anlarsa akıllıdır. Anlamamışsa akıllı değildir çünkü ya dünyada ya ahirette, ya da hem dünyada hem ahirette cezasını çekecek. Şimdi o akıllı değil o zaman. Kendisini tehlikelerden kurtaramadı, binâen aleyh aptal. Akıllı değil. Ne kadar güzel.

O halde ne yapacağız muhterem kardeşlerim?.. Allah'ın bize ne öğüt verdiğini öğreneceğiz.

"—Hocam, vaktim yok."

"—Kerata başka işin ne? Sen bu dünyaya imtihan için geldin, senin işin Allah'ın sana ne dediğini arayıp öğrenmek, bilmek."

“—Vay bu kadar önemli mi?”

“—Önemli tabii... O kadar hayâtî. Her işini bırakacaksın, önce bunu öğreneceksin. İşim var ne demek! İşin senin Allah’a güzel kulluk etmek...”

Kulluk etmiyor, Amerika’da okuyor, elifi görse mertek sanır, yâni sopa sanır. Amerika’da okumuş, gusül etmesini bilmez. Centilmen, güzel giyimli, kravatı çok uymuş elbisesinin rengine, desenine, jilet gibi keskin... Ayakkabıları güzel, çok güzel dans yapar, samba yapar, rumba yapar vs... Kıymeti yok. Kendisinin bilmesi gereken şeyleri öğrenmemiş.

“—E hocam, herkesin bir mesleği var!..”

Herkesin bir mesleği var ama hepimizin müşterek, tek bir mesleği var; hepimiz Allah’a güzel kulluk etmekle vazifeliyiz. Öteki işlerin hepsi ondan sonra gelir. Teknik Üniversite’de profesör olmak gaye değil. Fransa devletinin başkanı olmak gaye değil. Gaye Allah’a kulluk etmek… Ey mü’min, birinci vazifen Allah’a kulluk etmek. Önce o... Sonra profesör, devlet adamı,

başbakan, başbakane... vs. vs. vs. Ondan sonra geliyor hepsi. Doktor, ziraatçi...

"—Çok işim var, tüccarım!"

Tüccarlık gaye değil. Senin asıl işin Allah'a kulluk etmek... Tüccarlık sonra... Her şey daha sonra… Hepimizin müşterek vazifesi nedir? Allah'a güzel kulluk etmektir. Bunun için ne lâzım?.. Allah'ın emirlerini bilmek lâzım!

"—Hocam, Allah'ın emirleri Arapçaymış. Kur'an Arapça inmiş, Peygamber Efendimiz'e gelmiş, o da Arapça… Ben Arapça bilmiyorum."

Öğren kerata! Öğren Allah'ın emrini. Japonca da inseydi Kur'an, Japonca öğrenecektin, eciş bücüş harflerle... Dört bin tane miymiş neymiş harfleri Japon alfabesinin. Hapı yutardın o zaman. Dua et ki, yirmi sekiz harfli Arap elifbâsı... Öğreneceksin, çünkü hayati önemi var. Dünyevî ve uhrevî önemi var, ebedî önemi var, bitmeyen önemi var.

E millet öğrenmiyor. Tın tın. Hani böyle şişkin top oluyor, vuruyorsun, tın tın... Adamın kafasına da vuruyorsun, tın tın, bomboş, futbol topu gibi bomboş. Ne din var, ne iman var, ne ilim var, ne irfân var... Evet, bir şeyler öğrenmiş. Bana ne, başına çalınsın! Asıl öğrenmesi gereken şeyi öğrenmedi, kendisini kurtaracak şeyi öğrenmedi. Eh, ne öğrenirsen öğren; ne kıymeti var? Sen önce Allah'a kul olmayı öğren!

Bak dün akşam bir şey öğrendim, memnun oldum. Bir Amerikan kolejinde okuyan bir bey anlattı bana. Ramazan'a birkaç gün kalmış, diyor ki:

"Bizim Amerikan kolejinde hocaların hepsi misyonerdi." Bana anlatan İngilizce tedrisat yapan bir Amerikan kolejinden mezun olmuş birisi. "Hepsi misyonerdi, okulda kilise vardı, kiliseye de gidip ibadetlerini de yapıyorlardı."

Çocuklardan bir tanesi öteki gençleri toplamış, çıkalım müdüre demiş. Çıkmışlar, demişler ki:

"—Biz müslümanız. Ramazan geliyor, bize bir oda tahsis et, biz namaz kılacağız."

Yaptırmışlar ve Ramazan'da ibadetlerini etmişler. O öncü olan çocuk da, müdürün sorduğu her soruya cevabı vermiş. Müdür de Amerikalı ve papaz... Ne itiraz söylediyse hepsine cevap vermiş

Onun fikirleriyle onu yenmiş, Amerikan kolejinde bir sınıfı mescid yaptırmış. Aslında kilise orada varsa, burada da cami olması lâzım! Çünkü, Türkiye'deki öğrencileri alıyor. Binâen aleyh kilise kadar, kiliseden daha büyük cami olması lâzım!..

Türkiye'de hristiyanlar müslümanların kaçta kaçı?.. Müslümanlar hristiyanların kaç kat fazlası? O zaman caminin de kiliseden o kadar büyük olması lâzım. Elli katı, yüz katı falan olması lâzım. Neyse bir sınıfı mescid yapmışlar.

Hoşuma giden tarafı şu… Dedim ki:

"—O çocuk, o müdüre çıkıp da, 'Bize bir dershaneyi mescid yap!' diye söyleyen, öncü olan lider çocuk, o şimdi nerede, sağ mı?" dedim,

"—Sağ, falanca yerde büyükelçi, sefir." dedi.

El-hamdü lillâh! Allah adetlerini arttırsın. Demek ki gerçeği bilenleri de var.

Akıllı insan kimdir? Allah'tan kendisine gelen öğütleri duyan değil, akledendir. Akledeceksin, öğreneceksin. Arapça öğreneceksin; hocaya yalvaracaksın, camiye geleceksin, diz çökeceksin, zamanını harcayacaksın, dinini öğreneceksin. Herkesin öğrenmesi gereken miktarda öğreneceksin.

Ondan sonra, iş bölümü vardır insanlar arasında... Toplum fertleri topluluk halinde yaşamanın kendisine yüklediği vazifeleri bilir ve toplumda faydalı bir iş yapar. Birisi fırıncı olur, birisi demirci olur, ötekisi bilmem ne olur, herkesin bir mesleği olur. Olur ama herkesin müşterek mesleği, parantezin dışındaki ortak katsayı İslâm... Herkes müslümandır. Ondan sonra hangi meslektense meslekten... Müslüman doktordur, müslüman ziraatçıdır, müslüman sefirdir, müslüman vekildir, müslüman tüccardır, müslüman memurdur, müslüman müdürdür, müslüman öğrencidir, müslüman öğretmendir.

Öğretmen:

"—Çocuklar, Allah'tan şeker isteyin bakalım!" demiş.

Küçük çocuklar:

"—Yâ Rabbi, bize şeker ver!" demişler.

Şeker yok.

"—Yâ Rabbi şeker ver." demişler.

Yok...

"—Şimdi benden şeker isteyin." demiş.

"—Öğretmenim, bize şeker ver!.." demişler.

Cebine hazırlamış kepaze, cebinden çıkartmış, şekerleri vermiş.

"—Bak benden istediniz ben verdim. Çünkü ben varım karşınızda, ben verdim ama ötekisi vermediğine göre..."

Ne demek istiyor, anlıyorsunuz ne demek istediğini; ben onu söylemiyorum. Bak nasıl yetiştiriyor öğrenciyi…

Kurnaz bir öğrenci olsaydı ikinci derste de öğretmenin yanına giderdi:

"—Öğretmenim bana şeker ver!" derdi.

O zaman şekerler bitti, herkese dağıttı, cebinde şeker kalmadı. Hadi versin bakalım şekeri... Demek ki yok o öğretmen. Öyle mantık mı olur. Ama böyle öğrettiler. Bugün komünist olan, dinsiz olan, ateist olan, eline kalem alıp yazı yazan birçok kimse, böyle öğretmenlerin böyle sapık eğitimiyle yetişti.

Öyle olmayacaktı. Nasıl olacaktı? Müslüman öğretmen olacaktı, müslüman müdür olacaktı, müslüman âmir olacaktı... Her şey müslümanca olacaktı, o zaman dünya saadeti de olacaktı, insanlar da ahiret saadetini kaybetmeyecekti. Bak onun yetiştirdiği şahıs dinsiz oldu, ahireti mahvoldu. Ebedî cehennemde yanacak.

Onun için, aziz ve muhterem kardeşlerim! Bir söz ama, öyle söz ki değerine paha biçilemez. Akıllı insan, Allah'tan kendisine gelen öğütleri akledendir. Duyan değil, akleden. Tam anladın mı? Anladım, öyle... Sen Allah'ın emirlerini tam anladın mı kardeşim? Senin mesleğini sormuyorum ben sana. Belki çok yüksek bir âmirsin, insansın... Allah'tan sana gelen öğütleri sen biliyor musun, anladın mı?.. Anlamadın. O zaman sen cahilsin. Daha bilmiyorsun bir şey. Öğren bakalım Allah senden ne istiyor, senin dünya ve ahiret saadetin için sana ne göndermiş, ne tavsiye ediyor, ne öğüt veriyor?

يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (النحل: ٩٠)

(*Yaizuküm lealleküm tezekkerûn*) "Akledesiniz diye, uyanasınız diye, kendinize gelesiniz diye, hatırlayasınız konumunuzu diye, Allah öğüt veriyor." (Nahl, 16/90)

Dinlemedi, anlamadı. Ne olacak?.. İsterse dinlemesin, anlamasın. Birçok insan var bugün, *"Lâ ilâhe illa'llàh*" de diyorsun, dili dönmüyor, söyleyemiyor. Dememiş ki hiç ömründe. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm* de...

Geçen gün birisinin çocuğu yanıma geldi,

"—Gel bakalım, (*Rabbi yessir*) de..." dedim.

"—Ben onu diyemem!" dedi.

"—Niye diyemezsin de bakalım: (*Rabbi yessir ve lâ tüassir rabbi temmim bi'l-hayr*) dedim.

"—*Rabbi yessir ve lâ tüassir rabbi temmim bi'l-hayr*."

"—Dedin sonunda, işte bak diyebiliyorsun."

Öğreteceksin, dili dönecek. Öğretmeyince, kazık kadar oluyor, yalı kazığı kadar, Bostancı iskelesine, vapurun yanaştığı yere kazık olarak çaksan, ayakları gidecek, kafası yukarıda kalacak. Koskocaman yalı kazığı kadar, daha *Lâ ilàhe illa'llàh* diyemiyor.

Evlenecek, duymuşlar imam nikâhı da olursa sevap olur diye, imam nikâhı kıymağa hoca gidiyor karşısına;

"—*Lâ ilàhe illa'llàh* de bakalım!" diyemiyor.

"—Allahu ekber... Peygamberimiz kim?"

Bilmiyor. Hoca sormuş, demiş yâni:

"—Evlilikte gusül diye bir şey var, biliyor musunuz?"

Bilmiyor. Gusül diye bir şeyden haberi yok... Cenabetten gusül diye bir şeyden haberi yok.

Amerika'da okumuş. Yazıklar olsun onun babasına, yazıklar olsun kendisine!.. Amerika'da İslâm yok mu? Yedi milyon müslüman var. *Lâ ilàhe illa'llàh* deyip duruyorlar. Doların üstüne yazmış Amerikalı (*In god we trust*) diye. Oradan da mı anlayamadın ya?

Uzay mekiğinden dönen falanca astronot,

"—Uzayda ne gördün?" deyince,

"—Allah'ın büyüklüğünü gördüm." demiş.

Adamlar usturuplu, reklam yapmasını da biliyorlar yâni. Ne kadar para aldı bu lafı söylemeğe, bilmiyoruz ama, "Allah'ın büyüklüğünü gördüm!" diyor. Belki de mü'min, tabii ondan

söylüyor, belki de reklam için söylüyor ama, hiç olmazsa İslâm'ın reklamını yapıyor. Devlet, hiç olmazsa paranın üstüne (*In God we trust*) yazıyor, "Tanrı'ya biz tevekkül ediyoruz."

Tabii God dediği, bizim God'dan anladığımız değil. O God deyince Jesus'u düşünüyor, İsâ'yı düşünüyor. Biz *God* dediğimiz zaman, *The God* dediğimiz zaman, Tanrı dediğimiz zaman, biz Rabbü'l-âlemîn'i düşünüyoruz. Alemleri yaratan Allah-u ekberi düşünüyoruz. Dünya kadar fark var. Sözler aynı ama kavramlar, kafadaki şeyler çok farklı.

Amerika'da tahsil görmek ma'rifet değil, profesör olmak ma'rifet değil, mühendis olmak ma'rifet değil... Dünyanı ve ahiretini kurtarmak için, Allah'ın öğütlerini anla bakalım!.. O önemli. Çok mühim bir söz…

Sonra, (*ve arafe mâ yedurruhû mimmâ yenfauhû*) "Kendisine fayda verecek şeyi, kendisine zarar verecek şeyden tefrik edip anlayabilen kimsedir akıllı."

Şunu yaparsam, bu bana zarar verir dünyama ahiretime; şunu yaparsam şu bana fayda verir dünyama ahiretime... Bunu anlayacak insan. Bunu anlamadı mı olmaz. Anlayamadığı zaman olmaz. Kendisine neyin zarar verdiğini bilecek, kendisine dünyada ahirette neyin fayda verdiğini, vereceğini bilecek.

Bilmiyorsa, tahsili de tahsil değil. Diploması da diploma değil. Hiç kıymeti yok. Önce onu bilecek. Onu bildikten sonra neyi bilirse bilsin. Bir insan onu bildi mi her şeyi bilir. Faydalı insan olur. Onu bilmedi mi hiç hayır gelmez. Bankanın genel müdürü yaparsın, bankayı batırır. Devletin başına getirirsin devleti soyar, hazineyi tam takır bırakır, fare yukarıdan düşse sağlam zemine düştüğü için başı şişer. Böyle yumuşak bir banknotların üstüne düşmüyor ki. Tam takır bütçede yukarıdan fare pat düştü mü başı şişer. Neden? Çaldılar, bir şey kalmadı.

Doktoru getirirsin, tıbbı kazancına alet etmiştir, adamın böbreğini almak için sahte ameliyat yapar, bir böbreğini alır, öteki böbreğini bırakır. İman olmadı mı ne doktordan hayır gelir, ne mühendisten hayır gelir, ne tüccardan hayır gelir, ne imalatçıdan hayır gelir. Onun için önce bu lâzım.

Allah bize akıl fikir versin, bizi akıllı kul eylesin... Yâni

Allah'tan gelen öğütleri anlayan eylesin... Bize fayda verecek şeyi fayda vermeyecek şeyden tefrik edip fayda verecek şeyi yapmaya muvaffak eylesin... Mühim olan budur; Necip Fazıl rahmetlinin tabiriyle, gerisi hep fasarya ve angaryadır.

Mühim olan, hayatın en mühim tavsiyesi budur. Allah rahmet eylesin, makamını âlâ eylesin. Öyle bir laf söylemiş ki yeter. Ömründe camiye bir defa gelmiş olan bir insana, ilk defa bu sözü duymuş olan insana ömür boyu dünya ve ahiretine bu söz yeter muhterem kardeşlerim. Aklı varsa yeter.

b. İlim ve İnâyet

١٥ - قال ، وقال أحمد : إمام كل عمل علمٌ ، وإمام كل علمٍ عناية.

TS. 139/15 (*Kàle ve kàle ahmedü*) Yine aynı râvî diyor ki: Ahmed ibn-i Asımini'l-Antâkî şöyle de dedi, bir de şu sözü var:

(*İmâmü külli amelin ilmün*) Arapça bilenler böyle yudum yudum mânâsını anlasın diye yavaş yavaş okuyorum, hem de zevkine varıyor tabii insan. (*İmâmü külli amelin ilmün, ve imâmü külli ilmin inâyetün*) Söze bak! "Her ibadetin, işin, amelin, fiilin, davranışın, —yeni tabiriyle— her eylemin imamı, kılavuzu, önderi, her eylemin yol göstericisi, ibadetin de önderi ilimdir. Taatin de önderi ilimdir. Yaptığın her fiilin ve her işin de önderi ilim olmalıdır."

Yâni ilme uy, ilmi rehber et, onun peşinden git, ilim ne söylüyorsa öyle yap demek bu. Bundan daha güzel bir nasihati kim söyleyebilir? Bak başka bir şey demiyor. İlme uy diyor. Şu ilim sevgisine bak, şu ilim aşkına bak, şu ilme gösterilen hürmete bak İslâm'da… Yâni ibadetin bile faydalı olması ilimledir. Senin bütün yaptığın işlerin, eylemlerin, fiillerin, ef'âlin, a'mâlin kılavuzu ilim olursa güzel olur, kötü olursa fena olur. Şiir var:

İzâ kâne'l-gurâbü delîle kavmin
Le ye'tîhim ile'l-ardi'l-ciyâfi.

Ne diyor?.. (*İzâ kâne'l-gurâbü delîle kavmin*) "Bir topluğun kılavuzu, önderi karga olursa, kılavuzu karga olursa o topluluğu o

kılavuz, o karga nereye götürür?

Bir topluluğun kılavuzu, yol göstericisi, önderi kuzgûnî kara karga olursa; gak gak diyen, kılavuz o oldu, kavim onun peşine takılıp gidecek. Önderi karga olursa bir kavmin karga onları nereye götürür bilin bakalım. (*Le ye'tîhim ile'l-ardi'l-ciyâfi*) Leşlerin olduğu çöplüğe götürür. Neden? Karga çöp yer de ondan, leş yer de ondan. Karga kılavuz olursa nereye götürürmüş? Çöplüğe götürür, leşlere götürür. Ciyâf, cîfeler demek. Cîfelerin olduğu yere götürür.

E ne olacak?.. Önder karga olmayacak. Ne olacak? İlim olacak. Önder ilim olacak, hakiki ilim olacak. Böyle elinde terazîsi, gözünde gözlüğü, pertavsızı, şurasında da vicdanı olan alim yol gösterecek insana…

Her zaman söylüyorum, hoşuma gidiyor: Arabamızın far ayarını yaptırmak için bir atölyeye gittik, sahibi sanat okulu öğretmeniymiş, yazmış oraya:

"*—Yalnız pazusuyla çalışan işçidir*."

Amele, pazusuna kuvvet, kürek sallamaca, balyoz sallamaca... O nedir? Sadece pazusuna dayanarak çalışan amele, işçidir.

"*—Pazusuna ve kafasına dayanarak çalışan ustadır*."

Kafasını çalıştırıyor. Kafasını çalıştırdı mı kolay yerinden işi kolay bitirir. Teknoloji ne demek? Az zahmetle bir işi bitirmek, kolay tarafından bitirmek demek. Teknik olmasaydı bu dağlar yarılıp da yollar yapılır mıydı? Dereler köprülerle geçilip de o otobanlar olur muydu?.. Teknik olmasaydı, insanlar tıpış tıpış gidecekleri yere uçarak gidebilirler miydi?.. Yâni usta, kafası ve pazusuyla çalışıyor, güzel şeyler yapıyor.

Ama bir cümle daha ilave etmiş:

"*—Hem pazusu, hem kafası, hem gönlüyle çalışan sanatkârdır*." diyor.

Tabii, işin bir de sanat tarafı var, güzellik tarafı var. Bak herkes bir cami yapıyor, bak şu camiye, başını kaldır! Ben deminden beri onu seyrediyorum, arka tarafa çekildim böyle... Yâni nasıl süslemiş, nasıl kemer yapmış, nasıl yarım kubbe yapmış, yarım kubbeleri nasıl büyütmüş... Sanat işte bu… Burada sadece kafa yok, sadece pazu kuvveti yok, bir de ne var?.. Gönül var. Güzel bir cami yapmak istemiş, yapmış. Bu önemli...

Tabii, ilim dediğimiz şeyde de bu üçü olur aslında… Yâni, ilim erbâbının elinde terazi olur, doğruyu eğriyi tartar; şurada da vicdanı olur, bildiğini saklamaz, dosdoğru söyler. Kendisinin aleyhine de olsa, akrabasının, yakınının aleyhine de olsa gerçeği söyler, bu böyledir der.

Şimdi yazmış arkadaş, arkadaşımız, sevdiğimiz bir kimse... Gazetede makale yazmış, diyor ki:

"—Alevilerden isteyen cem evine gitsin, isteyen camiye gitsin!"

Öyle şey olur mu?.. Hazret-i Ali Efendimiz zamanında cem evi var mıydı? Kadınla erkeğin kol kola girip de semah yapması var mıydı? Fatıma Anamız'la Hazret-i Ali Atamız, Hazret-i Hüseyin Efendimiz böyle semah yapmışlar mı?.. Söyleyin bakalım, olur mu öyle şey?

Herkes camiye gelecek, öyle şey yok! Caminin rakibi var mı İslâm'da?.. Yâni doğruyu söyleyecek insan, yağ çekmeyecek.

"—Alevî kardeşlerimiz aslandır, kaplandır, müsamahalıdır, şöyledir..."

Yâhu, yağcılığı bırak da doğruyu dosdoğru söyle, eğriyi de eğri söyle... Herkes her şeyi anlasın, hizaya gelsin. Herkes kendisinin tutumu neyse, düzeltsin.

Eline, beline, diline sàdık, müsamahalı... Yâ, ben biliyorum, kızı falancayla evlenecek, evlenirsen öldürürüm diyor o sünnî diye. Olmaz ki… Hani müsamaha?.. Lafla olmayacak, yâni fiilen olacak. Fiilen olması lâzım.

Onun için, ilim dediğimiz zaman ne istiyoruz? Terazi olacak, doğru tartacak bir. Gözü olacak, basireti olacak, bir de vicdanı olacak da ilmini satmayacak. Yâni onu istiyoruz.

Her işin, eylemin, ef'âl ve a'mâlin kılavuzu nedir? İlim… İlim yol gösterecek bize… Şunu şöyle yapalım, şunu şöyle yapmayalım. Bu çok modern bir kaide... Amerika bununla yükseldi, Avrupa bununla ileri gitti. Taassupla bir yere gidilmez. İlim önder olduğu zaman herkes hatasını anlar, dosdoğru yolu bulur, doğru yola gider. Bu, ibadetin bile ilimsiz olmayacağını söylüyor.

Şimdi gel bizim camilerimize... Bir arkadaşımız anket yapmış. Meraklı, zengin bir arkadaşımız var, iyi müslüman, güngörmüş de bir insan… Anket yapmış kendi camisinde:

"—*Sübhâna'llàh*'ın mânâsını biliyor musun?" diye sormuş.

Siz şimdi de kendi kendinize sorun, *Sübhâna'llàh*'ın mânâsını biliyor musunuz?..

Camiye gelen cemaate sormuş:

"—Hani *Sübhàna'llàh, Sübhàna'llàh, Sübhàna'llàh* diyorsun ya 33 defa... *Sübhàne rabbiye'l-azîm, Sübhàne rabbiye'l-a'lâ* diyorsun ya... *Allahu ekber* dedikten sonra, (*Sübhàneke'llàhümme ve bi-hamdike*) diyorsun ya, nedir bu *Sübhàna'llàh*?.." diye sormuş,

"—Hocam, %90'dan fazlası bilmiyor." diyor.

Camide adam kırk yıldır ibadet ediyor, kırk yıllık müslüman, elli yıllık müslüman, günde kırk vakitte yüzlerce defa söylediği *Sübhàna'llàh*'ın mânâsını bilmiyor. Siz de bilmiyorsunuz belki... Utanın, öğrenin, bir dahaki haftaya böyle dik durun:

"—Hocam, erkeksen haydi bir daha sor bakalım! *Sübhâneke*'nin mânâsını bak nasıl çatır çatır söylerim." diye efe efe oturun.

Ama bilmiyor çoğu, *Sübhâneke*'nin manasını bilmiyor. *El-hamdü lillâh*'ı yarım yamalak biliyor. Yâni bir şükretmek falan gibi diyor, *Allahu ekber*'i biliyor, büyük demek, en büyük demek.

"—Allahu ekber ne demek?" deyince;

"—Daha büyük..." demiş de birisi, öteki ayıplamış onu, arif adam:

"—Yâ, Allah'ın büyüklüğüyle mukayese edilecek bir başka büyüklük var mı, daha kelimesi olur mu? En büyük... Hiç bir şeyle mukayese edilemeyecek kadar, aklın almayacağı kadar en büyük…"

Tamam, Allahu ekber'i biraz biliyor, El-hamdü lillah'ı biraz daha az biliyor, *Sübhàna'llàh*'ta çuvallıyor, sınıfta kalıyor, ikmale kalıyor, bilmiyor. Halbuki dinimizin temeli olan bir mânâ saklı onun içinde… İmanımızın temeli olan bir mânâ saklı *Sübhàneke*'nin içinde, *Sübhàna'llàh*'ın içinde. Onu insan bilerek *Sübhàna'llàh* dedi mi gözünün yaşını tutamaz insan. *Sübhàna'llàh* derken seccadesi ıslanır insanın. *Sübhàna'llàh*'ın mânâsını idrak etse...

İşte her ibadetin, işin kılavuzu ilim. İlim olmadığı için namaz da güzel olmuyor. Huşû içinde kılınmıyor, gözyaşlarıyla kılınmıyor, namazdan beklenilen faydalar hâsıl olmuyor. Neden?.. İlim yok. İlim olacak. Dervişe de, àbide de; àbid olan, zâhid olan kimseye de, derviş olan kimseye, ehl-i tarîk olan kimseye de, àrif olan, aşık olan kimseye de ilim lâzım!.. Doğru düzgün ibadet etmesi için çok önemli… Gece gündüz kitap okumamız lâzım!..

Mâşâallah çok rahat milletiz. Dünyanın en az kitap okuyan insanlarıymışız. En az, çok az... Dergisi az, gazetesi az, kitap okuması az... Yâni hakikaten, şöyle bir bilgisinin üzerine bilgi katan insan yok. Yetiniyor bildiği birkaç bilgiyle, yeni bir bilgi edinmeğe gayret etmiyor.

Ben, Hocamız Rh.A Mehmed Zâhid Efendi'yi hatırlıyorum, yanında gezerdim, her gün yepyeni bilgi, her gün duyduğu yeni bilgiler dilinde… Buraya giriyor, buradan dilinde, gönlünde. Yâni her gün yeni bir bilgi kazanıyor.

Biz dümdüz gidiyoruz, hatta yokuş aşağıya gidiyoruz. Bildiklerimizi de unuta unuta, unuta unuta, sıfıra doğru gidiyoruz.

"—Benim babam, anam bana Amme cüzünü ezberletmişti."

"—Hadi bakalım oku!"

"—Unuttum."

Anası babası vazifesini yapmış, bu unutmuş. Anası babası Kur'an'a göndermiş, hafızlığa başlatmış, unutmuş. Yâni yokuş aşağıya gidiyor, zarara gidiyor. Öyle olmayacak, ilim rehber olacak bir.

(*Ve imâmü külli ilmin inâyetün*) "Tabii, her ilmin kılavuzu da, sebebi de, kaynağı da Allah'ın inayetidir." Allah nasib ederse ilimleri insana veriyor, o zaman âlim insan oluyor. Nasib etmezse, olmuyor. Alim olmak kolay bir şey değil. Her kitap okuyan alim değildir. Alim olmak, yâni gerçekleri görebilen gerçek alim olmak, o biraz zor. İsteyerek, böyle şey olmuyor. Allah'ın lütfuyla, inâyetiyle oluyor.

Allah'ın inâyetine ermesi için de insanın haddini bilmesi, boynunu bükmesi, Allah'a yalvarması gerekiyor. Allah'tan istemesi gerekiyor, o zaman veriyor Allah. Yoksa kibirliye vermiyor. Adam kaç yıl yaşıyor da gerçekleri göremeden ölüp gidiyor. Mânevî gözü açılmadan ölüp gidiyor muhterem kardeşlerim. Hiç bir şey bilmeden ölüp gidiyor.

Onun için, o inâyet-i ilâhîye mazhar olmak için çok yalvarmak lâzım:

"—Aman yâ Rabbi! Hatam, kusurum çok, ben biliyorum." deyip Allah'tan istemek lâzım.

Her şeyin Allah'tan olduğunu gösteriyor tabii bu şey. İlim de Allah'tan.

"—Ben fakülteye giderim, profesöre asistan olurum, doktora yaparım, doçentlik imtihanına girerim, ondan sonra profesör olurum, alim olurum..."

Olamazsın! Âlim olursun ama, istenilen âlim olamazsın, aslında cahil olursun. Âlim olmak için, inâyet-i ilâhiye lâzım. Allah'ın inâyetine, lütfuna, yardımına mazhar olmak lâzım. O da edeple olur, tevâzuyla olur. Onun için dervişlikte edep vardır, zikir vardır, Allah'ın inâyetini çekmeğe mâtuf, Allah'ın inayetine mazhar olmaya sebep olacak şeyleri yapmak vardır. Yalvarırsın, yalvarırsın, yalvarırsın, sonunda muradına erersin.

Ne diyor Araplar?..

"—Kim bir kapıyı çalarsa ve ısrar ederse, kapı sonunda açılır."

Tak tak tak tak çalacaksın, tak tak tak tak çalacaksın, tak tak çalacaksın, bekleyeceksin, "Bu kapı açılmadan gitmem." diyeceksin, "Kovsalar gitmem, Allah'ın rahmetinden vazgeçmem, ille Allah'ın lütfunu, rahmetini istiyorum." diyeceksin, ondan sonra Allah affedecek.

Hadis-i şerif var: "Günahkâr kul, kötü kul 'Yâ Rabbi!' der, Allah nazar etmez. Günahkâr, terbiyesiz, edepsiz... Allah nazar etmez. Kul gene 'Yâ Rabbî!' der, Allah gene nazar etmez, bakmıyor yüzüne, kötü kul, günahkâr kul. Kul gene yılmıyor, 'Yâ Rabbi! Affet, bağışla...' diye yalvarıyor gene, ağlıyor." O zaman Allah-u Teàlâ dermiş ki, Peygamber Efendimiz'in bize bildirdiğine göre:

"—Ey meleklerim! Şahid olun ben bu kulumu affediyorum. Çünkü bu kulum 'Yâ Rabbi!' diyor, benim varlığımı birliğimi anlıyor, benim kapımdan başka kapı olmadığını biliyor, benden başka rabbi olmadığını biliyor. 'Yâ Rabbi!' diyor, ben bunun 'Yâ Rabbi!' demesine cevap vermemeğe utanıyorum, affediyorum bunu şâhid olun!" dermiş.

Yâni, ne lâzım muhterem kardeşlerim? Yüzün ne kadar kara olsa, suçun ne kadar çok olsa yalvarmağa devam lâzım. Yalvarmağa devam... "Aman yâ Rabbi! Aman yâ Rabbi!" diye yalvaracaksın, haddini bileceksin, suçunu bileceksin. "Cürmünü mu'terif ol" diyor şair. Cürmünü yâni işlediğin günahları, kabahatleri, cürmünü mu'terif ol; taate mağrur olma! İbadet ettim, taat ettim, namaz kıldım, hacca gittim diye mağrur olma! Cürmünü, kusurunu bil, haddini bil, yalvar…

Şeytanın aldatmacasının birisi de nedir? İnsana kendisinin yaptığı taati beğendirmesi, yaptığı taati bir şey sandırması, taatine güvendirmesidir. Bu da bir şeytan oyunudur. Çünkü senin kıldığın namazın ne kıymeti var ya! Eskici babaya versen almaz. Senin kıldığın namaz ne olacak; aklının yarısı bakkalda, yarısı futbolda, yarısı orada, yarısı burada... Arkadaş diyor ki:

"—*Allàhu ekber* diyorum, aklıma hep müstehcen şeyler geliyor." diyor.

Şeytan, boş durmuyor, "Aklıma kötü kötü şeyler geliyor." diyor. Senin kıldığın namazdan ne olacak yâ; delik deşik, perişan, pis, pasaklı ibadetlerimiz. Haccediyoruz, Allahlık... Allah kabul

eylesin... Namaz kılıyoruz, Allahlık. Arapça bilmeyiz, sözümüzün mânâsını bilmeyiz, dergâh-ı izzetin âdâbına âşinâ değiliz, âdâba riâyet etmeyiz.

"Kul '*Allàhu ekber*!' dediği zaman, Allah'a yöneldi diye, Allah da ona yönelir. Kul gönlünü sağ sola dağıtınca, Allah da ona bakar ki sağ sola gönlünü dağıtmış, o da ondan yüz çevirir." diyor Peygamber Efendimiz. Sen "*Allàhu ekbe*r!" deyince, gönlünü Allah'a döneceksin.

Mısır'da bir söz duydum da tüylerim diken diken oldu. İmam namaza duracak, birkaç camide de adet böyle demek ki, duydum sonradan. Namaza duracak, döndü arkaya:

(*Savvû sufûfeküm*) "Saflarınızı muntazam yapın!" dedi. Bak İslâm'da saflar bile muntazam olacak. Her şeyde intizam olacak. Diş fırçalamak var, safların muntazam olması var… İslâm'da her şey var. Bak, ilme hürmet var. Ama bizim İslâm'dan haberimiz yok. "Saflarınızı muntazam yapınız, gönlünüzü de Allah'a döndürünüz!" dedi.

Bir fena oluyor insan… Yâni "Yüzünü kıbleye döndürdüğün gibi, gönlünü de Allah'a döndür!" diyor. Tüyleri diken diken oluyor insanın. Öyle nasihat ediyor. Yâni, aklını şu dünya işlerinden bir çek!

"—Hanım bana ne tavsiye etmişti? Pazardan neler alacaktım? Birisi maydanozdu, ötekisi iki kilo patatesti, berikisi yarım kilo beyaz peynirdi, şunu da unutma demişti..." Namaz mı kılıyorsun sen, ne oluyor? Akla böyle şeyler hücûm ediyor, olmuyor.

Nasıl olacak? Ne diyor Mısırlı imam:

"—Yönünü Kâbe'ye çevirdiğin gibi, gönlünü de Allah'a çevir! Allah'ın huzurunda olduğunu bil, Allah'ın azametini düşün! Söylediğin sözü kulağın duysun, nerede olduğunun idrâkinde ol! Çünkü sen aklını başka yere kaydırınca, Allah onu görüyor, Allah da senden yüz çeviriyor."

Tabii bize bunlar söylenmediği için, biz namazları nasıl kılıyoruz? Paldır küldür kılıyoruz. Yâni "*Allàhu ekber*" diyoruz, namazları hızlı kılıyoruz, zevkine varmadan kılıyoruz. Olmaz!.. Gönül işi bu… Gönlüyle Allah'ın huzurunda olduğunu idrak edecek.

c. Tevbe Edenin Geçmiş Günahları Affedilir

١٦ - أخبرنا أبو جعفر محمدُ بنُ احمدَ بنِ سعيدٍ الرازيُّ المُكْتِبُ ؛ حدثنا أبو الفضل ، العباسُ بنُ حمزة ؛ حدثنا أحمدُ بن حمزة ؛ حدثنا أحمدُ بنُ أبي الحواريِّ الدِمَشْقِيُّ ، قالَ : سمعتُ أحمدَ بنَ عاصم الأنطا كيَّ ، يقول: هٰذه غَنيمةٌ باردة : أصلِحْ ما بقيَ ، يُغفَر لك ما مضٰى .

TS. 139/16 (*Ahberenâ ebû ca'fer muhammedü'bnü ahmede'bni saîdini'r-râziyyü'l-müktib; haddesenâ ebü'l-fadli el-abbâsü'bnü hamzeh; haddesenâ ahmedü'bnü hamzeh; haddesenâ ahmedü'bnü ebi'l-havârî ed-dımeşkıyyü, kàle: Semi'tü ahmede'bne àsımini'l-antàkıyye, yekùlü: Hâzihî ganîmetün bârideh: Eslih mâ bakiye,*

yuğfer leke mâ madâ.)

Çok güzel bir sözü daha geldi. Bu zât-ı muhterem çok mühim, sözleri çok müthiş…

Ebû Ca'fer Muhammedü'bnü Ahmed er-Râzî el-Müktib aşağıda izahat veriyor: "*Müktib* diye çocuklara yazıyı ve hüsn-ü hattı öğreten muallime derler." diyor. Yâni bu zât oymuş. Ebû Ca'fer Muhammedü'bnü Ahmede'bni Saîdini'r-Râziyyünü'l-Müktib. Râzî de Rey şehrinden demek. Rey şehri de şimdiki Tahran'ın bitişiğinde, hemen yakınında olan bir yer. Tahranlı demek yâni.

Oradan çok büyük alimler yetişmiş. Ehl-i sünnet alimlerinin çok büyükleri yetişmiş oradan. Meselâ, Fahreddin-i Râzî var; çok büyük *Tefsîr-i Kebîr*'i yazmış. İlm-i Kelâm'da çok derin... Sonra Ebû Bekir Muhammed ibn-i Râzî var. O da kimyagerlerin en meşhurlarından. Sülfirik asidi bulmuş, bilmem neyi bulmuş filan... Yâni tam eski devirlerden. O da oradan yetişmiş, bu da oralı.

O haber vermiş, bu kitabı yazan Ebû Abdirrahmân es-Sülemî'ye. Demiş ki: (*Haddesenâ ebu'l-fadli el-abbâsü'bnü hamzeh*) Hamza oğlu Abbas bana haber verdi demiş. Şimdi o da ne demiş? (*Haddesenâ ahmedü'bnü hamzeh*) O da, Hamze oğlu Ahmed bana haber verdi demiş. Onların burada kim oldukları var, izahatlar var *Mîzânü'l-İ'tidâl*'de.

Şimdi ben Arapça isimlerle ilgili bir şey söyleyeceğim: El-Abbâsü'bnü Hamzeh diyor. El-Abbas diyor. Arapça'da bir ismin başında elif-lam olması, olmaması önemlidir. Biz —Türkler olarak— elif-lamın kıymetini bilmediğimizden kullanmayız ama önemlidir. Elif-lamlı konmuşsa ismi elif-lamlıdır, elif-lamsız konmuşsa babası tarafından, elif-lamsızdır. El-Abbâsü'bnü Hamzeh diyor. Onu da hatırlatmış olayım.

O da Ahmedü'bnü ebi'l-Havârî ed-Dımeşkî'den duymuş. O da bir büyük sùfî idi, hayatı daha önce geçti. O da Ahmede'bne Àsımini'l-Antàkî'den işitmiş. Yâni şu terceme-i hâlini, güzel sözlerini okuduğumuz zâttan duymuş. Ne söylemiş bu zât:

(*Hâzihî ganîmetün bârideh*) "Şu, karşıda mücessem bir ganimettir. Elde, çantada keklik, mücessem bir ganimettir, büyük bir kazançtır şu." Ne: (*Aslih mâ bakiye, yuğfer leke mâ madâ*)

Kısaca... Ne demek?.. Çok güzel bir söz…

Biliyorsunuz insanın bir istikbâli var, bir de mâzisi var. Birisi geliyor, diyor ki bana, bugün söylüyor: "Hocam, ben duvarlara yazılar yazan bir komünisttim. Duvarlara yazılar yazan anarşist bir komünisttim ben..." diyor, şimdi, bugün, bu akşam bana söylüyor. "Duvarlara yazı yazan bir anarşist komünisttim." diyor, şimdi nasıl?.. Sakallı çocuk. Çok güzel müslüman yâni şimdi.

Yâni insanın bir mâzisi var, bir de istikbâli var. Mâzisi geçti, şu yaşa geldik, mâzi geçti. E o mâzimizde "Hocam ben namaz kılmazdım." diyenler var, "Hocam ben şu büyük günahı işledim, Allah beni affeder mi?" diyenler var, çok müthiş şeyler söyleyenler var. Biz hocayız ya, herkes bize geliyor, derdini açıyor. Biz de saklamak zorundayız tabii. Saklamağa çalışıyoruz. Ama çok şeylerini söyleyenler var. "Hocam ben şu haltı yedim, bu işi yaptım, şu günahı işledim." diye söyleyenler var. Yâni insanın mâzisi var bir. Ne olacak şimdi bu mâzide işlenilen günahlar?.. Ayıkla pirincin taşını…

"—Şimdi ben öğrendim müslümanlığın iyi bir şey olduğunu ama, benim eski yaptığım günahlar ne olacak?.. Hadi bakalım bir problem değil mi bu? Hepimizin problemi değil mi? Yâni şu anda camideyim. El-hamdü lillah ki müslümanım ve camideyim, Allah ayırmasın ama, hocam bundan evvelki hayatım şöyleydi böyleydi..."

Dansözdü, tevbekâr oldu, başörtü örttü. Şarkıcıydı, tövbekâr oldu, hoca oldu, bilmem şöyle oldu. Kumarbazdı, tevbekâr oldu, şöyle oldu. Yol kesen eşkiyâ imiş evliyâullahtan birisi, yol kesiyormuş. Harami, çekiyormuş kılıcı, "Dur!" kervanı durduruyormuş, soyuyormuş; sonra evliyâ olmuş. Yâni bir mâzisi var insanın… Böyle kötü olabiliyor.

Bir de ne var?.. İstikbali var... Şimdiki an kısa bir an. İçinde bulunduğumuz an kısa, hemen geçiyor, mazileşiyor. Hemen içinde olduğumuz an geçiyor. O halde bir mâzi var, bir istikbal var. İçinde olduğumuz an hemen mâziye kaçıyor. Elimizden fırt fırt, fırt fırt kaçıp gidiyor, akıp gidiyor boşa… Bak ne söz söylemiş, ne güzel söylemiş, siz de beğeneceksiniz:

"Şu çok kesin bir kazançtır, çantada keklik, çok güzel bir kazançtır." diyor, ne söylüyor: (*Aslih mâ bakiye*) "Geriye kalan

ömrünü ıslah et sen, güzel kul ol; (*yuğfer leke mâ madâ*) geçmişini Allah affeder." Geçmişi affolur.

Demek ki geçmişteki suçların, günahların, kabahatlerin silinmesi, affedilmesi için çare neymiş? Bundan sonraki ömründe insanın iyi müslüman olması, ıslah olması, halini ıslah etmesiymiş. Eskiyi affeder Allah... Bir insan tevbekâr oldu mu, doğru yola girdi mi, eski günahları affeder.

Hem de nasıl affedermiş?.. Müjde o kadar kuvvetli ki... Burada değil, başka hadis-i şeriften biliyorum ben: Omuzlarımızda melekler var biliyorsunuz, iyilikleri, kötülükleri deftere yazıyorlar. Yarın mahkeme-i kübrâda çıkacak onlar… Defterler, açılacak. Meselâ:

"—25 Mart Cumartesi günü bu adam şu haltı işledi, bunu yaptı." diye yazılı, çıkacak oraya… Yazılıyor her şey omuzlara.

Ne yaparmış Allah?.. Bir: Defteri silermiş. Defterdeki günah silindi. İki: Meleklere unuttururmuş. Çünkü onlar şahidlik edecekler:

"—Yâ Rabbi, evet biz yanındaydık. Ben bir omuzuna oturmuştum, arkadaşım da öbür omuzuna oturmuştu bu herifin… Bu adam gitti, o haltı yedi, o günahı işledi." diye şahitlik edecekler. Onlara da unuttururmuş, iki.

Başka neler şahitlik edecek?.. Ayetleri bilsek tir tir titreriz, uykumuz kaçar. İnsanın gözleri, kulakları, elleri, ayakları kendisi aleyhine şahitlik edecek. Kendisinin aleyhine derisi şahitlik edecek:

"—Evet yâ Rabbi, ben değdim o kadına... Evet yâ Rabbi, ben bu gözümle oraya baktım. Evet yâ Rabbi, ben elimi o günaha uzattım. Evet yâ Rabbi, ben ayak olarak tıpış tıpış, tıpış tıpış oraya gittim..."

İnsanın eli, ayağı, gözü, kulağı aleyhine şahitlik edecek.

Allah affettiğini ne yaparmış?.. Âzâlarına da unutturmuş. Başka ne kaldı?.. Bütün delilleri siliyor Allah. El-hamdü lillâh, Gaffâru'z-zünûb, günahları affedici…

Bir de mekânlar var, mekânlar da şahitlik edecek. Oda şahitlik edecek, duvar şahitlik edecek, bina şahitlik edecek... Ağacın altında işlediyse günahı, ağaç şahitlik edecek:

"—Evet yâ Rabbi, bahar günü geldiler, benim gölgeme sığındılar. İçki sofrasını kurdular, mezeleri yaydılar. Rakıları bardaklara koydular, içine suları kattılar, beyaz hale getirdiler. Lıkır lıkır, gözleri kızara kızara içtiler, bu haltı yediler. O senin yasakladığın içki içmeyi, benim altımda yaptılar." diye ağaç söyleyecek, çimen söyleyecek. Allah onlara da unuttururmuş.

Allah bir işi yaptı mı öyle yapar. *Gaffâru'z-zünûb*'um dediği zaman, günahları mağfiret ederim, örterim, *Settârü'l-uyûb*'um, ayıpları örterim dediği zaman, öyle örter. Ama ne şartla?.. Kul tevbesini sıdk ile yapmışsa, bir daha işlememeğe azm ü cezm ü kasd etmişse; o zaman işte öyle yapar. Ömrünü güzel geçirmişse, eskiyi siler.

"—Tevbesini bozmuşsa, gene günahlara dönmüşse; eski affettiğini de tekrar hesaba koyar." diyor Peygamber Efendimiz.

Affetmişti ama, bu herif döndü. Akdini bozdu, tevbesini bozdu, döndü. Hem yeni işlediği günahı hesaba koyar, hem de eski silinmişleri hesaba koyar. Onun için, insan tevbe etti mi erkekçe tevbe etmeli, mertçe tevbe etmeli, tam tevbe etmeli, Hakk'ın yoluna girdikten sonra, dönmemeli. Cenâb-ı Hakk'ın yolunda yürümeli!

Bir öyle, bir böyle; olmaz. Onun için, ayet-i kerimede buyrulmuş ki:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا

(النساء:١٣٧)

(*İnne'llezîne âmenû sümme keferû, sümme âmenû sümme keferû, sümme'zdâdû küfren*) "O kimseler ki iman ettiler, sonra kâfir oldular; sonra iman ettiler, sonra kâfir oldular; sonra iman ettiler, sonra kâfir oldular; sonra küfürlerini arttırdılar." (Nisâ, 4/137)

Ne oluyorsun yâ! Sen adam değil misin? Senin sözünün bir kıymeti yok mu? İman ettin, Allah'a söz verdin, yürü Allah'ın yolunda! Ne olursun, biraz meşakkate göğüs ger, sabret! Yok mu sende erkeklik?..

Yâni, iğne yapılıyor diye, çocuk gibi bangır bangır bağıracak mısın? Dişçi kerpetenle dişini söküyor diye, ağlayacak mısın? Başına bir olay geldi diye... Sen erkek değil misin biraz sabret, Allah yolunda vefâ göster, sabır göster, sebat göster... Allah sevsin senin güzel huyunu; "Bak kulum vefâlı, verdiği sözden dönmüyor." diye. Ahdine sàdık olması lâzım.

Burada ne diyor? Hadis-i şeriflere dayalı bir hakikati söylüyor:

"—Sen ömrünün geriye kalanını ıslah et, güzel geçir; Allah eskileri siler. Müsterih ol, eski günahlarını siler. Ama sen ondan sonrasını güzel işle!" diyor.

Onun için tevbeyi sıdk ile, aşk ile yapın, tevbenize sadık olun! Allah'ın yolunda fütûr getirmeyin, yan çizmeyin! Gevşemeyin, unutmayın, bırakmayın, terk etmeyin; ayağınız kaymasın!

d. Mallar ve Çocuklar İmtihandır

Son sözü söyleyeceğim. O da güzel!

١٧ - وبهذا الإسناد ، قال أحمد : قال الله تعالى: أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ . ونحن نستزيد من الفتنة.

TS. 140/17 (*Ve bi-hâze'l-isnâd*) Yine bu râvilerle, bu isnad zinciriyle (*kàle ahmedü*) Ahmedü'bnü Âsımini'l-Antâkî demiş ki: (*Kàle'llàhu teàlâ*) Allah-u Teàlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*, (*İnnemâ emvâlüküm ve evlâdüküm fitnetün*) Enfâl Sûresi'nden 28. ayet-i kerime bu. Ne demek? Ayet-i kerimenin mânâsını söyleyelim:

أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ (الأنفال:٢٨)

(*İnnemâ*) Ancak ve sadece demek, edât-ı tahsis. (*İnnemâ emvâlüküm ve evlâdüküm*) "Sizin mallarınız, emvâliniz (*ve evlâdüküm*) ve veledleriniz yâni çocuklarınız, sizin çocuklarınız ve mallarınız ancak ve ancak fitnedir. Mallarınız ve çocuklarınız

fitnedir." (Enfal, 8/28)

Yâni ne demek? İmtihandır. Hepsi bir imtihan, başa bir püsküllü belâ... Bir çetin imtihan sorusudur bunların hepsi. Bakalım malını nasıl kullanacaksın, bakalım evladını nasıl yetiştireceksin?.. İmtihan bu... Püsküllü, müşkül bir şey.

Bu ayeti okumuş da, arkasındaki cümle çok güzel! Yapıştırıyor Ahmedü'bnü Âsımini'l-Antâkî Hazretleri:

(*Ve nahnü nestezîdü mine'l-fitneh*) "Biz de kalkmışız, fitneyi arttırmak için Allah'a yalvarıp duruyoruz."

Ne istiyoruz hepimiz? Yâ Rabbi mal ver, yâ Rabbi evlât ver... Aman yâ Rabbi, aman yâ Rabbi!.. Ne istiyoruz? Yâni fitneyi arttırmayı istemiş oluyoruz. "Fitnemi arttır yâ Rabbi, püsküllü belâmı arttır, başıma çorapları daha çok ör!" demiş gibi diyor yâni.

Muhterem kardeşlerim! Mal sahibi olmak keyiflidir, zevklidir. Hakikaten de insanın malı mülkü oldu mu konforlu oluyor, rahat oluyor, arabası güzel oluyor. Veyahut yaya olmaktan arabalı olmak güzel oluyor. Sobasız bir evde içeriye yağmur damlarken teneke bir çatıdan, akan bir çatıdan, içeride tir tir titremekten kaloriferli bir yerde mayışmak, yayılmak daha güzel oluyor. Ohh, kaloriferli bir ev…

Aç durup da böyle, "Ah midem, ah karnım!" demekten, baklavaları, börekleri, kaymakları yeyip de "Ohh!" demek daha güzel oluyor. Yâni güzel! Bunların hepsi herkesin hoşuna giden şeyler, herkesin yutkunduğu şeyler.

Ama imtihan bunlar... Mal imtihan. Neden?.. Allah malı verdi, bakalım sen malının gereğini yaptın mı? Zekâtını verdin mi, hayrını yaptın mı, müslümanlara yardım ettin mi?..

Camiden çıktık öğle namazında, kadıncağızın birisi:

"—Açım, Allah rızası için para..." diyor.

Döndüm baktım, bir köylü kadın... Olabilir.

Dilencilerin çoğu yalancı… Üç tane, beş tane dairesi oluyor. Yalan da olabilir ama kadıncağızın tipine baktım, aç da olabilir.

Yâni, kimisi burada tokluktan ölüyor, hastaneye kaldırıyorlar, çok yemiş, midesini yıkıyorlar bilmem ne… Kimisi de öbür tarafta namuslu oluyor, bir şey de isteyemiyor, açlıktan ölüyor. Öylesi de var.

Bizim ihvanımızdan bir kadıncağız vardı... Şuramda hâlâ bir yaradır, saplanmış bir hançer gibi duruyor. Bizim ihvanımızdan bir kadıncağız, oğlu da sakat, geri zekâlı, işe yaramaz bir oğlan… Bundan beş-altı yıl önce, bir kış günü bizim gayretli kardeşlerimiz, kadın derneğimiz var Rumeli tarafında… Onlar Ayvansaray'da, sur gediğinde bulmuşlar bunları… On beş gün bir şey yememiş bu kadıncağız, o özürlü çocuk… On beş gün bir şey yememişler. Kar yağıyor hafif hafif dışarıda, bunlar da o surların kovuğunda kalıyorlar.

Bizim kadın derneğindekiler duymuşlar, oraya gitmişler, bunları ziyaret etmişler, görmüşler. Bizim arkadaşlardan birisi de eve almış bunları… Özürlü çocuk, bu kadar bakımsızlığa dayanamamış. Kadıncağızı evlerine almışlar, bizim arkadaş anlatıyor:

"—Bizim kaloriferli eve getirdik, yıkadık, elbiselerini giydirdik, karnını doyurduk..."

Bir-iki gün içinde o da ölmüş. Neden?.. Bu kadar meşakkate alışmış insan, konfora dayanamaz, ölür. Surda on beş gün aç kalmış, iki gün burada karnı doyunca... Onun midesi yemek yemeği bile unuttu. Ölür. Ama 20. Yüzyıl'da yüzkarasıdır.

Hem de kadın bizim ihvanımızmış. Hocamız'ın zamanında tekkeye gelip giden bir kadıncağızmış. Bizim sosyal organizasyonlarımız nasıl organizasyonsa, böyle bir gerçek fakiri anlayamamışız, bakamamışız ve neticede ölmüşler. Bu anlattığım şekilde.

Bu bir film değildir, acıklı yerli film değildir, olmuş bir hakikattir. Biz böyleyiz işte. Kimisi açlıktan orada ses çıkartmıyor, ölüyor, belki ses çıkartacak takat de kalmadığı için ses çıkartmıyor, kimisi de burada tokluktan bidon dolusu fazla yemeği atıyor dışarıya.

Zaten tabağı tamamen sıyırmayın ha, tabağı tamamen sıyırırsanız ayıp olur... Ne olacak?.. Biraz kalacak ki kibar olduğunuz anlaşılsın. Tabağı tamamen sıyırmayacaksınız. Çayın yarısını boş bırakın ha, sakın tam içmeyin... Tam içerseniz, amma aç derler size. Vay görgüsüz vay derler. İlle biraz dibinde kalacak, ille biraz tabakta kalacak… İlle biraz ziyan etmeniz lâzım ki, ilerici, kibar bir insan olabilesiniz. Böyle sıyırmak filan... Hele o

çok ayıp. Bir de sıyıracaksın tabağı... Vay görgüsüz vay!.. Dağdan mı indin, nereden geldin?..

Halbuki İslâm'da ne var? İsraf yok. Ama böyle işte işler.

Mal sahibi oluyoruz ama, malın gerektirdiği görevi yapmıyoruz. Fakirlere bakmıyoruz. Somali'deki kardeşlerimiz, Kenya'daki kardeşlerimiz açlıktan ölüyor; Ayvansaray'daki kardeşlerimiz de ölüyor. Kimisi de tokluktan patlıyor, çatlıyor. İşte malla ilgili imtihanı kaybettik. Zekâtı vermedik, hayrı yapmadık, hasenâtı yapmadık. Bir de o para nereden kazanıldı? Helalden mi, haramdan mı, faizden mi, zinadan mı, fuhuştan mı?.. O da ayrı bir mesele…

Şimdi nereden kazanırsa kazansın, devlete fazla vergi veriyorsa, adam makbul... Vergisiyle ölçülüyor.

Refîi Cevat Ulunay, Brigitte Bardot'un aleyhine bir makale döşemiş, "Seni bilmem ne!" filan diye, "Kötü kadın!" diye. Brigitte Bardot'un adamları, sekreterleri şunları bunları varmış. Türkiye'deki fıkra yazarının Fransız dilberi aleyhine yazdığı yazıya tekzib gelmiş Fransa'dan… Cevabı ne, çok merak ettim, okudum merakla… Brigitte Bardot diyor ki:

"—Sen beni niye o kadar kötü görüyorsun? Ben Fransız hükümetine senede şu kadar vergi veriyorum!" diyor.

Dini imanı para, ibadethanesi banka, fazilet ölçüsü de vergi... Yâni Refi Cevat Ulunay'ın tenkid ettiği namus tarafları filan önemli değil. Şuraya şu kadar para veriyor ya, tamam...

Paranın kazanılış yeri önemli… Parayla ilgili görevler önemli, sarf ettiği yer önemli... Onları başaramazsan, imtihanı kaybedersin, o zaman püsküllü belâ olur malın sana…

Evlât... Evlâdın kazanılması önemli. Bu nereden evlâdın oluyor senin, bu kadınla nasıl evlendin, nikâhın sahih mi?.. Kimisinin evlenmeden çocuğu oluyor, çocuğu temize çıkartmak için nikâh kıyıyorlar. Önce nikâhsız evlâdı peyda ediyorlar; ondan sonra, çocuk temize çıksın diye nikâh kıyıyorlar. Bu çocuk şimdi normal çocuk oldu mu İslâmî bakımdan?..

Çocuğun kazanılması, iktisâbı, annesi önemli… Sonra yetişmesi önemli... Sonra çocuğa yedirdiğin lokma önemli, terbiyesi önemli…

Çocuğa koyduğun isim bile önemli... Çocuk senden davacı olabilir. Öyle isimler koyuyor ki... Kâfir ismi koyuyor. Şimdi moda oldu, dizi filmlerdeki meşhur artistlerin ismini koyuyor çocuğuna… Nüfus memurları da gelen adama biraz "Höt, o ismi koyma!" filan diyorlar ama, kimisi de kanunları biliyor:

"—Sen bana karışamazsın, memlekette hürriyet var, demokrasi var. Ben bu çocuğun ismini böyle koyacağım!" diyor.

Yüreğin parçalana parçalana duyuyorsun ki, müslüman ana baba çocuğuna, falanca dizi filmdeki falanca artistin ismini koymuş. İsim bile önemli…

Aziz ve muhterem kardeşlerim! Tabii biz mal ve evlat fitnedir diye, oradan kaçınmayacağız. Ne yapacağız? Malı helâlinden kazanıp, mâlî vazifelerimizi yapmağa gayret edeceğiz. Evlâdı iyi yetiştirip, iyi bir müslüman olmasına gayret edeceğiz. Ama tabii sorumluluk duyan insanlar da bundan titriyorlar. Yâni, "Biz netice itibariyle, Allah'a dua ederek fitnenin artmasını istiyoruz." diye, böyle söylemiş bu mübarek.

Görüyorsunuz, İslâm sizin kafanızdaki İslâm tasavvurundan, konseptinden, düşüncesinden ne kadar farklı bir şey değil mi?.. Sizin şimdiye kadar İslâm diye bildiğiniz bir şey var; bir de buralarda bu vaaz münasebetiyle, şu mübareklerin sözlerini okuyarak, dinleyerek karşılaştığımız İslâm var... İnce bir yol yâni, hassas bir şey…

Allah bizi akıllı müslüman eylesin... Hassas müslüman eylesin... Mânevî gerçekleri güzel yakalayabilen insan eylesin... Allah'a güzel kulluk edebilen bir insan eylesin... Huzur-u Rabbi'l-izzete onun sevdiği, râzı olduğu kul olarak varmayı nasib eylesin... Cümlenize, cümlemize, hem sizlere, hem bizlere cennetini, cemâlini müyesser eylesin... İki cihanda bahtiyar eylesin...

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!..

25. 03. 1995 - İstanbul

20. ABDULLAH B. HUBEYK EL-ANTÀKÎ (1)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd!..

Çok aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı üzerinize olsun...

Türkçe'ye tercümesi yapılmamış olan, tasavvufî sahada kaynak kitaplardan birisi *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli eserin okunmasına devam ediyoruz. Hayatını okuyacağımız şahıs Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antàkî. Bundan önce terceme-i hâlini bitirdiğimiz zât da Antakyalı idi. Böyle bizim memleketimizle ilgili yerler olunca, seviniyoruz ayrıca... Hissediyorum ki memleketimizde, el-hamdü lillâh, İslâm'ın ta en eski asırlarından beri, ne mübarek insanlar yetişmiş bu topraklarda... Tarihi, ne kadar İslâmî bir tarih…

Biliyorsunuz, bizim tarihimizi —İslâm'ı atlayıp— daha önceki devirlere götürmek isteyenler var. Tabii, İslâm'dan önceki devirlere gidildiği zaman da, yine Anadolu'da yetişmiş peygamberler var. Meselâ, Lokman AS'ın Tarsus'ta, Misis'te olduğuna dair rivayetler var. Sonra Tarsus'ta, daha başka şehirlerde yine peygamber kabirleri var... Urfa'da biliyorsunuz, Eyyûb AS'ın kabri var. Yâni, hakîkaten çok güzel bir memleketin, bir ülkenin sahibi bulunuyoruz. Allah'a hamd ü senâlar olsun...

Allah bizim gafletimizden, almamız gereken tedbirleri almamamızdan, gerekli çalışmaları yapmamamızdan ve kendisine güzel kulluk etmediğimiz için, bizi cezalandırıp bu toprakların elimizden alınmasından bizi korusun... Bizi yolunda dâim, zikrinde kàim kullar eylesin... Bu mübarek şahısların hayatlarını, mübarek insanlar nasıl yaşıyorlarmış, nasıl düşünüyorlarmış,

anlayalım da, biz de biraz karınca kararınca onların yolunda yürüyelim diye okuyoruz zâten...

Evet, seviniyorum; yâni, bizim memleket ile ilgili bir şey çıkınca, böyle bir şahıs, bir yer çıkınca, hoşuma gidiyor. Belki siz de aynı şeyleri hissediyorsunuzdur.

Bu mübarek şahsın hayatını ve eserlerini okumağa başlamadan önce, tabii en başta Peygamber SAS Efendimiz'in rûh-i pâkine, biz àciz, nâçiz ümmetlerinden birer hediyye-i Kur'aniyye olsun diye; sonra onun mübârek âlinin, ashabının, etbâının, ahbâbının, ihvânının, hulefasının ve mânevî irşad makamının varisleri olan evliyâullah büyüklerimizin, sâdât ve meşâyih-ı turûk-u aliyyemizin ruhları için;

Bu beldeleri cihad eyleyip, canını malını ortaya koyarak, Allah'ın rızasını kazanmak maksadıyla, çok büyük fedâkârlıklar yaparak fethetmiş olan, Fâtih Sultan Muhammed Han'ın ve ordusu mensublarının; ondan önceki ve ondan sonraki fâtihlerin, şehidlerin, gàzilerin, mücahidlerin hepsine muazzam şükran borcumuz vardır, onların ruhları için; cümle hayır hasenât sahiplerinin ve şu camiyi böyle güzel haliyle yapıp hizmete sunmuş olanların, kimin hayrına yapılmışsa onların ruhları için;

Uzaktan, yakından bu dersi, bu güzel kitabın mevzûlarını dinlemek üzere gelmiş olan siz kıymetli, değerli, sevgili, muhterem kardeşlerimizin ahirete göçmüş olan, tarihin derinliklerine doğru bütün müslüman âbâ ü ümmehât, ecdâd u ceddât, akrabâ u taallukàtı, ahbâb ü yârân, evlâd ü zürriyyâtının ruhları için;

Bizler de Rabbimizin sevdiği kulları zümresine dahil olalım, iki cihanda aziz ve bahtiyâr olalım diye bir Fatiha, on bir İhlâs-ı Şerif okuyup ruhlarına hediye edelim; o mübareklerin ruhları şâd olsun, kabirleri nur dolsun, makamları a'lâ olsun; bize de şefaatleri, himmetleri nasib olsun diye, buyurun:

.....

a. Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antàkî Hakkında

١٩ - عبد الله بن خبيق الأنطاقى

ومنهم عبد الله بن خبيق بن سابق الأنطاقىُّ، كنيته أبو محمد.

(*Ve minhüm abdu'llàh'bni hubeykı'bni sâbıkını'l-antàkiyyü*) O mübareklerden birisi de, tercüme-i hâli yazılan evliyâullahın, o mübarek Allah'ın sevgili kullarından birisi de şu Abdullah ibn-i Hubeyk ibn-i Sâbık el-Antàkî'dir. Yâni, Antakyalı Sâbık oğlu, Hubeyk oğlu Abdullah'tır.

(*Künyetühû ebû muhammed*) Künyesi Ebû Muhammed imiş, yâni Muhammed'in babası demek.

صحب يوسف ابن أسباط.

(*Sahibe yûsufe'bni esbât*) Daha önce hayatı anlatılan Yusuf ibn-i Esbât ile ahbaplığı olmuş, onun sohbetinde bulunmuş, onun sohbetlerine devam etmiş.

وهو من زهَّاد الصوفية، والآكلين من الحلال، والورعين فى جميع أحواله.

(*Ve hüve min zühhâdi's-sùfiyyeh*) "Mutasavvıfların zâhidlerindendir bu da..."

Zâhid, zühd sahibi demek. *Zühd* ne demek?.. Dünyaya aldırmamak, önem vermemek, gönül bağlamamak demek.

Hadis-i şerif var, biliyorsunuz:[35]

[35] İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1373, no:4102; Hàkim, *Müstedrek*, c.IV, s.348, no:7873; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VI, s.193, no:5972; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.344, no:10522; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.136; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.373, no:643; Sehl ibn-i Sa'd RA'dan.

إِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا ، يُحِبَّكَ اللهُ ؛ وَازْهَدْ فِيمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ ، يُحِبَّكَ النَّاسُ (ه. طب. ك. هب. عن سهل بن سعد)

(*İzhed fi'd-dünyâ*) "Dünyaya önem verme, meyletme, gönül bağlama, dünyaya karşı zâhid ol, müstağni ol; (*yuhibbüke'llàh*) Allah sever seni. (*Ve'zhed mâ bi-eydi'n-nâs*) İnsanların elindekine karşı müstağni ol, onlara gönül bağlama, onları isteme, onu temenni etme; (*yuhibbüke'n-nâs.*) insanlar seni sever." Dünyayı hedef etme, dünyaya göz dikme, Allah seni sever; insanların elindeki mallara göz dikme, insanlar seni sever.

Tok gözlü, müstağnî, gözü tok, gönlü tok... Menfaat için güzel çizgisini değiştirmeyen, bozmayan, kale gibi sağlam... Paranın pulun satın alamayacağı, menfaatin yoldan saptıramayacağı insan... Zâhid bu.

Niye Allah bize, dünyaya önem vermemeyi emrediyor? Çünkü:

حُبُّ الْدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ .

(*Hubbü'd-dünyâ re'si küllü hatîetin*)[36] "Dünyayı sevmek, bütün hataların kaynağıdır."

Ama dünyayı sevmek ne demek?.. Bunun da çeşitli konuşmalarımızda izahını yaptık. Dünya enlemleri, boylamları olan, kıtaları, okyanusları olan yerküresi demek değil... Arapçada, hadis-i şerifte, ayet-i kerimede dünya, içinde yaşamakta olduğumuz bu hayat demek. Dünya bu, yâni aklınıza küre

---

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.346, no:6091 ve s.1266, no:8577, 8580; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.126, no:323.

[36] Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.338, no:10501; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VI, s.388; İbn-i Asàkir, *Târih-i Dimaşk*, c.IIIL, s.428; Hz. İsÂ AS'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.192, no:6114; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.412, no:1099; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XXXXI, s.326, no:45030.

gelmesin... Yaşamakta olduğumuz hayat.

Dünyayı sevmek ne demek?.. Bu hayatı esas almak, her şeyini, bu hayatta bir şeyler elde etmek için harcamak. Bunun zıddı nedir?.. Ahireti sevmek. Ahiret ne? Ahiret de bundan sonraki hayat. Görmediğimiz, şu anda elimizde olmayan, ileride yaşayacağımız bir hayat, ikinci bir hayat...

Bu birinci hayat, fâni... Seksen yıl, yüz yıl, yüz yirmi yıl, şu kadar, bu kadar yaşıyor insanlar, sonra ölüyor. Herkes fâni, Allah'tan başka her şey fâni...

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ (الرحمن:٢٦)

(*Küllü men aleyhâ fân*) "Her varlık fâni bu dünyada..." (Rahman, 55/26)

Ahirete inanmış bir kimse olarak, bir müslüman ne yapacak?.. Ben biliyorum ki öldükten sonra ahiret var. Allah'ın huzuruna gideceğiz, mahkeme-i kübrâ var... Ondan sonra da, ceza veya mükâfât olarak cehenneme gitmek veya cenneti kazanmak var... İşte bu ahiret inancı. İnsanın bu ömründe ahiret için, öteki hayat için çalışması lâzım!.. İslâm bunu emrediyor. Bu hayatı hedef almaması, esas almaması lâzım!

Bu hayat nedir?.. Bu hayat imtihan yeridir. Bu hayat öteki hayatı kazanma yeridir. Cenneti kazanma veya cehenneme düşmeye sebep olma yeridir. İmtihandır burası, fânîdir, imtihan yeridir, burada birtakım kaidelere de bağlıyız, elimiz kolumuz bağlı: Haramları işlemeyeceğiz, emirleri tutacağız, farzları yapacağız,

Allah'ın yolunda yürüyeceğiz; açlık da olsa, meşakkatli de olsa, sıkıntılı da olsa... Şeytanın çağırdığı yola girmeyeceğiz; zevkli de, keyifli de olsa, menfaatli, paralı, pullu da olsa, tatlı da olsa... Neden böyle? Çünkü, tatlı gibi görülen o şeyler, aslında zararlı... Hem sana zararlı, hem bedenine zararlı, ruhuna zararlı, hem ailene zararlı, hem topluma zararlı... Onun için yasaklanmış.

Allah iyi şeyi yasaklamaz, kötü şeyi de emretmez. Genel kaide bu… Allah iyi şeyleri emreder. Yasakladığı şeyler mutlaka kötüdür. İçkiyi yasaklamıştır; çünkü sıhhati bozar, aklı giderir... Zinayı yasaklamıştır; çünkü aile yuvası dağılıyor, namus kalmıyor, edepsizlik yayılıyor... Hırsızlığı yasaklamıştır; çünkü burada bu adam alnının teriyle kazanıyor, ötekisi gelip onu çalıp götürüyor, haksızlık oluyor. Zulmü yasaklamıştır, adaletsizliği yasaklamıştır.

Neyi yasaklamışsa, yasağı güzeldir. Neyi emretmişse, emrinin sonunda bir fayda vardır. Orucu emretmiştir; vücudumuza fayda vardır, ruhumuza fayda vardır, ahlâkımıza fayda vardır, nefsimizin terbiyesine fayda vardır...

Zekâtı emretmiştir, para vereceksin diyor, cebimizden para çıkıyor. Allah Allah, durup dururken... Onun da faydası vardır. Topluma faydası vardır, fakirlere faydası vardır, alana faydası vardır, verene faydası vardır. Verenin gönlünü terbiye ediyor, ahlâkını güzelleştiriyor; ötekisinin işini görüyor. Sayılamayacak kadar faydaları vardır.

Domuz etini yasaklamıştır, sebebi vardır. Köpek hakkında hükümleri vardır; sebebi, hikmeti vardır. Her şeyi yerli yerindedir. Bunu ilmen, aklen isbat edebiliriz. Yâni, Allah'ın emrettiği şeylerin hepsinin güzel olduğunu isbat edebiliyoruz. Yasakladığı her şeyin de kötü olduğunu biliyoruz. Onun için, muvakkat tatlılıklara, keyiflere, zevklere, müslüman aldanmıyor, kapılmıyor.

"—Kumar tatlı, heyecanlı..."

Heyecanlı ama, birisi çok kazanıyor; beleşten, bedavadan haksız bir kazanç... Ötekisi de birden kaybediyor, yuvası yıkılıyor, hanesi yıkılıyor, belki intihara gidiyor. O da fecî bir durum... Onun için kumar zevkli bile olsa yasak... Eğlence, keyif, çalgı, zurna, davul vs. İşte hepsinin kendisine göre zararı var.

Onun için, Allah'ın emirleri ilk bakışta tatsız görünse bile, aslında tatlı ve bütün insanların faydasınadır. İnsanların

dünyasını, ahiretini kurtarır. Yasakladığı şeyler insanların zararınadır, kesin olarak böyle... Hepsini tek tek ispatlayabiliriz.

Allah'ın yasakladığı şeylerin bir listesini yaparız. Herkesle, cihanla münakaşa ederiz, müzakere ederiz, münazara ederiz; İslâm'ın yasakladığı her şeyin kötülüğünü gösteririz. İslâm'ın emrettiği her şeyin iyiliğini isbat ederiz.

Almanlar bile biliyorlar domuz etinin zararını... Biz haram diye, kitabımız yasakladı diye yemiyoruz. Almanlarda haram değil ama, doktorlar biliyor. Biz haram diye içki içmiyoruz ama, Avrupalılar da içkinin kötü olduğunu biliyor. Bunun gibi...

İşte onun için, bizim bu dünyada ölçümüz nedir: Allah'ın emrini tutmak, Allah'ın güzel dediği şeyleri güzel bilmek, çirkin dediği şeylerin yanına yanaşmamak, haramlardan uzak durmaktır.

Bu dünya hayatında ana gayemiz nedir?.. Bu dünya, şu andaki hayat nasıl olsa bitecek. Ana gayemiz değil. Öbürkü hayatı kurtarmaktır gaye.

Onun için bu dünyadaki yaşantımızda, dâmâ, öteki hayatı kurtaracak şekilde hareket ederiz. Önümüze fırsat gelir, çanta yere düşmüştür, adam gidiyordur, görmedi, fark etmedi, gitti, içinde milyonlar var... Biz onu buluruz, adamın çantasındaki adresten, götürür veririz. İç etmeyiz yâni. Hiç kimse görmedi... İşte al bu çantayı, şu kadar milyon dolar... Hayır! Veririz biz. Helâl işi yaparız.

Namahreme bakmayız, flörtü sevmeyiz, istemeyiz, doğru görmeyiz. Kaçımız, göçümüz vardır; haremliğimiz, selâmlığımız vardır... İçki yasağımız vardır. Helâl lokma yemeğe dikkat ederiz.

İşte bu dünya hayatına önem vermeyen, ahireti kazanmağa çalışan bir insan, bu dünya hayatına önem veren insandan farklıdır. Ötekisinin gözü böyle aç, ağzı açık, hop ne bulsa yutacak. Hani diyorlar ki, "Deveyi hamuduyla yutuyor." Yâ zaten deve kocaman şey, bir de hamuduyla yutacak... Hamut demek üstündeki semeri demek. Deveyi hamuduyla yutuyor. Neden?..

Hırsından. Canavar gibi, doymuyor; suistimallerle milyonlar, milyarlar, trilyonlar dolandırıyor.

"—Yâhu, ben gariban bir memur olarak, bunun onda birini bulsam, yüzde birini bulsam, küçük bir daire alsam da, çoluk çocuğumu biraz rahat ettirsem!" diyen milyonlarca insan var...

Adamı yiyeceğini yiyor, yedikten sonra bilmem kaç yüz mislisini alıyor. İşte onu da götürüyor, hayda huyda harcıyor. Lükste, israfta harcıyor. O aşırı hırslı, bu ahireti düşünüyor. Helâlinden kazanmağa gayret ediyor.

وهو من زهَّاد الصوفية ، والآكلين من الحلال ، والورعين فى جميع أحواله.

(*Ve hüve min zühhâdi's-sùfiyyeh*) "Mutasavvıfların zâhidlerindenmiş bu mübarek zât." Bu önemli. Yâni, dünyaya meyletmeyen, dünyalığa kıymet vermeyen tok gözlü insan demek. (*Ve'l-âkilîne mine'l-halâl*) Helâl yiyenlerden idi bu zât; Abdullah ibn-i Hubeyk.

Helâl lokma yemek, bu da çok önemli... O kadar önemlidir ki... Bir tabak içinde hediye hurma getirmişler Ebû Bekir Efendimiz'e. Kölesi getirmiş. Güzel... Getirmiş tabağı, içinden birkaç lokma almış ağzına; tatlı, güzel bir şey. Sormuş:

"—Nereden buldun?.."

"—Bir müşrikin düğününden..."

"—Hiiih, eyvah! Haram mı bu?.. Haram..."

Hemen boğazına parmağını sokmuş, kusmuş, yediğini çıkartmış. Hadi yediği kalsın demiyor, çıkartıyor. Kusmuş... Niye böyle yapmış? Diyor ki:

"—Haramla hasıl olan bir hücreye, bir ete, bir vücut parçasına cehennem ateşi yakışır. Onu ancak cehennem temizler. Yâni, haram yiyen insan mutlaka cehennemde yanacak. Onun için yememem lâzım, ondan çıkarttım." diyor.

Bu dediğimiz kim? Ümmetin imamı, en kuvvetli olan, en başta

gelen örnek insan… Haram bir lokmayı boğazından geçirtmemeye bu kadar titiz. Tabii onların yolunda gidenler de, haram lokma yememeğe o kadar titizlenmişler. Helâl lokma yemeğe o kadar dikkat etmişler.

Mânevî hayatın, evliyalık yolunun ilk şartı, helâl lokma yemektir. Haram yiyorsa insan, istediği kadar tesbih çeksin... Haram yiyen bir insanın mâneviyatında bir değişiklik olmaz. Ve Allah-u Teàlâ Hazretleri ibadetlerini, taatlarını kabul etmez.

Peygamber SAS Efendimiz diyor ki: Adam yalvarır:

"—Yâ Rabbi, yâ Rabbi, yâ Rabbi!.. Şunu isterim, bunu isterim..." diye yalvarır.

Allah onun duasını nasıl kabul etsin?..

Halbuki Kur'an-ı Kerim'de ne deniliyor, Allah-u Teàlâ Hazretleri ne buyuruyor:

اُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ (المؤمن: ٦٠)

(Ud'ûnî estecib leküm) "Bana dua edin, ben duanızı kabul ederim." (Mü'min, 40/60) diyor. Ama bak burada ne diyor Peygamber Efendimiz:

"—Allah onun duasını nasıl kabul etsin ki, yediği haram, giydiği haram... Yediği, giydiği haramken, Allah onun duasını kabul etmez." diyor.

Bunun düz Türkçesi: Lokma haram olunca, giydiği haram olunca Allah onun duasını, ibadetini kabul etmez diyor. İşte işin ana noktası burasıdır. Şimdi burayı kaçırdıktan sonra, haramı yedikten sonra, ondan bir fayda etmiyor.

Camiler dolusu insan var... Türkiye'nin ne kadarı müslüman?.. %99'u müslüman... Kaç tane harama helâle dikkat eden insan var, sen onu söyle bakayım? Kaç tane haram yemeyen insan var?..

Dünyada 1.7 milyar, dünya nüfusunun dörtte biri, beşte biri müslüman varmış... Sen külâhıma anlat onu... Kaç tanesi helâl

lokma yiyor? Kaç tanesi haramdan kaçınıyor?.. İslâmî ahlâka kaç tanesi sahip?.. Sahip olmayınca, o kadar müslüman sayısı, fazlalığı bir şey ifade etmiyor. Sivrisinek sürüsü gibi, milyonlarca sivrisinek var... Olsun... Bir ilaçlama yaparsın, hiç sivrisinek kalmaz. Yâni, sivri sineğin çokluğunun ne faydası var?.. Yok. Yâni işe yaramaz elemanın çokluğu.

Nüfus kalabalıklığı önemli değil... Keşke o kadar olmasaydı da sağlam, kale gibi sağlam, az müslüman olsaydı... Dünyanın altını üstüne getirirlerdi. Her yere İslâm'ı yayar, haksızlığı engellemeğe çalışırlardı. Yapmıyoruz.

Cezayir halkı müslümanmış. Bugünkü gazetelerde söylüyorlar. Yâni, ordu yakaladığı adamların memelerini kopartmış. İşkence yapıyor müslümanlara... Hani ordu müslümandı, nasıl müslüman?.. Müslüman müslümana işkence yapar mı?.. Ama, sanki Fransız istilasındaymış gibi.

Yâni, lafta müslümanlığın kıymeti yok... Müslümanlık dilde değil, kalbinde olacak. Hem de kalbinde müslümanlık olması yetmiyor, hareketleri sağlam bir temele dayalı olacak, kazancı helâl olacak, yediği helâl olacak, giydiği helâl olacak. İşin aslı bu...

Onun için fayda vermiyor. Adı müslüman, ama o kadar...

Bu ne diyor bak:

"—Sòfilerin zâhidlerinden idi. Dünyaya hırsı yok, dünyaya meyli yok... İşi ahiretle; bir. İkincisi: Helâl yemeğe dikkat ederdi."

Helâl yemek için ne yaparlardı bunlar? Elinin emeğiyle geçinirlerdi. Çalışırlardı akşama kadar, hamallık da olsa çalışırdı, kazandığının fazlasını da getirir tasadduk ederdi. Kendisi azıcık yerdi, kalanını tasadduk ederdi.

Geçen yıl Ahmed-i Yesevî yılıydı. Ahmed-i Yesevî Hazretleri Pîr-i Türkistan dedikleri, o kadar büyük bir zât, evliyadan büyük bir zât… Ne yaparmış?.. Tahtadan kaşık yontarmış, onun kazancıyla geçinirmiş. Kendisi çarşıya da çıkmazmış. Eşeğine sepetlerine, heybelerine yonttuğu kaşıkları koyarmış; deh deyip salarmış eşeğini, vururmuş arkasına... Eşeği çarşıda, pazarda

dolaşırken bakarmış herkes, beğendiği kaşığı alırmış, parasını koyarmış. Tenezzül bile etmiyor şeylere...

Ama tabii, evliyanın eşeği bile başka türlü oluyor. Müşteri para vermezse, eşek yanından ayrılmazmış. Menkabe olarak böyle anlatılıyor; mümkündür. Yâni, o kadar mânevî derecesi yüksek olan zâtlardan, böyle şeyler beklenir. Allah'ın sevgili kulu oldu mu insan, her şeyi başka türlü olur.

Bu zât demek ki helâl yemesiyle tanınmış, gözünün tokluğuyla tanınmış, ahirete rağbetiyle tanınmış. Başka?..

(*Ve'l-veriîn*) *Veri'* ne demek?.. Verâ' sahibi demek. Verâ' ne demek?.. Şüpheli şeyin yanına bile yanaşmayan demek. Haramın yanına yanaşmak değil, şüphelinin bile yanına yanaşmayan... Böyle insanlara veri' derler, yâni müteverri' veya veri' derler. Bu da veriîndenmiş. Yâni şüpheliye bile yanaşmayan. Haramı yapmıyor, mekruhu yapmıyor, günah işlemiyor; şüpheli işin yanına bile yanaşmayan insanlardanmış.

Sonra?.. (*Fî cemîi ahvâlihî*) Her işinde böyleymiş. Sadece bir işinde değil. Bakın insanın çeşitli işleri vardır. Kendisinin özel işleri var, ailesi var, çoluk çocuğu, hanımı var. Hanımına karşı muamelesi nasıl? Adil mi, Allah'ın seveceği gibi mi?.. Çocuklarına karşı babalığı nasıl? Allah'ın seveceği gibi mi?.. Hanımına zulmediyor mu, dövüyor mu, illallah dedirtiyor mu?... Çocuklarına karşı vazifelerini yapıyor mu, onları iyi yetiştiriyor mu? Onlara helâl lokma yediriyor mu?..

Şahsi işleri var, ailevî işi var, komşuluk işi var, ticari işi var... İnsanın çeşitli cepheleri var. Bunların hepsinin güzel olması lâzım!..

Bak ne imiş: (*Fî cemîi ahvâlihî*) Her halinde şüpheliden de kaçan titiz bir müslümanmış. Helâl lokma yiyormuş, gözü tokmuş, dünyaya meyletmiyormuş. Aferin... Allah şefaatine erdirsin, böyle mübarek insanların...

Geçen hafta okumuştuk, öteki Antakyalı, Ahmed ibn-i Asımini'l-Antâkî. Onun da sözleri nasıldı böyle, her birisi

muhteşem sözlerdi; biliyorsunuz, dinlediniz.

وأصله من الكوفة ؛ ولكنه من الناقلة إلى أنطكية .

(*Ve asluhû mine'l-kûfeh*) Bu zat Antakya'da ama kökü, kökeni, aslı Kûfe'den imiş. Kûfe neresi?.. Bağdat'la Musul arasında bir eski, tarihî şehir. Bağdat var ya, Irak'ın başşehri; onun da aşağı, güney tarafında Basra diye bir şehir var.... İşte bu ikisi arasında Bağdad'a yakın, el-Kûfe denilen bir şehir kurmuş Araplar. Eskiden yoktu. Müslümanlar Irak'a yayılıp da orayı fethedince, bir şehir kurdular, Kûfe şehri. El-Kûfe... Kûfeli şahsa el-Kûfî derler. Kûfeli olan demek. Antâkî olmaktan evvel, Kûfî imiş. Aslı Kûfe'den imiş, sonradan Antakyalı olmuş.

(*Ve lâkinnehû mine'n-nâkıleti ilâ antàkiyeh*) Fakat kökeni Kufeli ama, sonradan Antakya'ya nakletmiş. Bakalım onunla ilgili bu kitabı neşreden neler söylemiş?..

Kitabın bir yazarı var. Yazarı kim?.. Ebû Abdurrahmân es-Sülemî. Tâ Horasan'ın Nişapur şehrinden, tâ bundan bin yıl önce yaşamış bir kimse, çok eski. Bir de bu kitabı neşreden kimse var. Neden?.. O adamın eseri güzel diye oturmuş, üzerinde çalışmış. Emek sarf etmiş, bizim okuyup anlayacağımız gibi basmış, neşretmiş. O da büyük alim zât, Nureddin ibn-i Şureybe diye, Ezher ulemâsından... Mısır'ın eski alimlerinden, tasavvufla da ilgisi olan bir zât-ı muhteremmiş. Ben tanımadım ama, benim bir talebem tanışmış kendisiyle.

b. Antakya Hakkında Bilgi

Şimdi tabii o Mısırlı. Bu Antakya kelimesini görünce altına not düşmüş. Antakya'yı nasıl tanıtıyor: *Antakiye* okunacakmış, ye harfi şeddeli değilmiş.. Yâni Antakiyye değilmiş. (*Kasabatü'l-avâsımi mine's-sugùri'ş-şâmiyye*) Şam'ın muhtelif hudut mıntıkaları var. Şam'ın hudut mıntıkalarından birisinin başşehri imiş.

Şam neydi Araplara göre?.. Bize göre Şam, Suriye'nin başkenti. Araplara göre Şam ne? Araplara göre, Arabistan yarımadasının solunda olan her yer. Güneşe, döndüğün zaman sol tarafında olan her yer. Yâni kuzeyde olan her yere, şimalinde olan her yere Şam derler onlar. O zaman Şam bir şehir adı olmuyor, bölge adı oluyor.

Nereden başlıyor?.. Suriye'den başlıyor, Irak'a kadar, İran'a kadar olan mıntıka Şam sayılıyor, Şam mıntıkası. Buranın baş şehirlerinden imiş. Çünkü bir bu tarafı var, bir orta tarafı var, bir sağ tarafı var, bir sol tarafı var. Yâni bir kısmının baş şehirlerinden birisiymiş, yâni önemli şehirlerinden birisi imiş. *Avâsım*, âsımanın çoğulu; koruyan şehir demek. Nasıl koruyor? Etrafında sur var, kale var, onun için içindeki korunmuş oluyor. Böyle içindekini koruyan şehre, *àsıma* derler. Tabii Araplar àsıma kelimesini, başşehir mânâsına kullanıyorlar.

.....

Dağların üstü çamlıktır, denize doğru zeytin ağaçları vardır, portakal bahçeleri vardır. (*Ve azûbeti'l-mâ'*) Sularının tatlılığıyla tanınmıştır. Akarsuları şırıl şırıl, tatlı, güzel suları vardır. (*Ve kesreti'l-fevâkih*) Meyvalarının çokluğuyla tanınmıştır. Çeşit çeşit erik, elma, turunç meyvaları çoktur. (*Vesiati'l-hayr*) Hayrının çokluğuyla tanınmıştır. Yâni, bu sayılanların dışında da, demek ki ticareti hayırları, vs.si olan güzel bir şehir.

(*Ve küllü şey'in inde'l-arabi*) Arapların nazarında her şey, (*min kıbeli'ş-şâm fehüve antàkiyyü)* Şam tarafında olan, kuzeyde olan her şeye Antâkî derler Araplar.

(*Fetehahâ ebû ubeydeh, àmirü'bnü'l-cerrâh*) Antakya'yı kim fethetmiştir? Aşere-i Mübeşşere'den, cennetlik olduğu Peygamber Efendimiz SAS tarafından müjdelenmiş olan, hayattayken cennetle müjdelenmek şerefine ermiş olan, Ebû Ubeydetü'bnü Cerrah fethetmiş. Şimdi bir şey daha öğrenmiş olduk. Antakyalılara gidip müjde vermemiz lâzım; "Siz neymişsiniz be, bilin!" diye anlatmamız lâzım. Ebû Ubeyde Amir ibnü'l-Cerrah. Bu Aşere-i Mübeşşere'den birisi.

Biliyorsunuz Peygamber Efendimiz bir keresinde bir hurma

bahçesinde oturdu, ayaklarını suya doğru salladı ve on kişiye, "Sen cennetliksin, sen cennetliksin, sen cennetliksin!" diye söyledi. Dört halife, yâni Ebû Bekr-i Sıddîk, Ömerü'l-Fâruk, Osman-ı Zinnureyn, Aliyy-i Murtazâ Efendimiz, Sa'd ibn-i Ebî Vakkas, Saîd, Ebû Ubeyde ibnü'l-Cerrah, Abdurrahman ibn-i Avf, Talha, Zübeyir RA.... On tane. İşte onlardan biri olan Ebû Ubeyde ibnü'l-Cerrah fethetmiş.

Antakya'yı küffârdan, müşriklerden fethedip İslâm diyarına katan şahıs kim?.. Peygamber Efendimiz'in ashabından. Daha o zamanlar fethedilmiş. Bu diyarlar nasıl verilir gayrimüslimlere?.. Sahabe emaneti!.. Nasıl oyunlara gelinir?..

(*Ve'stemerret fî yedi'l-müslimîn*) Müslümanların elinde kalmaya devam etti. (*İlâ en sakatat fî eydi'r-rûm senete selâsete hamsîn ve selâse mieh*) 353 hicrî senesinde Haçlıların eline geçinceye kadar, müslümanların elinde kaldı. O zaman, Haçlılar Anadolu'dan kuvvetli ordularla gittiler, Antakya'yı fethettiler, 70

bin kişiyi kestiler. Müslümanların etlerini pişirip yiyen komutanları varmış. Getirmiş, pişirmiş, oh tatlıymış diye yemiş. Kadın erkek demediler, müslümanları orada kestiler, bu Avrupalılar…

Bugün de Cezayir'deki katliamı yapan ordunun arkasında Fransa var. Yâni, kökten dinci müslümanlar seçimi kazanmış. Demokrasi yok mu? Sen demokrasiye inanmıyor musun? Bak seçim yapıldı, geldiler, %85 oy aldılar.

Demokrasiye de inanmazlar. Onların hürriyet dediği şey, kendileri için... Çok güzel izah yapıyor Hukuk Fakültesinden bir arkadaş: Kendileri dışındakiler için değil... Roma hukuku da öyleydi. Roma hukuku insanları ikiye ayırırdı. Asiller ve köleler diye. Haklar asillerindi. Ötekilerin hakları yoktu. Roma hukukuna dayalı batılıların hukuku... Onun için, kendileri için demokrasi vardır, Türkiye için demokrasiyi düşünmezler. Suriye için, Cezayir için düşünmezler. Bunu bilmiyor millet...

Onların yaldızlı laflarına aldanmıştır batıcılarımız, batmışlardır, aldanmışlardır. Çünkü çok usta aldatıcıdırlar. Çok güzel reklam ve propaganda yaparlar ama, haçlı ordularının geçtiği yerde yapmadığı zulüm kalmamıştır. İstanbul'a gelmişler, İstanbul o zaman Bizans'ın elindeyken, burayı soyup soğana çevirmişler, Ayasofya'nın hazinelerini yağmalamışlar. Bulgaristan'dan geçerken hristiyanları öldürmüşler, yahudileri diri diri yakmışlardır.

Müslümanların hiç böyle bir şeyi olmamıştır. Yâni müslümanın bir gayr-ı müslimi öldürmesi yoktur. Korumuştur, zımmî diye korumuştur.

Bunlar tarihi hakikatler ama, biz gerçekleri söylemesini bilmiyoruz, öteki herifler de yalanlarında çok usta... Onun için, Avrupalı deyince millet şaşırıyor, apışıyor; bunlar çok dürüst insanlar, bunlar melek gibi insanlar, bunlar demokrasi havarisi... Kanatsız melek, kanatlı melek, kuyruklu yalancı... Beğeniyor.

Ve biz de batıya dönmüşüz, onlara benzemeye çalışıyoruz. Bizim ahlâkımız var, bizim kendi örfümüz var, dinimiz var, töremiz var, mazimiz var, şanlı bir mazimiz var.

Şanlı mazimiz kötü, Osmanlılar kötü, Saltanat, hilâfet kötü.... Bunların engizisyonları yok, bunların işkenceleri yok, bunların gaddarlıkları yok, bunların zulümleri yok... Hepsi siliniyor. Onlar iyi, bizim bütün şanımız, şevketimiz kötüleniyor. İnanan inanıyor... Yâni bizim ahalimizin anket yapmışlar, anketleme metoduyla bin kişiyi sorguya çek, hepsi inanıyor.

Bu neden? Milli eğitim programı böyle yapmıştır da ondan. Böyle uydurulmuştur, ayarlanmıştır. Çocuklara öğretiliyor: Osmanlı mı, boş ver yâ... Mâzî mi, bırak yâ... Dedelerimiz işte kılıcı çekmişler, adam kesmekten başka bir şey yapmamışlar...

Bilmiyor. Edebiyatta, musikide, medeniyette, ahlâkta, insanlıkta neler yaptığından haberi yok... Dedesini savunmuyor, dedesinin aleyhinde... Yeni nesil ecdâdının aleyhinde... Avrupalıya hayran...

Yâhu sen, bu hayran olduğun heriflerin ciğerini bir bilsen, içinin ne kadar kötü olduğunu bir bilsen... Bizim şu memleketin işlerini karıştıranlara bakın! En yeni, en son... Diyarbakır'da çatışma çıkmış, orada üç tane hükümlüyü öldürmüşler. Almanya'da, Onları Türk ordusu öldürdü diye televizyonda öyle yayınlamışlar. Domuz gibi bilirler neyin ne olduğunu, ama aleyhimizde propaganda yaparlar.

Yâ, zaten eskiden buraları benim dedemin toprağı idi. Bizimle savaşıp, memleketimizi parçaladılar. Suriye Osmanlının Şam eyaleti... Irak bizim Bağdat eyaletimiz... Aslında bizim kardeş olmamız lâzım!.. Bizim petrollerimizi kendileri sömürüp gidiyorlar.... Şimdi biz birazcık Irak sınırına girdik diye kıyamet kopuyor, velvele, gürültü patırtı... Yâni işin iç yüzünü bilmesek... Vay ne kadar kötü milletmişiz diyeceğiz. Yâni anlayın işlerin ne kadar ters olduğunu...

Antakya'yı hristiyanların müslümanlardan aldıkları zaman yaptıkları zulüm, unutulacak bir zulüm değil. Vahşet, insanlık dışı işler. Asla unutmayalım! Gidelim Antakya'ya, toplantılar yapalım, konferanslar verelim! Ebû Ubeydetü'bnü Cerrâh Hazretleri'nin hayatını anlatalım! Onun orayı fethettiği zaman, fethettiği için fetih şenlikleri yapalım! Bir de hristiyanların orayı 353 hicrî yılında müslümanların elinden aldıkları zamanki zulümlerini anlatalım, millet bilsin...

(*Sümme'stürdet senete seb'in ve seb'îne ve erbaamieh*) Sonra, 477 yılında el-hamdü lillâh kâfirlerden alındı. Antakya gene müslümanların eline geçti. Ne kadar olmuş?.. 124 sene kâfirlerin elinde kalmış, sonra müslümanlar gene almış. Kimler aldı?.. Elhamdü lillâh, Salâhaddin-i Eyyûbiler filan aldılar. Selahaddin Eyyûbî de, bizim bu Silvan'da camisi filân var... Görünce çok sevindim, hoşuma gitti, ziyaret ettim. Yâni bizim memlekette camisi bile bulunan, bizim memlekette hayrı, hasenâtı bulunan mübarek bir komutan...

Amma çok şuur eksikliği var. Biz şimdi birtakım sosyal çalışmalar yapalım derken, dergiler çıkardık, kadınlarla ilgili

çalışmalar yaptık, bir de çevre ve kültür dernekleri kurduk. İşte kültür derneklerimizin de, bu gibi şeyleri işlemesi lâzım. Yâni, Antakya'da yapılacak program için ne yapacak?.. Ebû Ubeydetü'bnü Cerrâh Hazretleriyle ilgili orada bir konferans verebiliriz. Onun fethettiği zamanı bulacağız. Onun kurtuluş fethinin vaktini bulacağız.

Hristiyanların eline geçtiği zaman neler oldu?.. Tarihler açık açık hepsini anlatıyor. 353 yılında hristiyanlar orayı ele geçirdiği zaman ne çocuk tanımışlar, ne kadın tanımışlar, ne ihtiyar demişler, ne genç demişler; hepsini kılıçtan geçirmişler. Onu bilecek millet… Bu zalimlerin zulmünü bilecek, mazlumları anacak, dua edecek. Sonra?.. 477 senesinde, 124 sene fasıladan sonra, tekrar müslümanların eline geçmiştir.

Gene kâfirlerin eline geçebilir. Neden?.. İçten çalışmalar var, misyonerlik çalışmaları var, hristiyanlık çalışmaları var, orada kilise kurma çalışmaları var. Orada hristiyan olmadığı halde, bu papazların orada organizasyonu var. Yâni, hayalî Bizans'ı canlandırmak için orada çalışmaları var.

Konya'da hristiyan yok, orada kilise çalışmaları var. Anadolu'nun eskiden kendilerine göre nerelerinde ne varsa, onu ihya etmek için, dayanıyorlar hristiyan devletlere; onlar da onlara devlet başkanı muamelesi yapıyor, şımartıyor, her türlü parasal desteği veriyor. Bizim memleketimizi yağmalamak ve parçalamak için var güçleriyle çalışıyorlar. Eğer biz bunun farkına varmazsak, alevi–sünnî diye birbirimizi kırarsak, Türk-Kürt diye birbirimizi kırarsak, muratlarına erecekler.

Ama işin farkına varıp da, "Ya bizim birbirimizden farkımız yok, biz müslümanız. Müslümanlar birbirlerinin kardeşidir." dersek, onların oyunlarını bozmuş oluruz.

Bir de şey çıktı: Kökten dincilik, laiklik. O da ayrı bir şey. Nereye varır?.. Cezayir'e varır. Cezayir'deki fecî işkencelere varır. Bugün gazetelerde okudum, tüylerim diken diken oldu. O da bir çeşit ayrılık... O da askeri müslüman millete karşı kışkırtmak, milleti askere karşı kışkırtmak...

Müslümanlık sadece namaz kılmak değildir; her türlü hayrı desteklemek ve her türlü şerri de engellemektir.

Antakya ile ilgili bunları yazmış. Burada neyi öğrendik?.. Ebû Ubeyde ibni'l-Cerrah Hazretleri'nin Antakya fatihi olduğunu öğrendik. RA, şefaatine Allah bizi erdirsin. İnşallah Antakya'da konferanslar yapmak da nasib olsun; bir.

Ondan sonra, hicrî 353 senesinde gelmişler haçlılar istila etmişler, topraklarımıza girmişler, orayı fethetmişler, almışlar, katliam yapmışlar. Sonra onların elinde 477 senesinde tekrar fethedilmiş. Kim fethetmiş?.. Kudüs'ü kurtaran Salâhaddin-i Eyyubî Hazretleri mi, başkası mı?.. Onu da öğreneceğiz. Bir dahaki haftaya araştırmağa imkânı olanlar araştırsınlar, gelsinler. Bir dahaki haftaya bunları incelesinler. Ders böyle takib edilir. Ev ödevi olur, herkes çalışma yapar.

Sonra bu tarihleri miladiye çevirsinler. 353 hicrî ne ediyor, 477 hicri ne ediyor, onları da çalışsınlar.

Bunları niçin söyledik?.. Aslen Kûfe'dendi, sonra Antakya'ya nakletmişti bu zât. Kim?.. Abdullah ibn-i Hubeyk ibn-i Sâbık el-

Antâkî. Sâbık ne demek?.. Koşan demek, müsabaka yapan, hayra koşan demek... Dedesinin adı oymuş.

وطريقته فى التصوف طريقة النورىِّ ، فإنه صحب أصحابهه.

(*Ve tarikatühû*) Yâni, bu Abdullah ibn-i Hubeyk'in tarikatı, (*fi't-tasavvufi*) tasavvuftaki yolu (*tarikatü'n-nûriyyi*) Nûri'nin yoluymuş. Geçtiğimiz derslerde tercüme-i hali okunan şahıslardan, Ebü'l-Hüseyni'n-Nûrî Hazretleri var, onun tarikatindeymiş. (*Feinnehû sahibe ashàbihî*) Çünkü o Ebü'l-Hüseyn-i Nuri'nin ashabıyla, yâni yetiştirdiği insanlarla alâkası var, onlarla beraber olmuş, onların sohbetine devam etmiş. Tarzı, tarikatı onların tarzındaymış.

وأسند الحديث.

(*Ve esnede'l-hadîs*) Hadis de rivâyet etmiş bu zât. Yâni bu eski mutasavvıflar, câhil filan olmuyorlardı; alim oluyorlardı, müfessir oluyorlardı, muhaddis oluyorlardı, müctehid oluyorlardı, fakih oluyorlardı. Bu zâtlar büyük zâtlardı.

Hadisle de meşgul olmuş, hadis rivâyet etmiş, isnâd etmiş yâni. İsbat ediyor, bir hadisini söylüyor burada:

١ - حدثنا عمر بن أحمد بن عثمان ، الواعظ ، ببغداد ؛ حدثنا أحمد بن محمد بن سعيد ؛ حدثنا عبد الله بن خبيق ؛ حدثنا يوسف بن أسباط ؛ حدثنا حبيب بن حسَّان ؛ عن زيد بن وهب ؛ عن عبد الله بن مسعود ؛ قال: قال رسول الله ، صلى الله عليه و سلم ، وهو الصادق الصوق: (إن خلق أحد كم يجمع فى بطن أمه أربعين يومًا...) وذ كر الحيث.

TS. 141/1 (*Haddesenâ umerü'bnü ahmede'bni usmâne'l-vâiz*) Bu zât bize hadis olarak rivâyet etti ki, bu hadis-i şerifi, kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'ye bu şahıs söylemiş: Ömerü'bnü Ahmede'bni Osmân el-Vâiz. Şimdi o rivâyet etmiş, (*bi-bağdâd*) Bağdat'ta rivâyet etmiş. Bu hadis-i şerifi, bu kitabı yazan şahıs, o şahıstan Bağdat'ta yazmış, öğrenmiş. Bu şahıs kimmiş?..

Aşağıdan okuyalım. Çünkü çok hoşuma gitti bu şahıs. Yâni, kitabın yazarına bu hadisi nakleden şahıs, çok hoşuma gitti. Bir dahaki haftalar inşâallah, bunun hakkında da araştırma yapıp size bilgi vereyim. Dinleyin şimdi, bakalım:

c. İbn-i Şâhin Hakkında Bilgi

عمر بن أحمد بن عثمان بن أحمد بن محمد بن أيُّوب بن أزداذ بن سراج بن عبد الرحمن ، أبو حفص الواعظ ، المعروف بابن الشاهين. أصله من مروروز ، من كور خراسان ، واستوطن بغداد. ولد فى صفر ، سنة سبع وتسعين ومائتين. صنف ثلثمائة مصنف وثلاثين: أحدها التفسير الكبير ، ألف جزءٌ ؛ و المسند ألف جزءٌ وخمسمائة ، و التاريخ مائة و خمسين جزءاً ، و الزهد مائة جزءٌ. و كان ثقة مأمونًا. مات يوم الأحد ، الثانى عشر من ذ ى الحجة ، سنة خمس وثمانين وثلثمائة .

(*Ömeri'bni ahmede'bni usmâne'bni ahmede'bni muhammedi'bni eyyûbe'bni ezdâze'bni sirâce'bne abdirrahman, ebû hafs, el-vâiz el-maruf ibni şâhîn*) Epeyce sülalesi, soyu sopu ma'ruf bir kimse. Vaiz diye tanınıyor. Vaaz eden kimse... Asıl tanınmış şekli İbn-i Şâhîn diye tanınmış. El-Ma'rûf ibn-i Şâhîn.

İsmi ne? Ömer. Babasının adı ne? Osman. Onun babasının Ahmed. Onun babası Muhammed. Onun babası Eyyüb. Onun

babası Ezdâd, Onun babası Sirâc, onun babası Abdurrahman.

Künyesi *Ebû Hafs* imiş. Zaten umûmiyetle Ömer ismi oldu mu, bakıyorsun karşına künye olarak Ebû Hafs geliyor. Çünkü, Hazret-i Ömer Efendimiz'in de kızının adı Hafsa idi. Peygamber Efendimiz'e verdiği kızının adı. Ondan dolayı Ömer isimli kimseler Ebû Hafs künyesini alıyorlar. Demek ki, oğlu olduğu zaman Hafs adını veriyor, kız olsaydı Hafsa diyecekti. Künyesi böyle oluyor. O da hatırınızda kalacak. Ebû Hafs Ömer ibn-i Ahmed ismi. Ama nasıl tanınmış?.. İbn-i Şâhîn, Şâhin oğlu diye tanınmış.

Şimdi bunun kim olduğunu okuyalım: (*Asluhû min mervruz*) Aslı Mervrûz'dan imiş. Mervrûz, Horasan'da bir şehir adı. Horasan'dan imiş aslı İbn-i Şâhin'in. (*Min kûri hurâsan*) Horasan'ın şehirlerinden bir şehir. (*Ve'stavtana bağdad*) Bağdat'ı vatan edindi. Yâni Horasanlı ama, gelmiş Bağdat'a yerleşmiş İbn-i Şâhîn. (*Vülide fî safer, senete seb'in ve tis'îne ve mieteyn*) 297 senesinde, Safer ayında Bağdat'ta doğmuş.

Safer ayı hangi aydır Araplarda?.. Muharrem birinci ay, Safer ikinci ay. Ondan sonra?.. Rebîü'l-evvel, Peygamber Efendimiz'in doğduğu ay, üçüncü ay. Muharrem, Safer, Rebîü'l-evvel. Biz Safer'e Sefer diyoruz ama, *sad* olduğu için Safer demek daha doğru.

Safer ayında doğanlar, sefer diye adlandırılırlar. Yâni arkadaşlarınızdan belki Sefer adında olan kimse vardır. Niye o ismi vermişlerdir? İşte o ayda doğana Sefer derler. Muharrem ayında doğana Muharrem derler, Safer ayında doğana Sefer derler, Ramazan ayında doğana Ramazan derler, Kadir gecesinde doğana Kadir derler, Abdülkadir derler, Receb'de doğana Receb derler, Şa'ban'da doğana Şaban derler. Halbuki bunlar ay ismi. Yâni, o ayda doğduğu için o ismi veriyorlar.

297 senesinde Safer ayında doğmuş.

(*Sanefe selâse miete musannifin ve selâsîn*) 330 tane eser yazmış. Bu adam Ebû Hafs İbn-i Şâhîn, Mervrûzlu olup da

Bağdat'a yerleşmiş olan şahıs.

Muhterem kardeşlerim! Bir eser yazmak, bir eseri okumaktan çok çok, çok daha zordur. Eser yazıyorsun, herkesin tenkidine sunuyorsun. Çok zordur eser yazmak… 330 tane eser yazmış. Acaba biz 330 tane eser okuduk mu? 330 sayfa okuduk mu?.. Kur'an-ı Kerim'i acaba herkes tamamen okumuş mu?.. Hatmetmiş mi?

(*Ehadühâ et-tefsîrü'l-kebîr*) Bu 330 tane eserinden bir tanesi, *Tefsîr-i Kebîr*'dir. *Kebîr* ne demek?.. Büyük demek. *Ekber* ne demek?.. Daha büyük veya en büyük demek… *Tefsîr-i Kebîr* denen büyük tefsir yazmış. İbn-i Şâhîn'in *Tefsîr-i Kebîr*'i... Şimdi bunun ben tabii peşine düşeceğim, alacağım. Bu İbn-i Şâhîn'in büyük tefsiri neredeymiş, dünyanın hangi köşesindeymiş; peşine düşeceğim.

Bak kelimeyi iyi dinle: (*Elfe cüz'in*) 1000 cüz... 1000 cüzden müteşekkil Tefsîr-i Kebîr'i varmış. 1000 cüz kaç sayfadır, kim bilir. En aşağı, cüz denmesi için bir fasıldır... 1000 cüzlük tefsir kitabı yazmış. Maşâallah! Allah râzı olsun...

(*Ve'l-müsned elfi cüz'in ve hamsi mieh*) Bir de hadis kitabı yazmış, *Müsned* yazmış, 1500 cüz. Tefsir kitabından %50 daha fazla. Tefsir kitabı 1000 cüz, hadis kitabı 1500 cüz... (*Ve't-tarîh miete ve hamsîne cüz'en*) 150 cüz de bir tarih kitabı yazmış. İbn-i Şâhîn'in bir de tarih kitabı var. (*Ve'z-zühde mieti cüz'in*) 100 cüzlük *Kitâbü'z-Zühd* diye, zühde dair bir kitap yazmış.

Biz bizim Sehâ yayınları arasında kocaman bir kitap, bunun gibi kalınlıkta, Abdullah ibn-i Mübarek Hazretleri'nin *Kitâbü'z-Zühd ve'r-Rekàik*'ını neşrettik. Okuyun, o bir hadis kitabıdır, güzel bir kitaptır.

Bu da böyle *Kitâbü'z-Zühd* yazmış. Kaç cüz? 100 cüz. (*Ve kâne sikaten me'mûnen*) İbn-i Şâhîn, güvenilen bir insandı, itimada şâyân bir insandı, sağlam bir insandı. Yâni şimdi insan eser yazar ama, eseri bakalım sağlam mı?.. Yâni yumurta aldın ama, yumurta bakalım taze mi, bayat mı?

Bir keresinde ben fakülteden eve geldim, evde yemek yokmuş. Dışarı çıktım, köylü, kasketini giymiş, sepetin içine, samanların arasına yumurtaları dizmiş, "Yumurta!" diye bağırıyor.

"—Ver on tane, götürelim!" dedim.

Bembeyaz, pırıl pırıl yumurtalar. On tane yumurta aldım, eve getirdim. Hanım tavaya yağı koydu., yumurtayı tık kırdık, boş... Tık kırdık, boş... Onu da boş çıktı.

Hemen ben dışarı fırladım. Fırladım ama, adam on taneyi satar satmaz dolanmış, kaçmış. Bayat yumurtaları yıkamış yıkamış, allamış, başına kasketi geçirmiş, sepetin içine samanları koymuş. Yâni ben köylüyüm, köy yumurtası, taze yumurta satıyorum diye... On tane yumurtanın onu da boş.

Yâni bir kitap yazıyorsun sen, yazarsın ama, yumurta gibi çürük olur, boş olur, yenmeyecek gibi olur.

Ne diyor?.. (*Kâne sikaten me'mûnen*) *Sika* ne demek?.. İtimada

şâyân demek, sağlam demek. Yâni ravinin güvenilir olanı demek. *Me'mûn*, kendisine güvenilen demek. Demek ki, adam sağlam bir şey...

Bak bu kitap da öyle. Bu kitap da ne söylüyorsa, hepsinin kaynağını gösteriyor. Sağlam kitap… Yâni biz burada evliya menakıbına dair palavra okuyabilirdik:

"—Şöyle yapmış, havalarda böyle uçmuş, şöyle yapmış, eliyle şöyle etmiş."

Dur bakalım, dur, ne oluyorsun böyle! Yâni sağlam mı, çürük mü? Nereden aldın bu rivayeti?.. Falanca adam şöyle yapmış, filanca adam böyle yapmış... Dinliyorum ben...

Cuma günü bir yerde vaazdaydık. Hepsi yanlış... Ali dediği Veli, Veli dediği deli… Yâni yalan yanlış rivayetler... Olmaz ki! Söylediği şey sağlam olacak insanın.

(*Mâte yevmü'l-ehadi*) Yevmü'l-ehadde ölmüş. Hangi gün *yevmü'l-ehad*?.. Pazar günü. Pazar gününün adı *yevmü'l-ehad*, pazartesinin adı *yevmü'l-isneyn*. *İsneyn* gecesinde doğdu Peygamber Efendimiz, biliyorsunuz. Yâni pazarı pazartesine bağlayan pazartesi gecesi oluyor. Pazar günü ölmüş.

(*Es-sâniye aşare min zi'l-hicceh*) Zilhicce ayının 12'sinde ölmüş. Zilhicce hangi ay?.. Hac yapılan ay. Zilhiccenin 9'unda hacılar Arafat'ta bulunurlar, Zilhiccenin 10'u bayram günüdür, bayramın biridir, 11'i bayramın ikisidir. 12'si bayramın üçüncü günüdür. Demek ki Kurban Bayramı'nda ölmüş. Aklınızda kalsın: İbn-i Şâhîn Kurban Bayramı'nda ölmüş.

Bakın, insan böyle öğrendiği ilmi kafasında evirip çevirirse, hafızada kalır. Hafızada kalma kanunlarından biri ilmi evirip çevirmektir. Evirip çevirmezsen unutursun. Hangi yılda doğmuştu, unuttu... Hangi şehirde doğmuştu, unuttu... Künyesi neydi, unuttu... Adı neydi, unuttu... Memleketi neresiydi, unuttu... Evirip çevirdi mi, unutmaz. Bir dahaki hafta sorarım, bakalım kaç kişi bilebilecek?

Pazar günü ölmüş. Kurban Bayramı'nda, 12 Zilhicce gününde

vefat etmiş. (*Senete hamsin ve semânîne selâsemieh*) 385 senesinde vefat etmiş. Kaçta doğmuştu?.. 297'de... 88 sene yaşamış. İki tane sekiz. O da hatırınızda kalsın. İşte böyle alimler yetiştirmiş İslâm alemi.

Görün be, ne düşünecekseniz düşünün, ibret alın! Onlar yazmışlar, bize geliyor vazife olarak onları okumak... 1000 cüzlük tefsir kitabı yazmış mübarek, hem de güvenilen bir insan, sağlam bir kimse... 1500 cüzlük hadis kitabı yazmış, güvenilen bir insan... 297 senesinde doğmuş, 385 senesinde vefat etmiş. Kurban Bayramı'nda, 12 Zilhicce Pazar günü vefat etmiş. Böyle bir mübarek insan...

Allah o adlarını andığımız mübareklerin, büyüklerin şefaatlerine erdirsin... Cennette onlarla beraber eylesin...

"—İşte bak, hani akşamları camide konuşuyorduk ya, işte buymuş!" diye Allah cennette karşılaştırsın...

Ebû Ubeyde Efendimiz'le, İbn-i Şâhîn isimli zatla, cümle alimlerle, sàlihlerle cümlemizi Allah cennette buluştursun... Allah cümlesinin derecelerini yüksek eylesin, aziz ve sevgili kardeşlerim!..

Fâtihâ-i Şerîfe mea'l-besmele!..

01. 04. 1995 - İstanbul

21. ABDULLAH B. HUBEYK EL-ANTÀKÎ (2)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîne alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Hamden kemâ yenbagî li-celâli vechihî ve li-azîmi sultànih... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ ve senedinâ ve mededinâ muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd:

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Cenâb-ı Mevlâmız cümlenizi iki cihanın hayırlarına, saadetlerine nâil eylesin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Evliyaullah ve sàlihlerin hayatlarını anlatan *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli eseri okumaya devam ediyoruz.

Dersimize başlamadan önce, Peygamber SAS Efendimiz'in ruh-u pâkine bizlerden birer hediyye-i Kur'âniyye olsun diye ve diğer enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah u mukarrabînin ve hâssaten Peygamber Efendimiz'in âlinin, ashâbının, ezvâc-ı tâhirâtının, evlâdının, zürriyet-i tayyibesinin, hulefâsının; ve mânevî makamının varisleri evliyaullah ve sâlihînin, mürşidîn-i kâmilînin, sâdât ve meşâyih-ı turuk-u aliyyemizin ruhlarına;

Uzaktan yakından buraya gelmiş olan, siz değerli kardeşlerimin ahirete göçmüş olan müslüman ecdâdının, ceddâtının, akrabasının, evlâdının, yakınlarının, dostlarının ruhlarına bizlerden hediye olsun diye; onların kabirleri nur dolsun, ruhları şâd olsun, makamları yüksek olsun diye;

Bizleri de Allah CC sevdiği kullarından eylesin; ömrümüzü rızasına uygun, sevdiği işleri yaparak geçirmemizi cümlemize nasib eylesin; bu büyüklerin halleri, sözleri bizlere tesir etsin, bizi de Allah'ın sevdiği kullarının yoluna çeksin diye; okuduklarımızdan istifade edelim, faydalanalım, feyz alalım da, Allah'ın sevdiği işleri yapalım, sevdiği huylara sahip olarak yolumuzda öyle yürüyelim diye; sonunda Rabbimizin rızasına vâsıl olup

cennetiyle, cemâliyle müşerref olalım diye, buyurun bir Fâtihâ, on bir İhlâs-ı Şerîf okuyalım, öyle başlayalım!..

.....

a. Çocuğun Ana Rahminde Oluşumu

19. terceme-i hâl Abdullahi'bnü Hubeykini'l-Antâkiyyü, Antakyalı Abdullah ibn-i Hubeyk Hazretleri...

Geçen dersimizde buna başlamıştık. Künyesi Ebû Muhammed idi. Aslı Kûfe'den, ama Antakya'ya yerleşmiş idi. Antakya ile ilgili bilgiler vermiştik. Bir de hadis rivâyet eden bir insan olduğunu söylüyor müellif. Bu hadislerinden bir tanesini okumağa başlamıştık:

١ - حدثنا عمر بن أحمد بن عثمان ، الواعظ ، ببغداد ؛ حدثنا أحمد بن محمد بن سعيد ؛ حدثنا عبد الله بن خبيق ؛ حدثنا يوسف بن أسباط ؛ حدثنا حبيب بن حسَّان ؛ عن زيد بن وهب ؛ عن عبد الله بن مسعود ؛ قال: قال رسول الله ، صلى الله عليه و سلم ، وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ: (إِنَّ خَلْقَ أَحَدِكُمْ يُجْمَعُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا...) وذكر الحديث.

TS. 141/1 (*Haddesenâ umeru'bnü ahmede'bni usmâne'l-vâiz bi-bağdâd*) diye bir şahsın ismini yazıp, dipnotta onun hakkında bilgi vermişti.

Bu İbn-i Şâhin diye tanınan bir kimseydi. Aslı Horasan'daki Mervirûz'dan. Sonra Bağdad'a gelmiş, oraya yerleşmiş. 297 senesinde doğmuş, 330 eser yazmış. Bir tanesi *Tefsîr-i Kebîr*, 1000 cüzden müteşekkil... Sonra bir hadis kitabı, 1500 cüzden müteşekkil... Bir tarih kitabı, 150 cüzden müteşekkil... Bir zühd ile ilgili tasavvufî eser, 100 cüzden müteşekkil... Çok güvenilen bir

alim diye yazıyordu.

Pazar günü Zilhicce'nin 12'sinde, yâni bayram günü, Kurban Bayramı'nda vefat etmiş, 385 senesinde... Ne zaman doğmuştu?.. 295 olsa, 100 seneye yakın; 98 sene ömür sürmüş mâşâallah. Amma çok da eser yazmış. Böyle muazzam eserler meydana getirmiş.

Biz bunun hayatıyla ilgili mâlûmatı kütüphanelerden araştırdık. Bu bilgiler yok orada... Bu *Tabakàtü's-Sùfiyye*'yi neşreden, neşre hazırlayan Nureddin ibn-i Şureybe isimli, hem tasavvufla ilgisi olan, hem profesör olan Mısırlı alim yazmış aşağıdaki bu mâlûmatı. Kaynak olarak da, *Tarih-i Bağdad*'ın 11. cildini göstermiş.

Tarih-i Bağdad, Bağdat'ta yetişmiş olan alimleri anlatan, Hatîb-i Bağdâdî'nin meşhur bir eseridir, kıymetli bir eserdir. Bizim tercüme-i hâl kaynakları bu bilgileri vermiyor. Bu kadar cüz, bu kadar cilt eser yazmış diye vermiyorlar. Bu rakamlar çok hoşumuza gittiği için, bu şahısla ilgilenmiştik, orada kalmıştık. Şimdi okuyalım:

Bu zât bizim müellife anlatmış. (*Haddesenâ*) diyor, yâni kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'ye bu İbn-i Şâhin rivâyet etmiş bu hadis-i şerîfi. (*Bi-bağdâde*) Bağdat'ta rivâyet etmiş.

(*Haddesenâ ahmedü'bnü muhammedi'bni saîd*) Ona da, Ahmed ibn-i Muhammed ibn-i Saîd isimli şahıs rivâyet etmiş. Onun hakkında da aşağıda bilgi var, okuyalım:

أحمد بن محمد بن سعيد بن إسماعيل بن سعيد بن منصور ، أبو سعيد النيسابورى ، المعروف بابن أبى عثمان الغازى. وجده سعيد هو المكنى أبو عثمان ، و كان واعظ أهل نيسابور و شيخ الصوفية. فأما أبو سعيد فكان من عباد الله الصالحين. قدم بغداد حاجًّا دفعاتٍ ، آخرها فى سنة ثلاث وخمسين وثلثمائة.

وخرج غازيًا إلى طرسوس ، ومات بها .

(*Ahmedü'bnü muhammedi'bni saîdi'bni ismâili'bni saîdi'bni mansùr, ebû saîdini'n-neysâbûrî, el-ma'rûf ibn-i ebî usmân el-gàzî*) İbn-i Ebî Osman el-Gâzî diye tanınmış olan bu isimleri ihtiva ediyor nesebi. Bu şahıstan hadisi öğrenmiş. (*Ceddühû saîdün hüve'l-mekniy ebû usmân*) Dedesi Said, Ebû Osman diye künyelenmiş. (*Ve kâne vâiza ehli neysâbûr*) Nişapur şehrinin vaizi idi. (*Ve şeyhu's-sùfiyye*) Tasavvuf erbâbının şeyhi, yaşlısı, önderi, başkanı konumundaydı.

(*Ve emmâ ebû saîdin*) Yâni, torun olan Ebû Saîd, bu hadisi rivâyet eden. Dedesi vaizmiş Neysâbûr'da. Bu kimmiş?.. (*Ve emmâ ebû saîdin fekâne min ibâdi'llâhi's-sâlihîn*) Allah'ın sâlih kullarından bir kimseydi. Tabii sülâleden öyle geliyor. Bunları böyle incelediğiniz zaman, bakıyoruz ki babadan, dededen iyi bir kan, temiz bir sülâle, güzel bir terbiye... böyle gidiyor.

(*Kadime bağdâde hàccen defeâtin*) Bağdad'a hacı olarak defalarca gelmişti. Nişapur Horasan'da; hacca gitmek için Irak'a gelecek, oradan geçecek, hacca gidecek... Çok defalar Bağdad'a hac yaparken uğramış. Defalarca gelmiş. (*Âhiruhâ fî seneti selâsin ve hamsîne ve selâse mieh*) 353 senesinde en son Bağdad'a uğrayışı. En son seferi o zaman olmuş. (*Ve harace gàziyen ilâ tarsus*) Tarsus'a da gàzi olarak çıkmış, oraya gitmiş. (*Ve mâte bihâ*) Orada ölmüş.

Bizim bu Tarsus'u ben çok seviyorum. Çok mübarek bir yer. Eskiden tabii hemen hulefâ-i râşidîn zamanında fütühat, Şam'dan derhal bizim Anadolu'nun Antakya'sına kadar gelmiş. Oraları, Adana vs. hemen müslüman olmuş. Tarsus'a gelmişler, dağlara dayanmışlar. Düşman öbür tarafta... Artık orası hudut... Zaman zaman çarpışmaların olduğu Anamur'a doğru ilerlemişler. İşte oralarda bulunmuşlar. Dağlardan öbür tarafa, düşman bunları geçirtmeyebiliyor; pusu kuruyor, siper yapıyor...

Ama işte Tarsus'ta belki bunun nerede olduğunu, kim

olduğunu kimse bilmez. Ama bizim ezberimizde olsun. Ahmed ibn-i Muhammed Ebû Saîd en-Nisabûrî, Tarsuslu alimlerden birisiymiş. Vaiz imiş. Allah'ın sàlih kullarından birisiymiş. Dedesi Nişapur şehrinin vaizlerinden imiş. Cihad yapmak için Tarsus'a gelmiş. Çünkü Tarsus hudut o zaman; Romalılarla, Bizanslılarla hudut... Orada vefat etmiş. Allah şefaatine erdirsin...

Bunun da kaynağı *Tarih-i Bağdâd*, Bağdat Tarihi isimli, Hatib el-Bağdâdî'nin eseri. Oradan almış bu bilgiyi.

(*Haddesenâ yûsufi'bnü mûsâ*) Bu Tarsus'ta ölen zâta da, Yusuf ibn-i Mûsâ söylemiş bu hadisi. (*Haddesenâ abdu'llàhi'bnu hubeyk*) Ona da işte bu Antakyalı, Abdullah ibn-i Hubeyk söylemiş, hadisi o rivâyet etmiş. Demek müellifimize kadar, aradaki isimleri söyledi kitabı yazan Ebû Abdirrahmân es-Sülemî. Müelliften kendisine kadar hadisi kimden kime, ağızdan ağıza kimlerin rivâyet ettiğini söylemiş oldu. Gelelim şimdi tercüme-i hâli anlatılan Abdullah ibn-i Hubeyk'den Peygamber Efendimiz'e kadar hangi isimler var, onu anlayalım bakalım:

(*Haddesenâ yûsufi'bnü esbât*) Ona Yusuf ibn-i Esbât söylemiş. Bu tabii meşhur sûfilerden birisi. Hayatıyla ilgili mâlûmat bu kitapta var. (*Haddesenâ habîbü'bnü hassân*) Ona da Habib ibn-i Hassân söylemiş. (*An zeydi'bni vehb*) Ona da Zeyd ibn-i Vehb söylemiş. (*An abdi'llâhi'bni mes'ùd*) O da Abdullah ibn-i Mes'ud'dan rivâyet ediyor. (*Kàle, kàle rasûlü'llah salla'llàhu aleyhi ve sellem*) Demek ki, sahabi olan ravi Abdullah ibn-i Mesud.

Ondan sonra Zeyd ibn-i Vehb. O kimmiş bakalım:

زيد بن وهب الجهنى ، أبو سليمان . هاجر ، فمات النبى
صلى الله عليه وسلم ، وهو فى الطريق ، نزل الكوفة ، و كان
من أجلة التابعين. توفى بعد الجماجم ، قالو: مات قبل
نسنة تسعين أو بعضها .

Zeyd ibn-i Vehb el-Cühenî, Ebû Süleyman künyeli bir zât imiş. (*Hâcere*) Hicret etti. Biliyorsunuz, Peygamber Efendimiz Medine-i Münevvere'ye hicret edince, müslümanlara da Medine'ye toplanmaları Allah tarafından emrolundu. "Hadi bakalım, herkes peygamberin etrafına toplansın!" diye emir oldu. Herkes Peygamber Efendimiz'in etrafına toplanacak, İslâm'ı yaymak için yardımcı olacak. Peygamber Efendimiz'i koruyacaklar.

Binâen aleyh, herkesin hicret etmesi farz oldu. Hicret etmek sevap oldu, hicret etmeyenler de günaha girecek duruma düştüler, suç işlemiş oldular. Hicret etmeleri lâzım. Eğer hicret etmemiş de kâfirlerin diyarında, kâfirlerin yönetimi, baskısı altında kalmışsa istikballeri, ahiretleri tehlikeye girdi.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنتُمْ ، قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ ، قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا ، فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ، وَسَاءَتْ مَصِيرًا (النساء:٩٧)

(*İnne'llezîne teveffâhümü'l-melâiketü zàlimî enfüsihim kàlû fîme küntüm, kàlû künnâ müstad'afîne fi'l-ard, kàlû elem tekün ardu'llàhi vâsiaten fetühâcirû fîhâ, feülâike me'vâhüm cehennem, ve sâet masîrâ.*) (Nisâ, 4/97)

Devamı var tabii bu ayet-i kerimenin, arkası var. Ama biz buradan biraz izah edelim:

(*İnne'llezîne teveffâhümü'l-melâiketü zàlimî enfüsihim*) "Meleklerin canlarını günahkâr olarak aldıkları kimselere gelince, kendi nefislerine zulmeden, günah işleyen kimseler durumundayken, ecel gelmiş, melekler canlarını almıştır."

Nefsine zulmetmek, ne demek? Günah işleyip başını derde sokmak, belâya sokmak demek. Bir insan günah işledi mi, kendisine kötülük etmiş oluyor. Kendisini felâkete, felâketin kucağına atmış oluyor.

(*Kàlû fîme küntüm*) Melekler bunlara derler ki, canlarını aldıkları zaman: "Yâ siz ne durumdaydınız, ne haldeydiniz? Dünyadayken ne biçim insandınız siz, ne yapıyordunuz, ne haldeydiniz?.."

(*Kàlû künnâ müstad'afîne fi'l-ard*) "Biz yeryüzünde mazlum, iktidarsız, baskı altında, baskı edenlere güç yetiremeyen, horlanmış, zayıf insanlardık ne yapalım?.. Baskı yapıyorlardı bize, müslümanlığı yapamıyorduk, yaptırtmıyorlardı, müslümanlığı tatbik edemiyorduk."

(*Kàlû elem tekün ardu'llàhi vâsiaten fetühâcirû fîhâ*) "Yeryüzü geniş değil miydi, oradan hicret etseydiniz, ibadetin güzel yapıldığı yere varsaydınız!"

(*Feülâike me'vâhüm cehennem*) "İşte böyle kâfirlerin arasından hicret etmeyip de, dinlerini güzelce yaşayabilecekleri bir yere, rahat bir yere hicret etmeyip de, kâfirlerin arasında kalıp da, kendilerine zulmedici insanlar olarak, yâni günahkâr insanlar olarak ölen kimselerin mekânları, barınakları, yuvaları, sığınakları, durakları, varacakları yer cehennemdir."

(*Ve sâet masîrâ*) "Ne kötü bir gidiş yeridir o... Gidilecek yerler içinde, ne kadar kötü bir yerdir o cehennem." Giden mahvolacak. Oraya gitmek istenir mi, gidilecek bir duruma râzı olunur mu?.. Çırpınılmaz mı oradan kurtulmak için, oraya gitmemek için?..

إِلاَّ الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنْ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلا يَهْتَدُونَ سَبِيلاً (النساء:٩٨)

(*İlle'l-müsted'afîne mine'r-ricâli ve'n-nisâi ve'l-vildân*) "Yalnız erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan gücü yetmeyenler; (*lâ yestatîûne hîleten ve lâ yehtedûne sebîlâ.*) bir çare bulup da o küfür diyarından gidemeyenler, bir imkân bulamayanlar müstesna; onlar cehenneme gitmez." (Nisâ, 4/98)

Yani canı istiyor, "Bir fırsatını bulayım da, şu heriflerin elinden yakamı kurtarayım, paçamı kurtarayım da varayım!"

diyor ama güç yetiremiyor, imkân bulamıyor. Sıyıramıyor paçasını, yakasını onların elinden, gidemiyor. Niyeti gitmekti, gidemedi. Onlar müstesna... Onlar cehenneme gitmeyecek. Çünkü gitmeyi istediler, gitmeğe teşebbüs ettiler ama, imkân bulamadılar. Onlar müstesnâ…

فَأُولَٰئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا (النساء:٩٩)

(*Feülâike asa'llàhu en ya'füve anhüm*) "Umulur ki, Allah onları afv u mağfiret eder. (*Ve kâne'llàhu afüvven gafûrâ*) Çünkü Allah çok affedicidir, çok mağfiret edicidir." (Nisâ, 4/99) deniliyor.

وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ (النساء:١٠٠)

(*Ve men yahruc min beytihî muhâciren ila'llàhi ve rasûlihî*) "Kim evinden Allah'a ve Rasûlüne muhacir olarak, hicret edici olarak, ona kavuşmak için hicret maksadıyla çıkarsa; (*sümme yüdrikhu'l-mevt*) ama yolda eceli geliverir de, menzil-i maksûduna ulaşamazsa..." Gidemedi Rasûlüllah'ın yanına, yolda ecel geldi. Ya müşrikler öldürdü, ya hastalandı, ya bir şey oldu, öldü... (*Fekad vekaa ecruhû ale'llàh*) "Allah'a onun sevabı sabit olur, Allah onun sevabını verir." (Nisâ, 4/100)

Demek ki hicret edecek, hicret etmeğe çırpınacak. Hicret edebilirse emri tutmuş olacak, sevap kazanacak. Hicret edemeyip yolda ölürse, gene Allah onun ecrini verecek. Hicret etmek isteyip de fırsat bulamazsa, yine affolacak. Ama hicret etmeyi istememiş, teşebbüs etmemiş, gayret etmemişse, mekânı cehennem... Neden?.. Gitmesi lâzımdı, emir tutması lâzımdı, hicret etmesi lazımdı.

زيد بن وهب الجهنى ، أبو سليمان. هاجر ، فمات النبى

صلى الله عليه وسلم ، وهو فى الطريق ، نزل الكوفة ، و كان
من أجلة التابعين. توفى بعد الجماجم ، قالو: مات قبل
نسنة تسعين أو بعضها .

Şimdi gelelim buradaki ifadeye... Bu şahıs, yâni Zeyd ibn-i Vehb el-Cühenî ne yapmış? (*Hâcere*) hicret yapmış, terk-i diyâr etmiş, kâfirlerin arasından sıyrılmış, hicret etmiş. (*Femâte'n-nebiyyü salla'llàhu aleyhi ve sellem, ve hüve fi't-tarîk*) Bu adamcağız hicrete kalkışmış, yoldayken Peygamber Efendimiz vefat etmiş. Göremedi Rasûlüllah'ı hayatında... Hicret etmiş ama, yolda gelirken Rasûlüllah SAS Efendimiz ahirete göçmüş.

Eh Rasûlüllah ile görüşemedi ama, işte yanına hicret etmek istedi. (*Nezele'l-kûfete*) Sonra Kûfe şehrine yerleşti. Kûfe, biliyorsunuz Bağdad'ın yakınında, müslümanların kurduğu yeni bir şehir. Oraya yerleşti. (*Ve kâne min ecilleti't-tâbiîn*) Tâbiînin en büyüklerindendi. *Ecille*, *celîl* demek, yâni *ecel* demek daha doğrusu, celâletli demek, kıymetlisi, hürmetlisi demek. Tâbiînin en hürmetlilerinden birisiydi, bu Zeyd ibn-i Vehb el-Cühenî.

Biliyorsunuz Peygamber Efendimiz'in sağlığında onu görenlere *ashàb* deniliyor veyâ *sahàbe* deniliyor. Bir tane olursa *sahàbi* deniliyor. Sahabeyi görenlere *tâbiîn* deniliyor. Tâbiîni görenlere de *tebe-i tâbiîn* deniliyor. Birinci nesil, Peygamber Efendimiz'in asrının nesli sahabe, ashàb veya sahb... Bu kelimelerin hepsi sahih… İkinci nesil tâbiîn, üçüncü nesil tebe-i tâbiîn.

Bu zât, ashâbdan olamadı, çünkü Rasûlüllah'ı göremedi. Daha o hicreti tamamlamadan yoldayken, Rasûlüllah vefat etti, göremedi Rasûlüllah'ı. Görseydi sahabe olacaktı. Sahabe olamadı, tâbiînden oldu, o zümreden oldu. Çünkü Rasûlüllah'ı göremeyip de, ashàbı görenlere tâbiîn diyoruz. Tâbiînin en kıymetlilerinden imiş, itibarlısı, büyüklerinden imiş. Allah şefaatine erdirsin...

(*Tüvüffiye ba'de'l-cemâcim*) Devr-i Cemâcim hadisesi diye tarihî hadise var, ondan sonra vefât etti. (*Kàlû*) Raviler dediler ki,

(*mâte kable seneti tıs'în*) 90 senesinden evvel vefat etmişti, (*ev ba'dehâ*) veyahut 90 senesinden biraz sonra. Biraz önce veya biraz sonra vefat etmiş. *Mi'zânü'l-İ'tidâl*'de, *Hulâsatü Tefsîrü'l-Kemâl*'de bu bilgiler var diyor.

Abdullah ibn-i Mesud'dan bu tâbiîn hadisi nakletmiş. Ondan sonra, bu Abdullah ibn-i Hubeyk'a gelmiş, ondan sonra kulaktan kulağa, ağızdan ağıza nakledile nakledile Ebû Abdirrahmân es-Sülemî'ye gelmiş. Nedir hadis-i şerif?..

(*Kàle, kàle rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem*) Abdullah ibn-i Mes'ud RA diyor ki: "Rasûlüllah SAS şöyle söyledi... (*Ve hüve's-sàdiku'l-masdûk*) Rasûlüllah hem doğru sözlüdür, hem de sözü kabul edilen, tasdik edilen kimsedir."

(*İnne halka ehadiküm yücmeu fî batni ümmihî erbaîne yevmen...*) Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifi bu. Devam ediyor... Uzun bir hadis-i şerîf. "Sizden birinizin yaratılması, annesinin karnında kırk günde bir araya gelir." Yâni, annesinin karnında yaratılışı, bebeğin meydana gelmesi, kırk günde şöyle bir hale gelir. O ilk haline ne diyoruz?.. İlk haline *nutfe* diyoruz. Yâni, erkekteki erkek üreme hücresinin rahimdeki yumurtayla birleşmiş hali, *nutfe*... Sonra bu biraz gelişiyor, *aleka* oluyor.

Aleka nedir?.. Rahimin cidârına tutunan, yapışan, sülük gibi yapışan. Çünkü, *alak* sülük demektir Arapça'da. Sülük gibi yapışıp rahimin kenarından beslenmeyi almağa başlayan, büyümeğe başlayan bir küçük parça demektir. Buna *aleka* diyoruz. Bunu tefsir kitaplarında "kan pıhtısı" diye tercüme ediyorlar, yanlıştır. Kan pıhtısından çocuk olmaz. Kan pıhtısı ayrı bir şeydir. Kanın içinde su vardır, alyuvarlar vardır, akyuvarlar vardır, trombositler vardır... Ben doktor değilim ama, liseden şöyle okuduğumuz kadarıyla şunu vardır, bunu vardır... Bunları kırk yıl bir arada tutsan, bundan yavru olmaz. Yavru olma aşamasında kan pıhtısı yoktur.

Aleka sözü, kan pıhtısı demek değildir. Rahimin cidârına tutunan ilk hücre grubu, ilk devresi. Çocuk olmasının ilk devresi

demek… Tabii yanlış... Kur'an'ı tercüme eden alim Arapçayı biliyor ama, tıbbı bilmiyor. Arapça'yı iyi bilse, gene kurtaracak paçayı. Alak kelimesini açıyor lügatta, kan pıhtısı filan gibi bir şeyle geçiştiriyor. Olmaz! Şunu bir incele bakalım alak ne demekmiş bir araştır bakalım da, yanlış laf söyleme.

"—E hocam, varsın bir tane de yanlış o söylesin olmaz mı?.."

Olmaz! Çünkü tercümesini alır bir doktor, okur, kapatır bir kenara koyar. Yâ bunun aslı esası yok... O zaman, o yanlışlığı Peygamber Efendimiz söyledi sanır, kâfir olur okuyan. Öyle sanırsa kâfir olur. Allah yanıldı —hâşâ sümme hâşâ— diye, Kur'an-ı Kerim'de yanlışlık var diye düşünürse kâfir olur. Niye bir adamı küfre düşürüyor? Dikkat etsin, doğru yazmağa çalışsın yâni.

Onun için ben bizim makalelerimizin birisinde yazdım.[37] Çünkü oraya baktım, çok sevdiğim bir alim kan pıhtısı demiş. Artık birisi de söyleyince... Hani koyunlar böyle sürü halinde giderlermiş, bir tanesi kazara bir atladı mı, arkasından hepsi oraya atlarlarmış. Yâni takip ediyor, şuursuz takip ediyor. Şimdi birisi öyle deyince, artık herkes de aynı şeyi tekrar ediyor.

Yâhu dur bakalım! Bu Kur'an-ı Kerim, oyuncak değil. Her kelimesini iyice ölç, tart! Tercüme kolay bir şey değil ki! Tercüme çok zor bir şey ve çok veballi bir şey ve tercümeyi okumak da çok tehlikeli... Neden? Mütercimin fikri girdi artık işin içine. Tam vahyedildiği gibi sen ayet-i kerimeyi okumuyorsun artık, mütercimin fikrini okuyorsun. Millet onu anlamıyor, o zaman yanlışlıklar başlıyor. O bakımdan, bu arada o bilgiyi de veriyoruz.

Aleka'dan sonra *mudga* oluyor. *Mudga* ne demek?.. Şöyle bir parça et. Tabii orada ilk önce tutunuyor rahmin kenarına, gıdasını oradan alıyor. Annenin rahminden gıdayı almağa başlıyor. Çünkü o vücudun parçası değildi ama, tohumun yere düştüğü zaman, kök salıp da toprağın içinden gıda aldığı gibi, bu da rahimin

[37] Prof. Dr. M. Es'ad Coşan, *Panzehir Dergisi*, Başyazı, Eylül 1992.

kendisinden değildi ama rahmin duvarında, cidârında, yâni kenarında kök salıyor, oradan gıdasını alıyor, başlıyor beslenmeğe... E ne oluyor?.. Hücreler bölüne bölüne bölüne bir mudga haline geliyor. Sonra ne oluyor?.. *Mudga* olduktan sonra, kemikler, etler teşekkül ediyor. Nihayet çocuk bir kese içinde artık belirgin bir hale geliyor. Ondan sonra da zamanı gelince doğuyor.

İşte böyle bu hadis-i şerifi rivâyet etmiş. Bu hadis-i şerif neymiş... *Mişkâtü'l-Mesàbih*'te müttefekun aleyh diye yazıyor. Müttefekün aleyh ne demek? Bir hadisin sonunda müttefekun aleyh sözü varsa ne demek?.. Hem Buhârî, hem Müslim... İkisi de bunun sahih olduğunda ittifak edip yazmışlar kitaplarına demek. Yâni sağlam bir hadis-i şerif demek oluyor. İki büyük alim üzerinde ittifak eylemiş oluyorlar. O hadis-i şerifi okuyalım:[38]

إِنَّ خَلْقَ أَحَدِكُمْ ، يُجْمَعُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نُطْفَةً ، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ إِلَيْهِ مَلَكًا بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ ، فَيَكْتُبُ: عَمَلَهُ ، وَأَجَلَهُ ، وَرِزْقَهُ ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ ؛ ثُمَّ يَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ .

(*İnne halka ehadiküm*) Şüphe yok ki gerçekten sizden birinizin yaradılışı, (*yücmeu fî batni ümmihî*) annesinin karnında, rahiminde, (*erbaîne yevmen nutfeten*) kırk gün *nutfe* olarak durur.

[38] Buhârî, *Sahîh*, c.22, s.466, no:6900; Müslim, *Sahîh*, c.XIII, s.100, no:4781; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.XII, s.316, no:4085; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.379, no:2594; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.263, no:1551; Tahâvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.VIII, s.356, no:3254; Abdürrezzak, *Musannef*, c.XI, s.123, no:20093; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.143, no:268; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

(*Sümme yekûnü alekaten*) Sonra *aleka* olur. Yâni rahime tutunan ikinci devre. (*Sümme yekûnü misle zâlike*) Kırk gün de böyle gider. Kırk gün öyle gider, kırk gün de böyle gider. (*Sümme yekûnü mudğaten misle zâlike*) Kırk gün daha *mudğa* olarak, yâni bir parça et halinde, hücre grubu halinde olur.

(*Sümme yeb'asu'llàhi ileyhi melekâ*) Sonra Allah o mudğaya bir melek gönderir. O hücre topluluğuna bir melek gönderir, (*bi-erbai kelimâtin*) dört cümle, dört söz, dört hükümle bir melek gönderir, (*feyektübü*) o melek yazar. Neyi?.. (*Amelehû*) Amelini yazar, (*ve ecelehû*) ecelini yazar. Bu çocuk doğacak, ne ameller işleyecek, ameli ne?.. Sonra eceli ne, ömrü ne kadar?.. Sonra?.. (*Ve rızkahû*) Ne yiyecek, ne içecek, nereden gelecek bunun rızkı?.. Allah yarattı mı, rızkını da yazıyor önceden. Sonra?.. (*Ve şakiyyün, ev saîdün*) Şakî mi, saîd mi onu yazar. (*Sümme yünfehu fîhi'r-rûhu*) Sonra ona ruh ilkah olunur, ruh üfürülür, yâni can kazanır. O et parçası, ruh kesbeder."

Geçtiğimiz günlerde seyahatteydik, anlattılar... Balıkesir'de bir arkadaş Avrupalıların yazdığı kitapları falan iyice takip ediyormuş, o anlatmıştı. İnsanın bedenini tartıyorlarmış... Tercüme yapıyormuş o arkadaş, bir kitabı tercüme ediyormuş da, orada onu anlattı. Ruhun bedenden farklı bir şey olduğunu isbat ediyormuş, onun o kitabında isbat etmeğe çalışıyormuş.

İşte sonra, ruh üfürülür buna diye SAS Efendimiz bunu böyle anlatıyor. Sonra devam ediyor:

فَوَلَّذِي لاَ اِلٰهَ غَيْرُهُ ، إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلاَّ ذِرَاعٍ ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ ، فَيَدْخُلُهَا ؛

(*Feve'llezî lâ ilâhe gayruhû*) "Kendisinden başka ilâh olmayan àlemlerin Rabbi Allah'a yemin olsun ki, (*inne ehadeküm le-*

ya'melü bi-ameli ehli'l-cenneti) sizden biriniz ehl-i cennetin ameli gibi bir şeyler yapar yapar, (*hattâ mâ yekûnü beynehû ve beynehâ illâ zira'*) onunla cennet arasında bir şu kadarcık zira' kadar, şöyle bir mesafe kalır. (*Feyesbüku aleyhi'l-kitâb, ve ya'melü amele ehli'n-nâr, feyedhulühâ*) Bu kader, alnına yazılan yazı öne geçer, cehennemliklerin işini yapar en sonunda ve cehenneme gider."

Aksine:

وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ ، حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلاَّ ذِرَاعٌ ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، فَيَدْخُلُهَا

(خ. م. عن ابن مسعود)

(*Ve inne ehadeküm le-ya'melü amele ehli'n-nâr*) "Sizden biriniz cehennem ehlinin işini, amelini işler işler, (*hattâ mâ yekûnü beynehû ve beynehâ illâ zira'*) cehenneme şu kadar yaklaşır, bir zira' kadar mesafe kalır arasında, (*feyesbuku aleyhi'l-kitâb*) Allah'ın onun daha annesinin karnındayken yazdığı hükmü, alın yazısı gelir, öne geçer, (*feya'melü bi-ameli ehli'l-cenneh*) ehl-i cennetin amelini işler, (*feyedhulühâ*) cennete girer."

Müttefekun aleyh, *Mişkâtü'l-Mesàbih*'te bu hadis-i şerîf geçiyor.

Bu hadisi demek ki Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antâkî rivâyet etmiş, Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'ye, böyle geçiyor. Aferin... Yâni kitabı neşreden şahıs, böyle bir cümlesi zikredilen hadisin kaynağını aramış, bulmuş, dipnotta böyle kaydetmiş, böylece biz de bilmiş oluyoruz. Evet, böyle bir eseri neşretmek sizden birisine nasib olur da, böyle bir eser neşrederseniz, işte eserinizi böyle okuyucuya hazırlarsınız. Dipnotları koyarsınız, okuyucu sıkıntı çekmez.

b. Rasûlüllah SAS'in Aile Hayatı

٢ -أخبرنا أبو عمرو بن مطر ؛ حدثنا أبو حفص ، عمر بن عبد الله بن عمر ، البحرانىُّ ؛ حدثنا عبد الله بن خبيق ؛ حدثنا يوسف بن أسباط ؛ حدثنا سفيان الثورى ؛ عن محمد بن جحادة ؛ عن قتادة ؛ عن أنس: (أَنَّ رسولُ اللهِ صلى اللهُ عليه وسلم ، كَانَ يطوفُ عَلَى نِسَائِهِ ، هٰذِهِ ، ثُمَّ هٰذِهِ ؛ ثُمَّ يَغْتَسِلُ منهُنَّ غُسْلاً وَاحِداً)

TS. 142/2 (*Ahberanâ ebû amri'bnü matar, haddesenâ ebû hafs, umerü'bnü abdi'llâhi'bni umer, el-bahrâniyyü; haddesenâ abdu'llàhi'bnü hubeyk, haddesenâ yûsufu'bnü esbât, haddesenâ süfyânü's-sevrî; an muhammedi'bni cuhâdeh, an katâdeh; an enesin: Enne rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem, kâne yetùfu alâ nisâihî hâzihî, sümme hâzihî, sümme yağtesilü minhünne guslen vâhidâ.*)

Kitabın müellifi Ebû Abdurahmân es-Sülemî, bu hayatı yazılan şahsın bir başka hadisini de rivâyet ediyor. Daha önce hiç böyle yapmadı, iki hadis rivâyet etmedi, tek bir örnek verdi. Bu sefer bunda iki hadis örnek veriyor. Pekâlâ.

İkinci hadisi kim haber vermiş Ebû Abdirrahmân es-Sülemî'ye?.. Ebû Amr ibn-i Matar. Ona kim haber vermiş? Ebû Hafs Ömer ibn-i Abdillahi'bni Ömer el-Bahrânî haber vermiş. Ona kim söylemiş?.. (*Haddesenâ abdu'llàhi'bnü hubeyk*) Bizim Antakyalı şu Abdullahi'bni Hubeyk ona nakletmiş. Abdullah ibn-i Hubeyk'e kadar isimler... (*Haddesenâ yûsufu'bnu esbât*) O Yusuf ibn-i Esbât'tan almış bu hadisi. (*Haddesenâ süfyânü's-sevrî*) Meşhur Sufyân-ı Sevrî de, Yûsuf ibn-i Esbât'a rivâyet eden kişi. (*An muhammedi'bni cuhâdeh*) Süfyân-ı Sevrî de Muhammed ibn-i Cühâde'den almış.

Aşağıda not var:

محمد بن جحادة -بضم الجيم قبل المهملة- الأود ى الكوفى .

كان ثقةً حافظًا ، مات سنة احد ى وثلاثين ومائة.

Muhammed ibn-i Cühâde: (*Bi-dammi'l-cim kable'l-mühmele*) Yâni noktasız olan ha harfinden evvel, cimin ötresiyle cühadeh okunacak demek istiyor yâni. (El-evdî el-kûfî) Kufeliymiş bu da. (*Kâne sikaten hâfızan*) Güvenilen, hadisin hafızı unvanını kazanmış bir kimseydi bu şahıs; Muhammed ibn-i Cühâde. (*Mâte senete ihdâ ve selâsîne ve mieh*.) 131 senesinde vefat etmiştir.

O kimden rivâyet etmiş?.. (*An katâdeh*) Katâde'den rivâyet etmiş.

قتادة بن دعامة السدوسى ، أبو الخطاب البصر ى الأ كمه أحد الأئمة الأعلام ، حافظ مدلس. قال عنه ابن المسيب: ما أتانا عرقى أحفظ من قتادة. توفى سنة سبع عشرة ومائة.

(*Katâdetü'bnü diàme es-sedûsî ebu'l-hattâb el-basrî el-ekmeh, ehadü'l-eimmeti'l-a'lâm*.) Bu meşhur, Basralı Katâde çok büyük alimlerden bir tanesi diyor. Eimme, imam, önder demek. A'lâm da alem'in çoğulu. Dağ gibi, nereden baksan görülen şeylere alem derler. Böyle dağ gibi önder, çok büyük alimlerden birisiydi Katâde Hazretleri. (*Hâfizun müdellisin*) *Müdellis*, yâni en sonunda biraz hafızasında bozulma olduğu için, biraz karıştırmalar yapmış demek. (*Kàle anhü'bnü'l-müseyyib: Mâ etânâ ırâkiyyün ahfazü min katâdeh*) İn-i Müseyyeb onun hakkında dedi ki: "Bize Katâde'den daha hıfzı çok olan bir Iraklı âlim gelmedi şimdiye kadar." (*Tûfiye senete seb'a aşrete ve mieh*) 117 senesinde vefat etmiş bu zât. yâni.

Katâde Hazretleri kimden rivâyet etmiş? (*An enesin*) Enes RA'dan rivâyet etmiş. Enes RA ne diyor:[39]

[39] Buhàrî, *Sahîh*, c.I, s.473, no:275; Müslim, *Sahîh*, c.II, s.182, no:467; Tirmizî, *Sünen*, c.I, s.238, no:130; Neseî, *Sünen*, c.I, s.436, no:264; İbn-i Mâce,

أَنَّ رسولُ اللهِ صلى اللهُ عليه وسلم كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ ، هٰذِهِ ، ثُمَّ هٰذِهِ ؛ ثُمَّ يَغتَسِلُ مِنْهُنَّ غُسْلاً وَاحِداً (السلمي عن أنس)

(*Enne rasûlü'llàh salla'llàhu aleyhi ve sellem, kâne yetûfu alâ nisâihî*) Rasûlüllah'ın hayatından bir şeyi anlatıyor. "Hanımlarına nöbetleşe, birisinin arkasından ötekisine giderdi, birinden ötekisine giderdi. (*Hâzihî, sümme hâzihî, yağtesilü minhünne guslen vâhidâ.*) Sonra tek bir gusül abdesti alarak temizlenirdi." diye bu bilgiyi veriyor.

Tabii, İslâm gelince bu adamlar —*rahmetu'llàhi aleyhim ecmaîn*— her şeyi sıfırlamışlardır. O zamana kadar olan bilgiler sıfır… Ondan sonra işi Kur'an-ı Kerim'den başlatmışlardır, Rasûlüllah'ın hadis-i şerifinden başlatmışlardır. İlmi Kur'an-ı Kerim'e, Rasûlüllah'ın sünnetine dayandırmışlardır. Ondan önceki rivayetleri, eğer Kur'an-ı Kerim ve Peygamber Efendimiz tasvib ediyorsa, tasdik ediyorsa, te'yid ediyorsa kabul ederler. Yoksa, onları ilim olarak kabul etmezler.

Onun için, Rasûlüllah SAS Efendimiz'in her şeyini gayet iyi tesbit etmişlerdir. Nasıl abdest alırdı, nasıl kalkardı, nasıl yatardı?.. Pür dikkat her şeyini takip etmişlerdir. Bakalım Allah'ın peygamberi nasıl yapıyor, nasıl yemek yiyor, nasıl evlendi, nasıl nikâh yaptı? Evliliğinde nasıl davrandı, sözleri nasıl, hareketleri nasıl, ticareti nasıl, konuşması nasıl?.. Her şeyi teferruatıyla tesbit etmişlerdir. Aile hayatını da bu arada söylemişlerdir. Yâni, bizim için biraz garip gelebilir ama, bir bakıma da fotoğrafın hiç bir yerinde bir belirsizlik yoktur. Çok net olarak her şeyi çekip söylemişlerdir.

Sünen, c.II, s.231, no:581; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.99, no:11964; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.IV, s.8, no:1207; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.115, no:229; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.V, s.321, no:2942: Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Şimdi iki hadis-i şerifi söyledi, ne yapmış oldu?.. Yâni bu Abdullahi'bni Hubeyk el-Antâkî hadisle iştigal etmiş, hadis toplamış dinlemiş, başkalarına da hadis rivâyet etmiş, hadis ravilerinden bir kimse aynı zamanda. Bu neyin alâmetidir? Alimin ciddi bir alim olduğunun alâmetidir.

Hadisle meşgul oluyor... İslâm'ın önemli kaynaklarından birisi olan Sünnet-i Seniyye'yi, ehâdis-i şerifeyi biliyor, ezberlemiş ve ciddi bir şekilde bu işin peşine düşmüş, kelimesine dahi, noktasına dahi dikkat ederek hem duymuş, öğrenmiş, hem de başkasına nakletmiş. Bu bir ciddiyet alâmeti, alim olduğunu gösteriyor.

c. Dikkat Edilmesi Gereken Dört Şey

Geliyoruz 143. sayfadaki 3. paragrafa:

٣ - أخبرنا أبو الفرج ، عبد الواحد بن بكر الورثانىُّ ؛ حدثنا أبو الأزهر الميَّافارقينيِّ ، قال: سمعت فتح بن شحرف ، يقول: حدثني عبد الله بن حبيق الأنطا كى ، أبو محمد - وأول ما لقيته بأذنه- قال لى: يا خراسانىُّ ! إنما هى أربعٌ لاغير: عينك ، و لسانك ، و قلبك ، و هواك. فانظر عينك ، لا تنظر بها إلى ما لا يحلُّ لك. و انظر لسانك ، لا تقل به شيئًا يعلم الله خلافه من قلبك. و انظر قلبك ، لا يكن فيه غلٌّ ولا حقد على أحدٍ من المسلمين. و انظر هواك ، لا تهو شيئًا من الشر. فإذا لم يكن فيك هذ ه الأربع الخصال فقد شقيت.

TS 143/3 (*Ahberanâ ebü'l-ferec abdü'l-vâhidi'bnü bekrini'l-versâniyyü; haddesenâ ebü'l-ezheri'l-meyâfârikîniyyü, kàle: Semi'tü fetha'bne şahrafin, yekùlü: Haddesenî abdu'llàhi'bnü hubeykini'l-antâkiyyü, ebû muhammedin —ve evvelü mâ lakîtühû bi-ezeneh— kàle lî: Yâ hurâsâniyyü! İnnemâ hiye erbaun lâ gayr:*)

(*Ahberanâ*) Bize haber verdi şu mâlûmâtı... Kim?.. Ebü'l-Ferec künyeli Abdü'l-Vâhid isimli, Abdü'l-Vâhidi'bnü Bekrini'l-Versânî, Versânî nisbeli bir alim haber verdi. (*Haddesenâ ebü'l-ezheri'l-meyâfârikîniyyü*) Ebü'l-Ezher künyeli Meyâfârikînli şahıs da, buna hadisi rivâyet etmiş.

Meyâfârikîn neresidir?.. Bizim Anadolu'daki —şimdi Silvan diyorlar galiba— Diyarbakır'ın Silvan'ı. Eski adı Meyâfârikîn'dir. Oralı. Orada işte böyle İslâm'ın ilk devrelerinden beri orada böyle alimler yetişmiştir, İslâm diyarıdır. Köklü bir şehirdir.

Orada aynı zamanda, Malâbâdî köprüsü diye muazzam bir güzel köprü var... Şöyle çok yüksek kemerli, müthiş bir köprü... Yâni bir mimarlık harikası, güzel bir köprü var.

Silvan'da Salâhaddin-i Eyyubî Hazretleri'nin de bir camisi var… Çok seviyoruz tabii onu büyük mücahid diye, Kudüs'ü haçlılardan kurtardı diye. Kudüs'ü kurtarıncaya kadar yüzü gülmemiş, daima böyle gamlı gezmiş, gülmemeğe ahdetmiş bir kimse, çok ciddî bir zât diye seviyoruz. Orada cami yaptırmış. Çok hoşuma gitti benim.

İnsan belde belde gezdikçe, Anadolu'yu seviyor. Vay bizim Tarsusumuz meğerse neymiş... Bizim Silvanımız meğerse neymiş diye hoşuna gidiyor insanın... Tarihten duyduğu meşhur isimlerin oralarda bulunduğunu, oralara imza attığını... Burası İslâm diyarıdır diye cami yaptırmış. Bunlar güzel şeyler…

Şimdi belki bugün orada kendisini Kürt sanan bazı insanlar, kardeşler var; belki onlar o Arap fâtihlerin torunları ama, işin farkında değiller tabii. İşler karışmış şimdi. Yazık!.. Tabii karıştıranlar var, fitneyi çıkartanlar var, fitneye uyanlar var. O da ayrı bir şey.

Evet, bu bizim Silvanlı, Meyâfârikînli... Tabii Meyâfârikîn ne demek?.. Yâni biraz isim uzunca, kuyruklu, kanatlı bir isim, biraz

da acayip. Tabii onun aslı miyah imiş, *miyah* sular demek. Fârikîn sularının olduğu yer. İki üç dere var demek ki... Ondan o ismi almış olduğunu tahmin ediyorum.

(*Kàle semi'tü fetha'bne şahrafin*) O da Feth ibn-i Şahraf isimli şahıstan duymuş bu rivayeti. (*Yekùlü*) Duyduğu şahıs diyordu ki: (*Haddesenî abdu'llàhi'bnü hubeykini'l-antâkiyyü*) Bana Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antâkî söyledi... Ne söylemiş şimdi hayatını okuduğumuz şahıs burada, karşımızda görüyoruz. Ebû Muhammed künyeli...

(*Ve evvelü mâ lakîtühû bi-ezeneh*) İki tire arasına almış... Ne demek bu?.. İlk defa bu Antâkî ile karşılaştığı nerede olmuş?.. (*Bi-ezeneh*) Neresi burası?.. Bizim Adana. Adana'yı nasıl yazmış?.. Elif-zel-nun-he ile yazmış. Ezene diye yazmış. Biz Adana diyoruz şimdi. A harfi yapmışız ama aslında Ezene. Yâni üzüm gibi sanki. Veyahut da *ezine* kelimesi falan vardır Anadolu'nun birçok yerinde.

Ezine veya *âzîne*, Farsça'da cuma günü demektir. Böyle cuma günü köylerden milletin mallarını alıp getirdiği, pazar kurduğu, alışveriş yaptığı köylerin adına ezine demişlerdir, ezine pazarı yâni cuma pazarı demek. Veya pazarını kaldırmışlardır, ezine veya âzine kalmıştır. Belki bu azene böyle zel ile karşımıza çıkınca, belki o cuma kelimesinden geliyor yâni. Aşağıda Adana'yı bakalım nasıl anlatmış Nureddin ibn-i Şureybe, kitabı neşreden. Bizim bildiğimiz Adana'mızı, dinleyelim bakalım bu nasıl anlatıyor:

أذنة -على وزن خشبة- موضع من ثغور الشام ، قرب المصيصة.

بنيت سنة احد ى وأربعين ومائة. ولها نهر يقال له: سبيعان.

(*Ezeneh, alâ vezni haşebeh*) Yâni şu vezinde diyor, bizim okuyuşumuzu göstermeğe çalışıyor. (*Mevdiun min sügùri'ş-şâm*) Şam'ın hududlarından bir mevkî diyor. Şam'ın hududlarından bir şehir diyor, bir mevkî diyor. Neyi hatırlayacağız?.. Şam kelimesini

bu Araplar bizim kullandığımız mânâya kullanmazlar. Bizim Şam deyince aklımıza gelen Suriye'nin baş şehridir, Araplar ona Şam demezler, Dımaşk derler. Avrupalılar da Damaskus diyor. Dımaşk, Damaskus o şehrin adı. Biz Şam demişiz.

Pekiyi Araplar bizim Şam dediğimize Şam demiyorlar da Araplar Şam dedikleri zaman neyi kasdediyorlar? Hicaz'ın kuzeyinde olan koca, geniş bölgeye Şam derler Araplar. O nereden geliyor? Sol kelimesinden geliyor.

Birkaç defa anlattım galiba burada: İnsan yüzünü güneşin doğduğu tarafa dönmüş kabul ediyor onlar. Güneşin doğduğu yere döndü. Yüzü güneş tarafında, yâni doğuda. Baktığı taraf doğu. Arkası?.. Batı. Maşrık, mağrib, şark, garb yâni. Önü şark, arkası garb. Sağ taraf?.. Sağ taraf yemin. Yemin, sağ taraf demek Arapça'da. Yâni yemen. Oraya da Yemen demişler. Yemen illeri... Yâni Hicaz'ın aşağı tarafında, güney tarafında kalan yerler.

Sol taraf... Sol, şimal... Şimal sol demek. Yâni coğrafî mevkî adı değil aslında, sol demek. Sol taraf?.. İşte orası da şam. Gene sol kelimesiyle ilgili. Bütün o bölge, Irak, Suriye, bizim Anadolu'nun güneyi, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesi... Hepsi onlar için Şam'dır. Bölge adıdır yâni. Kocaman bir bölgenin adıdır Şam. Şam'ın hudutlarından bir belde diyor. Yâni anlıyoruz ki Adana'ya kadar gelmişler ova olduğu için, fethetmişler ama, Toros dağlarını geçmek kolay bir şey değil.

Anadolu'nun fethi çok uzun sürmüştür. O mücahidler neler çektiler... Asırlarca cihad ede ede ede... Düşman da karşı koya koya... Hepsinin kaleleri var. Modern... İmkânları geniş. Yâni Anadolu'nun bugün eski şehirlerini gezdiğimiz zaman görüyoruz. Koca koca kesme taşlardan muazzam şehirler yapmışlar. Yâni muhteşem mimari eserler var. İşte Antalya'da Perge, Aspendos, Isparta yakınlarında Ağlasun, Efes vs... Hepsi nasıl?.. Böyle koca koca, iki adam boyu, bir adam boyu taşlardan yapılmış muhteşem surları olan şehirler, beldeler, kasabalar. İşte müslümanlar bunları yavaş yavaş, yavaş yavaş, cihad ede ede fethetmişlerdir.

İşte Adana'yı böyle tarif ediyor. Şam hudutlarında bir mevkî

adı diyor. Öyle anlatıyor. Ve peltek ze ile yazıyor. Hemzeli elif e-peltek *ze-nun-he* ile *Ezene* diye yazıyor yâni bizim Adana dediğimiz şeyi.

Bizim bu Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antâkî'yi Adana'da görmüş bu zât. Demiş ki o da ona: (*Kàle lî*) Bana dedi ki diyor. Bu mübarek zâtın nasihatını söyleyecek şimdi. Dedi ki bana:

(*Yâ hurasâniyyü*) "Ey Horasan'dan gelme genç, delikanlı!.. Ey Horasan'dan gelme adam, çocuk!" Hangi yaştaysa?.. Bu onun yanında daha genç demek ki. "Ey Horasanlı!" demiş. (*İnnemâ hiye erbaun lâ gayr*) "Senin istediğin dört şeydir. Senin istediğin, muradına ermen için dört şey lâzımdır, başkası değil." (*İnnemâ*) edât-ı tahsîsdir, (*hiye*) yâni onlar, yâni senin işine yarayacak şeyler (*erbaun*) dört tanedir, başka değil."

Neymiş dört şey bunun işine yarayacak? Bu ravi ne istiyor?.. Tabii Allah'ın rızasını istiyor, evliyalık istiyor, Allah'ın sevgili kulu olmak istiyor. Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antâkî de büyük bir sùfî olduğu için, onun yanına gitmiş, ilk defa Adana'da karşılaşmışlar. Onun yanına gitmiş de, bu da ona nasihat ediyor. "Dört şeydir senin ihtiyacın olan şey, başka şey değil."

Neymiş o dört şey: (*Aynüke, ve lisânüke, ve kalbüke, ve hevâke*) "Senin için önemli olan dört şey: Bir; senin gözün. Göz. İki; lisanın, senin dilin. Üç; kalbin. Dört; hevân." Hevây-ı nefs diyoruz ya, nefsinin hevâsı. Dört şey önemli.

1. (*Fe'nzur ayneke*) "Gözüne dikkat et, bak! (*Lâ tenzur bihâ ilâ men lâ yahillü leke*) O gözünle sana helâl olmayan şeye sakın bakma!" Dört önemli âzân var; gözün, dilin, kalbin, birisi de hevây-ı nefsin... O âzâ olmuyor. Dört şey var senin için önemli, dikkat etmen gereken. Gözün, dilin, kalbin, hevân. Gözüne bak, gözün sana helâl olmayan şeye bakmasın. Dikkat et de, gözüne sahip ol da helal olmayan şeye gözün bakmasın. Bir bu. Yâni göz harama bakmayacak.

2. (*Ve'nzur lisâneke*) "Diline de bak, diline de sahip ol, diline de

dikkat et! (*Lâ tekün bihî şey'en ya'lemu'llàhu hilâfehû min kalbike*) Allah'ın senin gönlünde onun aksi bir fikir olduğunu bildiği şeyi dilinle söyleme!" Yâni gönlün başka, kalbin başka, dilin başka olmasın.

Allah biliyor ki burada başka bir şey var, sen onu söylemiyorsun, başka bir şey söylüyorsun. Allah'ın, senin söylediğinden farklı, onun hilafına kalbinde bir şey olduğunu bildiğin sözü dilinle söyleme! Yâni kalbinden başka bir şey söyleme, münafık olma. Kalbinde niyetin başka iken, dilinle başka şey söyleme! İkisi birbirine denk olsun. Kalbinde ne varsa, dilindeki de o olsun. Kalbin başka, dilin başka olmasın demek istiyor. Allah biliyor burasını.

3. (*Ve'nzur kalbeke*) "Kalbine de bak, dikkat et; (*lâ yekün fîhi gıllün velâ hikdün alâ ehadin*) onun içinde herhangi bir kimseye karşı bir kıskançlık, bir kin, bir karışık fikir, kötü fikir olmasın! Kalbine de gönlüne de dikkat et, onun içinde, (*alâ ehadin mine'l-müslimîn*) müslümanlardan herhangi birisine karşı kin veyahut bozuk bir duygu olmasın!"

4. (*Ve'nzur hevâke*) "Arzuna da, hevây-ı nefsine de bak, dikkat et, (*lâ tehve şey'en mine'ş-şer*) kötülükten bir şey arzu etme! Arzuna da sahip ol, kötü bir şeyi arzu etmemeğe de dikkat et!"

Evet insan elma isteyebilir, eh hadi bakalım ye... Eh canın helva isteyebilir, hadi bakalım al ye... Canın üzüm isteyebilir... Tamam al üzüm, ye. Soğuk su istedi... Buyur. Dondurma istedi... Al ama, şer isteme. Kötülük, günah isteme. Hevana da dikkat et, arzuna da dikkat et, kötü bir şeyi arzu etme!

"Dört şey senin için çok önemlidir bak ey Horasanlı delikanlı, gelmişsin benden nasihat istiyorsun, yanıma sokulmuşsun. Dört şey senin için önemlidir: Gözün, dilin, kalbin, arzun... Gözüne dikkat et, sana helâl olmayan şeye bakmasın! Lisanına dikkat et, içinde başka duygular varken, lisanın o duyguların hilafına başka laf söylemesin! Kalbine dikkat et, müslümanlara karşı senin kalbinde herhangi bir kin ve kötü duygu olmasın! Arzuna dikkat

et, şerden, kötülükten bir şey arzu etme!" diye nasihat ediyor. Tamam mı?..

(*Feizâ lem yekün fîke hazihi'l-erbau'l-hisâlü fekad şakîte*) "Eğer sende bu dört durum yoksa, sen kötü bir insan demeksin, şakî bir insan demeksin!"

Şakî ne demek Arapça'da?.. Saîd olmayan. Yâni Allah'ın yolunda olmayan demek. İnsanlar ikiye ayrılır:

فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ (هود:١٠٥)

(*Ve minhüm şakiyyün ve saîdün*) "Bir kısmı şakîdir, bir kısmı saîddir." (Hûd, 11/105)

Şakînin cem'i, çoğulu *eşkiyâ* gelir; saîdin cem'i *süedâ* gelir. İnsanlar Berat Gecesi'nde ya şakîler defterine yazılırlar, ya saîdler defterine yazılırlar.

Şakî ne demek? Allah'ın emrini tutmayan, Allah'ın yolunda olmayan, böyle giderse başına Allah'ın cezası gelecek olan, cehenneme düşecek olan kimse demek. *Saîd* ne demek?.. Allah'ın yolunda olan, Allah'ın emrini tutan, ahirette mükâfata —böyle giderse— erecek olan kimse demek.

"Sende bu dört vasıf yoksa, bu dört durum yoksa, bil ki sen kötü bir durumdasın, şakîler divanına yazılırsın, bunu bil!" diyor.

d. Kur'an Hafızı Günah İşlerse

Dördüncü paragrafı da okuyuverelim, sayfa tamam olacak. Öbür sayfaya geçmeyiz artık.

٤- قال، وسمعته يقول: إذا دنا الرجل القرىٌّ من معصيةٍ، يقول القرآن فى جوفه: مالهذا حملتنى ؟

TS. 143/4 (*Kàle, ve semi'tühû yekùlü*) Aynı râvi dedi ki: Onun şöyle dediğini de duydum. Onun dediği kim? Terceme-i hâli

okunan Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antakî. Şöyle demiş:

(*İzâ dene'r-racülü'l-kàriu min ma'siyetin*) "Kur'an ehli olan bir adam bir günaha yaklaşınca, (*yekùlü'l-kur'ânü fî cevfihî*) içindeki Kur'an-ı Kerim ona der ki, (*mâ li-hâzâ hameltenî*) 'Sen beni, — yâni Kur'an-ı Kerim'i— bu işi yapmak için almadın içine, yüklenmedin! Madem Kur'an ehlisin, bunu yapmaman lâzım! Beni ezberledin, yüklendin, içine aldın, bu günahı yapmak için mi aldın beni içine? Madem Kur'an var içinde, Kur'an yolunda yürü! Nedir bu şey?' der Kur'an-ı Kerim. Öyle Kur'an ehli olan bir kimse günaha yaklaştı mı, içindeki Kur'an kaşlarını çatar böyle der." diyor.

Şimdi gramer izahı verelim:

(*İzâ dene'r-racülü*) *Denâ* fiili, yaklaşmak fiili min harf-i cerriyle kullanılır. Arapçanın inceliğidir bu. Bunu bilmeyenler tercemeyi doğru yapamaz. *Denâ min...* (*İzâ dene'r-racülü'l-kàriu min ma'siyetin*) "Kur'an okuyan, Kur'an ehli olan, hafız olan bir adam,

günaha yaklaştığı zaman...” demek yâni. Pekiyi harfiyyen tercüme etsek, nasıl tercüme etmemiz lâzım: “Kur’an okuyan bir adam günahtan yakınlaştığı zaman.” diye söylüyor. Ama işte böyle kullanılır.

Bunlara idiom diyoruz, tabir diyoruz. Her dilin kendine göre bir tabiri vardır. Biz bir şeye yaklaşmak diyoruz... Kapıya yaklaştım, pencereye yaklaştım, o adama yaklaştım. E haliyle söylüyoruz. Bunlar den haliyle söylüyor: Kapıdan yaklaştım, pencereden yaklaştım, adamdan yaklaştım diyor. Yâni bu işte lisanın özelliği. O bizi garipser, biz onu garipseriz. Yâni o bizim Türkçeyi öğrendiği zaman:

“—Allah Allah şu Türklere bak... Kapıdan yaklaştım demiyor da, kapıya yaklaştım diyor. Ne biçim mantığı var Türklerin?” diye o da bizi garipseyebilir yâni.

Ama lisanı öğrenen bunları iyi bilirse, o zaman güzel konuşur. Yâni şaşırmaz, konuştuğu zaman da güzel konuşur.

(*İzâ dene’r-racülü’l-kàri’*) *Kàri’* ne demek?.. Kàri’ aslında kıraat kelimesinden geliyor, okuyan demek. Meselâ Mehmed Akif rahmetli *Safahat*’ın baş tarafına bir şiir yazmış. *Safahat* şiir kitabını koca bir kitap halinde böyle üç parmak, iki parmak kalınlığında kitap halinde yazmış. Önsöz gibi önüne bir şiir yazmış, diyor ki:

Bana sor sevgili kàri’, sana ben söyleyeyim,
Ne hüviyette şu karşımda duran eş’ârım.

“Ey okuyucu, sevgili okuyucu! Başkasına sorma bana sor şu benim kitabımın içindeki şiirlerim nasıl şiirlerdir, sana ben söyleyeyim!” diyor. Kàri’, okuyan demek, ey okuyucu demek.

Tabii bunu bilmeyen karı okur o kelimeyi. Yâni bu inceliği bilmezse... “Bana sor sevgili karı, sana ben söyleyeyim.” gibi okur. Yâni yanlış bir şey olur. Kàri’, okuyan demek.

Tabii Arapça’da *kàri’* kelimesinin bir başka mânâsı var. Kàri’, Kur’an-ı Kerim’i ezberleyen demek. Kur’an kelimesi de zaten *karaa* kökünden. Kàri’ kelimesi de oradan ism-i fâil; Kur’an’ı

bilen, okuyan demek.

(*İzâ dene'r-racülü'l-kàriu min ma'siyeh*) "Kur'an ehli bir adam günaha yaklaştığı zaman, (*yekùlü'l-kur'ânü fî cevfihî*) içindeki Kur'an-ı Kerim ona ihtar eder. İçinden der ki ona:

'—Sen bu günahı işlemek için beni yüklenmedin! Beni öğrenmenin sebebi bu günahı işlemek değil. Ayağını denk al, yapma bu günahı!' diye Kur'an içinden seslenir." diyor.

Tabii bu sözü herkes duyar mı? Duymaz.

Bazı şeyleri görmek için, başka türlü bir göze sahip olmak; bazı şeyleri duymak için, başka türlü bir kulağa sahip olmak; bazı şeyleri hissetmek için de, başka türlü bir kalbe sahip olmak lazım!

Bu ne zaman oluyor? Allah bir kabiliyet verdiği zaman oluyor.

İbrâhim ibn-i Edhem Hazretleri, Horasan'da, Belh şehrinde padişah iken elinde ok ve mızrakla avlanmaya çıkmış. Geyik önde gidiyor; bu da atını sürüyor. Biz dıgıdık dıgıdık diyoruz ama ona ne ses geliyormuş? (*İntebih, intebih, intebih!*) diye ses geliyormuş.

İntebih ne demek?

"—Uyan, intibaha gel." demek.

Yine sürmeye devam etmiş. Geyik durmuş, dönmüş:

(*E li-zâlike hulikte, en bi-zâlike ümirte*) "Sen bu işi yapmak için mi yaratıldın be adam? Senin yaratılış sebebin bu mu, yoksa Allah sana Kur'ân-ı Kerim'de bunu mu emretti?"

Keyif için ata bineceksin, keyif için zavallı hayvanları öldüreceksin; sen bunun için mi yaratıldın, sana Kur'an'da Allah bunu mu söyledi?"

Bindiği atın eyerinden; "Uyan, uyan!" diye ses geliyor.

İnsanla konuşması mutad olmayan geyikten, ceylandan kendisine böyle ikaz geliyor:

"—Bunun için mi yaratıldın sen, yaradılışının gayesi bu mu, yoksa Allah sana bunu mu emretti? Bırak bu şeyleri!"

Tabii böyle olağanüstü şeyleri duyunca, "Allah Allah, ne oluyor?" diye intibaha gelmiş, uyanmış. Attan inmiş, atını bir yere vermiş, elbiselerini çobana vermiş. Horasan'ı terk etmiş, gitmiş.

"—Hocam böyle şey olur mu?"

Allah bir insanın hidayetini murat ettiği zaman böyle olağanüstü şeyler olur.

"—Pekiyi, bu şeyler nasıl oluyor? Hakikaten o geyik mi konuşuyor, o eyer mi konuşuyor, o semer mi konuşuyor, kamçı mı konuşuyor?"

Allah konuşturunca konuşur. Netice itibariyle beyni onu öyle algılıyor. Beynin bir sesi algılaması nedir?

Ses dalgaları kulağa geliyor. Ben konuşuyorum, mikrofon çoğaltıyor. Netice itibariyle sizin kulağınıza ses dalgası gidiyor. Ses dalgası kulağınıza gelince kulağın kıvrımlarında toparlanıyor, kıvrım içeri gidiyor. Kıvrımın şekli içeriye doğru… Hava gidiyor. Havayı böyle topluyor. Koridorun sonunda kulak zarı var. Ses dalgaları kulak zarına gidiyor. Kulak zarını titreştiriyor. Nasıl davulun bu tarafına vurduğun zaman; "Güm, güm, güm!" öbür tarafı "Zın, zın, zın!.." titrer. Nasıl sen buradan kapıyı hızlı kapattığın zaman, pencerenin perdesi oynar.

İşte öyle bir şey oluyor. Kulak zarı, irili ufaklı titreşiyor. Kulak zarının arkasına yapışmış kemikçikler var; Çekiç kemiği, Örs kemiği, Üzengi kemiği... Onlar kıpırdıyor. O kıpırtılar beyine sinyal olarak iletiliyor. Oradaki sinirler vasıtasıyla beyine elektrikli bir sinyal gidiyor. Beynin duyma hücreleri de o sinyalleri alıyor.

İçerisi karanlık kutu; beyin dışarısını hiç görmüyor. Kalın bir kemik var; insanın kafası kalın. Kuzuyu filan biliyorsunuz. Diyorlar ki; "Şunun beynini çıkar, kırıver." Pat pat pat vuruyorsun. Kafasını kıracaksın, beyni çıkacak, pişirip yiyeceksin.

Allah, beyni çok sağlam yere koymuş. İnsanın kalın bir kafası var, içerideki dışarısını görmüyor; zifiri karanlık. Dışarıyla ancak sinirlerle bağlantısı var. Dışarıdan sinirler sadece beyne sinyal getiriyor. Sinyallerin boyutundan, titreşiminin cinsinden duyma hücreleri bir şeyler duyuyor, görme hücreleri bir şeyler görüyor.

Ne bu ışıklar gözden beyne gidiyor ne bu ses dalgaları, zardan öbür tarafta beyni sarsıyor. Beyni sarsmıyor. Işık, ses dalgası beyne gitmiyor; sinyal gidiyor. Sinyal gidince beyin onu değerlendirmeye alışmış. Dışarıdan gelen sinyalin cinsinden dışarıyı tefsir ediyor, açıklıyor. Biz ona; "Görmek, işitmek" diyoruz.

Alışmışız; bu işin nasıl olduğunun da farkında değiliz, hayret etmeyi bile unutmuşuz. Halbuki hayret edilecek bir şey…

"—Vay vay! Ne maharet, ne maharet!" deyip hayret bile etmiyoruz.

"—Allah Allah! Dışarıyı nasıl görüyor, değerlendiriyor; sesi nasıl duyuyor, tadı nasıl alıyor, nasıl hissediyor?"

Bir esrarengiz dünyadayız, âlemdeyiz. Esrarlı bir kâinatın içindeyiz. Her şey böyle esrar içinde giderken hiç bir şeye hayret edilmez. Neden?

Madem bir elektrik sinyalidir, Allah elektrik sinyalini beyne bir başka yerden gönderir; beyin o zaman onu duyar. Allah ona dışarıdan sinirin getirmediği bir elektrik sinyalini gönderirse o zaman öyle duyar, öyle görür. O zaman olur, böyle bir şeye ilmen imkânsız da diyemezsin.

.....

Allah bize dinimizi öğrenmeyi nasib etsin... Dinimiz harika, dinimiz şâhâne!.. Dinimiz bir tane!.. Ama işte elindeki nimetin kadrini bilmeyi, Allah cümlemize nasib eylesin...

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!...

15. 04. 1995 - İstanbul

22. ABDULLAH B. HUBEYK EL-ANTÀKÎ (3)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm.
Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.
El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîhi alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ ve senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin zevi's-sıdki ve'l-vefâ'... Emmâ ba'd:

Çok aziz, kıymetli kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsân ve ikramları dünyada ahirette üzerinize olsun... Allah-u Teàlâ Hazretleri iki cihanın saadetine cümlenizi sahib eylesin, nâil eylesin, mazhar eylesin...

Burada evliyâullah, sàlih, müttakî, muhsin, velî, mahbub kulların hayatlarını, menâkıblarını okuyorduk. *Tabakàtü's-Sùfiyye* isimli, mutasavvıfların terâcüm-i ahvâlini tabaka tabaka, nesil nesil anlatan çok kıymetli bir eseri okuyorduk. Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antàkî isimli, Antakyalı bir velî zâtın hayatını okuyorduk. Sonra araya tatiller girdi, Kurban Bayramı girdi. Şimdi bugün aynı kitabın 144. sayfasından, 5. paragraftan, kaldığımız yerden devam edeceğiz.

Bu sàlihlerin hayatını niçin okuyoruz?.. Bir: Sàlihlerin anıldığı yerlere Allah'ın rahmeti iner diye, meclisimiz rahmetin yağdığı bir yer olsun diye okuyoruz. İkincisi: Bu mübarek zâtlar Allah'ın sevdiği kullar, velî kullar, Allah'ı seven kullar, Allah'a güzel kulluk yapmak isteyen kullar... Bakalım bunlar neler düşünmüşler, nasıl yaşamışlar, nasıl insanlarmış?.. Onların zamanında .....

Bu kitap bu sahada menba' kitap, yâni ana kaynaklardan birisi... Eserin yazarı Ebû Abdurrahman es-Sülemî, her sözünün senedini, delilini, kaynağını gösteriyor. Kılı kırka yararak, inceden inceye düşünen, her sözün aslını doğruluk derecesini araştıran bir ciddî alimin eseriyle karşı karşıyayız. Onun o ilim metodunu, genç kardeşlerimiz buradan kapmış olsunlar, öğrenmiş

olsunlar diye, bazen eserin dipnotlarını okuyoruz, bazen içindeki hassas, ilmî birtakım kelimelerle ilgili izahlar yapıyoruz. Gramer tahlilleri yapıyoruz.

Bu eseri yazan bir alim, neşre hazırlayan da başka bir alim... Eserin kendisi kıymetli, neşri de kıymetli... Bazan kıymetli bir eser kötü neşredilir, kıymeti kalmaz. İstifade edemezsiniz. Böyle neşreden kimse de alim olursa, notlar koyarsa, araştırma yaparsa; o zaman güzel bir eserin kıymeti kat kat artar. Bu eser böyle bir eser. O bakımdan okuyoruz.

Okumaya başlamadan önce, Peygamber SAS Efendimiz'in ruh-u pâkine bizlerden birer hediyye-i Kur'âniyye olsun diye ve diğer enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah u mukarrabînin ve hâssaten Peygamber Efendimiz'in âlinin, ashâbının, ezvâc-ı tâhirâtının, evlâdının, zürriyet-i tayyibesinin, hulefâsının; ve mânevî makamının varisleri evliyaullah ve sâlihînin, mürşidîn-i kâmilînin, sâdât ve meşâyih-ı turuk-u aliyyemizin ruhlarına;

Uzaktan yakından buraya gelmiş olan, siz değerli kardeşlerimin ahirete göçmüş olan müslüman ecdâdının, ceddâtının, akrabasının, evlâdının, yakınlarının, dostlarının ruhlarına bizlerden hediye olsun diye; onların kabirleri nur dolsun, ruhları şâd olsun, makamları yüksek olsun diye;

Bizleri de Allah CC sevdiği kullarından eylesin; ömrümüzü rızasına uygun, sevdiği işleri yaparak geçirmemizi cümlemize nasib eylesin; bu büyüklerin halleri, sözleri bizlere tesir etsin, bizi de Allah'ın sevdiği kullarının yoluna çeksin diye; okuduklarımızdan istifade edelim, faydalanalım, feyz alalım da, Allah'ın sevdiği işleri yapalım, sevdiği huylara sahip olarak yolumuzda öyle yürüyelim diye; sonunda Rabbimizin rızasına vâsıl olup cennetiyle, cemâliyle müşerref olalım diye, buyurun bir Fâtiha, on bir İhlâs-ı Şerif okuyalım, öyle başlayalım!..

.....

a. Gönüller Zikrullah'ın Yeridir

Şimdi geldik 144. sayfaya... Antakya'da yaşamış olan Abdullah ibn-i Hubeyk büyük alim, fâzıl, kâmil, Allah'ın güzel kullarından bir kul... Onun sözleri faslına gelmişiz.

٥ -قال وسمعته ، يقول: خلق الله القلوب مسا كن للذ كر ، فصارت مسا كن الشهوات ؛ ولا يمحو الشهوات من القلوب إلا خوفٌ مزعجٌ او شوقٌ مقلق.

TS. 144/5 (*Ve kàle semi'tühû yekùl*ü) Râvî yine Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antàkî'yi duydum, şöyle söylüyordu:

(*Haleka'llàhu'l-kulûbe mesâkine li'z-zikri, fesàret mesâkine li'ş-şehevâti; ve lâ yemhu'ş-şehevâti mine'l-kulûbi illâ havfun müz'icün, ev şevkun muklikun.*)

Ne demiş, ne buyurmuş: "Allah CC insanların gönüllerini kendi yâdı, kendi zikri, kendisinin bilinmesi, hatırlanması yeri olarak yaratmıştır."

İnsanın gönlü nedir? Allah'ın tecellîgâhıdır. İnsan Allah'ı nasıl bilir?.. Gönlüyle bilir. Allah'ı nasıl sever?.. Gönlüyle sever.

Yunus Emre ne diyor:

Gönül Çalab'ın tahtı,
Çalab gönüle baktı.

Yâni, Allah insanın gönlüne nazar eder. İnsanın gönlü temiz mi, değil mi?.. Gönlünde iyi duygular var mı?.. Niyeti pak mı, değil mi diye...

Allah insanın elbisesine bakmaz! Kumaşı Hereke kumaşı mı, İngiliz kumaşı mı; terzisi 1. sınıf mı, 2. sınıf mı, ona bakmaz... Sûretine bakmaz; boyu fidan boylu veya kambur, küçük veya büyük; ona bakmaz. Yüzü güzel veya çirkin, cildi parlak veya gül tenli, çopur veya kara, veya kıvırcık saçlı... Ona bakmaz.

Neye bakar?.. Gönüllere bakar, içine bakar. Çünkü yaradan kendisi, insana o sureti veren kendisi... Kul bakalım, Allah'a lâyık ne yapmış?.. Gönlünde belli olacak o… Gönlüne bakar.

Gönülleri kendi ma'rifetinin aleti olarak verdi insanoğluna. İnsan gönlü nedir?.. Allah'ı bilmek için, Allah'ın verdiği bir imkândır kendisine... Gönlü olmasa insan, iç alemi olmasa, hayvan gibi olur.

İnsanın gönlü var. İnsanı insan yapan, insanı sultan yapan, insanı Allah'ın sevgili kulu yapan, işte o gönüldür.

Gönlü Allah, zikri için mesken olarak yaptı diyor. Zikrinin meskeni... Zikir ne demek?.. Allah-u Teàlâ Hazretleri'ni anmak demek ama, tabii, bir dille anmak var, bir de hatırında olmak var. Asıl zikir, sözünü etmek değil; gönlüne bir insanın Allah bilgisinin, Allah şuurunun, Allah'ı tanıma, bilme duygusunun, Allah'la aşinâlık durumunun yerleşmesi demek.

Asıl zikir o, yoksa söz değil.. Allah Allah diyor, aklı başka yerde... Televizyon seyrediyor, Allah diyor... Gözü birisini takip ediyor, Allah diyor... Kulağı bir şeyi dinliyor, Allah diyor... Mekaniklenmiş, tesbih elinde oyuncak olmuş, eğlence olmuş, oyun aleti olmuş. Zikir o değil aslında...

Asıl mühim olan gönlünde Allah var mı?.. Gönlünde Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin zikri, fikri, sevgisi, saygısı var mı?.. Mühim olan o...

[Yukarıya ses gidiyormuş ama, boğuk gittiği için ne söylediğim anlaşılmıyormuş. Ne diyeyim? Allah yardımcımız olsun… Bu ses aletlerinden ve sesimizi duyuramamaktan, anlatamamaktan el-amân… Her yerde böyle oluyor. Kadınlar kısmında sesimiz tam olarak anlaşılamıyor. Sesle ilgili kaç kâğıt geldi… Altı tane kâğıt geldi.

Bizim sözümüzü bizden söylemek, sizden taşımak, ötekilerin kulaklarına varması...]

"Gönüller, kalpler Allah zikrinin, yadının, Allah bilincinin, Allah şuurunun yeri ama, (*fesàret mesâkine li'ş-şehevât*) öyle olmamış, şehvetlerin meskenleri olmuş. Şehvetlerin meskeni olmuş gönüller..."

Şehvetler ne demek? İnsanın şiddetli arzuları demek. İnsanın içindeki her şiddetli arzu şehvettir.

"—Canı öyle yemek istiyor ki, kıvranıyor."

İşte o taam şehveti…

"—Canı öyle su istiyor ki, dudakları kurumuş."

İşte o suya karşı aşırı istek.

Canı neyi istiyorsa, ona karşı şiddetli arzu... Şehvet bu.

Midenin şehveti var, fercin şehveti var, çeşit çeşit şehvetler

var; bunları biliyoruz.

Gönül Allah'ın yâdının yeri olması gerekirken, maalesef şehvetlerin, arzuların yeri olmuş gönüller. İnsanın gönlünün asıl sevilecek Allah'ı arayıp, bulup, onunla meşgul olması gerekirken, gönüller asıl meşgul olmaları gereken şeyi bırakmışlar da nelerle meşgul oluyorlar! İki paralık, beş para etmez, boş, yalan, yanlış, günah olan şeylerle uğraşıyorlar.

E ne olacak?.. Gönülden bu duyguların silinmesi lâzım!.. Bu kötü duyguların, şehevâtın gönülden silinmesi lâzım!.. Nasıl silinecek?.. (*Ve lâ yemhu'ş-şehevâti mine'l-kulûb*) "Gönüllerden bu arzuları söküp çıkartmaz, silip atmaz, yok etmez; (*illâ havfun müz'icün*) ancak insanlara musallat olmuş, iyice böyle derinden hissettiği bir korku ile, bir havf duygusu ile olur.

Korkacak... Nerden korkacak?.. Allahtan korkacak.

Bak ne diyor?.. Yunus Emre öyle söylüyor, Ahmed-i Yesevî Hazretleri öyle söylüyor:

"—Yarın Rabbimin huzuruna çıkınca, Rabbim bana ben sana dünyada bir şeyler buyurmuştum, niye yapmadın?" derse, benim halim nice olur?.. Ben ona nasıl cevap veririm?

Ben buyurdum, buyruğumu tutmadın,
Derse Mevlâm, ben ne cevap vereyim?

Korkuyor, ileriden korkuyor. İleride sorgu suale tâbî olacağım diye korkuyor. Tamam, böyle insanın içine iyice, onu böyle rahatsız edecek, bıçak gibi saplanan bir korku gelirse; tamam, o bu şehvetleri söküp atar.

Yoksa bu şehvetler, bu arzular insanın gönlünden kolayca çıkmaz ve insanı sürükler bunlar… Hayatı boyunca sürükler götürür. Her birisi, her bir insanı bir tarafa götürür. Her bir insana olmadık günahları yaptırtır, yalan yanlış şeyleri yaptırtır. İçindeki duygu, başkası değil. İnsanoğlunun kendisine yaptığı zararı, cümle cihan halkı birleşse yapamaz. Kendisi en büyük zararı yapıyor.

"Bunlardan kurtulmak için, ya havf olacak, Allah korkusu olacak, Allah korkusundan titreyecek; (*ev şevkun muklikun*) ya da

huzurunu kaçırmış, aklını başından almış olan bir aşkı, şevki olacak." Ya aşk olacak, ya korku olacak... Ya Allah'ın sevgisinden, onu aramaktan uykusu kaçacak; "Aman Mevlâm, aman Rabbim!" diyecek…

Yunus Emre'nin dediği gibi:

Şem'a yanan pervâneler.
Gelsin beraber yanalım!
Aşka düşen divâneler,
Gelsin beraber yanalım!

Seviyor adam, aşık… Ateşe düşmeye razı, yanmaya razı, her şeye razı…

Yunus Emre diyoruz, Taptuk Emre diyoruz. *Emre* ne demek?.. Eski Türkçe'de emremek, aşık olmak demek. *Emre* sözü aşık demek, aşık olmuş demek.

Konfrans vereceğim diye Ahmed-i Yesevî'nin eserlerini okuyorum, hep aşkullahtan bahsediyor, Allah sevgisinden bahsediyor. Allah sevgisi yakmış içini, boyna onun feryadını basıyor. Çok sevdiğini, yanıp yakıldığını, her şeye razı olduğunu; üstüne bassalar, çiğneseler geçseler, düşse, ölse, kalsa, hiç bir şeyden korkmuyor. Her şeye razı... Neden? Şevki var, aşkı var içinde…

İşte bu gönüller Allah için, Allah'ı bilmek için yaratılmış. Allah'ı yad etmek için gönlüne Allah'ın yerleşmesi lâzım! Ama gelmiş arzular yerleşmiş. Adam parayı seviyor, adam mevkii, makamı seviyor, adam şöhreti seviyor, adam alkışı seviyor…

Profesörler vardı bizim üniversitede… Kibirli, gururlu, havalı, kravatlı, sinekkaydı tıraşlı… Jilet gibi keskin ütülü pantolonlu… Adam profesör… Kürsüde edalı konuşur. Çocuklar da profesörlerin zayıf taraflarını yakalar. Bir şey söyler.

"—Yaşa hocam!" diye çocuklar bağırır, alkışlarlar.

Adam şişer. Halbuki talebe kendisiyle alay ediyor.

Bazı insanlar böyle şeyleri seviyor. Alkışı seviyor, parayı seviyor, kadını seviyor, rahatı seviyor, eğlenceyi seviyor… Avı seviyor.

"—Efendi nereye gidiyorsun, çoluk var, çocuk var, iş var, güç

var?.."

"—Arkadaşlarla sözleştik, ava gideceğiz."

Cumartesiden gidiyor, gece oralarda yatıyor, Pazar günü de kalıyor. Av aşıklısı…

Denize çıkıyor, motora biniyor; sabahtan akşama, akşamdan sabaha oltayla balık avlamaya çalışıyor.

Amerika'da gördüm: Üniversitenin ortasındaki havuzda, kamışın ucunda ip, havuza ipi sarkıtmış, balık tutuyor birisi...

Şaşırdım, dedim ki:

"—Yâhu, üniversitenin havuzunda balık tutulur mu? Yasak bir şey yapmıyor mu bu adam?.."

"—Hocam, oltanın ucunda kanca yok, ip boş." dediler.

"—Ne yapıyor bu salak?" dedim.

"—Stres atıyor." dediler, şaşırdım.

Delilikler çeşit, çeşit… Ucunda kanca olmayan iple havuzun kenarında sabahtan akşama duruyor. Bir şey tutmayacağını da biliyor, akşama kadar orada… Bak, şeytan insanların nelere gönlünü bağlıyor, neleri sevdirtiyor.

Sen kimseyi ayıplama, sen de futbolu seviyorsun!

Kimisi sinemayı seviyordu eskiden... Televizyonlar şimdi sinemayı eve getirdi. Fırt, okuldan kaçıp sinemaya gitmiyor muydu öğrenciler? Sinemaya kaçıyorlardı.

Kimisi futbolu seviyor. Futbol maçında kuyruğa giriyor, geceleyin ayazda orada yatıyor. Ne imiş? Galatasaray'la bilmem kim karşılaşacakmış da…

Şampiyon olduğu zaman, sabaha kadar bize de uyku haram… Otomobillere biniyorlar, bir gürültü, bir şamata… Ne olmuş?.. Birisi şampiyon olmuş, ötekisi yenilmiş.

Artık polisler de bir şey demiyor. Suç işliyorlar, bir şey demiyor. Kırmızı ışıkta geçiyor, bir şey demiyor. Otomobilin camından çıkmış, bir şey demiyor. Neden?.. Galatasaray galip gelmiş, Fener galip gelmiş, Beşiktaş galip gelmiş…

Bak, Allah gönlü bunun için mi yarattı?.. Allah insana şuuru bunun için mi verdi?.. Hayır!

İnsanın vazifesi bu mu?.. İnsanoğlu dünyaya futbol için mi

geldi, keyif için mi geldi?.. Balık tutmak için mi geldi, oyun için mi geldi?.. Düşünün siz!

Sigara içmek için mi geldi?.. Bir sigarayı yenemiyor. Adam derviş, adam müslüman, adam hoca, adam bir tarikatın bilmem nesi; sigaradan vaz geçemiyor. Kahramana bak, şu kadarcık çubuğa yeniliyor. Şu kadarcık sigara, bizim koca pehlivanı tuşa getiriyor, sigaradan vaz geçemiyor.

"—Günahtır, yazıktır, zararlıdır, haramdır, kerahat-ı tahrimiye ile mekruhtur." diyorsun; o zaman da kızıyor:

"—Benim sigarama karışma!" diyor, bir sürü laflar söylüyor.

Hàsılı, aziz ve sevgili ve muhterem kardeşlerim, şu bizim gönüllerimiz Allah'a bağlanmak gerekirken, Allah'a bağlanmıyor da, olmadık şeylere bağlanıyor; mâsivallaha bağlanıyor. Senin gönlün de öyle, onun gönlü de öyle, ötekisinin gönlü de öyle... Herkes bir şeyi seviyor, herkes bir şeyin aşıklısı...

Bir edebiyatçının hikâye kitabında okumuştum. Güvercin aşıklısı imiş, evinde güvercin besliyormuş. Yunanlılar gelmiş. Yunanlı gelir de, elin gâvuru senin keyfine bakar mı?.. Bunun canım güvercinlerini almışlar, kesmişler, kebap yapmışlar, yiyorlar. Yunan gâvuru gelmiş, orayı istilâ etmiş. Güvercinleri de yağlı, palazlanmış görünce, kebap yapmışlar.

Adam, "Güvercinlerim gitti, güvercinleri gitti..." diye oynatmış. Ne olacak, bir daha yetiştirirsin.

Almanya'da birisinin köpeği ölmüş, yas tutuyormuş, mâtem tutuyormuş. Bizim Türk'ün aklı almamış. Alman'ın köpek öldü diye mâtem tutmasını aklı almamış. Demiş ki:

"—Yâhu ne olacak, alt tarafı bir köpek... Bir başkasını alırsın, köpek edinirsin, olur biter." deyince, bir kızmış:

"—Seni insafsız, seni vicdansız, seni sevgiden anlamaz mahlûk!.." bilmem ne diye bizim Türk'e bağırmış, çağırmış. Bir müddet de küsmüş, konuşmamış. "Benim ölen köpeğime nasıl hakaret edersin?" diye.

Nereye takmış kafayı? Nereye bağlamış zavallı gönlünü?.. O Allah'ın ma'rifetullahının yeri olması gereken gönül, nelerle dolmuş?.. Çirkefle, pislikle, mâsivâ ile dolmuş. Herkes ömrünü hebâ edip gidiyor. Sen veya ben, veya o...

Sen bak bakalım, bu hastalık sende var mı, yok mu? Gönlünü bir yokla bakalım, gönlünü nereye bağlamışsın?.. Bakalım gönlün ma'rifetullah mahalli mi, mahabbetillah mahalli mi; gönlün aşkullah, muhabbetullahla mı, ma'rifettulahla mı dolu?.. Allah bilgisi, Allah sevgisi, Allah şuurunu yakalamış, kavramış, bulmuş musun; yoksa, boş şeylerle mi uğraşıyorsun?.. Cıncık boncukla, çocukların oynadığı oyuncak gibi şeylerle mi uğraşıyorsun?..

"—Hocam, işte maalesef aklımı ben de bir yere takmışım, gönlüm bir yere bağlı, gönlümü kaptırmışımbir şeye..."

Haa, nasıl kurtulacaksın bu durumdan?..

İki şey var: Ya ahirette başına gelecek felaketleri düşünüp korkarsın, (*havfun müz'icün*) seni böyle iğne gibi batıp rahatsız eden bir korkun olur. "Vay be, ben böyle gidiyorum ama, bu gidişin sonu ne olacak?" dersin, uyanırsın.

Ya da içinde bir şevk olur, aşk olur. "Bütün güzellikleri yaratan Allah... Şu çiçekleri yaratan Allah... Şu kuşları, bülbülleri, baharı, bulutu, yazı, güneşi, mevsimi, meyvayı, tatlıyı, kuşları, çocukları, her şeyi yaratan Allah... *Tebâreke'llàhu ahsenü'l-hàlikîn...*

"—Aman yâ Rabbi, sen bu güzellikleri yarattığına göre, her güzelliğin sahibi sen olduğuna göre, başka şeye insan gönlünü bağlar mı?.." diye ya şevki olacak, aşık olacak, Yunus Emre gibi olacak... Aklını kaybedecek, şeydâ olacak, mecnun olup çöllere düşecek, dağlara çıkacak, Ferhad olup dağları delecek... Sevgi olacak içinde.

İkisinden birisi... Ya korku olacak, ya şevk olacak.

O da yok, öbürü de yok... O zaman çok fena... Kalbi emelsiz, arzusuz, isteksiz; içi duygusuz, kaygısız bir insan ölmüş demektir. Dürtüyorsun, dürtüyorsun, "Yâhu kalk!" diyorsun, iğne batırıyorsun; kıpırdamıyor, felç olmuş. Hiç hareket yok…

İnsan ya üzülür ağlar, ya sevinir oynar.

Yarin yok ise, niçin taleb etmiyorsun?.. Yarini bulduysan, niçin tarab etmiyorsun, coşup oynamıyorsun?.. Kavuşmuşsun, bayram etsene!.. Bulamadıysan niye aramıyorsun, bulduysan niye bayram etmiyorsun?..

Ne güzel sözler söylemişler. Anlatmağa çalıştık. İnşaallah anlaşılmıştır.

b. Doğruluk Ehl-i Hadisin Sermayesidir

٦ -سمعت محمد بن على بن الخليل ، يقول: سمعت جعفر بن محمد بن سوَّار ، يقول: سمعت عبد الله بن خبيق ، يقول: لكل تاجر رأس مال ، ورأس مال صاحب الحديث الصدق.

TS. 144/6 (*Semi'tü muhammede'bne aliyyi'bni'l-halîl, yekùlü: Semi'tü ca'fere'bne muhammedi'bni sevvâr, yekùlü: Semi'tü abda'llàhi'bne hubeykın, yekùl:*)

Bu adamlar —o ondan duymuş, o ondan duymuş— terceme-i hàli anlatılan Abdullah ibn-i Hubeyk Hazretleri'nin şöyle dediğini anlatıyorlar.

Tabii, adı geçen şahısların kim olduğu ve hayatı hakkında aşağıda bilgi verilmiş:

Ca'fer ibn-i Muhammed ibn-i Sevvâr Nişapurlu imiş. Güvenilen bir insanmış, hadis alimi imiş. Ondan bazı alimler hadis rivayet etmişler. Zilkàde ayının on birinci gecesi ölmüş, 288 senesinde. Tarih-i Bağdat'ta bu bilgi varmış.

Bu zât, Abdullah ibn-i Hubeyk'den rivayet ediyor sözünü:

(*Li-külli tâcirin re'sü mâl, ve re'sü mâli sàhibi'l-hadîs, es-sıdk.*) Ne buyurmuş: "Her tüccarın, ticaretle uğraşan kimsenin..." Araplar tâcir diyor, biz tüccar diyoruz. *Tâcir* tekil, *tüccâr* çoğul... Biz tüccar kelimesini kullanıyoruz:

"—Sen nesin?"

"—Ben tüccarım." diyor.

Tâcirim demesi lâzım aslında... Tüccar, tacirler demek ama, öyle kullanıyoruz.

Talebe de, tàlibler, öğrenciler demek.

"—Sen nesin?"

"—Ben talebeyim." diyor.

Yanlış... Tàlibim demesi lâzım ama, galat-ı meşhur derler, böyle bir lisana yanlış olarak yerleşir bazı kelimeler.

"Her tüccarın bir sermayesi vardır." Dükkân açacak, ticaret yapacak, sermaye lâzım!

"Her tüccarın bir sermayesi vardır. (*Ve re'sü mâli sàhibü'l-*

hadîs, es-sıdku) Hadis erbabının sermayesi nedir? Doğruluktur."

Hadis ehliyse bir insan, ilk başta doğru sözlü bir insan olacak. Kelimesi kelimesine her sözü doğru olacak. Yalan olmayacak, fazla olmayacak, eksik olmayacak, yanlış olmayacak, karışıklık olmayacak, sapasağlam olacak... Hadis erbabının sermayesi de dürüstlüktür, doğruluktur.

Doğruluk işin aslında, hepimizin sermayesidir muhterem kardeşlerim! Sen de doğru olursan, beş parasız da olsan, fakir bir ailenin çocuğu da olsan, doğru olduğun zaman, zenginin birisi seni yanına alır:

"—Sen doğru bir insansın, gel! Benden sermaye, senden çalışma... Gel beraber ortaklık yapalım!" der, zengin olursun.

Sen ne koydun ortaya?.. Senin dürüstlüğün, güzel ahlâkın, doğru sözlülüğün, doğru özlülüğün seni yükseltti.

Doğruluk, güzel huy hepimizin sermayesidir aslında. Ama, husûsiyle, özellikle hadisçinin, hadis sahibinin, hadis erbâbının sermayesi doğruluktur.

Demişler ki:

"—Falanca yerde bir hadis alimi varmış, hadi gel gidelim de ondan hadis öğrenelim, yazalım, rivayet alalım!"

Gitmişler, sormuşlar:

"—Nerede?.."

"—Falanca yerde..."

Alimin yanına gidecekler. Bakmışlar ki, hayvanı kaçmış alimin... Hayvanına gel diyor. Yerden ot almış, otu göstermiş, hayvana geh geh demiş. Hayvan ota gelip onu yemek isteyince, yularından tutmuş, otu da vermemiş. Ötekiler de bu manzarayı görmüşler.

Hayvanı kandırdı, otu gösterdi, ama otu yedirmedi, vermedi. Gelenler hadis yazacaklardı ondan, alim diye geldiler. Gelenlerin başındaki şahıs demiş ki:

"—Kalkın gidelim!"

"—Niye?.."

"—Hayvanı aldattı bu şahıs... Hayvana otu gösterdi, yedirmedi. Hayvanı aldatan, insanı da aldatabilir. Aldatmayı yapıyor, binâen aleyh insanı da aldatabilir. Belki söylediği söz doğru değildir." demiş, dönmüşler geriye...

Yâni insan, aslında çocuğuna doğru sözlü olmalı, hanımına doğru olmalı; hanımsa beyine doğru olmalı, kardeş kardeşe doğru olmalı... Dosdoğru olmalı, dosdoğru konuşmalı, dürüstlük sermaye olmalı!.. Çünkü, Allah doğru olanları seviyor, doğru olanlarla, doğru sözlülerle beraber olmayı da Kur'an-ı Kerim'de emrediyor:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ (التوبة:١١٩)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenü'tteku'llàhe ve kûnû mea's-sàdıkîn.*) "Ey iman edenler Allah'tan korkun ve sàdıklarla, doğru sözlü insanlarla beraber olun!" (Tevbe, 9/119) buyuruyor Allah-u Teàlâ Hazretleri...

c. Her Halde Doğruluk

٧ -قال ، وقال عبد الله: لا يستغنى حالٌ من الأحوال عن الصدق ، و الصدق مستغنٍ عن الأحوال كلها. ولو صدق العبد فيما بينه و بين الله ، حقيقة الصدق ، لاطّلع على خزائن من خزائن الغيب ، و لكان أمينًا فى السموات والأرض.

TS. 144/7 (*Kàle, ve kàle abdu'llàh*) Aynı râvi rivayet etmiş, Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antàkî şöyle buyurmuş: (*Lâ yestağnî hàlün mine'l-ahvâli ani's-sıdk, ve's-sıdku müstağnin ani'l-ahvâli küllihâ. Ve lev sadaka'l-abdü fîmâ beynehû ve beyne'llàh, hakîkate's-sıdkı lettalea alâ hazâini min hazâini'l-gayb, ve lekâne emînen fi's-semâvâti ve'l-ard.*)

Bunu da yine aynı şahıs söylemiş, aynı râvî rivayet etmiş. Yine doğruluk üzerine konuşuyor. Buyuruyor ki Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antàkî Hazretleri:

(*Lâ yestağnî hàlün mine'l-ahvâli ani's-sıdk*) "İnsanın hallerinden hiç bir hali, doğruluktan, sıdk u sadakatten ayrı değildir." Yâni, her halinde, her konuştuğunda, her yerde, her zamanda, her durumda doğru olması lâzım! Hiç bir halinde, "Doğruluğa lüzum yok, olmasa da olur." denemez. Her halde

doğruluk şart... Hallerden hiç birisi doğruluktan müstağni değildir, doğruluk her halde lâzımdır.

(*Ve's-sıdku müstağnin ani'l-ahvâli küllihâ*) "Doğruluğun kendisi her hallerden müstağnidir." Doğruluğun hale bağımlılığı yoktur, doğruluk hallere tâbî değildir; müstakil, kendi başına vardır. Hiç bir halde insan doğruluktan ayrılamaz. Her zaman doğru olması lâzım gelir. Mü'minin ana vasfı, kale gibi doğru olmaktır.

Ve bir söz söylüyor bunun arkasından:

(*Ve lev sadaka'l-abdü fîmâ beynehû ve beyne'llàh, hakîkate's-sıdkı*) "Eğer kul Mevlâsıyla arasındaki kulluk vazifelerini yapmakta tam bir doğruluk ile doğru olsa, yâni Rabbine karşı kulluğunu tam yapsa, tam sadakat üzere yapsa; sözü doğru, özü doğru, hàlis, tertemiz bir kulluk yapsa; Mevlâsıyla olan muamelesinde hiç yalan söylemeyerek, hiç eğrilik karışmayan bir şekilde, sadakate, sıdka, doğruluğa tam riayet etse, ne olurdu?.. (*Lettalea alâ hazâini min hazâini'l-gayb*) Gaybın hazinelerinden hazinelere vâkıf olurdu, haberdar olurdu, muttalî olurdu. Kulluğunu tam sadakatle yapsaydı, gaybın hazinelerini Allah onun gözünün önüne sererdi, hepsinden haberdar olurdu, hepsine müttalî olurdu."

Evliyaullah öyle olmuş. Sıdk u sadakat sahibi evliyalar bu sûretle bu makama ermiştir. Zâten erildiğini bilmese, eğer kendisi yaşamasa, söylemez bu mübarekler.

(*Ve lekâne emînen fi's-semâvâti ve'l-ard*) "Semâlarda ve yerde Allah'ın güvenilir, itimadlı kulu olurdu. Her şeyi kendisine emanet ettiği kulu olurdu."

Demek ki, sevgili kardeşlerim, tabii bu sözlerden bizim anladığımız ve bize düşen, bizim yapmamız gereken, tam doğru olacağız. Bilhassa, Allah'a karşı kulluğumuzda tam sadakat üzere olacağız. Kulluğumuzu tam güzel, doğru yapabildik mi, o zaman çok mükâfatlara nâil oluruz.

Sadakat üzere olacağız. Sadakat ne demek, sadıklık demek... Sadıklık ne demek, doğruluk demek... Kul doğru oldu mu, sapasağlam, pırıl pırıl, hiç kalleşlik yok, eğrilik yok, lafı eğip bükmek yok... Her halde böyle dosdoğru olmak lâzım!

d. Kalbinden Tamahı Çıkarmak

٨ - قال ، وقال عبد الله: من أراد أن يعيش غنيًّا فى حياته ،
فلا يسكن الطمع قلبه.

TS. 144/8 (*Kàle, ve kàle abdu'llàh*) Aynı râvî rivayet etmiş ki, Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antàkî şöyle buyurmuş: (*Men erâde en yaîşe ganiyyen fî hayâtihî, felâ yüskinü't-tamaa kalbehû*)

"Bir insan hayatı boyunca zengin yaşamak istiyorsa, ganî olarak yaşamak istiyorsa, (*felâ yüskinü't-tamaa kalbehû*) kalbine tamahkârlık duygusunu düşürmesin!" Birisinden bir şey tamah edip istemesin, ummasın; ummayı kessin! Birisinden bir şey tamah edip, şundan şu gelir mi, bundan bu gelir mi diye tamahı kessin, kalbinden çıkarsın. Kalbine tamahı iskân etmesin, yerleştirmesin! Kim?.. Hayatı boyunca zengin yaşamak istiyorsa bir insan…

Zengin yaşamak istiyorum. Tamam, o zaman kimseden bir şey umma! O adamdan para umma, bu adamdan iltifat bekleme! Filanca adam seni falanca yere tayin edecek diye bekleme!

"—Beğenmeyen beğenmesin, seven sevsin, sevmeyen sevmesin, aman!" de.

Hiç kimseye tamahın olmasın, bak nasıl zengin olursun! Nasıl efe olursun, nasıl yürüyüşün değişir, nasıl için rahatlar. Eğer böyle zengin yaşamak istiyorsan, hiç kimseden bir şey umma!..

Bu zâtlar kendileri bunu yapmışlar, kuldan bir şey istemeyi doğru görmemişler, Allah'tan istemişler. Kuldan ümitlerini kesmişler, kuldan bir şey beklememişler. Verse de almamışlar. Verdi mi birisi, istemem, senin olsun demişler.

Ben gözümle gördüm Medine'de... Zenci kadın, perişan... Sokağın kenarına oturmuş. Arkadaşlardan birisi acıdı, çıkarttı bir miktar para vermek istedi.

"—İstemem!" dedi, almadı. "Az önce aldım. Bugünlük yetecek yiyeceğim var!" dedi. Almadı, fukara...

Fukara ama istemiyor, kanaat ediyor.

e. Allah Yolunda Gayretli Ol!

٩ - أخبرنا علىٌّ بن محمدٍ ، لؤلؤ الورَّاق البغداد يٌّ ، إجازةً ، قال: حدثچنا عمر بن عبد الله البحرانىٌّ ، قال: سمعت عبد الله بن خبيق ، يقول: إن استطعت ألا يسبقك أحدٌ الى مولاك فافعل ، ولا تؤثر على مولاك شيئا.

TS. 144/9 (*Ahberanâ aliyyü'bnü muhammed, lü'lüü'l-verrâku'l-bağdâdiyyü, icâzeten, kàle: Haddesenâ umeru'bnü abdu'llàhi'l-bahrâniyyü, kàle: Semi'tü abda'llàhi'bne hubeykın yekùlü: İni'steta'te ellâ yesbekuke ehadün ilâ mevlâke fe'f'al, ve lâ tü'sir alâ mevlâke şey'en.*)

Birinci adam, râvî icazet yoluyla müellifimize bu mâlûmatı vermiş. (*Aliyyü'bnü muhammed, lü'lüü'l-verrâku'l-bağdâdiyyü*) Bağdatlı, kâğıtçılık işiyle de meşgul olan, Lü'lü' lakablı Muhammed'in oğlu, Ali isimli şahıs. Aşağıda bilgi var, uzun ismi var.

Verrak, kâğıtçı. Eskiden yazı yazmak için, kâğıtçılık mühim bir meslekti, kâğıtçılar vardı.

"—E böyle bir sùfî niye kâğıtçılık yapıyor?"

Bu adamların her birisi helâl lokma yemeyi esas edindikleri için, her birisi bir işte çalışmışlar, para kazanmışlar. Ticaret sevap diye, elinin emeğini yemek sevap diye, kimseye yük olmayalım diye çalışmışlardır. Onun için her birisinin bir mesleği vardır.

(*Yu'rafü bi'bni lü'lü'*) Lü'lü' oğlu diye tanınırmış bu zât. Benî Sakif'tenmiş. Şevval ayının ortasında, 281 senesinde doğmuş. Enteresan bir adammış, dünyalık bakımından durumu iyi olduğu halde, rivayet ettiği her hadis için iki dânik ücret alırmış. (*Ve kâne sikaten, sadûkan alâ teşyi'*) Sağlam, güvenilir, çok doğru sözlü bir kimseymiş. (*Tüveffiye fi'l-muharrami senete seb'in ve seb'îne selâse mieh*) 377 Yılı Muharreminde vefat etmiş.

O kimden almış?.. Ömer ibn-i Abdullah el-Bahrânî'den almış. O da Abdullah ibn-i Hubeyk'ten rivayet ediyor:

Diyor ki bu sùfî, bu zât-ı muhterem:

(*İni'steta'te*) "Eğer bir şeye takat getirebilirsen, yapabilirsen yap!.. Neyi? (*Ellâ yesbekuke ehadün ilâ mevlâke fe'f'al*) Seni Mevlâ'na giden yolda, hiç kimsenin geçmemesini sağlayabilirsen, yap!" Hepsinden önce sen koşacaksın, Mevlâ'ya hepsinden önce sen varacaksın, hiç kimse seni bu konuda geçemeyecek; bunu yapmağa güç yetirebilirsen, ne mutlu!..

Bu Allah sevgisi ile olur, burada yarışılır. Hayırda yarışılır. Hiç kimsenin kendisini geçmesine müsaadesi olmayacak, çok çalışacak. Çünkü, yolun nihayetinde Allah'a kavuşmak var! Orada tembellik yakışmaz dervişe, orada koşturur.

(*Ve lâ tü'sir alâ mevlâke şey'en*) "Mevlâna hiç bir şeyi tercih etme!" Dünya işi, para, pul, mevki, makam... vs.

Bugün Ahmed Yesevî Hazretleri'nin hayatını anlatan toplantılarımız oldu karşı tarafta, güzel şeyler dinledik doğrusu.

Budist, putperest, Buda'ya tapan kâfir kavimler Maveraünnehr'e, Türkistan'a saldırmışlar, hakim olmuşlar oraya... Halkı zorlamışlar:

"—Budist olun, İslâm'ı bırakın!" diye.

Her eve bir asker yerleştirmişler. Kâfir hükümdar, "Bu askere bakacaksınız, ne isterse yapacaksınız!" diye dellallara ilan ettirmiş. "İstediğini yapmayanı da öldürecek!" demek.

Her eve bir düşman askeri… Kâfir bir asker bir eve geldiği zaman ne ister? Her şeyi ister. İnsan evine başkasını alır mı? Ölmeye razı olur, yine almaz. Neler yapmışlar.

Sonra, kendi yolunun müslümanlıktan üstün olduğunu göstermek için bir toplantı tertiplemiş. Müslüman alimler çıkmışlar. Onların rahipleri de karşı tarafta... Konuşmuşlar, müslüman alimleri onları yenmiş. Çünkü akıl var, mantık var, ilim var, irfan var... Ötekisi putperest, kâfir; bu mü'min, Allah'ın mü'min kulu…

Sonunda hükümdar ağzını bozmuş, dine imana, Kur'an'a, Peygamber'e kötü sözler söylemiş. Bizim mübarek alimlerimiz de cevap vermişler. Sonra o alimleri alnından, ayaklarından şehrin kapısına çivileyerek şehid etmişler. Ne zulümler oluyor. İnsan dini imanı uğrunda nelerle karşılaşıyor.

"—İslâm'ı bırak, budist ol, kurtul!" diye baskı yapmışlar.

Ya dediğini yapacaksın, iman gidecek; ya da öleceksin, canın gidecek.

Ne diyor: (*Ve lâ tü'sir alâ mevlâke şey'en*) "Mevlâna hiç bir şeyi tercih etme!" diyor. Yâni, "Hayat bitsin, canım feda olsun... Malım feda olsun… Öyle zilletle yaşamaktansa, ölmek daha iyi! Böyle zilletle yaşamaktansa, ölmeyi tercih ederim." demek gerekir diyor.

Bizim mürşidlerimizden, şeyhlerimizden, Kübreviyye Tarikatımızın piri Harezm'li Necmeddin-i Kübrâ Hazretleri var. [1221 (H.618) yılında Harezm'e Moğollar hücûm edince, talebelerine; "Memleketinize gidin! Şarktan fitne ateşi geliyor, her tarafı yakacak." demiş. Talebeleri Horasan'a gitmiş. Kâfirler şehre girince, o da cihada çıkmış, şehid olmuş.]

Eski kavimlerde de böyle olmuş. Eski kavimlerde de müslüman oldun diye, müslüman olanlara başlarındaki kâfirler çok zulümler yapmışlar. Çok…

Medine'de bir mübarek zatla karşılaştık. Mescid-i Nebevî'de

namaz kıldık, çıktık. Baki Kabristanı'nın yanından yürüyoruz. İhtiyar, nur yüzlü, aksakallı bir insan yürüyor. Şöyle tipine baktım, Türkistanlı…

"—Selâmün aleyküm!" dedim.

"—Ve aleyküm selâm…" dedi.

Konuştuk, Ferganalıymış.

Fergana Vadisi Özbekistan'da… Çok büyük alimlerin yetiştiği, çok takvâ ehli insanların olduğu bir yer… Çok dindar bir bölge, geniş bir bölge…

Evlâdı varmış, hafız; Ruslar şehid etmiş.

"—Ruslar geldikleri zaman, Fergana Vadisinde çok müslümanları şehid ettiler." dedi.

Eh, Allah şehidlere yüksek makamlar veriyor; geriye annesine, babasına üzüntüleri kalıyor. Babasına da nasib olmuş, Medine-i Münevvere'de ikâmet ediyor.

Şimdi biz garip bir şeyle de karşılaştık. Biraz yürüdük, arabamızın yanına geldik, arabamıza bindik. Arabamızla ileriye doğru gittik, sola saptık, birkaç kilometre gittik. Sonra sağa saptık, daha ilerilere gittik. Bir arkadaşın evine gidiyoruz. Tam

arkadaşın evine yaklaştık. Baktım, sokakta yine aynı adam yürüyor. Allahu a'lem, evliyâdan keramet sahibi bir kimse idi.

Biz arabayla geldik oraya… Bizim geldiğimiz kaç kilometre mesafe… Yine yanımızda gördük adamı…

O makamlara nasıl eriyor insan?.. Allah'a hiçbir şeyi tercih etmeyerek… Can, mal, mülk, çoluk, çocuk... Allah-u Teàlâ Hazretleri hepsinden kıymetli olacak.

Eşkiyanın birisi bir kervanı durdurmuş, soyuyor. Başlamış bir alimin çocuklarını kesmeğe... Yedi sekiz tane, kaç tane çocuğu varsa, kesmeğe başlamış.

Adamcağız böyle, Allah'ın takdiri diye bir kenarda duruyor. Ne yapsın, eşkıyaya güç yetiremiyor, eli kolu bağlı... Çocukları kesiliyor önünde...

Eşkiya reisinin garibine gitmiş. Yanına gelmiş:

"—Yâhu, sen ne biçim adamsın be? Çocukların kesiyorum, gık demiyorsun!" demiş.

"—Ne yapalım, yaşatan öldüren Allah; kaderi öyleymiş... Sen nesin ki, sen bir vasıtasın. Allah istemeseydi, elini kıpırdatamazdın!"

Alim öyle deyince, eşkıya reisi sararmış, solmuş:

"—Yâhu bu sözü baştan söyleseydin, çocuklarının hiç birini kesmezdim." demiş.

"—O da Allah'ın bir kaderi, bu kadarı ölecekmiş demek ki…" demiş.

Allah'a hamd ü senalar olsun… Biz Allah'ın çok büyük nimetleri içindeyiz muhterem kardeşlerim ama, dünyanın pek çok yerinde bizim gibi müslüman, *Lâ ilâhe illallah* diyen, imanı olan kardeşlerimiz ne büyük sıkıntılar çekiyorlar. Düşman kurşunu altında, düşman muhasarası altında; aç, susuz, hayat tehlikesi var… İstikbale ait bir ümidi yok, yarına çıkacağına bir garantisi yok… Ne sıkıntı çeken kardeşlerimiz var…

Allah onların yardımcısı olsun... Bizlere de onlara hizmet etmeyi nasib ve müyesser eylesin…

f. Ancak Ahiret İçin Tasalan!

١٠ - قال ، وسمعته يقول: لا تغتمَّ إلا من شئٍ يضرُّك غداً ؛ ولا تفرح بشئٍ إلا بشئٍ يسرُّك غداً.

TS. 145/10 (*Kàle, ve semi'tühû yekùl*) Aynı râvî diyor ki Abdullah ibn-i Hubeyk'in şöyle dediğini işittim: (*Lâ tağtemme illâ min şey'in yedurruke gaden; ve lâ tefrah bi-şey'in illâ bi-şey'in yesürruke gaden.*)

(*Lâ tağtemme*) "Gamlanma, kederlenme, tasa çekme, üzülme; (*illâ min şey'in yedurruke gaden*) ancak sana yarın ahirette zarar verecek bir şeyden tasalanırsan tasalan! Başka bir şeyden tasalanma!"

Ama, baktın ki bu iş böyle olmuyor; bundan yarın ahirette sana zarar gelir, cehenneme düşersin, ceza görürsün, azab görürsün; tamam, ondan tasalan, onun tasasına düş, tedbirini al!.. Ama öyle değilse, tasalanma... Ancak sana ahirette zararlı olan bir şey için tasalan ve ancak ahirette seni sevindirecek bir şeyden sevin!..

"—El-hamdü lillâh ki Allah'ın yolunda yürümek nasib oldu bugün, ömrüm öyle geçti."

Tamam, sevin buna... Yarın bundan mükâfât alacağın için, bundan sevin! Ahirette seni üzecek, sana zarar verecek şeyden kederlen, tasalan! Ahirette seni sevindirecek olacağını bildiğin şeyden sevin!

"—Param gitti... Kurban kestim, şu kadar param gitti. Bu sene de kurbanlar çok pahalı..."

Gitti ama, olsun, ne yapalım!..

İmam Efendi hutbede söylüyordu Mekke-i Mükerreme'de:

"—Şu hacıların kesmemek için, ifrad haccına niyet edip de bucak bucak kaçtıkları bu kurbanların ne sevapları var, biliyor musunuz?" diyor.

Çok hoşuma gitti. Adam biliyor, hacıları tanıyor.

"—Hacı, neye niyet ettin?.."

"—Hacc-ı ifrada..."

"—Neden?.."

"—Kurban kesmek yok da ondan..."

“—Be adam, kurban kesmek çok sevap, niye onu kesmiyorsun?.. Niye sevabı bırakıyorsun? Nesine seviniyorsun bu işin?”

“—Oh işte, tamam kurban kesmek de yok, param da gitmedi.”

“—Ne olacak, paran Allah yolunda gitseydi, daha iyiydi. Paranın cebinde kaldığına niye seviniyorsun? Allah yolunda harcanmadığına üzül!.. Mantıkları ters çalışıyor insanların… Ver be adam, sevap kazanmağa gitmişsin oraya, ver de sevap kazan!..”

Yok, hangisi ucuz, hangisi beleş, hangisi başkasının sırtından?.. Böyle hacılık mı olur?

Onun için Hocamız ne demiş en son hac seyahatlerinde:

“—Bundan sonra sizden biriniz nafile hacca gelmesin! Gelirse, cebine bir tomar para koysun, öyle gelsin!” demiş.

Bu ne demek?.. “Başkasına yük olmayın!” demek.

Git, başkasının sırtına bin, şöyle yap, böyle yap... Sonra da hacı ol... Başkasının evinde kal, başkasının evine yük ol... Başkasını ezalandır, üz, beleş sırtından geçin... Olur mu? Olmaz!

Allah yolunda vereceksin, Allah için fedâkârlık yapacaksın; ahirete sana fayda verecek, sevinç verecek şeyden kaçınmayacaksın!

g. İnsanların Allah'tan Kaçması

١١ - قال ، وسمعته يقول: ما بقى على وجه الأرض أحدٌ
إلا مستوحشٌ منه ، أولهم أنا .

TS. 145/11 (*Kàle, ve semi'tühû yekùl*) Aynı râvî söyledi ki, şöyle buyuruyor Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antàkî: *Mâ bakıye alâ vechi'l-ardı ehadün illâ müstevhişün minhü, evvelühüm ene.*)

Tabii bu mübarekler doğru sözlüdürler, mütevazi insanlardır. İçindekini saklamaz. Kusuru varsa, kendi kusurunu evvelâ kendisi söyler. Bu zatların halleri bu... Neden?.. Sıdk önemli, doğru sözlülük önemli… Onun için, içi başka, dışı başka olmazlar, tam doğru söylerler. Bakın, ne söylemiş:

(*Mâ bakıye alâ vechi'l-ardı ehadün*) "Yeryüzünün üzerinde hiç bir kişi kalmadı, (*illâ müstevhişün minhü*) hepsi Allah'tan bucak bucak kaçıyor. Geri geri kaçıyor hepsi... Yâni Allah'ı seven, aşk ile, şevk ile Allah'a koşan insan kalmadı. Hepsi Allah'tan kaçıyor.

Nereye kaçıyorsun, bu ne mantık, bu ne biçim müslümanlık?..

(*Mâ bakıye alâ vechi'l-ardı ehadün illâ müstevhişün minhü*) "Hepsi Allah'tan uzak, Allah'a yakın değil, Allah'la beraber değil, Allah dostu değil, Allah'tan kaçıyor." Arkasından da bir cümle ekliyor:

(*Evvelühüm ene*) "En başta ben..." diyor. Kusurlu görüyor kendisini… "İyi kulluk yapamıyorum, tam sevemiyorum." diye Allah'a dostluğunu, kulluğunu tam yapamadığını düşünüyor, böyle söylüyor.

Bir de bunlar şu bakımdan böyle söylerler: Karşısındaki darılmasın diye... "Sen söylesin, sen böylesin..." dese, karşısındaki adamın nefsi kabarır, sinirlenmeğe başlar, yüzü kızarmağa başlar:

"—Eeeh, bir daha senin vaazına gelmeyeceğim!" der.

Kızdı, damarına dokundu, tenkit etti, canı sıkıldı.

“—Bir daha senin vaazına gelmiyorum. Ne bu yâ, Allah Allah... Boyna beni tenkid ettin, bana laf sokuşturdun.” der, hoşlanmaz.

Bunlar onun için ne yaparlar?..

“—Evvelâ ben, en başta ben, en kötüsü ben... Şu ben àciz, nâçiz kardeşiniz, ben günahkâr kardeşiniz...” derler, böyle konuşurlar.

Neden? Herkes şöyle düşünsün diye:

“—Bu hoca efendi, bu mübarek zât, gece gündüz Allah’a güzel ibadet etmesiyle böyle diyor, ben de kim oluyorum?” diye, biraz insanlar düşünsün diye.

Çıkar şu minbere, vaaz verir:

(*Ûsîküm ve nefsiye’l-àsiyete bi-takva’llàh*) “Ey cemaat sizlere ve şu benim àsî nefsime takvâyı tavsiye ediyorum!” der. “Allah’tan korkmayı ve Allah’a itaat etmeyi tavsiye ediyorum, sizlere ve benim àsî nefsime...” Böyle der.

Diyor ki: “Yeryüzünde Allah’ı seven, Allah’a dost, onunla ahbap, ondan kaçmayan hiç kimse kalmadı, hepsi kaçıyor; en başta ben...”

Karşı tarafı darıltmamak için öyle söylüyor. Halbuki, bu işleri bilen bir insan… Hayatında onu uygulamasa, söyler mi? Neler yapıyordur mübarek de, belli etmiyor. Tevazuundan, bir de karşı tarafı insafa davet etmek için böyle söylüyor.

h. Ülfetin Alâmeti

١٢ - قال ، وسمعته يقول: علامة الألفة: قلَّة الخلاف ، وبذل المعروف.

TS. 145/12 (*Kàle ve semi'tühû yekùlü*) Aynı râvî rivayet etmiş ki, Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antàkî Hazretleri şöyle buyurmuş: (*Alâmetü'l-ülfeti: Kılletü'l-hilâfi, ve bezlü'l-ma'rufi*) "Ülfetin alâmeti az muhalefet etmektir ve iyiliği çok yapmaktır."

Bunu izah edelim:

Ülfet ne demek? Bir insanın öteki insanla haşır neşir olması, sevişmesi, ahbaplık yapması demek. "Bu benim arkadaşım!" diyor, "Gel benim canım!" diyor, koluna giriyor vs. Ne bunlar? Bunlar iyi arkadaş, ülfet ediyorlar birbirleriyle… *Ülfet*; düşüp kalkmak, beraber olmak, ahbaplık etmek, sevişmek, muhabbet eylemek, dostluk eylemek mânâsına geliyor.

Bu ülfet çok sevaplıdır. Ülfet müslümanın şiârıdır. Müslüman, kendisi başkasıyla ülfet edebilen tabiatta bir insandır; başkasının da kendisine yanaşıp, ülfet edebildiği bir yumuşak insandır. Müslüman geçimsiz değildir, çatık kaşlı değildir, soğuk değildir, kokmaz bulaşmaz değildir. Sokulmaz, konuşulmaz, sarp insan değildir.

Nedir?.. Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:[40]

---

[40] Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.400, no:9187; Hàkim, *Müstedrek*, c.I, s.73, no:59; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.236, no:21627; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.474, no:8919; Ebü'ş-Şeyh, *Emsâl fi'l-Hadîs*, c.I, s.217, no:178, 180; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VIII, s.165, no:13096; Ebû Hüreyre RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.58, no:5787; Kudàî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.I, s.108, no:129; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.117, no:7658; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.IV, s.177, no:6549; Câbir ibn-i Abdullah RA'dan.

الْمُؤْمِنُ يَأْلَفُ ، وَلاَ خَيْرَ فِي مَنْ لاَ يَأْلَفُ ، وَلاَ يُؤْلَفُ (حم . عن سهل بن سعد ؛ طس. ض . عن جابر ؛ ك . ق. خط. عن أبي هريرة ؛ تمام ، طب . عن ابن مسعود موقوفًا)

RE. 230/9 (*El-mü'minü ye'lefü*) "Müslüman geçimlidir, tatlı dillidir, sokulgandır, cana yakındır, ahbap olunabilen bir insandır. (*Ve lâ hayra fî men lâ ye'lefu ve lâ yü'lefü*) Kendisi başkasıyla geçinemeyen, başkasının da yanına sokulamadığı, sert mizaclı, geçimsiz, ünsiyet etmeyen, sıcak ve sokulgan olmayan, yanına sokulunamayan insanda hiç bir hayır yoktur."

Tamam böyle olacak, anladık da ülfetin, arkadaşlığın alâmeti nedir? Nasıl tam iyi arkadaş olunur?

Abdullah ibn-i Hubeyk Hazretleri şöyle buyurmuş:

(*Alâmetü'l-ülfeti*) "Ülfetin alâmeti, (*kılletü'l-hilâf*) arkadaşına muhalefet etmeyecek, zıt çıkmayacak." *Hilâf*, muhalefet demek.

(*Ve bezlü'l-ma'rufi*) Bezletmek, çok vermek demek. Ma'ruf, iyilik demek. "Kardeşine, arkadaşına yapabildiği kadar her çeşit hizmet, iyilik, mâlî destek, hediye, bedenen hizmet; hep iyilik yapacak." İyiliği bezl edecek; ihtilaf çıkartmayacak, sözüne karşı gelmeyecek. Ülfetin alâmeti budur.

Onun için, Hocamız Cennet-mekân, ne buyurmuş... Yazmışlar, duvarlara da asmışlar bazıları:

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.335, no:22891; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c .VI, s.131, no:5744; Ebü'ş-Şeyh, *Emsâl fi'l-Hadîs*, c.I, s.218, no:179; Ebû Nuaym, *Ahbâr-ı Isfahan*, c.6, s.385, no:40400; Beyhakî, *Âdâb*, c.I, s197, no:159; Ruyânî, *Müsned*, c.III, s.193, no:1031; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.VIII, s.165, no:13097; Sehl ibn-i Sa'd RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c . IX, s.200, no:8976; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.XIII, s.293, no:35686; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid,* c.I, s.370, no:944; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.I, s.141, no:678; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.295, no:2698; *Câmiü'l-Ehàdîs*, c.XXII, s.108, no:24434.

“—Arkadaşlık, pekiyi demekle kàimdir.”

Mâdem arkadaşsın, pekiyi de bakayım! Niye ihtilaf ediyorsun, niye itiraz ediyorsun? Her şeye bir itiraz…

“—Haydi gel şuraya gidelim!”

“—Yok, olmaz, oraya gitmeyelim.

“—Haydi gel şunu yapalım!”

“—Yok, o olmaz.”

“—Haydi gel, şunu içelim!”

“—Hayır…”

“—Haydi gel, şunu yiyelim!”

“—Hayır…”

“—Şu programı yapalım!”

“—Hayır…”

Eh be yâhu, bir çuval şekerle yenmezsin be adam! Nedir bu ihtilaf, nedir bu muhalefet? Böyle ülfet mi olur, böyle ahbaplık mı olur?

Ne olacak? Hilaf olmayacak, ihtilaf olmayacak; bir… Bir de elinden geldiğince arkadaşına iyilik yapacak.

Tasavvufu tarif ederken, büyüklerimiz demişler ki:

Tasavvuf yâr olup, bâr olmamaktır.
Gül-i gülzâr olup hâr olmamaktır.

Tasavvuf ahbap olmaktır ama yük olmamaktır. Onun kesesine yük olmamaktır, omuzuna yük olmamaktır. Külfet vermemektir, ağırlık vermemektir. Yar olmak, bar olmamaktır. [Gül bahçesinin gülü olup, diken olmamaktır.]

Tasavvuf ne imiş?.. Dost olacak ama kimseye sinek kadar bir ağırlığı, yükü, zararı olmayacak. Hiç kimseyi incitmeyecek, zarar vermeyecek. Tasavvuf bu…

Ondan istifade, bundan faydalanma, ondan geçinme… Tufeylîlik, parazitlik, asalaklık… Böyle olmayacak.

Ülfetin alâmeti; muhalefetin azlığı, iyiliğin bol bol sunulmasıdır. Arkadaş olacaksan böyle ol! Muhalefet etme, arkadaşına bol iyilik yap, sevap kazan! Arkadaşlığın tam böyle tasavvufî mânâsıyla güzel bir arkadaşlık olsun…

Çok uzatmayalım, bir saat oldu galiba?.. O zaman burada keselim! Çünkü, sözün fazlası bıkkınlık verir. Böyle güzel şeyden bıkkınlık hissetti mi insan günaha girer. Biz de günaha sokmuş oluruz. Bu kadar yeter.

Fâtiha-i Şerife mea'l-besmele!..

27. 05. 1995 - İstanbul

23. ABDULLAH B. HUBEYK EL-ANTÂKÎ (4)

Eùzü bi'llâhi mine'ş-şeytàni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-àlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ ve senedinâ ve mededinâ ve üsvetine'l-haseneti muhammedini'l-mustafâ... Ve alâ âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'l-cezâ... Emmâ ba'd:

Aziz ve sevgili kardeşlerim!

Allah-u Teàlâ Hazretleri'nin rızası, rahmeti, bereketi, selâmı, ihsânı, ikramı üzerinize olsun... Allah-u Teàlâ Hazretleri iki cihanın saadetine cümlenizi nâil eylesin... Cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

Tabakàtü's-Sùfiyye, Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin eseri. Buradaki 19. terceme-i hâl sahibi Abdullah ibn-i Hubeykını'l-Antàkî Hazretleri'nin sözlerini okuyup izaha devam ettik geçtiğimiz hafta. Bugün 145. sayfanın 13. paragrafından başlıyoruz.

Okumaya başlamadan önce, Peygamber SAS Efendimiz'in ruh-u pâkine bizlerden birer hediyye-i Kur'âniyye olsun diye ve diğer enbiyâ ve mürselîn ve cümle evliyâullah u mukarrabînin ve hâssaten Peygamber Efendimiz'in âlinin, ashâbının, ezvâc-ı tâhirâtının, evlâdının, zürriyet-i tayyibesinin, hulefâsının; ve mânevî makamının varisleri evliyaullah ve sâlihînin, mürşidîn-i kâmilînin, sâdât ve meşâyih-ı turuk-u aliyyemizin ruhlarına;

Uzaktan yakından buraya gelmiş olan, siz değerli kardeşlerimin ahirete göçmüş olan müslüman ecdâdının, ceddâtının, akrabasının, evlâdının, yakınlarının, dostlarının ruhlarına bizlerden hediye olsun diye; onların kabirleri nur dolsun, ruhları şâd olsun, makamları yüksek olsun diye;

Bizleri de Allah CC sevdiği kullarından eylesin; ömrümüzü rızasına uygun, sevdiği işleri yaparak geçirmemizi cümlemize nasib eylesin; bu büyüklerin halleri, sözleri bizlere tesir etsin, bizi de Allah'ın sevdiği kullarının yoluna çeksin diye; okuduklarımızdan istifade edelim, faydalanalım, feyz alalım da,

Allah'ın sevdiği işleri yapalım, sevdiği huylara sahip olarak yolumuzda öyle yürüyelim diye; sonunda Rabbimizin rızasına vâsıl olup cennetiyle, cemâliyle müşerref olalım diye, buyurun bir Fâtihâ, on bir İhlâs-ı Şerîf okuyalım, öyle başlayalım:

.....

a. Korkunun En Faydalısı

Abdullah ibn-i Hubeyk, Antakyalı büyük sòfî, buyurmuş ki:

١٣ -قال ، و قال عبد الله: أنفع الخوف ما حجزك عن المعاصى ،
وأطال منك الحزن على ما فاتك ، وألزمك الفكرة فى بقية عمرك.

TS. 145/13 (*Kàle, ve kàle abdu'llàh*) Ravi kim?.. Ömer ibn-i Abdillàhi'l-Bahrâî. Bu diyor ki: Abdullah ibn-i Hubeyk el-Antâkî şöyle dedi: (*Enfau'l-havfi mâ hacezeke ani'l-meàsî, ve etàle minke'l-huzne alâ mâ fâtek, ve elzemeke'l-fikrete fî bakıyyeti umrik.*)

Ne buyurmuş bu mübarek zât?.. Havftan bahsediyor. Biliyorsunuz, insanın dinî duygularından iki mühim duygu var; birbiriyle irtibatlı ve birbiriyle dengeli olması gereken iki duygu: *Havf* ve *recâ*, yâni korku ve ümit... Havf nedir?.. Havfullah, Allah'tan korkmak. Recâ nedir?.. Allah'ın rahmetinin kendisine geleceğine ait ümidinin kuvvetli olması... Ümitleniyor, ümitli, iyimser.

Havf, korkmak demek; "Acaba vaziyet fena olabilir mi?" diye endişe etmek demek. Recâ da, "Olur inşâallah!" diye ümitli olmak demek.

Bu iki duygunun dengeli olması lâzım bir müslümanın içinde... Birisi fazla oldu mu, gàlip oldu mu, denge bozulur. Havf galip olursa, korkmak, Allah korkusu galip olursa, hiç bir şey yapamaz. Feleğini şaşırır, meczub gibi olur, gece gündüz ağlar. Hiç bir iş yapamaz dediğim, yâni eli bir işe varmaz, çalışamaz, her şeyi mahvolur. Olmaz.

Recâ... Çok da ümitli olursa, "Tamam canım inşâallah biz de cennete gireceğiz. Yâni ümid ediyorum. Biz müslümanız ya, *Lâ*

ilàhe illa'llàh dedik ya, gireriz herhalde..." filan gibi öyle iyimser, ümitli, müsbet olacağını düşünüyor kendisinin… Bu da kuvvetli olursa, tehlikeli... Çünkü gevşer, ihmale düşer, nasıl olsa cennetlik olacağım diye güvenir.

Tavşanla kaplumbağanın yarışında, kaplumbağa tavşanı geçebilir mi?.. Geçemez ama tavşan tembellik yaparsa kaplumbağa geçer. Çalışmaz, yan yatar, nasıl olsa ben onu geçeceğim der, kendi kendini aldatır.

Halbuki hayat bir imtihandır ve devamlı bir imtihandır. Devamlı Allah'a güzel kulluk etmek şuurunda olmamız lâzım! Dikkat etmemiz lâzım, müteyakkız olmamız lâzım! Gevşememememiz lâzım, ihmalkâr olmamamız lâzım! Fazla heveslenip de, tamam, iyi canım, olacak inşâallah filan diye, sonunda kötü bir durumla karşılaşmamak için recânın da çok fazla olmaması lâzım, aşırı olmaması lâzım!

Havf ile recâ arasında olması lâzım insanın. (*Beyne'l-havfi ve'r-recâ'*) Allah korkusuyla, Allah'ın rahmetinden ümitlenmek arasında sağlam bir orta yoldan yürümek lâzım.

Nasıl yürümek lâzım?.. Bir mutasavvıf diyor ki: İki bağlı aslan arasındaki tilki gibi olmak lâzım. Şu direğe bir aslan bağlanmış, bir zinciri var, şuraya kadar geliyor. Şu direğe bir aslan bağlanmış, bir zinciri var, buraya kadar geliyor. Tilki de burada ama, bu aslanın yanına biraz fazla yaklaşsa, aslan üstüne atılacak, parçalayacak yiyecek onu. Zincirle ulaşabildiği sahaya gelirse, aslan parçalar. Ondan korkup bu tarafa fazla kaçsa, bu sefer bu aslan parçalar.

Nasıl yapması lâzım?.. İkisinden uzak mesafede, eşit mesafede durması lâzım ki, o aslan da ona yanaşıp tehlikeye girmesin, bunun yanına da yanaşıp tehlikeye girmesin. Öyle tarif etmiş, hoşuma gidiyor. Yâni ister istemez tilki nerede durur?.. En uygun yerde durur. Biraz fazla korkup bu tarafa gitti mi oradaki aslan saldırır, bu tarafa gelir. Bu tarafa biraz fazla geldi mi buradaki aslan saldırır, o tarafa gider. Sonunda ikisinin de tam ortasında durur. Ne yapsın can pazarı, ödü patlıyor, ortada durur.

Müslüman ne yapacak?.. Müslüman da, (*beyne'l-havfi ve'r-recâ*) korku ve ümit arasında öyle bir yerde duracak. Bir tarafa fazla yanaştı mı, neme lâzım tehlikeli, ölebilir.

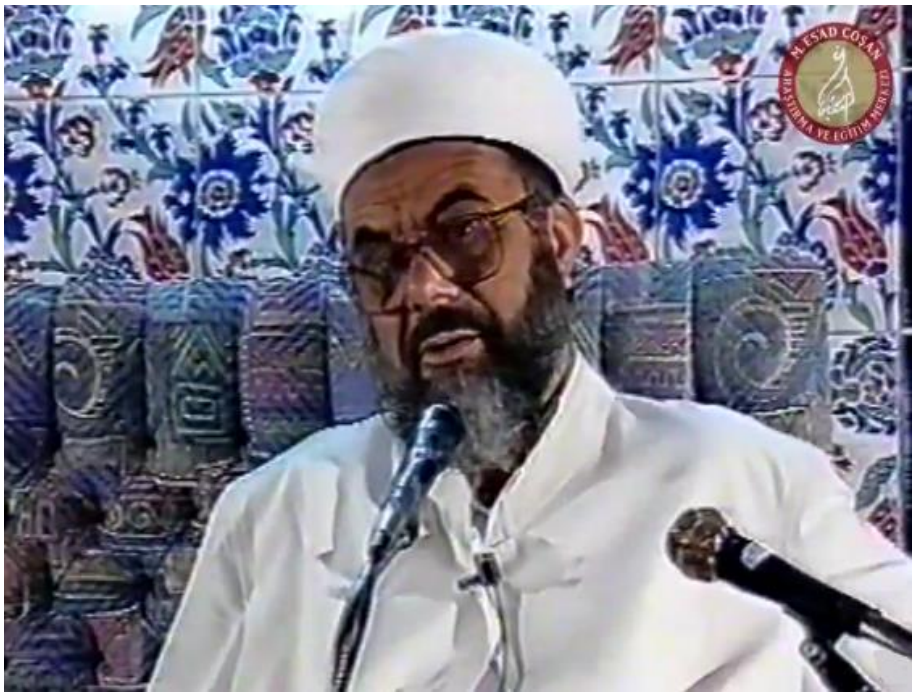

Şimdi burada havfullahı anlatıyor. Havfullaha *mehâfetu'llah* da derler. İkisi de aynı kökten. Birisi masdar-ı mîmi, mahâfet masdar-ı mîmi, o da masdar. Havf da masdar. İkisi de korkmak demek. *Mehàfet* kelimesi nerede geçiyor:[41]

رَأْسُ الْحِكْمَةِ مَخَافَةُ الله (الحكيم ، وابن لال عن ابن مسعود)

(*Re'sü'l-hikmeti mehàfetu'llàh*) "Hikmetin başı Allah korkusudur." sözünde geçiyor. Havfullah da çok kere karşımıza gelir kelime olarak, tabir olarak.

[41] İbn-i Ebî Şeybe *Musannef*, c.VII, s.106, no:34552; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.470, no:742-744; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.270, no:3258; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.267, no:5873; Süyûtî, *Câmiu'l-Ehàdîs*, c.XIII, s.56, no:12550.

Şimdi burada diyor ki Abdullah Hazretleri: (*Enfau'l-havf*) "Havfın en faydalısı..." Korkacak tabii, korku da lâzım insana... Allah'tan korkmadan olur mu?.. Korkmazsa bir insan günaha dalar. Yapışır herkes yakasına, "Utanmıyor musun sen, Allah'tan korkmuyor musun, bunu nasıl yaptın?" der. Allah'tan korkulur tabii. Ama korkunun faydalısı var, zararlısı var, çok daha faydalısı var.

(*Enfau'l-havfi*) "Korkunun en faydalısı nedir? (*Mâ hacezeke ani'l-meàsî*) Seni günahlardan men edendir." Kesen, engelleyen, sana günah yaptırtmayan, günaha bırakmayan korku, günaha salıvermeyen, günahla aranı kesip engelleyen korku.

(*Ve etâle minke'l-huzne alâ mâ fâtek*) "Senin elinden kaçırdığın eski kıymetli zamanların, yapacakken yapamadığın güzel ibadetlerinin hakkındaki mahzunluğunu arttıran korkudur güzel olanı, en faydalısı."

Demek ki, insanın korkusu iki işlem yapacak, iki vazife görecek insan üzerinde. Bir: Korku onu meàsîden, yâni isyanlardan alıkoyacak, isyan ettirtmeyecek. Meàsî, ma'siyet kelimesinin çoğuludur, ma'siyet de mastar-ı mîmidir. Ne demek?.. İsyan demek. Ma'siyet veya isyan. Birisi masdar, ötekisi masdar-ı mîmi. Çoğulu meàsi, isyanlar, ma'siyetler yâni, günahlar demek.

Korku ne yapacak?..

Bir: Seni Allah'a isyanlardan alıkoyacak.

İki: Eskiden elinden kaçırdıklarına karşı duyduğun üzüntüyü, mahzunluğu arttıracak. Çırpınacaksın, üzüleceksin, diz döveceksin, ah diyeceksin, vah diyeceksin, "Geçen ömrümü boşa geçirdim, geçen senemi boşa geçirdim, geçen yılımı boşa geçirdim... Bu günümün sabahını boşa geçirdim..." diye geçmişteki yapamadığın güzel şeylere, değerlendiremediğin zamanlara içinde hüzün olacak, üzüleceksin, mahzunluk olacak. Korku da bu mahzunluğu kat kat arttıracak.

Demek ki eskiyi kaçırdığını düşünüp de düşünmek hoşuna gidiyor Abdullah Efendi'nin. Teşvik ediyor, olsun diyor. Hakikaten de olması lâzım tabii. Biz onu tasdik edecek makamda değiliz ama, doğru olduğunu anlıyoruz. Çünkü insan eskiden kaçırdığına çok hayıflanınca, çok üzülünce, şimdi kaçırmaz, şimdi dikkat eder.

E şimdi 1415 hicrî yılı geçen salı bitti. Salı günü akşam ezanıyla beraber 1415 bitti, 1416 yılının, Muharrem ayının biri başladı. Çarşamba bir, Perşembe 2, Cuma 3, Cumartesi 4 Dört gün geçmiş eski yıl gideli, yeni yıl geleli. Hicrî yeni sene...

"—Eee, geçen sene ne yaptın sen?.. Hayır işledin mi, ömrünü güzel geçirdin mi?.. Allah'ın iyi kulu oldun mu, yüksek mertebelere yüceldin m?.. İyi bir hale kavuştun mu, ahlâkını düzelttin mi?.. A'mâl-i sâliha, hayrât ü hasenât, ibadet ü taat işledin mi?.. Ramazan'da orucunu tuttun muydu?.. Son on gününde i'tikâfa girmiş miydin?" vs. vs.

"—Ah yapamadım, vah edemedim..."

Haa, yapamadığına üzül, çünkü o zamanı iyi geçirememişsin, belki onun cezasını çekeceksin. Belki yapmadığın sevaplardan dolayı kritik olan durumun fenâya gidecek de, belki cezaya uğrayacaksın... Allah sizi uğratmasın ama cezaya uğrayabilir bir insan... Yapması gereken iyiliği yapmadı, eksik kaldı iyilikleri, cennete gidecekti, gidemez; cehenneme düşer, yanar. Fırsatı değerlendiremedi, sevapları işleyemedi, kendisini düzeltemedi, ahlâkını güzelleştiremedi. Üzülecek ona... Diz döğecek, ah edecek, vah edecek...

Tamam, eskiye üzüldün, başka ne yapabilirsin?.. Tevbe edersin, "Tevbe yâ Rabbi!" dersin. Tevbenin içinde ne var:

"—Yâ Rabbi! Ben yaptığıma pişmanım." bir. Yaptığına pişmanlık var. İki:

"—Bir daha yapmamağa niyetliyim. Bir daha o günahı yapmamak istiyorum, kararım o... Bir daha işlememeğe azm ü cezm ü kasd ettim yâ Rabbi! Niyetim böyle, yapmayacağım." Bir de bu var.

İşte o eskinin hüznünü, mahzunluğunu, üzüntüsünü arttıran, seni günahlardan alıkoyan korku, en faydalı korkudur. İşe yarıyor çünkü... Hiç olmazsa seni günahlara daltırtmıyor, eskinin pişmanlığını, yüreğinin ateşini arttırıyor. Sen o ateşi içinde hissettikçe, "Bu sefer kaçırmayayım bari!" diye ibadete, taate, hayra yöneliyorsun. Tamam.

Sonra üçüncü bir sıfat, korkunun üçüncü bir işlevi:

(*Ve elzemeke'l-fikreke fî bakiyyeti umrik*) "Senin geriye kalan ömrün üzerinde düşünmeğe seni sevk eden korku… Geriye kalan

ömrün konusunda tefekkürü senin kafana sokan, senin kaybettiklerinden dolayı duyduğun üzüntüyü arttıran ve seni günahlardan alıkoyan korku en hayırlı korkudur."

Çünkü tamam. İşte bunları yaptın mı üç güzel şeyi yapmış oluyorsun. Günahları bırakmış oluyorsun, eskiye pişmanlık duymuş oluyorsun, gelecek hayatını düşünüyorsun. Tamam. İşte iyi insan olmanın üç güzel şartını toparladık. Artık iyi insan olabiliriz. İşte böyle bir korku, en faydalı korkudur.

b. Hak'la Ünsiyetin Faydası

١٤ - قال ، وقال عبد الله: وحشة العباد عن الحقِّ ، أوحشت منهم القلوب ؛ ولو أنسوا بربهم ، ولزموا الحقَّ ، لاستأنس بهم كلُّ أحدٍ.

TS. 145/14 (*Kàle, ve kàle abdu'llàh*) Yine aynı ravi rivâyet etmiş ki, bu Abdullah-ı Antâkî şöyle de buyurmuş: (*Vahşetü'l-ibâdi ani'l-hakki, evhaşet minhümü'l-kulûb; ve lev enisû bi-rabbihim, ve lezimü'l-hakka, le'ste'nese bihim küllü ehad.*)

(*Vahşetü'l-ibâdi ani'l-hakk*) "Kulların haktan bucak bucak kaçmaları, Hak'tan ürkmeleri, Hakk'a yanaşmak istememeleri, Hakk'a karşı soğukluk duymaları, (*evhaşet minhümü'l-kulûb*) gönülleri onlardan soğutur."

Sen ey kişi Hakk'a karşı soğuk olursan, gönüller de sana karşı soğuk olur. Gönüllerin, başka insanların, sana karşı soğuk olmasının sebebi nedir? Senin Hakk'a karşı soğukluğundur. Duyduğun vahşet duygusu, yâni ürkeklik, istememen, kaçınmak duygusu. Bucak bucak kaçınmak, kaçmak… İşte senin Hak'tan, Cenâb-ı Hak'tan, gerçeklerden böyle çekinmen, sakınman, istememen, yanına yanaşmamak arzun, başka insanların gönüllerini senden kaçmağa, senin yanına yanaşmamayı istemeğe sevk ediyor. Onun için sevmiyorlar seni, yanına yanaşmıyorlar.

(*Ve lev enisû bi-rabbihim*) "Eğer kullar böyle Hak'tan bucak bucak kaçmasaydı da, Rableriyle dostluk kursalardı, ünsiyet etselerdi, beraberliği sevselerdi, beraber olmayı isteselerdi; (*ve lezimü'l-hakk*) hakka sarılsalardı, hakkı tutsalardı, (*le'ste'nese*

bihim küllü ehad) her kişi onlarla ünsiyet etmek isterdi, severdi onu."

Demek ki, insanların Hak'tan kaçmaları, Cenâb-ı Hakk'a yanaşmak istememeleri, ürkmeleri, uzak durmaları; başka insanların ona karşı soğuk durmalarına, onu sevmemelerine, onun yanına yanaşmama duygusuna sebep olur.

Eğer insanlar Hak'la ünsiyet etseler, Hak ehli olsalar, Hakk'ı sevseler, Hakk'ın kendilerini müşahede ettiğini bilseler, Allah'a yakın olsalar ve Hakk'a tutunsalar, herkes, her şey onu sever, herkes, her şey yanına yanaşır. Kuşlar yanına gelir, ürkmez, geyikler gelir yanına, insanlar gelir, dostluk etmek ister, yanından ayrılmak istemez, sohbetine doyamaz filan...

Onun aslı ne?.. "O Allah'a dost olursa insanlar da ona dost olur. O Allah'ın dostluğundan soğuk dururs a, uzak dururs a bütün insanlar da onu sevmezler." diyor.

Evet, hakikaten Allah'ın sevgili kullarını insanlar seviyor. Üzerinden asırlar geçtiği halde unutmuyor. Yunus Emre'yi unutmuyor, Mevlânâ'yı unutmuyor, Gazâlî'yi unutmuyor, Ahmed-i Yesevî Hazretleri'ni unutmuyor, Eşrefoğlu Rûmî'yi unutmuyor, Hacı Bayram-ı Velî'yi unutmuyor, İbrâhim Hakkı-yi Erzurûmî Hazretleri'ni unutmuyor. Niye?..

Onlar hayatlarında Allah dostuydular, Allah'ı seviyorlardı, hem hayatlarında herkes onları sevdi, hem de hayatlarından sonra, vefatlarından sonra herkes yine seviyor onları.

Eserlerinden seviyor, eserlerini sevmese bile seviyor. İçinizden kaç kişi Ahmed-i Yesevî Hazretleri'nin ilâhilerini, hikmetlerini okudu?.. Okumamışsınızdır ama, seversiniz. Kaç kişi Gazâlî'nin eserlerini okudu?.. Kaç kişi Yunus'u tam okudu?.. Yâni okumasa bile, Allah sevdi mi kullar da seviyor.

Çünkü hadis var hakkında:

"Eğer bir kulu Allah severse, gök ehline buyururmuş ki:

'—Ben filanca kulumu seviyorum, siz de sevin!'

Gök ehli, yer ehline derlermiş ki:

'—Allah filanca kulu seviyormuş, biz de seviyoruz, siz de sevin!'

Onun için, Allah dostu olanları yerdekiler, yeryüzündekiler de sever, göktekiler de sever; herkes sever.

c. Ümid'in Faydası ve Zararı

١٥ - قال، وقال عبد الله: أنفع الرجاء ما سهَّل عليك العمل، لأدراك ما ترجو.

TS. 145/15 (*Kàle, ve kàle abdu'llàh*) Aynı ravi yine dedi ki: (*Enfau'r-recâi ma sehhele aleyke'l-amele, li-edrâki mâ tercû.*)

Recâyı söylemiştik. Recâ, ummak demekti, havfın mukabili. Recânın en faydalısı; yâni Allah'a karşı ümitli olmak, Allah'ın rahmetine ereceğine dair insanın içindeki hüsn-ü zan, ümitlilik, iyimserlik; bunun en faydalısı hangisidir?.. (*Ma sehhele aleyke'l-amele li-edrâki mâ tercû*) "Bildiğin şeye nail olmak, bildiğin şeyi elde etmek, kazanmak için çalışmayı, amel-i salih işlemeyi sana kolaylaştıran ümit en faydalı ümittir."

Ne anladık?.. İnsanı amel-i salih işlemeğe teşvik eden ümit en hayırlı ümittir. Amel-i salihten koparan ümit, gevşeten ümit zararlı ümittir.

Eğer sen, "Allah bana rahmet eder." diye ümitle gevşiyorsan, o ümit zararlı... "Allah bana rahmet eder inşâallah!" diye ümit edip de, aşk ile şevk ile daha güzel namaz kılıyorsan, daha çok ibadet ediyorsan, daha çok zikrediyorsan, daha çok hayır yapıyorsan; umduğuna, Allah'ın vereceğini tahmin ettiğine nail olmak için, daha çok çalışıp, "Benim gibi cennete girecek insana böyle gevşeklik yakışır mı?.." filan diye daha çok çalışıyorsan, bu ümit en faydalı ümittir.

Seni, amel-i sàlihi işlemeğe itiyor, teşvik ediyorsa; ümit faydalı... Amel-i sàlihten gevşetiyorsa, yaptırtmıyorsa; ümit zararlı. Neden?.. Amel-i sàlihi terk etmek felâket de ondan. Asıl mühim olan senin kulluk etmen, amel-i sàlih önemli. Onu yaptırtan ümit güzel, onu yapmakta gevşeten ümit kötü... Yâni ümit iyidir veya ümit kötüdür değil, ümidin sonucuna göre... Ümit sende hangi duyguyu uyandırıyor?.."

"—Daha çok ibadet etmeyi uyandırıyor.

Haa, iyi,

"—Gevşekliği uyandırıyor."

O zaman fena...

Birisi geldi, sana dedi ki:

"—Bak şu Harem-i Şerif'te, şu gördüğün Kâbe-i Müşerrefe'de Ramazan'da bir sürü insan namaz kılıyor, ibadet ediyor, i'tikâf ediyor... Bak, bunların içinde sen en iyisin."

"—Çok şükür yâ Rabbi, el-hamdü lillah deyip secde ediyorsan, şükrediyorsan; madem bana böyle bir iltifat oldu, ben de Rabbime daha candan ibadet edeyim!" diyorsan, güzel. Ama bir de, "Tamam öyleymiş ama, tamam artık boş ver filan." diyorsa insan, gevşiyorsa, o zararlı.

Ne yapacak insan? Amel-i sàlihi hiç bırakmayacak, sonuna kadar... Mühim olan o olduğu anlaşılıyor.

d. Hakkı Elde Tutmanın Çaresi

١٦ - قال ، وسئل عبد الله: بماذا ألزم الحقَّ فى أحوالى ؟ فقال:
بإنصاف الناس من نفسك ، وقبول الحقِّ ممَّن هو دونك.

TS. 145/16 (*Kàle, ve süile abdu'llàh*) Aynı ravi anlatmış gene, rivâyet etmiş. Bu Abdullah-ı Antâkî'ye sormuşlar: (*Bimâzâ elzemü'l-hakka fî ahvâlî? Fekàle: Bi-insâfi'n-nâsi min nefsik, ve kabûli'l-hakki mimmen hüve dûnek*)

Tabii bu kitabın vaazımın dinlenmesinin zevki, Arapçayı bilmeye bağlı biraz da… Arapça bildi mi insan, bu sözlerin güzelliğini Arapçasını okuduğu zaman da anladığı için, daha çok hoşlanır bu vaazdan. Arapça bilmiyorsa, biraz zorlanabilir. Sormuşlar Abdullah'a:

(*Bimâzâ elzemü'l-hakka fî ahvâlî?*) "Her halimde, tasavvufî hallerimin her birinde, hakkı neyle tutabilirim? Hakkı elden bırakmamayı nasıl başarabilirim? Her halimde hakkı tutmam neyle mümkün olur? Daima hakla beraber olmak, hakkı tutmak, haktan ayrılmamak, hakkın tarafında olmak nasıl olacak?.." diye sordular.

Buyurdu ki:

(*Bi-insâfi'n-nâsi min nefsike, va kabûli'l-hakki mimmen hüve dûneke*) "İnsanlara kendi nefsinden hakları neyse onları tamamen

vermen; bencillik edip de onlara insafsızlık yapmaman, senden yana insanlara yapabileceğin her türlü hakkı vermendir. Hakkını vermen, senden yana bir kusur olmaması, senin bencilliğinden ve sâireden dolayı onların hakkının bir kısmını vermekten geri durmaman. İnsanlara karşı hakkını verici olmandır.

Etrafındaki insanlara karşı... Sana hizmet edene, sana arkadaşlık edene, senin çevrende durana, seninle merhabası olana, komşuluğu olana... Herkese verebildiğin kadar, senden yana ona verilebilecek kadar her şeyi vermekle; bir de senden mertebesi, yaşı, tecrübesi, mevkii, makamı az da olsa, senden aşağıdaki insan bir şeyi söylediği zaman, ondan bile hakkı kabul etmekle hakkı devamlı tutabilirsin.

Yâni ne yapacaksın? İnsanlara karşı adaletli olacaksın. Senden aşağılardan birisi de, hak bir söz söylese, kabul edeceksin. Tabii büyük deyince herkes dinliyor da, "Babam söyledi, hocam söyledi, şeyhim söyledi..." diye herkes dinliyor. Hadi bakalım en aşağıdaki insan söylüyor, senin taleben söylüyor, senin oğlun söylüyor, torunun söylüyor... Küçük çocuk çıkıyor dedesinin karşısına:

"—Ama dede, sen yalan söyleme demedin mi? Telefonda niye yalan söylettin?" diyor, meselâ dedesine.

"—Sus, edepsiz, dede ile öyle konuşulur mu?"

İyi ama doğru söylüyor çocuk. Sen çocuğa yalan söyleme dedin, telefonda "Dedem evde yok!" dedirtiyorsun meselâ. Çocuk söylüyor:

"—Öyle şey olur mu, yalan söylememek lâzım değil miydi?.." diyor.

"—Sus, konuşma, bana akıl öğretme!.."

Akıl öğretsin, bırak!.. Yâni senden aşağıda da olsa, hakkı söyleyince kabul et! Bütün ahvâlinde hakkı tutmak işte o zaman mümkün olur. Yani, senden aşağıdaki de hakkı söylese, kabul edeceksin. Bir de, insanlara karşı senin yapacağın görevlerin neyse, onu sonuna kadar yapacaksın.

e. İhlâslı Amel Yapmanın Güçlüğü

١٧ - قال ، وقال عبد الله: إخلاص العمل أشدُّ من العمل ؛ والعمل

يعجز عنه الرِّجال.

TS. 145/17 (*Kàle, ve kàle abdu'llah*) Aynı ravi, gene bu sözleri nakletmiş bize. Abdullah şöyle buyurdu diyor: (*İhlâsü'l-ameli eşeddü mine'l-amel, ve'l-amelü ya'cezü anhu'r-ricâl.*) "İnsanın yaptığı ibadeti, amel-i sàlihi, sevaplı işi ihlâsla yapması, o ameli, o amel-i sàlihi işlemekten daha da zor bir şeydir." Kolay değil. Yaptığın hayrı, hasenâtı, amel-i salihi ihlâsla yapmak, ameli yapmaktan daha zordur. Ameli yapmak bir mertebe, ameli ihlâsla yapmak daha zor bir mertebe, daha çok ter döker insan...

(*Ve'l-amelü ya'cezü anhu'r-ricâl*) "Halbuki, amel-i sàlihi işlemek bile kolay değil, onu bile nice nice er kişiler yapmaktan aciz kalırlar."

Amel-i sàlihi işlemek kolay değil, zaten zor… Nice nice er kişiler, bahadır kişiler, alim kişiler, sàlih kişiler amel-i salihi işlemekte zorlanırlar. Bir de ameli ihlâsla yapmak, o ondan daha zordur. Ameli ihlâsla yapmak, amelden daha zordur; halbuki amel-i sâlihi işlemekten birçok yüksek insan, iyi müslüman bile aciz kalır, er kişiler bile aciz kalır.

Demek ki, aziz ve muhterem kardeşlerim, bir de bu büyük zâttan o durumlarla ilgili bir itiraf duymuş oluyoruz: İnsanın iyi iş işlemesi kolay değil. Metres tutmuş; bırak, bırakmıyor. Kötü bir alışkanlığa bulaşmış; bırak diyorsun, bırakmıyor. Sigara içme diyorsun, bırakamıyor.

"—Hocam kusura bakma da, şöyle de, böyle de..."

Yâ bırak şu mereti!.. Bırakamıyor. Şunu yap, yapamıyor. Bazısı da bize mektup yazıyor:

"—Hocam, işte ben iyilikleri yapmak istiyorum da, yapamıyorum."

Kolay değil tabii. İyilikleri yapmak kolay değil. İyilikleri, insan küçükten alışırsa, anasının babasının yanındayken zorlukla, kolaylıkla iyilikleri yapmağa alışırsa; büyüyünce rahat yapar. Ama küçükken iyilikleri yapmağa alışmazsa; büyüdüğü zaman, nefsi şu direk gibi büyük, kuvvetli olduğu zaman, şu kubbeyi tutuyor ya kocaman, kalın direk, nefsi öyle direk gibi sağlam, kuvvetli olduğu zaman, onu yapamaz. Küçükten alışırsa olur.

"—Küçükten alıştırdım çocuğu, sabah namazına kalkıyor..."

Tamam, büyüdüğü zaman da kalkar. Delikanlı olduğu zaman da kalkar, evlendiği zaman da kalkar, sen yanında yokken de kalkar.

Küçükten alıştırmadın... Büyüdü, üniversiteye gidiyor... Kalkmaz. Neden?.. Alışmadı. Nefsini yenmek kolay değil. Alışmadığı bir iyiliği yapmak kolay değil. Alışmadığı bir işi yapmak kolay değil.

O halde bu işin bir kurnazlık tarafı, küçükken iyi şeylere alışmaktır. Çocuğunu küçükken yetiştir.

"—Efendim, o küçük, ziyanı yok, bırak uyusun."

İyi ama, büyüdüğü zaman uyandıramazsın! Sen şimdi bırak diyorsun ama, küçük diyorsun, yazık diyorsun; büyüdüğü zaman onu hiç uyandıramazsın. Şimdi uyandırırsın, öpersin, çikolata alacağım dersin, balon alacağım dersin, lolipop alacağım dersin... Tamam, uyanır; küçükken kaldırırsın. Büyüdüğü zaman ne desen kaldıramazsın. Mercedes araba alacağım desen kalkmaz. Neden?.. Nefsi direk gibi… Kuvvetlendi, yenemiyor.

Çocuk da şikâyetçi... Gelir bize şikâyet eder:

"—Hocam, yapamıyorum. İstiyorum iyilikleri, yapamıyorum. Alıştığım kötülükler var; bırakmak istiyorum, bırakamıyorum!"

Tabii insanın alıştığı kötülüğü bırakması için, er kişi olması lâzım! Alışmadığı iyi işi yapmağa başlaması için, yine er kişi olmak lâzım! Nefsini yenmek kolay bir şey değil. Amel-i sàlih işlemek kolay bir şey değil. Ayrıca ameli de insan, ihlâsla işleyecek. Halis muhlis niyetle yapacak, Allah rızası için yapacak; menfaat duygusuyla, başka bir hesapla yapmayacak, o daha da zor... Ameli işlemek zaten zor, birçok er kişi bile onu yapamıyor, bahadır kişi yapamıyor; ihlâsla yapmak daha da zordur.

O halde, ne yapacağız muhterem kardeşlerim? Küçükten yetiştireceğiz. Ejderhayı solucan gibi küçükken öldürürsün. Kuvvetlenip de büyüğü zaman, yedi başlı ejderhâ olduğu zaman, kılıcını çekersin, saldırırsın ama, yedi başını da sana çevirir, ağzından alevler çıkar, sen yenemezsin. İnsanın nefsi de yedi başlı ejderha gibidir, baş edemezsin. Küçükten alıştıracaksın.

Çocuklarınızı küçükten alıştırın! Torunlarınızı küçükten alıştırın! İyi şeyler alışkanlık haline gelirse, rahatlıkla yapar

insan... Kötü şeylerden nefret ettirirseniz çocuğu ondan kaçar. İstemiyorum, yapamıyorum der.

Meselâ ben, çalgıyı türküyü sevmiyorum. Ortaokuldayken, lisedeyken, ne zaman arabayla bir gazinonun yanından geçsem, oradan çalgının, türkünün sesini duydum mu, canım sıkılırdı, hoşlanmazdım. Neden?.. Ailemizden aldığımız terbiyeden.

Ama kimisi para veriyor da giriyor gazinoya... Para veriyor, bilet alıyor öyle giriyor, severek yapıyor o işi. E ben hoşlanmazdım. Ne şarkıdan, ne gazinodan, ne eğlence yerinden vs.den hoşlanmazdım. Neden?.. Küçükten alınan terbiye... Eğer çocuklarınızı küçükten iyi şeyleri yapmaya alıştırırsanız, kötü şeyleri yapmayı sevmeme tarzında yetiştirirseniz rahat edersiniz.

Bilin ki, iyi şeyleri yapmak kolay değil, kötü şeylerden vaz geçmek kolay değil.

Bir de:

"—Olan oldu hocam, anam babam beni yetiştirmemiş, ben kendim uyandım. Benim babam hâlâ namaz kılmaz, içki içer... Hocam anama babama dua et!" diyenler oluyor.

Sen düzeldin. Sen sonradan düzeldin. Ne yapacaksın?.. Sen de nefsini yenmek için tedbirlere riâyet edeceksin. Nedir nefsi yenmek için tedbirler?.. Tasavvufun içindedir. Tasavvufun içinde tedbirler vardır, insanın nefsini terbiye etmesi için. Onlara riâyet edeceksin, nefsin ıslah olacak.

Bak Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:

"—Ey delikanlılar, ey gençler, evlenin!.. Neden?.. Bekâr durup da günah işlemeyin, evlenin. Eğer evlenemezseniz..." Peygamber Efendimiz tabii o ihtimali de söylüyor: "Evlenemezseniz, evlenme imkânınız olmazsa, oruç tutun!" Oruç tutmak da nefsin canını yakar. Nefsin canı yanınca da günah işleyemez yâni.

Demek ki oruç tutmak bir tedbirmiş. Aç durmak, oruç tutmak. Abdestli gezmek bir tedbirdir. Az uyumak bir tedbirdir. Az konuşmak bir tedbirdir. Olur olmaz her insanla konuşmamak, her toplantıya gitmemek; biraz böyle uzlet veyahut iyi, salim insanların meclisine devam, o da bir tedbirdir. Zikir bir tedbirdir.

Bu gibi tedbirlerle hareket edince, insan ne olur? Nefsinin arzularını yenebilecek kuvvete, Allah'ın izniyle ulaşır. Bu nefsin

hepimizde kuvveti vardır. Sende de vardır nefsin bir kuvveti, bende de vardır, onda da vardır. Bu nefsin kuvvetini yenebilmesi lâzım insanın. Nefsi yenebilmesi vardır. Bu nasıl olur? Mutlaka bir eğitimle olur.

Şimdi sen sanırsın ki, nefsi yenebileceksin. O nefsi yenmek, haramla karşılaştığın zaman belli olur. Şimdi belli olmaz. Camiye gittiğinde belli olmaz. Haramla karşılaştığın zaman belli olur. Bakarsın ki, zormuş nefsi yenmek...

Haydi bakalım harama bakma, haydi bakalım haramı söyleme!.. Haydi bakalım sinirlerine hakim ol!.. Haydi bakalım haram işi yapma!.. Haydi bakalım haramı dinleme, zevkli de olsa... Haydi bakalım hoşuna da gitse, canın da istese günahlara gitme!.. İşte bunları tutmak için çalışmak lâzım, bu nefse yüz vermemek lâzım! Bu nefse yüz verdiniz mi, sizi yerden yere çalar, günahlara düşürür, ahirette mahcup duruma götürür.

f. Bâtılı Dinlemenin Zararı

١٨ - قال ، وقال عبد الله: طول الاستماع إلى الباطل يطفى حلاوة الطاعة من القلب.

TS. 145/18 (*Kàle, ve kàle abdu'llàh: Tûlü'l-istimâi ile'l-bâtıl, yutfi halâvete't-tâati mine'l-kalb*)

Buyuruyor ki aynı sòfî, mutasavvıf, büyük zât:

(*Tûlü'l-istimâi ile'l-bâtıl*) "Bâtıl olan şeyleri dinlemeyi uzun zaman yapmak, uzun uzun, uzun zamandan beri çok çok bâtılı dinlemek, boyna bâtılı dinlemek, ne yapar? İnsanın gönlünde ibadet etme halâvetini, lezzetini yok eder. O lezzeti kaldırır."

Demek ki, insan kulağını koruyacak, bâtılı dinlemeyecek. Sonra imandan, ibadetten, taatten zevk almama durumuna düşer bâtılı dinleye dinleye... Bu heriflerin de, herif dediğim herif-i nâşeriflerin, yâni dinsiz, imansız, edepsiz, ahlâksız, vicdansız, İslâm düşmanı insanların da bize karşı, yâni İslâm toplumuna karşı, müslüman Ümmet-i Muhammed'e karşı yaptığı nedir?.. Radyodan, televizyondan, gazeteden, mecmuadan, konferanstan, nutuktan, boyna bâtılın bombardımanını yapmaktadır, sana

dinlettirmektir.

"—Dur bir dinleyim şu herifi..."

Dinleme yâ, şu herifi dinleme! Zamanını alır; bir... İkincisi; sen onu çok dinleye dinleye ibadetin, taatin zevkini duymamağa başlarsın. Söndürür o, içindeki gayreti söndürür. Hiç dinleme!

Tabii, kötü insanların kötü fikirlerine cevap da vermek lâzım. Kim verecek?.. Hocalar, yazarlar, mütefekkirler...

İyi şeylere vakit harcayacaksın, kötü şeye hiç zaman ayırmayacaksın. Kötü şeye zaman ayırdın mı; hem zamanın zâyi olur, hem de sonunda kalbinin nuru söner, kalbinde ibadetin zevki kalmaz. İbadetten, namazdan, niyazdan, İslâm'dan zevk almamağa başlarsın, ayağın kayar. Doğru yoldan kayar. Onun işin bu hususa dikkat!

Bu kadar... Abdullah ibn-i Hubeybini'l-Antâkî Hazretleri'nin menâkibi, hayatı, sözleri burada bitti. Bu kıymetli kaynak kitaptaki 20. terceme-i hale, biyografiye geldik.

Evet bu kadarla iktifâ edelim! Epeyce vakit oldu.

Fâtiha-i Şerîfe mea'l-besmele!..

03. 06. 1995 - İstanbul